

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Dünya Edebiyatından Seçmeler

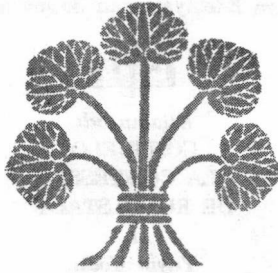
CONSUELO

I

George Sand

MEB YAYINLARI

**DÜNYA EDEBİYATINDAN
SEÇMELER**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 2178
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 489
Dünya Edebiyatından Seçmeler : 81

Kitabın adı
**CONSUELO
LA COMTESSE
DE RUDOLSTADT
I**

Yayın Kodu
93.34.Y.0002.787
ISBN 975.11.0489.0 (Tk.No.)
ISBN 975.11.0490.4 (I. Cilt)

Baskı yılı
1993

Baskı adedi
20.000

Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASİMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 13.7.1990 tarih ve 5711 sayılı yazıları ile 20.000 adet basılması uygun görülmüş, yine Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 27.10.1992 tarih ve 8096 sayılı yazıları ile üçüncü defa birinci parti olarak 5.000 adet basılmıştır.

Dünya Edebiyatından Seçmeler

**CONSUELO
LA COMTESSE
DE RUDOLSTADT
I**

GEORGE SAND

**Çeviren
NEBİL OTMAN**

İSTANBUL, 1993

Druck: Berlin, im Jahr 1874

CONSULTATION
LA COMMISSION
DE L'INDUSTRIE
1

(Cf. Ac. 1874)

Druck
1874

Druck 1874

ÖNSÖZ

CONSUELO

ve

LA COMTESSE DE RUDOLSTADT

“Gönül, müzik gibi evrensel bir dildir. İnce düşündükten sonra bu dille konuşmaya karar verdim.”

MADAM SAND VE CONSUELO

George Sand'in olgunluk çağı eserlerinden biri olan Consuelo'nun öteki romanlarında olduğu gibi, Fransız edebiyatı alanında oldukça garip bir talihi vardır. Roman, 1842 yılında Revue Indépendante'da tefrika edildiği zaman büyük bir tepki yaratmış, hayranları tarafından büyük bir coşku ile karşılanmıştır.

Fakat Madam Sand 1867 ocak ayında Flaubert'e şöyle yazıyordu: “Consuelo ve La Comtesse de Rudolstadt nedir? Şimdi bu kitaplardan tek bir kelime bile hatırlamıyorum.” Bu sözlerle bakılırsa bu çok çocuklu kadın iki yavrusunu unutmuştur. İki yıl yorucu, araştırıcı, aralıksız bir çalışma ile benliğinden, fikirlerinden, gönlünden bir çok şeyler kattığı bu romanın kendisi için büsbütün öldüğünü nasıl kabul etmeli?

Yirmi beş yıl sonra madam Sand nasıl bu romanlarını unuttu ise Fransız edebiyat çevreleri de bu eserleri öyle unuttu. Alain ve Anatole France'a gelinceye kadar eleştirmeciler George Sand'in eserlerini hoyrat bir yargı ile hırpaladılar. Fakat yirminci yüzyıl eleştirmecileri bu eserlerdeki derin duyguları, ateşli fikirleri savunarak, gerçek değerlerini belirttiler. Romantik ve Katolik eleştirme “düşünen kadın”ı küçümsüyordu. Objektif eleştirme ise doğrudan doğruya eserlerde beliren duygular ve düşünceler üstünde durduğu için uzun zaman karanlıkta kalan madam Sand'in eserleri aydınlığa ve ışığa kavuştu.

George Sand Consuelo'ya başladığı 1842 yılında İdiana'nın yeni önsözünde kendi fikirlerini yoklayarak, "On yıllık" çıraklık devresini tamamladığını, bundan sonra daha geniş fikirli ortaya alacağını haber verir: "Bu fikirleri, yalnız kendimden değil, dikkatle incelediğim bir kaç büyük düşünürden, genel olarak bana benzeyen ızdırıp insanların hayatından aldım".

Madam Sand Lélia'yı 1839 baskısında, baş rahibe yapar. Consuelo da, şan ve şerefın en yüksek katına ulaştığı bir anda anne olacaktır. Çünkü kadın romancı kırkına yaklaşmış mükemmel bir denge noktasına varmıştır. Bu bakımdan romanları içinde önemli bir yer tutan Consuelo, yazarın olgunluğundaki surları, sayfaları arasında saklamaktadır.

George Sand'ın hayatı, Majorka adasına dönünce, bir durulma devresine girer. Onun bir aşığı, bir de manevi babası vardır. Her ikisi de romancının gönlünde uzun zaman yaşayacaktır. Chopin'le ilgisinin 1833 yılından 1847 yılına kadar devam ettiğini biliyoruz. Sand'ın "kurtarıcım" diye adlandırdığı Leroux, Doumic'den Mau-rois'ya kadar bir alay konusu olmuştur. Leroux Temmuz İhtilâlin-den önce, arkadaşları gibi, bir meslek tutamamıştır. İhtilâlcı bir ruh taşıdığı için, işlerden anlamamakla beraber, her zaman büyük işler yapmayı hayal ediyordu. Ölmüş bir şeyi diriltmek, Diderot'nun L'Encyclopédie'sini yeniden canlandırmak istedi. Teşebbüse girişti. Fakat bunda da başarı gösteremedi. Bununla beraber bir çok kimse sözlüğün yayımlanan bölümlerinden yararlandı. Balzac, Sönmüş Hayaller'inde Leroux'yu Léon Giraud'nun kişiliğinde tasvir eder. İnsanlık Güldürüsü yazarna göre Leroux, "bütün felsefe doktrinlerini sarsan, onları yargılayan, ifade eden, onlara şekil veren, hattâ bu doktrinleri kendine put edindiği İnsanlık'ın ayaklarına getiren, hatalarının içinde bile, bu doktrinleri asilleştiren her zaman yüce şu derin filozof, şu usta nazeriyeci" dir. "Symbolizme", "Socialisme" kelimelerinin babalığı bu düşünüre mal ediliyor. Şiirin söylemekten ziyade duyurmak olduğunu söyleyen, zenginliğin zafer kazandığı bir devrede "Efendilere karşı köleleri, kuvvetli lere karşı zayıfları, zenginlere karşı fakirleri, zamanımızdaki eşitsizlikten yararlanarak Ulu Tanrı'nın bağışlarını kötüye kulla-

nanlara karşı yer yüzünde ıstırap çekenleri savunuyorum". diyen bir düşünür, pek de değersiz sayılmaz.

George Sand, Majorka adasından Madam Marliani'ye; "Leroux'a söyleyiniz, Maurice'i onun İncili ile yetiştiriyorum". diye yazdığı zaman insan bu derin bağlılığa nasıl gülebilir? Aynı mektupta yazdığı gibi bir takım izlenimleri ve fikirleri Leroux'a borçludur. Âşıkının ve öğretmeninin yaptığı etki George Sand'ın kişiliğinde yeni ufuklar açtı. Polonyalı Chopin romancıyı sürgün Polonyalılarla tanıştırdı. Orada doğaçtan mistik ruhları seçti onların Mesih'in yeniden geleceğine dair inanışlarını paylaştı. Mickiewicz'in eserleriyle ilgilendi. Chopin'in aracılığı ile girdiği müzik çevresi, İspanyol ses sanatçısının George'a gönderdiği mektuplarda "Kızınız" diye yazması, romancının onun üstünde nasıl bir etki yaptığını onun hayatında ve karakterinde nasıl derin bir değişiklik yarattığını gösterir.

İnsanlığın havarisi Leroux, madam Sand'da emekçi sınıfına karşı bir sevgi uyandırdı : Hattâ Agricol Perdiguier ile ve işçi şairlerle ilgilendiği görülür.

İki olay, George Sand'a yeni bir yön vermesi bakımından önemlidir : Birinci olay geçmişi ile büsbütün ilgisini keserek Revue de Deux Mondes'dan ayrılması : Consuelo'yui Revue Indépendante için yazmaya başlaması; ikinci olay gazeteci ve eleştirmeci Viardot'nun Pauline Garcia ile evlenmesidir. Bu birleşmeyi George Sand kolaylaştırmıştı. Pauline ile Louis'nin birleşmesi ona göre Sanat ile İnsanlık'ın birleşmesini temsil eder. Bu birleşmede onun oynadığı rol, kendi olgunluğunu mükemmel bir şekilde gösterir. Bir İspanyol kadını eserine kahraman yapan George Sand, Consuelo'da, kendisine göre ideal bulduğu bu birleşmenin bir çeşit övgüsünü yapmaktadır.

CONSUELO'NUN DOĞUŞU VE YAZILIŞI

Bu büyük romanın doğuşu esrarla örtülüdür. İlk müsveddeler kaybolmuştur. Bu itibarla yazarın bu roman için yazdığı önsözdeki şüpheli sonuçlarla yetinmek gerekir. Lélia'da olduğu gibi romancı,

bu büyük romana da, ilkin bir küçük hikâye yazmak amacı ile başlamıştır : “Consuelo’ya, bir hikâye yazmak tasavvuru ile başladım. Yazarın sözünü ettiği hikâye, kitabın baş tarafını meydana getirir. George Sand bu romanını Pauline’e, müziğe, parlak hâtırasıyla bir çok eserlerine ıstık saçan Venedik’e, kendisinden önce İtiraflar’ında Venedik’e ve müziğe yer vermiş olan pek sevgili üstadı Jean-Jacques’ın hâtırasına ayırmıştır. Bunların arasına bir başkasını, Venedik’de Gece yazarını, acı hâtırasıyla sihirli şehrin büyüsunü artırmaya yardım eden âşıkını katmak gerekir.

Başlangıç heyecanla karşılandı. Kendisini hikâyenin genişletilmesi için zorladılar. Romanın Revue’de parça parça yayınlanması eserdeki düzensizliği çoğalttı. Yazar bunu çekinmeden itiraf eder; “Romanın iyi yürümediğini, çoğu zaman rasgele geliştiğini, ölçünün bulunmadığını söylüyorlar. Bunlar dostlarının kanaatleridir. Fakat ben, ölçünün bulunduğuna inanıyorum. Eserde kopukluk yok. Kusur, vakaları aşırı derecede dolambaçlı bir hale sokmaktan ileri geliyor. Buna sebep : Plânsızlık. “Her ay, daha sonra, her on beşte bir çıkan dergiye yeni bölümler hazırlama zorunluluğu, onu son derecede bunalıyordu. George Sand bu durumu şöyle anlatıyor; “Derginin her sayısına uzun bir kısmı hazırlamak için çok okuyor, hemen kaleme sarılıyor, (çünkü benden romana ara vermemem için rica ediliyordu) konumda her gün biraz daha ilerliyordum...Bununla beraber bu tarz çalışmam normal olmadığını, büyük tehlikeler gösterdiğini hissediyordum.”

Romanın baş tarafı Revue Indépendante’in 1 şubat 1842 sayısında yayınlandı. George Sand eserini bir hayli zaman önce tasarladığı için bir hamlede sekiz faslı yazıp bitirdi. Fakat okuyucular ikinci kısım için nisanın birinci gününü beklemek zorunda kaldılar. Romancı, Chopin’i, Solange’i ve Maurice’i Nohant’a götürmeye karar vermişti. Hareketinden bir gün önce üçüncü bölümü yazmaya başladı. Pauline dergiye dört gözle bekliyor. Leroux kendisine; “Consuelo’nun dördüncü bölümünü ne yaptınız? Benim halim ne olacak? Eğer romanın arkasını bir haziran sayısına koymazsam sizi okumaya susamış olan okuyucular beni didik didik edip parçalayacaklar. Sevgili dostum, siz öyle kuvvetli,

öyle güçlüsünüz ki, mektubum elinize varmadan önce göndereceğiniz paketin elime geçeceğine inanıyorum". George Sand, yüz sayfa kadar tutan bu dördüncü bölümü on günde yazdı ve Leroux'ya ancak yirmi iki mayısta gönderebildi. Fakat daima yeniden işe başlamak gerekiyor, böylece günler ayları kovalıyordu. Pauline'i memnun etmek, erkek ve kadın okuyucularının merakını daha fazla uyandırmak için romanını büyük bir zevkle, fakat fazla çabuk yazıyordu. Ekim ayında eve yerleşme telâşı arasında çalışma imkânını bulamayacağını düşünerek Consuelo'nun ikinci cildini eylül ayı içinde yazması gerekti. Aralık ayında Revue on beş günde bir çıkmaya başlayacaktı. Oysa George Sand romanının geri kalan kısmını ocak ayında yayınlamak istiyordu. Editörler bu isteği kabul etmediler. Bu durum karşısında daima yeni bir şey yaratmak, durmadan yazmak gerekiyordu. Bu iş sonuna kadar böyle devam edecekti. George Sand 1843 haziranında Duvernet'ye şöyle yazıyordu; "Bu iki gün içinde *La Comtesse de Rudolstadt*'ın bölümünü yirmi beşe çıkaracağım. Hasta olmadığım zamanlar çabuk yazmaya çabalıyorum. Çünkü sık sık hastalanmaktayım. Bütün fikirlerimin amaca varmadan yarı yolda mahvolacağından öyle korkuyorum ki". Yirmi kasımında madam Marliani'ye : "*La Comtesse de Rudolstadt*'ı bitirmek için acele ediyorum." diyordu. Doğaştan yazı yazma kabiliyeti elbette dehasının içinde saklı idi. Fakat bir çok şeyleri okumak zorunluluğu ile ilhamının hamlesi arasında durmadan boğuşmak zorunda kaldı. Buloz ile yaptığı mukavelede devamlı ve düzenli yazabilmek için uzun aralıklı tarihler koymaya alışmıştı. Fakat hayal gücünün o bağımsız hamlesine, etrafını çevirenlere beğendirmeye duygusuna kapılarak coşmuştu ama aynı zamanda yorulmuştu da. Okuduğu, bulduğu, özümsemediği her şeyden yararlanmayı denedi. Kendini yeni bir koşuya kaptırmıştı. Müziği ve müzik tarihini inceledikten sonra Bohemya tarihini, Hussite'lerin tarihini okudu, notlar çıkardı. 1843 Haziranından itibaren masonluğa ait eserleri uzun uzun inceledi ve bu çalışmadan *La Comtesse de Rudolstadt* doğdu.

ROMANIN TEKNİĞİ, YAPISI, KONUSU VE ÖZELLİKLERİ.

Romanın bir dergide parça parça yayımlanması o eserin yapısında ve üslûbunda bir takım özellikler yaratır. *Revue Indépendante*'da on altı kısım halinde yayımlanan *Consuelo* gerçekte dört esaslı kısma ayrılır; *Venedik*'de geçen olaylar (I-XXI): *Riesenburg*'da geçen hâdiseler (XXII-LXXII): *Riesenburg* ile *Viyana* arasındaki yollarda ve nehirlerde geziler (LXXIII-LXXXII): *Viyana*, *Rowald* ve *Prague*'da olan olaylar (LXXXIII-Sona kadar).

Birinci kısım, içine aşk macerası karışmış bir müzik hikâyesidir. ikinci kısım, hayallerle dolu tarihsel bir romandır. Üçüncü kısım, tarih ve müziğin karıştığı bir yolculuk ve serüven hikâyesidir. Dördüncü kısım, bütün elemanların karışımıdır. Her kısmın başı ve sonu bellidir. Fakat bu hal romanın bütünlüğüne zarar vermez. Meselâ XXII. bölümün başında yeni bir romanın başladığını görürüz. Buna karşılık XXI. bölümün sonunda, ilgi uyandırmak, devamı umdurmak için hesaplı ve maksatlı bir sonuç dikkatimizi çeker.

Eğer amaç elde edilmişse metodun ne önemi var? Bu özellik ancak okuyucuyu memnun etmekle kalmaz, aynı zamanda romanının yorulmaz bir hayal gücü ile yurt yurt dolaşmasına, maceraları çoğaltmasına, ahengi ve havayı kolayca değiştirmesine hizmet eder. En titiz eleştirmeciler bile, *George Sand*'daki yaratıcı sezinin, romanda birbirine benzemeyen elemanları bir araya getirip bir bütün kurabilmesi, eserini bayağı bir macera romanı haline düşmesine imkân vermediğini kabul etmek zoruna kalmıştır.

Vaka oldukça ustalıklı tertiplenmiştir. Müzik, birbiri arkasından yapılan anlaşmalarla, *Consuelo* ve *Porpora* sebebiyle *Venedik*'den *Riesenburg*'a, *Riesenburg*'dan *Viyana*'ya sonra *Berlin*'e hattâ *Postsdam*'a kolayca aktarılmıştır.

George Sand bu romana, *Pauline*'in *Grisi* ile rekabetini, onun zaferlerini, dehasını, hayal kırıklığını anlamak için başlamıştı. Romancı *Consuelo*'yu *Albert*'e bir teselli kaynağı yaptığı gibi, kendisinin de *Leroux*'yu teselli ettiğini düşünerek romana devam

ediyor. Vakayı Bohemyaya aktarıyor. Consuelo artık yeni bir âlemin kahramanıdır. Pauline 17 haziren 1842 de Madrid'den Georg'a şöyle yazıyordu; "Sevgili Ninnone, son sayıda bende garip bir merak uyandırdınız ve tanışmasını çok istediğim bir ailenin içine sokuverdiniz."

Consuelo, Venedik'ten ansızın ayrınca ayakları onu acaba nereye götürecekti? Bunca memleket arasında romancı neden Bohemya'yı seçmişti? İşte bu romanın bilinmeyen taraflarından biridir. Bohemya olsa olsa Polonya'nın bir tamamlayıcısıdır. Bohemya halkının zulüm gören bir takım İslavlardan ibaret olduğuna göre George Sand'ın Polonya ile Çekler arasında bir kıyaslama yaptığı düşünülebilir. Fakat 1839 nisanında Bir Yolcunun sekizinci mektubunda şu şaşkıncı sesleniş okuyunca bizde bir tereddüt uyanır; "Ey benim yemyeşil Bohemya'm! Demek seni bir daha göreceğim. Dağlarında sık sık dolaştım. Çamlarının tepesinde daldan dalan kondum. Her ne kadar insanların arasında doğmamış bulunuyorsam da bunu çok iyi hatırlıyorum." Hiç bir zaman Bohemya'ya ayak basmayacaktır. Fakat kaybolmuş yurdu romanında tasvir etmek için yalnız hâtıralarıyla yetinmemiş, belge toplamak için ciddi bir çaba harcamıştır. Daima baş yastığının yanında duran Encyclopédie nouvelle'de Bohemya hakkında açık fakat kısa bir madde buldu. İş derinleştirmek için Lenfant ve Beausobre gibi okunması usanç veren eserler içine gömülmeğe geri kalmadı. Hiç bir şeyin kaybolmaması için kendisine okunması güç gelen bu kitaplardan fevkalâde yararlanmasını bildi. Lenfant'ı yalnız romanının sayfalarını kabartmak için okumamış aynı zamanda bu kitaptan aldığı bilgiye dayanarak Jean Ziska ve Procope le Grand adlı iki eserle Bâle ruhani Meclisinin ve Hussite Savaşı Tarihi'nin bir özetini vermiştir. Bohemya tarihi için baş vurduğu kaynaklardan acı acı şikâyet eder.

Bohemya ve Bohemya tarihini öğrenmek için kendisine okunması güç gelen bu eserlere baş vurma onun bu yurtla ve bu yurdun tarihi ile derinden derine ilgilendiğini gösterir. Çeklerde köleliğe düşmüş birçok vatanseverler görüyordu. Roma kilisesinin katolik dinine, özellikle sonsuz cehennem dogmasına düşman olan ve

bütün din değiştirmelere karşı hoş görür davranan madam Sand, Bohemya'ya Bohemya'daki reform devrinden önceki harekette Jean Husse'e Prague'lı Jerôme'a, kahraman din şehitlerine karşı derin bir saygı duyuyor, vatandaşlarının dinsel bağımsızlığını savunan Ziska'yı, Procope'u, Podiebrad'ı takdir ediyordu. Katolik Ferdinand'ın zulmü ile din inançlarını savunanların uğradıkları felâketlere ağılıyordu. Eğer Hussite'lerin din davâları içinde eşitlik dâvalarını bulmamış ve savaş çığlıkları arasında cumhuriyetin hürriyet, eşitlik, kardeşlik düsturunun bir meşale gibi elde tutulduğunu görmemiş olsaydı gönlünde Çeklere karşı bu kadar sevgi ve şefkati saklayamazdı. Albert'in kişiliğinde din değiştirmeyi, yapılan baskıya karşı koymayı, demokrasi imanını, Bohemya'nın mitoloji masalını canlandırmıştır.

Okuyucunun merakını tazelemek için Consuelo'yu bir Bohemya şatosuna sokar. Bundan yararlanarak ilk gençlik çağındaki hâtıralarını, aşağı yukarı fosilleşmiş aristokrat hayatını alaylı bir dille tasvir eder. George Sand ilk gençliğinden beri Miss Radcliffe'in romanlarına hayrandı. Bu sebeple gözlerimizin önüne Bohemya'nın ıssız ormanları arasında Rodolstadt'lar şatosunu dikeyyor. Geçmişin adam öldürmelerine karşılık karşımıza bir takım görüntüler çıkarıyor: Ölülerin görünmesi, canlıların gözden kaybolması, bir takım tehlikeli gizli yollar, toprak altında bir tapınak, ıssız bir köşe... Okuyucular umulmadık hâdiselerle karşı karşıya bırakılmışlardır. Romanın kahramanı Anzeleto olduğuna inananlar birden karşılarında karanlıklardan çıkan Albert de Rodulstad'ı bulurlar. Madam Sand'ın Albert'i Balzac'ın Lambert'i ibi bir dâhidir. O dâhi bir kemancı, Konrad ve Michiewicz gibi kendine olağanüstü yetiler bağışlanmış, bu yüzden deli olarak tanınmış bir üstün insandır.

Venedik, Bohemya, Viyana, Berlin ve Prague'daki vaka, şüphesiz Rousseau'nun İtirafnar'ının etkisi altında XVIII. yüzyıl içine, aşağı yukarı 1742 ile 1755 tarihleri arasına yerleştirilmiştir.

Romandaki kişilerden Consuelo, Anzoletto, Zustiniani, Corilla, iyi kalbli rahibe, Rudolstadt'lar ailesi ve ikinci derecedeki insanlar, yazarın hayalinde yarattığı kişilerdir. Fakat George Sand'ın romanında gösterdiği Porpon, bütün besteciler, erkek ve

kadın ses sanatçıları, şair *Métastase*, bakan *Kaunitz*, kont *Hoditz*, baron *Trenck*'lerin ikisi, *Voltaire* ve *Mattire*, *Cagliostro* ve *Saint Germain* gibi sayıları bir hayli yüksek kişiler gerçekten yaşamış insanlardır. Tarihsel kişilerden *Marie-Thérèse*, *II. Frédéric*'in portresi tarihe sadık kalınarak tasvir edildiği söylenebilir. Her iki sarayın havası o devrin anlayışını pek iyi göstermektedir. Bundan başka *George Sand* Korkunç Kör *Jean Ziska*'nın kendisi olan *Albert de Rudolstadt*'la bize *Hüssite*'lerin isyanından *Mari-Thérèse*'in saltanatına kadar devam eden *Bohemya*'nın tarihini açıklar.

Başta ancak bir hikâye olarak ele alınan romanın sayfalarındaki kabarıklık, bu romanı nasıl bir okumanın beslediğini, yazarın iki yıl aralıksız nasıl bir çalışmaya katlandığını göstermektedir. Bu işi başarmak için *Fluabert*'in sonradan yapacağı gibi, konuları belgelendirmek ve *Balzac* gibi, bir çok kahve ve sigara içmek gerekmişti.

Romandaki vakaların çokluğu gerçek ve hayali vakaların birbirinin içine geçmesi romana bir macera romanı havası vermektedir. *George Sand* eserine, *Cunsuelo*, *Anzoleto*, *Zustiniani* ve *Corilla* arasında geçen bir aşk vakası ile başlamıştır. *Zustiniani* ile genç şarkıcı *Anzoleto* birbirine rakiptir. *Anzoleto*, koruyucusu *Zustiniani*'nin elinden *Corilla*'yı alır. *Zustiniani*, *Consuelo*'nun kalbini kazanmak için bu harekete ses çıkarmaz. *İhtiyar Porpora* ise genç öğrencisi *Consuelo*'nun hayatını, varlığını, kalbini sanata vermesini istediği için genç kıza sevgilisi *Anzoleto*'nun ihanetini gösterir. *George Sand* bu kadarla yetinebilirdi. Ama, hayır, o artık tefrika romanın boyunduruğuna kendini kaptırmıştır. Angaryeden öfkelenir ama hikâyeler yaratmakdan da geri kalmaz. Romandaki kişilerin alın yazılarına istediği gibi yön verir. Âdeta Tanrının işine karışır. İlhamının esiridir. Romanın vakası içine Tanrı'yı ya da talihi karıştırmak için çoğu zaman kötü kullanılır. Meselâ *Anzoleto*'dan gebe kalan *Corilla*'yı posta arabası içinde doğurtur. *Consuelo*'yu *Corilla*'nın karşısına çıkarır. Bunu sırf genç kızın rakibine karşı göstereceği yüce gönüllülüğü belirtmek için tertiplemiştir. Asker kuşağı *Karl* kıyafet değiştirerek *Roswald*'a *Prusya* kiralını öldürmek için gelir, Fakat bir tesadüfle, *Consuelo* bu öçten onu

caydırır. Romanda akla uymayan vakalar da bulunur. Anzeleto soydan kişi insanlarla kolayca boy ölçüşür. Porpora, Anzeleto'nun Corilla ile sevimlerini izler, George Sand, Consuelo'nun Devler Şatosu'nda geçirdiği günler içinde gaptten haber veren Albert'le, deli Zdenko'nun kişiliği ile ve Schreckenstein mağarası ile, bir takım görüntülerle okuyucuyu ürpertmeye çalışır. Sonra iki masum çocuğu yollara düşürerek temiz sevgiye döner. Fakat onların her attığı adıma tehlikeler serpmekten geri kalmaz. Viyana'da verilen bir temsilde Corilla'nın yokluğundan yararlanan Trenck Consuelo'ya saldırır. Zorla kendisine teslim olmasını ister. Fakat tanınmayan bir koruyucu (Albert) bu tehlikeyi bertaraf eder. Bu sahne sırf Albert'in Consuelo'yu bir gölge gibi izlediğini göstermek için yaratılmıştır. Okuyucu, Berlin'de geçen günleri süsleyen, meselâ Cagliostro ya da Saint - Germain'in araya girmesi, Wanda'nın dirilişi, Albert'in ölümünden sonra büyücü Trismegiste ya da hoş bir delikanlı olan Liverani adı ile tekrar sahneye çıkması gibi hayal oyunlarını kabul etmekle güçlük çeker. Bununla beraber bir çok sayfaların, zamanın hiç bir zaman solduramayacağı büyümlü bir havası, coşkun bir edası vardır. Consuelo Viyana'ya yaya olarak gitmek üzere Rudolstadt'ların şatosundan ayrıldıktan biraz sonra arkadaş olduğu genç Haydn'la uzun bir yolculuğun zevkini tadıyor. Sand'ın sezisi, bu yolculuk zevklerini daha uzağa götürecektir; Hapishanede geçen günlerin sıkıntısı içinde kaleme alınmış La Comtesse de Rudolstadt'daki Consuelo'nun günlüğü aynı duyguların belirtileridir.

Tabiat tasvirleri oldukça yapmacıklıdır. Ancak pek kapalı ifadelerle tasvir edilen Venedik ve Bohemya bizde derin izlenimler bırakmaz. George Sand Venedik gecelerini, gondolcuların alışkanlıklarını, deniz üstünde çalınan ve söylenen müziği, Venedik âdetlerini Consuelo'dan çok daha canlı, çok daha duygulu olarak Bir Yolcunun Mektupları'nda vermiştir.

Buna karşılık Consuelo'daki kişiler, okuyucuya kendilerini zorla kabul ettirirler. Bu kişilerden Porpora, comte Hoditz, büyük avcı baron, sofı rahibe bir karikatür çeşnisi ile tasvir edilmişse de bir az yapmacığa kaçılmıştır. Fakat yakınlarından kendisini uzak-

laştıran, onu tamamiyle geçmişe bağlayan bir iç ateşiyle Kont Albert, Riesenbourg'un iradesiz insanları üzerinde etki yaratan önemli bir tiptir. Ancak fazla kusursuz olduğu için yerilebilecek Gonsuelo övgüye değer bir varlıktır. Şüphesiz doğduğu ve yetiştiği çevre onu şımartmamıştır. Hiç parası olmayan bir emekcidir. George Sand Gonsuelo' yu Pauline'e ve dolayısıyla kendisine kız kardeş yapmak için, aslını hiç bir zaman inkâr etmiyerek. George Sand Gonsuelo' - yu Pauline'e ve dlayısıyla kendisine kız kardeş yapmak için, aslını bir zaman inkâr etmiyerek kendi anasını Consuelo'nun anası olarak tasvir etmiştir. Halkla kibar tabaka arasında kalan romancı halkı seçti.

Etrafını çeviren erkekler arasında Consuelo'nun tertemiz kalmasına dikkat etmek gerekir. Çocukluğundan beri Anzoletto tarafından sevilmiş, Zuistinani'de arzu uyandırmış, Haydn'da, önce ümitsiz bir aşkı, sonradan kardeşçe bir dostluğa çevirmiş, comte Hoditz'le Trenck'in saldırılarına uğramış olmakla beraber her zaman temiz kalmasını bilmiştir. Nihayet ölmeden bir kaç dakika önce evlendiği Albert'le kuvvetli bir tinsel bağla birleştiğini görüyoruz. Romanın en güzel sayfaları arasında özellikle Alain'in övdüğü sahneyi yani saf Consuelo'nun Liverani'nin kolları arasında arzuyu hissettiği sahneyi belirtmek gerekir.

Halk çocuklarını, bir ödül olmak üzere, daima kibar soydan insanlarla birleştirmeyi ister. Consuelo, Hocace'daki Arsène, Compagnon autour de France'daki Pierre Huguenine gibi sade fakat yücedir. Pierre Huguenine bir çeşit Mesih'dir. Consuelo ise bir teselli, bir fedâkârlık meleğidir. Porpora için, ihanet ettiği âna kadar Anzoletto için, Haydn ve Karl için bir teselli meleği olmuştur. Kandınlığa öz şu yüce vazifeyi herkes için yapar : Teselli etmek. Consuelo açık kalbli, yüce gönüllüdür. Hayatı, her haksızlığa baş kaldıran, gönlü yüce bir şövalyenin hayatı gibi geçer. Alçak gönüllülüğü, erdemi, yumuşak başlılığı, değişmez ve derin bilgeliği onu her yerde her zaman korumuştur. Onda tesellisini bulan ölüm halindeki Albert'in yüce arzusuna boyun eğerek onunla sonsuzluk içinde birleşmek üzere karısı olmayı kabul eder. Sözün kısıtı, George Sand'ın benliği, gerçekten kalbinin ve hayal gücünün yarattığı bu varlıkla dolup taşmıştır.

Consuelo'nun gerçek değerleri ruhtan gelir. Bu değerler romanın önümüze serdiği düşüncelerde, telkinlerde, fikirlerde saklıdır. George Sand bize sadece bayağı ve kolay müzikten sade ve yüce, güzel müziği ayırmakla yetinmemiş, daha ileriye giderek ancak yüce ruhların, sanatın büyük yorumcuları olabileceğini göstermiştir. Küçük bir çingene kızını, ruh gücü ile büyük bir sanatçı yapar, Albert'in kemanından çıkan sihirli sesleri bize duyurur. Clorinda'ları, Corilla'ları, Anzoletto'ları ikinci derecede yorumcu durumuna düşüren şey, onların duygularındaki küçüklüktür. Bu insanlar büyük bir alçak gönüllülük göstererek bütüh ruhlariyle müziğe sarılacak yerde sadece parlamak, ad yapmak, ün kazanmak isterler. Kendini beğenmiş, kıskanç ve hasedcidirler. Consuelo'nun iyi kalbli, fedakâr bir insan olmasına karşılık onlar kötü niyetli, miskin, aşağılık varlıklardır. Clorinda güzeldir, Consuelo değildir. Fakat ruh her şeyi değiştirir. Consuelo'yu güzelleştiren şey aşkı Anzoletto'nun istediği gibi, güzel tuvaletler, mücevherler, elmaslar değil, şarkı söylerken duyduğu o yüce heyecan, o tanrısal ilhamdır. Buna karşılık Clorinda çirkinleşir. Çünkü içinde aşağı, kötü bir duygu yaşamaktadır. Corilla'nın zaten şişirilmiş istidadı, düzensiz ve bencil bir hayat yüzünden, daha pınarında kuruyup gitmiştir. İşte George Sand burada Ahlâkla Sanatı birleştiriyor. Consuelo sanata bütün ruhu ile bütün varlığı ile hizmet eder. Sanat çok şeyler ister, hattâ bütün bir hayatı alır. Consuelo iki aykırı eğilime cevap vermek ister : Sanat eğilimi, gönül eğilimi. Ruhunda sanata karşı duyduğu heyecan, onu hürriyet ihtiyacına, saf ve koltuk kabartıcı bir bağımsızlık sevgisine sürükler. Fakat kalbi de, George Sand'inki gibi, başkaları için ve duygulu bir şefkatle titrer. O, ancak sevgi ve fedakârlık için yaşamaktadır. Hattâ kendisindeki sanatçı ruhun bağımsızlığını, Albert'e karşı duyduğu aşkla ve içindeki genel fedakârlık ihtiyacıyla bağdaştırmak zorunda kalacaktır. Çünkü müzik Consuelo'yu bir âleme maletmiştir. Fakat bu durum onun bütün eşsizliklere ve her fırsatta üzerinde durduğu toplumsal haksızlıklara gözlerini ve kalbini açık tutmasına engel olmamıştır. Consuelo, Rudolstadt'ların zengin soydan gelen insanlarıyla ve bütün dünya zenginleriyle savaş halinde, Albert'in tarafını tutar. Bohemya'da yaşayış, köylülerin şartları, büyük zenginlerin haksız-

lık ve nankörlükleriyle karşılaşan sanatçıların şartları kadar kendini dehşet içinde bırakır. Toplumu yeniden kurmak gerekir. Hatâ sınıflar, kastlar kaldırılmalıdır. George Sand, içinde biri bir markizin ötekisi Villepreux'nün kızı İseult'ün sevdiği iki marangoz bulunan Le Compagnon du tour de France'da bir romancı tasviriyle toplumsal geleneklere ve fikirlere aykırı bir evlenme ile sınıfları yaklaştırmaya çalışmıştı. Consuelo'da da çingene kızı ile Albert de Rudolstadt'ı birleştirerek aynı motifi ele aldığını görürüz. Ama bu defa Albert'in babası kont Christian bu birleşmeyi kabul eder. Buna karşılık liberal olmasına rağmen kont de Villepreux böyle bir birleşmeyi kabul etmez.

Nihayet Consuelo'da George Sand'ın devrimciliği, insanlığa karşı sevgisi belirir. Katolik dininin dinsel eylemlerini, geleneklerini, gösterişini reddeden Hussite'lerdeki anlayışın mirascısı Albert, ailesinin bütün zenginliklerini kabul etmez. Bunu bol bol köylülere dağıtır. Consuelo'nun boş ibadetleri bırakarak, biricik sonsuz, saluk bir dine yükseldiğini görürüz. P. Leroux tarafından George Sand'a telkin edilen bu insanlık dini öyle kolay kolay yerleşmemiştir. Herkesin mutluluğu için zorunlu olan bir dindir bu.

Gonsuelo'nun maceraları La Comtesse de Rudalstadt'da yeni bir şatoda tamamlanır. Bu şatoda gizli bir topluluğa girer, Albert'le mistik düşünleri bu arada yapılır. Ve roman kahramanının Görünmezler topluluğuna girmesiyle son bulur. Consuelo ne kadar bir müzik romanı ise La Comtesse de Rudolstadt da o kadar bir oluşum romanıdır. Bu bakımdan Goethe'nin büyük Wilhelm Meister ile sıkı bir bağlantısı vardır. Fransız okuyucuları ancak çok geç bir tarihte W. Meister'in çevirisini ele geçirmişlerdir. 1829 tarihinde Toussenel'in çevirisi sadece Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları'nı vermektedir. George Sand'ın kitaplığında bu çevirinin bir nüshası bulunuyordu. La Comtesse de Rudolstadt'ı kaleme aldığı sırada bu kitabı okuması ihtimali kuvvetlidir. 19 nisan 1844 de G. de Molenes Debats'da Wilhelm ile Consuelo'nun uzun yıllar boyunca maceralarını karşılaştırır. Emerson'dan Alain'e kadar başka benzeyişler de gösterilmiştir. F. Baldensperger Fransa'da Goethe adlı eserinde bu iki roman arasında bir çok benzeyişler

bulunduğunu belirtir. Bu itibarla Consuelo mükemmel bir oluşum romanıdır. George Sand bu romanı yazarken Goethe'nin romanına paralel olarak bir oluşum romanını Fransa'ya sunmayı emel edinmiş gibi görünüyor. Yalnız bunun kahramanı bir erkek değil bir kadındır. Hattâ romancının kafasından böyle bir tasavvur geçmediği düşünülse bile, gerçekleştirdiği amaç bunu açıkça gösterir. Consuelo bir yandan ses sanatçısı Pauline Viardot'ya övgü için yazılmış bir roman, öte yandan Leroux ve Mickewicz'in olağanüstü yetilerini belirten yeni bir din kitabıdır. Consuelo'nun kişiliği Pauline'in portresinden ziyade George Sand'in portresidir. Lélia, bu romanda Consuelo olmuştur. Romancıların, hele romantik edebiyat romancıları daima hayallerinde kendilerinden üstün varlıklar yaratmışlar, kendi kişiliklerinin nasıl olması gerektiğini belirtmişlerdir. Alain bu düşünceyi insana heyecan verici kelimelerle şöyle ifade etmiştir : "Hugo, Bienvenu adındaki piskoposun çok daha altında bir insandı, kabul. Ama bu toprağın oğlu, birbirine karışmış tutkularını kullanıp insan üstü bir varlık olan o veliye can verecek yetenekde idi. Bunun gibi George Sand da, kendi hayatından, bütün insanların hayatına benzeyen kırık dökük, bozuk amaçsız hayatından Consuelo'yu her kadının, taklit edecek bir yanını, erkeğin de bütün kadınları anlayıp sevmek için bir şeyler bulabileceği Consuelo'yu meydana çıkardı."

Consuelo'nun bir yerden başka bir yere gitmesi bir kaçış değil, iki aşkıtan birini seçmesidir, yani bir ileriemedir. Venedik'den ayrılmasının sebebi, kabiliyetinin kendisinden direnerek istediği şeyleri seçmesi, aynı zamanda yüce gönüllülüğü bir sanat hülyasına çevirmesi ümididir. Albert'le evlenmek için Berlin yolundan dönmesi, insanın duyduğu acımayı, kendisinde uyandırdığı hazları göstermesi içindir. Serveti, ünvanları yüzüstü bırakıp tekrar Berlin yollarına düşmesi, günlük çalışmanın, serbestçe bir çabanın sevinçlerine kavuşmak içindir. Consuelo hapisten çıkınca gizli topluluğun imtihanlarıyla karşılaşır. Fakat gerçekte onu mason dekorları hiç ilgilendirmez. Romancı Consuelo'yu tertemiz varlığı ile yükselmesini devam ettirir. Bilindiği üzere mezhebe giriş, bu dünya üstündeki kudretli insanların işledikleri korkunç cinayetler karşısında hürri-

yet, eşitlik, kardeşlik gibi üç prensibin devrinci erdemine varmak-
tan ibarettir.

Consuelo en heyecanlı bir aşk romanıdır. Ruhu hasta olan Albert genç kızı sevmeye başladıktan sonra hemen iyileşir. Consuelo onun kaderinde teselli edici rolden daha fazla bir rol oynamaktadır. Bu yüzdendir ki, ona "kurtarıcım" adını verir. İşkence içinde kıvranan bu ruh, daha ilk karşılaşmada genç kıza ateşli bir acıma ilham etmiştir. Bu, gerçek bir aşk değildir. Ancak Albert'in dehşesine karşı içinde korku bulunan bir saygı, bir hastaya karşı duyulan sonsuz bir şefkatin karıştığı heyecanlı bir duygudur. Albert'in ölümünden sonra dul kalan ve bâkire olan Consuelo, Liverani'nin kolları arasında arzuyu tanır. Consuelo evlilik bağı ile duyduğu aşk arasında bir seçme yapmak zorunda kalmıştır. Görünmezlerin bilgelikleri içinde Consuelo'ya boşanmak izni verilmiştir. Fakat Consuelo bütün kalbiyle, bütün hürriyetiyle vazifeyi seçer. Zevkin ve servetin üstüne, kendini feda ederken, acı geldiği kadar tatlı gelen yüksek bir değer katar. Bu değer nedir? Kadının kendini seven bir erkeğin içinde yüceliği tanıdığı zaman o erkeği seçme serbestisi. "Bırakın ben de onun kadar yüce olayım." Madam Sand "kocaların yıkılmasını" istediği devirden çok uzakta bulunuyor. Artık kadını aşağılatan izlenimler değil, korunduğu zaman duyacağı tatlı izlenimleri taşımaktadır. Seven bir erkeğe, kendi alın yazısının yöneltilmesini bırakmakta öyle tatlı bir taraf vardır ki. Acaba George Sand erkeğin kadından üstün olabileceğini kabul ediyor muydu?

Bu sefer talih Consuelo'nun yüzüne gülmüş, ne türlü hareket ederse etsin onu kendi aleyhine dönecek davranıştan korumuştur. Çünkü Liverani ile Albert aynı insandır. O zaman duyduğu sevinç, vicdanının serbest hareketiyle birleşince bir insanın duyabileceği en büyük sevince yükselmiştir. George Sand oluşum romanının görkemli bir düğünle son bulmasını istememişti. Romanın sonu mutlu bitecektir ama bayağı bir anlayıştan büsbütün başka bir şekilde bir son olacaktır. İdeal sınıfın gerçekleşmesi için imtihanlar bir biri ardına romanın kahramanları üstüne yığılacaktır. Görünmezler zulme uğrayacaklar iyilik sever hareketlerinden vaz geçecek-

lerdir. Bu arada Consuelo sesini kaybetmiştir, Albert de servetini. Genç adam tekrar delilik belirtileri gösterir. Romancı, romanını kara bir renge bürüyerek mi bitirecektir? Bunu düşünmek, Goethe'den mükemmel bir şekilde dersini almış bulunan George Sand'ın değerini düşürmek olurdu. Alain'in bu konuda düşüncelerini okuyalım : "Meister'in bunca yıldan sonra hekim, Philine'in bunca maceradan sonra terzi olduğu görüldüğü gibi, bir gülünç emelden, yer yüzüne ait daima dar ve buyrukçu bir düşünce çıkarmak gerekiyor." George Sand'ın romanı, bir müzik romanı olduğu için akla yakın bir sonuç elde etmek mümkün olmuyor ama ders daima aynı kalıyor.

Consuelo'nun sonuç kısmı ustaca tertiplenmiştir. George Sand da Balzac'ın Tatsız bir Olay adlı eserinde yaptığı gibi geçmişin hâdiselerine döner. Romanın sonunda köyden köye giderek hayatını kazanan bir gezici müzikçiler ailesini buluruz. Çocuklar şarkı söyler, baba keman çalar, anne müzik yazar. Consuelo : "Açıkça anladığımız bir sanatçı hayatını gerçekleştirdik. Çünkü Tanrı bizi sanatçı olarak yaratmış...Bağışları kullanmak zorundayız." der. Fakirlik içinde sevinci bulmuşlardır. Bu sevinci Albert kemaniyle ifadelendirir. Çünkü müziğin dili başka dillerden çok daha güzeldir. Consuelo artık şarkı söylemez fakat "insan" adından başka bir ünvanı bulunmayan şair - deli Albert'in musraları üzerine müzik yazmaktadır.

Bundan böyle zaman anlamı kalkmıştır. "Artık zaman diye bir şey yok... Sonsuzluğa kavuşacak kadar Tanrı'dan payını alan bir insan için bunun ne önemi var? Sade günlük bin hayatta sonsuzluk, yetkin bir ahenk içinde bağdaşmıştır. Masonluğu yeni kabul eden Philion'un, Consuelo'nun büyüğü ile gözleri kamaşır : "Bu kadın benim, hiç şüphe yok ki, anam olabilirdi, ama bu varlıktan nasıl oluyor da hâlâ etrafa bir büyü saçılabiliyor, bilmiyorum. "Burada Consuelo'nun her zamandan çok George Sand'a benzediği görülür. Genç ölmek imtiyazını elinde tutan Mignon o zaman insanlara şekil değiştiren, hissedilir dünya ile dünya dışı bir âlem arasında bir bağ kuran yüce ve yetkin bir medyum olan Makariye ile özdeşir. Genç kadın sevgili kervanına katılmak için uzaklaşıp kaybolduğu

zaman o unutulmaz “Bohemya’lı gerçek bir kız gibi çevik, fakirliğin iyi yürekli tanrıçası gibi şiir dolu” bir hayal hâlâ gözlerimizin önündedir.

ÜSLÛP.

George Sand 1866 yılında Flaubert’e yazdığı bir mektupta şöyle diyordu : “Üslûba gelince ben onunla sizden daha iyi alış veriş yapmaktayım. Rüzgâr eski harpımdan keyfine göre sesler çıkarıyor. Yükseldiği, alçaldığı zamanlar oluyor, Kimi zaman sönük, kimi zaman parlak sesler veriyor.” Bu konuda bundan daha güzel bir şey söylenemez. Şu satırları yazdığı zaman gerçekten bayağılığa düşüyor: Katı yürekli ihtiyar! Ey tanrısal iyilik! Ne olur Tanrı adına bana, yıkılmış bir aileye hayat bağışlayınız. Şu kadehten içinelisin, diye karşılık verdi. İnsan bu satırları okuyunca bir tefrika roman ya da melodram okuduğunu anlar. Buna karşılık müzik hakkında Albert’in sözlerinde, ay ışığında çiçeklerin tasvirinde, tan yeri ağarırken Preuvé bahçesinde iblis hakkındaki sayfalarda, Albert’in ölüm hikâyesinde bir takım yükselmeler görülür.

Bir çok yerlerde üslûp ne bayağı ne de yüksektir, her ikisi ortasıdır. George Sand’ın, içten gelme masalımsı bir hikâye ahengi bulunan duygulu ve bir çeşit saflıkla renkli kıvrak bir üslûbu vardır. İşe belâgat, içli bir hava karıştığı zaman çok daha renklenir. Fakat onun üslûbu ilhamın ve sadeliğin bir bütünüdür : Bir ruh üslûbudur, ama bir sanat üslûbu değil.

George Sand romanın 1845 yılındaki baskısına koyduğu önsözde gayet doğru olarak : “Consuelo’da La Comtesse de Rudolstadt’da da bol bol üç dört romanın malzemesi bulunmaktadır.” diyor. Gerçekten George Sand büyük romanına bir sürü olayları, kişileri, kitaplarda bulduğu bir takım tipleri, zamanının sanatçıların ve filozofların sanat ve sanatçı üzerine düşüncelerini, Saint Simon’cuların, Lammenais’nin, List’in hele Pierre Leroux’nun din, eşitlik, insanlık, çalışma ve mutluluk üzerine bir çok fikirlerini doldurmuştur. Fakat romandaki fikirler, bu filozofların insanlık ya da sanat hakkındaki bütün yazılarından bambaşka bir

kudret taşımaktadır. George Sand bütün bu fikirlere, bütün bu olaylara kendi kadınlık kalbinin yüce gönüllülüğü ile hayat vermiştir. *Lamartine*, George Sand'da "Dehşetli işe karışmasıyla cinsiyetini kaybeden bir kadın"ı görür. Fikir yanlıştır. George Sand kadın - roman oldu. Yazı masasına "dayak yemiş bir köpek gibi" gidiyordu. Fakat masaya bir defa oturdu mu tasavvur ettiği insanların o tertemiz postuna sarınıyordu. Önünde kitaplar, konuşmalar, hânrılar, tecrübeler emrine hazır bir durumda olunca tekrar canlanıyor, ruhunun ateşiyle onlara şekil veriyordu. Consuelo asil bir imandan büyük bir aşktan doğmuştur. George Sand uzun uzun emek verdiği bu romana bütün kalbini koymuştu. Küçük Pauline kocasına Ninonne'dan söz açarken "Olgun, dâhi bir kadın" demeye hakkı vardı.

ROMAN HAKKINDA SÖYLENENLER.

Yazımıza başlarken Consuelo'nun edebiyat alanında garip bir talihi olduğunu belirtmiştik. Consuelo, *Revue Indépendante*'da ilk yayımlandığı sırada bu romanla başlıca iki kişi fazla ilgileniyordu : Pauline ile Leroux, heyecanlarını, coşkularını belirtiyorlardı. *Revue* ellerine varır varmaz Pauline ile Viardot, George Sand'ın romanını âdeta yer gibi okuyorlardı. Hatta Pauline romanı ezberden okuyabileceğini iddia ediyordu. 1832 Temmuzunda George Sand'a şöyle yazıyordu: "Consuelo beni ürpertiyor, güldürüyor, ağlatıyor, derin derin düşündürüyor. Ah benim sevgili Ninonne'ciğim, siz ne kadar övgüye değer bir insansınız. Ne kadar mutlusunuz ki, eserlerinizi okuyan insanlara aynı zevkleri verebiliyorsunuz. Consuelo'yu okuduğumdan beri içimde geçen şeyleri bilemiyorum, ama yalnız sizi bin defa daha çok sevdiğimi anlıyorum." Kocas Loulou mektuba şu sanrları ilâve ediyordu : "İki üç bölümden fazla okuyamıyorum. Hıçkırıyorum, ağlıyorum. Yazıları gözlerimin önünde kaybolunca kitabı kapamak zorunda kalıyorum."

Leroux daha az heyecanlı değildi. Dördüncü bölümden sonra romancıya hayranlığı son dereceyi buldu : "Evet, siz Consuelo'sunuz, Siz kendi hikâyenizi yazıyorsunuz. Dünün, bugünün, gelece-

ğin filozofları için siz, her zaman Consuelo olarak kalacaksınız. Zaten bunu uzun zaman anlamıştım.”

Romanın son tarafının, baş tarafı kadar başarı göstermediği görülür. Venedik’de geçen vakaların uyandırdığı sihir, maceralar çoğaldıkça gittikçe azalır. Gustave Planche : “Birinci kitabı baştan başa okudum. Ama bana ikinci kitaptan söz açmayınız.”

On yıl içinde yapılan eleştirmelerde daha hoyrat bir yargı vardır. George Sand’ın eserlerinden, hümanizma mistikliğinden ilham alan romanların bir tarafa atılacağı anlaşılmıştır. “Düşünen Kadın” la alay ederler. Savunduğu fikirleri gözden düşürmek için iki yüzlü bir manevra çevirirler. Demokrasi ile ilgili ideolojiden söz açmasaydı belki de daha az alay konusu olacaktı. Katolik eleştirme ancak ağız birliği ediyordu. George Sand Roma Kilisesine karşı sistemli ve devamlı düşmanlığını nasıl affettirebilirdi?

Doumic’ler, Faguet’ler Seill re’ler, kendi kalemlerinden damlayan şaşkırtıcı fikirlerin büyük bir derlemesini meydana getirmişlerdir. Faguet’ye George Sand “Hatayı sever.” Consuelo bir karmakarışıklık örneğidir. “Wilhelm Meister’i hatırlatan bir macera romanı, müzik nazariyeleri, din üzerine saçma sapan sözler, bol l f ebeliği. İşte bunlar hepsi mümkün olduğu kadar ağır bir rüyayı meydana getirirler.”

Öte yandan George Sand’ın sosyalizmi heyecanlı tepkiler uyandırıyor. Madmazel Rpuget’nin George Sand, Socialiste adlı tezi pek doğru fikirleri belirtmesi bakımından okumaya değer. Fakat ne gariptir ki, George Sand’ın din duygusu üzerine hazırlanmış bu tezde Spridion ele alındığı halde Consuelo’dan hiç söz edilmemiştir.

Charte işçileri 1864 yılında yazdıkları mektubun sonuna Fakirliğin İyi Yürekli Tanrıcası baladından bir kötüyü koyarak Sand’a ortaklaşa bir mektup g ndermi lerdir. Manzara tasvirlerinin tabiata pek uygun olduğu yargısına varan  ekler kadın romancı Sand’ın Bohemya’ya hiç ayak basmadığına inanmak istemezler. Moravyalı kardeşler George Sand’ın cenaze törenine Consuelo’nun ve Jean Ziska’nın o unutulmaz yazarı için  elenk taşımak üzere bir delege g ndermi lerdir.

Sık sık görüldüğü gibi yabancılar, eserin önemine karşı daha duygulu görünürler. George Sand'ın romanı yayımlanır yayımlanmaz hemen İspanyolcaya çevrilmiştir. 1845 den itibaren Consuelo'nun İngilizce çevirisi Fourier'nin Amerikalı öğrencilerine ait gazete-de yayımlanmasına başlanılmış ve 1846 da Boston'da kitap halinde çıkarılmıştır. M. Roddier güzel bir makalesinde Walt Whitlan evrimi içinde bu romanın büyük rolünü belirtmiştir. İngiltere'de G. Eliot, Consuelo'yu çulğunca sever. Fakat özellikle George Sand'ın eserleri İslav âleminde büyük bir rağbettedir. Romancının fikirleri sürgündeki İslavlar arasında, toplumsal merhametin pek görkemli olarak ifade edildiği bu âlem içinde özümsemesi pek tabiidir. Dostoyevski, Consuelo yazarında bir "Rus gücü" buluyordu. Romancı için Turgenyev "Tanıdığım kutsal kadınlardan biri" diyordu. Madam Sand'ın tipleri arasında Consuelo'dan Sonia'ya, daha ileri giderek Albert - Zidenko - Gottlieb'den prens Muichkin'e giden bir soy zinciri ile bağlandığı ve bunlar arasında su götürmez bir benzerlik bulunduğu açıkça görünür.

Yaşadığımız günlerin eleştirmesi, kadına ve kadın romancıya hak vermesini bilir. Madam Sand artık zararsız kır romanları yazan bir romancı değildir. Onun, birinci derecede bir üslûpla romanlar yazdığı kabul ediliyor. Lélia bir zamane çocuğunun devrini altüst eden itiraflarından biri olarak gösteriliyor.

Dine dayanan romantik eleştirme, toplumsal mistisizmden ilhamını almış olan romanları mahkûm etmiştir. Buna karşılık zamanımızdaki objektif eleştirme bu romanların eski haklarını geri vermektedir. Büyük bir din romanı olan Spridion yeniden meydana çıkarken bir asırlık uykudan sonra işte Consuelo da karanlıktan sıyrılıyor. Bu roman George Sand'ın büyük emeller beslediği bir eserdir. George Sand'ın değerini Maurois'ya öğreten Alain diyor ki: "Bir din kitabı olan Consuelo ile George Sand ölümsüzler arasına katılmıştır. Bu eser bizim Meister'imizdir. Ama daha akıcı, macera bakımından daha ilginçtir. Birisi şiirle derinleşirken ötekisi müzikle derinleşmiştir. Buna ben, La Comtesse de Rudolstadt'ı da katıyorum. Çünkü dâhi şarkıcının hikâyesini, kuşlar gibi şarkı söylediği kurtuluş gününe kadar izlemek gerekir."

Nebil OTMAN

YAZARIN ÖNSÖZÜ⁽¹⁾

Lé Comtesse de Rudolstadt'la devam eden ve ona eşlik eden bu uzun *Consuelo* romanı, Jean Ziska⁽²⁾ ve Procope le Grand⁽³⁾ hakkındaki iki önsözle beraber *La Revue Indépendante*'da yayımladığı zaman tarihsel törenin bir özetini vermesi ve onun değerini belirtmesi bakımından oldukça önemli bir bütün meydana getirir. Diyorlarki: Roman iyi yönetilmemiş. Bir takım yerleri bir az rasgele yazılmış, ölçüden yoksundurmuş. Bu sözler dostlarının kanısındır. Eserde, kopuk olmasından daha ziyade olayların aşırı dolambaçlılığı yüzünden meydana çıkan bu kusur, gerçekten benim her zaman düştüğüm hatadan doğmaktadır: Romanlarında plânın bulunmaması. Eser bitip de bütünü elime geçince, her zaman yaptığım gibi, onun bir çok yerlerini düzeltirim. Fakat özellikle 1835 - 1845 yılları arasında yayımlanan kitaplardan çoğunun okunup tüketilmesi, dergilerin ve gazetelerin⁽⁴⁾ birbirleriyle yarışmaları okuyucuların okumaya karşı gösterdikleri doymak bilmezlik, kitap basıp yayanların bu aşırı isteğe ortak olmaları, eserlerin çabuk yazılmasına, âdeta zoraki yayınlar yapılmasına sebep olmuştur. Dostlarım Pierre Leroux ile Louis Viardot tarafından kurulan ve Ferdinand Trançois ile Pernet⁽⁵⁾ tarafından devam ettirilen *Revue Indépendante*'in başarısı ile candan ilgileniyordum. Sırf bir hikâyeye yazmak amacı ile *Consuelo*'ya başlamıştım.⁽⁶⁾ Bu başlangıç hoşla gitti. On sekizinci yüzyılın, sanat felsefe ve içine mucize karışan olaylar bakımından ilgi uyandırdığını ve bu yüzyılın, görünüşte pek aşırı bir tarzda meydana getirdiği bu üç eleman arasında fazla özeniye kaçmadan bir bağlanı kurmanın her bakımdan meraklı ve çekici olduğunu anlatarak bu hikâyeyi genişletmem için benden söz aldılar.⁽⁷⁾

Bu sözü verdikten sonra derginin⁽⁸⁾ her sayısına oldukça hatırı sayılır uzun bir parçayı hazırlamam için (Çünkü benden ara vermeme rica ediyorlardı.)⁽⁹⁾ çok okuyarak,⁽¹⁰⁾ hemen ardından yazmaya başlayarak romanımda ilerledim. Bu tarz çalışmamın tabii olmadığını ve büyük tehlikeler gösterdiğini iyice hissediyordum. Bu duruma sürüklenmem ilk defa olmuyordu, fakat bunca tarihsel gerçeğe dayanan bu pek uzun işte böyle bir teşebbüs atakça

bir hareketti. Bir sanat eserinin ilk şartı Hürriyet ve Zamandır. Burada sözünü ettiğim hürriyet, insan yolundan ayrıldığını fark edince daha kestirme bir yoldan geriye dönmek için gerekli hürriyettir. Sözünü ettiğim zamana gelince, o da tehlikeli yollardan kaçmak maksadiyle beklenmesi ve yeniden doğru yolun tutulması için gerekli olan zamandır. Güvenlilik için gerekli olan bu iki şeyin yokluğu, sanatçıda kimi zaman ilhama elverişli, kimi zaman geçici hevesi köstekliyi bir sağduyu için tehlikeli olan bir takım heyecanlı kaygı yaratır ve bu türlü çalışmada ona serbest bir alan bırakılmış olur.

Düşüncem, bu tarzda yazılan eserlerin çoğunu suçlar. İstenildiği ve elden geldiği kadar çabuk çalışmalı; zaman işe, hiç bir şekilde etki yapmaz, derler. Fakat içten gelen yaratma ile eserin yayımlanması arasında kitabın bütününi yeniden okumak ve çabuk yazmanın tabii sonucu olan uzunlukları kısaltıp değiştirmek için muhakkak bir zaman gerekir. Heyecan güzel bir şeydir. Fakat sanatçının bilinci, hür ve başıboş düşüncelerini büyüleyen hülyalarını, yüksek sesle anlatmadan önce, dinlenmiş bir kafa ile gözden geçirmeye ihtiyacı vardır.

Kendisi için olsun ya da başkaları için olsun kötü anlaşılan bu çeşit hazlarla çalışmaktan bundan böyle kaçınırmaktayım. Nitekim dostlarım, yolculuğa çıkan Consuelo'nun peşinden kirlarda koşarken, kendi kendime söz verdiğim gibi sağlam ve özümsemiş olan ikinci tarzın farkına vardılar.

Bu kitapta güzel bir konuyu, güçlü tipleri, gizli taraflarını meydana çıkarmakla değer kazanan bir takım tarihsel raslantıların içine serpiştirildiği bir memleketi, bir devri hissediyordum. Hattâ durmadan yeni ufuklarla aklı çelinerek ve şaşırarak rasgele ilerledikçe, yolculuğuma yeniden başlayamadığım ve konak yerlerimi seçemediğim için üzülyordum.

Consuelo ile La Comtesse Rudolstadt'da tam üç dört romana yetecek kadar malzeme vardır. Hata, bu işlenmemiş zenginlikleri alıp bir tek kitaba yığmaktır. Çalışmalarımı beraber yürüttüğüm okumalar içinde; bu zenginlikler elime bol bol geçiyordu. Bu

okumalarda, işlenecek bir maden ocağından çok daha fazla bir şey vardı. Edindiğim bilgileri doğru dürüst sınıflandıramamak tehlikesini göze alarak bu kaynaklardan azıcık bir şeyler almak isteğine karşı duramıyordum.

Bu haliyle eserin ilgi çekici bir tarafı var. Kendi eserlerim söz konusu olduğu zaman hiç âdetim olmadığı halde bu kitabın okunmasını salık veririm. Bu kitabı okuyanlar, bilgili insanlar için yeni olmayan, fakat karşılaşılmasıyla zihin uğraşlarını ve dolayısıyla Marie-Thérèse'ler, II. Frédéric'ler Voltaire'ler, Gagliostro'lar yüzyılının üstüne belirli bir ışık serpen bir çok olayları bulacaklardır. Bu yüzyıl öyle garip bir yüzyıldır ki, bir takım masallarla başlamış, garip hükümet darbeleriyle gelişmiş, derin fikirlerin beslediği müthiş bir ihtilâlle son bulmuştur.

Romanın içindeki aşk macerasını, bir takım durumların gerçeğe uymayan tarafları kaale almayıp, kendi zevkime göre yarattığım bu insanların ve bu maceraların çevresine göz atarsak hiç de yoktan var etmediğim bir dünyayı, kişilerimden ve onların değişkenliklerinden çok daha fazla bir gerçekler âlemi görürüz. Öyleki, kitabımda akıl almayacak çok şeylerin, hâdiselerin gerçekliği içinde açıkça geçmiş olduğunu söyleyebilirim.

George SAND
Nohant, 15 Eylül 1854

CONSUELO

I

CONSUELO

I

Madam Pauline Viardo'ya

— Evet, evet, bayanlar, canınız istediği kadar başınızı sallayıp durunuz; aranızda en uslusunu, en iyisini şu... Yok onu söylemek istemem; çünkü sınıfın tek alçakgönüllü kızı odur. Adını söylersem bu az rastlanırdemi birdenbire kaybeder diye korkarım... Hepinizin öyle olmasını isterim.

Costanza bir ezgi tutturup küstah bir eda ile:

— *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*(¹)

Öteki küçük kızlar hep birden koro halinde

— Âmin! çağırdılar.

Clorinda(²) sevimli bir şekilde dudaklarını büzerek ve ses sanatı öğretmeninin, orgun sessiz duran klavyesi üstüne hareketsiz bırakıverdiği buruşuk ve kemikli parmaklarına yelpazesinin sapı ile hafifçe vurarak:

— Ah, hınzır, dedi.

İhtiyar öğretmen, kırk yıldan beri çocukluk çağındaki kızların meydana getirdiği birçok kuşağın her türlü nazlanmalarına, kafa tutmalarına, günde altı saat karşı koyan bir adamın o derin hayal kırıklığı içinde:

— Bana sökmez bunlar, dedi.

Gözlerini bu alaycı ve öfkeli kalabalığın üstüne kaldırmadan gözlüğünü muhafazasına ve enfiye kutusunu cebine yerleştirirken sözlerine şunları ekledi:

— Şu var ki, bu uysal, yumuşak başlı, çalışkan, dikkatli, iyi yürekli çocuk siz değilsiniz, sinyora Clorinda; ne siz sinyora Costanza, ne de siz sinyora Zuletta,⁽¹⁾ Rozina da değil, Michela hiç değil...

Kimi sarışın, kimi esmer elli kadar kız, ses sanatı öğretmenine denizin çekilmesiyle kumsalda kupkuru kalmış bir deniz hayvanı kabuğu üstünde çığlıklar koparan bir martı sürüsü gibi saldırarak kimisi tatlı ve ince, kimisi keskin sesleriyle bağıştı:

— O halde bu benim... — hayır, ben. — Hiç de değil bu benim... — Ben... — Ben.

Güvenle söyleyebilirim ki hiçbir mecaz, onun sinirli hareketlerine, feri kaçmış gözlerine, parça parça kızarmış elmacık kemiklerine, hele profesörlere öz perukasının o sivri, kaskatı ve beyaz binbir lülesine demin kullandığım bu deniz kabuğu sözü kadar uygun düşmez. Deniz kabuğu, yani ünlü besteci, gitmek üzere ayağa kalktıktan sonra üç defa oturmaya zorlanan, fakat fırtınalarla sürüklenmiş ve sertleşmiş bir deniz kabuğu gibi⁽²⁾ sâkin ve işini belli etmeyen müzik ustası her zaman pek cimrice davrandığı halde, az önce cömertçe harcadığı övgülere hangi öğrencisinin lâayık olduğunu söylemek için kızları kendine uzun zaman yalvarttı. Sonunda muzurluğu ile sebep olduğu yalvarmalara sanki istemeye istemeye boyun eğiyormuş gibi tempo vurmakta kullandığı o üstad değneğini eline aldı ve bu değneği, bir türlü yola gelmeyen sürüsünün içinde yol açmak ve onları çift sıra halinde dizmek için kullandı. Sonra bu hoppa

başların meydana getirdiği iki sıra çitin arasından ağır başlı bir edâ ile ilerleyerek org kürsününün dibinde bir anfi basamağının üstünde çömelip oturmuş küçük bir kızın önünde durdu. Küçük kız, dirseklerini dizlerine dayamış, gürültüden şaşırmamak için parmakları ile kulaklarını tıkamış, bir küçük maymun gibi kendi üzerine bükülüp tortop olmuş, kimseyi rahatsız etmemek için hafif sesle dersine çalışıyordu. Müzik ustası, cakalı ve öğünçlü bir tavırla dizlerini ve kollarını germiş, tıpkı elmayı en güzel kıza değil de, en dürüst kıza veren çoban Pâris'e benziyordu.

Korodaki genç kızlar şaşırıp hep bir ağızdan "Consuelo? Şu İspanyol kıızı?" diye haykırdılar. Sonra Homeros kahramanlarında görülen devamlı bir kakhaha, müzik ustasının yüce alnına bir içerleme ve bir öfke kızılığı yükseltti. Kulakları tıkalı olduğu için bütün bu konuşmaları duymamış olan ve kendisini çalışmaya biraz fazla verdiği için dalgın bakışlarını, hiç bir şey anlamadan şuraya buraya gezdiren küçük Consuelo birkaç dakika bu şamşataya duygusuz kaldı. Sonunda kendisine yönelen dikkatin farkına vararak ellerini kulaklarından çekip dizlerine indirdi, dizlerinin üstünde duran defteri de yere düşürdü. Utanmaktan ziyade biraz korkudan gelen bir şaşkınlıkla öylece donup kaldı. Bu gürültülü neşenin sebebi kendisinden başka bir kimse midir, ya da garip bir eşya mıdır diye düşünüp arkasına bakmak için nihayet ayağa kalktı.

Maestro başka bir söz söylemeden onun elinden tutarak:

— Consuelo, benim iyi kalbli kızım, dedi. Oraya gel de senin onbeş gündür çalıştığın, Clorinda'nın ise bir yıldanberi üstünde durduğu Pergolése'nin *Salve Regina*(¹) adlı şarkısını bana söyle.

Consuelo hiç cevap vermeden, herhangi bir korku, bir gurur, bir sıkılganlık duymadan ses sanatı öğretmeninin arkasından orgun yanına kadar gitti. Öğretmen orgun önüne oturup muzaffer bir eda ile küçük öğrencisine, okuyacağı parçanın tonunu verdi. O zaman Consuelo katedralin geniş kubbeleri altında onları her zamandan daha fazla tınlatan en güzel insan sesini ve ifadelerini, sadelikle ve kolaylıkla, tertemiz yükseltti. Ezberden okuduğu parçada tek bir yanlış yapmadan, tamamiyle doğru, yerinde uzatılıp kesilen, dolgun bir sesle *Salve Regina* şarkısını söyledi. Bilgin öğretmenin ona verdiği öğütleri tıptıptına izleyerek bu ihtiyarın kesin ve ustaca maksatlarını güçlü yetileriyle kullanarak bir çocuğun tasasızlığı, tecrübesizliği ile bilginin, alışkanlığın ve coşkunun, sanat ehli bir şarkıcının yapamadığı şeyi yaptı. Şarkıyı büyük bir yetkinlikle söyledi. İltifatlarında daima aşırılıktan kaçan ihtiyar öğretmen ona:

— Pek güzel kızım, dedi. Şarkıyı dikkatle çalışmışsın, anlayarak da söyledin. Gelecek sefere sana öğrettiğim Scarlatti'(²)nın kantatını bana tekrarlıyacaksın.

Consuelo:

— *Si, Signor Professore*,(³) diye cevap verdi. Şimdi gidebilir miyim?

— Evet, yavrum. Bayanlar, ders bitmiştir.

Consuelo, Venedik kadınlarının olduğu kadar İspanyol kadınlarının da bir oyuncak gibi elden düşürmedikleri ve her zaman yanında taşıdığı halde hemen hemen hiç kullanmadığı siyah kâğıttan yelpazesini, defterlerini ve kalemelerini küçük bir sepetin içine koydu. Sonra orgun borusunu arkasında kayboldu. Kiliseye giden gizli merdiveni bir fare çevikliği ile indi. Kilisedeki ibadete mahsus geniş uzunca yerin ortasından geçerken bir dakika diz çöktü ve dışarı çıkacağı sırada kutsal su kabının yanında kendisine gülümseyerek serpmeci uzatan soydan kişi ve güzel bir delikanlı ile karşılaştı. Kutsal sudan üzerine serptirdi. Henüz kendine güvenemeyen ve daha kadınlığını hissetmeyen küçük bir kızın cesareti ile bu yüze hiç çekinmeden bakarken istavroz çıkarma hareketi ile teşekkür etmeyi öyle birbirine karıştırdı ki, bu hâl soydan kişi delikanlıyı büsbütün güldürdü. Consuelo da gülmeye başladı; birden kendisini belediklerini hatırlamış gibi koşmaya başladı ve göz açıp kapayıncaya kadar kilisenin kapısını, merdivenleri ve kemeri aşip gitti.

Bu sırada, müzik ustası sessiz duran okul öğrencilerine hitap ederek ikinci defa gözlüğünü yeleğinin geniş cebine yerleştiriyordu:

— Benim güzel bayanlarım, hepinize yazıklar olsun! Aranızda en küçük olan, sınıfıma hepinizden sonra gelmiş bulunan bu küçük kız bir soloyu temiz bir şekilde söylemeğe yetenekli tek kızdır. Koroda,

onun etrafında ne türlü maskaralık yaparsanız yapınız ben onu bir klavsenden çıkan bir ses kadar doğru ve sağlam buluyorum. Çünkü o, çaba ve sabır gösteriyor. Sizlerin hiç birinde bulunmayan ve bulunmayacak olan bir vazife duygusu var onda.

Costanza dışarı çıkar çıkmaz haykırdı:

— Ah! Gene o ağzından çıkan büyük lafını etti. Ders boyunca bu sözü tam otuz dokuz defa söylemişti. Kırkıncıyı söylemeseydi hasta olurdu.

Zulietta:

— Şu Consuelo'nun gösterdiği ilerlemeler pek harikulâde. Bu kız öyle fakir ki! Ekmeğini kazanmak için acele acele bir şeyler öğrenmekten başka birşey düşündüğü yok.

Michelina ilâve etti:

— Bana dediler ki, annesi bir çingene imiş. Küçük kız buraya gelmeden önce sokaklarda, yollar-da şarkı söylemiş. Güzel sesi olduğu inkâr edilemez, ama zekânın gölgesi bile yok bu zavallı çocukta. Ezberliyor. Öğretmeninin gösterdiklerini bir köle gibi izliyor. Sonra da sağlam ciğerleri gerisini tamam-lıyor.

— Güzel Clorinda dedi ki:

— En güzel ciğerler onun olsun, üstelik en büyük zekâ da. Bu üstünlükler bahasına yüzümü onun yüzü ile değiştirmek istemezdim.

Clorinda'nın güzelliğini kabul etmekte fazla istekli görünmeyen Costanza:

— Hani pek de bir şey kaybetmiş olmazdınız, dedi.

Bir başkası şöyle söze karıştı:

— Güzel de değil. Paskalya mumu gibi sapsarı. iri gözlerinin hiç mânası yok. Hem de öyle kötü giyiniyor ki! Muhakkak ki şebeğin biri.

— Zavallı kız, onun için bu ne talihsizlik. Hepsi bir araya gelmiş Ne para var, ne de güzellik.

Böylece Consuelo için yaptıkları övgüye son verdiler. Şarkı söylediği sırada topladığı övgü için de ona acıyarak avundular.

II

Bu vaka, aşağı yukarı yüzyıl önce⁽¹⁾ Venedik'de *Mandicanti* lerin⁽²⁾ kilisesinde geçmekte idi. Bu kilisede ünlü müzik ustası Parpora⁽³⁾ kendi bestelediği müzikli büyük ikinci âyinlerinde söylenen ilâhilerinin provalarını yapıyordu. Meryem'in göğes çıkması⁽⁴⁾ yortusuna rastlayan ertesi pazar günü bu eserleri yönetecekti. Bestecinin acı acı azarladığı bu genç korocu kızlar, aynı devirde ve aynı kilisede dinleyip güzel seslerine hayran olan Jean-Jacques Rousseau'nun dediği gibi, ister evlenmek için olsun, ister manastıra girmek için olsun sonradan çeyizleri verilmek üzere devlet parasıyla öğretim gördükleri şu *scuole*⁽⁵⁾ 'lerde okuyan çocuklardı. Okuyucum, sende bu tabloyu ve *İtiraf*ların VIII. kitabında⁽⁶⁾ bu konuda, yazar tarafından anlatılan hoş olayı pek iyi hatırlarsın. Çok güzel olan bu sayfaları buraya

geçirmeye çekinirim. Onlardan sonra benimkileri yeniden ele almaya razı olmazdın. Senin yerinde olsam ben de öyle yapardım, okuyucu dostum. Ne ise *İtiraf*lar'ın şu anda elinin altında olmadığını ümid ediyor ve hikâyeme devam ediyorum.

Bu genç kızların hepsi aynı derecede fakir değillerdi. İdarenin gösterdiği bütün dürüstlüğe rağmen birkaç kişinin içeriye sızdığı muhakkaktı. Bazı öyleleri de içeri sızıyordu ki bunlar için davâ, Cumhuriyet idaresi hesabına bir sanat eğitimi almak ve ileride koca bulmak ihtiyacından ziyade bir dalaverecilikti. Bu yüzden kimi kızlar eşitliğin o kutsal kanunlarını unutmakta sakınca görmüyorlardı. O kanunlar sayesinde onlara, fakir kız kardeşleri ile aynı sırada gizlice oturmalarına izin veriliyordu. Hepsi de Cumhuriyet idaresinin onların gelecekleri hakkında taktir ettiği o sert görüşlere uymuyorlardı. Bedava eğitimden yararlandıktan sonra daha parlak bir kısmeti başka yerde aramak için çeyizden vaz geçen bir kızın zaman zaman oradan ilişiği kesildiği oluyordu. Bunun kaçınılmaz bir şey olduğunu gören idare, göçebe hayatları sebebiyle uzun zaman Venedik'de oturmalarına imkân bulunmayan fakir sanatçıların çocuklarını tek tük müzik derslerine kabul etmişti. İspanya'da doğmuş, Saint - Petersbourg, İstanbul, Meksiko, Arkangel ya da yalnız çingenelerin kullandığı daha kestirme başka bir yolla oradan İtalya'ya gelmiş olan küçük Consuelo'da bunlar arasında idi.

Bununla beraber Consuelo ancak meslek bakımından ve konuşma tarzı ile bir çingene kızı idi. Çünkü soy bakımından o hiç bir şekilde ne İspanyol, ne Hind, ne de İsrail çingenesi idi. Saf kan bir İspanyol⁽¹⁾, şüphesiz aslı bakımından mağripli bir kızdı. Çünkü hafifçe esmerdi ve bütün kişiliğinde başı boş dolaşan insan cinslerini hiç hatırlatmayan bir durgunluk vardı. Bu insan cinslerini, yermek istemiyorum. Consuelo adındaki kişiyi yaratmış olmakla beraber onu İsrail'den ya da çok daha uzaklardan alıp getirdiğimi iddia etmiyorum. Fakat İsmail'in kaburga kemiğinden meydana gelmişti. Vücut yapısında herşey bunu ortaya koyuyordu. Onu hiç görmedim. Çünkü daha yüz yaşında değilim. Onda, çingeneleri⁽²⁾ ayırd eden duygusuz bitkinlik nöbetleri ile aralanmış şu heyecanlı taşkınlık yoktu. Bana anlatılanı söylüyorum. Yoksul bir Yahudi kızının her şeye burnunu sokmak merakı, o yılışık dilencilik huyu bulunmuyordu onda. Sığ denizlerin suyu kadar durgun olmakla beraber bu deniz yüzünü durmadan yarıp izler bırakan hafif gondollar kadar da hareketli idi.

Çabuk boy attığı ve annesi pek fakir olduğu için daima önceki yılın kısalmış entarisini giyer, bu entariler herkese görünmeye alışık on dört yaşının uzun bacaklarına bir çeşit vahşi incelik, dürüst bir yürüyüş hali verirdi. Bu da insanda hem bir acıma, hem bir zevk uyandırır. Ayakları küçük olduğu halde çok kötü ayakkabılar giydiği için onların küçük

olduğu söylenemezdi. Öte yandan giyerken dikişleri çatırdayan pek dar korseler içine girince beli endam-
lı, bir hurma dalı gibi esnekti. Ama biçimi yoktu,
yuvarlaklığı yoktu, insanda arzu uyandıracak bir
taraf bile bulunmuyordu. Tombalak, beyaz, sarışın
şu Adriyatik kızlarının kendisine *şebek*, *ağaç kavunu*,
habeş dediklerini işitmeğe alışık olduğu için zavallı
kızın aslında o taraklarda bezi yoktu. Eğer kulakları-
nın arkasına doğru geriye atılmış kısa; sık saçları aynı
zamanda bütün dış olaylara kayıtsız ve ciddi hali ona
azıcık olsun hoş bir gariplik vermeseydi alımsız,
yusuvarlak yüzü kimsenin dikkatini çekmezdi. Be-
ğenilmeyen yüzler yavaş yavaş hoşla gitme yetilerini
kaybederler. Yüzleri böyle olan insanlar başkalarına
hattâ kendilerine karşı kayıtsız bir hal alırlar. Bakış-
ları ürküten, ihmalci bir yüz ifadesi takınırlar. Güzel-
lik, kendisini, gözler, çekidüzen verir, kendisini
korur ve uzun uzun seyrederek. Adetâ, önünde bir
ayna duruyormuşçasına durmadan pozlar alır. Çir-
kinlik, kendini unuttur ve ihmal eder. Bununla
beraber iki türlü çirkinlik vardır: Birisi, ıstırap çeken
ve bir kudurganlık ve hased alışkanlığı ile herkesin
nefreti karşısında durmadan direnen çirkinlik. Tek
gerçek çirkinlik budur. Ötekisi saf, tasasız, her şeye
boyun eğen, hakkında verilecek hükümlerden kaç-
madığı gibi bu hükümleri de davet etmeyen, gözleri
rahatsız ederken gönülleri fetheden çirkinlik. İşte
Consuelo'nun çirkinliği böyle idi. Onunla ilgilenen
iyi yürekli insanlar, onun güzel olmadığına üzüliyor-
lar, sonra fikirlerini değiştirerek bir güzel kıza

göstermedikleri şu teklifsiz hareketle başını ellerinin arasına alarak: “Evet, sende iyi bir yaratığın yüzü var.” diyorlardı. Gerçi Consuelo bu sözle: “Sende bundan başka bir şey yok”⁽¹⁾ demek istenildiğini anlamıyor değildi ama yine de çok memnundu.

Bu sırada Consuelo’ya serpmeci uzatan genç ve güzel kişizade kutsal su kabının yanında öğrencilerin sonuncusuna kadar birer birer önünden geçmesini seyrederek durdu. Onların hepsine dikkatle baktı. Sonra da kızların eng üzeli olan Clorinda, yanından geçtiği sırada parmaklariyle dokunma zevkini tatmak için ona kutsal suyu serpti. Genç kız gururla kızardı. Ne kendini beğenmişliğin, ne de iffetin ifadesi olan utanç ve cüretten meydana gelmiş bir bakışla şöyle bir baktı ve geçip gitti.

Kızlar manastırın içine girer girmez çapkın kişizade kilisenin ibadet yerine geldi ve kürsüden ağır ağır inen müzik ustasına yanaşarak

— Aziz üstadım, Bacchus hakkı için şu *Salve Regina* şarkısını öğrencilerinizden hangisinin söylediğini bana açıklayacaksınız, diye haykırdı.

Profesör, kiliseden onunla beraber dışarı çıkar-ken cevap verdi:

— Bunu benden mi öğrenmek istiyorsunuz kont Zustiniani⁽²⁾?

Kişizade:

— Size övgülerimi sunmak için, diye söze başladı. Pek uzun bir zaman var ki sadece ikinci âyinlerinizde değil, bütün çalışmalarınızda bulunuyorum.

Kilise müziğine ne kadar meraklı olduğumu bilirsiniz. Evet, bakın Pergolése'nin bu kadar mükemmel söylendiğini ilk defa işitiyorum. Bu sese gelince, o, hayatımda rastladığım en güzel sestir, bu muhakkak.

Profesör memnurluk ve vekarla enfiye kutusundan aldığı bol bir tutamı burnuna çekip keyiflenerek:

— İsa hakkı için söyleyeyim ki, ben de buna inanıyorum.

— Öyle ise beni böyle hayran bırakan bu tanrısal yaratığın adını söyleyiniz. Sert davranmalarınıza ve devamlı şikâyetlerinize rağmen okulunuzu bütün İtalya'nın en iyi okullarından biri haline getirdiğiniz söylenebilir. Korolarınız mükemmel; sololarınız takdire değer; ama söylettiğiniz müzik öyle yüce, öyle ağırdır ki, genç kızlardan pek azı onun güzelliklerini hissettirebilirler.

Profesör üzgün üzgün:

— Bu güzellikleri hiç hissettiremiyorlar, dedi. Çünkü bunu kendileri hissetmiyor. Körpe, geniş, parlak sesler bakımından, Tanrıya çok şükür, eksiklerimiz yok. Ama, müzik istidadına gelince, ne yazık, o pek az bulunuyor, bulunsa da öyle yetersiz ki.

— Elinizde en azından mükemmel bir isdidat var: âlet fevkalâde, duygu da mükemmel⁽¹⁾, bilgi dikkat çekici. Hadi canım, onun adını söyleyiniz bana.

Profesör soruyu ustalıkla atlatarak:

— Hoşunuza gitti değil mi? dedi.

— O kız gönlümü fethetti, öyle basit imkânlarla, öyle az özenti etkilerle bana gözyaşı döktürdü ki⁽¹⁾ önce buna hiç bir mâna veremedim.⁽²⁾ Sonra tanrısal sanatınızı bana öğretirken tekrar tekrar söylediğiniz şeyi hatırladım, aziz üstadım, ne kadar haklı olduğunuzu ilk defa anladım.

Müzik ustası övünçlü bir edâ ile sordu:

— Size ne demiştim ki?

Kont:

— Demiştiniz ki, güzel sanatlar da yücenin gerçeğin, güzelin sadelik olduğunu.⁽³⁾

— Sanatta parlaklığın, seçimin, ustalığın, bulunduğunu da söylemiştim. Çoğu zaman bu değerlerin dikkate alınıp alkışlanmasının yerinde olacağını söylemiştim.

Şüphesiz, fakat bu ikinci derecede değerlerle dehanın gerçek belirtisi arasında bir uçurum vardır, diyordunuz. İşte aziz üstad, sizin şarkı söyleyen kızınız uçurumun bir yanında, öbürleri ise öte yanında.

Müzik ustası ellerini oğuşturarak:

— Doğru, hem çok güzel söylediniz, dedi.

Kont tekrar söze başladı:

— Adı ne?

Müzik ustası kurnazca:

— Kimin adı?

— Hay Allah layığınızı versin canım, şu deniz kızının, daha doğrusu az önce dinlediğim şu meleğin.

Porpora ciddi bir edâ ile sordu:

— Kont cenapları, onun adını öğrenip de ne yapacaksınız?

— Sayın profesörüm, bunu benden neden saklamak istiyorsunuz?

— Kızın adını bu kadar ısrarla sormanızın hangi maksatlara dayandığını söylemekle işe başlarsanız, ben de size bunun nedenini söylerim.

— Hayranlığımıza sebep olan konuları tanımayay, adını öğrenmeye, görmeğe bizi sürükleyen duygu, pek tabii ve gerçekten karşı konmaz bir duygu değil de nedir?

— Yook, gerçek sebep bu değil. Sevgili kontum, izin veriniz de sizi yalanlayayım. Büyük bir müzik meraklısısınız. Müziği de iyi tanıyorsunuz. Bütün bunların üstünde San-Samuel⁽¹⁾ tiyatrosunun sahibisiniz. İtalya'nın en güzel değerlerini, en güzel seslerini çekmek sizin için menfaatinizden çok daha fazla benim başarıyı ileriye sürüyorsunuz. Biliyorsunuz ki okulumuzda sağlam dersler veriliyor, büyük müzikçiler yetiştiriliyor. Corilla⁽²⁾'yı elimizden almıştınız. Belki de günün birinde başka bir tiyatro ile anlaşma yaparak elinizden gideceği için o zaman hemen geçirmeye hazırlandığınız yeni bir Corilla'yı size yetiştirip yetiştirmediğimizi görmek için okulumuzun etrafında dönüp duruyorsunuz. İşte gerçek bu, kont hazretleri.

Kont gülümseyerek cevap verdi:

— Peki canım, böylede olsa sizin için ne önemi var? Bunda ne gibi bir kötülük görüyorsunuz?

— Bunda çok büyük kötülük görüyorum, kont cenapları; çünkü bu kızları baştan çıkarıyorsunuz. Söylediğimin doğru olduğunu itiraf edin. Bu zavallıları mahvediyorsunuz.

— Yok canım. Bununla ne demek istiyorsunuz Ürkek profesör? Bu nazlı meleklerin ne zamandan beri koruyucu babası oldunuz?

— Beni ilgilendiren tarafı anlatmak istiyorum, kont hazretleri. Beni onların ne iffetleri, ne de çabuk örselenmeleri tasalandırır. Ama, bu genç kızların tabii halini değiştirdiğiniz ve bayağı, zevksiz bir müziği, söyletmek için, verirken salınelerinizde itibardan düşürdüğünüz istidatları için tasalanıyorum. Ciddi sanatı iyice anlamaya başlayan Corilla'nın kutsal olan şeyden kutsal olmayana, duadan şakaya, sunaktan canbazhaneye, yüceden gülünce Allegri⁽¹⁾ ve Palestrina⁽²⁾ dan Albinoni⁽³⁾ ye ya da berber Apollini⁽⁴⁾ ye indiğini görmekte utanılacak ve üzülecek hiç bir taraf yok mu?

— Zaten tiyatro için uygun gelecek özelliklere sahip olup olmadığını bilmediğim için bu kız hakkındaki uzun boylu maksatlarım olamaz. O halde sanat taassubunuzun içinde bu kızın adını söylemeye razı olmuyorsunuz öyle mi?

— Katiyen razı olmuyorum.

— Onun adını öğrenemez miyim sanıyorsunuz?

— Elden ne gelir. Eğer buna karar vermişseniz onu öğreneceksiniz; ama bu kızı bizden kaçırmınıza engel olmak için elimden gelen herşeyi yapacağım.

— Aman üstadım, bakın daha şimdiden yarıyariya yenilmiş bulunuyorsunuz. Çünkü sizin gizli Tanrınızı görmüş, keşfetmiş ve tanımış bulunuyorum.

Müzik ustası güvensiz, fakat ölçülü bir edâ ile:

— Sahi mi? dedi. Bundan iyice emin misiniz?

— Gözlerim ve gönlüm onu bana sezdi. Sizi inandırmak için de onun portresini çizeyim: uzun boylu bir kız: sanıyorum ki öğrencilerinizin içinde en uzun boylusu odur. Friuoul'un karları gibi beyaz, güzel bir günün sabahında ufuk nasıl pembe ise öyle pembe. Altın sarısı saçları, lâcivert gözleri var. Vücudu hoş bir şekilde tombul.⁽¹⁾ Parmağına yakuttan küçük bir yüzük takmış. Sihirli bir ateşin kıvılcımı gibi dokununca elimi yaktı.

Porpora alaycı bir tavırla:

— Bravo, diye bağırdı. Öyle ise sizden hiç saklı bir şeyim kalmamış. Bu güzelin adı da Clorinda. Haydi gidip ona kandırıcı tekliflerinizi yapınız. Bu kıza altınlar, elmaslar, kumaşlar veriniz. Tiyatronuz için kolayca anlaşsınız. Belki de tiyatronuzda Corilla'nın yerini tutar. Çünkü tiyatronuzun seyircisi güzel omuzları iyi seslerden, cüretli gözleri yüksek zekâdan daha üstün tutmaktadır.

Kont biraz şaşkın:

— Yoksa aldandım mı sevgili üstadım? dedi. Clorinda böyle düpedüz bayağı bir güzel olabilir mi?

Müzik ustası şeytanca bir edâ ile yeniden konuşmaya başladı:

— Lütfedip adlandırdığınız gibi, tanrıçam, tanıdığım kız, benim o büyük meleğim, ya bu kadar güzel bile değilse?

— Eğer biçimsizse, aman yalvarırım size bana bunu göstermeyiniz. Çünkü hayalim pek insafsızca çöküp yıkılır. Eğer sadece çirkin olsaydı ona gene de tapardım, ama tiyatro için bir anlaşma yapamazdım. Çünkü güzellikten yoksun istidat, bir kadın için çoğu zaman, sadece bir felâkettir, bir çekişmedir, bir işkencedir. Maestro neye bakıyorsunuz? Neden böyle durakladınız?

— İşte gondolların durduğu iskeleye geldik. Bir tek gondol bile yok. Ya siz kont cenapları, o tarafa neye bakıyorsunuz?

— Bakın siz de görüyorsunuz, oldukça çirkin bir kız çocuğunun yanında bir oğlan oturuyor. Anzoletto(') mu, değil mi diye bakıyorum. Bizim halk çocuklarının en zekisi, en sevimlisi olduğu için korurum onu. Sevgili Maestro bu oğlana bakınız. Bu genç benim kadar sizi de ilgilendirir. Venedik'de bulunan en güzel tenor sesi bu çocuktur. Müziğe karşı tutkulu bir zevki var, hem de inanılmayacak kadar istidatlı. Çoktan beri onun hakkında sizinle

konuşmak, oğlana ders vermenizi rica etmek istiyordum. Bu çocuk tiyatromun başarısında destek olacağına gerçekten inanıyor, bir kaç yıl sonra özenlerimin ödölünü alacağını ümit ediyorum. Hey, Zoto! Bura-ya gel, yavrum! Seni ünlü müzik ustası Porpora'ya tanıtayım.

Anzoleto, Venedik'de bir şiir havası verilerek *fiori di mare*(') denilen şu güzel deniz kabuklarını iri bir iğne ile delmeye uğraşırken, hiç umursamadan çıplak bacaklarını içine sarkıttığı sudan çekti. Sırtında elbise olarak yırtıkları arasında küçük bir Bacchus'un omuzları gibi kabarık omuzları görünen yırtık pırtık incecik bir gömlek, ayağında eski püskü kısa pantolon vardı. Gerçekten onda genç bir kır tanrısının o yunanlılara öz güzelliği bulunuyordu ve yüz ifadesinde garip fakat eski yunan heykeltcilerinin yaratmalarında sık sık rastlanan bir karışım vardı. Pek ince olmakla beraber kıvrıcık, güneşten bakır rengi almış açık kumral saçları, kar gibi beyaz boynunun etrafında kısa binlerce lüleler halinde birbiri üstüne kıvrılıyordu. Fakat kapkara gözlerinin o içe işleyen bakışında müzik ustasının hoşlanmadığı haddini bilmez bir edâ vardı. Oğlan, Zutiniani'nin sesini duyunca çabucak ayağa kalktı. Hayvan kabuklarını yanında oturan küçük kızın kucağına attı. Buna karşı küçük kız istifini bozmadan bu kabukları ipe dizmeye, küçük incileri ayıklamaya devam ediyordu. Oğlan yaklaştı. Memleketin bir âdeti olduğu için kontun elini öptü.

Müzik ustası Anzoletto'nun yanağına bir fiske vurarak:

— Gerçekten güzel bir çocuk, dedi. Yaşına göre pek çocukça şeylerle uğraşiyor gibi geldi bana. Çünkü bol bol on sekizinde var değil mi?

Anzoletto Venedik şivesiyle cevap verdi:

— Birkaç gün sonra on dokuzuma basacağım, sayın profesörüm. Deniz kabuklariyle uğraşmamın sebebi onlardan gerdanlık yapan küçük Consuelo'ya yardım etmek içindir.

Müzik ustası kont ve Anzoletto ile beraber öğrencisine yaklaşarak:

— Consuelo, bu inci boncuktan hoşlandığını sanmazdım.

Consuelo önlüğünün içinde yığın halinde duran hayvan kabuklarını suya düşürmemek için yavaş yavaş ayağa kalkarak:

— Ah! dedi. Kendim için değil, satmak için, mısır pirinç almak için, sayın profesörüm.

Porpora:

— Fakirdir, annesine bakar, dedi. Consuelo annenle sen sıkıntıya düşerseniz gelip beni bulmalısın. Ama dilencilik yasak, anlıyor musun?

Anzeleto ta içten:

— Sizin yasak etmenize lüzum yok, sayın profesörüm, diye atıldı. Dilenmeyecek. Zaten ben de bırakmam.

Kont:

— Ama senin, senin neyin var ki?

— Ancak sizin lütuflarınız ünlü efendim. Fakat küçük kızla ben paylaşıyoruz bu lütufları.

— Demek senin akrabası?

— Hayır, o bir yabancı. Adı Consuelo.

Kont:

— Consuelo? Ne tuhaf bir ad, dedi.

Anzoletto:

— Güzel bir ad, ünlü efendimiz, teselli anlamına geliyormuş.

— Aman ne güzel. Anladığıma göre sevgilin olacak.

— Nişanlım efendim.

— Bu kadar erken mi? Daha şimdiden evlenmeyi düşünen şu çocuklara bakınız bir kere.

— Ünlü efendimiz, San-Samuel tiyatrosu için anlaşmamı imzaladığınız gün evleneceğiz.

— O halde daha uzun zaman beklersiniz yavru-larım.

Consuelo, saflığın verdiği o sakin neşe ile:

— Bekleriz, bekleriz.

Kontla müzik ustası genç çiftin saflığı ve hazır cevaplılığı ile bir kaç dakika oyalandılar. Ertesi gün profesöre dinlettirmek üzere Anzoletto ile buluşma

yerini sözleştikten sonra onları ciddi işleri ile başbaşa bırakarak uzaklaştılar.

Profesör, Zustinani'ye sordu:

— Bu küçük kızı nasıl buluyorsunuz?

— Az önce görmüştüm onu. On sekiz yaşındaki bir erkeğin gözlerinde her kadın güzeldir, diyen vecizeyi haklı gösterecek kadar çirkin buluyorum.

Profesör cevap verdi:

— Tamam. Şimdi tanrısal şarkıcınızın, güzel sesli meleğinizin, esrarlı güzelinizin Consuelo olduğunu söyleyebilirim.

— O kız şu pis çocuk mu? Bu kara kuru çekirge mi? İmkânı yok maestro.

— Ta kendisi, kont cenapları. Size hoşça gidecek bir primadonna çıkmaz mı bundan?

Kont durdu, Consuelo'yu uzaktan bir daha inceledi ve hayli gülünç bir ümitsizlikle ellerini kavuşturarak bağardı :

— Ama yarabbi, bu kadar çirkin başların içine dehanın o ateşini dökecek kadar nasıl yanılabiliyor-sun?

Profesör :

— Demek o haince plânlarınızdan vaz geçiyor-sunuz?

— Tamamiyle.

Porpora ilâve etti :

— Bunun için söz veriyor musunuz?

Kont cevap verdi :

— Bunun için yemin ederim size.

III

Anzoletto, İtalya gökleri altında bir çiçek gibi açılmış, kıyıların bir kuşu gibi rasgele büyümüş, fakir, sokağa bırakılan öksüz bir çocuktur. Bütün gününü, bir aşk çocuğu gibi - muhakkak ki kendisi de öyle idi - yaşadığı günler içinde mutlu, gelecek günlere güvenli, Venedik kaldırımları üstünde tam bir hürriyyet içinde, küçük Consuelo'nun yanında geçiriyordu : Consuelo ise, on dokuz yaşındaki bu gencin, sanıldığı gibi ilk sevgilisi değildi. Kendisine bir çok defalar verilen kolay hazlara alışmış olan bu genç, eğer bizim kasvetli iklimlerimizde yaşasaydı ve tabiat ona böyle gurbüz bir vücut bağışlamamış olsaydı çoktan yıpranır, belki de kötülüğe sapardı. Fakat pek erken serpilmiş, kendine öz güçlü uzun bir erginliğe namzet olan bu gencin yine de tertemiz bir yüreği, iradesine bağlı cinsel duyuları vardı. Madonnette'lerin(') önünde sofuca ilâhiler söylerken, tesadüf onun karşısına bu küçük İspanyol kızını çıkarmıştı. Anzoletto sesini çalıştırma hevesiyle, Tanrının her gecesi küçük kızla beraber yıldızlara karşı şarkı söylemişti. Sonra birbirlerine Lido'nun kumları üstünde deniz kabukları toplarken rastladılar, erkek, kabukların içindeki hayvanları yiyor, kız da bu kabuklardan tesbihler ve süs eşyası yapıyordu. Daha

sonraları kilisede karşılaştılar; kız bütün kalbiyle Ulu tanrıya dua ederken, oğlan aç gözlerle güzel kadınları seyreliyordu. Bütün bu karşılaşmalardan sonra Consuelo ona öyle iyi öyle tatlı, öyle fedakâr, öyle neşeli göründü ki, neden ve nasıl olduğunu pek bilmeden onu kendine bir dost, bir eş edindi. Anzoletto için aşk bir zevklenme idi. Consuelo'ya karşı bir dostluk hissetti. Bağlılıklardan daha çok tutkuların saltanat sürdüğü bir memleketten ve bir milletten olduğu için bu dostluğa aşkdan başka bir ad vermesini bilemedi. Consuelo Anzoletto'ya : “Bana sevgilim dediğine göre, demek benimle evlenmek istiyorsun?” diye itiraz ettikten ve o da :“Elbette, sen istersen beraberce evleniriz.” cevabını verdikten sonra küçük kız kendisiyle bu türlü konuşulmasını kabul etti.

O zamandan itibaren bu evlenme meselesi kararlaşmış oldu. Consuelo bu sözü dünyanın en güzel imanı haline getirirken belki de Anzoletto için alayındaydı. Fakat bu genç kalbin aykırı duyguları kanıksamış erkeklerin hayatını harekete getiren ve düzenini bozan bu heyecanları çokdan duyduğu muhakkaktır.

Şiddetli içgüdülere kendini kaptıran, zevklere karşı hırslı, ancak mutluluğuna yarayanı seven, hazlarına uygun gelmeyen her şeyden kaçıp onlara karşı hınç duyan, iliklerine kadar sanatçı, yani, hayatı korku veren bir şiddetle arayıp hisseden Anzoletto, metreslerinin, kendinin derinden derine hissetmediği bir takım ıstırapları ve tehlikeleri ona zorla kabul ettirdiklerini farkettiler. Zaman zaman arzuları uyan-

dıkça bu kadınlarla buluşur, ardından çabucak usanç ve dargınlık gelir, onlardan uzaklaşırdı. Bu garip çocuk, ülküsüz ve şerefsiz bir yolda hayatından fazlasını harcadıktan sonra tatlı bir arkadaşlığın o temiz ve saf gönül beraberliği özlemini duyuyordu. Jean - Jacques gibi o da daha şimdiden “Gerçek şu ki, bizi kadınlara fazla bağlayan, cinsel arzuların doyurulmasından ziyade, onların yanında yaşamaktan duyduğumuz hazdır(1)” sözünü söyleyebilirdi. Bu yüzden kendisini Consuelo’ya çeken büyüğü anlamadan, aşağı yukarı içinde henüz güzellik duygusu uyanmadığı için kızın güzel mi çirkin mi olduğunu farketmeden, onunla yaşından çok aşağı oyunlar oynayıp eğlenecek kadar çocuklaşarak, on dört yaşındaki bir kıza büyük bir dikkat ve özenle saygı duyacak kadar erkekleşerek, Venedik mermerleri ve dalgaları üstünde, herkesin gözü önünde Paul ile Virginie’nin, çölün greyfurt ağaçları altındaki hayatı kadar mutlu, şairâne bir hayat sürüyorlardı. Aile yok, onlara erdemi öğretecek anneler yok, akşam arayıp onları evine götürecek hizmetçi yok, hattâ tehlikeleri haber verecek bir köpek bile yok. Paul ile Virginie’den daha saltık daha tehlikeli bir hürriyet içinde yaşamalarına rağmen kötü yollardan hiç birine sapmadılar.(2) Her zaman kaptansız ve tentesiz bir kayıkla sığ denizlerde kayıp gittiler. Bataklıklar üstünde klavuzları olmadan, yanlarında saatleri bulunmadan, denizin yükselmesini umursamadan başıboş dolaştılar. Güneşin sıcaklığı ile hâlâ ılıkliğini devam ettiren beyaz malta taşlarından başka yatak

ihtiyacını duymadan sokakları.. köşesindeki asmanın altında yükselen küçük kiliseler önünde şarkı söylediler,⁽¹⁾ Pulcinelle kuklacısının önünde durdular, öğle yemeğinin yokluğunu düşünmeden akşam yemeğinin az olduğunu hatırlarına getirmeden kuklalar kraliçesi güzel Corisande'ın hayali dramını heyecanla izlediler.⁽²⁾ Karnavalın o çılgınca eğlencelerine katıldılar. Oğlan kılık değiştirmek ya da süslenmek için ceketinin tersini çevirip giyiyor, kız, kulakları arkasında dolaşan eski püskü bir kurdelâr'ın iri fiyongunu takıyordu. Bir köprünün korkuluğu üstünde deniz yemişleriyle⁽³⁾ çiğ rezene saplarıyla, ağaç kavunu kabuklarıyla muhteşem yemekler yediler. Sözün kısası aynı yaşta dürüst iki çocuğun birbirine karşı davranışlarında fazla ileri gidip tehlikeli okşamalara yeltenmediler, birbirine aşıkâne duygular göstermeden şen ve hür bir hayat yaşadılar. Günler, aylar akıp geçti, Anzoleto'nun başka sevgilileri oldu. Consuelo, kendisinin konu olduğu sevgiden başka sevgileri aklına getirmede bile. Nişanlısıyla daha ölçülü hareket etmenin zorunluluğunu duymadan bir genç kız oluverdi. Anzoleto vesveseden uzak, esrardan uzak, vicdan azaplarından uzak bu lekesiz içli dışılığın değişmesini arzulamadan ve sabırsızlık göstermeden onun büyüdüğünü ve değiştiğini gördü.

Profesör Porpara ile kont Zustiniani'nin kendi *küçük müzikçilerini*⁽⁴⁾ karşılıklı olarak tanıştırdıklarının üstünden artık dört yıl geçmişti. O zamandan beri kont, klise müziği söyleyen şarkıcıyı bir defa olsun düşünmedi. Aynı şekilde profesör de o zamandan

beri Anzoletto'yu unutmuştı. Çünkü ilk imtihandan sonra görmüştü ki, bu genç kendisinin bir öğrenciden ısrarla istediği niteliklerden hiç biriyle donatılmamıştı. Bu niteliklerin birincisi ciddi ve sabırlı bir yaratılış, ikincisi öğretmenlerinin yanında kendini hiç inderecek kadar ileri varan bir yumuşakbaşlılık, nihayet kendisinin vermek istediği müzik derslerinin daha önceden hiç alınmamış olması. “Dimağı bir düz levha ve ilk damgayı benim vuracağım bir balmumu gibi, iradem emrine girmeyen bir öğrenciden bana hiç bir zaman söz açmayınız. Öğrenmeye başlamadan önce bir yıl boyunca öğrendiklerini ona unutturmaya ayıracak zamanım yok benim.⁽¹⁾ Eğer bir taş tahtanın üstüne yazı yazmainı istiyorsanız bana onun temizini veriniz. Sonra istediğim şey bu kadarla da kalmaz. Aynı zamanda bana onun iyisini veriniz. Eğer çok kalın olursa, onu daha ilk hamlede kırarım.”Sözün kısası Porpora, genç Anzoletto'da bir takım olağanüstü belirtiler sezmekle beraber, ilk dersin sonunda öfkeli ve alaylı bir alçak gönüllülükle metodunun bu kadar ilerlemiş bir öğrenci için elverişli olmadığını ve tabii ilerlemelerin ve bu çok güzel gırtlak yapısının önüne geçilemez gelişmesini önlemek ve geciktirmek için herhangi bir öğretmenin kâfi geleceğini söyledi.

Kont himaye ettiği küme halinde delikanlıyı kadanslı kıvrak ses geçişlerinden, küme halinde söylenen trillerden alıp parlak niteliklerini tam bir gelişmeye ulaştıran profesör Mellifiore⁽²⁾'ye yolladı. Öyle ki yirmi üç yaşına bastığı sıralarda kontun

salonunda onu dinleyen herkes, Anzoleto'nun, San - Samuel tiyatrosunda baş rollerde büyük başarı göstererek sanat hayatına başlamaya yetenekli olduğu kanısına vardı.

Bir akşam bütün kibar müzik meraklılarına, Venedik'te bulunan ve biraz ün kazanmış olan bütün sanatçılara, yapılacak son ve kesin denemeyi dinlemeleri rica edildi. Anzoleto hayatında ilk defa halk tabakasının giydiği bez gömleğini sırtından çıkardı, arkasına siyah bir frak, atlastan bir ceket geçirdi, güzel saçlarını yukarıya kaldırdı ve pudraladı, ayağına tokalı papuçlar giydi, edalı bir tavır takındı ve klavsenin yanına kadar ayaklarının ucuna basarak kayıp gitti. Orada yüz mumun aydınlığında ve iki üç yüz kişinin bakışları altında şarkının giriş kısmını gözleriyle izledi, ciğerleri alev alev yandı, sonra içindeki pervasızlıkla, yükselme hırsıyla, göğsünden gelen *do* sesiyle bir hakem heyeti ve yargıç bulunmakla beraber bir elinde defne dalını öteki elinde de ıslığı tutan bütün bir dinleyici kalabalığının hazır bulunduğu bu tehlikeli mesleğe kendini attı.

Anzoleto'nun içten içe heyecanlanıp heyecanlanmadığını sormaya hacet yok. Bununla beraber çok heyecanlı görüldü, kadınların bakışlarını gizlice anlamaya çalışan keskin gözleri, böyle güzel bir gence, pek seyrek reddettikleri gizli onamayı sezer sezmez, böyle kuvvetli bir ahengi, sesler üzerinde bu kadar kolaylıkla dolaşmayı duyup şaşırان müzik meraklıları iltifatlı mırıltılarını kendi etraflarına işittir işittirmez bütün varlığı sevinç ve ümitle doldu. Şimdiye kadar

bayağı tanınan ve öğretmeni tarafından da bayağı yollara sürüklenen Anzoletto, kendisinin hiç de bayağı bir adam olmadığını ancak o zaman anladı ve parlak bir başarı ve ihtiyaç duygusu ile coşarak şarkısını dikkate değer bir güçle, kendine öz bir eda ve cerbeze ile söyledi. Şüphesiz ne zevki her zaman temiz, ne de icrası parçanın bütün bölümlerinde kusursuzdu. Fakat pervasız yüz ifadeleriyle, birden zekâ belirtileriyle, coşkun hamlelerle her zaman kendini göstermesini bildi. Bestecinin esere vermek istediği etkileri yaratamamıştı, ama hiç kimsenin aklına gelmeyen başka etkiler buldu. Bunları ne eser sahibi nota da göstermiş, ne öğretmeni böyle yorumlar yapmış ne de bir virtüöz bu şekilde aksettirmişti. Bu pervasızlıklar herkesi sarstı ve coşturdu. Bir yeni buluş için ona on beceriksizlik, bir kişisel duygu için on metoda uygunsuzluk bağışlandı. Sanat bahsinde, dehadan kopan en küçük kıvılcımın, zafere doğru yapılan en önemsiz hamlenin, insanlar üstünde ilmin, belli sınırları içinde bütün ışıklarından, bütün kaynaklarından daha göz kamaştırıcı bir etki yarattığı ne kadar da doğrudur.

Bunun sebeplerini belki de kimse anlamaz, ama kimse de bu coşkunluğun etkilerinden kurtulamaz. Corilla, güzel söylediği ve çok alkışlandığı büyük bir araya ile konseri açmıştı. Bununla beraber acemi gencin elde ettiği başarı onun başarısını öyle sildi ki, bu yüzden genç kadın içinde bir öfkenin kımıldadığını hissetti. Fakat övgülerin ve pöhpöhlere altında ezilmiş olan Anzoletto, Corilla'nın oturduğu klavse-

nin yanına geldi. Pervasızlığın ve yumuşak başlılığın karışımı olan bir tavır takınıp ona doğru eğilerek : “Ya siz, şarkı kraliçesi, güzellik kraliçesi, sizden korkan ama size tapan şu zavallı fakire cesaret verici bir bakışınız da mı yok?”

Fazla ataklıktan şaşırان baş şarkıcı, dikkat etmeye ancak tenezzül ettiği bu güzel yüze yakından baktı. Çünkü övünçlü ve kibirli hangi kadın fakir ve silik bir çocuğa dikkat etmeye tenezzül ederdi, nihayet ona dikkatle baktı. Güzelliği, genç kadını şaşırttı. Ateş dolu bakışı, içine işledi. O zaman sanki şöhrat beraatine vurulan bir damga gibi, ona uzun ve derin bir bakış fırlattı. Bu unutulmaz gecede, Anzoletto dinleyiciye hâkim olmuş, en korkunç düşmanının silahlarını elinden almıştı. Çünkü ses sanatçısı güzel kadın, yalnız sahnelerin kraliçesi değildi, aynı zamanda kont Zustiniani'nin işlerine karışmış, mahremiyetine girmişti.

IV

Acemi gencin sesi ve tavırları umumi hattâ biraz da çılgınca bir alkış hareketine getirmişti. Bu alkış ortasında tek bir dinleyici iskemlesinin ucuna ilişmiş, bacakları birbirine yapışık, elleri Mısır tanrıları biçiminde dizlerinin üstünde hareketsiz duruyor ve bir sfenks gibi sessiz, bir Mısır yazısı gibi esrarlı bir tavırla duruyordu. Bu adam bilgili profesör, ünlü besteci Porpora idi. Anzoletto'nun başarısındaki bütün şerefi kendisine mal eden tatlı dilli meslektaş

Mellifiore kadınların yanında hindi gibi kabarıırken, bütün erkekleri, bakışlarına kadar teşekkür etmek için kıvrak bir eda ile selâmlarken kilisenin ses sanatı öğretmenini gözleri yere inik, kaşları çatık, dudakları kapalı kendi düşünceleri içine gömülmüş gibi sessiz duruyordu. O akşam dokariçanın verdiği büyük baloya çağrılan kibar halk yavaş yavaş dışarıya çıkıp da, salonda bir kaç kadınla klavsenin etrafındaki belli başlı sanatçılarla beraber ancak en ateşli müzik meraklıları kalınca Zustiniani ağır başlı müzik ustasına yaklaştı ona :

— Sevgili profesörüm, yenilere fazla surat ediyorsunuz. Ama sesizliğiniz beni hiç de korkutmuyor. Dinsel olmayan bu müziğe, beni büyüleyen bu yeni tarza kış sonuna kadar duyularınızı kapalı tutmak istiyorsunuz. İstemediğiniz halde kalbiniz açıldı ve kulaklarınız kötü sandığımız etkilerin zehrini topladı.

Corilla öğretmenine karşı okulda takındığı o çocuksu edaları tekrar takınarak sevimli şivesiye :

— Hadi, sayın profesörüm, dedi. Bana biraz iltifatlarınızı lütfediniz...

Profesör yarı gülerek ve hercai öğrencisinin okşamalarına biraz öfke ile karşı koyarak :

— Benden uzak ol yezit kız. Aramızda bundan sonra ortak olan ne var? Seni artık tanımıyorum. Güzel gülümseyişlerini, melunca cıvıltılarını başka tarafa yönelt.

Corilla bir eliyle acemi meslekdaşının kolunu tuturken öbür eliyle profesörün beyaz geniş kravatını durmadan buruşturarak :

— Bakın dedi. İşte yumuşuyor. *Zoto*^m buraya gel ve İtalya'nın en bilgili ses sanatı öğretmenin önünde diz çök. Baş eğ, yavrum, onun sertliğinin hakkından gel. Ağzından alabileceğin bir söz, seni için şöhretin bütün borazanlarından daha değerli olacaktır.

Anzoletto, profesörün önünde biraz alaylı alçakgönüllülükle eğilerek :

— Sayın profesörüm, bana karşı çok sert hareket etmişsiniz. Bununla beraber dört yıldan beri düşüncem, pek zalimce kararı, size geri aldırmaktı. Eğer bu akşam bunu elde edemezsem omuzlarımda taşıdığım lânetinizle, bilmem, bir daha halkın önüne çıkmaya cesaret edebilir miyim?

Profesör çevik bir hareketle ayağa kalkarak ve her zamanki kambur, somurtkan halini bıkarıp ona yücelik ve asalet veren bir inançla :

— Çocuk dedi, aldatıcı bu tatlı dilleri kadınlara sakla. Kendini büyüklerinin hele onayına içten içe tenezzül ettiğin adamın karşısında bile dalkavukça sözlere asla iltifat etme. Bir saat önce, orada, şu köşede zavallı, kim olduğu bilinmeyen, korkak biriydin. Bütün geleceğin bir kıl üstünde duruyordu. Gırtlığından çıkacak bir sese, imkânların içinde bir anlık başarısızlığa, dinleyicilerin bir hevesine bağlı bulunuyordu. Kderin cilvesi, bir çaba bir an seni zengin, ünlü ve küstah yaptı. Mesleğin kapıları

açılıyor. Güçlerinin seni destekleyeceği müddetçe o yola koşmaktan başka yapacak şeyin yok. Şimdi dinle; çünkü gerçeği ilk defa belki de son defa işiteceksin. Kötü yolda yürüyorsun, iyi şarkı söylemiyorsun. Hiç birşey bilmiyorsun. Esaslı hiç bir şey çalışmamışsın. Ancak sesin yatkın; kolaylığın var. Bu işte fazla titiz değilsin. Şarkı söylemesini bilmedikleri için kırıtmaları hoş görülen şu edalı ve sevimli genç bayanlar gibi kumru sesleri çıkarmasını, cıvıdamasını biliyorsun. Ama esere güzel bir ifade katmasını bilmiyorsun. Sözleri kötü söylüyorsun. Bayağı bir ifaden, beylik ve yanlış bir üslûbun var. Bununla beraber cesaretin kırılmasın. Bütün bu kusurlara karşılık onları alt edecek malzemen var. Çünkü çalışmanın da öğretimin de veremeyeceği niteliklere sahipsinsin. Sende öyle bir şey var ki, kötü örnekler de, kötü öğütler de onu yok edemez. Sende kutsal ateş var. Deha var sende...Ama ne yazık ki, büyük olan hiç bir şeyi aydınlatmayacak bir ateş, kısır kalacak bir deha... Çünkü bunu göğsünün içinde hissettiğim gibi aynı zamanda gözlerinin içinde de okuyorum. Sanatı bir din haline getirmemişsin. Ne büyük ustalara karşı inanın var, ne de büyük eserlere karşı saygın. Şöhreti, hem de yalnız kendin için... Olurdun...Olabilirdin... Hayır .. hayır, çok geç. Alın yazın, bir göktaşının boşlukta kayışı kadar kısadır, tıpkı...

Ve profesör şapkasını sert bir hareketle başına geçirerek arkasını döndü ve anlaşılma yargısının içindeki çekişmesine kendini kaptırarak kimseye selam vermeden çıkıp gitti.

Herkes profesörün tuhafliklarına gülmeye çalıştıysa da bu tuhafliklar bir şüphe ve üzüntü duygusu gibi bir kaç dakika süren can sıkıcı bir izlenim bıraktı. Bunu artık düşünmüyormuş gibi görünen ilk insan Anzoletto oldu. Gerçi bu sözler onda sevinçten, gururdan, öfkeden, hayatı boyunca sonucunu göreceği yarışma hırısından gelen derin bir heyecana sebep olmuştu. Sadece Corilla'nın hoşuna gitmeye çalışır gibiydi. Buna genç kadını öyle güzel inandırmasını bildi ki, Corilla daha ilk karşılaşmada ona can ve gönülde tutuldu. Kont Zustiniani ona karşı fazla kıskanç davranmıyordu. Belki de genç kadını fazla sıkmamak için böyle davranmakta haklı idi. Üstelik dünyada her şeyden fazla tiyatrosunun parlamasıyla, şöhretiyle ilgileniyordu. Bu ilgilenme, para kazanma hırısına karşı değil, *güzel sanatlar* denen şeye karşı duyduğu taassuptan ileri geliyordu. Bu terim tamamiyle İtalyanları öz ve netice itibariyle fazla incelemeden heyecana geliveren kimseye uygun bir terimdir. Daha modern olan ve yüzyıl önce hiç kimse tarafından kullanılmayan *Sanata karşı derin tutku* teriminin *güzel sanatlar merakı* teriminden büsbütün başka bir anlamı vardır. O zamanın anlayışına göre kont gerçekten bir sanat meraklısı idi. Ama daha da fazla bir şey yoktu onda. Fakat bu merakın doyurulması, hayatının en büyük işi oldu. Seyirci ile ilgilenmek, onu kendisiyle ilgilendirmek, sanatçıları sık sık ziyaret etmek, moda konusunda sözünü yürütmek, tiyatrosundan, görkeminden, zerafetinden, ihtişamından söz ettirmek hoşuna gidiyordu. Bir kelime ile onda taşralı büyük derebeylerin o üstünlük tutkusu,

gösterisi vardı. Elinin altında bir tiyatro tutmak ve onu yönetmek, bütün bir şehri memnun etmenin, eğlendirmenin, en güzel çaresi idi. Bütün Venedik Cumhuriyetini sofrasına oturtabilseydi daha mutlu olacaktı. Yabancılar Porpora'ya kont Zustiniani'nin nasıl bir insan olduğunu sordukları zaman o şöyle cevap vermeyi âdet edinmişti : “Ziyafet çekmekten hoşlanan ve tiyatrosundaki müziği sofrasının üstündeki sülün gibi kullanan bir adamdır.”

Sabahın birine doğru dağıldılar.

Bir balkon cumbasında kendini Anzoletto ile yalnız bulan Corilla :

— Anzoletto nerede oturuyorsun?

Genç adam bu beklenmedik soru karşısında birden kıpkırmızı, sonra sapsarı olduğunu hissetti. Çünkü bu olağanüstü güzele, hemen yeri yurdu olmadığını nasıl itiraf etmeli? Bununla beraber sorunun cevabı, dışarıda açık havada geçirmeyi canı istemediği ve imkân bulduğu gecelerde içine çekildiği sefil kulübeyi itiraf etmekten çok kolay oldu:

Corilla onun şaşkınlığına gülerek:

— Peki ama sorumun bu kadar şaşkınlık yaratacak nesi var? dedi.

Anzoletto büyük bir zekâ eseri göstererek :

— Corilla'nın aşıkâne bakışının hâtırasını götürecek olan mağrur ölümlüye hangi kral ya da peri sarayı lâayık olabileceğini düşünüyorum da.

Genç kadın şeytanlık hazinesinden çekip çıkara bildiği en yıkıcı bakışını Anzoletto'ya fırlatarak :

— Bu iltifatlarla ne kastedilmek isteniyor acaba? dedi.

Genç adam cevap verdi :

— Düşünüyorum ki, benim böyle bir mutluluğum yok. Bu mutluluk bana verilmiş olsaydı, yıldızlar gibi, ancak gökle deniz arasında oturmak isterdim.

Şarkıcı kız bir kahkaha atarak haykırdı :

— Ya da büyük martılar gibi. Büyük martıların, atasözü haline gelmiş bir budalalıkları bulunduğu, bizim dilimize göre *mayısböceği gibi şaşkın* anlamına geliyorsa Venedik dilinde de bu kuşların beceriksizlikleri aynı anlama geldiği bilinmektedir.

Anzoletto cevap verdi :

— Benimle alay ediniz. Beni küçümseyiniz. Sizi ilgilendirmemektense bunu kabul etmenin daha iyi olacağını sanıyorum.

Genç kadın yeniden söze başladı :

— Hadi, madem ki ancak cinaslı cevap vermek istiyorsunuz, öyle ise seni gondoluma götüreceğim. Evine yaklaşacak yerde oradan tehlikesizce uzaklaştıracam. Eğer sana kötü bir oyun oynarsam kaba hat senin.

— Merakınızın sebebi bu mu idi, *sinyora*? o halde cevabım pek kısa, pek açıktır. Oturduğum yer, sarayınızın merdivenleridir.

Corilla sesini alçaltarak :

— Öyle ise git, beni bu sarayın merdivenlerinde bekle. Çünkü Zustiniani saçma sözlerini dinlediğimi hoşgörmeyebilir, kızabilir.

Anzoletto, kendini gösterme hırısının ilk hamlesi içinde gözden kayboldu. Sarayın iskelesinde, Corilla'ya ait gündölün baş tarafına atladı. Heyecana gelen kalbinin çabuk çabuk atışlarını dinleyerek saniyeleri sayıyordu. Ama Corilla sarayın merdiven basamaklarında görünmeden önce acemi gencin hırslı ve durmadan çalışan dimağından bir çok düşünce gelip geçti. Şöyle düşündü : “Corilla’nın sınırsız bir kudreti var. Ama onu memnun etmeye çalışırken ya kontu gücendirirsem? Pek kolay başarımla gel geç bir sevgiden büsbütün kontu soğutarak Corilla’nın onun üstünde elde ettiği üstünlüğü ona kaybettirirsem?”

Anzoletto bu şaşkınlık içinde henüz tekrar çıkabileceği bu merdivenleri gözüyle ölçtü. Ve nasıl kaçabileceğini düşünüyordu ki, meşaleler kemerlerin altında parladı. Kürk mantosuna sarınmış olan güzel Corilla Venedik’te âdet olduğu üzere, yuvarlak dirseğini, avuçlarının içinde altta tutmakta ve onu öylece aşağıya indirmekte birbirleriyle yarışan bir erkek topluluğunun ortasında merdivenin ilk basamaklarından göründü.

Baş şarkıcının gondolcusu şaşkın Anzoletto’ya :

— Hey, dedi, orada ne yapıyorsunuz? İzin aldınızsa cabuk gondola giriniz, ya da kıyıdan gidin, hem de koşun. Çünkü kont cenapları bayanla beraber geliyor.

Anzoletto ne yaptığını bilmeden kendini gondölün içine attı. Akli başından gitmişti. Fakat oraya girer girmez kontun sevgilisi ile beraber gondola girip orada koruduğu küstah genci bulunca duyacağı şaşkı-

lığı ve öfkeyi tasavvur etti. Corilla işi beş dakikadan fazla uzatınca onun sıkıntısı o nisbette amansız oldu. Genç kadın merdivenin tam ortasında durmuştu. Arkasından gelen erkek topluluğu ile konuşuyor, yüksek sesle gülüyor ve bir tril üstünde tartışırken bu trili bütün sesiyle çeşitli tarzlarda tekrarlıyordu. Titreyişli berrak sesi, tıpkı şafaktan önce uyanan horozun, ilk ötüşünün kırlarda kaybolduğu gibi, sarayların, kanalların kemerleri üstünde sönüp gidiyordu.

Kendini artık tutumayan Anzoleto, gondolun merdiveninin aksi tarafındaki çıkış yerinden kendini suya atmaya karar verdi. Çoktan camı, siyah kadife çerçevesi içine sürmüş ve bir bacağına dışarıya atmıştı. Bu sırada kayığın baş tarafında duran baş şarkıcının ikinci kürekçisi küçük kamaranın yanında ona doğru eğilerek :

“Şarkı söylendiğine göre rahat rahat oturabilir, korkmadan bekleyebilirsiniz” Anzoleto : “Bu âdetleri bilmiyordum” diye düşündü ve bekledi, ama içinde acı bir korku kalıntısı yok değildi. Corilla kontu gondolun baş tarafına kadar götürmekten, kıyıda ayrılınca kadar ona *felissime notte'* iltifatlarını yağdırarak orada ayakta tutmaktan zevk duyuyordu. Sonra yeni âşıkının yanına öyle tabii, öyle rahatlıkla gelip oturdu ki, sanki bu densizce oyunla Anzoleto'nun hayatını ve kendi kaderini tehlikeye düşürmüş gibi idi.

Bu sırada kont Zustiniani kont Barbarigo'ya :

— Corilla'ya iyice baktınız mı? dedi. Başım üstüne bahse girerim ki, gondolunda yalnız değil.

— Ama böyle bir fikir aklınıza nasıl geliyor.?

— Çünkü kendisini konağına götürmem için bin bir ısrarda bulundu.

— Kıskanmanız bu mu?

— Uzun bir zaman var ki kendimi bu sıkıntıdan kurtardım. Baş şarkıcımız, bir takım yolculuk hülyalarıyla bana gözdağı verip duruyor. Ona Venedik'de kalmayı bu yolculuğa tercih ettirecek şey yoktur. İhanetleri karşısından gönlümü avutabilirim, fakat ne sesini, ne sanatını, ne de tiyatroma bağladığı bu coşkun seyirciyi bulabilirim.

— Anlıyorum. Ama bu çılgın prensesin bu akşam, mutlu âşık kim olabilir?

Kont ve arkadaşı akşam ziyafetinde Conrilla' -nın gözüne kestirebildiği ve kıskırttığı erkeğin kim olabileceği üzerinde uzun uzun düşündüler. En akıllarına gelmeyen insan, muhakkak ki Anzoletto idi.

V

Venedik'in en ünlü güzel kadını, suların ve gecenin durgun karanlığı içinde kendinden geçmiş ve tirtir titreyen bu mutlu âşık yanına alıp götürürken delikanlının ruhunda şiddetli bir çekişme oluyordu. Anzoletto bir yandan içinde doyurulmuş bir gururdan gelen sevincin çok daha güçlü bir hale getirdiği ateşli bir arzunun kaynaştığını hissediyor, fakat öte yandan çok geçmeden beğenilmeme, alaya alınma, kontun önünde haince itham edilme korkusu heyecanlarını soğutuyordu. Altı yıldan beri tiyatroya heveslenirken, gerçek bir Venedik'li⁽¹⁾ gibi kurnaz ve ölçülü bir

davranışla bütün entrikaları idare eden tuhaf tabiatlı ve mütehakkim bu kadın hakkında epeyce bilgi toplamaktan da geri durmamıştı. Bu kadının yanında saltanatının kısa süreceğini düşünmekte yerden göğe kadar hakkı vardı. Eğer bu tehlikeli şerefe kendini kaptırmış bulunuyorsa bunun pek yakın olduğunu sezemiyerek birden bire baskına uğramış, kısıkvrak yakalanmış olmasındandı. Çekingenliği sayesinde kimsenin gözüne batmadan geçinip gideceğini beklerken, işe bakın ki gençliği, güzelliği ve yeni parlayan şöhreti yüzünden sevilmişti bile. İşte Anzoletto, harikulâde iyi çalışan birtakım kafaların sahip oldukları o çabuk gören ve yargıya varış yetisiyle şöyle düşündü: “Eğer zaferimin gülünç ve acı bir yarını olsun istemiyorsam, yapacağım iş olsa olsa gözdağı vermektir. Ama şeytanın ta kendisi olan bu kadına benim gibi zavallı bir çulsuz nasıl gözdağı verebilir?”

Çabucak kararını verdi, bir güvensizlik, kıskançlık ve sitem yolu tutturdu ve ateşli cilveleriyle baş şarkıcıyı şaşırttı. Onların coşkun ve uçarı bütün konuşmaları şöyle özetlenebilir.

Anzoletto

Beni sevmediğinizi ve hiçbir zaman sevemeyeceğinizi iyice biliyorum. İşte bu yüzden yanınızda üzüntülüyüm, sıkıntılıyım.

Corilla

Peki, ya sizi seviyorsam?

Anzoletto

Büsbütün yeise kapılırim. Çünkü gökten bir uçuşuma yuvarlanmak zorunda kalırdım, gelecekteki bütün mutluluğum pahasına size sahip olduktan bir saat sonra belki de her şeyi kaybederim.

Corilla

Peki ama benim bu kadar hercai olduğumu sana söyleyip inandıran kim acaba?

Anzoletto

İlkin değerimin az oluşu, sonra da hakkınızda söylenen bütün kötü sözler.

Corilla

Beni böyle yeren kim?

Anzoletto

Bütün erkekler, çünkü bütün erkekler size tapıyorlar.

Corilla

Meselâ sana karşı duygulanmak ve bunu sana söylemek deliliğini gösterseydim, acaba beni reddeder miydin?

Anzoletto

Kaçmaya gücüm yeter miydi, bilmem, ama gücüm yetseydi, inanın ki hayatımda sizi görmek istemezdim.

Corilla

Peki, dedi, merak güdüsü ile bu denemeyi yapmak istiyorum... Anzoletto seni sevdiğimi sanıyorum.

Anzoletto

Ama ben buna hiç inanmıyorum, diye cevap verdi. Bu söze karşı hareketsiz kalıyorsam bunun alaylı bir söz olduğunu iyice anladığımdan ileri geliyor. Çünkü bu oyunla beni korkutamayacaksınız ama gururumu inciteceksiniz.

Corilla

Yavuz hırsızlık etmek istiyorsunuz, sanırım.

Anzoletto

Neden olmasın? Mademki size beni yenmek imkânını veriyorum, o halde pek korkunç sayılmam.

Corilla

Ne imiş o imkân?

Anzoletto

Beni dehşetten dondurmak ve az önce alay olsun diye söylediğiniz sözü ciddi ciddi söylemek.

— Ne kadar tuhaf bir insansın. Bakıyorum, senin yanında her şeye dikkat etmem gerekecek. Gülü yalnız koklamakla yetinmeyen, onu koparıp bir fanus altına koyan erkeklerdensin. Senin yaşındaki bir adamın bu kadar atılgan, bu kadar inatçı olacağını sanmazdım.

— Peki beni bunun için mi horluyorsunuz?

— Tersine; seni bunun için daha fazla beğeniyorum. Akşamın hayırlı olsun Anzoletto, yine buluşuruz.

Anzoletto Corilla'nın uzattığı güzel eli tutku ile öptü. Küçük kanalı çeviren üstü örtülü geçitlerin altından çabuk çabuk geçerken: "Bu durumdan iyi yararlandım" diye düşündü. Çoğu zaman içine çekildiği bakımsız evinin kapısını bu münasebetsiz saatte açtırmaktan umudunu keserek, yalnız çocukluğun ve fakirliğin bildiği şu meleklerle özgü dinlenmeyi tatmak için ilk gelen kapı eşiğine uzanmayı düşündü. Fakat hayatında ilk defa yatmak için oldukça temiz bir kaldırım taşı bulamadı. Venedik'in kaldırım taşları dünyanın herhangi bir yerinden daha temiz, daha beyaz olmasına rağmen bu hafifçe tozlu yatak, en kıymetli kumaştan yapılmış ve pek şık dikilmiş siyah bir takım elbiseye, hiç de yakışık almazdı. Ya herkes ne der? Sabahları fakir çocuğun paçavralarına sürtünmemek için merdiven basamaklarını saygılı bir temkinle atlayan aynı gemiciler uykusunu tedirgin edecekler, kendisine iğreti bir şatafat veren elbiseyi, ayaklarının altına serildiğini görerek, bile bile kirleteceklerdi. Hem bu insanlar, ipek çoraplı, yenleri ve yakası dantelalı böyle açık havada uyuyan kimse hakkında ne düşünürlerdi? Anzoletto o anda çok eski, soluk, bununla beraber iki parmak kalınlığında ve Venedik suları üstünde yükselen sağlığa zararlı sis-den kendini koruyacak olan kestane rengi ve kırmızı

o sevgili kolsuz pelerinin yanında olmayışına acındı: şubat ayının son günleri idi; yılın bu devresindeki iklim, güneşi parlak ve sıcak olursa da geceler gene de serindir. Anzoletto'ya, kıyıda bağlı duran bir gondolun içine girip yatmak fikri geldi. Fakat hepsinin kapısı kilitli idi. Nihayet bu gondollardan birisinin kapısı, tokmağını çevrince açıldı. Ama oraya gireceği sırada yere uzanan bir gondolcunun ayaklarına çarptı ve onun üstüne düştü. Bu mağaranın dibinden gelen sert ve kaba bir ses:

— Hey Allah cezanı versin. Kimsin? Ne istiyorsun? diye bağırdı.

Anzoletto her zaman kendisine iyi muamele eden gondolcunun sesini tanıyarak sordu:

— Sen misin Zenetto? İzin ver de yanına yata-
yım ve kapalı bir yerde uyuyayım.

Zenetto sordu:

— Kimsin sen?

— Anzoletto'yum. Tanımadın mı beni?

— Hayır şeytan hakkı için tanımadım. Sırtında bir elbise var ki, Anzoletto bunları çalmadan giyemez. Defol, dedi. Hadi dukanın kendisi bile olsan, gezmek için güzel elbisesi olan ama uyuyacak bir köşesi bulunmayan bir adama gondolumu açamam.

Anzoletto şöyle düşündü: “Kont Zustiniani'nin kayırması ve lütufları, sağladığı faydalardan daha çok beni tehlikelere ve sıkıntılara düşürdü. Kazancımın başarılarıma denk olması zamanı gelmiştir. Ama

bana oynattıkları kişiliği devam ettirmek için cebimde birkaç sikke bulunmasının vakti geldi de geçiyor bile.” Yorgunluktan ve öfkeden yeniden terleyeceğinden korkup durmaya cesaret edemiyerek ıssız sokaklarda neşesiz neşesiz rastgele dolaştı ve şöyle düşündü: “Yeter ki bu yüzden bir ses kısıklığına uğramayayım. Yarın kont cevapları genç harikasını budala bir eleştirmeciye dinletmek isteyecek, dinlenmeden, uykudan ve yerden yurttan yoksun bir gece geçirdikten sonra gırtlığımdan küçük bir köylünün sesini çıkardığım zaman bu adam sesimin olmadığını söyleyecektir. Tersine sesimin olduğunu bilen kont cevapları: “Ah! Onu dün bir dinleseydiniz.” diyecek, bir başkası: “Bu ses hiç aynı ses olabilir mi?” Belki de bir üçüncü insan: “Dün yorulmuş. Doğrusu, ardı ardına bir çok gün şarkı söylemek için çok genç. Sahneye çıkarmadan önce onun daha olgunlaşmasını, daha güçlü kuvvetli olmasını bekleyebilirdiniz.” O zaman kont da “Vay canına, daha iki şarkı söyler söylemez sesi kısıldı, benim işime gelmez.” İşte o zaman gücümün ve sağlığımın yerinde olduğuna emin olmak için nefesim tıkanıncaya kadar bana her gün ses idmanları yaptıracaklar. Ciğerlerimin olduğuna inanayım derken sesimi bozacaklar. Bu büyük insanların koruyuculuğuna lânet olsun!

“Ah, ne zaman onlardan yakamı sıyrıp şöhretime, dinleyicilerin beğenmesine, tiyatroların rekabetine dayanarak onların salonlarında lütfen şarkı söyleyeceğim, onlarla eşit şartlar altında boy ölçüşebileceğim?

Kendi kendine böyle dereden tepeden konuşarak Venedik'deki *Corti* denen küçük meydanlardan birine vardı. Bir avlu olmamakla beraber evlerin toplu olarak baktığı bu meydanlar, bugün Paris'de Cite diye adlandırdığımız yerlere daha uygundur. Sözüm ona avlu denen meydanlardaki düzenin, bizim meydanlarımızdaki demir parmaklıkla çevrili bahçelerimiz gibi tertipli, şık, bakımlı bir hale gelebilmesi için çok şey ister. Bunlar, daha ziyade buradan fazla insan geçmeyen kimi zaman da bir mahalleden ötekine geçit işini gören meydancılardır. Fakat etrafı da geliri az, yaşama şartları kıt kanaat olan bir sürü halkın, işçinin ya da yolun enlemesine gerdikleri iplerin üstüne çamaşırlarını seren çamaşırcı kadınların oturduğu az işlek bir yerdir. Bu yerin sakıncası şu ki geçen her yolcu fazla hoşgörülüğe katlanır, çünkü onun geçme hakkı çoğu zaman bir hak olmaktan ziyade bir hoş görme meselesidir.

Geniş kanalların ve şatafatlı konakların iki adım ötesinde, tam Venedik'in ortasında, köy alışkanlığı ile gürültücü, biraz pis işçi sınıfı hayatının birdenbire belirttiği şu ıssız köşelere küçük çalışma odasının penceresi açılan fakir sanatçının vay haline! Eğer sessizlik derin düşünmesi için zorunlu ise işte o zaman büyük felâkettir. Çünkü şafaktan başlayıp gece oluncaya kadar bu dar kapalı yerlerde hep birden bağrıışan, oynayan çocukların, tavukların, köpeklerin gürültüsü, kapılarının önünde toplanan kadınların o sonu gelmez gevezelikleri, atölyede

çalışan işçilerin şarkıları, bu insana rahat nefes aldırınıyacaktır. Eğer saz şairi gelip her pencereden bir metelik düşürünceye kadar sonelerini ditramplarını avaz avaz çağırmasa, ya da Brighella avlunun ortasına kukla sahnesini çatıp, *avo cato, il tedosco e il diavolo*(¹) ile diyaloglarını, hırpani kılıklı çocukların cebinde on parası yokken oyunu rahat rahat dinleyip seyreden o mutlu seyircilerin karşısında bedavadan tekerlemeleri tüketinceye kadar sabırla tekrarlamazsa gene kendini bahtiyar saysın o insan!

Fakat gece olup da her şey sessizliğe gömülünce ve ay kaldırım taşlarını aydınlatıp beyazlatınca girintilerinde esrar ve garipliği kendinden meydana gelen zerafetiyle dolu koyu gölgelerin kestiği, simetriden yoksun, iddiasız ve birbirine yapışık bu evler topluluğu son derecede garip bir düzensizlik gösterir. Her şey ayın bakışları altında güzelleşir, mimarlık sanatının en küçük etkisi büyür ve bir özellik kazanır. Asma yapraklarıyla süslü küçük bir balkon bir İspanyol romanı havası yaratır ve sizi *silahşörlük* adı verilen güzel serüvenlerin hayaliyle doldurur. Girintili çıkıntılı ve karanlık olan bu çerçevenin altında, içinde büyük yapıtların, silik kubbelerin yüzdüğü duru gök, tablonun en küçük teferruatına kadar sonsuz hülyalar taşıyan belli belirsiz fakat ahenkli bir renk serper.

Asma saatler gece yarısından sonra saat ikiyi birer birer çaldığı sırada Anzoletto kendini San-Fantin kilisesinin yakınında bulunan *corte Minelli*(²)

de buldu. Gizli bir içgüdü adımlarını güneş battıktan beri adını hayalini aklına getirmediği bir insanın evine doğru götürmüştü. Meydana girer girmez tatlı bir sesin, adının son heceleriyle kendini çağırdığını işitti. Başını kaldırıncı semtin en yıkık dökük düz damlarının biri üstünde hafif bir karaltının belirdiğini gördü. Bir saniye sonra izbenin kapısı açıldı. Üstüne basma bir eteklik geçirmiş, belden yukarı kısmını annesinin vaktiyle süs eşyası olarak kullandığı siyah ipekten eski bir mantoya sarmış olan Consuelo, susmasını ihtar etmek için bir elinin parmağını dudaklarının üstüne koyarken öteki elini Anzoletto'ya uzattı. Dama kadar uzanan bozuk düzen bir merdiveni ayaklarının ucuna basa basa el yordamıyla çıktılar. Damın üstüne çıkınca öpücüklerle kesilen uzun fısıldaşmalardan birine başladılar. Her gece damlar üstüne, hafif esintiler gibi ya da bütün Venedik evlerinin başlarına sayısız kırmızı sorguclar geçiren garip bacaların etrafında ve sisler içinde çift çift uçuşan görünmez ruhların gevezeliği gibi yavaş sesle konuşulduğu duyulur.

Anzoletto :

— Zavallı dostum, nasıl oldu da beni şimdiye kadar bekledin?

— Geçirdiğin geceyi bana anlatmaya geleceğini söylemedin mi? Hadi söyle bana, iyi şarkı söyledin mi? Hoşlarına gitti mi? Seni alkışladılar mı? Anlaşmanı imza ettiler mi?

Anzoleto bu zavallı kızın güvenini ve tatlılığını görünce içinde birden bire vicdan azabı uyanarak:

— Ya sen, benim iyi yürekli Consuelo'cuğum, söyle bakayım bana uzun zaman görünmediğim için sabırsızlandın mı? Beni böyle bekleyerek çok yoruldun mu? Şu damın üstünde fazla üşüdün mü? Akşam yemeğini aklına getirmedin mi? Bu kadar geç kaldığıma öfkелendin mi? Meraklandın mı? Beni suçlu mu buluyordun?

Consuelo kolunu saflıkla Anzoleto'nun boynuna dolayarak cevap verdi:

— Söylediğinin hiç biri olmadı. Sabırsızlandım ama sana karşı değil. Yoruldum, üşüdüm ama sen burada olduğundan beri yorgunluğu da üşümeyi de hissetmiyorum artık. Akşam yemeği yiyip yemediğimi hatırlamıyorum. Seni suçlu buldum mu?... Neden seni suçlu bulayım... Merak ettim mi?... Neden merak edeyim. Öfkелendim mi?... Hayır hiçbir zaman.

Anzoleto genç kızı kucaklıyarak:

— Sen bir meleksin! Ah! Tesellim benim. Başka kalbler öyle hain, öyle insafsız ki.

Consuelo ana dilinin heyecanlı ve pervasız mecazlarını Venedik'in o sevimli ifadesine karıştırarak:

— Aman yarabbi! Sana ne oldu. *Ruhumun oğluna* orada hangi kötülüğü işlediler?

Anzoleto ona bütün olanları, hattâ Corilla'nın yanında döktüğü dilleri, hele onun nasıl canını

sıktığını anlattı. Ancak fiil ve niyette genç kıza sadık kaldığına göre Consuelo'yu üzmeyecek tarafları söyleyerek hâdiseleri açık bir tarzda hikâyeye etti. Hattâ anlattıkları şeylerin hepsi *hemen hemen* gerçektir. Fakat gerçeğin öyle ufak bir kısmı vardır ki hiç bir adli soruşturma onu aslâ meydana çıkaramamış, hiç bir müekkil onu avukatına itiraf etmemiş olaylar ve niyetler içinde pek kötü savunulan ve pek isabetsiz karara bağlanan büyük davâlarda hatiplerin heyecanı, yargıçların umursamazlığı ne olursa olsun, sebep, amaç, nihayet söz, bütün davâyı teşkil ettiği için raslantının yardımı olmadan hiç bir yargı ona varmamıştır.

Anzoletto'ya gelince, onun hangi suçları sükûtlâ geçiştirdiğini, dinleyicisinin önünde hangi heyecanlarını kendine göre yorumladığını, gondoldaki hangi boğucu heyecanları anlatmasını unuttuğunu söylemeye hacet yok. Hattâ sanıyorum ki, gondoldan hiç bahsetmedi ve baş şarkıcıya karşı yaptığı yaltaklanmalarını ustaca alaylar şeklinde anlattı. Ancak bu alaylar vasıtasıyla genç kadının göz açtırmadığı tehlikeli âşıkane teşebbüsleri kamçılama, ondan kurtulmuştu. Sevgili okuyucum, hâdiselerin aslını yani tutumundaki ölçü ve zekâ sayesinde yenmiş olduğu arzuların kudretini söylemek istemeyen ve söyleme gücünü bulamayan bu genç hilekâr, neden Consuelo'nun kıskançlığını uyandırmayı göze alamadı, diyeceksiniz. Bunu bana soruyorsunuz değil mi bayanım? Öyle ise siz de bana söyleyiniz bakalım. Âşkınıza,

yani seçtiğiniz kocanıza, öteki erkeklerin etrafınızdaki sardıkları bütün iltifatları, baştan savdığınız bütün talipleri, yalnız evlenmeden önce değil daha sonra, her baloda, dün, daha bu sabah feda ettiğiniz bütün rakipleri anlatmak âdetiniz midir? Bakınız, bayanım, tahmin ettiğim gibi güzelsiniz, kendinizi övmek için değil, kıskanç bir ruhu kıskandırmak için değil, ama sanki bir vazife yapıyormuş gibi bir tavır takınarak bu şeyleri anlatabildiğiniz birinin yanınızda bulunması, günah çıkaran papaz ise övünerek günah çıkarılması hoş bir şey olduğu için sizin de Anzoletto'nun yaptığından başka türlü hareket etmediğinize bahse girerim. Bayanım, aşağı yukarı her şeyi itiraf edersiniz, ama yalnız hiç bir zaman bahsetmediğiniz pek önemsiz bir nokta bulunur, bu da şikâyet ettiğiniz o kendini beğenmiş erkeğin hayasızca aşk itiraflarını gıcıklayan o bakıştır, o gülümseyiştir. Geçirdiği gecenin heyecanlarını yüksek sesle hafızasından tekrarlamaktan memnun olan Anzoletto'nun Consuelo'ya söylemeyi unuttuğu işte o gülümseyiştir, o bakıştır, o önemsiz şeydir ve açıkça gondoldur. Bereket versin ki, küçük İspanyol kızı kıskançlığın ne demek olduğunu henüz hiç bilmiyordu. Bu acı ve karanlık duygu çok ıstırap çekmiş ruhlara gelir. Consuelo'nun aşkından şimdiye kadar mutluluk duyması, iyi kalbliğinden geliyordu. Onda derin bir izlenim yaratan tek özellik, sayın öğretmeni Porpora'nın Anzoletto'nun pek beğenilen kafası hakkında sert fakat koltukları kabartan kehaneti idi. Anzoletto bu olayları tam anlattıktan sonra Consuelo bu sözler üzerinde uzun uzun düşündü ve sessiz kaldı.

Anzoleto onun daldığı hülyayı pek farketmeye-
rek:

— Consuelina, dedi, sana açıkça söyleyeyim ki hava son derecede serin. Nezle olmaktan korkmuyor musun? Sevgilim düşün bir kere geleceğimiz benim sesimden daha çok senin sesine bağlı...

Genç kız cevap verdi:

— Ben hiç nezle olmam. Ama sen, güzel elbi-
senle pek hafıfsın. Benim mantoma sarın.

— Bu delik deşik mantoyu ne yapayım ben? Yarım saat kadar odana kapansam daha iyi olacak.

Consuelo:

— Peki dedi, ama o zaman konuşmamamız gerek. Çünkü komşular işitebilirler ve ayıplayabilir-
ler. Kötü insanlar değil. Geceleri seni hiç bir zaman odama almadığımı iyice bildikleri için sevişmemizi, beni fazla rahatsız etmeden, seyrediyorlar. Evine gidip uyusan daha iyi edersin.

— İmkânsız. Bana ancak kapıyı gün ağarınca açarlar. Daha titremek için üç saatim var? Bak ağzımın içinde dişlerim nasıl birbirine vuruyor?

Consuelo ayağa kalkarak:

— Öyle ise gel, dedi, seni odama kapatacağım. Eğer birisi bizi gözetlerse, günah yoluna sapmadığını görsün diye tekrar damın üstüne döneceğim.

Gerçekten onu odasına götürdü. Burası oldukça büyük, viran bir oda idi. Duvarların üstünde kenar

süsü şeklinde renkli çiçekler çok daha kaba, çoktandır bozulmuş ikinci bir resmin altından şurada burada tekrar meydana çıkıyordu. Kurutulmuş deniz yosunlarından bir şilte ile ağaçtan dört köşe bir karyola, çok temiz fakat bin bir yerinden renk renk yamalı hint pikesinden bir yorgan, bir hasır iskemle, bir küçük masa, çok eski bir kitara, annesinin ona biricik servet olarak bıraktığı tel örme bir İsa heykeli, küçük bir klavsen, profesör Porpora'nın ödünç olarak vermek cömertliğini gösterdiği kurt yenikleriyle kaplı kocaman eski bir nota yığını. Fakir çingene kadının kızı, büyük ustanın öğrencisi, maceracı güzel bir delikanlının sevgilisi olan genç sanatçının işte böyle bir oda eşyası vardı.

Masanın üstü nota kaplı olduğu ve odada bir iskemle bulunduğu için Anzoleto'ya tek bir yer kalıyordu: o da yatak. Teklifsizce oraya uzandı. Yatağın üzerine uzanıp da yorgunluk üstüne basınca yastık işini gören bir mindere başını bırakıverdi.

— Ah! Benim biricik kadını. Şu anda rahat bir saat uyku için bundan sonra yaşayacağım bütün günleri, ayaklarımın üstünde duran yorganın ucu için de evrenin bütün hazinelerini verirdim. Bu melun elbiseler içinde üşüdüğüm kadar hiç üşümedim. Uykusuzluğun verdiği rahatsızlık, içimde ısıtma nöbetleri yapıyor.

Consuelo biraz durakladı. Dünyada tek başına kalmış bulunan on sekiz yaşındaki bu öksüz kız, hareketlerinden ancak Tanrıya hesap verecekti. An-

zoletto'nun sözüne İncil kelâmı gibi inanarak bütün arzularına boyun eğerek kendisinin bıkmı ve bırakılma gözdağı altında olduğunu sanmıyordu. Fakat Anzoletto'nun onun içinde bir türlü yenemediği ve değiştiremediği bir iffet duygusu, genç adamın isteğini genç kıza biraz kaba buldurdu. Kız ona yaklaştı ve elini tuttu. Bu el gerçekten pek soğuktu. Anzoletto da Consuelo'nun elini tutarak ateş gibi yanan alnına götürdü. Consuelo bütün öteki düşünceleri susturan bir şefkate kapılarak ona:

— Sen hastasın, dedi, evet bu yatakta bir saat uyu.

Anzoletto bu sözü ikinci bir defa tekrarlatmadı. Kurumuş deniz yosunundan şilteye uzanırken:

— Tanrının kendisi kadar iyi kalbli kız, diye mırıldandı.

Consuelo onu yorganı ile sarıp sarmaladı. Bir köşede kendisine kalan bir kaç eskipüskü elbiseyi gidip aldı ve onları da ayağına örtü. Bir ana özeniyle dolup taşarken hafif bir sesle:

— Uyuyacağın bu yatak, Anzoletto, dedi, hayatının son yıllarında annemle beraber uyuduğum yataktır. Orada anamın öldüğünü gördüm ve cenaze örtüsü ile sardım. Cenaze kayığı gelip(¹) benden onu bir daha getirmemek üzere alıp götürünceye kadar cesedin üstünde dua ederek ve ağlayarak bekledim. Evet, şimdi sana annemin son nefesinde bana söz verdiği şeyi söyleyeceğim. Bana Consuelo, dedi,

Anzoleto'yu bir papazın önünde seninle evlenmeden önce bu yatakta benim yerime almayacağına İsa üzerine yemin et.

— Sen de yemin ettin mi?

— Evet yemin ettim. Fakat burada ilk defa uyumana izin verirken sana verdiğim yer annemin yeri değil benim yerimdir.

Anzoleto şiddetli bir çaba ile yarı doğrularak:

— Ya sen, dedi, zavallı kız, uyumayacaksın öyle mi? Ah, ben bir alçağım. Sokakta uyumaya gidiyorum.

Consuelo onu hafif bir şiddetle yastığın üstüne iterek:

— Hayır, dedi, sen hastasın, ben değilim. Tam bir katolik olarak ölen ve gökte bulunan annem her saat beni görüyor. Kendisine beni terketmemesi için verdiği sözü biliyor. Aşkımızın, yaşadığı sırada, ne kadar namuslu olduğunu görmüşse, ölümünden beri de o kadar namuslu kaldığını biliyor.

Bu söz üzerine Consuelo geniş bir istavroz çıkardı.

Consuelo uzaklaşırken ilâve etti:

— Ateşin çıkmaması için yukarda, damda dua edeceğim.

Anzoleto hafifçe tekrarladi: “Tanrı gibi iyilik dolu kız.” ve nişanlısının onu yalnız bıraktığını neden sonra farkettti.

Kız gerçekten duasını damın üstüne gidip okudu. Sonra Anzoletto'nun hasta olmadığına emin olmak için tekrar odaya döndü. Onun rahat rahat uyuduğunu görünce ayın aydınlattığı bu güzel yüzü kendinden geçerek, uzun uzun seyretti.

Uykuya yenilmek istemiyerek, akşamın heyecanlarıyla ihmal ettiği çalışmasını hatırlayarak, lambasını yaktı. Küçük masanın önüne oturdu. Profesör Porpora'nın bir gün sonra istemiş olduğu bir beste denemesinin(') notalarını yazmaya başladı.

VI

Kont Zustiniani, filozofça ilgisizliğine ve Corilla'nın kontu bir hayli beceriksizce kıskanıyormuş görüldüğü yeni aşklarına rağmen bu çılgın sevgilisinin sayısız hercailğine karşı, görünmeğe çabaladığı kadar, hissiz değildi. İyi kalbli fakat havai olan Zustiniani ancak davranışı ve sosyal durumu bakımından kibar bir sefihti. Cömertliğine karşı bu kızın gösterdiği nankörlük için kalbinin derinliğinde ıstırap duymaktan kendini alamıyordu. Zaten bu durumda (Pariste olduğu gibi Venedikde de) kıskançlık göstermek son derece münasebetsiz bir hareket olmasına rağmen onun İtalyan gururu Corilla'nın kendisine oynattığı aşağı ve gülünç role karşı ayaklanıyordu.

Sözün kısası, Anzoletto'nun, Zustiniani'nin konağında parladığı şu aynı akşam, kont sevgilisinin afacanlıkları üstünde dostu Barbarigo ile hoş bir

şekilde eğlendikten sonra salonların boşaldığını, meşalelerin söndüğünü görünce, mantosunu ve kılıcını aldı. İşin iç yüzünü öğrenmek için Corilla'nın oturduğu konağa koştu. Genç kadının tamamiyle yalnız olduğuna emin olmasına rağmen henüz içinin rahat etmediğini görerek baş şarkıcının gondolunu, bu işlerde kullanılan kubbenin altına yerleştirmeğe uğraşan gondolcu ile hafif sesle konuşmaya başladı. Bir kaç kuruş karşılığında onu söyletti. Çok geçmeden Corilla'nın gondoluna bir yol arkadaşı almış olduğunu tahmin etmekte aldanmadığına kanaat getirdi. Fakat bu arkadaşın kim olduğunu öğrenmek kont için mümkün olmadı. Gondolcu bu yolcuyu tanımyordu. Gerçi Anozelto'yu Zustiniani'nin sarayı ve tiyatrosu civarında yüz defa görmüştü ama karanlıkta, siyah elbise içinde pudrası ile onu tanıyamamıştı. Bu içine gerilemeyen esrar, kontta öfke uyandırdı. Rakibi ile alay ederek teselli buldu. Alay etme, ince bir zevki bulunan kimsenin öç yoludur. Fakat o, gösteriş zamanlarında ne kadar zalimse, ciddi tutkular devrinde de o kadar öldürücüdür. Kont uyumadı ve Porpora'nın, fakir kızlar konservatuarındaki dersine başladığı saatten önce, salondaki genç öğrencilerin toplanacakları *Mandicanti okulu*'na doğru yola koyuldu.

Birkaç yıldan beri kontun durumu bilgin profesöre karşı çok değişmişti. Zustiniani artık Porpora'nın rakibi değil, tersine onun iş ortağı ve bir çeşit başkanı olmuştu. Bu bilgin öğretmenin yönettiği

müesseseye hatırı sayılır bağışlarda bulunmuş ve bir minnet eseri olarak ona idarede yüksek bir yer verilmişti. Bu iki dost bundan böyle, moda olan müzik hakkında profesördeki hoşgörmezliğin müsaade edilebileceği kadar iyi bir anlayışla yaşıyorlardı. Bununla beraber bu hoşgörmezlik, kontun müzik öğretimine ve onun yayılmasına özen göstermek ve kesesini açmak suretiyle teşvikler görünce yumuşamak zorunda kalmıştı. Bundan başka kont müzik ustasının yazdığı bir operayı San-Samuel tiyatrosunda oynatmıştı(')

Zustiniani Porpora'yı bir kenara çekerek:

— Aziz üstadım. Öğrencilerinizden birinin tiyatro için elinizden alınmasına karar vereceksiniz. Bu karar da işi halletmez, aynı zamanda Corilla'nın sizce yerini almaya en yetenekli görünen genç kızı bana göstereceksiniz. Bu ses sanatçısı yorulmuştur, sesini kaybediyor, hercailiği bizi mahvediyor. Gerçekten ona bir halef bulmayı düşünmek zorundayız.

Porpora soğuk bir tarzda cevap verdi:

— Size lâzım olan benim elimde bulunmuyor.

Kont bağırdı:

— Üstad, gene neden neşeniz kaçıverdi? Yaratığınız müzik eserinizi teşvik etmek için tarafından gösterilen bunca bağlılık ve fedakârlıklardan sonra kendim için yardımınızı öğütlerinizi istediğim zaman en ufak iyiliği esirgemek doğru mu?

— Buna artık yetkili değilim, kont. Size demin söylediğim söz gerçektir, bir dost, hem de sizi minnettar etmek isteği ile hareket eden bir dost tarafından söylenmiştir. Ses sanatı okulumda Corilla'nın yerine koymaya yetenekli tek kimse yok. Ona gerektiğinden fazla itibar etmem ama bu kızdaki istidadın gözlerimde hiç bir sağlam değeri olmadığını bildirirken onun becerikliliği, alışkanlığı kolaylığı ve ancak uzun tecrübe yıllarıyla kazanılan ve başka öğrencilerin uzun zaman elde edemeyecekleri, seyircinin duygularıyla bir alış verişi bulunduğunu tanımak zorundayım.

Kont:

— Bu doğru, dedi. Ama nihayet Corilla'yı biz yetiştirdik. Onun nasıl işe başladığını gördük, seyirciye onu kabul ettirdik, güzelliği başarısının dörtte üçünü sağladı, fakat, okulunuzda onun kadar sevimli kızlarınız var. Bunun inkâr edemezsiniz, üstadım. Hadi bakalım Clorinda'nın evrenin en güzel bir yarattığı olduğunu itiraf ediniz.

— Ama yapmacıklı çıt kırıldım, taahhamülsüz bir kız... Seyircinin bu gülünç yapmacıkları sevimli bulacağı belki doğrudur... Ama yanlış şarkı söylüyor... Ne ruhu var ne de zekâsı. Seyircinin artık kulakları olmadığıda doğrudur... Ama Clorinda'da ne hafıza var ne de ince anlayış. Sonra, bunca insanı başarıya götüren şu hayırlı şarlatanlıkla bile *fiyasko*'dan kurtulamaz.

Profesör böyle konuşurken, kontun gözdesi unvanından yararlanıp onunla konuşmayı vesile ederek sınıfa sokuluveren ve biraz ötede konuşmaya kulak kabartıp bekleyen Anzoletto'nun üstüne elinde olmadan bir bakış fırlattı.

Kont müzik öğretmenin kinci şeytanlığına dikkat etmeyerek :

— Ne önemi var, dedi,. Fikrimden vazgeçmiyorum. Epey zaman oluyor, Clorinda'yı dinlemedim. Onu getirtelim, onunla beraber de mevcutların en güzel beş altı kızını.

Gülerek sözlerine şunları ilâve etti :

— Hadi Anzoletto, bir genç öğretmenin ciddi tavrını takınmak için bir hayli yetiştin. Bahçeye gir. Profesörle benim burada beklediğimizi söyleyerek şu genç güzel kızlardan en göze çarpanlarını çağır.

Anzoletto itaat etti. Ya şeytanlıktan ya da görüşlerine uyarak Anzoletto, kızların en çirkinlerini getirdi. İşte bu sefer, Jean - Jacques : “Sofia'nın bir gözü kördü, Cattina topaldı”⁽¹⁾ diye bağırabilirdi.

Bu yanılma güler yüzle karşılandı. Bıyık altından gülündükten sonra öğretmenin işaret ettiği arkadaşlarını çağırmak üzere genç kızlar geri gönderildi. Çok geçmeden ortada duran Clorinda ile beraber bir grup sevimli kız geldi.

Clorinda yanından geçerken kont onun anlı şanlı sarışın saç örgülerini görerek müzik öğretmenin kulağına :

— Ne göz kamaştırıcı saçlar dedi.

Sert eleştirmeci sesini alçaltmaya tenezzül etmeden cevap verdi :

— Bu kafanın içinden ziyade üstünde çok şey var.

Bir saatlik denemeden sonra daha fazla dayanamayan kont genç kızlara iltifat dolu övgülerini söyleyerek ve müzik öğretmenine yavaş sesle : — Bu duduları kuşlarının üzerinde durmaya hiç lüzum yok, diyerek kederle çekilip gitti.

Anzoletto merdivenden inerken kontun kulağına :

— Ünlü efendimiz, diye fısıldadı, Sizi uğraştıran mesele hakkında bir kelime söylememe izin vermek tenezzülünde bulunurlarsa...

Kont :

— Söyle, dedi. Yoksa aradığımız şu harika kıızı tanıyormusun?

— Evet efendimiz.

— Bu hakiki inciye hangi denizin dibinde avlayacaksınız?

— O inciye genç kızların meydana getirdiği taburunuzu gözden geçirdiğiniz günler, kurnaz profesör Porpora'nın gözlediği sınıfın dibinde.

— Ne dedin? Parlıtısı hiç gözüme çarpmayan bir elmas scuola'nın içinde mi? Eğer profesör Porpora bana böyle bir oyun oynadı ise...

— Ünlü efendimiz, sözünü ettiğim elmas, *scuole*'de değildir. Kendisine ihtiyaç belirdikçe yalnız koralarda şarkı söylemeye gelen fakir bir kızdır. Profesör ona acıdığından, daha ziyade sanat aşkından ötürü özel dersler vermektedir.

— Bu kızcağızın olağanüstü yetileri olsa gerek. Çünkü profesörü memnun etmek kolay değildir. O, zamanını ve gücünü boşuna harcamaz. Bu kızı farkında olmadan bir kaç defa dinledim mi acaba?

— Efendimiz onu çok eskiden henüz çocuk çağında iken bir defa dinlemişlerdi. Bu gün uzun boylu güçlü kuvvetli, çalışkan, profesör gibi bilgili ve tiyatrodan Corilla'nın yanında üç ölçülük bir cümleyi söyleyeceği gün, onu ısıklatmayı başaracak bir genç kızdır.

— Hiç seyirci önünde şarkı söylemiyor mu? Profesör ona büyük ikindi âyinlerinde bir kaç mote söyletmedi mi?

— Ünlü efendim, vaktiyle profesör onun kilise-de şarkı söylediğini işitmekten bir sevinç duyuyordu. Fakat kıskançlık ve öç duygusu ile hareket eden okulun öğrencileri bu kızın kendi yanlarında tekrar görüldüğü takdirde tribünden onu kovacaklarını söyleyerek göz dağı verdiklerinden beri...

— Öyle ise kötü yolda bir kız olmalı?

— Aman yarabbi, efendimiz, o cennetin kapısı kadar temiz bir bâkiredir. Fakat fakirdir, kibar soydan değildir...Efendimizin horgördükleri fakat

iyilikleriyle kendilerine kadar yükselttikleri benim durumumda, bir kız...Bu zalim kızlar profesörü okulla ilgisi olmayan bir öğrenciyi sınıfına sokmakla usule aykırı hareket ettiği için size şikâyet edeceklerini söyleyerek, korkuttular.

— Bu harika kızı nerde dinleyebileceğim?

— Efendimiz bu genç kıza, kendi önlerinde şarkı söyletmesi için profesöre emir versinler, sesinin ve istidadının büyüklüğü hakkında hüküm verebilirler.

— Güvenin, sana inanmak arzusunu uyandırıyor içimde. Demek çok önce onu dinlediğimi söylüyorsunuz ha... Boşuna onu hatırlamaya çalışıyorum.

— Mandicanti kilisesinde, umumi provada Pegolese'nin *Salve Regina*'sını söylerken...

Kont bağırdı.

— Haa, hatırladım; bir ses, bir ifade, takdire değer bir zekâ.

— Efendim o zaman kız on dört yaşında bir çocuktü.

— Evet ama...hatırladığıma göre sanıyorum ki güzel değildi.

Anzoletto pek şaşkın bir halde :

— Güzel değil mi dediniz, efendimiz?

— Adı ne idi onun? evet, İspanyol kızı, tuhaf bir adı vardı...

— Consuelo, efendimiz.

— Hah tamam. O zamanlar onunla evlenmek istiyordun ve aşkınız profesörle beni güldürmüştü. Consuelo, tamam o, profesörün gözdesi, pek zeki, ama pek çirkin.

Anzoletto şaşkınlıktan apışıp kalmış bir halde :

— Çok çirkin mi? Diye tekrarladı.

— Evet yarum, demek sen ona hâlâ vurgunsun?

— Ünlü efendim, o benim dostumdur.

— Dost, bizde hem sevgili hem kız kardeş anlamına gelir. İkisinden hangisi?

— Kızkardeşimdir efendimiz.

— Seni üzmeden ne düşündüğümü söyleyebilirim. Fikrin pek yabana atılacak bir fikir değil. Corilla'nın yerini almak için insanda bir melek güzelliği gerek. Oysa, senin Consuelo'n, şimdi iyice hatırlıyorum, çirkinden de fazla bir şey, gudubetin biri.

O sırada kontun yanına dostlarından biri yanaştı ve onu ters yöne doğru sürükledi..

Anzoletto üzgün üzgün içini çekerek tekrarladı :
“Demek gudubetin biri ha!”

VII

Size biraz garip görünecektir ama Anzoletto'nun hiç bir zaman Consuelo'nun güzelliği ya da çirkinliği hakkında bir fikri olmadığı pek açıktır. Venedik'te Consuelo öyle yapayalnız, öyle bilinmeyen bir varlık-

tı ki, zekâ ve iyiliğin hoş ya da mânasız bir şekilde belirip belirmediğine dikkat etmenin kimsenin aklına gelmemiştir. Sanat dışında gözü hiç bir şey görmeyen Porpora onun sadece sanatçı tarafını görmüştü. *Corte - Minelli*'deki komşular, Anzoletto ile onun çokcukça sevişmesini görüyorlardı ve bundan hiç gocunmuyorlardı. Venedik'te insanlar bu konu üzerinde hiç de haşin değildir. Komşuları ona aylak ve mesleksiz bir oğlanla mutsuz olacağını bir çok defa söylemişler ve ona daha ziyade namuslu ve sakın bir işçi ile evlenmesini sağlık vermişlerdi. Kız ise, kendisinin aileden ve dayanaktan yoksun olduğu, bu itibarla Anzoletto'nun ona tam denk olacağı cevabını veriyordu. Altı yıldan beri hiç bir esrar aramadan birbiriyle hiç bir zaman kavga etmedikleri, onları birlikte görmedikleri tek bir gün bile geçmediği için bu serbest fakat kopması imkânsız birleşmeye en sonunda alışıldı. Hiç bir komşu Anzoletto'nun sevgili-sinin peşine düşmeyi hiç bir zaman aklına getirmemiştir. Acaba bu, sırf ona yordukları sözleşme yüzünden mi ya da sefaletinden, yoksa kişiliğinin onların hiç biri üstünde çekici bir etkisi olmayışından mı ileri geliyordu? Bu son faraziye çok daha gerçeğe yakındır.

Bununla beraber herkes bilir ki, on iki yaşla ondört yaş arasında genç kızlar genel olarak zayıf, süzgül, yüz hatları, nispetleri ve hareketleri içinde âhenkten yosundur. On beş yaşına doğru gelişip serpilirler. Bir zamanlar yüzüne bakılmıyacak gibi görünen kız, kısa bir şekil değiştirme faaliyetinden

sonra güzel olmasa bile hiç değilse hoş görünür. Hattâ bir küçük kızın pek erkenden güzelleşmesi, geleceği için pek de elverişli olmadığına dikkat edilmiştir.

Consuelo, öteki kızlar gibi erginlik çağının tûs-tünlüklerini elde edince artık ona çirkin denmedi. Gerçekten o artık çirkin değildi. Ancak Fransız veliahdının kızı, ne de İspanya tahtı varisinin evlâdı olmadığı için kralzadenin gözle görülecek şekilde güzelleştiğini ilân edecek beyzadeler yoktu etrafında. Geleceğindeki şefkatli varlıkların ilgisinden yoksun olduğu için kimse Anzoleto'ya : "Nişanlın herkesin önünde senin yüzünü hiç kızartmayacak", demek zahmetine katlanmıyordu.

Öyle ki, Anzoleto, bu yermenin kendisi için anlamı da, değeri de olmadığı bir çağda ona çirkin kız denildiğini işitmiş ve Consuelo'nun yüzü hakkında ne iyi ne kötü bir şey söylenmediğinden beri bununla meşgul olmayı unutmuştu. Sivrilme hırsı ona başka bir yön vermişti. Tiyatroyu ve şöhreti hayal ediyor, aşk maceralarını herkesin gözü önüne sermeye vakit bulamıyordu. Bundan başka da ilk gençlik çağında cinsel duyularda rol oynayan tecessüsün büyük bir kısmını o, çoktan tatmin etmiş bulunuyordu. On sekiz yaşında onun artık öğreneceği hiç bir şey kalmadığını söylemiştim. Yirmi iki yaşında hemen hemen bunlardan bir bıkkınlık duymuştu. On sekizinde de, yirmi ikisinde de, Consuelo'ya karşı duyduğu sevgi, her zaman olduğu gibi ne alanı heyecana, ne de vereni sıkılğanlığa düşüren birkaç uslu öpücüğe rağmen aynı derecede sakin bir sevgi idi.

Bir delikanlının bu kadar aralıklı ve erdemli davranmasına ve hattâ bunu bir övünç vesilesi de yapmasına fazla hayret etmemek için, hikâyemizin başında genç kişilerimizin içinde yaşadıkları büyük hürriyetin zamanla değişmiş ve yavaş yavaş daralmış olduğuna okuyucuların dikkatini çekmek gerekir. Consuelo, on altısına ermişti, gene de hayli avâre bir hayat sürüyordu, konservatuardan çıkınca tek başına dersini tekrarlamaya ve Anzoletto ile Piezzetta merdivenlerinde haşlanmış pirincini yemeye gidiyordu. İşte bu sırada annesi pek yorgun düşmüş, elinde kitara, önünde keşkül, akşamları kahvelerde şarkı söylemeyi bırakmıştı. Zavallı anne, kötü yatağının içinde yavaş yavaş ölmek için *Corte - Minelli*'nin sefil çatı odalarından birine çekildi. O zaman iyi yürekli Consuelo, annesini yalnız bırakmak istemeyerek hayat tarzını büsbütün değiştirdi. Profesörün kendisine ders vermek tenezzülünü gösterdiği saatler dışında çocukluğunda ona insafsızca kötü muamele eden, şimdi de cesaret kırıcı ve erdemi yok edici bir can çekişmenin dayanılmaz manzarasını gösteren zorba fakat ümidi kırılmış bir annenin baş ucunda kimi zaman dikiş dikerek, kimi zaman kontrpuvan yaparak çalışıyordu.¹ Consuelo'nun annesine karşı olan sevgisi ve saygısı bir an bile eksilmedi. Çocukça sevinçler, hürriyet, başı boş hayat, hattâ aşk, herşey acı duymadan ve tereddüt edilmeden feda edildi. Anzoletto bundan son derece şikâyet ediyordu. Sabırsızlanmalarının boş olduğunu görerek unutmaya ve fikrini başka yere vermeye karar verdi. Fakat bu, onun için imkânsızdı. Anzoletto, Consuelo gibi, kendini daima

çalışmaya veremiyordu. Hocasının, Zustiniani'nin söz verdiği ücreti kazanmak için yarım yamalak verdiği dersleri o da yarım yamalak öğreniyordu. Bu, Anzoleto için pek hayırlı olmuştu. Tabiatının ona cömertçe bağışları zaten muhtemel zaman kaybını ve kötü öğretiminin etkilerini karşılıyordu. Fakat bu yüzden bir sürü aylak saat meydana geliyordu. İşte o zamanlar Consuelo'nun neşeli ve sadık arkadaşlığının acı acı özlemini duyuyordu. Yaşının ve kendi ayarındaki delikanlıların tutkularına kendini vermeyi denerdi. Sık sık meyhanelere gitti ve kont Zustiniani'nin ona arada sırada verdiği bahşişleri sokak serserileriyle oyunda harcadı, bu hayat ona iki üç hafta hoş göründü. Bu iki üç haftanın sonunda rahatının, sağlığının, sesinin hissedilecek derecede bozulduğunu gördü, *far - niente* denilen sanatkârca avâreliğin, bu serseriliğin kendi harcı olmadığını anladı. Tatlı canına düşkünlüğü şüphesiz onu kötü tutkulardan koruyunca, yalnız bir yere çekilip çalışmaya çabaladı. Fakat bu yalnız hayat ona hüznü, korku dolu göründü. Consuelo'nun kendi mutluluğu için ne kadar zorunlu ise, sanatı için de o kadar zorunlu olduğunu o zaman farketti. Çalışkan ve metin, kuşun havada, balığın denizde yaşaması gibi müzik içinde yaşayan, güçlükleri yenmesini seven, bu zaferin önemini bir çocuğun kavrayabileceğinden daha fazla idrâk etmeksizin, tıpkı tohumun toprağı yarararak baş vermesi gibi önüne geçilmez bir içgüdü ile engellerle savaşılmaya ve sanat sırlarının içine girmeye kaderin eliyle zorlanan Consuelo, çalışmayı bir zevk, gerçek

bir dinlenme, zorunlu tabii bir hal olarak benimseyen az rastlanır pek mutlu bünyelerdendi. Eğer hareket-sizlik bu gibi yaratıklar için mümkün olsaydı, bu kız için, o, bir yorgunluk, bir düşkünlük, bir hastalık olurdu. Fakat bu yaratılışlar erdemsizliği tanımazlar, belirli bir avârelik içinde gene de çalışırlar. Kurdukları, boş hayaller değildir, bu, bir murakabeye varıştır. İnsan onların faaliyetinde, bir şeyler yaratıklarını sanır, oysa onlar yeni bir yaratılışı ortaya koymaktadırlar. —Sevgili okuyucum bu müstesna yaratılışları hiç tanımadığını söyleyeceksin. Eğer senden daha yaşlı isem, sevgili okuyucum, ben de sana ancak onlardan bir tanesini tanıdığını söyleyerek cevap vereceğim. Ne olurdu bu fikir faaliyetinin tanrısal sırrını zavallı kafamda çözümleyip sana söyleyebilseydim.

Fakat ne yazık, benim okuyucu dostum, nefsimizde incelemeler yapmaya ne senin halin var ne de benim.

Consuelo ne kadar eğleniyorsa o kadar da çalışıyordu. Kimi zaman serbest ve aklına geldiği gibi şarkı söyleyerek, kimi zaman nota okuyarak, kendini salıveren Anzoletto'yu yıldırılmış olan güçlükleri yenmek için bütün saatlerini inatla harcıyordu. Kimi zaman kahkahalar atarak, kimi zaman İspanya'da, İtalya'da halktan kimselerin tanıdığı şâirane ve yaratıcı hayal gücü ile Anzoletto'yu da beraberinde sürükleyerek önceden tasarlanmış niyeti olmadan, hiç bir yarışma fikri bulunmadan onu kendisini

izlemeye, kendine yardım etmeye, anlamaya ve cevap vermeye zorluyordu. Consuelo'nun dehası, içine iyice sindikten birkaç yıl sonra onu anlamadan pınarından içen, farkına varmadan içini temizleyen Anzoletto, zaten tembellikleri yüzünden geri kaldığı müzikte bilgi ile bilgisizliğin, ilhamla havailiğin, kudretle acemiliğin, son dinleme sırasında Porpora'yı düşünce ve tahminler muamması içine gömmüş ataklıkla zaafın garip bir karışımı haline gelmişti. Bu öğretmen bütün bu değerlerin Consuelo'dan çalınmış olması sırrını hiç bilmiyordu. Çünkü bu kocaman haylazla içli dışlı olması yüzünden küçük kıızı bir defasında ciddi bir şekilde haşlamış ve onları bir daha bir arada görmemişti. Profesörünün lütuflarını devam ettirmeye önem veren Consuelo, onun önünde Anzoletto ile hiç görünmemeye dikkat etmişti. Hattâ sokakta onu daha uzakta görünce bir kedi çevikliği ile bir sütunun arkasına gizleniyor, ya da bir gondolun içine büzülüyordu.

Bu tedbirler Consuelo'nun hastabakıcı olup da yokluğuna artık dayanamayan hayatın, ümidin, ilhamın, hattâ soluğun kendisinden eksildiğini hisseden Anzoletto'nun onun sürekli evde geçen hayatını paylaştığı, ölüme yaklaşan kadının bütün huysuzluklarına ve taşkınlıklarına genç kızla birlikte cesaretle karşı koyduğu zamana kadar devam etti. Ölmeden bir kaç ay önce zavallı kadın ıstırapları yüzünden gücünü kaybetti ve kızının gösterdiği sevgiye yenilerek ruhunun daha tatlı heyecanlara açıldığını hissetti. Kadın, bu türlü fedakârlık rolü oynamaya az elverişli

olmasına rağmen, onu yanında bir çeşit neşeli çaba, ıstıraplı acılar karşısında gönül alıcı tatlılık göstermeye alışan Anzoletto'nun hizmetlerini kabul etmeye alıştı. Anzoletto'nun değişmez bir karakteri, cana yakın tavırları vardı. Kadının ve Consuelo'nun yanında gösterdiği fedakârlık nihayet bu annenin kalbini kazandı ve son saatinde onlara birbirlerinden hiç bir zaman ayrılmamaları için yemin ettirdi. Hatta bu yüce anda şimdiye kadar tanımadığı bir çeşit acıma duydu : «o senin dostun, arkadaşın, sevgilin ya da karın olsun. Mademki ancak tanıyor ve senden başkasını hiç bir zaman dinlemek istemiyor, o halde onu yüzüstü bırakma,» diyerek bu antlaşmayı ona kolaylaştırmıştı. Sonra gerçekleşip gerçekleşmeyeceği üzerinde fazla durmadan daha önce görüldüğü gibi, evlenmenin dinsel töreni yapılmadan önce âşıkına hiç bir zaman teslim olmamasını ayrıca genç kıza yemin ettirdi. Consuelo, Anzoletto'nun dinsiz ve bağımsız yaradılışına bu plânın çıkarabileceği engelleri sezmeden buna yemin etti.

Consuelo, öksüz kalınca gündelik hayatını yaşamak için dikiş dikmeye, gelecekte Anzoletto ile evlenmek için müzik çalışmaya başladı. Genç kızın çatı arasındaki odasında tek başına yaşadığı iki yıldan beri Anzoletto ona karşı hiç bir tutku hissetmeden, içli dışlılığın ve *onun yanında yaşamasının*(¹) kendisine her şeyden üstün görünmesi yüzünden, öteki kadınlara karşı bir tutku duymadan her gün onu görmeye devam etti.

Arkadaşının yüksek yetilerini anlamamakla beraber bundan sonra onun San-Samuel şarkıcılarından, hattâ Corilla'dan daha çok bilgilere ve imkânlarla sahip olduğunu öğrenmek için oldukça zevk ve ayırt etme gücünü kazanmıştı. Her zamanki sevgisine, bu suretle ümidi ve hayatlarını zamanla parlak ve kazançlı bir hale getirecek olan bir sanat ortaklığının gerçek inancını katmıştı. Consuelo'nun geleceği düşünmek hemen hemen âdeti değildi. İleriyi görüş onun kafasında yer alan kaygılardan değildi. İstidadı yoluna boyun eğecek gayeden başka bir gaye düşünmeden müziği daha da işlemişti. Sanatıyla uğraşmanın, arkadaşı ile kendisi arasında kuracağı menfaat birliğinin onun sevgide ve mutlulukta ortaklık anlamından başka mânası yoktu. Bu yüzdendir ki ona haber vermeden iyice hülyalarının gerçekleşmesini çabuklaştırma ümidine kapılıyordu. Zustiniani Corilla'nın yerine birisini bulmaya uğraştığı sırada, Anzoletto, efendisinin ruh halini az rastlanır bir anlayışla sezerek aklına, ona önce yaptığı teklif gelmişti.

Bu sebeple her adımda bir durup sevgilisini yeni bir ışık altında şekillenmiş olarak gözönüne getirip, çirkin mi, güzel mi, yüzüne bakılmıyacak gibi mi diye her kelimeyi bir soru işaretiyle tekrarlaya tekrarlaya *Corte - Minelli*'nin yolunu tuttu.

VIII

Consuelo, odasında Anzoletto'nun girdiğini, tek kelime söylemeden garip bir tavırla kendisini derin derin seyrettiğini görünce:

— Sanki beni hiç görmemiş gibi neden öyle bakıyorsun bana? Nen var?

Anzoleto cevap verdi:

— Doğru Consuelo, seni hiç görmemişim.

Genç kız onun sözünü keserek:

— Sen aklınımı kaçırdın? dedi. Ne demek istediğini anlamıyorum.

Anzoleto bağırdı:

— Aman Yarabbi! Aman yarabbi! sanırımki aklımı kaçırdım. Beynimin içinde kapkara bir leke var, seni görmeme engel oluyor.

— Aman yarabbi! Hasta mısın sevgilim?

— Hayır sevgili kız, için rahat etsin. Şunu iyi bir anlayalım. Söyle bana Consuelito⁽¹⁾, sen beni güzel buluyor musun?

— Elbette, mademki seni seviyorum.

— Ya sevmeseydin nasıl bulurdun beni?

— Ne bileyim ben?

— Başka erkeklere baktığın zaman onların güzel mi çirkin mi olduklarını farkediyor musun?

— Evet ama seni onların en güzelinden daha güzel buluyorum.

— Öyle olduğum için mi? Yoksa beni sevdiğin için mi?

— Sanırım ki her ikisi için de. Zaten herkes senin güzel olduğunu söylüyor, sende bunu bilirsin. A canım, bunlar seni neden ilgilendiriyor?

— Ben yüzüne bakılmayacak kadar çirkin olsadım beni gene sever miydin? Onu öğrenmek istiyorum.

— Belki farkına bile varmazdım.

— Demek insanın çirkin birisini sevebileceğine inanıyorsun öyle mi?

— Neden inanmayayım, mademki beni seviyorsun.

— Sen çirkin misin Consuelo? Gerçekten bana söyle, cevap ver bana, çirkin misin sen?

— Her zaman bana çirkin olduğumu söylerler. Çirkinliğimi görmüyor musun?

— Hayır, hayır inan olsun görmüyorum.

— Öyle ise ben de kendimi oldukça güzel buluyorum. Bundan memnunum.

— Bak, Consuelo bana, bu kadar iyi, bu kadar yapmacıksız, bu kadar sevgi dolu bakışlarla baktığın şu anda Corilla'dan daha güzelsin gibi görünüyorsun. Fakat bu hayalimin bir etkisi mi ya da gerçek mi, onu öğrenmek istedim. Yüz ifadeni bilirim. Onun temiz olduğunu, bana haz verdiğini, öfkелendiğim zaman beni yatıştırdığını, üzüntülü olduğum zaman beni avuttuğunu bilirim. Yeise düştüğüm zaman beni kuvvetlendirdiğini bilirim ama yüzünü bilmem, Consuelo yüzünün çirkin olup olmadığını bilmem.

— Peki ama gene soruyorum, bundan sana ne?

— Bilmem gerek. Söyle bana bakayım.

Güzel bir erkek çirkin bir kadını sevebilir mi?

— Hayaletten başka bir şey olmadığı halde annemi ne kadar seviyordun. Ben de çok severdim.

— Peki onu çirkin buluyor muydun?

— Hayır. Ya sen?

— Bunu düşünmüyordum. Fakat aşkla sevmek Cosuelo... Çünkü işin sonunda ben seni aşkla seviyorum değil mi? Ben senden vaz geçemem, seni bırakamam. İşte aşk budur. Sana öyle gelmiyor mu?

— Bunun başka bir şey olmasına imkân var mı?

— Dostluk olabilirdi.

— Evet, dostluk olabilirdi.

Burada Consuelo hayretle durakladı ve Anzoleto'ya dikkatle baktı. Genç adam hüznü bir hülyaya dalarak Consuelo'ya karşı aşk mı ya da dostluk mu duyduğunu, cinsel duygularındaki isteksizliğin, onun yanında bu kadar kolaylıkla kendini tutabilmenin, saygıdan mı ya da ilgisizlikten mi ileri geldiğini, kendi kendine gayet ciddi sordu. İlk defa olarak bu genç kıza bir delikanlı gözü ile bakarak, azçok heyecanlı bir tahlil fikriyle bu alnı, bu gözleri, bu beli, o zamana kadar bir çeşit ideal bütün gibi ve sanki bir sis perdesi arkasından kavramış olduğu vücut parçalarını ayrı ayrı mânalandırmaya çalıştı. Consuelo ilk defa olarak şaşırmış, arkadaşının bakışı ile içinin oynadığını hisetmişti. Yüzü kızardı ve kalbi şiddetle çarptı. Anzoleto'nun bakışına tahammül edemeyerek gözle-

rini başka tarafa çevirdi. Anzoletto sessizliğini daima devam ettirdiği ve kendisi de artık bu sessizliği bozmaya cesaret edemediği için nihayet içini ifade edilmez bir sıkıntı kapladı. İri göz yaşları yanaklarına yuvarlandı, başını elleri içine alarak:

— Ah, çok iyi anlıyorum, dedi. Sevgilin olarak artık beni istemediğini söylemeye geldin değil mi?

Anzoletto ilk defa döktüğü göz yaşlarından korkarak bağırdı:

— Yok, yok. Böyle bir şey söylemedim, böyle bir şey söylemedim.

Sonra şiddetli bir kardeşlik duygusuna kapılarak, Consuelo'yu kollarının arasına aldı. Yüzünü çevirdiği için sakın ve körpe yanağını öpecek yerde siyah kaba dantelalı baş örtüsünün yarı sakladığı omuzunu öptü. Kuvvetli bir yaradılış içinde gençliğin tam gelişmesi sırasında çocuk gibi saf kalmış tutku , bir şimsek gibi parlayınca bu tutku Consuelo'da şiddetli ve hemen hemen ıstıraplı bir sarsıntı yarattı. Consuelo şimdiye kadar hissetmediği bir çeşit korku ile arkadaşının kollarından sıyrılarak:

— Nem var bilmiyorum? Ama kendimi pek kötü hissediyorum. Ölecekmişim gibi geliyor bana.

Anzoletto onu kollarının arasında tutarak ve arkasına giderek:

— Ölme, dedi. Güzelsin sen Cosuelo. Güzel olduğuna güvenim var.

Gerçekten de o anda Consuelo güzeldi. Anzoleto, sanat bakımından buna emin olmakla beraber bunu söylemekten kendini alamadı. Çünkü kalbi şiddetle bunu hissediyordu.

Bir anda sapsarı kesilmiş ve pek dermansız düşmüş olan Consuelo ona:

— Peki canım bugün beni güzel bulmaya neden mecburiyet duyuyorsun?

— Güzel olmayı istemez miydin sevgili Consuelo'cuğum?

— Senin için evet.

— Ya başkaları için?

— Onlardan bana ne?

— Ya bu, gelecek için lâzımsa?

Burada, Anzoleto, arkadaşında uyandırdığı endişeyi görerek kendisi ile kont arasında olup bitenleri bütün saflığı ile ona anlattı. Genç adam Zustiniani'nin genç kızdan bahsederken kullandığı hoş olmayan ifadeleri tekrarladıkça bütün maksadın ne olduğunu sezer gibi olarak yavaş yavaş sakinleşen Consuelo, ıslak gözlerini silerken bir kahkaha kopardı. Beğenilme duygusunun bu tüm yokluğu karşısında büsbütün afallayan Anzoleto genç kıza:

— Allah, Allah, dedi, Bu sözlerden duyduğun üzüntü ve telâş bu kadar mı? Anlıyorum, anlıyorum, Consuelita, siz cilve yapıyorsunuz. Pekâlâ çirkin olmadığınızı biliyorsunuz.

Consuelo gülümseyerek ona cevap verdi:

— Dinle. Mademki bu çılgınlıkları ciddiye alıyorsun, yüreğini rahatlatayım bari. Ben hiç bir zaman kendimi beğendirmek için cilve yapmadım. Güzel olmadığım için gülünç olmak istemem. Fakat çirkin olmama gelince artık çirkin değilim.

— Sahi, bunu sana söylediler mi? Kim söyledi Consuelo?

— En başta çirkinliğimi hiç umursamayan annem. Bunun geçeceğini kendisinin çocukken daha çirkin oluşunu sık sık söylediğini işittim. Onu tanıyan bir çok insan bana annemin yirmi yaşında Burgas'ın en güzel kızı olduğunu söylediler. Şarkı söylediği kahvelerde birisi rastgele ona baktığı zaman: bu kadın vaktiyle çok güzelmiş dediklerini sen de bilirsin. Görüyorsun ya, zavallı dostum insan fakir olunca güzellik böyledir. Önce henüz güzelleşememiştir, sonra bir de bakarsın güzelliğin geçivermiş. Kim bilir belki ben de güzel olurdum, fazla yorulmasam, iyi uyuyabilsem, fazla aç kalmasam.

— Consuelo birbirimizden ayrılmayacağız. Çok geçmeden zengin olacağım ve hiç bir şeyin eksik olmayacak. Rahat rahat güzelleşeceksin.

— İnşallah. Tanrı gönlüne göre versin.

— Fakat bütün bunların şimdiki zaman için hiç bir önemi yok. Asıl mesele, kontun seni sahneye çıkaracak kadar güzel bulmasıdır.

— Allah cezasını versin o kontun. Allah vere de fazla müşkülpesentlik etmese.

— Evvela, çirkin değilsin sen.

— Hayır, çirkin değilim. Çok olmadı. Karşıda oturan çilingir, karısına: Consuelo çirkin bir kız değil, biliyor mısın? Güzel bir endamı var. Güldü mü içiniz açılıyor. Şarkı söyledi mi güzelleşiyor, dediğini işittim.

— Peki çilingirin karısı ne cevap verdi?

— Şöyle cevap verdi: Bundan sana ne budala? Sen işini düşün. Evli erkek genç kızlara bakar mı?

— Öfkeli görünüyor mıydı?

— Hem de nasıl.

— Güzel bir belirti bu. Kocasının aldanmadığını hissediyordu. Peki daha sonra?

— Daha sonra bana dikiş işi veren daima benimle ilgilenen kontes Mocenigo (') geçen hafta ben içeri girdiğim sırada evinde bulunan doktor Ancillo'ya: Bir bakın sayın doktorum, şu *Zitella* (') nasıl büyüdü, nasıl beyazlaştı ve nasıl gelişti.

— Peki doktor ne cevap verdi?

— Doğru madam, şaşılacak şey. Onu tanıyamadım. Biraz semizleyince beyazlaşan lenfavi bir yara-dılışı var.. Güzel kız olacak, göreceksiniz.

— Peki daha sonra?

— Daha sonra... Kilise mihrapları için bana örtüler işleten Santa - Chiara'nın (') baş rahibesi, rahibelerden birine: Bakın size doğru söyleyip söyle-

mediğimi bir görün. Consuelo bizim ermiş Cécile(')'imize benziyor. Bu resmin önünde her defasında dua ederken bu küçük kıızı, düşünmekten kendimi alamıyorum. Günah işlememesi ve kiliseden başka hiç bir yerde şarkı söylememesi için Tanrı'ya dua ediyorum, dedi.

— Peki rahibe ne cevap verdi?

— O dedi ki: Doğru sayın rahibem, tamamıyla doğru...

— Ben de hemen kiliselerine gittim ve büyük bir üstadın elinden çıkmış bu resme ve güzel, çok güzel bir kadın olan ermiş Cécile'in resmine baktım.

— Sana benziyor mu?

— Biraz.

— Bunu bana hiç söylemedin.

— Aklıma gelmedi.

— Sevgili Consuelo, demek sen güzelsin?

— Sanmam;ama söyledikleri kadar çirkin değilim. Muhakkak olan bir şey varsa artık çirkin olduğumu söylemiyorlar. Bunun şimdi beni üzeceğini tasavvur ettikleri için belki de doğrudur.

— Hadi Consuelita bana iyice bak. İlk önce dünyanın en güzel gözleri var sende.

Consuelo gülerek ve kendini seyretmek için kendisine endam aynası işini gören kırk küçük bir ayna parçasını alarak:

— Fakat ağız büyük (!).

Anzoletto:

— Küçük değil; fakat o ne güzel dişler! Hakiki inci Güldüğün zaman hepsi meydana çıkıyor.

— O halde kontun önüne çıkacağımız zaman beni güldürecek bir şeyler söylersin.

— Göz kamaştırıcı saçların var, Consuelo.

— Buna da evet diyeceğim. Onları görmek ister misin?

Firketelerini çıkardı. Kara saçları bir sel gibi yere kadar döküldü... Bu saçlar üstünde güneş ayna gibi parladı.

— Sonra göğsün geniş, belin incecik, omuzların... Ah! Çok güzel Consuelo. Benden onları neden saklıyorsun? Ben sadece herkesin önünde göstereceğin şeyi görmek istiyorum.

Consuelo konuşmayı başka tarafa çevirerek:

— Ayağım oldukça küçük, dedi.

Venedik'te güzelliği hemen hemen bilinmeyen gerçekten Endülüs ayaklarını gösterdi.

Anzoletto o zamana kadar bir arkadaşın eli gibi sıkdığı eli ilk defa öperek:

— Ellerin çok güzel. Bırak da kollarını göreyim.

— Onları yüz defa gördün.

Bu masumca fakat tehlikeli muayeneden garip bir şekile heyecanlanan Anzoletto:

— Hayır, onları hiç bir zaman görmedim, dedi.

Her göz atışında güzelleşen ve değişen bu genç kızdan gözlerini ayırmadı. Tekrar sessizliğe daldı. Bu belki o zamana kadar kör olmasından ileri gelmiyordu. Çünkü belki de Consuelo, ancak kusursuz bir biçim düzgünlüğünün göze hoş gösterebileceği bu umursamazlık halini, farkında olmadan ilk defa olarak ortaya koyuyordu. Kalbine indirilen şiddetli darbenin sarsıntısı hâlâ geçmemişti. Saf yürekliliği ve nefsine güveni yine üzerine gelmişti. Fakat kendini beğendirmeye çabasının bir uyanışından ziyade hissedilip anlaşılan bir utangaçlığın uyanışı olan belli belirsiz bir sıkıntı halini muhafaza ediyordu. Benzinin şeffaf solukluğu ve gözlerinin saf ve huzur içindeki parlaklığı ile muhakkak gene şu anda Sant - Chiara rahibelerinin ermiş Cécile'ine benzeyordu.

Anzoletto ondan gözlerini ayırmıyordu. Güneş batmıştı. Tek küçük bir pencere ile aydınlanan bu koca oda çabuk kararıyordu. Consuelo'yu daha da güzelleştiren bu alaca karanlık içinde onun etrafında elle tutulamayan hazlardan bir akım meydana gelmiş gibi idi. Anzoletto bir an içinde yepyeni bir azgınlıkla uyanan bu arzulara kendini kaptırmayı düşündü. Bu sürüklenişe, zaman zaman bir şimşek gibi çakan soğuk bir düşünce katılıyordu. Bir an için, Consuelo'daki güzelliğin, eline geçirdiği ünlü güzel kadınların güzelliği kadar kendi üzerinde bir kudreti olup olmadığını, taşkınlıkların bütün ateşi ile, denemeyi düşünüyordu. Fakat onları ilham eden kadına lâyük

olmayan bu arzulara kendini kaptırmaya cesaret bulamadı. Farkına varmadan heyecanı daha derin bir hal aldı. Son derece tatlı hazı kaybetmek korkusu, bu heyecanı uzatma arzusunu uyandırdı içinde.

Consuelo bu güç duruma daha fazla tahammül edemeyerek birden bire ayağa kalktı. Neşelerini tekrar uyandırmak için kendi üzerinde bir çaba harcayıp bir tragedyanın geniş hareketlerini yaparak ve operanın bir çok cümlelerini biraz aşırı tarzda söyleyerek sanki sahnede imiş gibi odanın içinde dolaşmaya başladı.

Kendisine o zamana kadar hiç göstermediği bu şarlatanlığı başarabildiğini görüp hayran ve şaşkın kalan Anzoletto:

— Aman fevkalâde, diye bağırdı.

Consuelo tekrar otururken:

— Bunda fevkalâdelik yok, dedi. Umarım ki bunu alay olsun diye söyledin.

— Sahnede fevkalâde olacak. Seni temin ederim ki, aşırı hiç bir taraf yok. Corilla kıskançlıktan çatlayacak. Çünkü birden çılgınca alkışlandığı anlarda onun yaptığı bütün göze çarpan hareket bundan ibarettir.

— Sevgili Anzoletto'm, buna benzer masraflıklarla Corilla'yı kıskançlıktan çatlamak istemem. Bu halk onu taklit etmeyi becerdiğim için beni alkışlayacaksa, bu halkın önüne bir daha çıkmak istemem.

— Demek daha iyisini yapacaksın?

— Umarım. Ya da bu ise kendimi karıştırmayacağım.

— Peki nasıl yapacaksın?

— Henüz hiç bir şey bilmiyorum.

— Dene.

— Hayır, Çünkü bütün bunlar birer hayal. Güzelliğim ya da çirkinliğim üzerinde karar verilmeden önce güzel plânlar yapmamalıyız. Belki de şu anda ikimiz de deliyiz. Ve kont cenaplarının dediği gibi Consuelo yüzüne bakılamayacak kadar çirkindir.

Bu son faraziye Anzoletto'ya oradan ayrılıp gitmek gücünü verdi.

IX

On sekizinci yılın en büyük ses sanatı profesörü, İtalya'nın en iyi bestecilerinden biri ve Scarlatti⁽¹⁾'nin öğrencisi, Hasse⁽²⁾, Farinelli, Cafarelli, Mingotti, Salimbini, Hubert (Porporino iye anılıyordu), Gabrielli, Molteni⁽³⁾'nin öğretmeni, tek kelime ile zamanında en ünlü ses sanatı okulunun babası Nicolas Porpora⁽⁴⁾ biyografların hemen hemen bilmedikleri hayatının bu döneminde Venedik'te ümitsizlik ve sefaletle kucak kucağa yaşayarak⁽⁵⁾ anlaşılmaz bir şekilde sönüp gidiyordu. Bununla beraber bir süre önce aynı şehirde *Ospedaletto*⁽⁶⁾ konservatuarını yönetmiş ve hayatının bu dönemi parlak geçmişti. (?) Orada en güzel operalarını, en güzel kantatlarını, kilise müziğindeki belli başlı eserlerini yazmış ve

söyletmişti. 1728 ⁽¹⁾ yılında Viyana'ya çağrılınca bir müddet mücadeleden sonra VI. Charles'ın gözüne girmişti ⁽²⁾. Saksonya sarayında da ⁽³⁾ teveccüh kazanan Porpora sonradan Londra'ya çağrılmış bu şehirde o sıralarda yıldızı sönmekte olan ⁽⁴⁾ ustalar ustası Haendel'le dokuz on yıl yarışma ⁽⁵⁾ şerefine ulaşmıştı. Fakat Haendel'in dehası nihayet üstün gelmiş ⁽⁶⁾ sanatta üstünlüğü gördüğü ve gururu da yaralandığı için ⁽⁷⁾ sessiz sedasız fakat gönlü üzgün Venedik'e dönmüş başka bir konservatuarın idaresini almıştı. ⁽⁸⁾ Orada yine operalar yazıyordu, ama onları güçlkle oynatıyordu. Son operasını her ne kadar Venedik'te bestelemişse de Londra'da oynattı. Fakat hiç başarı kazanamadı⁽⁹⁾. Dehası derinden derine incinmişti; onu ancak para ve zafer tekrar kalkındırabilirdi. Fakat onu birer birer bırakan Hasse'nin, ⁽¹⁰⁾ Farinelli, Cafarelli⁽¹¹⁾'nin nankörlüğü kalbini incitti. Huyunu aksileştirdi ve ihtiyarlığını zehirledi. ⁽¹²⁾ Napoli'de ⁽¹³⁾ seksen yaşında iken sefalet ve sıkıntı içinde öldüğünü herkes bilir.

Corilla'nın meslekten ayrılacağını önceden gören ve aşağı yukarı bunu isteyen kont Zustinani bu ses sanatçısının yerine bir başkasını aradığı sırada Porpora bir melankolinin şiddetli nöbetleri altında idi. Üzüntüleri pek de haksız değildi. Çünkü Venedik'te Jomelli⁽¹⁴⁾'nin Lotti⁽¹⁵⁾'nin Carissimi⁽¹⁶⁾'nin, Gasparini⁽¹⁷⁾'nin ve daha başka mükemmel ustaların eserleri sevilip söyleniyorsa da bayağı ve kolay üsluplarıyla orta ruhların zevkini okşayan Cocchi⁽¹⁸⁾, del

Buini⁽¹⁾, Salvator Apollini gibi aşağı yukarı yerli başka bestecilerin ⁽²⁾ güldürücü müziği de hiç ayırma yapılmadan takdir topluyordu. Hasse'nin operaları öğretmenini hiç memnun etmiyor, büsbütün kızdırıyordu. Saygı gören fakat kendini mutsuz hisseden Porpora kalbini ve kulağını yeni zaman bestecilerinin müziğine kapayarak onları eski ustaların şanlı ve şerefli kudreti altında ezmeye çalışıyordu. Pek sert yermelerini Galuppi⁽³⁾'nin zarif bestelerine, Venedik'te pek tanınmış olan Chiozzetto⁽⁴⁾'nun orijinal fantezilerine kadar uzatıyordu. Sözün kısası ona baba Martini⁽⁵⁾'den, Durante⁽⁶⁾'den, Monteverdi⁽⁷⁾'den, Palestrina'dan başka bir besteciden artık söz edilmiyordu. Marcello⁽⁸⁾ ile Leo⁽⁹⁾'yu beğenip beğenmediğini bilmiyorum⁽¹⁰⁾. Kimsenin tanımadığı fakir öğrencisi Consuelo'nun mutluluğunu ve başarısını arzu etmekle beraber kont Zustiniani'nin onun hakkındaki tekliflerini soğukça ve gönülsüzce karşıladı. Çünkü Porpora'nın, profesörlük mesleği içinde genç kızın her türlü meziyetini, her türlü değerini bilecek kadar fazla tecrübesi vardı. Fakat pek temiz ve eski ustaların ruh gıdasıyla bol bol beslenmiş bu istidadın boş yere harcanacağını görmek fikri öfkeli bir eda ile ona başını önüne eğdirdi ve konta şöyle cevap verdi:

— Lekesiz bir ruhu, pislige sürünmemiş bir zekâyı alınız bakalım. Onu köpeklerle atınız. Hayvanlara bırakınız. Onu köpeklerle atınız. Hayvanlara bırakınız. Mademki yaşadığımız şu günlerde dehanın alın yazısı budur.

Ciddi ve aynı zamanda gülünç bir tarafı olan bu yürekten yakınışı, bu kadar sert bir öğretmenin ağzından duymak öğrencinin değeri hakkında konta bir fikir verdi.

Kont bağırdı:

— Peki sevgili üstadım, gerçekten onun hakkın-da kanaatiniz bu mu? Consuelo bu kadar olağanüstü, bu kadar yüce bir insan mı?

Porpora boynunu büktü:

— Onu dinleyeceksiniz.

Sonra tekrarladı:

— Kaderi buymuş.

Bu sırada kont, tiyatrosunun repertuvarına alacağı operaların seçiminde ciddiyet göstereceği ümidini uyandırarak profesörün çöken maneviyatını yükseltmeye muaffak oldu. Hercailiği yüzünden kabul resimlerini ve başarılarını reddettiği Corilla'yı uzaklaştırır uzaklaştırmaz kötü eserlerde bir ayıklama yapacağına dair Porpora'ya söz verdi. Hattâ Hasse'den de pek az eser alacağını ustalıkla ona anlattı. Eğer Porpora Consuelo için bir opera yazarsa, kendisine uygun gelen üslûp içinde düşüncesini ifade ederek öğrencisinin öğretmenini iki katlı bir şöhretle saracağı o gün, San Samuel tiyarosu için bir müzik zaferi olacağı kadar kendisi için de en güzel günü olacağını belirtti. Korku duymakla beraber onun mesleğe girmesini de gizliden gizliye arzu etmeye

başlıyordu. Fakat kont Consuelo'nun yüzü hakkında-ki endişelerini söyleyince kızı konta yalnız birden bire habersizce dinletmekten vaz geçti.

Kontun sebep sorması ve ısrarları karşısında şöyle cevap verdi:

— Size onun bir güzellik örneği olduğunu söyleyecek değilim. Sizin gibi büyük bir efendinin ve yargıcın karşısında fakir giyinmiş, gerektiği kadar utangaç bir kız, üstüne en ufak bir ilgi çekmemiş bir halk çocuğu azıcık da olsa hazırlanmasını ve tuvalet yapmasını bilmez. Hem Consuelo deha ifadesinin fevkalâde bir şekilde yücelttiği kızlardan biridir. Onu hem dinlemeli, hem görmeli. İşi bana bırakın. Eğer beğenmezseniz kız bana kalır. Onu mükemmel bir rahibe yaparım, öğrenciler yetiştirir, okuluna şeref kazandırır.

Gerçekten Porpora'nın Consuelo için o zamana kadar hayal ettiği gelecek böyle bir gelecekti.

Porpora öğrencisini gördüğü zaman kontun kendisini dinleyeceğini ve bir karar vereceğini haber verdi. Fakat Consuelo, Porpora'ya kontun kendisini çirkin bulacağını safça söylediği zaman profesör, genç kızın ortada hiç görünmeyeceğine, kont kilise-deki törene geldiği zaman orgun bulunduğu tribünün gerisinde şarkı söyleyeceğine⁽¹⁾ onu inandırdı. Ancak bu büyük efendiye sonradan tanıtılacağı için sırtına yeni bir elbise giymesini tenbih etti. Asil kalbli öğretmen de fakir olmakla beraber bu elbise için genç kıza bir kaç para verdi. Pek şaşırın, pek

heyecanlanan, ilk defa kendine özen gösteren Consuelo tuvaletini ve sesini hazırladı. İlk sesini denedi. Ve sesini pek taze pek yumuşak bularak: “Ne yazık böyle şarkı söylemesini bilen bir ses sanatçısına neden daha fazla bir şey gereksin” diye söylenip heyecanla ve hayranlıkla onu dinleyen Anzoletto’ya yaptığı denemeyi bir daha tekrar etti.

X

Anzoletto büyük günün arifesinde Consuelo’nun kapısını sürgülü buldu. Hemen hemen bir çeyrek saat bekledikten sonra nihayet bayramlık elbisesini giymiş olan sevgilisini görmek için içeriye alındı, genç kız önünde prova yapmak istemişti. Consuelo’nun üstünde iri çiçekli İran kumaşından, bir elbise, dantelalı bir omuz atkısı vardı, saçlarını da pudralamıştı. Öyle değişmişti ki Anzoletto, bu değişiklik genç kıza yaraştı mı yaraşmadı mı kestiremeyerek bir kaç dakika tereddüt etti. Consuelo, genç adamın gözlerinde okuduğu kararsızlık onun için bir hançer darbesi oldu.

— Bak, işte bu elbise ile hoşuna gitmediğimi iyice görüyorum. Beni sevenin bana bakıp da içi oynamazsa, hangi yabancı beni görmeye tahammül eder?

Anzoletto cevap verdi:

— Hele biraz dur, bu uzun elbise içinde endamın, şu dantelalar altında tavrın dikkatimi çekti. Eteğliğinin geniş kırmaları sana mükemmel gitmiş,

fakat kara saçlarına acınıyorum. Hiç olmazsa öyle sanıyorum ki... Ama canım bu bir avam kıyafeti. Oysa yarın kibar bir bayan olmalısın.

— Neden kibar bir bayan olayım? Ben en güzel kadınları, tatsızlaştıran, ihtiyarlatan şu pudradan nefret ediyorum. Bu falbalalar altında iğreti bir durumum var benim. Sözün kısası bu halimle kendimden iğreniyorum. Görüyorum ki sen de benim fikrimdesin. Bak bu sabah konserin provasında bulundum. Clorinda'yı gördüm. O da yeni bir elbiseyi deniyordu. Öyle zarif, cessus, öyle güzel bir hali vardı ki! (Ah, bu kıza ne mutlu. Güzelliğinden emin olmak için ona iki defa bakmaya lüzum yok.) Kontun karşısına onunla beraber çıkmaktan âdeta korkuyorum.

— Sen üzülme. Kont onu gördü. Hattâ dinledi de.

— Şarkısını kötü mü söyledi?

— Her zaman söylediği gibi.

— Ah dostum bu yarışmalar insanın kalbine fesat sokuyor. Kendini beğenmiş olmakla beraber iyi bir kalbi olan Clorinda, daha önce bir hakemin önünde bir yanlışlık yapsaydı ona içten acır, acısını ve küçük düşürülmesini paylaşırdım. Ama bak, bugün bu işten memnun olduğum için kendime şaşıyorum. Çatışmak, haset etmek, karşılıklı birbirini yok etmeye çalışmak, bütün bunlar ancak sevmediğimiz, tanımadığımız bir adam için. Sevgilim, müthiş bir

ıstırap duyuyorum. Öyle sanıyorum ki başarmak fikri başaramamak fikri kadar beni korkutuyor. Mutluluğumuz sona eriyormuş, yapılacak denemeden sonra her ne olursa olsun şu fakir odaya, şimdiye kadar yaşadığımdan bambaşka dönecekmişim gibi geliyor bana.

İki iri göz yaşı damlası, Consuelo'nun yanaklarından süzüldü.

Anzoletto bağırdı:

— Hah, tamam, şimdi ağlamaya başla bakalım. Gözlerinin solacağını, göz kapaklarının şişeceğini hiç düşünmüyor musun? Gözlerini Consuelo, en güzel tarafın olan gözlerini berbat etme.

Consuelo göz yaşlarını sildi:

— Yani en az çirkin tarafım demek istiyorsun. Hadi canım, insan kibar çevrenin malı olmayınca ağlamaya bile hakkı olmuyor.

Sevgilisi onu teselli etmeye çabaladı. Fakat genç kız günün geri kalan kısmını acı bir kederle geçirdi. Akşam olup da, kendini yalnız bulunca iyice pudralarını sildi, abanoz renkli güzel saçlarının kıvrımlarını açtı, düzledi. Pazar günleri giydiği ve henüz yeni olan siyah elbisesini denedi ve aynanın önünde eski Consuelo'yu bulunca kendine karşı yeniden güveni arttı; bütün kalbiyle duasını okudu, annesini düşündü, içi sızladı, ağlayarak uyudu. Anzoletto ertesi gün onu kiliseye götürmek için geldiği zaman genç kıza küçük klavsenin başına oturmuş ve her pazar olduğu gibi giyinip taranmış imtihan parçasını bir daha gözden geçirirken buldu.

Anzoleto:

— Bu ne hal, diye bağırdı. Daha saçlarını yapmamışsın, süslenmemişsin? Zaman yaklaşıyor ne düşünüyorsun Consuelo?

— Dostum süslendim, saçlarımı taradım. İçim rahat. Böyle kalmak istiyorum. Bu güzel elbiseler yakışmıyor bana. Kara saçlarım, seni pudralı saçlarımdan daha çok memnun ediyor. Bu sırtımdaki korsaj nefesimi daraltıyor. Önüme geçme, kararımı verdim. Tanrı'ya bana ilham vermesi ve annemin de hareketlerimi gözlemesi için yalvardım. Tanrı bana sade ve gösterişsiz olmamı ilham etti. Annem de rüyama girdi. Her zaman bana söylediğini tekrarladı: Sen iyi şarkı söylemeye bak, gerisini Ulu Tanrı'ya bırak. Ve güzel elbisemi, dantelalarımı, kordelalarımı toplayıp dolaba yerleştirdiğini gördüm. Sonra siyah elbisemi, beyaz müslinden dantelalı baş örtümü alıp yatağımın yanındaki iskemleye koydu. Uyanır uyanmaz rüyamda annemin yaptığı gibi ben de tuvaletimi dolaba koydum. Siyah elbisemi sırtıma geçirdim, baş örtümü başıma aldım: İşte hazırım, kullanmasını bilmediğim eşyalarla hoş görünmekten vaz geçtiğimden beri kendimi kuvvetli hissediyorum. Bak sesimi dinle, görüyorsun ki her şey ona bağlı.

Bir ezginin süratli notalarını birbiri ardından sıraladı.

— Aman yarabbi, mahvolduk. Sesin pürüzlü, gözlerin kızarmış. Dün gece ağlamışsın Consuelo. Şimdi hapı yuttuk işte. Sana diyorum ki mahvolduk,

bir bayram gününde yaş elbisesi giyinmek hevesine kapıldığın için delisin sen. Bu, uğursuzluk getirir ve seni çirkinleştirir. Hadi, çabuk, yeniden güzel elbiseni arkana geçir. Bu arada ben sana allık alayım. Bir hayalet gibi sararmışsın.”

Bu mesele için aralarında oldukça şiddetli bir tartışma başladı. Anzoletto biraz kaba davrandı. Zavallı kızın gönlüne üzüntü çöktü, gözlerinden gene yaşlar boşandı. Anzoletto buna daha fazla öfkelen-di. Çekişmenin ortasında saat, o uğursuz saat, ikiye çeyrek kaldığını, kiliseye koşmanın, oraya soluk soluğa yetişmenin tam zamanı olduğunu haber verdi. Anzoletto koyu koyu küfrederek, Tanrı'ya lânetler yağdırdı. Consuelo, durgun suların üstünde parlayan sabah yıldızından daha solgun, daha titrek, küçük aynasının içindeki hayaline son bir bakış fırlattı. Sonra arkasına dönerek Anzoletto'nun kolları arasına coşku ile atıldı.

— Sevgilim, diye bağırdı, beni paylama. Bana kötü söz söyleme. Tersine, yanaklarımın şu morumsu solgunluğunu gidermek için beni candan kucakla. Öpüşün Eşiya'nın dudaklarındaki mihrap ateşi gibi olsun. Ve Tanrı, yardımından şüphelendiğimiz için bizi cezalandırmasın.

Bunları söyledikten sonra siyah dantel baş örtüsünü hızla başına örttü, notalarını aldı, öfkeli sevgilisini sürükleyerek Porpora'nın güzel müziğini dinlemek için halkın çoktan toplandığı Mandicanti kilisesine koştu('). Anzoletto yarı ölü yarı diri, kontun

buluşma yeri olarak işaret ettiği tribüne, Consuelo da orgun bulunduğu tribüne çıkmıştı. Koro çoktan savaş düzeni halinde sıralanmış profesör de şef kürsüsünde yer almıştı. Consuelo kontun oturduğu tribünün, orgun bulunduğu tribünü şöyle böyle görebilecek bir yerde olduğunu bilmiyordu. Kont daha şimdiden gözlerini ona dikmiş, hareketlerinden hiç birini kaçır-mıyordu.

Fakat yüz çizgilerini henüz seçememişti. Çünkü Consuelo içeri girince diz çöktü. Yüzünü elleriyle örttü. Ateşli bir iç çekişle dua etmeye başladı. Kalbinin ta derinlilerinden: Tanrım, dedi, biliyorsun ki, hiç bir zaman rakiplerimi çiğneyerek onların üstünde yükselmek istemiyorum. Biliyorsun ki, aşkı bırakarak, sanattan habersiz olanlara, herkese kendimi vermek, kötülüğün sınırları içinde ne yaptığımı bilmeyerek dolaşmak istemiyorum. Biliyorsun ki, gurur ruhumu kabartmıyor. Bu işi annemin sevmeme izin verdiği erkekle yaşamam, ondan hiç bir zaman ayrılmam, onun sevincini, mutluluğunu sağlamam için yapıyorum. Söyleyeceğim müzik içinde sana övgülerimi sunduğum zaman senden düşüncemin, ifademin asilleştirilmesini, beni desteklemen istiyorum.

Orkestranın ilk akorları Consuelo'yu yerine çağınca genç kız yavaş yavaş doğruldu. Dantelalı baş örtüsü omuzlarına düştü. Sonra yüzü etraftaki tribünlerde oturan sabırsız ve meraklı dinleyicilere göründü. Demin korkudan ve yorgunluktan bitkin, pek sarsılmış, betibenzi kül gibi olmuş bu genç kızda

mucizeye benzer öyle bir değişiklik oldu ki, sanki geniş alnı akıcı bir su içinde yüzer gibi görünüyordu. Saf ve tertemiz yüzünün asil ve tatlı derisi, yumuşak bir durgunlukla yıkanıyor. Sessiz bakışı bayağı başarılar toplamaya çalışan ve onları hırsıyla isteyen değersiz tutkulardan hiç birini ifade etmiyordu. Onda, duygulanma duygusunu telkin eden ağır başlı esrarlı, derin bir şey vardı.

Profesör yavaş sesle:

— Kızım cesaret. Büyük bir ustanın müziğini söyleyeceksin. Bu usta burada seni bekliyor.

Consuelo, profesörün, kürsünün üstüne Marcello'nun mezamirlerini açtığını görünce:

— Kim, Marcello'mu? dedi.

Profesör cevap verdi:

— Evet Marcello⁽¹⁾. Şarkını her zamanki gibi söyle. Ne fazla ne eksik. O zaman muaffak olacaksın.

Gerçekten Marcello hayatının son yıllarında, becteci, yazar ve yargıç olarak ün saldıği vatani Venedik'i son defa görmek üzere gelmişti. Porpora'ya karşı fazla iltifat ediyordu. Porpora başta bestecinin *l'cieli immensi narrano*⁽²⁾ adlı çok güzel mezamirini mükemmel şekilde hazırlamış olan Consuelo'ya söyleterek umulmadık bir hareket yapmak maksadıyla okulundaki öğrencileri dinlemesini Marcello'dan rica etmişti. Şu anda hiç bir beste bu asil kızın ruhunda uyanan bu türlü dinsel heyecana daha uygun düşemezdi. Consuelo, asil ve temiz olan bu bestenin

ilk sözleri gözlerinin önünde parlayınca, varlığının bambaşka bir âleme sürüklendiğini hissetti. Kont Zustiniani'yi, Anzoletto'nun ve rakiplerinin kötü bakışlarını unutarak, sadece Tanrı'yı ve kafasının içinde mutluluğunu sunacağı muhteşem göklerle kendi arasına bir yorumcu olarak yerleşen Marcello'yu düşündü.

Gerçekten bundan daha güzel bir müzik, bundan daha yüce bir fikir olabilir miydi?

*Î cieli immensi narrano
Del grande iddio la gloria
Îl fermementi lucido
All'universo annuzia
Quanto sieno mirabili
Della sua destra le opere⁽¹⁾*

Yanaklarına tanrısal bir ateş yükseldi. Bu eşsiz sesle, ancak yüce bir gönüle bağlı büyük bir zekâdan çıkabilen üstün, temiz, gerçekten haşmetli bir ifade ile kubbeyi doldurduğu zaman iri kara gözlerinden kutsal bir alev fışkırdı. Bir kaç ölçüyü dinledikten sonra Marcello'nun gözlerinden sıcak göz yaşları sel gibi boşandı. Kont heyecanını yenemeyerek:

— İsanın bütün kanı üzerine yemin ederim ki, güzel bir kadın bu. Ermiş Cécile, ermiş Thérèse, ermiş Consuelo bu. Şiir, müzik, insan kılığında tecelli eden iman.

Ayağa kalkan fakat bükülen ayakları kendini taşıyamadığı için tribünün parmaklığına yapışmış ellerine dayanarak ayakta durabilen Anzoletto'ya

gelince o, sevinç ve gururdan kendinden geçerek hemen hemen bayılacak bir halde iskemlesinin üstüne hıçkırarak yığıldı.

Kiliseyi dolduran müzik meraklılarıyla halk, o kutsal yere karşı saygısızlık etmemek için tiyatrodaki gibi alkış koparmaktan kendilerini güçlükle zaptettiller. Kont onun bulunduğu tarafa geçmek ve Porporaya ve Consuelo'ya coşkularını ifade etmek için âyin sonunu beklemeye sabrı kalmamıştı. Consuelo âyine başlayan papazların ilâhilerini söylediği sırada kontun oturduğu tribünde Marcello'nun övgülerini ve teşekkürlerini kabul etmek zorunda kaldı. Genç kız Marcello'yu konuşamayacak kadar heyecanlı buldu.

Besteci kesik kesik bir sesle:

— Kızım, dedi. Ölmek üzere olan bir adamın⁽¹⁾ kutsamalarını ve teşekkür için gösterdiği davranışlarını kabul et. Öldürücü ıstırap yıllarını bana bir zaman için olsun unutturdun. Bana öyle geldi ki, dayanılmaz bir hale gelen ve hiç yakamı bırakmayan o korkunç ıstıraplar senin etkinle üzerimden silinip gitti. Eğer gökteki melekler de senin gibi şarkı söylüyorlarsa bana az önce tattırdığın sonsuz hazları tatmak için dünyayı bırakıp gitmeyi bütün kalbimle isterim. Var ol yavrum. Bu dünyada mutluluğun, değerlerine karşılık olsun. Ben Faustina⁽²⁾'yi, Romanina⁽³⁾'yi, Cuzzoni⁽⁴⁾'yi, dünyanın bütün ünlü kadın ses sanatçılarını dinledim. Onlar senin topuğuna erişemezler. Dünyanın hiç bir zaman işitmediğini işittirmek, hiç bir insanın duymadığını ona duyurmak ancak sana vergidir.

Consuelo bu pek hoş övgünün altında ezilmiş, sanki halsiz düşmüş gibi başını önüne eğdi. Bir dizini yere değecek kadar büktü ve bir kelime söylemeden ölüme yaklaşmış bulunan bu ünlü adamın mosmor elini dudaklarına götürdü. Fakat ayağa kalkarken Anzoletto'ya: "Nankör. Sen benim değerimi sezemedin." der gibi bir bakış fırlattı.

XI

Âyinin geri kalan kısmında Consuelo, sesinin bütün gücünü ve teknik imkânlarını kullanarak kont Zustiniani'nin yapabilmesi mümkün olan bütün itirazlarını önledi. Her bölümü nöbet nöbet tekrarlayarak ciğerlerinin o bitmez tükenmez kuvvetinden ya da daha iyi söylemek için bilgisinden ve yetkiliğinden çok sesinin genişliğini ve türlü niteliklerini göstererek koroyu sürükledi, destekledi ve canlandırdı. Çünkü şarkı söylemesini bilen bir insan yorulmaz. Consuelo da ötekilerin nefes aldığı kadar bir çaba harcayarak şarkı söylüyordu. Sesinin tınlayışı yüz arkadaşının sesi üstüne çıkıyordu. Ruhtan ve nefesten yoksun şarkıcıların yaptığı gibi haykırmakla elde etmiyordu bunu. Sesinin tınlayışı kusursuz, vurgusu da tam isabetli olduğu için bu netice meydana geliyordu. Bundan başka ifade ettiği müziğin en küçük mânasına varıncaya kadar her şeyi hissediyor ve anlıyordu. Orta halli zekâların, ham seslerin, gevşek idarelerin meydana getirdiği topluluk ortasında o, bir kelime ile, tek başına bir müzikçi, bir üstad idi. Kudret

isteyen görevini içgüdü ile ve gösterişe kapılmadan yapıyordu. Şarkıları devam ettiği müddetçe kendiliğinden kurulan üstünlüğü herkese tabî ve lüzumlu imiş gibi geldi. Korocu kızlar sustuktan sonra bu üstünlüğü için ona içlerinden âdeta kinlendiler ve bu kızı bir suçlu sandılar. Hattâ şarkı söylerken kendilerini zayıf hissedip ona gözleriyle yalvaran korocu kızlar bile Porpora okulunun tümüne yönelen bütün övgülerden kendilerine pay çıkardılar. Profesör bu övgülere hiç ses çıkarmadan gülümsüyor, fakat Consuelo'ya bakıyordu. Anzoletto'da bunu çok iyi anlıyordu.

Selâm ve kutsamadan sonra korocu kızlara kont tarafından manastırın konuşma odalarından birinde(') hazırlanmış lezzetli bir ikindi kahvaltısı verildi. Parmaklık yarım ay şeklindeki masayı ikiye bölüyordu. Parmaklığın ortasında kocaman etli böreğin durduğu tabağın geçebileceği büyüklükte bir delik açılmıştı. Kont oradan rahibelere ve öğrencilere kendi eliyle tabakları zarîf bir hareketle uzatıyordu. İdareci rahibeler olan öğrenciler on ikişer on ikişer manastırın içindeki boş yerlere sıra ile gelip oturuyorlardı. Parmaklığın pek yakınında oturan başrahibe, salonun dış tarafında bulunan kontun sağ tarafında yer almıştı. Fakat kontun sol tarafında boş bir yer kalıyordu. Marcello, Porpora ruhani bölgenin papazı, âyinlere katılan belli başlı rahipler, müzik meraklısı birkaç kişizade okulun dinsel konular dışındaki işlerini yöneltten idareciler, nihayet siyah elbisesi ile yanında sarkan kılıcı ile Anzoletto papaz olmayanlara

ayrılmış masayı dolduruyorlardı. Genç şarkıcı kızlar böyle bir fırsatta fazla canlılık gösterirlerdi. Güzel yemeğin lezzeti, erkeklerle konuşmak zevki, hoş gitmek ya da hiç değilse dikkati çekmek isteği onlara fazla canlılık ve konuşkanlık verirdi. Fakat bütün ikinci kahvaltısı sıkıcı ve kederli oldu. Çünkü kontun plânı meydana çıkmıştı (hangi sır bir yarıktan içeri sızmadan manastırın etrafında dolaşabilir?) Hattâ bu genç kızlardan her biri Porpora'nın kendilerini Corilla'nın yerine geçmek üzere tanıştıracaklarını ummuşlardı. Profesör, bir yandan Marcello'nun önünde, onlara daha iyi söyletmeye, öte yandan kendisine yaptıkları hainliğin, onları ilerde öfkelenendirerek, öcünü almak için birkaçına cesaret verecek imalarda bulunmak kurnazlığını bile göstermişti. Gerçek olan bir taraf varsa o da konservatuarda yatılı olmayan öğrenci Clorinda bugün için zengin bir tuvalet yaptırmıştı, hattâ kontun sağında yer alacağını umuyordu. Fakat siyah elbisesi ve sessiz tavrı ile şu Consuelo *paçavrasının*, kendisinin sık sık horladığı ve bundan böyle okulun müzikten anlayan biricik kızı ve tek güzeli olarak ün saldığı şu yüzüne bakılmaz kızın Marcello ile kontun arasında oturduğunu gördüğü zaman sanki insan kılığına girmiş olan Venüs'ün, kötü ve aşağılık duyguya kapılarak hırçınlaşıp çirkinleşeceği gibi bu kız da öfkeden Consuelo'nun hiç bir zaman çirkinleşmediği kadar çirkinleşmişti. Anzoleto, Clorinda'yı dikkatle inceliyordu ve onun yanına oturarak bir takım alaycı gevezelikler yapıp durdu. Genç kız bunları anlayacak kafada değildi, fakat çok

geçmeden bunun teselli tarafını buldu. Nişanlısının ilgisini üzerine toplamak yolu ile rakibesinden öğ aldığını sandı. Oğlanı cilveleriyle ayartmak için elinden geleni yaptı. Clorinda'nın izansızlığına karşılık Anzoleto ince bir çocuktü. Böylece denk olmayan bir savaş sonunda bu kadın elbette gülünç duruma düşecekti.

Öte yandan Kont Zustiniani genç kııda, kilisede sezdiği sanat kudreti kadar konuşmasına da ölçü, zekâ, çekicilik bulunduğunu görerek ona hayran oluyordu. Şuhluktan büsbütün yoksun bulunmakla beraber tavırlarında birden ve karşı konmaz herhangi yakınlık duygusu ilham eden neşeli bir samimilik, güven veren bir açık kalplilik vardı. Kont, ikinci kahvaltısı sona erince dostlarıyla beraber gondolunda akşam serinliğinde şöyle bir gezinti yapılmasını teklif etti. Marcello sağlığının kötü durumu yüzünden bu gezintiden affedilmesini istedi. Fakat Porpora, Kont Barbarigo, daha birçok kişizade bu teklifi kabul ettiler. Anzoleto'nun geziye katılmasına izin verildi. Kendini bu kadar erkek arasında tek başına kalmasından biraz sıkılganlık duyan Consuelo konta usulcacık Clorinda'yı da davet etmesini rica etti. Anzoleto'nun bu zavallı kııda eğlendiğini anlamayan Zustiniani genç adamın nişanlısından başka bir kııda meşgul olmasına hiç de kıımadı. Yaradılışının hafifliği, yüzünün güzelliği, zenginliği, hattâ memleketin ve devrin güzel âdetleri sayesinde bu asil kont, çapkınlığını da hiç elden bırakmazdı. Yunan şarabının, müziğin verdiği coşku ile canlanınca, şu hain Corilla'-

sından öç almada sabırsızlık göstererek, Consuelo'ya aşıkane sözler söylemekten daha tabii hiç bir şey tasavvur edemiyordu. Öteki genç çiftlerden her birini kayıgın öbür ucuna oturacak bir şekilde tertipledikten sonra genç kızın yanına oturdu. Gözünü ayırmadığı yeni avına mânalı mânalı bakmaya başladı. Ancak iyi yürekli Consuelo bundan hiç bir şey anlamadı. Saflığı ve mertliği sevgilisinin koruyucusu olan bu adamın bu kadar kötü maksatları olabileceğini hatırına getiremezdi. Fakat günün parlak başansı ile hiç değişmeyen her zamanki alçak gönüllülüğü yüzünden bu türlü niyetlerin olabileceğine dahi inanmıyordu. Anzoletto ile beraber kendisini korumayı kabul eden bu ünlü kişizadeye karşı içten bir saygı duyduğu için, hiç bir kötü taraf görmediği bu gezide saf saf eğlenmesine devam etti. Öyle bir sessizlik ve iyi niyet gösterdi ki, bu halin, direnmekten yoksun bir ruhun neşeli bir saliverişi mi, ya da düpedüz bir saflıktan gelen budalalık mı olduğunda tereddüt uyandıracak kadar kontu şaşırttı. Oysa on sekiz yaşındaki bir genç kız bu işleri çok iyi bilir. İtalya'da yüzyıl önce, hele Anzoletto gibi bir sevgilisi olan bir kız çok iyi biliyordu, demek istiyorum. Sözün kısıası, bütün dış hareketler kontun ümitlerini besleyecek durumda idi. Bununla beraber himayesine aldığı bu kızın her elini tutuşta, her belini sarmak için kolunu uzatışta tarifi imkânsız bir korku onu birden durduruyor, içinde anlamadığı bir kararsızlık, hemen hemen bir saygı duygusu hissediyordu.

Kont Barbarigo da Consuelo'yu sadeliği içinde pek hoş buluyordu. Eğer dostunun tasavvurlarını incitmemek gibi pek nazik durum olduğuna inanmamış olsaydı kontun aynı çeşitten niyetine kalkışırdı. Zustiniani'nin gözleri şehvetin verdiği bir sarhoşluk havası içinde yüzüyormuş gibi gördüğü zaman kendi kendine: "Her şeref kişizadeye kısmettir. Daha sonra bana da sıra gelecek." diye söyleniyordu. Bu bekleyiş içinde genç Barbarigo, bir gezintide kadınlarla yıldızları seyretmeye alışık olmadığı için şu küçük Anzoleto çapkının ne hakla sarışın Clorinda'yı zaptettiğini düşündü. Hattâ genç kıza yaklaşıp genç tenora vazifesinin bayanlara kur yapmak değil kürek çekmek olduğunu anlatmaya yeltendi. Her şeyi anlamakta fevkalâde bir kabiliyet göstermesine rağmen Anzoleto, lep demeden leblebiyi anlayacak kadar yetiştirilmemişti. Zaten kişizadelere karşı küstahlığa varan bir gururu vardı. Onlardan samimi olarak nefret ediyordu. Hattâ bu kişizadelere karşı gösterdiği yumuşaklık içli bir horgörörlükle dolu kurnazlıktan başka bir şey değildi. Barbarigo, genç adamı öfkelenirmekle zevk duyacağını görerek zalim bir öç tasarladı.

Clorinda'ya yüksek sesle:

— Arkadaşınız Consuelo'nun başarısına bir baksanıza canım. Bugün işi acaba nereye kadar vardıracak? Şarkısının güzelliği ile bütün şehri coşturduğu yetmiyormuş gibi şimdi de bakışlarının ateşi ile zavallı kontumuzun başını nasıl döndürüyor. Onu

deli edecek, eğer henüz etmediyse. O zaman madam Corilla'nın işleri büsbütün kötüye gidecek.

Clorinda kurnaz bir eda ile cevap verdi:

— A, canım, bunda korkulacak hiç bir taraf yok. Consuelo Anzoletto'ya tutkun. İşte nişanlısı burada. Bilmem kaç yıldan beri birbirleri için yanıp tutuşuyorlar.

Barbarigo tekrar sözüne devam etti:

— Ama Zustiniani'nin gözleri öldürücü oklar fırlatmaya başlayınca bir anda ne kadar aşk belirtisi-nin unutulacağını bilemem. Siz de böyle düşünmüyor mısınız güzel Clorinda?

Anzoletto bu acı alaya uzun zaman dayanamadı zaten kalbinde binbir yılan oynaşıyordu. O zamana kadar buna benzer bir şüphe, bir kaygı hiç duymamıştı. Sevgilisinin zafer kazandığını görerek kendini körü körüne bir sevince kaptırmıştı. Hattâ taşkınlığı-na ne kadar fazla bir genişlik veriyorsa o kadar da ince bir kendini beğenmişliğin tadını çıkararak iki saatten beri kendini sarhoş eden bugünün kurbanı ile alay edip eğleniyordu. Barbarigo ile birkaç iğneli söz atıştıktan sonra gondolun ortasında Porpora'nın öteki davetlilerle tutuştuğu bir müzik tartışması ile ilgilenmiş görüldü ve artık hak iddia etmekten vazgeçtiği bu yerden yavaş yavaş uzaklaşarak kayığın arka tarafına süzülüp gitti. Kontun nişanlısı ile başbaşa kalmasına engel olmak için giriştiği ilk denemeden Zustiniani'nin bu değişiklikten pek haz

etmediğini gördü. Çünkü ona soğukça hattâ sertçe cevap verdi. Nihayet kötü karşılanan bir takım sudan sorulardan sonra kont, Anzoletto'ya Porpora'ya kont-
rpuvan hakkında söylediği derin ve bilgili şeyleri gidip dinlemesini salık verdi.

Anzoletto içindeki kudurganlığı mümkün olduğu kadar gizlemeye çalışan alaycı bir eda ile:

— Büyük Porpora benim öğretmenim değil. O, Consuelo'nun öğretmenidir.

Sonra imalı ve tatlı bir eda ile konta doğru eğilerek hafif bir sesle ilâve etti:

— Pek saygılı ve sevgili efendimiz müsaade buyururlarsa, Consuelo'cuğum ihtiyar hocasından başka kimseden ders almasın.

Kont derin bir kurnazlık gizleyen iltifatlı bir eda ile cevap verdi:

— Sevgili, çok sevgili Zoto, kulağınıza söyleyecek bir sözüm var.

Ona doğru eğilerek ilâve etti:

— Nişanlınız, sizden herşeye karşı koyacak erdem dersleri almış bulunabilir, fakat ona başka dersler vermek için bir iddiam bulunsaydı, hiç olmazsa bütün bir akşam süresince onu denemeye hakkım olurdu.

Anzoletto tepeden tırnağa kadar buz kestiğini hissetti. Boğuk bir sesle:

— Lütufkâr efendimiz, bu konuda bir açıklama yapmak tenezzülünde bulunurlar mı? dedi.

Kont açık bir sesle cevap verdi:

— Şimdi açıklamayacağım. Benim zarif dostum: *gondola karşı gondol*.

Anzoleto, Corilla ile baş başa geçirdiği geceyi kontun anladığını görerek dehşet içinde kalmıştı. Bu çılgın, haddini bilmez kız, müthiş ve şiddetli bir kavga sırasında Zustiniani'ye Anzoleto ile beraber kaldığını öğrenerek söylemişti.

— Hadi gidin de Porpora'nın Napoli okulunun ana fikirleri hakkında söylediklerini dinleyin. Sonra gelir onları bana tekrarlıyorsunuz. Bu beni pek ilgilendiriyor diye, tekrarladı.

Anzoleto öfkeli, tereddüdün kendini mahvedeceğini düşünerek cevap verdi:

— Bunun farkındayım efendimiz.

Saf Consuelo, Anzoleto'nun duraklamasına şaşırarak:

— Peki öyle ise siz gitmezseniz, ben giderim. Emrinizde olduğumu göreceksiniz, Kont hazretleri.

Kont daha genç kızı tutmaya davranmadan o kendisiyle ihtiyar öğretmenini ayıran küçük tahta sıranın üstünden hafif bir sıçrayışla atladı ve hocasının ayakları dibine oturdu. Kont, genç kızla olan münasebetlerinin pek fazla ilerlemediğini görünce gizli hareket etmenin doğru olacağını düşündü. Gülmseyerek himaye ettiği gencin kulağını biraz fazla çekerek:

— Anzoleto, dedi, senden, alacağım öç bundan ibaret. Bu öç sizin suçunuzdan pek uzaklarda bulunmuyor. Şu var ki, on kişinin önünde sevgilinizle bir çeyrek saat namusluca konuşmak zevki ile, sıkı sıkı kapalı bir gondolda sevgilimle sürdürdüğünüz zevk arasında bir kıyaslama yapmıyorum.

Anzoleto:

— Sayın kont, şerefim üzerine bunu reddedirim.

Kont cevap verdi:

— Şerefiniz nerede? Sol kulağınızın içinde mi?

Kont aynı zamanda bu zavallı kulağa, öteki kulağın aldığı derse benzer bir ders vererek gözdağı veriyordu.

Anzoleto tekrar kendini toplayarak:

— Himaye ettiğiniz insanın ahmaklığın bu türlü-sünü yapmayacak kadar inceliği bulunduğunu kabul etmek istemez misiniz?

Kont sert bir eda ile cevap verdi:

— Yapmış ya da yapmamış olun. Şu anda en az ilgi duyduğum bir meseledir bu.

Dedikten sonra gidip Consuelo'nun yanına oturdu.

XII

Müzik tartışması, şerbet ve kakaolar içmek üzere geline Zustiniani'nin sarayındaki salonda gece yarısına kadar uzayıp gitti. Sanatın tekniğinden

üslûba, fikirlere, eski ve yeni müzik şekillerine, oradan da sanatçılara, sonra değişik duyuş ve anlayış tarzlarına geçildi. Porpora, dinsel bestelerine çok etkili nitelikler katan ilk besteci olarak gösterdiği öğretmeni Scarlatti'den takdirle söz ediyordu. Fakat o, kutsal müziğin, süslemelere, bir hece üzerinde söylenen çabuk seslere, çabuk çabuk söylenen giriş notalarına yer vererek kutsal olmayan alana tecavüz edilmesini istemiyordu.

Anzoletto dedi ki:

— Sayın efendimiz, ünlü öğrenciniz Farinelli'nin şöhretini ve başarısını sağlayan şu güç süslemeleri, bir hece üstünde söylenen çabuk notaları hoş karşılamamışlar mıydı?

Ünlü besteci cevap verdi:

— Onları ancak kilisede reddederim. Tiyatroda kabul ederim. Ama süslemelerin yerinde kullanılmalarını isterim. Hele aşırı kullanılmasını yasak ederim. İsterim ki, onlar temiz bir zevkle, sade, ustaca ve zarif süslensin. Seslerin, değişik tonları içinde yalnız işlenen konuya değil aynı zamanda yaşatılan kişiye, ifade edilen tutkuya, kişilerin bulunduğu duruma da uygun olmasını isterim. Su perileriyle, çobanlar, kuşlar gibi dem çekebilirler, ya da vurgularını pınarların mırıltıları gibi titretebilirler. Fakat Médée ya da Didon ancak hüngür hüngür ağlayabilir ya da yaralı bir dişi arslan gibi kükreyebilir. Hoppa bir kadın, şu çılgınca kavatinleri(')ni, aranan hercai süslemelerle

doldurabilir. Corilla bu türde üstündür. Fakat derin heyecanları büyük tutkuları ifade etmek söz konusu olunca rolünün altında ezilip kalır. Hattâ çırpınması, sesini ve göğsünü şişirmesi boşunadır. Yerinde kullanılmayan tek hece üstündeki çabuk sesler, yerinde olmayan geçiş notaları onun ulaştığını sandığı şu yüce anda gülünç bir taklide çevirebilir. Bugün Madam Hasse diye tanınan La Faustina Bordoni'yi dinleyiniz. Parlak niteliklerine uygun düşen bazı rollerde hiç eşi yoktur. Ama la Guzzoni temiz ve derin duygusu ile ıstırabı, yalvarışı ya da şefkati ve bize döktürdüğü göz yaşlarını dile getirdikçe la Faustina'nın duygularımız üzerinde esirgemediği bütün o hoş hatırayı gönlünüzden bir anda siliverir. Çünkü ses sanatı var, bir de ruhun dehası var, hoşâ giden var, ruha etki yapan var, birisi hayrete düşürür, öteki hayran bırakır. Ses hünelerinin rağbette olduğunu bilirim. Fakat bana gelince ben bunları öğrencilerime ikinci derecede yararlı şeyler olarak öğretmişim, ama şimdi, içlerinden çoğunun bunu kötüye kullandıklarını gerekliyi gereksize, dinleyicinin devamlı duygulanmasını coşkun fakat geçici bir zevkin tepinmelerine ve hayret çılgınlıklarına feda ettiklerini gördükçe pişman oluyorum.

Bütün sanat dallarında tamamıyla gerçek olan ve yüce ruhların çeşitli ifadelerinde daima dile getirdikleri bu yargıya hiç kimse itiraz etmiyordu. Bu sırada Consuelo'nun dinsel olmayan müziği nasıl söyleyeceğini merak eden kont, kendini, Porpora'nın prensip-

lerindeki sertliğe biraz karşı gelir gibi gösterdi. Fakat alçak gönüllü kızın, kendisinin yanlış ve mânasız sözlerini çürütecek yerde profesörünün ezici bir şekilde cevap vermesini diliyormuş gibi gözlerini ihtiyar öğretmenine çevirdiğini görünce doğrudan doğruya genç kıza hücum etmeye karar verdi. Ona kilisedeki o olgun ve temiz sesini tiyatro mesleğinde muhafaza edip edemeyeceğini sordu.

Genç kız samimi bir alçak gönüllülükle:

— Orada aynı ilhamı bulacağımı sanmıyorum. Tiyatro'da pek o kadar yararlı olamayacağımdan korkuyorum.

Kont:

— Bu alçak gönüllü ve zekice cevap bana güven veriyor dedi. Eminim ki ateşli, meraklı, hattâ itiraf edeyim ki biraz da şımarık halk size her gün biraz daha tiryakisi olduğu bu parlak güçlükleri çalışıp öğrenmeye tenezzül etmeniz için gereken ilhamı verecektir.

Porpora kurnaz bir gülümseme ile:

— Çalışıp öğrenmek! dedi.

Anzoleto yüksekten bir küçümseme ile:

— Çalışıp öğrenmek öyle mi? diye bağırdı.

Consuelo her zamanki alışılmış tatlılığı ile:

— Evet, şüphesiz çalışmak gerek. Bu türlü çalışmayı denemiş olmakla beraber sahnelerinizde görülen ünlü ses sanatçıları ile boy ölçüşmeye elverişli olmadığımı tahmin etmekteyim.

Anzoleto büsbütün heyecanlanarak:

— Yalan söylüyorsun... Efendimiz yalan söylüyor o. Repertuvardaki en süslü en güç parçaları ona söyletiniz. Bu işi nasıl başardığını göreceksiniz.

Gözleri sabırsızlıktan ve arzudan zaten kıvılcımlar saçan kont:

— Yorgun olduğundan korkmasam, dedi.

Consuelo bakışlarını, sanki emir bekliyormuş gibi, Porpora'ya çevirdi.

Porpora:

— Hay, hay, dedi. Bu kadar önemsiz bir şeyin onu yormayacağına ve burada küçük mükemmel bir topluluk meydana getirdiğimize göre Consuelo'nun değerini her yönden inceleyebilirsiniz. Hadi kont hazretleri, bir parça seçiniz, klavsende de ona eşlik ediniz.

Zustiniani:

— Varlığının ve sesinin uyandıracığı heyecan, yanlış sesler basmama sebep olabilir. Üstadım, neden siz eşlik etmiyorsunuz.

Porpora:

— Consuelo'nun şarkı söylemesini seyretmek istiyorum, dedi. Çünkü, söz aramızda onu daima dinledim ve hiç bir zaman görmeyi düşünmedim. Nasıl olduğunu, ağzı ile, gözleriyle neler yaptığını bilmeliyim. Hadi kalk kızım. Yapılacak imtihan biraz da benim demektir.

Aznoletto klavsenin önüne oturarak:

— Öyle ise Consuelo'ya ben eşlik edeceğim.

Consuelo, Porpora'ya:

— Sayın öğretmenim beni çok korkutacaksınız dedi.

Profesör cevap verdi:

— Sıkılğanlık ancak budalalara yakışır. İçine, sanatı için gerçek bir aşkın döküldüğünü hisseden bir kimse hiç bir şeyden korkmaz. Eğer titriyorsan gönlünde kendini beğenmişliği taşıyorsun. Eğer imkânlarını kaybedersen onların, sende iğreti bir durumları varmış, demektir. İş böyle olunca da herkesten önce Consuelo hiçbir işe yaramazmış, derim.

Profesör bu derece kıymetli teşviklerin felâketli etkiler yapabileceğine aldırmadan gözlüğünü taktı. Sandalyesini öğrencinin karşısına gelecek tarzda düzeltti, melodiye gerçek hareketi vermek için klavsenin kuyruğu üstünde tempo vurmaya başladı. Consuelo sabahleyin başarı gösterdiği türden birdenbire bambaşka türe geçmesi için Gualuppi'nin *La Diavolessa*(¹) adlı opera - bufundan alınmış parlak, garip aynı zamanda güç bir aria seçildi. Genç kızın öyle harikulâde bir kolaylığı vardı ki, hemen hemen hiç çalışmadan âdeta oynar gibi, kudretli ve kıvrak sesine o zaman bilinen bütün hünerleri yaptırabilmişti. Porpora, Consuelo'ya bu çalışmalarını işlemesini tavsiye etmiş, zaman zaman onları ihmal etmediğinden emin olmak için çalışmalarını tekrarlatmıştı. Fakat

bu olağanüstü öğrencisinin bu türlü müziğe elverişli olup olmadığını öğrenmeye pek o kadar zamanı olmamış, buna karşı da pek heves duymamıştı. Consuelo, az önce öğretmeninin yaptığı kabalığın öcünü almak için *La Diavolassa*'nın o zamana kadar söylenmesi imkânsız gibi görünen bir takım süslemelerle, çabuk geçiş notalarıyla dolu garip aryasını daha da süslemek kurnazlığını gösterdi, hattâ bunları doğaçtan o kadar rahatlıkla yaptı ki, sanki parça özenle çalışılmış, bir çok yerlerin üstünde uzun uzun durulmuş sanısını uyandırıyordu. Bu süslemeler, taşkın bir neşe ortasında pek kederli ahenkle donatılarak öyle bilgili, öyle hünerli, öyle kudretli ton değiştirmeler içinde yapıldı ki dinleyicilerin coşkuları içinde bir dehşet ürpermesi dolaştı ve Porpora ayağa kalkarak kuvvetle haykırdı:

— Sen insan kılığında bir şeytansın⁽¹⁾

Consuelo aryasını bir hayranlık çılgılığı kopartan kuvvetli bir kreşendo ile bitirdi, ve kahkahalarla gülererek iskemlesine tekrar oturdu.

Porpora:

— Yaramaz kız, dedi, bana sen cezalandırılmaya değer bir oyun oynadın. Benimle alay ettin. Çalışmalarının ve imkânlarının yarısını benden sakladın. Uzun zamandan beri artık sana öğreteceğim bir şey kalmamıştı. Belki de her şeyde beni geçmek, sonra da beni bir ihtiyar bilgiç olarak tanıtmak için bestenin ve öğretimin sırlarını kapayım diye benden kurnazca dersler alıyordun.

Consuelo:

— Sayın öğretmenim ben, sizin İmparator Charles'a yaptığınız kurnazca hareketi tekrarlamaktan başka bir şey yapmış değilim⁽¹⁾. Bu macerayı bana anlatmamış mıydınız? Haşmetli İmparator hazretlerinin trilleri sevmediğini ve onlardan birinin bile oratoryonuzda kullanmayı ne türlü yasak ettiğini, bu yasağa eserin sonuna kadar titizce saygı göstererek, sonradan bütün bölümlerdeki *stretto* da bol bol tekrarlanan çıkıcı dört trilin başladığı son fuge ne şekilde zevkli bir hava verdiğinizi bana söylememiş miydiniz? Bu akşam süslemelerin aşırı kullanıldığını parmağınıza dolabınız, sonrada bunları yapmam için bana emir verdiniz. Bu kusurdan dolayı suçlanmaya razıyım. Mübalağa edebileceğimi ispat etmek için süslemeleri fazla kullandım.⁽²⁾

Porpora:

— Sana şeytan olduğunu söyledim ya, diye tekrarladı. Şimdi bize adam akıllı bir şarkı söyle, istediğin gibi söyle. Çünkü artık öğretmenin olamayacağımı iyice görüyorum.

Consuelo, Porpora'nın boynuna atılarak ve onu boğacak kadar sıkarak:

— Siz benim her zaman sevgili ve saygı değer öğretmenim olarak kalacaksınız. Ekmeğimi ve on yıldan beri öğrendiklerimi size borçluyum. Ey benim saygı değer öğretmenim, nankör öğrenciler yetiştirdiğinizi söylerler. Eğer gurunun ve nankörlüğün zehrini gönlümde taşıyorsam şu anda Tanrı elimden sesimi de, aşkımı da alsın.

Porpora sapsarı oldu. Birkaç kelime geveledi. Sonra öğrencisinin alnına babaca bir öpücük kondurdu, fakat bu alna aynı zamanda bir damla göz yaşı bıraktı. Onu silmeye kendinde cesaret bulamayan Consuelo, yüz üstü bırakılmış ihtiyarlığın, mutsuz bir dehanın o ıstırap dolu ve soğuk göz yaşını alnında yavaş yavaş kurusun diye bıraktı. Bu sebeple yeniden derin ve dinsel bir dehşet gibi bütün neşesini gölgeleyen bir heyecan duydu. Gecenin geri kalan kısmında bütün cerbezelerini kaybetti. Genç kızın etrafında basma kalıp takdir, hayranlık, memnunluk sözlerini tükettikleri halde hüznünü dağıtamayınca kendisinden tiyatrodaki kabiliyetini gösterebilecek bir örnek istendi. Consuelo, Jomelli'nin *Didon abandonnée*(') operasından büyük bir araya söyledi. Hiç bir zaman kederini etrafa hissettirme ihtiyacını bu kadar çok duymamıştı. Hüznün, sadeliğin ve büyüklüğün yüceliğine ulaştı ve yüzü kilisede olduğundan çok daha fazla bir güzellik kazandı. Teninin rengi bir humma ile az renklenmiş, gözleri koyu parıltılar saçıyordu. Artık o kutsal bir kadın değildi. Bundan daha fazla bir şey, aşkın yiyip kemirdiği bir kadındı. Kont, arkadaşı Barbarigo, Anzoleto, bütün dinleyiciler, hattâ sanırım ki, Porpora az daha akıllarını oynatacaklardı. Clorinda ümitsizlikten boğulacak hale geldi. Kont ertesi gün sözleşmenin imzalanacağını söyleyince, Consuelo, ikinci derecede bir lütufta bulunmasını, konu ne olursa olsun, öğrenmeden eski şövalyeler gibi kendisine söz vermesini istedi. Kont bu ricayı kabul etti. Sonra büyük hâdiselerin meydana getirdi-

gi, büyük zekâların zorla kabul ettirdiği tatlı bir heyecanla, bitkin halde, dağıldılar.

XIII

Consuelo bütün başarıları kazandığı sıralarda Anzoletto, genç kızın varlığı içinde öylesine yaşamıştı ki, kendini unutmuştu. Bununla beraber kont onları uğurlarken kendi anlaşması hakkında tek kelime söylemeden nişanlısının mukavelesini imza edeceğini söylediği zaman efendisinin son saatlerde, soğuk davranması dikkatini çekti. Her şeyi temelinden kaybetme korkusu, kafasını kurcalayınca bütün sevinci ona zehir oldu. Consuelo'yu merdivende Porpora'nın kollarında bırakmak, gidip koruyucusunun ayaklarına kapanmak düşüncesi aklından geçti. Ama konta şu anda derin bir kin duyduğu için onun önüne gidip boyun eğmek arzusuna karşı koymuş olmasının, övülmeye değer olduğunu söylemek gerekir. Porpora'dan müsaade alıp da Consuelo ile beraber kanal boyunca koşmaya hazırlandığı sırada kontun gondolcusu genç adamı durdurdu. Efendisinin emirleriyle gondolun signora Consuelo'yu evine götürmek üzere hazır beklediğini söyledi. Anzoletto'nun alnından soğuk bir ter boşandı, şiddetle cevap verdi:

— Signora, yaya yürümeye alışıktır. Lütuflarından ötürü konta büyük bir minnet hissetmektedir.

Arkasından gelen kont:

— Ne hakla bu teklifi onun namına reddediyorsunuz? dedi

Anzoleto arkasına döndü ve karşısında misafilerini uğurlayan bir adam gibi başı açık değil, omuzunda mantosu, bir elinde kılıcı, öteki elinde şapkası, gece maceralarına çıkmaya hazır bir kılıkta buldu. Anzoleto yeniden öyle bir öfke nöbetine tutuldu ki, halk tabakasından olan her Venedikli'nin her zaman elbisesinin süsleri altındaki gizli bir cepte sakladığı şu ince, bilenmiş bıçağı kontun göğsüne saplamayı aklından geçirdi.(')

Kont ciddi bir eda ile:

— Madam dedi, ümit ederim ki sizi evinize götürecek olan gondolumu reddetmekle, beni küçük düşürmez ve gondoluma girmek için uzattığım kolu kabul etmemekle beni üzmezsiniz.

Consuelo daima güvenli ve etrafında dönenlerden hiç bir şey anlamadan teklifi kabul etti ve teşekkür etti. Sonra yuvarlak güzel dirseğini kontun avucuna bırakıp merasime lüzum görmeden gondolun içine atladı. O zaman kontla Anzoleto arasında sert fakat sessiz bir konuşma oldu. Kont bir ayağı kıyıda bir ayağı gondolda rıhtımın basamakları üstünde dimdik, eli göğsünün içinde sakladığı bıçağın sapını sımsıkı yakalamış, kendini aynı vahşi eda ile süzen Anzoleto'ya aşağıdan yukarıya süzüyordu. Kayığa yapılacak ani bir hareket kontu mahvedebilirdi. Üstelik bu çabuk ve sessiz sahnede Venedik'e öz bir hal de, her iki rakibin pek yakın bir felâkete karşı telaş göstermeden birbirlerini süzmeleri idi. Kontun gösterdiği sözde kararlıkta rakibine azap vermekten

başka bir niyeti yoktu. Bunu da bol bol yaptı. Kendisini hançerlemeye hazırlanan Anzoletoda, insafsız şakasını sonuna götürmemek ya da hayatından vazgeçmek kararını konta bıraktığını açıkça elini belli etmeden, beklemek gücünü buldu. Kendisine bir asır kadar uzun görünen bu durum iki dakika devam etti. Kont stoacılarla yakışır bir hoşgörüşle hareketinde direndi. Neden sonra Consuelo'yu yerlere kadar selâmladı ve delikanlıya dönerek:

— Sizin de gondola binmenize müsaade ediyorum. İlerde çapkın bir erkeğin kendini nasıl idare edeceğini öğrenirsiniz.

Kont, Anzoletto'nun kayığa binmesi için geri çekildi. Sonra gondolcularına Corte - Minelli'ye doğru kürek çekmeleri için emir verdi ve kıyıda dimdik, bir heykel gibi hareketsiz kaldı. Sanki hakarete uğramış rakibinin yeni öldürme hevesine karşı direniyormuş gibi bir hali vardı.

Zustiniani'nin sarayı gözden kaybolunca sevgilisine ilk sözü söyleyen Anzoletto oldu:

— Nasıl oluyor da kont oturduğun yeri biliyor?

Consuelo hemen cevabı yapıştırdı:

— Çünkü ben söyledim ona.

— Peki neden söyledin?

— Çünkü sordu.

— Bunu neden öğrenmek istediğini hiç anlamadın mı?

— Belki beni evime yollamak için.

— Her şeyin bundan ibaret olduğunu mu sanıyorsun? Seni görmeye geleceğini bilmiyormusun?

— Beni gelip görecek mi? Aman ne delilik! Böyle fakir bir odaya mı? Doğrusu hiç istemediğim bir nezaket olur bu.

— Kontun evine gelmemesini istemekle iyi ediyorsun, Consuelo; çünkü bu aşırı şerefın sorucu belki de sana pek aşırı bir utanç olurdu.

— Utanç mı? Neden benim için utanç olsun? Sevgili Anzoleto, doğrusu, bu akşam sözlerinden bir şey anlamıyorum. Geçirdiğimiz günün umulmayan ve inanılmayan başarısı için duyduğun sevinci anlatacak yerde hiç anlamadığım şeylerden söz açmanı garip buluyorum.

Anzoleto acı acı cevap verdi:

— Doğrusu umulmadık başarı!

— İkinci töreninde ve bu akşam beni alkışladıkları zaman benden fazla kendinden geçtiğini görüyordum. Bana pek heyecanlı gözlerle bakıyordun. Mutluluğumun yüzünde aksettiğini görerek bir sevinç duyuyordum. Fakat bir kaç dakikadan beri, arada sırada ekmeğimiz bulunmadığı ya da gelecek günlerimiz kararsız ve cansıkıcı görüldüğü zaman yaptığın gibi kederlisin ve bir tuhafısın.

— Şimdi de gelecek günler için sevinç duymamı istiyorsun. Gerçekten o günlerin kararsızlıktan kur-

tulduğu açıktır, fakat muhakkak ki bugünlerin benim için eğlenceli tarafı yok.

— Bundan fazla ne istersin ki? Kontun yanında işe başlayalı sekiz gün olmadı, heyecan uyandıran bir başarı kazandın.

— Sevgili kontun evindeki başarı, seninkinin yanında bir hayli gölgelendi, gerisini biliyorsun.

— Hayır, umarım ki iş tahmin ettiğin gibi değil. Bununla beraber başarın gölgelense bile birbirimizi kıskanamayız ki.

Karşı konmaz bir şefkatle ve gerçeğe uygun bir eda ile söylenen bu safça söz Anzoleto'nun ruhuna bir rahatlık verdi. Nişanlısını kolları arasında sıkarak:

— Ah, hakkın var, biz birbirimizi kıskanamayız. Çünkü birbirimizi aldatmak elimizden gelmez.

Anzoleto bu son sözleri söylerken Corilla, ile ilk macerasını bir vicdan azabı duyarak hatırladı. Birden bire aklında, kontun genç kız tarafından, umdukları boşa çıkarıldığı gün cezayı tamamlamak üzere bu macerayı anlatmaktan geri durmayacağı fikri uyanı-verdi.

Bir an sessizlikten sonra genç kız Anzoleto'ya:

— Neden birbirimizi aldatmak elimizden gelmez diyorsun, dedi. Bu sözün büyük bir gerçeği sakladığı muhakkak. Ama böyle bir şey ne münasebetle aklına geldi?

Anzoleto yavaş bir sesle cevap verdi:

— Bak, Consuelo artık bu gondolda konuşmayalım. Sözlerimizin dinleneceğinden korkuyorum. Şu ipek kadife perde pek ince. Saray gondolcularının da kulakları bizim meydan gondolcolarınınkinden dört defa daha geniş ve deliktir.

Corte - Mineli'nin giriş kısmında onları kıyıya çıkardıkları zaman genç adam Consuelo'ya:

— İzin ver de seninle beraber odana çıkayım, dedi.

Genç kız:

— Bunun bizim alışkanlıklarımıza ve andlaşmalarımıza aykırı bir şey olduğunu biliyorsun, diye cevap verdi.

Anzoleto haykırdı:

— Kuzum bunu reddetme. Reddedersen içime ümitsizliği ve öfkeyi salarsın.

Consuelo, Anzoleto'nun sözlerindeki ifadeden korkarak reddetmeye cesaret edemedi. Lambayı yakıp, perdeleri indirip de genç adamı, dalgın, düşünceleri içine gömülmüş görünce kollarını nişanlısının boynuna doladı, kederli kederli:

— Bu akşam pek mutsuzmuşsun, pek üzüntülüymüşsün gibi geliyor bana. İçinden neler geçiyor bakalım?

— Bunu bilmiyor musun Consuelo? Farkında değil misin?

— Bütün varlığımla yemin ederim ki hayır.

— Farkında olmadığına yemin et.

— Ooh. İsa'mın üzerine, annemin ruhu üzerine yemin ederim.

— Aşkımız üzerine de.

— Aşkımız üzerine de, sonra esenliğimiz üzerine de yemin ederim.

— Sana inanıyorum, Consuelo: çünkü ömründe şimdiye kadar hiç yalan söylemiş değilsin.

— Şimdi bana üzüntünü anlatacak mısın?

— Sana hiç bir şey anlatmayacağım. Belki daha sonra içimi dökmem gerekecek.... Ah, o zaman beni öyle anlamış olacaksın ki! Şimdi ıstırap çektiğim konuyu öğrendiğin gün ikimiz için felâket, büyük bir felâket olacak.

— Aman Yarabbi! Demek biz amansız bir felâketin korkusu altındayız, öyle mi? Şimdiye kadar birbirimizden hiç bir sır saklamadığımız bu fakir odaya demek bilmediğim hangi lânetin darbesine uğrayarak girecekmışiz. Bu sabah dışarıya çıkarken bir şey bana bu odaya büyük bir ıstırap içinde döneceğimi açıkça söylüyordu. Böyle güzel görünen bir günde sevinç duymamak için ne yaptım ben? Tanrı'ya bütün kalbimle dua etmedim mi? Gurur veren her düşünceden kendimi uzak tutmadım mı? Elimden geldiği kadar iyi şarkı söylemedim mi? Clorinda hor görüldü diye ıstırap duymadım mı? Şüpheyi çekmeden, itiraza imkân vermeden bizimle beraber Clorinda'yı ikinci kadın rolleri için tiyatroya almasını konttan söz almadım mı? Bana söylediğine

ve senin hissettiğine göre benim de zaten hissettiğim ıstırapları bir defa daha çekmek için ne gibi kötülük ettim ben?

— Clorinda'yı kabul ettirmeyi gerçekten düşündün mü?

— Eğer kont sözünde duran bir adamsa bu meseleyi hallettim. Zavallı kız her zaman tiyatroyu hayal etti. Önünde başka bir hayat yok ki.

— Kontun, hiç bir şey bilmeyen Clorinda için bir şey bilen Rosalba'ya yol vereceğine inanıyor musun?

— Rosalba, kız kardeşi Corilla'nın kaderini takip edecek. Clorinda'ya gelince, biz ona dersler vereceğiz. Aslında hoş olan sesinden en güzel bir tarzda yararlanması yollarını göstereceğiz. Üçüncü kadın rolü için söz alsaydım bile onun için mesleğe bir giriş, yeni bir hayata başlangıç, iyi bir kabul olurdu.

— Consuelo kutsal bir kadınsın sen.(¹) Hattâ bu sersem kızın üçüncü ya da dördüncü kadın rolüne kasul edilişine çok mutlu olması gerekir, ama lütuflarını kabul ederken, senin birinci kadın rolüne alınmasını hiç bir zaman affetmeyeceğini düşünmüyor mısın?

— Onun nankörlüğünden ne çıkar? Hadi, hadi ben nankörlüğün de nankörlerin de ne olduğunu bilenlerdenim.

Anzoletto bir kahkaha atıp nişanlısına o eski erkek kardeş heyecanı ile sarılarak:

— Sen mi? dedi.

Consuelo, genç adamın kaygılarını dağıttığına memnun, cevap verdi:

— Evet ben. Asil öğretmenim Porpora'nın hayali şimdiye kadar gözlerimin önünde idi, bu hayali bundan böyle ruhumun içine kazıyacağım. O, anlamaya elverişli olmadığımı sandığı o derin acı sözleri benim önümde sık sık tekrarlamıştı. Fakat bu sözler daha o zamanlar gönlüme kazılmıştı. Oradan hiç bir zaman çıkmayacak. O, çok ıstırap çekmiş, üzüntülerden yıpranmış bir insandır. Hayatıyla, kederleriyle, dolup taşıdığı öfkesiyle, önümde ağızından kaçırdığı sözlerle sanatçıların senin sandığından çok tehlikeli kötü kişiler olduğunu bana öğreten o'dur, sevgili meleğim. Halkın her şeyi hafife alan, unutkan, zalim, haksız, büyük mesleğin insan sırtında ağır bir haç, başta dikenli bir çelenk(') olduğunu ondan öğrendim. Evet bütün bunları biliyorum. Hattâ bunun üstünde sık sık düşündüm. Kendi nefsimde tecrübe edeceğim zaman fazla şaşalamamak, fazla perişan olmamak için kendimi bir hayli kuvvetli hissedecek kadar bunlar üstünde inceden inceye kafa yordum. İşte bu yüzdendir ki bugünkü büyük başarımdan fazla heyecanlanmadığımı görüyorsun. İşte bunun içindir ki şu anda içine gömüldüğün kara düşüncelerle cesaretimi kaybetmiyorum. Bu kara düşünceleri hâlâ bilmiyorum, fakat biliyorum ki, beni sevdiğin için asil bir ihtiyar, fakat mutsuz bir çocuk olan zavallı öğretmenim gibi, insan hainliğinin tuzağına düşmemek için büyük bir kuvvetle çarpışabileceğim.

Anzoletto, sevgilisini dinlerken cesaretini ve mutluluğunu yeniden kazandı. Consuelo onun üstünde büyük bir güçle işliyordu. Hattâ genç adam onun benliğinde her an bir karakter sağlamlığı, kendisinde her eksik tarafı tamamlayan bir iyi niyet dürüstlüğü-nü buluyordu. Kıskançlığın ilham ettiği korkular, genç kızla bir çeyrek saat konuştuktan sonra hâtırasından silinip gitti. Böyle saf, böyle dürüst bir varlıktan şüphelendiği için öyle bir utanç duydu ki, kendisini Consuelo sorguya çekince telaşına başka sebepler gösterdi:

— Ancak bir korkum var, dedi. Kont seni benden daha üstün bulduğu için seyirci önünde, senin yanında görünmeye lâayık olmadığım yargısına varıyor. Bizden bir düo isteyeceğini ummuştum, ama bana şarkı söyletmedi. Sanki varlığıma varıncaya kadar her şeyi unutmuş görünüyordu. Sana eşlik ederken klavseni oldukça güzel çaldığımı farketmedi bile. Sözün kısası senin anlaşmanı imza edeceğini söylediği sırada benimkinden söz açmadı. Bu kadar garip bir durum, nasıl oluyor da dikkatini çekmedi?

— Sen olmadan benimle bir sözleşme yapmak istemesinin kendisine mümkün görünebileceğini aklımdan geçirmedim. Bana hiç bir şeyin bu şekilde bir karar verdirmeyeceğini, birbirimizin nişanlısı olduğumuzu, birbirimizi sevdiğimizi açıkça söylemiş değilmisin?

— Söyledim, fakat belki de övündüğümü sanıyor, Consuelo.

— Öyle ise aşkımla ben övüneceğim, Anzoletto. Bütün bunları ona öyle bir söyleyeceğim ki, bu işte hiç şüphesi kalmayacak. Fakat sevgilim yanılıyorsun. Kont anlaşmadan söz açmaya kendini zorunlu hissetmedi. Çünkü onun evinde büyük başarı ile şarkı söylediğin günden beri kararlaştırılmış ve sonuca bağlanmış bir iş bu.

— Fakat imzalanmış değil. Oysa senin mukavelelen yarın imzalanacak: bana böyle dedi kont.

— Anlaşmayı senden önce imzalayacağımı mı sanıyorsun. O o o, hayır, hayır. Dikkatimi iyiki çektin. Benim adım ancak seninkinin altında olacak.

— Yemin eder misin?

— Tüh, sana. Pek iyi bildiğin bir şey için şimdi bana yemin mi ettireceksin? Gerçekten bu akşam beni sevmiyorsun, ya da üzme istiyorsun. Seni hiç sevmediğimi zanneder gibi görünüyorsun.

Bu düşünce ile Consuelo'nun gözleri dolu dolu oldu. Kendisine sevimli bir hal veren hafif bir somurtkan tavır takınarak oturdu.

Anzoletto şöyle düşündü:

— Şüphesiz ben bir budalayım. Kontun böyle temiz bir ruhu, böyle yetkin bir aşkı yenebileceğini bir an için nasıl düşünebildim? Daha ilk bakışta kont, Consuelo'nun, kendi işine yaramayacağını görecektedir kadar tecrübe kazanmamış mıydı? Kızın yanında tatsız ve gülünç bir adam rolünü oynayacağını gerçekten anlamamış olsaydı, bu akşam kendi yerine beni bindirmek lûtfkârlığını gösterir miydi? Hayır,

hayır, talihim emindir, durumum sağlamdır. Consuelo'nun ona hoş görünmesi, kontun onu sevmesi, ona âşikane sözler söylemesi, bütün bunlar ancak talihimin yaver olmasını sağlayacaktır. Çünkü Consuelo, vücudunu ona vermeden istediği her şeyi elde etmesini bilecek. Consuelo bu meseleyi benden daha çabuk öğrenecek. Consuelo kuvvetlidir. Davranışlarında ölçülüdür. Kontcağızın niyetleri benim yararımı ve zaferimi sağlayacaktır.

Anzoletto şüphelerinden büsbütün sıyrıldıktan sonra sevgilisinin ayaklarına kapandı ve ilk defa duyduğu kıskançlığın bir kaç saatten beri içine sıkıştırıp boğduğu heyecanlı bir coşkuya kapıldı. Sonra haykırdı:

— Ey benim güzelim! Ey benim kutsal kadını. Sultanım benim. Kraliçem benim. Bu odada kendimi yeniden seninle yalnız bulunca nasıl hareket etmem gerektiğini kestiremediğim ve sana tapmak için önünde secde edecek yerde kendimi düşündüğüm için beni affet. Seninle bu sabah kavga ede ede bu kapıdan çıktım. Evet, evet, buraya dizlerimin üstünde sürüklenerek girmeli idim. Benim gibi kaba bir insanı nasıl sevebilir, ona nasıl gülümseyebilirsin? Yüzümde yelpazeni kır Consuelo. Güzel ayağınla başıma bas. Benden yüz kat daha yükseksin ve ben bundan böyle senin her zaman kölen olacağım.

Genç kız kendini Anzoletto'nun kucaklamalarına bırakarak cevap verdi:

— Bu güzel söylere lâayık değilim. Dalgınlıkları-na gelince onları hoş görüyorum. Çünkü bu dalgınlıkları anlıyorum. İyice görüyorum ki, benden ayrı olmak ve ikimiz için bir tek olabilen bir hayatın bölündüğünü görmek korkusu bu üzüntüyü, bu şüpheleri ilham ediyor. Tanrı'ya karşı imanda kusur ettin. Bu, beni alçaklıkla suçlandırmaktan çok daha kötü bir şey. Fakat senin için dua edeceğim ve diyeceğim ki, Tanrım, ben onu nasıl affediyorsam, siz de öyle affediniz.

Aşkıını güvenle ve sadelikle ifade ederken ve her zaman olduğu gibi bu özelliklere insan şefkatiyle, içten gelen saflıkla dopdolu şu İspanyol sofuluğunu katarken Consuelo ne kadar da güzeldi. Günün yorgunluğu ve heyecanları onun üstünde öyle şirin bir halsizlik yaratmıştı ki, genç kızın uyandırdığı ve şimdiden yeni bir tarafını gösterdiği bir çeşit tanırlaşma ile zaten heyecana gelen Anzoleto şimdiye kadar uslu uslu sevdiği şu küçük kız kardeşe karşı nihayet şiddetli bir tutkunun bütün hezeyanlarını yéniden hissetti . O, ancak başkalarının alkışladığı, imrendiğı ve çektiğı şeyler karşısında heyecan duyan erkeklerdendi. Etrafında tutuştüğünü, kaynaştığını gördüğü bunca arzuların yöneldiğı kadını elinin altında hissetmenin sevinci, onda önüne geçilemeyen istekler uyandırdı ve ilk defa Consuelo onun kolları arasında gerçekten bir tehlike geçirdi.

Anzoleto nihayet boğuk bir sesle haykırdı:

— Sevgilim ol, karım ol. Büsbütün ve gelecekte her zaman için benim ol.

Consuelo meleklerle yakışır bir gülümseme ile:

— Ne zaman istersen, istersen yarın.

— Yarın mı? Peki ama neden yarın?

— Hakkın var. Vakit çoktan gece yarısını geçti. Bugün evlenebiliriz. Güneş doğunca gidip papazı buluruz. Her ikimizin de anası babası yok. Tören uzun hazırlıkları gerektirmez. Sırtıma henüz geçirmedğim hint kumaşından bir elbisem var; bak dostum, bu elbiseyi yaparken düşünüyordum: Gelinlik elbise-mi satın almak için elimde para kalmayacak. Eğer sevgilim bu günlerde evlenineye karar verirse kiliseye giderken arkama bir defa giyilmiş elbiseyi geçirmek zorunda kalacağım. Bu da söylediklerine göre insana uğursuzluk getirmiş. Bak, annemin zavallı ruhu, rüyamda onu elimden alıp dolaba sakladığı zaman yaptığını çok iyi biliyordu. Demek, böylece her şey hazır. Yarın güneş doğunca sadakatimiz için karşılıklı yemin edeceğiz. Kötü çocuk, çirkin olmadığımın emin olmak için demek bugünü bekliyordun ha?

— Ah, Consuelo sen çocuksun, gerçekten çocuk. Bu kadar kısa zaman içinde, kimseye haber vermeden evlenemeyiz. Çünkü kendilerine danışmadan, hattâ haber vermeden bu kararı verirsek, himayeleri hâlâ çok lâzım olan kontu da, Porpora'yı da aleyhimize çevirebiliriz. İhtiyar öğretmenin beni pek sevmez. Konta gelince, yerinden duydum ki, o da evli ses sanatçılarından hoşlanmazmış. Onları evlenmemize razı etmek için zaman kazanmamız gerekecek. Eğer

gizlice evlensek, bu kadar nazik işi el altında hazırlamak için hiç değilse iki üç gün ister. Herkesin bizi tanıdığı San Samuel kilisesine gidemeyiz. Bu işin ruhani bütün bölgeye yayılması için orada iyi kalbi bir ihtiyar kadının bulunması yeter de artar bile.

Consuelo:

— Bunların hiç biri aklıma gelmemiştir. Peki öyle ise deminden bana o söylediklerin ne idi? Kötü çocuk, evlenmemizin henüz mümkün olmadığını bildiğin halde neden bana karım ol, diyordun? İlk önce bunu sana ben söylemiş değilim, Anzoletto. Evlenme çağına girdiğimizi sık sık düşündüğüm, ama sözünü ettiğin engelleri hiç bir zaman aklımdan geçirmediğim halde bu kararı senin anlayışına, nasıl söyleyeyim, senin ilhamına bırakmayı kendime bir vazife bildim; çünkü beni karın olarak çağırmakta pek acele etmediğini iyice görüyordum. Evlenmeden önce ailenin gelecekteki kaderini, kendine bir kaç gelir kaynağı sağlayarak, güven altına almasının lüzumlu olduğunu söylüyordum. Her şey etraflı düşünüldünce bu iş için vakit henüz pek erkendi. Her ikimizin tiyatro ile yapacağı sözleşme imza edilmeli, hattâ seyircinin gözüne girmeyi sağlamalı değil mi? İş başladıktan sonra bunun üstünde yeniden konuşuruz. Niçin sarardın? Aman Yarabbi yumruklarını neden böyle sıkıyorsun, Anzoletto? Birbirimizi sevmek ve birbirimize güven duymak için andlaşmaya bağlanmaya mı ihtiyacımız var?

Anzoletto bir çeşit kudurganlıkla bağırırdı:

— Ah, Consuelo, sen ne kadar sakın, ne kadar saf, ne kadar sağoksun.

Genç İspanyol kızı, şaşkın, öfkeden kıpkırmızı, haykırdı:

— Ben, soğuşum ha!

— Ne yazık ben seni bir erkeğin sevebileceği gibi seviyorum. Beni dinliyorsun; sonra da bir çocuk gibi karşılık veriyorsun. Sen ancak dostluğu tanıyor-sun, aşkı anlamıyorsun. Ayaklarının dibinde ıstırap-tan kıvranıyorum, yanıyorum, ölüyorum da seni oturmuş bana papazdan, elbiseden, tiyatrodan söz açıyorsun.

Şiddetle ayağa fırlayan Consuelo, utançtan tir tir titreyerek tekrar yerine oturdu. Uzun zaman sustu. Anzoletto yeni okşamalarla onu bu sesizlikten sıyr-mak istediği zaman Consuelo genç adamı yavaşça itti. Ona şöyle dedi:

— Dinle, birbirimizi anlamalıyız ve tanımalıyız. Gerçekten beni bir çocuk sanıyorsun. Şimdi maksadı-nı anladığımı itiraf etmemek kendi payıma nazlanma olur. Dünyanın her çeşit insanları ile Avrupa'nın dörtte üçüncü dolaşmadım. Gezen sanatçıların ser-best ahlâklı vahşi yaşayışlarını yakından görmedim. Benim yaşımdaki her halk kızının çoktan öğrendikle-ri şeyleri bilmeden zavallı annimin beceriksizce sakla-dığı sırlarını ne yazık ki sezemedim. Fakat Anzoletto ölen annemin gözleri önünde Tanrı'ya karşı yapılmış bir andı bana bozdurmak isteyeceğine hiç bir zaman

inanmazdım. Arada sırada konuşmalarını işittiğim kişizade kadınların kendi durumlarına taktıkları ad beni pek ilgilendirmez. Mutluluğumu beni az ya da çok iffetli sanmalarına bağlayacak kadar kibar âlemde hatırı sayılan bir insan değilim. Fakat şerefimi, verdiğim sözleri tutmaktan ibaret sayıyorum. Aynı şekilde senin şerefini de verdiğin sözü tutmasını bilmekten ibaret saymaktayım. Belki olmasını istediğim kadar iyi bir katolik değilim. Din hakkında pek az şey öğrendim. Manastırda yetiştirilen, tanrısal bilimle sabahtan akşama kadar uğraşan *scuole*'nin genç kızları kadar güzel ahlâk kurallarını, erdemin o güzel hikmetlerini kendime mal edemedim. Ama bildiğim ve elimden geldiği kadar ibadetimi yaptım. Aşkımızın yıllar geçtikçe bir az daha kuvvetlenmesi için, pisliklerle kirlletmeğe elverişli olduğuna inanmıyorum. Sana verdiğim öpücüklerin sayısını tutmuyorum, fakat biliyorum ki, itaatsizlik etmiş değiliz, ve kolayca önüne geçilebilecek sabırsızlıkları doyurmak pahasına böyle bir itaatsizlikte bulunmak istemiyorum.

Anzoletto genç kızı göğsünde hırsla sıkarak:

— Önüne geçilmesi kolay ha! Kolay ha! Soğuk olduğunu zaten biliyordum.

Genç kız anzoletto'nun kollarından sıyrılarak

— İsteddiğin kadar soğuk olduğumu söyle. İçimi okuyan Tanrı, seni ne kadar sevdiğimi bilir.

Anzoletto öfke ile:

— Peki öyle ise git de onun kucağına kendini at. Çünkü benim kucağım pek o kadar güvenilir bir sığınak değil. Andını bozmamak için gidiyorum işte.

Consuelo'nun peşinden koşacağını sanarak kapıya doğru koştu. Ne kadar küçük olursa olsun aralarında bir kavga çıktığı zaman genç kız delikanlığı yatıştırmaya kalkışmadan kendisinden hiç bir zaman ayrılmazdı. Gerçekten Consuelo ona doğru atılmak için heyecanlı bir hareket yaptı. Sonra durdu. Genç adamın dışarı çıktığını gördü. Kapıya doğru koştu ve kapıyı açmak, onu çağırmak için tokmağı yakaladı. Fakat insan üstü bir kuvvetle ilk kararına dönerek kapıyı sürmeledi. Sonra bu çok şiddetli iç çatışmasından yorgun, döşemenin üzerine kaskatı düşüp bayıldı, orada sabaha kadar hareketsiz kaldı.

XIV

Aynı akşam kont Zustiniani, sarayın balkonunda, sessiz ve karanlık bir gece içinde, sabahın saat ikisine doğru, arkadaşı Barbarigo'ya şöyle diyordu:

— İtiraf edeyim ki bu kıza delice âşıkım.

Genç ve yakışıklı Barbarigo:

— Bu itiraf bana âşık olmaktan kendimi korumamı anlatıyor. Boyun eğiyorum, çünkü haklarının benim haklarıma göre önceliği vardır. Bununla beraber eğer Corilla seni tekrar tuzağına düşürebilirse bunu bana haber vermek lütfunu gösterirsin. O zaman ben de meram anlatmaya çalışırım.

— Eğer beni seviyorsan bunu düşünme. Corilla benim için hiç bir zaman bir eğlenceden öteye gidemedi. Yüzünden anlıyorum ki benimle alay ediyorsun.

— Yok alay etmiyorum ama başına bu kadar masraflar açan, bunca çılgınlıklar yaptıran bir eğlence hayli ciddi bir eğlence olsa gerek.

— Farzedelim ki, uzayıp gitmesi benim için masraf bakımından hiç önemi bulunmayan eğlenceleme fazla bir ateşlilik katıyorum. Ama öte yandan bir istekten daha fazla bir şey var. Sanıyorum ki bir tutku. Consuelo kadar garip bir güzelliğı bulunan bir yaratığa şimdiye kadar rastlamadım. O, zaman zaman sönükleşen fakat sönecekmiş gibi görüldüğü bir anda şairlerimizden dediğı gibi yıldızları örtecek kadar etrafa şiddetli ışık saçan bir lambadır.

Barbarigo içini çekerek:

— Ah, dedi, şu siyah elbise, şu beyaz yaka, yarı fakir yarı sofu şu tuvalet, ilk bakışta parlak görünmeyen sakın ve solgun şu yüz, samimi ve kusursuz şu tavırlar, kendini beğendirme merakının şaşılacak derecede yokluğu, bütün bunlar şarkı söylemek için kendi dehasından ilham aldığı zaman öyle bir şekil değiştiriyor, öyle tanrılaşıyor ki! Bu yeni doğan tutkunun kaderini avuçları içinde tutan bahtiyar Zustuniani!

— Ah, bende imrendiğın bu mutluluğı bir elde etmiş olsaydım. Fakat iyi bildiğım ve idare edilmesi

pek kolay olan o kadınca tutkuların hiç birini onda bulamayınca tersine çok korktum. Dostum, bütün bir günlük inceleme ve gözlemden sonra bu kızın benim için bir bilmece olarak kaldığını tasavvur eder misin? Onun sükûnetine, benim de beceriksizliğime bakılırsa, şimdiden gözüm doğruyu görmeyecek kadar âşık oldum galiba.

— Gözün bir şey görmedi ki. Her halde kendini fazla kaptırmışsın. Benim böyle ümitle gözüm karar-
madığı için senin bu işte anlamadığın tarafı üç kelime ile söyleyeceğim: Consuelo masum bir çiçektir; küçük Anzoletto'yu seviyor; onu bir kaç gün daha sevecektir. Bu çocukluktan gelen bağı fazla zörlarsan bu bağa yeni kuvvetler kazandırırısın. Fakat kendini onunla hiç meşgul olmuyormuş gibi gösterirsen seninle Anzoletto arasında yapacağı kıyaslama onun aşkını çok geçmeden soğutacaktır.

— Fakat şu küçük haylaz, Apollon kadar güzel. Onun çok hoş bir sesi var, başarı kazanacaktır, Zaten Corilla bu delikanlıya deli divâne oluyor. Gözleri olan bir genç kız için, küçümsenecek bir rakip değildir o.

Birbarigo hemen cevabını yapıştırdı:

— Ama o fakirdir, sen zenginsin; o, bilinmeyen birisi sen ise sonsuz bir kudrete sahipsin. Önemli olan taraf, bu delikanlı kızın âşıkı mı yoksa arkadaşı mı olduğunu öğrenmektir. Birinci halde Consuelo, yarıldığının daha çabuk farkına varır. İkinci halde ise,

kendi aralarında, senin üzüntülerini uzatacak bir çekişme ve kararsızlık olacaktır.

— Demek son derecede korktuğum bir şeyi, yalnız düşünmesi bile beni deliye çeviren bir şeyi temenni etmem gerekecek. Peki sen ne tahmin edersin?

— Birbirlerinden murat almadıklarını sanıyorum.

— Ama buna imkân yok. Oğlan çapkın haddini bilmez, ateşli; sonra da bu insanların ahlâk anlayışı.

— Consuelo her bakımdan harikadır. Sevgili Zustiniani kadınlar arasında bütün başarılarına rağmen eğer bu kızın, bütün hareketlerinde, bütün sözlerinde, bütün bakışlarında, bir kayanın içindeki billur kadar saf ve temiz olduğunu göremiyorsan daha pek tecrübe kazanmamış sayılırsın.

— Sevinçten aklımı başımdan alıyorsun.

— Dikkat et, bu bir delilik, bir peşin yargıdır. Eğer Consuelo'yu seviyorsan yarından tezi yok onu evlendirmelisin, taki kocası bir hafta sonunda bu pranganın ağırlığını, kıskançlığın azaplarını, can sıkıcı, haksız ve vefasız bekçinin sıkıntısını ona hissettirsin; çünkü güzel Anzoletto böyle bir erkek olacaktır. Dün hatalarını ve kusurlarını daha önceden haber alacak bir durumda olmak için delikanlıyı Consuelo ile Clorinda arasında iyice inceledim. Dostum, verdiğim öğütü izle. Çok geçmeden bana teşekkür edeceksin. Evlenme bağlarını bu şartlar içinde bulunan

insanlar arasında gevşetmek kolaydır. Bilirsin ki, kadınlarda aşk, ancak engellerle coşan yakıcı bir değişik hevestir.

Kont cevap verdi:

— Beni ümitsizliğe düşürüyorsun. Bununla beraber haklı olduğunu hissediyorum.

Ne yazık ki kont Zustinani'nin plânları hakkındaki bu karşılıklı konuşmanın, hiç ummadıkları fakat lakırdıların bir hecesini bile kaçırmayan bir dinleyicisi vardı. Anzoletto, Consuelo'dan ayrıldıktan sonra yeniden kıskançlığı kabarak koruyucusunun, o zamanlarda pek moda olan kişizadeler için bir cezayı da gerektirmeyen şu kız kaçırılardan birini tasarlamadıklarından emin olmak üzere sarayın etrafını kolaçan etmeye gelmişti. Delikanlı dah fazla bir şey işitemedi. Çünkü sarayın çatıları üstünde eğik olarak yükselmeye başlayan ay, onun gölgesini kaldırımın üstünde gittikçe daha fazla belli ediyordu. Hattâ bu yüzden iki kişizade balkonun altında bir insanın varlığını sezerek içeri girdiler ve pencereyi kapattılar.

Anzoletto kimseye görünmeden sıvıştı. Az önce işittiklerine göre nasıl hareket edeceğini düşünmeye başladı. Barbarigo'nun dostuna verdiği erdemli öğütlerden nasıl yararlanacağını düşünmesi için duydukları kâfi idi. Sabaha karşı ancak iki saat uyudu, sonra *Corte - Minelli*'ye koştu. Kapı hâlâ sürgülü idi. Fakat kötü kapatılmış bu engelin yarıkları arasından, yatağına elbisesiyle olduğu gibi uzanmış ve bir ölü solgunluğu ve hareketsizliği içinde uyumuş olan

Consuelo'yu görebildi. Gün ağarması ile beliren serinlik baygınlığını gidermiş, soyunmaya güç bula-madan yatağının üstüne kendini atmıştı. Fakat Anzo-leto az sonra, sevgilisinin o hamarat alışkanlıklarına pek aykırı düşen baygınlığa benzer şu uykudan endişelenerek ve heyecanlanarak bıçağı ile bir yarığı yavaş yavaş genişletti ve oradan bıçağın ağzını geçirebildi, sürgüyü kaldırabildi. Bununla beraber bu işi gürültüsüzce yapmaya muaffak olamadı. Fakat yorgunluktan bitkin bir hale gelen Consuelo, bu gürültüye hiç uyanmadı. Anzoletto nihayet içeriye girdi. Kapıyı kapattı. Consuelo'nun baş ucuna diz çöktü ve genç kız uyanıncaya kadar orada hareketsiz durdu. Consuelo, Anzoletto'yu yanında görünce ilk hareketi bir sevinç çığlığı oldu; fakat genç adamın boynuna doladığı kollarını birden çekerek bir korku hareketi ile geriledi.

Anzoletto ıstırapla ona:

— Demek şimdi benden korkuyorsun, hattâ sarılacak yerde benden kaçmak istiyorsun. Ah! Ha-tam yüzünden öyle zalimce cezalandım ki! Beni affet Consuelo, arkadaşına güvenip güvenmeyeceğini gör. Tam bir saattir, uyuyuşunu seyretmek için şurada bulunuyorum. Ah, kardeşim beni affet. Hayatında ilk ve son defa kardeşini ayıplamak ve onu itmek zorunda kaldın. Aşkımızın kutsallığını, artık suçlu görünecek taşkınlıklarla hiç bir zaman incitmeyeceğim. Eğer andımı bozarsam benden ayrıl. Beni kov, işte burada, şu erdemli yatağının üstünde, annenin

ölüm döşğinde bugüne kadar saygı gösterdiğim gibi sana saygı göstereceğime, eğer direnirsen papaz bizi kutsamadıkça tek bir öpücük istemeyeceğime and ederim. Benden memnun musun, sevgili kutsal Consuelo?

Consuelo, yalnız, Venedik’li delikanlının sarışın başını göğsüne bastırarak ve bu başı göz yaşları ile ıslatarak cevap verdi. Bu iç dökme onu yatıştırdı. Bir az sonra küçük baş yastığına kendini salıvererek Anzoletto’ya:

— İtiraf edeyim ki çok bitkinim. Bütün gece gözümü kırpmadım. Birbirimizden öyle kötü ayrılmıştık ki!

Anzoletto:

— Uyu Consuelo, dedi. Uyu benim sevgili meleğim. Dua ettiğin şu küçük masanın önünde çalıştığın sırada yatağında uyumama izin verdiğin o geceyi hatırla. Sen uyurken gözcülük etmek ve korumak sırası şimdi bende. Yavrum biraz daha uyu. Bir iki saatlik uykun sırasında notalarını karıştıracağım ve onları pek hafif sesle okuyacağım. Bizi kimse akşamdan önce rahatsız etmez o da bugün meşgul oluyorsa bizimle. Hadi uyu ve beni affettiğini ve bana inandığını, uyuma güvenini göstererek, ispat et.

Consuelo tanrısal bir mutluluk dolu bir gülümseme ile karşılık verdi. Genç adam Consuelo’yu alnından öptü. Genç kız en tatlı rüyaların karıştığı dinlendirici bir uykunun tadını çıkardığı sırada küçük

masanın önüne oturdu. Tek bir günlük heyecandan sonra olagelen alışkanlığına yeniden dönmek kendisine pek güç geldiği halde bu genç kızın yanında sakin ve masum bir durumda çok uzun yaşamıştı. Bu kardeşçe sevgi ruhunun âdeta tabii hali idi. Zaten önceki gece Zustinani'nin balkonu altında duyduğu şeyler kararını kuvvetlendirecek nitelikte idi. Kendi kendine şöyle diyordu: "Teşekkür ederim benim güzel efendilerim, tam size göre bir takım ahlâk dersleri verdiniz bana. Küçük haylaz bu derslerden en az ayarınızdaki bir düzenbaz kadar yararlanacaktır. Mademki birbirinin olma, aşkı soğutuyormuş, mademki evlenme hakları, tokluğa ve isteksizliğe yol açıyormuş, öyle ise söndürülmesi pek kolay sandığınız bu alevin taptaze kalmasını sağlayacağız. Kıskaçlıktan, vefasızlıktan, hattâ aşk zevkinden kendimizi korumasını bileceğiz. Ünlü ve büyük Barbarigo, kâhine yakışır sözlerinizden alınacak öğütler var. Okulunuza devam etmek hayırlı olacak".

Anzoleto böyle düşünürken gecesini hemen hemen uykusuz geçiren bir kimsenin yorgunluğuna yenilince o da, başı elleri içinde ve dirsekleri masanın üstünde, kendisinden geçti. Fakat bu, bir kuş uykusu oldu. Hattâ güneş üfka inmeye başlarken Consuelo'nun hâlâ uyuyup uyumadığına bakmak için ayağa kalktı. Batmakta olan güneşin ışıkları pencerelerden süzülerek eski karyolayı ve uyuyan güzel kızı çok hoş bir parlıltı ile kızıl bir renge boyuyordu. Baş ucundaki duvara çivilenmiş tel örme İsa heykelinin ayaklarına

beyaz pamuklu baş örtüsünü ilâştirerek kendine bir perde yapmıştı. Bu ince tül, yumuşak ve harikulâde mütenasip vücudunun üstüne zarif bir şekilde düşüyordu. Akşam sularında bir çiçek gibi hazinleşen açıklı koyulu şu pembe renk içinde güzel saçlarının örttüğü omuzları ile, mezarının üstünde beyaz mermerden kutsal bir kadın gibi göğsünün üstüne kavuşturduğu elleriyle o, öyle saf, öyle tanrısal görünüyordu ki, Anzoletto içinden haykırdı: “Ah! Kont Zustinani şu anda onu ve yanında beni, eline geçirmek için boşuna can attığın bir hazinenin temkinli, kıskanç bekçisini bir görebilsen!”

Tam o sırada dışarda hafif bir gürültü işitildi, Anzoletto, Consuelo’nun oturduğu odanın bulunduğu yıkık evin altında suyun çalkandığını farkettil. Gondolcular bu fakir Corte - Minelli’ye pek seyrek yanaşırlardı. Zaten bir ifrit, Anzoletto’nun kâhinlik yetilerini uyanık tutuyordu. Bir istemlenin üstüne çıktı. Küçük kanalın çevirdiği evin ön yüzünde tavana yakın açılmış bir küçük tepe penceresine yetişti. Kont Zustinani’nin kayıktan indiğini, kıyıda oynayan yarı çıplak çocuklardan bir şeyler öğrendiğini açıkça gördü. Sevgilisini uyandırıp uyandırmamakta ya da kapıyı kapalı tutup tutmamakta kararsızlık gösterdi. Fakat kontun, Consuelo’nun oturduğu çatı arasını sormak ve aramak için kaybettiği on dakikalık müddet içinde kontun bir engelle karşılaşmadan ve gürültü etmeden içeri girebilmesi için soğuk kanlılıkla kapıyı yarı aralık bırakmak muzipliğini gösterecek kadar bir zaman buldu. Sonra tekrar küçük masanın

önüne oturdu. Bir kalem aldı. Sanki nota yazıyormuş gibi yaptı. Kalbi şiddetle çarpıyordu. Fakat yüzü sakindi ve içini belli etmiyordu.

Kont gerçekten, koruduğu kızı ansızın bastırmakta tuhaf bir zevk duyarak ve ahlâksızca plânlarını kolaylaştırmak için mümkün görünen en iyi şartların bulunduğunu düşündüğü bu sefalet manzarasından neşelenerek ayaklarının ucuna basa basa içeri girdi. Kendi imzasını taşıyan Consuelo'nun iş sözleşmesini getiriyordu. Elinde böyle bir pasaport varken fazla ürkek bir kabulle karşılanacağını hiç ummuyordu. Fakat pek saygılı ya da doyurulmuş bir âşıkın bakışı altında pek sevimli bir kızın bir melek uykusu ile uyuduğu bu garip kutsal yerin ilk görünüşü önünde zavallı Zustinani çileden çıktı. Bir fatih edasıyla omuzuna katlayarak attığı mantosuna sarındı ve sözünü kime yönelteceğini bilmeden masa ile yatağın arasında yan yan giderek üç adım attı. Anzoleto bir gün önce gondola girerken durumdan öcünü almıştı. Umulmadık ziyaretten şaşırmış gibi nihayet ayağa kalkarak:

— Sayın efendimiz. Ni... Nişanlını uyandırıyorum.

Artık şaşkınlığı geçmiş ve rahat rahat Consuelo'yu seyretmeye çalışan ona sırtını döner gibi görünen Anzoleto'ya kont cevap verdi:

— Hayır onu böyle seyretmekten çok mutluyum. Sakın uyandırmayın.

Anzoleto içiden şöyle geçiriyordu:

— Evet, evet, onu iyice seyret. Bütün istediğim bu, benim.

Consuelo hiç uyanmadı. Bunun üzerine kont, sesini alçaltarak zarif ve esen bir tavır takınarak çekinmeden hayranlığını ifade etti.

Keyifli bir eda ile:

— Hakkın varmış Zoto. Consuelo İtalya'nın birinci sınıf ses sanatçısıdır. Dünyanın en güzel kadını olduğuna şüphelenmekle haksızlık etmişim.

Anzoleto muziplik ederek:

— Oysa efendimiz, onu pek çirkin sanıyordlardı, dedi.

— Onun yanında bütün kabalıklarımı anlatarak beni suçlamışsınızdır. Ama haksızlıklarımı ona anlatarak beni kötülemeyeceğin pek mükemmel bir gönül alma ile bu kabalıklarımı affettireceğim gün gelecek.

— Aman sevgili efendimiz, sizi kötülemek mi? Ah, böyle bir düşünceyi aklından geçirsem bile bunu nasıl yapabilirim?

Consuelo biraz kıpırdadı.

— Onu bırakalım da, fazla şaşırmadan uyansın. Şu masayı boşalt. Oraya Consuelo'nun anlaşma mukavelesini koyup bir daha okuyabilirim.

Anzoleto onun emrini yerine getirirken kont ilâve etti:

— Consuelo gözlerini açıncaya kadar şu kâğıda bir göz atabilirsin.

— Mesleğe ilk başlayanların denemesi yapılmadan bir anlaşma ha! Ey benim asil efendim ne hoş bir şey bu. Hem de Corilla'nın anlaşması sona ermeden derhal işe başlanacak öyle mi?

— O yandan bir sıkıntım yok. Corilla ile yaptığımız anlaşmada bin sekina cayma tazminatı var bu parayı ödeyeceğiz. Bu da bir iş mi?

— Fakat Corilla bir dolap çevirmeye kalkarsa.

— Dolap çevirmeye kalkarsa prangaya vurdururuz.

— Yaşasın! Efendimiz için hiç bir zorluk yok.

Kont sert bir eda ile cevap verdi:

— Evet Zoto biz böyleyiz. Herkes için sözümüz söz, herkese karşı dediğimiz dediktir.

— Bu anlaşmanın şartları Corilla için kabul edilen şartların aynı mı? Adı duyulmamış, ün salmamış, sanata yeni başlayan bir kızla halk tarafından tapılan ünlü bir ses sanatçısının şartları nasıl aynı olabilir?

— Yeni ses sanatçısı daha fazlasını sağlayacaktır, hattâ onu eski şarkıcının şartları memnun etmezse maaşının, iki kat arttırılması için bir kelime söylemesi yetişir.

Consuelo'nun uyandığını farketttiği için sesini biraz daha yükselterek:

— Her şey ona bağlı, kaderi elleri içindedir.

Consuelo bütün bu sözleri yarı uyku içinde duymuştu. Gözlerini oğuşturup bunun bir rüya olduğuna emin olunca durumundaki garipliği fazla düşünmeden karyolası ile duvar arasındaki boşluğa süzüldü. Perişanlığına aldırış etmeden, saçlarını kaldırdı, baş örtüsüne sarındı, sonra saf bir güvenle konuşmaya başladı:

— Sayın kont, bu bir lütuf. Bu lütuftan yararlanmak saygısızlığını göstermeyeceğim. Seyirci önünde kabiliyetimi denemeden önce bu anlaşılmayı imza etmek istemiyorum. Benim yönümden nazik bir hareket olmaz. Hoşa gitmeyebilirim, başarısızlığa uğrayabilirim, ısıklanabilirim. Sesim kısılabilir, şaşırırım, ya da o gün pek çirkin görünebilirim, söz vermiş olacaksınız. Bu sözleri geri almanız, benim ise o sözlerden yararlanmam, gururunuzla dokunacaktır.

Kont alev alev yanan gözlerle genç kıza bakarak haykırdı:

— O gün çirkin olacaksınız! Siz o gün çirkin ha!

Consuelo'yu elinden tutup aynasının önüne götürerek:

— Hele gelin de şu halinizle kendinize bir bakın. Bu kılıkta böyle harikulâde olursanız o elmaslar içinde, hatlarınızın görkemi içinde ne olmazsınız ki!

Kontun bu saygısızlığı Anzoletto'ya âdeta dişlerini gıcırdatıyordu. Fakat Consuelo'nun, kontun tatsızlıklarını neşeli bir kayıtsızlıkla karşılaması onu hemen yatıştırdı.

Genç kız kontun, yüzüne yaklaştırdığı aynayı iterek:

— Sayın efendimiz, aynamdan geri kalan parçanın kırılmamasına dikkat ediniz. Bundan başka aynam olmadı. Beni hiç aldatmadığı için saklıyorum onu. Çirkin de olsam, güzel de olsam cömertçe bağışlarınızı kabul etmiyorum. Hem size samimi olarak şunu söyleyeyim ki nişanlımla bir anlaşma yapılmadığı takdirde tiyatroya başlamayacağım, anlaşmayı kabul etmeyeceğim. Çünkü onun çalıştığı tiyatrodan başka bir tiyatro, ne de onu dinleyecek bir seyirciden başka bir seyirci isterim. Evleneceğimize göre biz birbirimizden ayırlamayız.

Bu ani itiraf kontu biraz sersemleştirdi, ama çabucak kendine geldi:

— Hakkınız var Consuelo, benim niyetim sizi birbirinizden hiç bir zaman ayırmamaktır. Zoto sizinle aynı zamanda işe başlayacaktır. Ancak istidadının, dikkate değer olmakla beraber, sizinkinden daha aşağı olduğunu saklayamayız.

Consuelo sanki kendisine hakaret edilmiş gibi kıpkırmızı kesilerek cevap verdi:

— Bunu hiç sanmıyorum.

Kont gülümseyerek sözüne devam etti:

— Kendisini gönderdiğim profesörden daha çok sizin öğretmeni olduğunuzu biliyorum. Güzel Consuelo bunu inkâr etmeyiniz. Porpora teklifsiz ahbablığını öğrenince sahip olduğu ama benim bunca kusur-

larıyla bağdaştıramadığım bir kaç meziyete artık şaşmıyorum, diye haykırmıştı.

Anzoletto dudaklarının ucu ile gülümseyerek:

— Sayın profesöre çok teşekkür.

Consuelo:

— Profesör yanıldığını anhyacak. Zaten seyirci sevgili ve iyi yürekli öğretmeni yalanlayacaktır.

Kont hemen cevap verdi:

— İyi yürekli ve sevgili öğretmen, ses sanatı bakımından dünyada birinci derece bir bilirkışidir. Anzoletto derslerinizden daha da yararlanacak, onun için iyi olacak. Ama seyircinin onun hakkındaki duygusunu ölçmeden önce anlaşmanın esaslarını kararlaştırlamayacağını tekrar ederim. Hele bir işe başlasın güveneceği teveccühümüze ve adalete uyarak onu memnun etmeye çalışacağız.

Consuelo hemen cevap verdi:

— O işe başlasın, o halde bende bir işe başlayayım. Emirlerinizdeyiz kont hazretleri. Ama deneme yapılmadan önce ne kontrat yaparım ne de imza ederim, bunda kararlıyım.

— Teklif ettiğim şartlardan memnun olmadığınız mı Consuelo? Öyle ise peki, siz yazınız. İşte kalem, çiziniz, ilâve ediniz. İmza aşağıda duruyor.

Consuelo kalemi aldı. Anzoletto sapsarı oldu. Onu gözleyen kontun parmaklarının arasında büktüğü dantelalı yakasının ucunu zevkle ısırıldı. Consuelo,

kontratın üstüne kocaman bir X işareti yaptı. Kontun imzası üstünde boş kalan yere şöyle yazdı: “Anzoletto ile Consuelo gelecek ay içinde San - Samuel tiyatrosunda ilk sahneye çıkışlarından sonra kont hazretlerinin kendilerine kabul ettirmekle memnun kalacağı şartlara beraberce evet, diyeceklerdir.” Çabucak imzaladı, kalemi sevgilisine uzattı.

Genç kız ona:

— Bakmadan imza et. Velinimetine bağlılığını ve güvenini ispat etmek için bundan daha iyi bir şey yapamazsın.

Anzoletto mukaveleyi imza etmeden çabucak okudu. Okuma ve imza yarım dakika sürdü. Kont genç adamın omuzundan yazılanı okudu.

— Consuelo, sen gerçekten garip bir kızsın, övgüye değer bir yaratıksın.

Sonra kontratı yırtarken ve elini Consueloya uzatırken:

— Her ikiniz de geliniz, benimle beraber akşam yemeği yiyiniz, dedi. Genç kız teklifi kabul etti. Fakat kendisi biraz tuvalet yaparken Anzoletto ile beraber gondolda beklemesini rica etti.

Yalnız kalırmaz kendi kendine:

— Muhakkak bir gelinlik elbise satın almaya imkânım olacak, dedi.

Basma elbisesini sırtına geçirdi, saçlarını düzeltti. Kuvvet ve tazeliğe parlayan bir müzik cümlesini söyleyerek merdivene atıldı. Kont aşırı bir nezaket

göstererek Anzoletto ile beraber onu merdivende beklemişti. Genç kız kontu daha uzakta sanıyordu. Hemen hemen kolları arasına düştü. Fakat bir hareketle bu kollardan sıyrılarak kontun elini tuttu ve bu eli memleketin geleneğine göre haddini aşmayan fakir tabakadan bir kızın saygısı ile dudaklarına götürdü. Sonra arkasına dönüp nişanlısının boynuna atıldı ve yüreği yaralanmış koruyucusunun merasim sever muhafız takımını beklemeden şen ve şakrak gondolun içine gidip atladı.

XV

Kont, Consuelo'nun kazancın çekimine karşı hissiz kaldığını görünce onun gururunu okşamasını denedi. Hattâ ona mücevherler, ağır elbiseler verdi. Genç kız bunları kabul etmedi. İlkın Zustiniani, kendi gizli niyetlerini onun anlamadığını sandı, ama çok geçmeden bunun genç kızda sadece bir köylü gururundan ibaret olduğunu ve tiyatrosunun ilerlemesine çalışırken ödüllere lâyık olmadan önce hediyeler kabul etmek istemediğini farketti. Bununla beraber, salonunda basma entarisi ile geleneğe uygun olarak görünemeyeceğini, kendisine karşı bir saygı eseri olarak halk elbisesini çıkarmasını istediğini söyleyerek ona beyaz atlastan tam bir takım elbiseyi kabul ettirdi. Consuelo boyun eğdi ve güzel endamını, bu işden çok da kötü yararlanmayan ve kumaşı hiç esirgemeyen şu moda terzilerinin emrine verdi. Nihayet iki gün içinde şık bir kadın olunca kontun kendisinin ve arkadaşlarının önünde şarkı söylediği

akşamın karşılığı olarak verdiği bir sıra hakiki inciye de kabul etmek zorunda kalınca bu güzelliğin kendi tenine uygun geldiği için değil, fakat bayağı gözlerin dikkatini çekmesi için daha da güzel oldu. Bununla beraber bu sonuca hiç de arzu edildiği gibi ulaşılmadı. İlk bakışta Consuelo dikkati çekmiyor, kimsenin gözünü kamaştırmıyordu. Her zaman solgundu ve daima bir şeyler öğrenmeyi seven ölçülü alışkanlıkları, biricik düşüncesi kendini beğendirmek olan o kadın gözlerinin aldığı şu devamlı parlaklığı bakışından silip götürdü. Karakterinin temeli, yüz ifadesinde olduğu gibi, ciddi ve ölçülü idi. Onu yemek yerken, şuradan buradan konuşurken, kibar âleminin bayağı zevkleri içinde can sıkıntısını nezaketle gizlerken seyredenler güzelliğinin farkında olmuyorlardı. Fakat ruhunun esenliği ile kolayca birleşen neşeli bir gülümseme yüz hatlarını okşayıverince onu hoş bulmaya başlıyorlardı. Hele daha canlı hareket ettikçe, dış davranışlarla hayata karşı ilgi duydukça, iç duygusunun belirtilerine ve gizli kuvvetine gömüldükçe dehanın ve aşkın bütün kıvılcımları ile ışıklanıyordu. Başka bir varlık oluyordu; hattâ ününün esrarını farketmeden herkesi memnun ediyor, heyecanlandırıyor, istediği gibi yok ediveriyordu.

Bu sebeple kontun kendisine karşı duyduğu şeyden şaşırıyor, garip bir şekilde üzülyordu. Bu kişizadenin gönlünde henüz titrememiş olan, fakat genç kızın mânası bilinmeyen hareketleri ile titrettiği sanata öz ince teller vardı. Fakat baştan çıkarabildiği kadından büsbütün başka bir kadının üstünde kullan-

mak istediği kandırına vasıtalarının zavallılığını ve güçsüzlüğünü anlaması için bu yücelik, kişizadenin ruhuna kadar giremiyordu.

Kont sabırla bekledi. Onun üstünde rekabetin etkilerini denemeye karar verdi. Corilla'nın başarısını görsün ve içindeki yükselme hırsı uyansın diye onu tiyatrosundaki locasına götürdü. Ama bu denemenin sonucu umduğundan büsbütün başka oldu. Consuelo, bu alkışlara ve bu gürültülere aldırış etmeyerek tiyatrodan sessiz, soğuk, yorgun çıktı. Corilla ona sağlam bir istidattan, asil bir tutkudan, beklenen bir güçten yoksun görünmüştü. Bencil ve düzensiz bir hayatla daha işin başında yıpranmış, yapmacıklı ve zoraki bu istidatı yargılamak için kendini yetkili hissetti. Duygularını dışa vermeyen bir tavırla ellerini çırpı. İçinde ölçülü bir beğenme bulunan sözler söyledi. Korkmadığı aynı zamanda beğenmediği bir rakip için cömertçe bir coşkunluğun o boş güldürüsünü oynamaya tenezzül etmedi. Kont biraz, onun, baş şarkıcının istidadı bakımından değil de hiç olmazsa başarısı için gizli bir kıskançlıkla kıvrandığını sandı. Ve ona : “Sadece sizi bekleyen zaferlerin bir önsezisi kabul edin bunu. Elverir ki bizim karşımızda gösterdiğiniz başarıyı seyirci önünde de gösterin. Umarım ki şu gördükleriniz sizi korkutmuyor.

Consuelo gülümseyerek cevap verdi:

— Hayır, sayın kont hazretleri, bu seyirci beni korkutmaz, çünkü onu düşünmem. Corilla'nın pek parlak bir oyun gösterdiği bu rolden ne türlü yararla-

nabileceğimi düşünürüm. Çünkü bu rolden onun göremediği bambaşka tesirler de sağlanabilir.

— Nasıl! Demek seyirciyi düşünmezsiniz?

— Hayır, partiyonu, bestecinin maksadını, rölün özel havasını, meziyetleri ve hataları bulunan orkestrayı düşünürüm. Meziyetlerden yararlanırım, kusurları ise bir bir imkânlarınun üzerine çıkarak örterim. Her zaman doyurucu olmayan ve daha sert bir yönetime ihtiyaç gösteren koroları dinlerim. Bir yandan bütün imkânlarımın kullanılmasını öte yandan daha ölçülü davranmam gereken yerleri incelerim. Görüyorsunuz ki sayın kontum bütün bunları hiç bilmeyen, bunlardan hiç birini bana öğretmeyecek olan seyirciye sıra gelinceye kadar daha pek çok şey düşünmem gerek.

Yargıdaki bu güven, incelemedeki bu ağır başlılık Zustiniani'yi öyle şaşırttı ki, artık ona tek soru sormaya cesaret edemedi. Kendisi gibi çapkın bir adamın bu ruhdaki kızdan ne gibi bir ganimet koparabileceğini korku ile düşündü.

Yeni iki ses sanatçısının meydana çıkarılması böyle bir fırsatta kullanılan hilelerle hazırlandı. Bu hazırlık, kont ile Porpora, Consuelo ile sevgilisi arasında çekişmelere ve devamlı tartışmalara sebep oldu. İhtiyar öğretmenle çetin öğrencisi, şatafatlı haber yaymanın, bizim yüzümüzce ve kötü niyetle pek aşırı olarak geliştirdiğimiz şu binlerce bayağı vasıtaların şarlatanlığını ayıplıyorlardı. O devirlerde Venedik'teki gazeteler böyle işlerde önemli bir rol oynami-

yorlardı. Hele dinleyicilerin, bu günkü kadar bilgili bir şekilde, avcılığı yapılmıyordu. Rekl mın geniş imkânları, biyografili el programları, hattâ  ak ak ı-lar denilen o kudretli vasıtalarla varıncaya kadar hiç bir şey bilinmiyordu. Ancak kuvvetli gizli tertipler, yaman dalavereler vardı. Fakat bütün bunlar yakın arkadaşlara işleniyor, kiminin safça eğilim gösterdiği, kiminin samimi şekilde düşmanlık yaptığı bir seyirci-nin tek kuvvetiyle yapılıyordu. Sanat her zaman teşvik vasıtası değildi. Sanat ve istidat yabancı büyük ve k  k tutkular bugün olduğu gibi birleşip tiyatro denilen sanat tapına ında  arpı ıyorlardı. Fakat bu çarpışmanın da sebeplerini saklamakta, ciddi bir m zikseverli e yüklemekte pek de becerikli değiller-di. Sözün kısası öz, insana özgü hep o bayağı özgü. Şekil ise uygarlığın henüz bugünkü kadar karmaşık-la tırmadığı bir çekildi.(')

Zustiniani bu türlü işleri bir tiyatro müdüründen ziyade ki izadece yürütüyordu. Onun  alımlı, bayağı vurguncuların a  g zl l   nden daha güçlü bir  mil-di. Seyirciyi hazırlaması, temsillerinin çabucak ba a-rya ulaşması hep salonunda oluyordu. İmk nlarını hiç bir zaman bayağı ve alçakça kullanmıyordu. Fakat oraya izzeti nefsinin çocukça taraflarını, çap-kınca tutkularının etkinliğini, iyi yürekli arkadaşların kurnazca dedikodularını getiriyordu. Corilla'nın  e-refine, kedi elleriyle daha önce yükselttiği büyük binayı oldukça ustalıkla parça parça yıkarak ilerliyor-du. Herkes onun başka bir   hreti ayağa kaldırmak

istediğini iyice görüyorlardı. Yaratmak istediği bu harika namzedin büsbütün kendisinin olduğunu yordukları sırada bütün Venedik çoktanberi kişizadenin Corilla'dan bıkınca yeni bir metresi onun yerine işe başlattığını söylediği halde zavallı Consuelo kontun duygularından hâlâ şüphelenmiyordu: Birçokları: seyirci için büyük hokkabazlık, tiyatrosu için büyük bir kayıp. Çünkü gözdesi hiç bir şey bilmeyen güzel bir sestem ve şöyle böyle bir yüzden başka bir şeyi bulunmayan şu küçük sokak şarkıcılarından biri, diyorlardı.

Bir yandan bu uğurda harcanmış bir rakip rolü oynayan ve çevresindeki birçok kendisine tapanlara, onlara ve dostlarına Zingarella (küçük çingene kız)'nın haddini bilmez, iddialarını cezalandırması için yalvaran Corilla adına çevrilen dalavereler; öte yanda kocaları ve sevgilileri yüzünden Corilla'nın yüz çevirdiği kadınların, Venedikli Don Juan'ların meydana getirdikleri topluluğun, karılarının etrafından ziyade sanat hayatına başlayan bir genç kızın etrafında toplanmasını dileyen kocaların, Corilla'nın bıkıp bıraktığı, ya da ihanet ettiği ve başkasının büyük başarısı ile öcünün alındığını görmek isteyen âşıkların Consuelo lehine döndürdükleri dolaplar.

Gerçekten müzikseverlere gelince, onlar, yetkin bir müzikçi kızın sanat hayatına başlaması ile güzel geleneklerin, güzel eserlerin geri geldiğini haber veren Porpora, Mercallo ve Jomelli gibi üstüdların hâdiseyi iyi karşılamaları ile Corilla'nın kolay eserleri

daıma üstün tuttuğu onun kişiliğinde kendilerinin de tehlikeye düştüğünü gören ikinci derecedeki bestecilerin öfkeleri arasında eşit olarak bölünüyorlardı. Uzun zamandan beri yüz üstü bırakılmış partiyonların kendilerine verileceğini, ciddi bir şekilde çalıştıracakları söylenerek gözdağı verilen orkestra üyeleri, oyuncular arasında her zaman dikkate değer değışmelerle sonuçlanan yenileşmeyi sezen tiyatrodaki her görevli, kadın sanatçıları giyindirenlere, figüranlara, berberlere varıncaya kadar herkes işe yeni başlayan kızın lehinde ve aleyhinde bulunarak San - Samuel tiyatrosunda hareket halinde idi. Gerçeği söylemek gerekirse devlet işinde bir önceki Düka Luigi Pisani'nin⁽¹⁾ yerine geçen Düka Pietro Grimaldi'nin yeni idaresindeki icraatından daha fazla bu işle meşgul oluyorlardı.

Consuelo, yeni mesleğiyle ilgil işlerin ağır yürümesine ve önemsiz şeylerle uğraşmalara üzülüyor ve canı sıkılıyordu. Kendi imkânlarının hazırlanmasından başka hazırlık yapılmadan hemen işe başlamak isterdi. Yararlı olacak yerde kendisine daha tehlikeli görünen bu binbir dalavereyi hiç anlamıyor, bunlardan pekâlâ vazgeçebileceğini sanıyordu. Fakat mesleğın sırlarını çok daha yakından bilen, onun yanında hayal dolu mutluluğunun içinde alay edilmesini değil, hased edilmesini isteyen kont, kendi lehine taraftar kazanmak için hiç bir şeyi esirgemiyordu. Consuelo'yu hergün evine götürüyor, şehrin ve şehrin dışında oturan bütün kibar tabakaya onu tanıtıyordu. Consu-

elo'nun alçak gönüllülüğü ve içten gelen ıstırapı maksatlarına pek yardım edemiyordu. Fakat ona şarkı söyletiyor, hattâ parlak, keskin ve su götürmez bir başarı hazırlıyordu.(')

Anzoletto, bu ikinci derecedeki imkânlardan faydalanma hususunda sevgilisinin duyduğu tiksini-meyi paylaşmaktan uzaktı. Başarısı hani pek de sağlama bağlanmış değildi. Başta, aynı ilgiyi göster-miyordu. Sonra da yerini alacağı tenor birinci derece-de bir sanatçıydı. Onu kolay kolay halka unutturabi-leceğini umamazdı. Gerçek şu ki, her akşam o da kontun evinde şarkı söylüyordu. Consuelo duolarda onun kendisini göstermesine imkân veriyordu. Ve kendisinden pek üstün olan bu dehanın çekici kuvve-tine kapılarak desteklenip dürtülünce çoğu zaman büyük bir yüceliğe erişiyordu. Bu bakımdan çok alkışlanmış, kendine fazla cesaret verilmişti. Fakat güzel sesinin ilk dinlenişinde uyandırdığı şaşkınlık-tan, hele Consuelo'nun tanınmasından sonra bu acemi gencin kusurları iyice hissediliyordu. Bu kusur-ları korku ile kendisi de hissediyordu. Onun için bu bir çaba, bir çalışma zamanı oldu. Fakat Consuelo onu çalışmaya boşuna teşvik ediyor ve daha uygun bir eve yerleşmesini isteyen kontun ricalarına rağmen otur-makta direndiği Corte - Minelli'de her sabah deli-kanlıyı boşuna bekliyordu. Anzoletto bir çok teşeb-büslere ziyaretlere, iltimaslara, dalaverelere girişi-yordu. Kendisine çalışmak için ne cesaret, ne zaman bırakan bir çok üzücü ve sefilce işlerle uğraşıyordu.

Bu şaşkınlıklar arasında başarısına en kuvvetli engelin Corilla'dan geleceğini sezerek kontun kendisini görmediğini ve hiç bir şekilde onunla meşgul olmadığını bilerek bu kadını lehine çevirmek için gidip görmeye karar verdi. Kadının, Zustiniani'nin kendisini bırakmasını ve öç almalarını filozoflara yakışır bir alayla, büyük bir neşe ile karşıladığını, Paris'teki İtalyan Operası⁽¹⁾ tarafından yapılan teklifleri kabul ettiğini rakibinin muhakkak gördüğü başarısızlığını beklerken kontun ve etrafında bulunan insanların kuruntularına katıla katıla güldüğünü söyleyenlerden işitmişti. Ölçülü davranarak ve iki yüzlü hareket ederek bu müthiş düşmanı zararsız hale getirmeyi düşündü. Elinden geldiği kadar süslenip hoş kokular süründükten sonra yapılan uyku alışkanlığının ziyaretleri seyrekleştirdiği konakları sessiz bir hale getirdiği bir saatte Corilla'nın evine gitti.

XVI

Anzoletto, Corilla'yı, hoş bir halvet odasında bir sezlong üzerinde hâlâ, mahmurluk içinde, o devirlerde söylendiği gibi sırtında pek açık saçık bir gecelik, yalnız buldu. Fakat gün ışığında bakılınca bu kadının yüz çizgilerindeki bozulma, sadık dostlarının söyledikleri kadar Consuelo meselesinde tam bir güven içinde olmadığını Anzoletto'ya düşündürdü. Bununla beraber genç kadın onu pek şakrak karşıladı. Yanağına muzipçe vurarak:

— Hele, hele, küçük düzenbaz sen mi geldin? dedi.

Hizmetçisine dışarı çıkıp kapıyı kapatmasını işaret ederek:

— Yine bana onun hakkında bir şeyler söylemeğe mi geliyorsun? Aşktan ve sevgiden dem vuranların en haini, şöret peşinde koşanların en dalaverecisi olmadığına beni inandıracağını mı hayal ediyorsun? Güzel dostum, tatlı aşk sözlerinden sonra birden beni yüzüstü bırakarak ümitsizliğe mi düşeceğimi sandınız. Siz budala bir erkeksiniz; kendinizi arzu ettirmeyi düşündüğünüz için de budalaca hareket eden bir erkek oldunuz. Çünkü yirmi dört saat sonra sizi büsbütün unuttum.

Anzoleto, Corilla'nın ağır ve iriyarı kolunu öperken cevap verdi:

— Demek yirmi dört saat beklediniz! Çok uzun bir zaman! Ah! Bu söze inansaydım pek koltuklarım kabarırdı. Fakat bana hani şunu söylediğiniz zaman size inanacak kadar aldansaydım, pek iyi biliyorum ki...

— Sana söylediğimi unutmanı tavsiye ederim. Hattâ beni görmeğe gelmiş olsaydın kapımı da kapalı bulurdun. Ya bu gün sana, gelmek cüretini kim veriyor?

— İyi bir hareket değil midir ki gözde olan kimselerin gidip önünde eğilmektense gelip kalbini ve vefasını...

— Sözünü tamamla. Gözden düşenlere demek istiyorsun. Şöhretli dostum, pek yüce gönüllülük ve çok insaniyet gösteriyorsun doğrusu.

Bunu diyerek Corilla az çok zoraki bir kahkaha atıp siyah atlas yastığına yaslanıverdi.

Gözden düşmüş olan baş şarkıcı gerçi gençliğinin baharında değildi, öğle güneşi ona pek dost görünmüyordu, son günlerde artan üzüntüleri güzel, pırl pırl tombul⁽¹⁾ yanaklarını da yer yer biraz çökertmişti, ama bütün bunlara rağmen böylesine şöhretli, böylesine süslü püslü bir kadını bu derece yakın bir içli dışlılık içinde hiç görmemiş olan Anzoletto, ruhunun köşesinde bir kıpırdanış hissetti; bu ruh bölgesine Consuelo hiç sokulmamış, kendisi de onun temiz hayalini oralardan uzak tutmuştu. Zamanından önce ahlâkı bozulmuş erkeklerin, namuslu ve hile bilmeyen bir kadına karşı yine de bir dostluk duymaları mümkündür. Fakat onların tutkularını uyandırmak için aşıfte bir kadının baştan çıkarıcı hareketleri gerekir. Anzoletto yalandan göstermeye niyetlenirken gerçekten duyduğu bir aşkın bütün gösterisi ile Corilla'nın alaylarını yatıştırdı. Daha uygun bir kelime olmadığı için buna aşk diyorum. Corilla gibi erkeklerde ruhsuz bir arzu uyandıran kadınların çekiciliğine bu kadar güzel bir adı vermek o adı kirlletmekle birdir. Corilla genç tenoru ciddi bir şekilde heyecanlandırıldığını görünce yumuşadı ve onunla daha dostça şakalaştı:

— Bütün bir gece hoşuma gittin. Bunu itiraf ederim; ama sana değer vermiyorum. Gözünün yükseklerde olduğunu, bu itibarla iki yüzlü hattâ her türlü vefazıklıklara hazır olduğunu bilirim. Sana güvenemezdim. Gondolumda bir gece kıskançlık

tasladın. Bir zorba hükümdar gibi davrandın. Bu hareketin bizim kişizadelerin o tatsız çapkınlıklarına karşı duyduğum usancı gidermişti. Fakat beni aldatıyordun, alçak çocuk! Bir başka kadına tutkundun. Bu hisden vazgeçmedin, hattâ evleneceksin... Hem de kiminle... Ah, bunu çok iyi biliyorum, rakibimle, sanat hayatına yeni giren bir kızla, Zustiniani'nin yeni sevgisiyle.

Genç kadın elinde olmadan heyecanlanarak ve elini Anzoleto'nun ellerinden çekerek ilâve etti:

— İkimiz için de, üçümüz için de dördümüz için de yüz kararı.

Anzoleto bu tombul eli yakalamaya çabalayarak:

— Zalim, dedi. Seni ilk defa gördüğüm zaman içimden neler geçtiğini anlamam gerekirdi. O müthiş andan önce benim ilgilendiğim şeyle tasalanmayacaktınız. Ondan sonra olup bitenlere gelince bunu düşünüp bulamıyor musunuz? Hem artık onları düşünmemize lüzum var mı?

— Kapalı sözlerle ve imalarla işim yok benim. Hâlâ çingene kızını seviyorsun, onunla evleniyorsun.

— Eğer bu kıızı sevseydim şimdiye kadar onunla evlenmez miydim?

— Çünkü kont belki de buna engel oluyordu, bugün ise herkes biliyor ki evlenmeni istiyor. Hattâ kont bu bakımdan sızlanıyormuş. Kızcağz da ondan daha fazla.

Anzoleto, kendisinin herşeyin üstünde derin saygı duyduğu bir varlığa karşı şu bol bol harcanan hakaretleri duyunca, kan tepesine sıçradı.

Corilla sözüne devam etti:

— Ya demek tahminlerime üzıldün. Güzel. İşte benim de istediğim buydu. Onu seviyorsun, ne zaman onu alıyorsun?

— Onu hiç almıyorum.

— Demek aranızda bir paylaşma var? Kont hazretlerinin gözüne bir hayli girmişsin.

— Allah aşkınıza madam, ne konttan bahsedelim, ne sizinle ve benden başka bir kimseden.

Corilla:

— Pek iyi, öyle olsun, dedi. Hele bu saatte benim eski dostum ve senin gelecekteki karın...

Anzoleto içerlemişti. Çıkıp gitmek için ayağa kalktı, fakat ne yapacaktı. Yatıştırmaya geldiği bu kadının kinini yavaş yavaş körükleyecek miydi? Üzerine aldığı vazifeden, zavallı, son derece utanmış, kararsız kalakaldı.

Corilla sevdiği için değil, adamakıllı payını veremediği şu Consuelo'dan öğ almanın bir yolunu bulduğu için genç adamı baştan çıkarmak için yanıyordu.

İçe işleyen bir bakışla Anzoleto'yu halvet odasının eşğinde mıhlıyarak:

— İyice görüyorsun ki, sana güvenmemekle haklıyım, çünkü şu anda burada birisini aldatıyorsun. Bu ben miyim, ya da *O* mu?

Genç kadının gözü önünde kendini haklı göstermeye çalışarak:

— Ne sensin, ne de o. Ben onun âşığı değilim hiç bir zaman olmadım. Ona karşı bir sevgim yok; çünkü konta karşı bir kıskançlık duymuyorum.

— İşte yeni bir kıskançlık örneği daha! Sen, ah, sen, işi inkâra vardiyecek kadar kıskançsın. Buraya acını unutmak, kendini oyalamak için geliyorsun değil mi? Doğrusu sana bol bol teşekkür.

— Hiç kıskanç değilim, size bunu tekrar söylüyorum. Hattâ bunu bana söyleten kızgınlığın eseri olmadığını ispat etmek için derim ki kont da onun âşığı değil; kız, bir çocuk olduğu için, namusludur ve size karşı tek suçlu kont Zustiniani'dir.

— Demek oluyor ki, sizi üzmeden çingene kızını ıslıkatabileceğim. Benim locamda olacaksın. Onu ıslıklayacaksın; oradan çıkınca benim biricik sevgilim olacaksın, çabuk kabul et yoksa sözümü geri alırım.

— Yazıklar olsun madam. Demek sanat hayatına başlamama engel olmak istiyorsunuz. Çünkü tiyatroya Consuelo ile aynı zamanda gireceğimi iyice biliyorsunuz. Onu ıslıklattırırsanız, onunla beraber şarkı söyleyecek olan ben de gazabınıza kurban gideceğim demektir. Zavallı ben sizde nefret uyan-dırmak için ne yaptım ki? Hem tatlı, hem uğursuz bir

hayale kapıldım. Bütün gece bana karşı bir ilgi duyduğunuzu ve koltuğunuzun altında büyüyeceğimi tasavvur etmiştim. Sizden kaçacak kadar sizi seven, saygı duyan ben, bakın kininize ve horlamanıza hedef oluyorum. Pekâlâ madam, nefretinizi tatmin ediniz, yıldızımı söndürünüz, mahvediniz beni, meslek kapılarını kapayınız bana. Yeter ki burada bana hiç de nefret edilecek bir insan olmadığımı söyleyin, ben de öfkenizi, herkesin önünde göstereceğinizi kabul edeyim.

— Seni gidi yılan seni, diye haykırdı Corilla. Dilinin ve gözlerinin etrafa saçtığı bu dalkavukluk zehrini nereden emdin? Seni anlamak ve tanımak için çok şeyler verebilirim. Ama senden korkuyorum. Sen ya âşıkların en sevimlisisin, ya da düşmanların en tehlikelisi.

— Ben sizin düşmanınız olayım! Çekiciliğinize köle olmasam bile kendimi böyle göstermeye nasıl cesaret ederim? Tanrısal Corilla, sizin hiç düşmanınız olur mu? Sizi tanıyanlarla dolu olan ve orada daima yalnız başınıza saltanat kurduğunuz Venedik'te böyle düşmanlarınız bulunabilir mi? Aşk yüzünden yapılan bir kavga kontu yaraladı ve öfkeliendirdi, sizi uzaklaştırmak istiyor, ıstırap çekmekten kurtulmak istiyor. Yolunun üstünde bazı kabiliyetler gösteren ve sanat hayatına girmekten başka bir şey istemeyen bir kızcağıza rastlıyor. Bu karşılaşma ünlü adınızın ancak dehşetle konuşulduğunu işiten ve bu adı kendisi de saygı ile anan bir kız için bir suç mudur? Bu zavallı

kıza kendisinde bulunduğunun farkına bile varamadığı haddini bilmez iddiaları mal ediyorsunuz. Kontun bu kızı dostlarına sevdirmek çabaları, aşırı giderek onun değerini ileriye vardırان ve aynı dostların gönöl okşamaları, erişilmez ününüzü ve tirtir titreyen rakinizi size göstererek güzel ruhunuzu yatıştırarak yerde sizi üzmeک, sizi hırçınlaştırmak için etrafa iftiralar saçان dostlarınızın acı sözleri; işte sizde gördüğüm körü körüne fikirlerin sebebi. Bu fikirler beni öyle şaşırttı, öyle hayrete düşürdü ki, onları yenmek için ne türlü hareket edeceğimi bilemiyorum.

Corilla, genç adamı içine hâlâ kuşku karışان şehvetli bir acıma ile seyrederek:

— Âlâsını bilirsin, melun dilbaz. Bunları çok iyi biliyorum. Tatlı sözlerini dinliyorum. Fakat aklım bana yine de korkmamı söylüyor. Bahse girerim ki, bu Consuelo şahâne bir güzel; istedikleri kadar bana güzel değil desinler. Benimkine benzemeyen bir sanat tarzında değerli başarılar gösteriyor, değil mi ki kimseleri beğenmediğini bildiğim Porpora onu göklerle çıkarıyor.

— Porpora'yı tanıyorsunuz, öyle ise onun tuhaflıklarını ve garip meraklarını biliyorsunuz diyebiliriz. O, başkalarındaki her türlü şekil değişikliğine ses sanatındaki her türlü yeniliğe öyle düşmandır ki, küçük bir kız onun münasebetsiz sözlerini pek dikkatli izleyince ve ukalaca derslerine tam manasıyla boyun eğince sadece notları ile söylenmiş bir gam

için onu halkın taptığı bütün harikalardan üstün tuttuğunu ilân eder. Bu ihtiyar bunağın hezeyanlarına ne zamandanberi önem veriyorsunuz?

— Demek bu kız istidatsızın biri?

— Güzel sesi var, hattâ kilisede kusursuz şarkı söyler, ama tiyatrodan hiç bir şey anlamaz. Orada ortaya koyması gereken güce gelince, korkudan pek fazla tutulduğu için Tanrı'nın ona verdiği azıcık kabiliyetin de bir işe yaramamasından korkuyor.

— Demek korkuyor, tersine onun az rastlanır bir küstah olduğunu söylediler bana!

— Ah! Zavallı kız! Ne kadar yazık, demek çok kin besliyorlar. Tanrısal Corilla bu kızı dinleyeceksiniz. Hem asîl bir acıma ile şaşıracaksınız, hem demin alay ederek söylediğiniz gibi onu ısıklatacak yerde cesaretlendireceksiniz.

— Ya sen beni aldatıyorsun, ya da dostlarım onun hakkında beni düpedüz aldatmışlar.

— Dostlarınızın kendileri de aldanmışlar. Düşüncesiz çabaları içinde bize karşı bir rakip görmekten korkmuşlar, bir çocuktan korkmuşlar, hem de sizin için korkmuşlar! Ah! Onlar sizi pek az tanıdıklarına göre ne kadar az seviyorlarmış. Ah! Eğer dostunuz olmak mutluluğuna erişseydim ne olduğunuzu çok daha iyi öğrenirdim. Size karşı herhangi bir rekabetten, hattâ bu bir Faustina⁽¹⁾'nin rekabeti, ya da Moltoni⁽²⁾'nin rekabeti bile olsa, korkarak sizi küçültmezdim.

— Korktuğumu sanma, ben ne kısıkcım, ne de kötü bir insan. Başkalarının başarısına, benimkileri haksız çıkarmadıkça hiç üzülmem, ama beni üzen taraf, ancak bana meydan okuduklarına inandığım zaman...

— İster misiniz, küçük Consuelo'yu ayaklarınıza getireyim, eğer cesaret etseydi sizden yardımınızı ve övgülerinizi dilemek için çoktan gelirdi, ama öyle sıkılgan bir çocuktur ki! Sonra da sizi ona çekiştirmişler. Ona da gelip zalim, hain bir kadın olduğunuzu, onu mesleğinden etmeyi tasarladığınızı söylemişler.

— Böyle demişler ha? Öyle ise neden buraya geldiğinizi anlıyorum.

— Hayır madam anlamıyorsunuz. Çünkü bu sözlere bir an için olsun inanmadım, hiç bir zaman inanmayacağım. Ah! Hayır, madam, beni anlamıyorsunuz.

Böyle konuşurken Anzoletto kara gözlerini süzdü, sonra bir gevşeklik ve hiç bir şeyle ölçülemeyen bir aşk ifadesiyle Corilla'nın önüne diz çöktü.

Corilla şeytanlıktan, ince zekâdan yoksun değildi. Fakat kendilerini çok beğenen kadınlarda görüldüğü gibi kendini beğenince çoğu zaman gözlerine kalın bir perde örtülüyor onu pek kaba tuzaklara düşürüyordu. Zaten çapkın bir yaratılışı vardı. Anzoletto şimdiye kadar gördüğü güzel oğlandı. Bu tatlı sözlere dayanamadı. Hattâ onunla beraber öcün zevkini çikardıktan sonra kendinin olma zevklerini

tadarak genç adama yavaş yavaş bağlandı. Bu buluşmadan sekiz gün sonra onun için deli divâneye dönmüştü. Hattâ kıskançlıklarıyla ve taşkınlıklarıyla gizli münasebetlerinin sırrını meydana vuracağım diyerek göz dağı veriyordu. Muhakkak olarak bu kadına tutulmuş olan Anzoleto (kalbi Consuelo'ya ihanet etmeği başaramadığı için) teşebbüsün bu kadar tam, bu kadar çabuk başarıya ulaşmasından çok korkmuştu. Bununla beraber maksadına erişmek, yani kendinin ve Consuelo'nun başarısına zarar vermeye engel olmak için uzun zaman bu kadını etkisi altında tutacağını umuyordu. Ona karşı çok ustaca hareket ediyor ve yalanı, gerçek kılığında ifade etmede şeytanca bir sanat gösteriyordu. Onu kendine bağlayarak, kandırarak zararsız bir hale getirmesini bildi. Bir kadında her şeyin üstünde sevdiği tarafın yüce gönüllülük, yumuşak başlılık, dostluk olduğuna onu inandırmaya muaffak oldu. Eğer kedi nefretine uğramak istemiyorsa seyirci önünde Consuelo'ya karşı takınacağı tavrın neden ibaret olduğunu inceden inceye ona anlattı. Hem temkinli, hem sert olmasını bildi. Tehdidi övgünün altında saklayarak onu sanki bir iyilik meleği olarak tanıyormuş gibi göründü. Zavallı Corilla melek rolünden başka bütün rolleri halvet odasında oynamıştı, hattâ o bu melek rolünü sahnede her zaman kötü oynamıştı. Bununla beraber henüz doymadığı ve Anzoleto'nun bu imkânları idareli kullanması yüzünden kendini daima arzu edilir bir halde göstermesini bildiği hazları kaybetmek korkusu içinde

bütün bunlara boyun eğdi. Kontun kızgınlığına, hattâ tersini öğrenmekle beraber, içten içe kıskanarak hâlâ kendisine tutkun olduğuna kadını inandırdı.

Ona şöyle diyordu:

— Eğer kont, senin yanında tattığım mutluluğu sezecek olursa, tiyatroya girmem suya düşeceği gibi, geleceğim de ölmüş demektir. Çünkü sana karşı duyduğum sevgiyi ona söylemek tedbirsizliğini gösterdiğimden beri soğuk davranışlarını görüyorum. Eğer seni tesilli ettiğimi öğrense kini peşimi sürgit bırakmazdı.

Hâdiselerin gidişine bakılırsa bu düşüncenin içinde gerçeğe uyan az bir taraf vardı. Kont, Anzoleto'nun nişanlısını aldattığını öğrenince memnun oldu. Fakat Corilla'daki böbürlenme hevesi, aldatılmaktan hoşlanıyordu. Anzoleto'nun, sanat hayatına ilk başlayan bu kıza karşı beslediği duygularda korkulacak hiç bir taraf bulunmadığına inandı. Anzoleto kendini haklı çıkardığı ve aslında doğruyu söylediği gibi, bu genç kızın ancak kardeşi olduğuna Tanrılar üzerine and içtiği zaman inkârları da öylesine bir güven yarattı ki sonunda Corilla'nın duyduğu kıskançlık büsbütün yatıştı. Nihayet o büyük gün yaklaşıyordu. Corilla'nın hazırladığı dolap yok olup gitmişti. Sıkılgan ve tecrübesiz olan Consuelo'nun kendi kendine yıkılacağına, Anzoleto'nun bu işe yardım etmemekle kendisine sonsuz bir zevk vereceğine inanarak bundan böyle kendi hesabına ters bir yönde çalışmaya başladı. Bundan başka Anzoleto, sık sık ziyaret

edilmesini kısınıyormuş gibi göstererek hattâ biraz kaba muamele etmesi için Corilla'yı zorlayarak en hararetli savunucuları ile onun arasını açacak kadar kurnazlık göstermişti.

Kurnaz Venedik'li her gece kollarında sıkıttığı kadının ümitlerini gizliden gizliye boşa çıkarmaya çalışırken Consuelo ile Kont'a karşı başka bir rol oynuyordu. Onlara ustaca teşebbüsleri ile ilgi çeken ziyaretlerle, küstahça yalanlarla büyük başarılarının korkunç düşmanını zararsız bir hale getirdiği için övünüyordu. Havai, biraz dedikoduyu seven kont, onun masalları ile oyalanıyordu. Ayrılınalari konusunda Corilla'ya malettiği üzüntülerden izzet-i nefsi okşanıyor, tiyatro münasebetlerinde ve zendostluklarında görülen şu zalim hafiflikle genç adamı haince alçaklıklara sürüklüyordu. Consuelo buna şaşıyor, üzülmüyordu:

— Sesine çalışsan, rolünü ezberlesen daha iyi edersin. Düşmanı zararsız bir hale sokarak büyük bir iş yaptığını sanıyorsun. Ama pek pürüzsüz bir ses, iyice hissedilmiş bir geçiş, tarafsız bir seyirci üstünde hasedçilerin sessizliğinden çok daha fazla işe yarar. Düşünülmesi gereken yalnız halktır. Bunu düşünmediğini üzüterek görüyorum.

Anzoletto:

— Sevgili Consuelita, için rahat etsin, diyordu. Hatan hem aydın, hem tarafsız olan bir seyirciye inanmandan ileri geliyor. Bu işin ehli olanlar hemen hiç bir zaman inanılır, iyi niyetli değillerdir. İyi niyetli

olanlar ise bu konuyu o kadar bilmezler ki, onların gözlerini kamaştırmak ve sürüklemek için biraz cesaret yeter.

XVII

Anzoletto'nun kont'a karşı duyduğu kıskançlık, başarı susuzluğunun ve Corilla'nın gösterdiği ateşli ilginin uyanmasıyla yatışıp gitmişti. Consuelo'nun daha atak, daha gayretli bir savunucuya ihtiyacı yoktu. Kendi masumluluğu onu hâlâ Zustiniani'nin cüretli hareketlerinden onu koruyor ve bu hareketlerle hiç ilgilenmemek suretiyle onu kendisinden uzak tutuyordu. Onbeş gün sonra bu sefih Venedik'li genç kızda, ahlâk bozukluğuna götüren kibar tutkuların henüz bulunmadığını anlamıştı. Bu tutkuları onda uyandırmak için hiçbir şeyden çekinmiyordu. Ama bu bakımdan da ilk günden bu yana ilerleyemediği için işin üzerine düşüp ümitlerin yok olmasını da istemiyordu. Eğer Anzoletto, koruyuculuğu ile canını sıkmış olsaydı belki de öfke onu hâdiseleri zorlamaya sevkederdi. Fakat Anzoletto alanı ona boş bırakıyor, Consuelo da hiç bir şeyden çekinmiyordu. Kont'un bütün yapabileceği şey kendisine ihtiyaç duyuluncaya kadar ona kendini hoş göstermekti. Şu halde kendini beğendirmek için yapmadığı ince çapkınlık, yapmadığı nazik iltifat kalmıyordu, Consuelo kibar tabakanın o serbest ve zarif geleneklerini koruyucusunun heyecanlı müzik merakına, olagelen iyiliğine yormakta inad ederek bütün bu aşırı sevgi belirtileri-

ni kabul ediyordu. Ona karşı gerçek bir dostluk, saygılı bir minnet duyuyordu. Kont ise bu saf ruhun kendini teslim edişinden hem mutlu, hem endişeli olarak tam aradaki buzları eriteceği zaman ona telkin ettiği duygudan artık korkmaya başlıyordu.

Kont kendisi için yepyeni bir duyguya, hazdan yoksun olamayan bir korkú ile teslim olurken (çünkü bütün Venedik'in, zaferinin eseri olduğu düşüncesine kapılarak biraz boş ümitlerle avunuyordu.) Corilla da içinde bir takım değişmelerin meydana geldiğini hissediyordu. Genç kadın asil bir sevgi ile sevmiyordu ama hiç değilse sevgisinde ateşlilik vardı. Taşkın ve buyurukçu ruhu genç Adonis'in boyunduruğu altında bükülüyordu. Bu hal içinde iffet kaygısı bulunmayan Venüs'ün levent bir çobana tutulması, bir ölümlünün önünde ilk defa olarak korkak, âciz bir duruma düşmesi idi. Kendisinde bulunmayan ve kendisine tatlı bir hazla beraber bir çeşit acıma duymadıkça hiç tasa çekmediği erdemleri yalandan gösterecek kadar her şeye boyun eğiyordu. Kendine hayran olan kişilerin, bu duyguyu başka bir insanın üstüne aktarması, yüceliklere ve fedakârlıklara en az elverişli ruhları zaman zaman yükselttiği ve asilleştirdiği ne kadar doğrudur.

Corilla'nın duyduğu heyecan, sanatı üzerine etki yapıyordu. Hattâ tiyatroda, acındırıcı rolleri daha tabii, daha duygulu oynadığı göze çarpıyordu. Ama yaradılışı ve karakterinin özü âdeta parçalandığı ve bu başkalaşmanın meydana gelmesi için gereken

şiddetli ve üzücü bir iş buhran, bu çekişme içinde vücut gücünü bitkin bir hale getiriyordu. Hattâ her gün sanatının gerilediğini kimi kötü bir sevinçle, kimi ciddi bir korku ile şaşırarak fark ediyorlardı. Sesi günden güne sönüyordu. İçten doğma ezgilerle yaptığı parlak çıkışlar, soluğunun kesilmesi ve rastgele vurgular yüzünden başarısızlığa uğruyordu. Bunun için duyduğu cansıkıntısı ve korku onu büsbütün düşürüyordu. Hattâ Consuelo'nun sahneye çıkmasından bir gün önceki temsilde öyle kötü ve yanlış şarkı söyledi ve bir çok parlak geçişlerde öyle başarısızlık gösterdi ki, dostlarının hafifçe alkışı çok geçmeden muhaliflerinin mırıltıları karşısında üzüntülü bir sönüşle yok oluverdi.

Nihayet büyük gün geldi, salon öyle doldu ki güçlkle nefes alınabiliyordu. Corilla siyahlar giymiş, solgun, heyecanlı, canlıdan ziyade bir ölü gibi, sevgilisinin başarısızlığını rakibinin muzaffer olduğunu görmek korkusu arasında kalarak tiyatrodaki küçük locasının dibine oturdu. Venedik'in bütün kibarları ile güzelleri, çiçekleri ve parıl parıl ışılan elmasları ile üç yarım daire şeklinde yer aldılar. *Sevimli* erkekler kulisleri o zaman âdet olduğu üzere sahnenin bir kısmını tıklım tıklım dolduruyorlardı. Dokariça, devletin bütün ileri gelenleri ile beraber ön sahnede göründü. Porpora orkestrayı kendisi idare etti. Kont Zustinani de Consuelo tuvaletini tamamlayıncaya kadar giyinme odasının kapısında bekledi. Bu sırada Anzoletto devrin o garip eskiçağ savaşçısı

kıyafetinde süslenmiş kulis arasında kendinden geçiyor, bacakları üstünde durabilmesi için büyük bir bardak Kıbrıs şarabını yuvarlıyordu.

Temsil edilen opera ne bir klâsik bestecinin, ne bir yenilik getiricinin, ne mutaasıp bir eski, ne de cüretli bir modern bestecinin eseri idi. O, bir yabancının tanınmamış operası idi. Porpora kendi adının ya da ünlü bir adın rakip bestecilerde uyandırmaktan geri kalmayacağı dolaplardan kaçınmak, her şeyden önce öğrencisinin başarısını sağlamak için İtalya'da, hattâ dünyanın hiç bir tarafında henüz ne düşmanları ne taraftarları bulunan ve düpedüz mösyö Christoph Gluck(!) diye anılan genç bir Alman'ın ilk lirik eseri *Ipermenestre*'i teklif etmiş ve hazırlatmıştı.

Anzoletto sahnede görünür görünmez bütün salonda bir takdir mırıltısı dolaştı. Anzoletto'dan önceki tenor mükemmel bir şarkıcı olmakla beraber sahneden çekilmek üzere ihtiyarlığını, sesinin kısılmasını ve yüzünün çirkinleşmesini beklemek gafletinde bulunduğu için nankör seyirci kitlesi tarafından pek aranmıyordu. Çoğu zaman kulaklarından ziyade gözleriyle dinleyen cinsi lâtif, o yüzü sivilceli, iri yarı adamın yerine bir gül kadar taze, Phebus kadar sarışın Phidias'ın elinden çıkmış bir heykel gibi tam bir Venedik çocuğunu, yirmi dört yaşındaki bir genci görmekle hayran kalmıştı. *Benco, erespo e gressito*(?)

Anzoletto fazla heyecandan birinci aryayı pek iyi söylemedi. Fakat mükemmel sesi, güzel hareketleri, yeni ve başarılı birkaç çabuk ses dolaşmasını kadınlara

rın ve yerlilerin fazla övgüsünü kazanmasına yetti. Sanat hayatına ilk defa başlayan bu gencin büyük imkânları ve geleceği vardı; üç defa alkışlandı. İtalya'da ve her yerden daha fazla Venedik'de yapıldığı gibi kulis arasına çekildikten sonra iki defa sahneye çağrıldı.

Bu başarı ona cesaret verdi. *İpermnestre* ile beraber sahnede görüldüğü zaman artık korkusuzdu. Bu sahnenin bütün etkisini Consuelo üstüne çekti. Artık ondan başkasını görmüyorlardı ve dinlemiyorlardı: "Bakın, evet O! Kim? İspanyol kızı mı? Evet. Sahneye ilk defa çıkan kız, *Lamante del Zustiania*."(*)

Consuelo vekarla ve soğuk bir eda ile sahneye girdi. Gözlerini seyircinin üzerinde dolaştırdı. Korumacılarının alkış tufanını alçak gönüllülük göstermeden, kendini beğendirme davranışlarına kapılmadan bir selâmla karşıladı. Reçitatifini öyle sağlam bir sesle, öyle yüce bir ifade ile, öyle ezici bir güvenle söylemişti ki, daha ilk cümlede takdir çığlıkları salonun her köşesini doldurdu.

Corilla, Anzoletto'ya korkunç bir bakış fırlatarak:

— Ah, alçak beni oyuna getirdin" diye haykırdı. Genç adam o anda pek fazla gizleyemediği bir gülümseme ile gözlerini ona doğru kaldırmaktan kendini alamadı.

(*) Zustinia'nın sevgilisi

Genç kadın göz yaşları içinde kendini locasının arka tarafına attı.

Consuelo daha birkaç müzik cümlesi söylemedi ki ihtiyar Lotti⁽¹⁾ nın titrek sesi işitildi ve köşesinde şöyle söyleniyordu: *Amici miei, giestro è unportento⁽²⁾*.

Consuelo büyük başlangıç aryasını söyledi: iki defa durduruldu. Biz diye bağırdılar. Yedi defa sahneye çağırdılar. Coşku haykırıışları oldu. Nihayet Venedik'e yakışır müzikseverlik, hem sürükleyici, hem gülünç bütün şatafatı ile kendini gösterdi.

Koltukların arkasındaki oturan halkın bağırp çağırmalarından kurtulmak için kulis arasına dönen Consuelo: — “Neden böyle haykırıyorlar? Sanki beni taşılayacaklarmış gibi - diye kulise çekilmesiyle parterdeki seyircilerin kükreyişleri ile sahneye çağırılması bir oldu.

O andan itibaren Anzoletto'yu pek yavan gördükleri için artık onunla ikinci derecede meşgul oldular. Herkes keyifli idi. Ona iyi muamele ettiler. Fakat şarkısının bozuk taraflarını soğuk bir hoşgörölükle geçiştirerek iyi başardığı yerlerde hemen bir alkışla hatırını almamalarından yüzünün, taşkın ve gürültücü çoğunluğu teşkil eden kadınların hoşuna gittiğini, ama erkek seyircilerin kendine pek değer vermediğini ve bütün coşkunluklarını primadonnaya sakladıklarını açıkça anladı. Düşmanca niyetlerle gelmiş olan bu insanların arasında bir mırıltıya cüret edecek kimse çıkmadı ve gerçek şu ki günün harikası-

na karşı, durulmaz bir sürüklenişe direnen üç kişi bile görülmedi. Aslında kimsenin müziği kaale almadığı halde eser dünyanın en büyük başarısını kazandı. Bu müzik zarif, hafifce acındırıcı, hattâ dediklerine göre *Alceste*, *Orphée* bestecisini henüz belli etmeyen tam bir İtalyan müziği idi. Dinleyiciyi şaşırtacak kadar göze çarpan bir güzelliği de yoktu. Daha ilk perde arasında Alman besteci, yanında genç tenor, çiçeği burnunda primadonna, hattâ Clorinda olduğu halde perde önüne davet edildi. Consuelo'nun koruması sayesinde Clorinda bayağı bir ifade ile ve pelte gibi bir sesle ikinci kadın rolünü burnundan söylemiş, fakat yerini aldığı Rosalba pek sıska olduğu için onun güzel kolları herkesi gevşetmişti.

Son perde arasında Corilla'yı gizlice gözleyen ve gittikçe hırçınlıklarını arttırdığını sezen Anzoletto, bir taşkınlığın önüne geçmek için genç kadını locasında gidip görmenin akıllıca bir hareket olduğuna karar verdi. Corilla onu görür görmez üzerine bir dişi kaplan gibi atıldı. Suratına iki üç tokat patlattı. Son tokat bir kanca gibi takıldığı için bir kaç damla kan aktı ve allık ve pudranın örtemediği bir iz bıraktı. Harakete uğrayan tenor, ses sanatçısı kadını yarı baygın bir halde kız kardeşi Rosalba'nın kolları arasında düşüren kuvvetli bir yumruğu göğsüne indirerek bu taşkınlıklara son verdi.

Corilla boğuk bir sesle mırıldandı:

— Alçak, namussuz, *Buggiardo*(¹): Consuelo'n-da, sen de benim elimde gebereceksiniz.

Anzoleto yüzü sapsarı, dişleri kenetlenmiş, batakliklarda büyümüş bir erkeğin o el çabukluğu ile fırlatabileceği sadık bıçağını genç kadının gözleri önünde parıldatırken şöyle cevap verdi:

— Eğer bu akşam bir adım atmak, bir hareket yapmak, herhangi bir hayasızlığa kalkışmak budalalığını gösterirsen bütün Venedik'in gözleri önünde seni hançerlerim.

Ödü kopan Rozalba:

— Deddiğini yapar, diye mırıldandı. Haydi gidelim, burada ölüm tehlikesi içindeyiz.

Anzoleto cevap verdi:

— Evet, burada ölüm tehlikesi içindesiniz. Bunu unutmayınız.

Sonra geri geri çekilerek locanın kapısını şiddetle itti. Kilidi iki defa çevirip kadınları oraya kapadı.

Bu hem acıklı, hem gülünç sahne, Venedik'e yakışır bir tarzda çabuk, esrarlı ve belli belirsiz bir gürültü içinde geçmekle beraber sahneye ilk defa çıkan bu sanatçının mendili ile yanağını saklıyarak giyinme odasına girerken kulisleri çabuk çabuk geçtiği görülünce herkes hafif bir dalaşmadan şüphelendi. Hattâ eski Yunan prensinin saçlarındaki lüleleri tekrar düzeltmek, yara izini bir kremle kapatmak için çağrılan berber kahramanın yüzünü âşık bir diş kendinin tırnakladığını koristlere ve figüranlara anlattı. Sözü geçen berber bu türlü yaraları tanıyordu ve bu türlü kulis maceralarının da acemisi değildi.

Hikâye, nasıl olduğu bilinmeden sahnenin içini dolaştı, oradan localara geçip biraz daha genişleyerek tekrar sahneye atladı, orkestradan balkonlara, salonun gerilerine kadar indi. Anzoleto'nun Corilla ile olan münasebetlerini henüz bilen yoktu. Ama birkaç kişi genç adamı telâş içinde Clorinda'nın yanında görmüştü. Hattâ baş şarkıcıyı kıskanan ikinci şarkıcının, tenorun gözlerinden birini çıkarıp üç dişini kırdığı söylentileri dolaştı.

Bu olay bir çok kimseye (bir çok kadına diyecektim) üzüntü oldu. Bir çokları için bu pek küçük skandaldı. Herkes oyunun yarıda kalıp kalmayacağını, ihtiyar tenör Stefanini'nin rolü tamamlamak için elinde nota ile sahneye çıktığını görüp görmeyeceklerini birbirine soruyordu. Perde kalktı. Consuelo'nun oyunun başında olduğu gibi sâkin ve yüce bir eda ile tekrar sahneye çıktığı görülünce her şey unutuldu. Rol pek acıklı olmamakla beraber genç kız, oyununun kudretiyle ve şarkı söylemesindeki ifade ile onu acıklı bir hale getirdi, göz yaşı döktürdü; hattâ tenör tekrar sahnede görülünce yüzündeki küçük yara izi ancak bir gülümsemeye sebep oldu. Fakat başarının mümkün olduğu kadar parlak olacağı umulurken bu gülünç vak'a buna engel oldu. Gecenin bütün övgüleri tekrar sahneye davet edilen ve operanın sonunda çılginca alkışlanan Consuelo'nun üstünde toplandı.⁽¹⁾

Tiyatrodan sonra Zustinani'nin sarayına gece yemeğine gidildi. Hattâ Anzoleto, Corilla'yı locasına kilitlediğini unutmuştu. Bu yüzden Corilla kapıyı

kırarak dışarı çıkmak zorunda kaldı. Bu kadar parlak temsili izleyen bunca kargaşalıkta onun locaya hapsedildiğini hemen hemen kimse farketmemişti. Fakat kapının kırılması olayı, ertesi gün Anzoleto'nun yediği pençe darbesiyle aynı zamanda ortaya yayıldı. Genç adamın şimdiye kadar pek titizce sakladığı gönül macerası böylelikle ortaya çıkmış oldu.

Kontun Consuelo şerefine verdiği muhteşem ziyafet sofrasına henüz oturulmamıştı. Venedik edebiyatının bütün asları bir gün önce doğaçtan söylenen soneleri ve madrigalleri, arzu toplamış genç kıza okudukları sırada bir uşak, Corilla'nın küçük bir mektubunu Anzoleto'nun tabağı altına sokuşturdu. Anzoleto mektubu gizlice okudu. İçinde şöyle yazılı idi:

“Şu anda gelip beni bulmazsan ben gelip seni bulurum. İster dünyanın öbür ucunda ol, ister o Allahın belâsı Consuelo'cuğunun kolları arasında ol, gelip seni bulur ve tam bir rezalet çıkarırım”.

Anzoleto sanki bir öksürük nöbetine tutulmuş gibi yaptı ve kapı sahanlığında bulduğu bir nota kağıdından bir kenar parçasının üstüne kurşun kalemle şu cevabı yazmak üzere dışarı çıktı:

“Eğer istersen gel. Hakaretimle ve kinimle beraber bıçağım, daima hazır, bekliyor”.

Zorba delikanlı, bu kadın gibi bir yaratıkla münasebete girdiği için korkunun bir köstekleme, göz dağının tek ölçülü davranış olduğunu biliyordu.

Fakat ziyafet süresince istemediği halde dalgın ve somurtkan bir hal aldı. Sofradan kalkılınca Corilla'nın evine gitmek üzere gözden kayboldu.

Zavallı kızı acınacak vaziyette buldu. İhtiyaçlar ardından sel gibi göz yaşları gelmişti. Saçları darma-dağınık, gözleri hüngür hüngür ağlamaktan harap olmuş, penceresinin önünde oturuyordu. Öfke ile yırttığı elbisesi, heyecanla kabaran göğsünün üstüne lime lime düşüyordu. Kız kardeşini ve oda hizmetçisini savdı, bir daha göremeyeceğim diye korktuğu adamı yanında bulunca istemeye istemeye yüz çizgileri bir sevinç parlayışı ile aydınlandı. Anzoletto, onu çok iyi tanıdığı için ne türlü avutacağını biliyordu. İyiye biliyordu ki en ufak pişmanlık ve acıma belirtisi karşısında öfkesi uyanacak, öç almaya kalkışacaktı. Sertlik ve haşinlik rolünde devam etme yoluna gitti. Ümitsiz hali içini sızlatmakla beraber ona ağzına geleni söyledi. Kendisine vedaya geldiğini bildirdi. Onu ayaklarına kapanacak, dizleri üstünde sürünecek, öldürücü bir ıstırapın acısı içinde af dileyecek bir hale getirdi. Onu bu şekilde kırıp geçirdikten sonra yumuşamış göründü. Böyle güzel, böyle kurumlu bir kadının, çile çeken bir Medeleine gibi tozlar içinde yuvarlandığını gördüğü zaman gururdan ve bilinmez hangi ateşli heyecandan büsbütün aklını kaybederek onun taşkınlıklarına boyun eğdi ve kadını yeni hazlara gark etti. Ama buyruğu altına aldığı bu dişi aslanla teklifsiz olurken onun yırtıcı bir hayvan olduğunu bir an için olsun unutmadı. Yaralanan

fakat affeden bir efendinin davranışını sonuna kadar devam ettirdi.

Heyecanla gelen ve horlanan bu kadın, kolunu balkonun sabah serinliği ile ıslanmış mermerine dayayarak solgun yüzünü kara uzun saçlarının altına saklayarak âşıkının kendisine verdiği işkencelerin tatlı ve hoş bir hale getirdiği bir sesle sızlanmaya başladığı sırada gün ağarmaya başlıyordu. Anzoletto'ya:

— Peki, öyle olsun, dedi, ben kiskancım, hattâ muhakkak istiyorsan bundan da daha kötüyüm. Hasetçiyim. Yeni meydana çıkan bir kudretin karşısında on yıllık zaferimin sönüvermesini ve nankör bir kababalığın acımadan, göz yaşına bakmadan bu kadının önünde beni kurban etmesini görmeye tahammül edemiyorum. Zaferin heyecanlarını, çöküşün zilletlerini öğrendiğin zaman bugün bana gösterdiğin sert ve amansız davranışı kendine karşı göstermeyeceksin. Hâlâ gücümün olduğunu, gururlarla, başarılarla, zenginliklerle yüce ümitlerle dolu bulunduğumu, yeni ülkeler göreceğimi, yeni âşıkları boyunduruğum altına alacağımı, yeni bir seyirciyi büyüleyeceğimi söylüyorsun. Bütün bunlar gerçek olsa bile bütün dostlarım tarafından yüz üstü bırakıldığım, tahtımdan kovulduktan ve oraya çok sevilen bir kadının çıktığını gördükten sonra dünyada beni hangi şeyin avutabileceğini umuyorsun? Üstelik hayatımda ilk, bütün sanat hayatımda tek olan bu yüz karası bana reva görülüyorsa, demek bu, senden geliyor. Üstelik âşığının, zilletle çılgınca sevdiğim ilk erkeğin

bir eseri bu. Hâlâ benim yapmacıklı kötü kalbli olduğumu, önünde iki yüzlü bir yücelik, yalancı bir yüksek gönüllülük tasladığımı söylüyorsun. Bunun böyle olmasını sen istedin Anzoletto. Hakarete uğramıştım. Sakin görünmemi emrettin, ben de sakın kaldım. Kuşkulanmıştım, samimiyetine inanmamı emrettin, ben da sana inandım. Ruhumda öfke ve ölüm kabardı, bana gülümsememi söyledin, ben de gülümsedim. Öfkeli idim, ümitsizdim. Sessiz durmamı emrettin, ben de sustum. Bana yabancı olan bir tabiatta görünmekten, imkânlarını aşan sabır ve tahammülü kabullenmekten daha fazla ne yapabiliyordum ben? Beni sabır ve tahammül yüz üstü bırakınca, bu işkence tahammülümü aşınca, aklım başımdan gidince, çektiğim çilelerin yüreğini kanatması gerekirken ayaklarının altına attığın bu çirkef içinde mi beni can üstünde bırakmak istiyorsun. Ah! Anzoletto, tuncdan bir kalbin var. Bense, kemirici dalgaların sürüklemesine ve hırpalanmasına kendini bırakan kıyı kumlarından daha fazla bir şey değilim. Mademki gücünü göstermek ihtiyacını duyuyorsun, azarla, döv beni, rezil et beni. Ama hiç değilse içinden acı bana ve hakkımda kötü kanaatlerine karşılık aşkımın enginliğini bir düşün, değil mi ki bütün bu azaplara katlanıyorum ve daha da katlanmak istiyorum.(1)

Genç adamı daha sükûnetle kolları arasında sıkarken:

— Fakat, dinle beni, dostum, dedi. Bana reva gördüğün azaplar, senin geleceğin ve senin mutlulu-

ğün için duyduklarım yanında hiç kalır. Mahvoldun Anzoletto, sevgili Anzoletto edebiyen mahvoldun. Bunu bilmiyorsun, farketmiyorsun. Bense onu görüyorum. Kendi kendime şöyle diyorum: “Hadi ben ne ise, tutkumun uğruna kendimi feda ettim. Bari düşüşüm onun büyük zaferine yarasaydı? Hayır, hayır, ancak Anzoletto’yu mahvetmeye yarayan, hat-tâ ikimizin de başını ayakları altında ezen bir rakibin âleti oluyorum.

Anzoletto hemen sordu:

— Ne dediğini anlamıyorum senin, çılgın kadın.

— Oysa ne dediğimi anlamalıydın. Hiç değilse bu gece olup bitenleri anlamalıydın. O kız şarkı söyledikten sonra senin söylediğin ilk aryanın uyandırdığı coşkunun arkasından halkın gösterdiği soğukluğu görmedin mi? Ne yazık! O kız her zaman daha iyi, herkesten daha iyi, dahasını söyleyeyim mi sevgili Anzoletto, senden bin kat daha iyi şarkı söyleyecek. Bu kadının seni ezeceğini, daha doğarken seni ezdiğini görmüyor musun? Senin güzelliğini çirkinliği ile nasıl örttüğünü görmüyor musun? Çünkü o, çirkindir, bunu gene de söylerim. Ama hoş giden çirkinlerin erkeklerde, dünyada en güzel kadınların, yapamayacağı kadar ateşli tutkular, şiddetli sevdalar uyandırdığını biliyor musun? Ona tapıldığını onunla beraber bulunduğun her yerde silineceğini, farkedilmez bir hale geleceğini bilmiyor musun? Dünyaya gelen bir çocuğun yaşaması ve büyümesi için nasıl havaya ihtiyacı varsa tiyatro için doğan bir

istidadın da gelişmesi, hız alabilmesi için övgülere, başarılarla ihtiyacı olduğunu, en küçük rekabetin sanatçının yürekten dilediği hayatı sömürdüğünü ve korkunç rekabetin etrafımızda açılan bir boşluk, ruhumuza sokulan bir ölüm olduğunu bilmiyor musun? Benim şu hazin hayatım örnek olsun. Yakın zamana kadar tanımadığım, korkulacak tarafı olmadığına söylediğin, şu rakibin bana verdiği görünmez göz dağı bir aydan beri kolumu kanadımı kırmaya yetti. Hattâ ben ne kadar onun zafer gününe yaklaşıyorsam, o kadar sesim sönüyor ve kendimi mahvolmuş hissediyorum. Böyle bir zaferin mümkün olabileceğine inanmıyordum bile. Ya şimdi bu zaferin karşımda kesinliğini, parlaklığını, yenilmezliğini görünce ne hale gelirim? Ürkek, yılgın, âciz, yıkılmış bu halimle de Venedik'de belki de İtalyanın hiç bir tiyatrosunda artık sahneye çıkamayacağımı biliyor musun? Kim bilir bu hâtıra nerelere kadar gelip beni bulacak, bu muzaffer rakibimin adı ve hayali, nerele-re kadar peşimden gelip bana her gittiğim yeri dar edecek? Ah, ben mahvoldum. Ama sen de mahvoldun, Anzoletto daha yaşamadan ölüyorsun, bundan memnun olurdu. Senin mahvına yürürdüm. Öcüm alınmış olurdu, oysa yeis içinde şunları söylüyorum: Venedik'de onunla beraber bir defacık görünürsen, artık senin için gelecek diye bir şey kalmaz. Eğer onun peşinden gidersen utanç ve hiçlik seninle yoldaşlık edecek. Eğer onun geliri ile yaşayarak, zenginliğini paylaşarak, şöhretinin altına sığınarak zavallı renksiz varlığını onun yanında sürüklersen

seyircinin gözünde adının ne olacağını biliyor musun? Seni görerek” bu kadının arkasında görünen bu güzel delikanlı kimdir? Hiç, hattâ hiçten de daha aşağı birisi, tanrısal ses sanatçısının kocası ya da âşığı” diyecekler.

Anzoletto’nun yüzü, göğün doğusunda yükselen fırtına yüklü bulutlar gibi karardı.

— Sen delisin. Sevgili Corilla, Consuelo senin bugün hasta hayal gücünün yarattığı kadar tehlikeli değildir. Bana gelince, ben sana söyledim. Onun sevgilisi değilim. Muhakkak ki kocası da olmayacağım. Hattâ cılız bir kuş gibi onun geniş kanatları altında yaşayacak değilim. Bırak o havalansın. Güçlü bir hamlenin yerden ayaklarını keseceği herkes için gökte yeteri kadar hava ve boşluk var. Hele şu serçeye bir bak, kanalın üstünde, denizin üstünde şu en ağır martı kadar uçmuyor mu? Haydi şu hayallerden sıyrıl. Güneş beni kollarından ayırıyor, yarın görüşürüz. Eğer tekrar gelmemi istiyorsan beni büyüleyen güzelliğine kıskançlık haykırışlarından ve taşkınlıklarından daha ziyade yakışan şu yumuşak başlılığı ve sabrı yeniden takın.

Anzoletto, kendisi de kara düşünceler içine gömüldü ve çekilip gitti. Ancak yatıp uyumaya hazırlandığı sırada Zustiniani’nin sarayından çıkınca evine götürmek için Consuelo ile beraber kimin gidebileceğini düşündü. Bu hizmeti şimdiye kadar kimseye bırakmamıştı. Yastığını başının altında düzeltmek için kuvvetli yumruklar indirirken kendi kendine şöyle dedi:

— Her şeye rağmen kontun maksadına erişmesi kaderimde varsa, bu işin erken olması, geç olmasından daha hayırlıdır benim için.

XVIII

Anzoleto gözlerini açınca kontun uyandırdığı kıskançlığın da meydana çıktığını hissetti. Ruhu binbir karşıt duygu ile allak bullak olmuştu. Başta Consuelo'nun dehâsı ve başarısı hakkında Corilla'nın onda uyandırdığı bambaşka bir kıskançlık geliyordu⁽¹⁾ Nişanlısının büyük başarısını, boşa çıkan şöhret hırsı içinde kendi düşüşü olarak ad verdiği şeyle karşılaştırdıkça bu kıskançlık içine daha fazla sokuluyordu. Ondan sonra bir gün önce tek ve pek yüce bir sevgiliye sahip olduğu için avunurken bundan böyle ünlü, tam mânasıyla güçlü bir kadının gölgesinde kalmanın küçüklüğü, çoktandır kafasından geçirdiği gibi şimdi belki de gerçekleşmiş bulunuyordu. Bu iki kıskançlık kafasının içinde çatışıyordu. Bunlardan birini yok etmek için hangisini bırakacağını bilemiyordu. İki şeyden birini seçmek, ya başka yerde ekmeğini kazanmak için Consuelo'yu Venedikten kont'tan uzaklaştırmak, ya da onu konta bırakmak ve genç kadının karşısına artık rakip olarak çıkamayacağı bir yerde şansını denemek üzere uzaklara gitmek zorunda idi. Gittikçe derinleşen bu kararsızlık içinde kendini yatıştırmak için gerçek sevgilisinin yanına gidecek yerde Corilla'nın evine giderek yeniden fırtınanın içine atıldı. Corilla deli-

kanlının içindeki ateşi eşeleyerek bir gün öncekinden daha büyük ısrarla durumunun kötülüğünü ona açıkladı.

Genç kadın:

— Kimsenin kendi çevresinde kıymeti bilinmez, dedi. Doğduğun genel meydanlarda line lime elbisenle koşarak gördüğün ve her birinin (Tanrı bilir ki kişizadeler hayale dayanmış da olsa kendi nüfuzlarıyla sanatçılara karşı öğünmekten hoşlanırlar.) “Onu koruyan benim, istidadını sezen benim. Bu genci ona sağlık veren benim. Delikanlıyı ötekinden üstün tutan benim.” diyebileceği şu şehir, senin için kötü bir ortamdır. Zavallı Anzoleoto’m burada, açık havada uzun zaman yaşadın. Gelecekteki durumun hakkında hiç bir şey bilinmeden önce sevimli yüzün bütün gelen geçenlerin dikkatini çekmişti. Seni birkaç kuruş kazanmak için gondollarında kürek çektiğini, ya da Tasso’nun birkaç kıtasını söylediğini⁽¹⁾, yahut bir ekmek parasına onların ufak tefek işlerine koştüğünü görenlerin bugün gözlerini kamaştırmak ne mümkün. Yalnız başına yaşayan ve çirkin olan şu Consuelo buranın büsbütün yabancısidir. Zaten İspanyoldur. Venedik şivesinden yoksundur. Kelimeleri, biraz garip olmakla beraber güzel süslenmesi, nefret uyandırır bile, yine de hoş görülecekti. Bu onların kulaklarının alışmadığı bir şey. Birinci perde-deki küçük başarının dörte üçünü güzelliğin sağladı. Son perdede bu güzelliğe çoktan alışılmıştı.

— Herkesin gözü önünde bir hoppaca hareketle suratımda bıraktığınız ve bu yüzden hayatımda sizi hiç affetmeyeceğim bu güzel yara izinin son başarımı silip yok ettiğini de söylesenize.

— Bu hareket, tersine, kadınların gözlerinde ciddi, fakat erkeklerin gözlerinde hoppaca bir hareket. Birincilerle salonlarda saltanat süreceksin; ikinciler olmazsa tiyatroda öleceksin. Onları nasıl uyatabilirsin ki karşındaki rakibin bir kadındır. Hem öyle bir kadın ki, seninle yarışan bir kadın ve zarıflığıyla, haşmetli üstünlüğüyle yalnız ciddi müzik severleri değil, aynı zamanda müzikten anlamayan bütün erkekleri de idare ediyor. Böyle bir kadını elinin altında nasıl tutmak istersin? Ah! Benimle beraber mücadele etmek için Stefanini'ye Saverio'ya, hattâ sahneye benimle çıkan bütün erkeklere bilgi ve istidat gerekmişti.

— Sevgili Corilla, iş böyle olunca Consuelo ile sahneye çıkmaklığım beni ne kadar tehlikeye düşürürse, seninle sahneye çıkmaklığım da beni o kadar tehlikeye düşürecek demektir. Peşine takılıp Fransa'ya gitmek hevesine kapılsaydım, orada bana pek iyi bir ders verirdin.

Anzoletto'nun ağzından çıkan bu sözler karşısında Corilla'nın zihninde bir şimşek çaktı. Tahmin ettiğinden daha âlâsını elde ettiğini gördü. Çünkü Venedik'i bırakıp gitmek fikri sevgilisinin kafasında şekillenmişti. Onu kendisiyle beraber sürüklemek ümidi içine doğunca, bu tasarının zevkini genç adama

tattırmak için hiç bir şeyden çekinmedi. Elinden geldiği kadar kendini alçalttı ve sebepsiz bir alçak gönüllülükle kendini rakibinin altına indirdi. Kendisinin ne büyük bir şarkıcı, ne de seyircide tutkular uyandıracak bir güzel olduğunu söylemeğe razı oldu. Bütün bunları kendiliğinden ve düşündüğünden daha gerçek olduğu, Anzoletto'da bunları daha fazla farkettiği ve Consuelo'nun o yüce üstünlüğünde hiç bir zaman aldanmamış olduğu için Corilla, onu kandırmakta güçlük çekmedi. Ortak hareket etmeleri ve kaçmaları hemen hemen bu buluşmada kararlaştırıldı. Her ne kadar Anzoletto bir yolunu bulup bu anlaşmadan kaçmak için daima bir arka kapı bırakıyorsa da bu kaçıışı ciddi bir şekilde düşünüyordu.

Corilla genç adamda bir kararsızlık eseri görünce öteki temsiller için en iyi talih ümidiyle onu okşayarak sanata ilk başladığı günlerine devam etmesini hatırlattı: ama muhakkak olan bir taraf varsa o da gerçekte bu başarısız denemeler genç adamı Consuelo'dan ve Venedik'den soğutacaktı.

Metresin evinden çıkınca nişanlısının evine gitti. Consuelo'yu tekrar görmenin o yenilmez ihtiyacı genç adamı zorlayarak oraya itiyordu. Onun saf öpücüğünü alında hissetmeden ilk defa bir günü bitirmiş, öteki güne başlamıştı. Ama Corilla ile aralarında gelip geçenlerden sonra bu kaypaklığından utanıp kızaracağı için onun da sadakatsizliğinden emin olmak ve sevgisinde tamamiyle aldanmış olduğunu anlamak üzere ona gittiğine kendisini inandır-

maya çalıştı. Kendi kendine şöyle diyordu: “Şüphesiz kont ortadan kayboluşumun verdiği fırsattan ve öfkeden yararlanmıştır. Hattâ zavallı kızcağızın, onun gibi bir çapkına yenilmeden başbaşa kalmasına imkân yok.

Yine de bu düşünce yüzünü soğuk soğuk terletti. Durakladığı zaman vicdan azabının ve Consuelo’nun düştüğü ümitsizliğin kesinliği karşısında kalbi parça parça oluyor; o zaman Consuelo’yu gözyaşları içinde bulacağını tasavvur ederek adımlarını hızlandırıyor-du. Sonra bütün öteki düşüncelerden daha kuvvetli olan içten bir ses ona: “Bu kadar saf, bu kadar âsil bir kızın, böyle ani, bu kadar yüz kızartıcı bir şekilde düşmesine imkân olmadığını” söylüyor; o zaman da kendini düşünerek davranışının çirkinliğini, tutkusundaki bencilliğin hayatına ve vicdanına yüklediği yalanlarla utançları hatırlayarak adımların ağırlaştırı-yordu.

Consuelo’yu sırtında siyah elbisesi ile, masanın başında her zamanki gibi kutsal bakışlarıyla ve saf tavırlarıyla buldu. Genç kız her zaman gösterdiği atılışı ile ona doğru koştu. Sonra merakla, fakat kedisinden uzak geçirilen şu zamanın nasıl kullanıldığı üstünde bir sitem, bir kuşku göstermeden onu derin derin süzdü.

Genç adam içinde utanmanın yarattığı derin yeisle cevap verdi:

— Hastalandım. Dekora çarparak başımda açılan vuruş yarasının mühim bir şey olmadığını söyleye-

rek sana göstermiştim ya; işte bu vurma neticesi beynimde öyle bir sarsıntı oldu ki, bayılırim korkusu ile Zustiniani'nin sarayından ayrılmak zorunda kaldım ve bütün öğle öncesini yatakta geçirmek ihtiyacını duydum.

Consuelo rakibi tarafından açılan yara izini öperek:

—Aman yarabbi, dedi, hastalandın öyle mi? Şimdi hâlâ hasta mısın?

— Hayır, bu dinlenme bana iyi geldi. Artık bunu düşünme. Ve yalnız başına evine gelmek için ne yaptın, bana onu söyle.

— Yalnız başıma mı? Yok canım, kont beni evime gondolu ile getirdi.

Anzoleto garip bir ifade ile bağırdı:

— Hah! Bundan zaten emindim. Sonra da şüphesiz... Bu başbaşa kalma sırasında sana çok güzel şeyler söylemiştir.

— Herkesin önünde söylediklerinden başka ne söyleyebilirdi? Şımartıyor beni. Bu illetlere karşı korumamış olsam bana da kendimi beğenmişlik gelecek hani. Zaten yalnız da değildik. İyi yürekli öğretmenim benimle beraber gelmek istemişti. Ah, kusursuz bir dost.

Yeniden güven kazanan, ama hâlâ dalgın duran Anzoleto:

— Hangi öğretmen? Hangi kusursuz dost?

— Canım Porpora. Ne düşünüyorsun böyle?

— Sevgili Consuelo, dün akşamki büyük başarı-
nı düşünüyorum. Sen de bunu düşünmüyor musun?

— Sana yemin ederim, seninkinden daha az.

— Benimki ha! Ah güzel, dostum; benimle alay
etme; benim başarıım öyle silik oldu ki, daha ziyade
bir düşüşe benziyordu.

Consuelo şaşkınlıktan sapsarı kesildi. Çok sakın
tabiatına rağmen kendisiyle sevgilisinin topladığı
alkışlardaki başkalığı farkedecek kadar kendinde
gerekli soğukkanlılığı bulamamıştı. Bu türlü alkışla-
maların öyle sersemletici etkisi vardı ki, en aklı
başında bir sanatçı bile kendini bundan kurtaramaz.
Bu yüzden kimi sanatçılar bir alay şamatasını bir
başarı hengamesi sanırlar.

Consuelo, dinleyicilerin kendisine olan sevgisini
büyütecek yerde, bu müthiş gürültülerden âdeta
ürkmüş onun mânasını anlayamamış, kendisini, An-
zoletto'dan üstün tuttuklarını kavrayamamıştı. Con-
suelo, Anzoletto'ya, talihten çok fazla bir şey bekledi-
ği için saf saf sitem etti. Hattâ onu kandıramadığı ve
kederini gideremediği için şan ve şerefle fazla düşkün
olduğunu, toplumun teveccühüne fazla değer vererek
bağlandığını açıklayıp ona tatlı tatlı çıkıştı.

— Ben sana her zaman söyledim, sen sanatının
sonuçlarını, sanatın kendisinden daha üstün tutuyor-
sun. Bana öyle geliyor ki, insan elinden geleni
yaptığını ve başardığını bir hissederse biraz fazla,

biraz eksik bir beğenme insanın memnunluğuna ne bir şey katar, ne bir şey eksildir. Zustiniani'nin konağında ilk defa şarkı söylediğim zaman Porpora'nın bana dediklerini bir kere hatırla; her kim içinde gerçek bir sanat aşkı hissederse hiç bir şeyden korkmaz.

Anzoleto kızgın bir sesle lâkırdıyı kesti:

— Bu güzel prensipler Porpora'nla senin gönlünü doyurabilir. Hayatın ancak iyi tarafları bilinince kötü tarafları üstünde felsefe yürütmekten daha kolay hiç bir şey yoktur. Porpora'nın, fakir, hattâ üzgün olmasına rağmen ünlü bir adı var. Bu üstat az çelenk kazanmadı, şimdi onların gölgesinde ihtiyar başındaki saçlar rahat ve huzur içinde ağarabilir. Kendini yenilmez hisseden sen, korkudan anlamazsın. İlk hamlede merdivenin tepesine yükseldin. Sonra da başı döndüğü için ayakları birbirine dolaşanları ayıplıyorsun. Bu biraz merhametsiz bir davranış Consuelo, bir hayli da insafsızlık. Hem senin iddian bana uygulanamaz. İnsan keni değerini anlarsa halkın onamasına aldırış etmemelidir, diyorsun. Ya ben içimde kendimi ve yaptığımı beğenmiyorsa? Çok kötü oynadığımı görmedin mi? Aryamı acınacak bir halde söylediğimi işitmedin mi?

— Hayır işin aslı böyle değil, ne kendinin üstüne çıktın, ne de altına düştün. Duyduğun heyecan, imkânlarından hemen hemen hiçbir şey kaybettirmedi sana. Zaten bu heyecan çabucak kayboldu ve iyi bildiğin şeyleri gerektiği gibi ortaya koydun.

Anzoleto yorgunluktan ve üzüntüden çökmüş olan gözlerini genç kıza dikerek:

— Ya bilmediklerimi?

Consuelo içini çekti, bir zaman sustu. Sonra Anzoleto'yu öperek:

— Bilmediklerini öğrenmek zorundasın, dedi. Eğer provalarda ciddi çalışmasını isteseydin... Sana bunu söylemedim mi? Şimdi şunu, bunu başa kakmanın sırası değil. Her şeyi tamir etmek gerek. Haydi bakalım. Günde yalnız iki saat ayıralım. Göreceksin ki, seni köstekleyen tarafı çabucak yeneceğiz.

— Demek bu iş bir günde halledilecek?

— En fazla bir aylık iş bu.

— Ama ben yarın oynayacağım. Benim istidadımdan çok kusurlarım üstünde duran bir seyircinin önünde yeniden sahne denemelerime devam edeceğim.

— Fakat seyirci senin ilerlemelerini iyice farke-decek.

— Kimbilir, belkide benden nefret ediyor.

— Bunun tersini sana ispat etti.

— Demek bana karşı hoşgörür davranıldığını sanıyorsun?

— Tabii, öyle. Onu yaptı. Sahnede zayıf kaldığın zaman iyi niyet gösterdi, kuvvetli olduğun yerde de sana hak verdi.

— Ama o zamana kadar bu durum göz önünde tutularak, benimle pek aşâğılık bir mukavele yapılacaktır.

— Kont her bakımdan eli açıktır, para harcamaktan çekinmez. Zaten her ikimizin bolluk içinde yaşayacağımızdan daha fazlasını teklif etmiyor mu?

— Tamam demek ben senin kazancınla yaşayacağım?

— Epey bir zaman ben senin lütfunla yaşadım.

— Maksad para değil. Az paraya tutsun beni. Bunun pek önemi yok. Ama bana ikinci ve üçüncü roller verecek.

— Elinin altında baş erkek şarkıcı yok. Uzun zamandan beri sana güveniyor ve sadece seni düşünüyor. Zaten aslında sana karşı bir eğilimi var. Evlenmemize muhalif olduğunu söylüyordun. Bu düşüncenden tamamıyla uzak. Onu ister görünüyor. Hattâ düğününe kendisini ne zaman çağıracağımı sık sık soruyor.

— Ya demek öyle! Bu çok güzel doğrusu! Kont hazretlerine büyük teşekkür!

— Ne demek istiyorsun?

— Hiç. Ancak Consuelo pek iyi bildiğin kusurlarımı daha iyi bir çalışma ile düzeltinceye kadar sahneye çıkmama engel olmadığın için büyük bir haksızlık ediyorsun bana. Çünkü kusurlarımı biliyorsun. Bunu tekrar edelim.

— Samimiyette kusur ettim mi? Sık sık bunu söylemedim mi? Ama sen bana her zaman halkın bu gibi şeylerden anlamadığını söyledin; Kontun evinde şarkı söyleyip de nasıl başarı kazandığını duyunca, düşündüm ki...

— Kibar halkın bu işden alâlede halktan daha fazla anlamadığını mı?

— Düşündüğüm ki meziyetlerin, kusurlarından daha çok dikkati çekecektir. Sanırım ki, hem meziyetlerin, hem kusurların dikkati çekti.

Gerçekten doğru söylüyor, diye düşündü Anzoleto. Acaba sahneye çıkmamı geciktirsem mi? Ama bu, bir daha bana o yeri bırakmayacak olan bir tenoru almaları tehlikesini göze almak demektir.

Odada birkaç defa dolaştıktan sonra:

— Pek iyi, dedi, kusurlarım neymiş?

— Sık sık söylediğim şeyler. Yeteri kadar hazırlanmadan fazla ataklık, duygudan ziyade taşkınlığa dayanan bir hareket gücü. Duygulanmaların, etkilerinden ziyade, iradenin eseri olan tiyatro etkileri. Rolünün bütününe nüfuz etmedin. Onu parça parça öğrenmişsin. Bu, rolü ancak aşağı yukarı parlak parçaların bir devamından ibaretmiş gibi gördün. Bu roldeki derece derece yükselmeleri de, değişmeyi de, özetlemeyi de kavrayamamışsin. Senin güzelliğini, bazı bakımlardan sahip olduğun ustalığı göstermekle telâş ederek daha sahneye girince hemen hemen son sözünü söylemiştin. En küçük bir fırsatta bir etki

aradın ve bunlar için kullandığın vasıtalar birbirinin aynı oldu. Birinci perdenin sonunda seni herkes öğrenmiş ve içini dışını biliyordu; fakat her şeyin bundan ibaret olduğunu sanıyorlardı. Hattâ operanın sonunda olağanüstü bir şey bekliyorlardı. O şey sende yoktu. Hem heyecan tükenmişti, hem sesinin artık aynı tazeliği yoktu. Bunu hissettim. Hem heyecanını, hem de sesini zorladın. Bunu hissettiler. Bu yüzdendir ki, kendine göre en etkili olduğunu sandığın anda halk sana karşı soğuk davrandı. Çünkü o anda seyirciler seni sanatı ile hız alan bir sanatçı değil, ancak başarılar kazanmak için çırpınan bir tiyatro oyuncusu görüyorlardı.

Anzoleto ayağını yere vurarak bağırdı:

— Peki başkaları nasıl yapıyorlar? On yıldan beri Venedik'de alkışlanan bütün bu şarkıcıları dinlemedim mi sanki? İhtiyar Stefanini'nin sesi tükenince bağırıyor muydu? Bununla beraber deli gibi alkolüyorlardı onu.

— Doğru ama halkın bu işte nasıl yanıldığını anlamadın. Şüphesiz onun daha kudretli olduğu zamanı hatırlıyorlardı. Yaşının ona verdiği üzüntüyü kendisine hissettirmek istemiyorlardı.

— Ya Corilla, bak şu devirdiğin put, bazı durumlarda imkânlarını fazla zorlamıyor muydu? Görmek ve duymak için yorucu çabalar harcamıyor muydu? Onu göklere çıkardıkları zamanlar gerçekten bir sanat heyecanı duymuyor muydu?

— Onun kullandığı yapmacıklı vasıtalar, gösterdiği hünerleri, iğrenç oyunu gibi şarkısını da zevkten yücelikten yoksun bulduğum içindir ki sahneye çıkarırken içim çok rahattı. Ben de senin gibi seyircinin bu işden anlamadığına inanmıştım.

Anzoletto derin derin içini çekerek:

— Ah! Consuelo'cuğum parmağını yaranın üstüne basıyorsun, dedi.

— Bu ne demek sevgilim?

— Bu ne demek mi? Bana mı soruyorsun? Aldandık Consuelo, seyirci bunu anlıyor. Bilgisizliğin nüfuz edemediği taraflara gönlü ile nüfuz ediyor. Seyirci eğlence ve heyecan ihtiyacı duyan kocaman bir çocuktur. Kendisine verilenden memnun olur. Fakat bu seyirciye daha iyi bir şey gösterilirse o zaman kıyaslama yapar ve işi anlar. Corilla, geçen hafta kötü şarkı söylemesine ve soluğu kesilmesine rağmen bu seyirciyi büyülemesini bildi. Sen sahnede göründün, Corilla da mahvoldu, silindi, yerlere geçti. Hele tekrar sahneye çıksın ıslıklanacaktır. Eğer ben ilk sahne denemesini onunla beraber yapsaydım kontun evinde onun arkasından ilk defa şarkı söyleyerek eriştiğim başarıya orada da erişirdim. Fakat senin yanında gölgede kaldım. Böyle olacaktı ve her zaman da böyle olacak. Seyirciler parlak şeylerden hoşlanıyordu, zevki o yolda gelişmişti. Yalancı altını mücevher gibi görüyordu. Yalancı altından gözleri kamaşıyordu. Gerçek elması gösteriyorlar, kendisinin bu kadar kaba bir şekilde aldatılmış olduğunu

anlamıyor('). Artık yalancı elmaslara inanamaz. Her şeye hakkını verir. Consuelo benim zavallılığım şuradadır ki, denizden çıkarılmış bir incinin yanında ben, Venedik inci boncuğundan meydana gelmişim.

Consuelo bu düşüncelerde gerçek ve acı bir tarafın bulunduğunu hiç kavrayamadı. Bu sözleri nişanlısının sevgisine yordu. Hattâ tatlı iltifatlar olarak kabul ettiği bu sözleri sadece gülümsemelerle ve okşamarlarla karşıladı. Çalışmak zahmetine katlanmaya razı olduğu gün, genç adamın kendisini de geçeceğini iddia etti. Hattâ kendisi gibi şarkı söylemekten daha kolay hiç bir şey olmadığına onu inandırarak cesaretini destekledi. Bu sözlerinde iyi niyetliydi; çünkü hiç bir güçlük onu engellememişti. Çalışma arzusu ve tahammülü olmayan bir insan için çalışmanın bile engellerin başında geldiğini bilmiyordu.

XIX

Bir yandan Consuelo'nun açık yürekliliğinden öte yandan bir kere daha seyirci önünde onu dinletirmek için zorlayan Corilla'nın kalleşliğinden cesaret bulan Anzoletto, bütün hızı ile çalışmaya koyuldu. Hattâ *İpermestre*'in ikinci temsilinde birinci perde-deki aryasını çok daha temiz söyledi. Seyirci onu beğendi. Fakat Consuelo'nun başarısı gitgide büyü-yünce kendi başarısı onu doyumadı. Hattâ aşalığı böyle yeniden hissetmekle yılgınlık duymaya başladı. O andan itibaren her şey gözlerinde karanlık bir

görünüş aldı. Ona öyle geldi ki, kendisini dinlemiyorlar, yakında oturan seyirciler onun hakkında küçümser fikirleri fısıldaşıyorlar, kulislerin içinde kendisine cesaret veren iyi dilekli meraklılar, bu genç adama sanki son derecede acıyorlardı. Onların bütün övgüleri gözüne iki mânalı göründü ve bu mânaların en kötüsünü kullandı. Perde arasında danışmak için locasına gittiği Corilla sözde korkmuş gibi yaparak hasta olup olmadığını sordu, ona üzüntü verdi.

Genç adam sabırsızlıkla:

— Neden, diye sorunca:

— Çünkü dedi, sesin kısık, üstelik yorgun görünüyorsun. Cesaretini topla sevgili Anzoleto. Korkunun ya da yeisin kösteklediği imkânlarına yol ver.

— İlk aryamı güzel söylemedim mi?

— İlk defa söylediğine yaklaşacak kadar bile söylemedin. Öyle kalbim daraldı ki, az kalsın bayılcaktım.

— Ama gene de beni alkışladılar.

— Ne ise, ümidini kırmam doğru değil. Devam et... Yalnız sesini açmaya çalış.

Anzoleto şöyle düşündü:

Consuelo bana bir öğüt verdiğini sandı. İçgüdü ile hareket etti. Hattâ kendi hesabına muaffak da oldu. Ama dik kafalı halkı el altında tutmamı bana öğretecek kadar tecrübeyi nereden bulacak? Bu kızın bana verdiği yönü izlerken üstünlüklerimi kaybediyoy-

rum. Hattâ sesimin gelişmesini kale almıyorlar. Hadi ilk ataklığıma dönelim. Kontun evindeki ilk denememde inanmadığım kimselerin bile gözlerini kamaştıracağını hissetmedim mi? İhtiyar Porpora bende dehanın izleri bulunduğunu söylememiş miydi? Hadi bakalım bu seyirci bendeki izlere katlansın ve dehanın önünde eğilsin.

Çırpındı, didindi, ikinci perdede harikalar yarattı. Hayretle dinlendi. Kimi insanlar el çırpıyorlar, geri kalanlar alkışları susturdular. Seyircinin büyük bir kısmı, Bunlar bir sanat yüceliği mi yoksa berbat bir oyun mu olduğu konusunda kararsız kaldı.

Biraz ataklık belki de Anzoletto'yu kazandıracaktı. Fakat bu başarısızlık, kafasını altüst edecek ve bütün geri kalan kısmını utanıp beceremeyecek kadar onu sarstı.

Üçüncü temsilde cesaretini yeniden kazanmıştı. Consuelo'nun öğütlerine kulak asmadı, bildiği gibi hareket etmeye karar verdi. En garip kaprisleri, en pervasız acaiplikleri denedi. Rezalet! İki üç ıslık bu ümitsiz teşebbüslere tepki göstermeyen sessizliği bozdu. İyi yürekli, gönlü yüce seyirci de ıslıkları susturarak el çırpmaya başladı. Bir kimsenin kişiliğine karşı gösterilen bu iyilikseverlik, sanatçıya karşı gösterilen bu ayıplama üstünde aldanmaya imkân yoktu. Anzoletto giyinme odasına dönerken elbisesini yırttı. Oyun biter bitmez de derin bir öfkenin etkisi altında, Corilla ile birlikte dünyanın öbür ucuna

kaçmaya karar vererek onunla beraber çıktı ve gidip onun evine kapandı.

Consuelo'yu görmeden üç gün gelip geçti. Genç kız, onda kin, soğukluk değil (o vicdan azabıyla kıvranan ruhunun derinliklerinde hâlâ Consuelo'yu seviyor ve onu görmemekten son derece ıstırap duyuyordu.), ama gerçekten bir korku uyandırıyor-du. Herkesin gözü önünde bütün yüceliği ile onu ezen ve güvenini, iradesini, istediği gibi kendine bağlayan bu varlığın üstünlüğünü hissediyordu. Çırpınması arasında asil nişanlısına ne kadar bağlı olduğunu ve inançlarında onun ne kadar nüfuzlu bulunduğunu Corilla'dan saklamak gücünü bulamadı. Corilla bu durumu öğrenince gizlemek gücünü bulduğu acı bir öfke duydu. Genç adama acıdı ve her şeyi açıklattı. Sonra kıskançlığının sırnı sezince Zustiniani'ye Anzoletto ile kendi arasındaki içli dışlılığı el altından bildirerek ve kontun böyle bir fırsatı kaçırmayacağını, bu haberi arzularının hedefi olan kimseye yetiştireceğini, hattâ Anzoletto'yu geri dönmeye imkânsız bir hale getireceğini düşünerek büyük bir darbe indirdi.

Bütün bir günün çatı odasının sessizliği içinde akıp gittiğini görerek şaşırان Consuelo, merak etmeye başladı. Ertesi gün son derece azaplı boş bir beklemeden sonra gece olur olmaz, kalın bir manto-ya sarındı. (Çünkü ses sanatçısının kötü dedikodulara karşı kenini tanıtmamaktan başka çaresi kalmamıştı.) Anzoletto'nun bir kaç haftadan beri oturduğu eve

koştı. Kont elinde bulundurduğu sayısız evlerinden birini genç adama vermişti, bu ev, eski oturduğu yerlerden daha rahattı. Genç kız evde Anzoletto'yu bulamadı. Eve seyrek uğradığını öğrendi.

Bu durum karşısında genç adamın sadakatsizliğini akhna getirmedi. Onun şairâne avarelik alışkanlıklarını biliyordu. Hattâ şatafatlı evlere alışmayarak eski kulübelerinden birine döndüğünü düşündü. Anzoletto'yu oralarda aramak için yürüdüğü sırada kapıyı tekrar yoklamak üzere geri döndü ve profesör Porpora ile yüz yüze geldi.

Porpora hafif bir sesle:

— Benden yüzünü saklaman boşuna. Az önce sesini duydum. Onda yanılmam, yavrucuğum. Bu saatta buraya ne yapmaya geldin, bu evde ne arıyorsun?

Consuelo ihtiyar öğretmeninin koluna asılarak cevap verdi:

— Nişanlımı arıyorum. En iyi dostuma bunu söylerken neden bilmem yüzüm kızarıyor. Anzoletto'ya bağlılığımı hoş görmediğinizi iyice biliyorum. Fakat size bir yalan uydurmama imkân yok. Merak ediyorum. Evveli günden beri tiyatrodan Anzoletto'yu görmedim, hastalandığını sanıyorum.

Profesör omuzlarını silkerek:

— O mu hasta? Zavallı kız, benimle gel. Konuşmamız gerek. Mademki kalbini bana açmaya karar

verdin, ben de sana kalbimi açayım. Bana kolunu ver. Hem yürür, hem konuşuruz. Sana söyleyeceğim şeyleri kafana iyice yerleştir. Bu delikanlının karısı olamazsın, olmamalısın da. Senin için içime babalık sevgisini sokan ulu Tanrı adına bundan seni menederim.

Consuelo ıstırapla cevap verdi:

— Sayın öğretmenim hayatından bir fedakârlık isteyin, ama aşkımdan fedakârlık, hayır.

Porpora metin bir eda ile cevap verdi:

— Senden bunu dilemiyorum, kesin olarak istiyorum. Bu âşık, melunun biri. Eğer şu anda ona tövbe etmezsen o, hayatını zehirleyerek, seni kepaze edecek.

Consuelo mahzun fakat tatlı bir gülümseme ile:

— Sevgili öğretmenim. Bu sözü sık sık tekrarladınız. Ben de sözünüzü dinlemek için kendimi boş yere zorladım durdum. Bu zavallı çocuğa karşı içinizde bir kin var. Onu tanıımıyorsunuz. Eminim ki, peşin yargılarınızdan cayacaksınız.

Ünlü besteci daha kuvvetle:

— Consuelo, dedi, sana şimdiye kadar hayli boş itirazlarda bulunum, lüzumsuz yere bir çok şeylerden menettim. Bunu biliyorum. Sanatçının bir sanatçı ile konuştuğu gibi konuştum. Nişanlınıda aynı şekilde bir sanatçı olarak görüyordum. Bugün seninle bir erkek gibi konuşuyorum. Bir erkeğin bir kadınl

konuştuğu gibi konuşuyorum. Bu kadın, sevgisini kötü bir erkeğe vermiş. Bu adam böyle bir aşka layık değil. Ve şu sözleri sana söyleyen bundan tamamıyla emin.

— Aman Yarabbi, demek Anzoletto aşkıma layık değil! Oysa bu çocuk benim biricik dostumdur, koruyucumdur, kardeşimdir. Ah! Anzoletto'nun bana nasıl yardım ettiğini, doğduğumdan beri bana nasıl saygı gösterdiğini bilmiyorsunuz. Bunları, anlatmalıyım, size anlatmalıyım.

Sonra Consuelo, hayatının ve aşkının, tek aynı hikâyede toplanan bütün taraflarını anlattı.

Porpora üzüldü, ama sarsılmadı.

— Bütün bu hikâyede yalnız senin saflığını, sadakatini ve erdemini görüyorum. Delikanlıya gelince, onun senin ahbablığına, senin derslerine ihtiyacı olduğunu biliyorum. Az buçuk bir bilgisi, az buçuk bir değeri varsa, onu, sen ne dersen de, bu derslere borçludur. Bunu da biliyorum. ama gerçek şu ki, bu tertemiz bu el dokunulmamış sevgili bütün Venedik kadınlarının bir artığıdır. Onda uyandırdığın arzuların ateşini gider sefahat yuvalarında söndürür, yüz kızartıcı tutkularını ellerle doyururken seni ancak sömürmeyi düşünür.

Consuelo, boğuk bir sesle cevap verdi:

— Sözlerinize dikkat ediniz, Tanrı'ya nasıl inanıyorsam size de, öyle inanmaya kendimi alıştırdım. Ama Anzoletto hakkında söyleyeceğiniz sözlerle kulaklarımı ve kalbimi kapamaya karar verdim.

Kolunu profesörün kolundan kurtarmaya çabalıyarak:

— Ah! müsaade ediniz de sizden ayrılayım. Sözleriniz beni zehirliyor.

Porpora öfke dolu, gönlü yüce göğsüne genç kızın kolunu bastırarak:

— O melun aşıkı zehirleyip yok etmek istiyorum. Seni gerçek yolundan hayata çevirmek istiyorum. Sert davrandığımı biliyorum, Consuelo. Başka türlü davranınayı beceremiyorum. Bu yüzdendir ki, yapacağım sarsıntıyı elimden geldiği kadar geciktirdim. Gözünü açacağını, etrafında neler olup bittiğini anlayacağını umdum. ama tecrübenle kendini uyara-cak yerde uçurumlara atıldın. Oraya düşüp kalmanı istemiyorum. On yıldan beri değer verdiğim biricik insan sensin. Kendini mahvetmemelisin, hayır mahvetmemelisin.

— Ama dostum ben tehlikede değilim ki. Annemin ölüm döşeği başında yapılan anda saygı göstereceğime bütün kutsal varlıklar üzerine yemin ettiğim zaman yalan mı söylediğimi sanıyorsunuz? Bu anda Anzoletto da saygı gösteriyor, henüz onun karısı değilim, ama metresi de olmadım.

— Bir söz söylemesine bakar. İkisini de olursun.

— Annem bize and verdirdi.

— Buna rağmen kocan olmak istemeyen ve bir türlü olamayan bu adamı aramak için geliyordun öyle mi?

— Kocam olmak istemediğini kim söyledi?

— Ama Corilla bırakır mı onu...

— Corilla mı? Aman canım, Anzoletto ile onun arasında ne gibi bir münasebet olabilir?

— Şu kızın evinden iki adım ötedeyiz... Nişanlını arıyordun. Gidip orada bulalım. Buna cesaretin var mı?

Consuelo yürürken dizi bükülüp duvara dayandı:

— Hayır, hayır sayın öğretmenim, bin defa hayır. Bırakın da yaşayayım. Daha yaşamadan beni öldürüyorsunuz, kendini öldür, diyorsunuz.

İhtiyar adam insafsızlığı yeniden ele aldı:

— Bu zehri içmen gerek. Ben, sana, burada kaderin yaptığı işi yapıyorum. Nankörlükten başka kazancı bulunmayan, şefkatim ve iyiliğim yüzünden ancak felâketle karşılaşan ben, sevdiğim insanlara gerçeği söylemem gerekiyor. Felâketle kurumuş, ıstırapla katılaşmış bir kalbin yapabileceği tek iyilik budur. Zavallı kızım, şu uğursuz buhranda sana destek olacak, daha insanca hareket edecek bir dostun, tatlı bir arkadaşın bulunmadığı için acıyorum sana. Ama bana yaptıkları gibi, başkalarına etki yapmam, güneşin sıcaklığı ile hayat veremediğim insanlara yıldırımla ışık salmam gerekiyor. Öyle ise Consuelo, aramızda menfaatin yeri yok. Gel şu konağa benimle, âşıkını Corilla'nın pis kollarında görmeni istiyorum. Yürüyemezsen sürüklerim seni,

düşersen taşıyım seni. Ah, ihtiyar Porpora bağrında tanrısâl öfkenin ateşi yandıkça öyle dipdirdir ki!

Consuelo bir ölü yüzünden daha fazla sarararak haykırdı:

— Amin, amin! Ne olur bırakınız da henüz bu haberi duymamış olayım. Anzoletto'nun böyle olduğuna inanmak için daha bir gün, tek bir gün veriniz bana. Bu işkenceye henüz hazırlıklı değilim.

Porpora sözlerine direnen bir ahenk katarak cevap verdi:

— Hayır, ne bir gün, ne bir saat. Çünkü bu saat gelip geçince gerçeği gözlerinin önüne sermek fırsatını bir daha bulamam. Hattâ benden istediğin o bir gün içinde bu alçak herif seni yalanın boyunduruğu altına sokmak için yararlanacaktır. Benimle beraber geleceksin, emrediyorum, istiyorum.(')

Consuelo şiddetli bir sevgi tepkisi ile gücünü yeniden toplayarak:

— Peki dediğiniz olsun. Gideceğim. Haksızlığınızı, sevgilimin sadakatini ispat etmek için sizinle beraber gideceğim. Çünkü feci bir şekilde aldanıyorsunuz. Benim de aldanmamı istiyorsunuz. Hadi bakalım cellat, peşinizden geliyorum, sizden de korkmuyorum işte.

Porpora bu sözleri senet olarak kabul etti. Sonra Consuelo'nun kolunu, sinirli, demir bir kısıkaç gibi kuvvetli elleriyle yakalayarak onu oturduğu eve götürdü; bir çok koridorlardan dolaştırdıktan ve bir

çok merdivenleri çıkardıktan sonra yüksek bir dama getirdi. Bu damdan daha alçak bomboş bir evin üstünden Corilla'nın konağı farkediliyordu; konak baştan başa karanlıktı. Ancak, ıssız ve boş evin kapkara yüzünde açılan bir penceresi aydınlıktı. Bu pencerenin arkasındaki insanın hiç bir taraftan görünmeyeceği sanılırdı. Çünkü ileriye doğru çıkmış bir balkon, aşağıdan herhangi bir şeyin görülmesine engel oluyordu. Pencere hizasında başka ev yoktu. Yukarısında ancak Porpora'nın oturduğu evin çatısı vardı. Porpora'nın evi ses sanatçısının konağının içini görecektir tarzda yapılmamıştı. Ama Corilla, bu çatıların birinde kurşun kaplı bir pervazın, geniş bir ocak bacasının arkasında bestecinin sanatçı hevesiyle her akşam yıldızları seyretmek, arkadaşlarından kaçmak, kilise ve sahne müziği konularını hayal etmek için geldiği bir çeşit açık hava kulübesinin bulunduğunu bilmiyordu. Böylece tesadüf Porpora'ya Anzoletto'nun aşkılarındaki sırrı öğretmişti⁽¹⁾. Consuelo, insana şehvet veren iki kişilik koltukta âşıkını rakibi ile yanyana görmek için Porpora'nın işaret ettiği yöne doğru şöyle bir bakabildi. Sonra hemen başını çevirdi. Porpora, büyük bir üzüntü belirtisinden korkarak, insan üstü bir kuvvetle genç kızı tuttu, aşağıya indirerek çalışma odasına soktu. Olacağını umduğu bir taşkınlığı dışarıya sızdırmamak için odanın pencerelerini ve kapısını kapattı.

XX

Fakat hiç bir taşkınlık olmadı. Consuelo ağız dil vermeden perişan, durdu. Porpora birkaç söz söyledi. Genç kız cevap vermedi. Öğretmenine bir şey sormamasını işaret etti. Sonra ayağa kalktı. Klavsenin üstünde duran bir sürahi buzlu suyu bardak bardak içti. Odada bir kaç defa dolaştı ve bir söz söylemeden gelip öğretmenin karşısına oturdu.

Ağır başlı ihtiyar, genç kızın ıstırabını anlamamıştı.

— Peki, dedi, seni aldatmış mıyım? Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?

Consuelo'nun hareketsiz heykeli, acı bir ürperişle titredi. Elini alnında gezdirdikten sonra:

— Başıma gelenleri anlamadan önce hiç bir şey yapmayı düşünmüyorum.

— Geride anlayacağın ne kaldı ki?

— Her şey. Çünkü hiç bir şey anlamıyorum. Görüyorsunuz ki, kafam hiç bir ip ucu bulamadan felâketimin sebebini araştırıp duruyor. Anzoletto'ya ne gibi bir kötülük yaptım ki beni artık sevmiyor? Gözlerinde beni küçük düşürecek ne gibi bir kusur işledim? Vicdanımın içini okuyan ben, bu esrarın ip ucunu bana verecek hiç bir şey bulunmadığına göre siz de bu soruların cevabını veremezsiniz. Ah, bu kavranması imkânsız bir mucize! Annem sevgi iksirlerinin gücüne inanırdı bu Corilla denen kadın sakın bir büyücü olmasın?

Ünlü besteci:

— Zavallı çocuk, dedi. Burada bir büyücü var, onun adı gösterişcilik. Bir zehir var, onun adı haset. Ama, ruhu tertemizken eline alıp Anzoletto'yu bu hale getiren ber kadın değil. Zaten bu zehir Anzoletto'nun pis damarlarında dolaşıyordu. Biraz ayarı kaçırınca aslında kallesken hain, aslında nankörken sadakatsiz oldu.

— Hangi gösterişcilik, hangi haset?

— Bütün insanlardan ileri olmak gururu, seni geçmek hasedi. Onu geride bırakmanın verdiği kurdurganlık.

— Buna nasıl inanayım? Bir erkek bir kadının üstünlüklerini kıskanabilir mi? Bir âşık sevgilisinin başarılarına karşı kin duyabilir mi? Demek benim bilmediğim ve anlayamadığım çok şeyler varmış.

— Onları hiç bir zaman anlayamayacaksın. Fakat hayatının her ânında onların varlığını duyacaksın. Öğreneceksin ki, bir erkek bir kadının üstünlüklerini kıskanabilir. Hele bu adam kurumlu bir sanatçı olursa; bir âşık sevgilisinin başarılarına karşı kin duyabilir; hele yaşadıkları çevre tiyatro olursa. Çünkü bir aktör bir erkek değil, Consuelo, bir kadındır. Ancak hastalık derecesinde kendini beğenmişliği ile yaşar. Sadece kendini beğenmişliğini doyurmayı düşünür. Ancak gösterişi ile sarhoş olmak için çalışır. Kadının güzelliği onun için zararlıdır. Bir kadının istidadı kendi istidadını ya siler ya da tanımaz. Bir kadın onun rakibidir. Daha doğrusu o, kadının

rakibidir. Kendisinde bir aşiftenin her türlü küçükleri, her türlü hercailikleri, titizlikleri, her türlü gülünçlükleri bulunur. İşte tiyatrodaki erkeklerin çoğunun karakteri budur. Bunlardan ayrı büyük istisnalar vardır. Benzerleri pek az olan bu insanlar öyle bir değer taşırlar ki, onların önünde secde etmek, kendilerine en yetkin bilginlerden daha fazla saygı göstermek gerekir. Anzoletto bu müstesna insanlardan değildir. Kendini beğenmişler arasında en çok kendini beğenmişlerden biridir. İşte davranışının bütün sırrı bu.

— Aman ne anlaşılmasın bir öç gütmek. Ne zavallı, ne etkisiz çareler. Ne hususta Corilla onun seyirci karşısında hayal kırıklığını giderebilir? Eğer Anzoletto bana açıkça ıstırabını söyleseydi (Ah, bunun için sadece tek bir kelime yeterdi.) belki de onu anlardım. Hiç değilse bu işte ona acıdım. Yerimi ona bırakmak için çekilip giderdim.

— Hasetçi ruhların özelliği, insanlardan çaldıkları mutluluk nisbetinde onlara düşman kesilmeleridir. Aşkın özelliği, ne yazık ki, insanın sevdiği kişide, kendisine doyurulmayan hazlardan tikslenme ile kendini gösteremez mi? Âşkın, seni boğazına kadar üne batıran seyirciden nefret ederken sen de onu zevkle sarhoş eden rakibene karşı kin duymuyor musun?

— Sayın öğretmenim sözlerinizin çok derin bir tarafı var, üzerinde düşünmem gerek.

— Apaçık bir şey bu... Anzoletto, sahnedeki başarının için sana kinleniyorsa, sen de Corilla'nın

halvet odasındaki tatdığı zevkler için ona karşı kin duyuyorsun.

— Öyle değil. Anzoletto'ya kin duyamam. Ama bana karşı kin duymanın alçakça ve yüzkızartıcı bir hareket olacağını anlatmak istiyorsunuz. Demek geriye, bu kadının Anzoletto'ya verdiği ve içimi ürpertmeden düşünemeyeceğim şu zevk kalıyor. Ama neden? Orasını bilmiyorum. Eğer bu elde olmayan bir suçsa o halde Anzoletto benim büyük zaferimden nefret ettiği için pek suçlu sayılmaz.

— Gerçekleri onun, davranışını hoş gösterecek tarzda yorumlayacağım diye telaş içindesin. Hayır, Anzoletto duyduğu ıstırap içinde senin gibi temiz ve saf değildir. Sen onun yeniden itibar kazanmasına çabalarken, o seni aldatıyor, değerini düşürüyor. Bununla beraber sende uyandırmak istediğim kin ve hınç değil sükûnet ve ilgisizliktir. Hayatının bütün davranışlarını ilgilendiren bu adamın karakterini hiç bir zaman değiştiremeyeceksin. Kararını ver, sonra kendini düşün.

— Kendimi mi? Yani yalnız başıma kendimi? Ümitten yoksun, aşktan yoksun kendimi?

— Müziği, tanrısal sanatı düşün, Consuelo. Bu sanatı ancak Anzoletto için sevdiğini söylemeye cesaret eder misin?

— Sanatı, sanat olduğu için sevmiştim. Bununla beraber şu bölünmez iki şeyi kafamda bir türlü ayırmamıştım; hayatımı ve Anzoletto'nun hayatını. Hayatımın ayrılmaz yarısı elimden alınınca her hangi

bir şeyi sevmek için bende ne kalacağını bilemiyorum.

— Anzoletto, senin için ancak fikirdi ve bu fikir seni yaşıtıyordu. Onun yerine daha yüce, daha temiz, daha hayat verici bir fikri koyacaksın. Artık ruhun dehanın, sözün kıyası varlığın aldatıcı, entipüften bir şeklin emrinde olmayacak, yer yüzüne ait bu perdeyi sıyrıp yüce ideali derin derin seyredeceksin. Göklere atılacaksın. Aynı Tanrı ile beraber kutsal Aşk içinde yaşayacaksın.⁽¹⁾

— Demek istiyorsunuz ki vaktiyle bana teklif ettiğiniz gibi rahibe olacağım öyle mi?

— Hayır, rahibe olman, sanatçı yetilerinin harekete getirmesi bakımından, tek bir çığır içinde bağlanması demektir. Oysa sanatın bütününe kucaklamalısın. Ne yaparsan yap, ne olursan ol, ister manastıra gir, tiyatroya da kal, bir kutsal kadın, bir tanrısal bakire, kutsal bir idealin nişanlısı olabilirsin⁽²⁾.

— Söyledikleriniz, esrarlı, mecazlarıyla çevrili yüce bir mânayı taşıyor. Sayın öğretmenim, müsaade edin de çekilip gideyim. Kendimi toparlamaya, kendimi tanımaya ihtiyacım var.

— Tam sözün üstüne bastın Consuelo, kendini tanımaya ihtiyacın var. Bugüne kadar ruhunu ve geleceğini her bakımda kendinden aşağı bir varlığa teslim ederek kendini tanımadın. Kaderini yanlış anladın, bu dünyada eşsiz geldiğini, dolayısıyla ortanın olamayacağını düşünmedin. Sana insanlardan

uzak yaşama, saltık bir hürriyet gerek. Senin ne kocan, ne âşkın, ne ailen, ne tutukların, ne de her hangi bir bağın bulunmasını istiyorum. Ben senin hayatını daima böyle düşündüm ve mesleğini böyle anladım. Kendini bir ölümlüye verdiği gün tanrısallığını kaybedeceksin. Ah, eğer Mingotti ve Moltoni('), benim ünlü öğrencilerim, yarattığım en kudretli varlıklar, bana inanmış olsalardı, dünyada rakipsiz olarak yaşarlardı. Fakat kadın zayıftır, gariptir; kendini beğenmişlik onu kör eder, boş arzular onu etkisi altında tutar. Geçici hevesler onu sürükler. Bu genç kadınlar doyurdukları meraklarından, ne elde ettiler? Ancak fırtınalardan, yorgunluktan ya dehalarını kaybettiler ya da onun özelliklerini bozdular. Consuelo sen onlardan daha büyük bir varlık olmak istemez misin? Bu hayatın bütün yalancı zenginliklerinden üstün bir emel taşımayacak mısın? Daha hale işini gören en güzel tacı ele geçirmek için kalbinin boş ihtiyaçlarını söndürmek istemez misin?

Porpora uzun uzun, fakat sizlere aktarmasını beceremeyeceğim bir kudret ve belagâtla konuştu. Consuelo, profesörü, başı önüne eğik gözleri yerde, dinledi. Porpora her şeyi söyledikten sonra genç kız:

— Sayın öğretmenim, siz büyüsünüz, fakat ben sizi anlayacak kadar büyük değilim. Bana öyle geliyor ki, en asil tutkuları ileri sürerek insan tabiatını bozuyorsunuz. Gene öyle geliyor ki, Tanrı'nın bize verdiği içgüdüleri, tabii olmayan ve insanlığa aykırı bir bencilliğin bir çeşit tanrılaşması adına

boğuyorsunuz. Belki daha iyi bir iyi hıristiyan, olsaydım sizi daha iyi anlardım. Öyle olmaya çalışacağım. İşte size verebileceğim söz.

Genç kız dış görünüşü sakın, ama ruhunun derinliğinde boğuşa boğuşa çekilip gitti. Büyük ama vahşi sanatçı, inandıramadığı öğütler vererek genç kızı evine götürdü. Bununla beraber Porpora genç kızın kafasındaki ciddi ve derin düşüncelerin geniş alanını açarak ona iyilik etmişti. Bu düşüncelerin ortasında Anzoleto'nun suçu sonsuz hülyalarına, ıstıraplı fakat gösterişli bir başlangıç işini gören özel bir olay gibi yokolup gitti. Dua ederek, ağlayarak, ince ince düşünerek uzun saatler geçirdi. Sonra erdeminin bilinci ile önder ve yardımcı bir Tanrı'nın var olduğu ümidi ile uyudu.

Ertesi gün Porpora, Consuelo'nun evine gelip Anzoleto'nun rolünü yapacak olan Stefanini için *Ipermestre*'in provası yapılacağını haber verdi. Anzoleto ses kısıklığından hasta idi. Yorgan döşek yatıyordu. Consuelo'nun ilk hareketi genç adama bakmak üzere evine koşmak oldu.

Profesör:

— Tatlı canını üzme. Anzoleto'nun bir şeyi yok. Tiyatronun doktoru işin aslını anlattı. Hattâ bu akşam Corilla'nın evine gidecek. Ama bunun ne demek olduğunu çok iyi bilen ve onun sahne deneyimlerini asmasına fazla acıma duymayarak göz yuman Zustiniani doktorun bu hileyi ortaya çıkarmasını yasak etti ve iyi kalbli Stefanini'den, birkaç gün için tiyatroya dönmesini rica etti.

— Aman yarabbi, Anzoletto acaba ne yapmayı tasarlıyor? Tiyatro'dan ayrılacak, kadar cesareti kırıldı mı?

— Evet, San - Samuel tiyatrosundan ayrılıyor, bir ay sonra Corilla ile beraber Fransa'ya gidiyor. Bu işe şaşıyorsun değil mi? Onun başarısına düşürdüğü gölgeden kaçıyor. Kaderini, daha az korkunç olan ve artık ihtiyacı olmadığı zaman atabileceği bir kadının ellerine teslim ediyor.

Consuelo sarardı ve iki elini hemen hemen çatlayacak hale gelen kalbinin üstüne koydu. Belki de Anzoletto'yu, hatası yüzünden tatlı tatlı azarlayarak, hattâ kendi sanat denemelerine bir zaman için ara vermesini teklif ederek fikrinden döndürmeyi düşünmüştü. Bu haber ona âdeta bir hançer darbesi oldu. Bu kadar sevdiği bir insanı bir daha görmemek düşüncesini bir türlü havsalası almıyordu.

— Ah! Bu kötü bir rüya! Onu gidip bulmalıyım. Bu saçma düşüncüyü bana anlatsın. Bu kadının arkasından gidemez. Bu gidiş onun malıvolması demektir. Ben onun böyle bir tehlikeye atılmasına müsaade edemem. Anzoletto'yu alıkoyacağım. Kendisine gerçek menfaatlerimi anlatacağım. Eğer başka bir şey gözü görmediği doğru ise... Sevgili öğretmenim benimle beraber geliniz. Onu böyle yüzüstü bırakmayalım.

Porpora içerleyerek haykırdı:

— Eğer böyle bir zaafı gösterirsen ben seni yüz üstü bırakırım. Hem de bir daha elinden tutmamak

üzere. Bu sefile yalvarmak, Corilla gibi bir kadından onu çekip almak ha! Ah, ermiş Cécile çingene soyundan sakın. Göçmen soydan gelen düşüncesiz ve avâre içi güdülerini boğmaya bak. Haydi, arkamdan gel; prova yapmak için seni bekliyorlar. Bu akşam, canın istemiyor ama, Stefanini gibi bir usta ile şarkı söylemek zevkini tadacaksın. Bilgili, alçak gönüllü, gönlü yüce bir sanatçıyı göreceksin.

Porpora genç kızı tiyatroya sürükledi. Consuelo ilk defa seyircinin titizliklerine sıkı sıkıya bağlanmış ve başkalarının heyecanlarını okşamak, duygularına itaat etmek için kendi duygularını boğmak, kendi heyecanlarını susturmak zorunda kalmış olan sanat hayatına karşı bir dehşet duydu. Bu prova, sonra gitmek, nihayet akşamki temsil, şiddetli bir işkence haline geldi. Anzoleto ortalarda görünmedi. Daha ertesi gün Galuppi'nin *Arcifanfano re de'matti*(¹) adlı opera bufunda ilk temsilleri vermek gerekiyordu. Bu güldürü eser, içinde eşsiz bir komik rolü oynayan Stefanini'yi memnun etmek için seçilmişti. Consuelo'nun, ağılattığı insanları güldürmeye çaba harcaması gerekti. Parlak, sevimli, ruhundaki derin acıya rağmen son noktada şakacı oldu. Hıçkırıklar iki üç defa göğsünü doldurdu. Ama bu hıçkırıklar, şu göğüsten etrafa zoraki, anlayanlar için korkunç olabilecek bir neşe yaydı. Giyinme odasına gelince çırpınarak yere yığıldı. Seyirci onu alkışlamak için tekrar görmek istiyordu. Gecikti. Korkunç bir kargaşalık oldu. Sıraları kırmak, sahneye tırmanmak istiyorlardı. Ste-

farini genç kızı, yanı giyinik, saçları darmadağın, yüzü bir hayalet gibi sapsarı buldu. Sahneye sürüklenerek gitti. Sonra bir çiçek yağmuruna tutulunca defne dalından yapılmış bir çelengi yerden almak için eğilmek zorunda kaldı.

Kulise dönerken mırıldandı:

— Ah, vahşiler!

Elini genç kıza uzatan ihtiyar ses sanatçısı:

— Güzelim, dedi çok hastasın.

Sonra onun için yerden aldığı bir tutam çiçeği uzatarak ilâve etti:

— Fakat bu önemsiz bir şey. Üzüntülerimiz için son derece tesirli bir ilâçtır. Ona kendini alıştıracağsın. Dertlerini ve yorgunluğunu ancak seni alkışlamayı unuttukları gün duyacaksın.

Consuelo:

— Ah! Bu seyirciler ne boş, ne küçük şeyler! diye düşündü. Giyinme odasına girince, sahneden toplayarak bir kanepenin üstüne karmakarışık attıkları çiçeklerden meydana gelen bir yatağın üstüne düşerek tamamıyla kendinden geçti. Elbise giydiren kadın, bir doktor çağırmak için dışarıya çıktı. Kont Zustiniani yatağı örten yaseminler gibi solmuş ve bükülmüş olan güzel ses sanatçısının yanında birkaç dakika yalnız kaldı. Şu karışıklık ve kendinden geçme anında Zustiniani'nin aklı başından gitti. Okşamalar ile genç kızı canlandırmak için çılgın arzulara kapıldı. Ama ilk öpüşü Consuelo'nun du-

daklarında bir tikslenme yarattı. Genç kız sanki yılan ısırması gibi onu itmek için gözlerini açtı.

Bir çeşit sayıklama içinde çırpınırken:

— Ah, aşk, okşamalar, tatlı sözler benden uzak olsun! Bundan böyle hiç bir zaman aşk yok, koca yok, âşık yok, aile yok! Öğretmenim öyle söyledi. Hürriyet, ideal, insanlardan uzak yaşama ve zafer!

Öyle yürek parçalayıcı göz yaşları döktü ki, kont korkarak genç kızın yanında diz çöktü ve onu yatıştırmaya çalıştı. Bu yaralı ruha esenlendirici hiç bir şey söyleyemedi. Hattâ şu anda son kertesine geldiği halde tutkusunu istemeden açıkladı. Sadece ihanete uğramış bir sevgilinin gönül kırıklığını çok iyi anlıyordu. İçi ümit dolu bir âşıkın coşkunluğunu dile getirdi. Consuelo onu dinler göründü. Ve elini kontun elleri içinden şaşkın bir gülümseyişle geri çekti. Kont bunu hafif bir cesaret veriş sandı. Herkesin önünde yüksek kavrayışı ile doluymuş gibi görünen birtakım insanlar buna benzer teşebbüslerde zırvalar. Doktor geldi. Damla denilen moda olan yatıştırıcı bir ilaç reçetesi yazdı. Sonra Consuelo'yu mantosuna sardılar ve kontun gondoluna götürdüler. Kont Consuelo'yu kolları arasında tutarak, hattâ onda bir inanç uyandıracakmış gibi görünen gerçekten bir belâgatle durmadan aşkından söz açarak genç kızla beraber gondola girdi. Bir çeyrek saat gevezelikten sonra cevap alamayınca bir söz, bir bakış için yalvardı.

Consuelo sanki bir rüyadan uyanıyormuş gibi **konta:**

— Neye cevap vereyim? Hiç bir şey işitmedim ki!

İlkin cesareti kırılan Zustiniani düşündü ki, bundan daha güzel bir fırsat ele geçmezdi ve bu kırgın ruh düşünüp taşındıktan ve aklın öğüdünü aldıktan sonra daha kolay yola gelecekti. Yine konuşmasına devam etti. Aynı sessizlikle, aynı dalgınlıkla karşılaştı. Ancak içinde bir öfke gücü bulamamakla beraber kendini yalanlamayan dudaklarını kollarını iten, şaşkın bir telâş. Gondol kıyıya yanaştığı zaman daha cesaret verici bir söz alabilmek için bir müddet daha Consuelo'yu alıkoymaya davrandı. Consuelo soğuk bir yumuşaklıkla konta cevap verdi:

— Ah, kont hazretleri, içinde bulunduğum perişan hali hoş görünüz. İyi dinlemedim, ama anlıyorum, oh, evet çok iyi anladım. İçine düştüğüm üzüntüden kurtulmak ve düşünmek için sizden bir gece istiyorum. Yarın evet... Yarın size dosdoğru cevap vereceğim.

— Yarın! Sevgili Consuelo, oh! Bu bir asır kadar uzun! Beş eğiyorum, ama bana söz verin ki hiç değilse dostluğunuz...

Consuelo kıyıya ayak basınca garip bir edâ ile:

— Ah! Evet, ümit edebilirsiniz.

Genç kız kontu gondolun içine itmek için buyurucu bir hareket yaparak:

— Ama arkamdan gelmeyiniz, yoksa ümit etmenize mahal kalmaz.

Öfke ve utanç ona kuvvet vermişti. Ama bu öyle sinirli, öyle titrek bir kuvvetti ki merdiveni çıkarken genç kıza korkunç ve alaycı bir kahkaha attırdı.

Karanlıkta yıldırım gibi çarpan bir ses:

— Çok neşelisiniz Consuelo! Neşeniz için sizi tebrik ederim!

Genç kız Anzoletto'nun koluna kuvvetle yapışarak onunla beraber odasına çabucak çıktı:

— Ah! Evet, teşekkür ederim Anzoletto, beni tebrik etmekte çok haklısın. Gerçekten öyle neşeliyim! Ah öyle neşeliyim ki!

Anzoletto bir yandan onu dinliyor bir yandan lambayı yakıyordu. Mavımtırak bir ışık her ikisinin yüz çizgisine vurunca birbirlerinden korktular.

Consuelo yanaklarına seller gibi, göz yaşları akıtan bir gülümseme ile yüz çizgileri kasılarak sert bir sesle:

— Çok mutluyuz değil mi Anzoletto? dedi. Mutluluğumuz hakkında ne düşünüyorsun?

Anzoletto acı bir gülümseme ve kuru gözlerle cevap verdi:

— Düşünüyorum ki, bu mutluluğu kabul etmek için üzüntü çektik ama nihayet alıştık.

— Bana, Corilla'nın halvet odasına pek alışmış gibi görünüyorsun.

— Ben, seni kont hazretlerinin gondolu ile pek işi pişirmiş görüyorum ya.

— Kont hazretleri mi? Demek sayın kontun beni metres yapmak istediğini biliyordun öyle mi, Anzoletto?

— Sana üzüntü olmasın diye gizlice bir tarafa çekildim, sevgilim.

— Ah! demek biliyordun bunu. Beni yüz üstü bırakmak için de tam zamanını seçtin?

— İyi yapmadım mı? Talihinden memnun değil misin? Kont eli açık bir âşıktır. Düşünüyorum ki, benim gibi düşmüş, zavallı bir sanat acemisi onunla boy ölçüşemez, öyle değil mi?

— Porpora'nın hakkı varmış; siz alçak bir herifmişsiniz. Çıkınız buradan. Kendimi savunmaya bile değmez. Hattâ sizin pişmanlığınız bile beni kirletecekmiş gibi geliyor. Çıkınız, diyorum size! Ama ilkin şunu biliniz ki Venedik'te sanat denemelerinizi yapabilir ve Corilla ile San - Samuel'e dönebilirsiniz. Anamın kızı olarak tiyatro denilen şu iğrenç kerevetlere hiç bir zaman ayak basmayacağım.

— Çingene ananızın kızı olarak, Zustiniani'nin Brenta kıyılarındaki köşküne git de bir hanımefendi ol. Çok güzel bir hayatın olacak, bundan memnum.

Consuelo yatağına doğru döndü ve yüzünü çingene kadına kefen işi gören yorganın içine gömerek:

— Ah! Anneciğim, diye inledi.

Anzoletto, Consuelo'nun göğsünde çağladığını işittiği müthiş hıçkırıkların kuvvetli sarsıntısına inanmış ve korkmuştu. Onun da göğsünde büyük bir hamle ile ağır bir üzüntü belirdi. Sevgilisini kollarının arasına almak ve yerden kaldırmak için yaklaştı. Ama Consuelo kendi kalktı ve Anzoletto'yu vahşi bir hareketle kapıya doğru fırlattı ve haykırdı:

— Evimden, çık, kalbimden çık, bundan böyle hâtıramdan çık! Bir daha görüşmemek üzere Allaha ısmarladık!

Anzoletto canavarca bencilik fikrine kapılarak gelip, genç kıızı bulmuştu. Bununla beraber onun içine doğan en güzel bir fikirdi bu. Genç kızdan uzaklaşmak için kendinde bir kuvvet bulamamış ve her şeyi uzaklaştıracak son bir çare bulmuştu. Consuelo'ya Zustiniani'nin âşıkane plânlarıyla mutluluğunun tehdid edildiğini söyleyecek ve böylece onu tiyatrodan uzaklaştıracaktı. Bu kararda Consuelo'nun gururuna ve saflığına karşı gösterilen bir saygı vardı. Onun şüpheli bir durumla bağdaşmaya, yüzünü kızartacak bir yardımı kabul etmeye elverişsiz olduğunu biliyordu. Suçlu ve ahlâksız ruhunda birkaç gün önce bıraktığı gibi iffetli sadık, vefakâr bulacağını umduğu bu genç kızın saflığı hakkında hâlâ sarsılmaz bir inanç taşıyordu. Ama genç kıızı aldatmak, bununla beraber Corilla ile ilgiyi kesmeden onun dostu ve nişanlısı kalmak için tasarladığı plânla, kıza karşı borç bildiği kutsal vazifeyi nasıl bağdaştıracaktı? Kendisi ile beraber Corilla'yı da tiyatroya döndürmek istiyordu.

Hattâ başarısının büsbütün bu kadına bağlı olduğu bir anda ondan ayrılmayı düşünmüyordu. Bununla beraber bu hayasızca ve alçakça plân kafasında şeklini almıştı. Hattâ genç adam Consuelo'yu, İtalya kadınlarının pişmanlık ânında koruması için yalvardıkları ve günah sırasında yüzünü bir örtü ile kapatıkları Meryem ana resimleri gibi görüyordu.

Genç kızı tiyatrodâ güldürücü rolü arasında görünürde pek delişmen, pek parlak gördüğü zaman plânını değiştirmek için çok zaman kaybettiğini düşünerek korktu. Kontun gondolu ile eve döndüğünü ve çırpınan bu ruhun üzüntüsünü anlamadan onun sinirli bir kahkaha atarak yaklaştığını gördüğü zaman çok geç kaldığını sandı ve bir öfke fırtınasına kapıldı. Ama hakaretler yağdırıp da kendisini horlayarak kovunca içinde korku ile bir saygı uyandı. Hattâ kendini çağıracağını umarak merdivende ve kıyıda uzun zaman dolaştı. Kapısını açmayı, ya da kapının aralığında af dilemek için yalvarmayı bile göze aldı. Ama Consuelo ile beraber eşğini hiç bir zaman geçemeyeceği bu odaya derin bir sessizlik yayılmıştı. Ertesi gün geleceğini umarak ve daha mutlu olacağını hayal ederek, üzgün ve öfkeli evine döndü. Kendi kendine şöyle söylüyordu: “her şeye rağmen plânım başarıya ulaşacak; kontun aşkını biliyor, iş yarı yarıya halledildi.”

Yorgunluktan bitkin, uzun zaman uyudu; ancak öğleden sonra Corilla'nın evine gitti.

Genç kadın ona kollarını uzatırken haykırdı:

— Büyük bir haberim var! Consuelo gitmiş!

— Gitmiş mi? Peki ama kiminle? Aman yarabbi! Hangi memlekete?

— Viyana'ya; Porpora, kendisinin de gideceğini umduğu bu şehre göndermiş onu. Bu küçük maskara bak hepimizi nasıl aldattı. Porpora'nın yeni operasının oynanacağı İmparatorluk tiyatrosu için kendisiyle bir anlaşma yapılmış(!).

Anzoletto kapıya doğru koşarak, haykırdı:

— Gitmiş ha! Demek bana bir kelime söylemeden gitmiş!

Corilla kötü bir gülüşle ve muzaffer bir haykırışla:

— Boş yere Consuelo'yu Venedik'te arama. Gün doğarken Palestrine(?)'e gitmek üzere gemiye binmiş; karadan çok uzaklaşmıştır. Sevildiğini sanan ve kendisine oyun edilen Zustiniani köpürmüş; ateşler içinde yatağa düşmüş. Haberi bana bu akşam şarkı söylemem için ricaya gelen Porpora getirdi. Hattâ tiyatrodan pek fazla yorulan ve şatosunda tekaüt günlerinin zevkini çıkarmak için sabırsızlık gösteren Stefanini de senin sanat denemelerine tekrar başladığını görmeyi çok arzu ediyormuş. Böylece yarın *Ipermestre*'de yeniden sahneye çıkmaya hazırlan. Ben provaya gidiyorum. Bekliyorlar beni. Eğer bana inanmıyorsan şehirde gidip dolaşabilir, gerçeği öğrenebilirsin.

Anzoletto:

— Ah! Melun karı, zafer sende! Ama hayatıma da söndürdün, diye haykırdı.

Sonra kibar yosmanın İran halıları üzerine düşüp bayıldı.

XXI

Consuelo'nun kaçması sırasında tutumu bakımından pek zavallı duruma düşen kont Zustiniani oldu. Bütün Venedik'e aşkını ilân etmek için ağzından çıkan daha ilk lâkırdıda, Consuelo'nun ansızın ve ipucu vermieden arzu ve ümitlerini yüzüstü bırakarak kaçıp gidivermesini izzet-i nefsinin kurtaracak bir şekilde nasıl açıklamalı idi? Bir çokları kontun gözdesini kıskanarak, onu sayfiyedeki köşklerinden birine kapattığını düşündüler. Fakat Porpora, o hiç bir zaman yalanlanmayan şu dürüstlüğü ve ciddiyeti ile öğrencisinin Almanyaya, kendisini beklemek üzere, gitmeye karar verdiğini söyleyince, işleri güçleri bu garip kararın sebebini araştırmak oldu. Ekini belli etmemek için kızmamış ve şaşırmamış gibi bir tavır takındı. Ama kederinin ortaya çıkmasına mani olamadı. Hattâ mutluluğu için yapılan bir çok kutlamaların arkası kesildi. Gerçeğin büyük bir kısmı gözünde aydınlandı; yani Anzoleto'nun vefasızlığı, Corilla'nın rekabeti ve zavallı İspanyol kızının içine düştüğü yeis. Herkes kıza acıdı ve onu çok aradı.

Anzoleto'nun ilk hareketi Porpora'nın evine koşmak oldu; ama ihtiyar adam onu sert bir şekilde uzaklaştırdı.

Öfkelenen müzik ustası Anzoleto'ya:

— Seni gidi imânsız, kalpsiz, kendini beğenmiş, seni! Bana bir şey sorma, dedi. Bu asil kızın sevgisine hiç bir zaman değer kazanamadın. Onun ne olduğunu benden hiç bir zaman öğrenemeyeceksin. İzini bulmaman için elimden geleni yapacağım. Bir gün tesadüf seni onun karşısına çıkarırsa, üstünde istediğim şekilde işlediğim kalbinden ve hafızasından hayalinin silinmiş olacağını umarım.

Anzoletto, Porpora'nın evinden çıkıp Corte-Minelli'ye gitti. Consuelo'nun odasını daha şimdiden ağzına kadar iş malzemesi ile doldurulmuş, yeni sahibine bırakılmış buldu. Bu kiracı evde uzun zamandan beri yerleşmiş bulunan atölyesini bu odaya büyük bir keyifle taşıyan bir incik boncuk işçisiydi.

Genç tenora:

— Ooo! Ooo! Demek sen yeni dükkânımın içini görmeye geliyorsun. Burada durumum çok iyi olacak. Karım aşağıda çocuklarıyla beraber oturacak bir yer bulduğu için pek neşeli. Ne arıyorsun? Consuelo bir şey mi unutmuş? Ara yavrum. Bak buna hiç bir şey demem.

Anzoletto'nun bütün geçmiş hayatının en temiz hazlarını ayırdığı bu yerde artık Consuelo'nun hiç bir izini bulamadığı için kalbinin tâ içinde bir şeyin yitildiğini hissederek şaşkın şaşkın:

— Oda takımlarını nereye koydular, dedi.

— Oda takımları aşağıda duruyor. Consuelo onları Agahta Ana'ya hediye etti. İyi yaptı. İhtiyar kadın fakirin biri. Bununla biraz para edinir. Ah!

Consuelo her zaman iyi yürekli bir kızdı. *Corte*'de bir kuruşluk borç bırakmadı ve giderken herkese bir hediye verdi. Yalnız küçük İsa heykelini götürdü. Tek başına kimsenin haberi olmadan gecenin tam ortasında bu gidişi doğrusu garip şey. Müzik ustası Porpora bütün işleri düzenlemek için sabahtan buraya geldi. Sanki bir vasiyetnameyi yerine getiriyordu. Bütün komşularda bu hâdise üzüntü yarattı. Ama sonunda kızın Canalazzo⁽¹⁾ üstünde muhakkak güzel bir sarayda oturacağını düşünerek avundular. Şimdi o öyle zengin, öyle büyük bir hanım olacak ki. Ben Consuelo'nun sesiyle zengin olacağını her zaman söylerdim. Öyle çalışıyordu ki! Eeee! Anzoletto düğün ne zaman? Umarım ki benden mahallenin genç kızlarına küçük hediyeler vermek için bir şeyler satın alırsın.

Anzoletto şaşkın şaşkın:

— Evet, evet, diye cevap verdi.

Ruhunun tâ içinde bir şeyin öldüğünü hissederek oradan kaçtı. Civardaki komşu kadınların Consuelo'nun karyolasını ve masasını arttırmaya koyduklarını gördü. Genç kızın içinde uyuduğu şu karyola, üstünde çalıştığı şu masa.

Ellerini büktü, kendini tutamıyarak haykırdı:

— Aman yarabbi! Artık ondan hiç bir şey kalmadı.

Gidip Corilla'yı hançerlemek isteğine kapıldı.

Üç gün sonra Corilla ile sahneye çıktı. Her ikisi de kepaze olup ıslıklandı... Hattâ opera bitmeden

perdeyi indirmek zorunda kalındı. Anzoletto kızgındı, Corilla renk vermiyordu.

Anzoletto onunla yalnız kalınca göz dağı veren bir ahenkle: — “İşte senin aklına uyduğum için başıma gelenler,” dedi.

Baş şarkıcı genç adama çok sakın bir sesle cevap verdi:

— Az bir şeyden üzülüyorsun. Zavallı yavrum; seyirciyi hemen hemen tanımadığın ve onun şımarıklığıyla hiç karşılaşmadığın görülüyor. Bu akşamki başarısızlığı öyle bekliyordum ki, rolümü bir daha gözden geçirmek zahmetine bile katlanmadım. Başa gelecekleri sana haber vermeyişim, ısıklanmaktan emin olarak sahneye çıkmaya cesaret edemeyeceğini iyice bildiğim içindi. Bundan sonra başımıza gelecekleri de bilmelisin. Gelecek sefer, daha çok hırpalanacağız. Belki de üç, dört, altı, sekiz temsil hep böyle olacak. Bu fırtınalar sırasında bizim lehimize bir muhalefet meydana gelecek. Eğer dünyanın en adi oyuncularını da olsak, aksini söyleme ve bağımsızlık zihniyeti bize gittikçe gayretli taraftarlar sağlayacak. Başkalarını küçülterek büyüdüğüne inanan insanlar bulunduğu kadar başkalarını korurken kendilerinin büyüdüğüne inanan insanlar da vardır. Salon, ısıklama ve alkışlama arasında bir savaş meydanı haline gelecektir. On iki kadar deneme yapıldıktan sonra dik kafalar yorulacaklar, inatçılar küsecekler, biz de yeni bir evreye gireceğiz. Nedenini fazla bilmeden bizi destekleyecek olan seyircinin bir kısmı oldukça

soğuk dinleyecekler bizi. Bu bizim için sanata yeni başladığımız günler olacak. İşte o zaman bu dinleyiciyi heyecana getirmek, onun hakimi olmak işi artık bize kalacak. O günlerde kazanacağımız büyük başarıları sana şimdiden müjdelemeliyim, sevgili Anzoleto. Senin üstüne çöken büyü de bozulmuş olacak. Tatlı övgülerle ve cesaret verici sözlerle dolu bir hava içinde kudretini tekrar bulacaksın. İlk defa Zustiniani'nin sarayında kendini dinlettiğin zaman elde ettiğin sonucu bir hatırla. Zaferini sağlamlaştıracak zamanın olmadı, daha parlak bir yıldız gelip seni erkenden gölgeledi. Ama bu yıldız ufkun ardında kaybolup gitti. Artık benimle beraber göklerin en yüksek katına çıkmak için hazırlanmalısın.

Her şey Corilla'nın Anzoleto'ya söylediği gibi oldu. Gerçekten seyirciler Consuelo'nun kişiliğinde uğradığı kaybı, iki âşıka birkaç gün pahalıya ödettiller. Fırtınaya güğüs germekle gösterdikleri sabır ve tahammül, fazla yaygın olduğu için kısa ömürlü olan öfkeyi yatıştırdı. Kont, Corilla'nın çabalarını teşvik etti. Anzoleto'ya gelince zaten mevsim ilerlemiş ve anlaşmaların Avrupa'nın belli başlı tiyatrolarıyla yapılmış olduğu bir mevsimde baş erkek şarkıcıyı Venedik'e getirmek için girişilen sonuçsuz teşebbüslerden sonra kont kararını verdi ve onu seyirci ile tiyatrosunu yönetenleri arasında ortaya çıkan çekişmelerin bir kahramanı olarak kabul etti. Bu tiyatronun pek parlak bir adı vardı, bu adı şu veya bu sebeple kaybedemezdi. Bütün localar bütün bir

mevsim için tutulmuştu. Bu localar kadınların salonları hükmünde idi. Orada âdet olduğu üzere konuşuyorlardı. Gerçek müzik meraklıları bir zaman küstüler. Ama bunların sayıları, farkına varılmayacak kadar azdı. Zaten onlar da hınçlarından usandılar. Bir akşam ateşli şarkı söyleyen Corilla bütün seyirciler tarafından alkışlarla sahneye çağırıldı. Ses sanatçısı, tatlı bir sertliğe korkak ve alçak gönüllü bir eda ile boyun eğmiş görünen Anzoletoyu, sahneye çağırılmadığı halde beraberinde sürükleyerek sahnede göründü. Anzoleto da alkışlama payını aldı, ertesi akşam o da sahneye çağırıldı. Sözün kısası, daha bir ay geçmemişti ki, Consuelo bir yaz göğünü delip geçen şimşek gibi unutulmuştu. Corilla eskisi gibi coşturuyordu. Hattâ daha da fazlasına lâyıktı. Bu çaba ona daha fazla bir cerbeze veriyor, aşk da arada sırada daha iyi hissedilen bir ifade ilham ediyordu. Anzoleto'ya gelince, o kusurlarını hiç kaybetmemekle beraber su götürmez niteliklerini göz önüne sermekte başarı gösterdi. Kusurlarına alışılmıştı. Değerleri de hayranlık uyandırıyor. Sevimli vücudu kadınların gözlerini kamaştırıyor, onu salonlarında paylaşamıyorlardı. Hele Corilla'nın kıskançlığı da delikanlı'nın konu olduğu bu fıkırdamalara daha da çekicilik katıyordu. Clorinda da tiyatro inkânlarını, yani eşsiz, ama seyircilerin önemli bir kısmı için pek de çekicilikten yoksun olmayan bir budalalığın⁽¹⁾ o şehvetli nazlılığını ve ağır güzelliğini geliştiriyordu. Zustiniani oldukça derin olan üzüntüsünü dağıtmak için genç kızı kendine metres yapmıştı. Onu elmasla-

ra boğuyor, hattâ ilerideki mevsim için Paris'le kesin anlaşmaya varan Corilla'nın işini onunla devam ettirmek ümidine kapılarak birinci rollere çıkartıyordu. Corilla bu gün için olduğu kadar gelecek için de hiç korku duymadığı bu rekabeti kızınadan görüyordu. Hiç bir şeyin önünde gerilemeyen ve son derece soğuk bir haddini bilmezlikle ileriye atılan bu istidatsızlığı ortaya koymakla kötü bir zevk alıyordu. Bu iki kadın çok iyi geçiniyorlar, hattâ tiyatro idaresinin üstünde bir üstünlük kuruyorlardı. Bütün ciddi eserlere engel oluyorlar, Porpora'dan da, en aşağı rakiplerini kabul etmek ve onları parlatmak için onun operalarını reddederek öç alıyorlardı. Kendilerine hoş görünmeyen herkese zarar vermekte, kendi kudretleri önünde alçalan herkesi korumakta anlaşıyorlardı. Onların yüzünden o yıl Venedik'te değersiz eserler alkışlandı ve yüce ciddi müziğin daha önce geçer akçe olduğu unutuldu.

Anzoleto, başarıya ulaştığı ve bolluk içinde yaşadığı halde (çünkü kont onunla oldukça kârlı bir anlaşma yapmıştı) derin bir can sıkıntısı ile bunalmıştı. Hattâ acınacak bir mutluluğun yükü altında eziliyordu. Muzaffer Corilla'nın koluna yapışmış solgun, bir melek gibi güzel, büyük bir havailik içinde çok sevilen bir erkek gibi canı sıkkın, pek kolay topladığı defne ve mersin dalları altında ezilmiş ve yok olmuş bir halde provalara sürüklendiğini görmek acınacak bir haldi. Hattâ temsillerde ateşli sevgilisi ile sahneye çıktığı zaman yüce davranışı ile, hayasız

densizliği ile genç kadına karşı itiraz etme ihtiyacına boyun eğiyordu. Corilla, Anzoleto'yu gözü ile çığ çığ yerken sanki o bakışlarıyla seyirciye: "Bu kadar aşırı aşka karşılık bir şeyler verdiğimi sanıyorsunuz. Tersine her kim ondan beni kurtarırsa en büyük hizmeti yapmış olacak." der gibi idi.

Gerçek şu ki Corilla tarafından şımartılan, ahlâksız bir hale getirilen Anzoleto, genç kadının herkese karşı onda uyandırdığı bencillik, nankörlük içgüdüleri şimdi de Corilla'ya yönelmişti. Kalbinin içinde ancak özündeki şu saf ve gerçek duygudan başka bir şey kalmıyordu; ahlâksızlıklarına rağmen Consuelo'ya karşı o yok edilmez aşk. Yaradılışının hafifliği yüzünden bu aşkın acısını dağıtabiliyordu, ama iyileştiremiyordu. Hattâ bu aşk onda en suçlu eğlenceleri ortasında bir vicdan azabı, bir işkence gibi yeniden uyanıyordu. Kont'dan gizlice öç almak için bir gün Clorinda ile, bir başka gün kibar âleminin en ünlü güzeli ile, daha başka bir gün en kirli figüranlarla binbir çapkınca aşk maceralarına kendini kaptırarak, hattâ Corilla'nın ateşliliklerinden, masanın en tasasız ayyaşlarına geçerek sanki geçmişin hâtıralarını boğmak için bir çaba harcıyormuş gibi görünüyordu. Ama bu kargaşalık ortasında bir hayalet âdeta ayaklarına dolaşıyordu. Gecenin ortasında *Corte Minelli*'nin karanlık izbeleri boyunca, şamatacı zevk arkadaşları ile birlikte geçtiği zaman göğsünden derin hıçkırıklar yükseliyordu.

Uzun zaman kötü muamelelerin basması altında kalan, bütün aşağılık ruhlarda olduğu gibi sadece

uğradığı hakaretler ve takdirler yüzünden sevmeye devam eden Corilla, onunla beraber bu yıpratıcı tutkudan usanmaya başlıyordu. Bu bağımsız vahşiyi yeneceğini ve kendine bağlayacağını hayal etmişti. Büyük bir çaba ile buna çalışmış, her şeyi feda etmişti. Hayal ettiği şeyin hakkından gelemeyeceğini anlayınca genç adama kin duymaya hattâ öçler ve gönül eğlenceleri aramaya başladı. Anzoletto'nun Clorinda ile Venedik'te dolaştığı bir gece genç adam, sönük fenerinin bir kaçamak buluşmayı haber verdiği bir başka gondolun hızla geçtiğini gördü. Gondola pek dikkat etmemişti; fakat görünmek korkusu içinde daha tetikte duran Clorinda Anzoletto'ya:

— Daha ağır gidelim, bu gondol kontundur. Gondolcuyu tanıdım.

Anzoletto:

— Şu halde daha çabuk gidelim, dedi. Bu gece senin ihanetini hangi sadakatsizlikle karşıladığını bilmek isterim.

Clorinda haykırdı:

— Yok, yok, dönelim! Gözü öyle keskin, kulağı öyle deliktir ki, onu rahatsız etmekten çekinelim.

Anzoletto gondolcuya bağırdı:

— Yürü diyorum sana; şurada önümüzde gördüğün kayığa yetişmek istiyorum.

Clorinda'nın yalvarmasına ve korkusuna rağmen bu iş bir an sürdü. İki kayık birbirine sürtündü, hattâ Anzoletto gondoldan zor tutulan bir kahkaha atıldığını işitti.

— Hele şükür, dedi, işler âdetlere uygun yürüyor. Kont hazretleri ile beraber serinleyen Corilla bu.

Anzoleto bunları söylerken bindiği gondolun baş tarafına fırladı. Gondolcunun ellerinden küreği aıdı, öteki gondolun hızla arkasından giderek kayığa yetişti. Yeniden sürtündü. Bir yandan Corilla'nın kahkahası ortasında, adının söylendiğini işittiği ve öte yandan bir öfke nöbetine tutulduğu için yüksek sesle şu sözleri söylemeye başladı:

— Sevgili Clorinda, sen bütün kadınların, aksi iddia edilemeyecek kadar, en sevilenisin.

Kont küçük kamaradan dışarı çıkarak ve kolaylıkla öteki kayığa doğru ilerleyerek:

— Demin ben de Corilla'ya aynı sözleri söylüyordum. Her iki tarafın da gezintisi son buldu. Birbirine eşit mallarını satılmaya çıkaran iyi niyetli insanlar gibi biz de bir değiş tokuş yapabiliriz.

Anzoleto aynı ahenkle cevap verdi:

— Kont hazretleri dürüstlüğümün hakkını veriyor. Eğer müsaade ederlerse tekrar bulduğu malını gelip alabilmesi için kolumu kendilerine takdim edeyim.

Kont, kendisi ve ortak metresleri için, bilinmez hangi horgörücü ve alaycı niyet içinde Anzoleto'ya abanmak üzere kolunu uzattı. Ama kinle kemirilen ve hattâ derin bir kudurganlıkla coşan tenor kontun gondolu üstüne vücudunun bütün ağırlığı ile abandı ve vahşi bir sesle:

— Kadına karşı kadın, kont hazretleri, şimdi de *gondola karşı gondol* diye haykırarak kayığı devirdi.

Sonra Clorinda'yı, uyuşukluğu ve maceranın sonuçları içinde yüz üstü bıraktığı gibi, kurbanlarını da kendi kaderlerine bırakarak karşı kıyıya yüze yüze çıktı. Karanlık ve dolambaçlı sokaklar arasında koşmaya başladı. Evine girdi, göz açıp kapayıncaya kadar elbisesini değiştirdi bütün parasını aldı, uşarı çıktı, ilk kalkan şalopeye atladı, hattâ gemi Trieste'ye doğru yelken açınca sabahın ilk aydınlığında Venedik'deki çan kulelerinin ve kubbelerin dalgalar üstünde alçaldığını görerek bir zafer işareti gibi parmaklarını çıtlattı⁽¹⁾.

XXII

Bohemya(?)'yı Bavyera'dan ayıran bu bölgelerde Boehmer - Wald⁽³⁾ (Bohemya ormanı) adını alan Karpat dağlarının batı kolları içinde yüzyıllarca önce, bilinmez hangi gelenek münasebetiyle *Devler Şatosu* adı verilen, hâlâ eski geniş bir bina yükseliyordu. Eski bir şatonun görünüşünden uzak olmakla beraber iç tarafı o devirde çoktan modası geçmiş, ama her zaman XIV. Louis tarzında kibar ve şatafatlı bir zevk içinde donatılmış, insanı oyalayan bir ev değildi artık. Orta çağ mimarisi devrinde bu zengin malikânenin sahipleri olan Rudolstadt⁽⁴⁾ derebeyleri tarafından ele geçirilmiş binanın kısımlarında hayli değişiklikler de yapılmıştı.

Asıl Bohemyalı olan bu aile, otuz yıl savaşlarının en acıklı devrinde Reform'a yüz çevirerek adını⁽¹⁾ cermenleştirmişti. Yolundan dönmez ve yiğit olan büyükbaba, mutaassıp, başı boş bir asker tarafından yakındaki dağlarda öldürülmüştü. Bir Saksonyalı aileden olan dul karısı kendini katolik olduğunu ilân ederek ve Rudolstadt varislerinin eğitimini cezvit papazlarına emanet ederek malını ve çocuklarının hayatını kurtardı. İki kuşak sonra Bohemya susturulup da zulme uğrayınca, orada Avusturya egemenliği kesin bir şekilde yerleşince ve Reform'un zafer ve felâketleri, dış görünüşte de olsa unutulunca, Rudolstadt kişizadeleri sessiz sessiz hristiyan erdemlerini uyguluyorlar, Roma Kilisesinin dogmasını öğretiyorlar ve toprakları içinde şatafatlı bir sadelikle iyi, kibar bir tabaka meydana getirerek Marie-Thérèse⁽²⁾'in sadık bendeleri olarak yaşıyorlardı. Vaktiyle VI. Charles⁽³⁾ hizmetinde yiğitlik imtihanlarını geçirmişlerdi. Ama bu yiğit ve ünlü bir soyun sonuncusu ve kont Chrisitian Rudolstadt'ın biricik oğlu olan genç Albert'in yeni sona eren irsiyet savaşında⁽⁴⁾ eline hiç silah almaması, otuz yaşına geldiği halde doğuşundan ve servetinden başka bir büyüklüğü tanınmaması ve aramaması herkesi şaşırtıyordu. Bu garip davranış hükümdarın düşmanlarıyla suç ortaklığı şüphelerini uyandırdı. Fakat şatosuna İmparatoriçeyi kabul etmek şerefine ermiş olan kont Christian oğlunun davranışını mazeret olarak göstermiş İmparatoriçe de bu mazereti hoş karşılıyor gibi

görünmüştü; Marie - Thérèse'in Christian ile konuştuklarından hiçbirisi dışarıya sızmamıştı.

On yıldanberi devamlı olarak hiç bir komşunun gelmediği bu sofı ve iyiliksever ailenin hariminde garip bir esrar devam ediyor ve bu aile hiç bir işi, hiç bir zevki, hiç bir siyasal üzüntüyü topraklarından dışarıya çıkaramıyordu. Hattâ umumî felâketlerin ve tehlikelerin ortasında hiç bir heyecan göstermeyerek savaşıñ olağanüstü vergilerini homurdanmadan bol bol ödüyorlardı. Nihayet bu aile kişizadelerin yaşadıkları hayattan bambaşka yaşıyorlarmış gibi görünüyordu. Dış olayları bakımından ancak iyi davranışları ve kibar âdetleri kaydetmekle beraber bu hayat bir kuşku yaratıyordu. Ama davranışları bu suçlamalara bir yalanlama olduğu için sadece onlara fazla uyuşuk ve kayıtsız oldukları söylenerek ayıplandılar. Söylenilere göre kont Christian adının son varisi olan oğlu için bir süvari alayını donatmak için miktarı hayli yüksek parayı kabul etmişti. Kocaya varacak kızları bulunan kişizade kadınlar kontun pek fazla etki yaptığını söylüyorlardı. Bu kibar kadınlar, Christina'nın oğluna, kardeşi Baron Frédérick'in kızını almakla onu sanki kendi ailesi içinden evlendirmeyi ilân ediyormuş gibi bir düşünceyi uyandıran kararını öğrenince ve genç Baron Amélie'nin bundan böyle Devler Şatosu'nda amca oğlunun yanında oturmak için Prag'da yetiştirildiği manastırdan çıktığını duyunca, hepsi birden Rudolstadt ailesinin, birbirinden geçimsiz, birbirinden vahşi insanların bir araya top-

landığı, bir kurt ini olduğunu etrafa yaydılar. Yoldan çıkarılmayan bir kaç hizmetçi ile vefalı bir kaç dost, yalnız onlar ailenin sırrını öğrendiler ve bu sırrı sadakatle gizlediler.

Bu kişizade aile, bir akşam XV. Louis'nin Avrupa'nın büyük bir kısmını kibar tabaka âdetleri içine sokmuş olduğu inceliklere rağmen dedelerimizin İslâv ülkelerinde hâlâ yedikleri bol av etlerinden ibaret şu besleyici yemeklerle dolu bir masanın etrafında toplanmıştı. İçinde tamamiyle meşe odunlarının yandığı koskocaman bir ocak geniş ve loş salonu ısıtıyordu. Kont Christian, ailenin öteki insanların ayakta dinledikleri *Benedicite* duasını yüksek sesle okumuştı. Üstlerinde yerli elbiseleriyle geniş Memlûk kilot pantolonlariyle uzun bıyıklı, ağır başlı bir çok hizmetçi, saygı gösterdikleri efendilerinin etrafında yavaş yavaş sıkışıyorlardı. Şatonun papazı kontun sağında ve yeğeni genç Baron Amélie solunda, ciddî ve babacan bir şaka ile söylemekten hoşlandığı *kalb tarafında* oturuyordu. Aşağı yukarı altmış yaşında olduğu için daima genç kardeşim dediği küçük kardeşi Baron Frédérick karşısında yer almıştı. Korkunç bir sıskalığın ve koskocaman bir kanburun azabını çeken saygıdeğer altmışlık bir kadın olan büyük kardeşi rahibe Wenceslawa(!) de Rudolsalt masanın ucunda oturdu. Sonra kont Christian'ın oğlu, Amélie'nin nişanlısı Rudolsdadt'lerin sonuncusu olan kont Albert asil halasının karşısında masanın öteki başına üzgün, solgun gelip yeileşti.

Albert, başkalarına canlılık vermek için bu sessiz kişilerin hepsinden en az hazırlıklı, en az yetenekli idi. Şatonun papazı, efendilerine öyle bağlı, aile başkanına karşı öyle saygılı idi ki, kont Christian'dan, bakışı ile bir teşvik görmedikçe hemen hemen ağzını açmazdı; Kont Cihristian başkalarında kendi düşüncelerine bir oyalanma konusu arama ihtiyacını hemen hemen duymayacak kadar pek sâkin, pek içine çekilmiş bir yaradılıştı idi.

Baron Frédérick daha az derin bir karakterde, ama daha fazla etkin bir mizaçta idi. Ama zekâsı hemen hemen hiç uyanık değildi. Ağabeyisi kadar yumuşak, iyi dilekli olan baronun zekâsı da, iç coşkusu da daha azdı. Sofuluğu bir alışkanlıktan, bir davranıştan ibaretti. Biricik tutkusu avdı.⁽¹⁾ Bütün günlerini avda geçiriyor, her akşam yorgunluk duymadan (demir gibi bir vücudu vardı) ama kıpkırmızı, soluk soluğa, acıkmış bir halde dönüyordu. On kişinin yediğini yiyor, otuz kişinin içtiğini içiyordu. Yemeğin sonunda köpeği Saphyr'in tavşanı nasıl zorladığını dişi köpeği Panthére'in kurdu ininden nasıl çıkardığını, Atillâ adlı şahininin nasıl havalandığını anlatarak biraz oyalanıyordu. Ötekiler söylediklerini sonsuz bir zevkle dinledikten sonra baron, kızı, yatağa gitme saatinin çaldığını kendine haber verinceye kadar kara meşinden büyük koltuğun içinde, ateşin yanında sessiz uyukluyordu.

Rahibe, ailenin en konuşkanı idi, hattâ geveze diye tanınıyordu. Çünkü şatonun papazı ile hiç

olmazsa haftada iki defa kıralların soy ağacından tutun da en önemsiz kişizadelerinkine varıncaya kadar su gibi bilgili Bohemya, Macar ve sakson ailelerin soy ağacını tartıştığı oluyordu.

Kont Albert'e gelince, onun, dış görünüşü bakımından, ötekiler için hareketlerinden her biri kehânetmiş, sözlerinden her biri bir hikmetmiş gibi görünen azametli ve korkutucu bir tarafı vardı. Evin sırrını öğrenmemiş olan bir kimseye açıklanması mümkün olmayan bir gariplikle ağzını açar açmaz (bu da her zaman yirmi dört saatle bir oluyordu), yakınlarının ve hizmetçilerin bütün bakışı onun üstüne çevriliyor ve o zaman bütün yüzlerde derin bir üzüntü, şefketli ve ıstıraplı bir yalvarma okunuyordu. Bununla beraber onun sözlerini daima bir sabırsızlık va alay karışımı olmadan karşılamayan, o andaki durumunu gizliyerek ya küçümser, ya da neşeli bir teklifsizlikle cevap veren genç Amélie'nin yüzünde bu sıkıntılı ıstıraplar bulunmuyordu.

Renk bakımından biraz açık, sarışın, canlı düzgün vücutlu bu genç kız, bir küçük güzellik incisi idi: Hattâ oda hizmetçisi onun can sıkıntısını avutmak için bunu söylediği zaman genç kız şöyle cevap veriyordu: "Ne yazık, ben, kabuğu şu Devler Şatosu olan bir ıstıridye gibi kederli bir ailenin içine kapatılmış bir inciym". Bu söz, şu merhametsiz kafese nasıl bir hırçın kuşun kapatıldığını okuyucuya anlatmak için yetiştir.

O akşam, hele ilk yemek dağıtıldığı sırada ailenin üstüne çöken o ağır sessizlik (çünkü iki ihtiyar kızızadenin, rahibenin ve şato papazının yılın hiç bir mevsiminde yalanlanmıyan sağlam ve düzenli iştahları vardı), kont Albert tarafından bozuldu.

Derin bir iç çekişle: “Ne berbat hava!” dedi.

Herkes, şaşırarak birbirine baktı; çünkü bir saatten beri şatonun içinde bulundukları ve kalın meşe ağacından kepenkler kapalı olduğu için havanın pek karanlık ve korkutucu bir hal aldığını hiç birisi farketmemişti. İçerde olduğu gibi, dışarda da derin bir sessizlik devam ediyor ve yakında bir fırtınanın kopacağını hiç bir şey haber vermiyordu.

Bununla beraber hiç kimse Albert’e karşı tersini söylemeye cesarat edemedi. Bir anlık duraklama ve endişeden sonra uşaklar tarafından ağır ağır değiştirilen çatalların şakırtısı, sahanların takırdısı yeniden başladığı sırada yalnız Amélie omuzlarını silkmekle yetindi.

Albert babasına doğru uzanan sabit bir bakışla ve daha yüksek bir sesle söze başladı:

— Boehmer - Wald’in çamları içinde kuduran rüzgârı ve bize kadar yükselen selin sesini işitmiyor musunuz?

Kont Christian cevap vermedi. Her şeyi uzlaştırmayı âdet edinmiş olan baron çevik bir elle sanki bir graniti dört parçaya bölüyormuş gibi kestiği ceylan parçasından gözlerini ayırmayarak cevap verdi:

— Gerçekten gün batımında rüzgâr yağmur yüklü idi. Yarın bütün günü çok kötü bir hava içinde geçireceğiz.

Albert garip bir ifade ile gülümsedi ve hepsi yeniden üzüntülü bir tavır takındı. Ama bu konuşmadan beş dakika geçmemiştir ki, korkunç bir rüzgâr sağanağı kocaman çerçevelerin renkli camlarını sarsıtı. Hendekteki suları bir kamçı gibi döverek bir kaç defa kükredi ve dağların tepeleri üstünde pek korkunç bir uluma çıkararak kaybolup gitti; bu uluma sırasında ilk defa olduğu gibi anlaşılmaz bir ifade ile gene gülümseyen Albert'in yüzü müstesna, bütün yüzler kül gibi sarardı.

— Fırtınanın şu anda bize doğru sürüklediği bir ruh var. Sayın rahibim, fırtınaların saldırışları altında bizim vahşi dağlarımızda yolculuk eden insanlara dua ediniz.

Tirtir titreyen papaz cevap verdi:

— Hayatın dar yollarında, insan tutkularının fırtınası altında yürüyen kimseler için her zaman dua ederim.

Amélie bu konuşmayı devam ettirmemek için her taraftan kendisine göz kaç edilmesini umursamadan;

— Sayın papazım, ona cevap vermeyiniz. Amca oğlumun muammalı konuşarak başkalarını üzmemekten zevk aldığını biliyorsunuz. Bana gelince ben onun sözlerindeki mânayı öğrenmeye kendimi zorlamam.

Kont Albert, kendinin garip sözlerini kabul etmediğini iddia eden amca kızının küçümsemelerine artık dikkat etmiyormuş gibi göründü. Önünde hemen hemen daima boş ve temiz duran tabağının içine bir dirseğini dayadı. Gözlerini damalı örtüye dikti. Her ne kadar bir çeşit derin hülyaya dalmakla beraber, sanki örtünün çiçeklerini ve güllerini seyrediyormuş gibi bir hali vardı.

XXIII

Kont, kendince, Roma Kilisesi kadar kutsal sayılan alışkanlıklarının boyunduruğundan kurtulmadığı için dinsel bir saygı ile izlenilen perhiz günlerinde bile, ne eksik ne de fazla tam iki saat süren akşam yemeği sırasında azgın bir fırtına koptu. Bu dağlarda, fırtına sık sık olurdu. Hattâ o devirde henüz yamaçlarını kaplayan ucsuz bucaksız ormanlar, rüzgârın, yıldırımın gürültüsünü, çatırdılarını ve şato sahipleri bu tabiat hâdisesinden meydana gelecek kazadan korktukları için onların pek iyi tanıdıkları yankıları etrafa yayıyorlardı. Bu sırada Albert'in gösterdiği olağanüstü can sıkıntısı elde olmayarak bütün aileye yayıldı. Hattâ iyi dilekliliğini, yumuşaklığını bir an için olsun yalanlamak mümkün olsaydı istirahatının hazları içinde tedirgin olan baronun bu yüzden bir öfke duyduğu söylenebilirdi. Izgarada pişmiş etlerin sofraya gelip de yıldırımın çatırdısı, o sırada dilim dilim ayırdığı jambonun lopunu keserken hata yaptıracak kadar uşağı heyecanlandırdığı zaman, derin derin içini çekmekle yetindi.

Beceriksizliğine üzülen zavallı uşağa şefkatli bir gülümseme ile bakarak:

— Olan oldu, dedi.

Albert, ayağa kalkarken kuvvetli bir sesle haykırırdı:

— Evet amcacığım, hakkınız var! Olan oldu! *Hussite* devrildi. Yıldırım yaktı onu. Bahar, yaprakları üstünde bir daha yeşermeyecek artık.

İhtiyar Christian kederle sordu:

— Ne demek istiyorsun oğlum? Schreckenstein⁽¹⁾'nin büyük meşesinden mi söz ediyorsun?

— Evet babacığım, dallarına geçen hafta yirmiden fazla ogüsten rahibini⁽²⁾ astığımız büyük meşe ağacından söz ediyorum.

Rahibe büyük bir haç çıkararak yavaş sesle:

— Şimdi de yüzyılların yerine haftaları alıyor.

Yeğenine dönerek yüksek sesle devam etti:

— Sevgili yavrum, gerçekten olmuş, ya da olacağı önceden sanılan bir şeyi rüyanızda gördüğünüz doğru ise (gerçekten hayâl gücünüzde bu beklenilmedik garip halle, bir çok defa karşılaşıldığı için) gölgelediği kaya gibi pek uğursuz tarihsel hâtıraları uyandıran yarı yarıya kurumuş bu pis meşe ağacı bizim için büyük bir kayıp sayılmaz.

Amélie, küçücük ağzının biraz açılması için fırsat bulduğundan memnun, hararetle söze karıştı:

— Bana sorarsanız, ben dalları kemik yığığınına benzeyen kırmızımtırak yosunlarla örtülü gövdesinden her zaman kan sızıyormuş gibi bir his uyandıran bu korkunç darağacının görünüşünden bizi kurtardığı için fırtınaya teşekkür ederim. Akşam üstü, can veren bir insanın solukları gibi yaprakları arasında hışırdayan rüzgâr esintisinden ürpermeden gölgesinin altından hiç bir zaman geçemedim. Hattâ o zaman adımlarımı sıklaştırarak başımı başka tarafa döndürerek canımı Ulu Tanrıya emânet ediyorum.

Amca kızının sözlerini bir çok günlerden beri belki de ilk defa olarak dikkatle dinleyen genç kont dedi ki:

— Benim yaptığım gibi *Hussite*'in altında her gecenizi, her saatinizi geçirmemekle iyi ettiniz, Amélie. Yoksa orada korkudan sizi buz gibi donduracak ve hâtırası hafızanızdan hiç bir zaman silinmeyecek olan bir takım şeyler görürdünüz ve işitirdiniz.

Genç baron sanki Albert'in dayandığı masadan uzaklaşmak istiyormuş gibi iskemlesinin üstünde yüreği hop hop ederek bağırdı:

— Susunuz lütfen, her ağzınızı açtığınızda beni korkutmak için yaptığınız bu çekilmez alaydan aldığınız zevki bir türlü anlamıyorum.

İhtiyar Christian tatlılıkla:

— Sevgili Amélie'ciğim, Amca oğlunuz için bu türlü şakaları yapması gerçekten bir zevk oluyorsa Tanrıya dua edelim.

Kont Albert cevap verdi:

— Hayır, babacığım, size pek ciddi olarak söylüyorum. *Korku taşı*'nın meşesi devrildi, dörde yarıldı, hattâ yarın onu parçalamak için oduncuları gönderebilirsiniz. Onun yerine bir selvi dikeceğim. Adı artık Hussite değil, Tövbekâr olacak. Korku taşına uzun zamandan beri verdiğiniz ada göre *çile taşı* adını takacağım.

İhtiyar adam son derece üzüntü duyarak:

— Yeter, yeter, oğlum, dedi. Bu hazin hayalleri kendinizden uzaklaştırınız ve insanların davranışlarını yargılamadaki titizliği Tanrı'ya bırakınız.

Kont Albert bu sözü şöyle karşıladı:

— Hazin hayaller kayboldu, babacığım; onlar, fırtına soluğunun, gök ateşinin tozlarla öttüğü şu işkence âletleri ile beraber hiçlik içine gömülüyor. Dallara asılan iskeletler yerine yeni bir gövdenin dallarında sabah rüzgârının salladığı çiçekleri, yemişleri görüyorum. Her gece yeniden odun yığınlarını tutuşturan kara yüzlü adamın yerine başlarımız üstünde süzülen ve baştan başa beyaz, tamamiyle tanrısal bir ruh görüyorum. Fırtına yatışıyor. Ey benim sevgili yakınlarım, tehlike geçti. Yolculuk eden insanlar bir yere sığınıyorlar, ruhum huzur içinde; çile zamanı sona eriyor. Yeniden doğduğumu hissediyorum.

İhtiyar Christian heyecanlı bir sesle, derin bir şefkat ifadesiyle:

— Ey benim sevgili oğlum, eğer doğru söylüyorsan, huzuruna musallat olan şu gürültülerden kurtulacaksan, Tanrı demek bu lütfu bana gösterecek, sevgili Albert'ime huzuru, ümidi ve iman ışığını geri verecek!

İhtiyar adam bu sevgi sözlerini daha bitirmeden önce Albert başını yavaşca masanın üstüne eğmişti. Hattâ birden bire sakın bir uykuya dalmış görünüyordu.

Genç baron babasına:

— Bu da ne demek oluyor? Bakın masa başında uyuya kalmış? Doğrusu çok garip bir hareket.

Şatonun papazı genç adama ilgi ile bakarken şöyle dedi:

— Bu birden ve derin uyku hiç değilse bir kaç zaman için olsun durumunda mutlu bir değişmeyi haber veren iyilik dolu bir buhrandır.

Kont Christian dedi ki:

— Kimse ona bir söz söylemesin ve onu bu uyuşukluktan çıkarmaya yeltenmesin.

Rahibe ellerini kavuşturarak bir iç döküşle:

— Kerim olan Tanrım! Emret de sürüp giden kehaneti gerçekleşsin, otuz yaşına basacağı gün, şifaya kavuşma günü olsun.

Şatonun papazı yapmacıklı bir ağır başlıkla ilâve etti:

— Âmin! Kerim olan Tanrı'ya doğru gönülleri-mizi yüceltelim. Aldığımız nîmetin lûtuflarını ona geri verirken bütün yalvarmalarımızın konusu olan şu asil çocuğun kurtuluşunu bize bağışlaması için ona yalvaralım.

Yemek sonu duasını okumak için hep beraber ayağa kalktılar. Her biri Rudolstadt'ların sonuncusu için içten dua etmeye çabalarak birkaç dakika ayakta durdu. İhtiyar Christian bu duayı öyle bir aşk ve şevkle okudu ki porsuk yanaklarına iki iri göz yaşı damlası süzüldü.

İhtiyar adam uşaklarına oğlunu dairesine götür-meleri için emir veriyordu. O sırada hangi fedakâr hareketin yeğenin rahatına yardım edebileceğini kafasında saf saf araştıran baron Frédérick, ağabeysi-ne, çocukça bir memnunluk edâsiyle:

— Kardeşim, bana güzel bir fikir geliyor, dedi. Eğer tam sindirim ortasında, kendi odasında yalnız başına uyanırsa ona, birkaç kötü rüya gördüğü için kara düşünce gelebilir. Onu götürt, benim büyük koltuğa oturtsunlar, uyumak için evin en rahat yeridir. Orada yatağından daha fazla rahat eder, uyandığı zaman hiç olmazsa gözlerini oyahıyacak güzel bir ateş, gönlünü hoş edecek dost yüzler bulabilecek.

Christian cevap verdi:

— Hakkınız var, kardeşim. Gerçekten onu salo-na götürsünler ve büyük kanepenin üstüne yatırsın-lar.

Baron haykırdı:

— Yemek üstüne uzanarak uyumak pek zararlıdır, inanınız bana kardeşim. Tecrübe ile biliyorum bunu. Ona benim koltuğumu vermeli. Evet, ben onun muhakkak koltuğumda yatmasını istiyorum.

Christian kardeşinin teklifini reddetmenin ona gerçekten üzüntü olacağını anladı. O zaman genç kontu, uykusu uyuşukluk haline yakın olduğu için rahatsız edildiğinin hiç farkına varmadan, ihtiyar avcının meşin koltuğu içine yerleştirdiler. Baron, eski zamanlara lâayık bir ateş önünde baldırlarını ısıtırken şato papazının her seferinde kont Albert'in bu uykusu mutlu sonuçlar verebileceğini söylediği zaman muzaffer bir edâ ile gülümseyerek başka bir koltuğa pek neşeli, pek gururlu gidip oturdu. Saf adam ailenin öteki insanları ile beraber genç kontu gözlemek için nasıl koltuğunu bıraktı ise, yemek sonu uykusunu da öyle feda edeceğine and içti. Ama bir çeyrek saat geçince yeni koltuğuna öyle alışınıştı ki, yavaş yavaş uzaklaşarak kaybolan son gök gürültüsünü örtecek bir sesle horlamağa başladı.

Birden şatoda olağanüstü ziyaretler için çalınan çan sesleri işitildi. Biraz sonra evin uşaklarının en yaşlısı olan ihtiyar Hanz bir kelime söylemeden elinde kont Christian'a verilecek büyük bir mektup olduğu halde içeri girdi. Sonra efendisinin emirlerini yandaki odada beklemek üzere dışarı çıktı. Christian mektubu açtı, imzaya bir göz attıktan sonra gelen mektubu okumasını rica ederek genç barona uzattı.

Amélie telâşlı ve meraklı bir hareketle muma yaklaştı. Ve yüksek sesle aşağıdaki satırları okudu:

“Ünlü ve sevgili kont hazretleri,

Sayın efendimiz, benden bir iş istemekle kişiliğime şeref vermiş bulunuyorsunuz. Bu istek yetkinliğinizden aldığım ve kalbimin candan bağlı kaldığı ve hâtırasını sakladığı bütün şereflerden çok daha büyük bir şerefi bana kazandırmış oluyor. Yüksek emirlerinizi yerine getirmekte telâş göstermekle beraber benden istediğiniz kimseyi, arzuladığım gibi, hem çabuk, hem uygun bir şekilde bulacağını ummuyordum. Ama sayın efendimizin isteklerine uygun şartlar beklenilmedik bir tarzda gelip uzlaşınca ileri sürülen şartların bir kısmını karşılayan genç bir kıızı sizlere acele olarak gönderiyorum. Bununla beraber bu genç kız, bütün şartları karşılayamaz. Bu sebeple, teşebbüslerimin ve araştırmalarının daha tam bir sonucunu fazla sabırsızlanmadan beklemesi için ünlü ve sevimli yeğeninize boş zamanı kazandırmak üzere bu genç kıızı ancak belli bir zaman için gönderiyorum.

Bu mektubu size sunmak şerefine ulaşacak genç kız, öğrencimdir. Hattâ bir bakımdan da evlâdımdır; o, sevimli baron Amélie’nin istediği gibi hem sevimli ve gönül alıcı bir arkadaş, hem müzikte bilgili bir öğretmen olacaktır. Bununla beraber onda istediğiniz müebbiyenin bilgisi yoktur. Bir çok dilleri kolayca konuşur. Ama onları öğretecek kadar belki de doğru dürüst bilmez. Esaslı müzik bilgisi vardır ve son derece güzel şarkı söyler. Sesi, istidadı, tavrı

hoşunuza gidecektir. Karakterindeki ağır başlılıktan ve alçak gönüllülükten daha az memnun kalmıyacaksınız. Sayın efendimiz, günün birinde bir münasebet-sizlik yapar, kötü bir duygu belirtisi gösterir korkusuna kapılmadan ailenizin iç hayatına kabul edebilirsiniz onu. O asil ailenize karşı görevlerinin ölçüsü içinde hür olmak, hattâ hiç bir ücret kabul etmemek istiyor. Bir kelime ile sevimli barona gönderdiğim ne bir dadı ne bir beslemedir. Daha ziyade sayın efendimizin mektuplarına güzel elleriyle ilâve ettiği haşiyede şeref vererek benden zarif bir şekilde istediği gibi o bir *arkadaş*, bir *dosttur*.

Avusturya elçiliğine atanan Mösyö Corner⁽¹⁾ hareket emrini beklemektedir. Bu emrin aşağı yukarı iki aydan önce gelmeyeceği besbelli. Sayın eşi ve benim yüce gönüllü öğrencim bayan Corner beni Viyana'ya götürmek istiyor. Bayan Corner'e göre orada mesleğim daha hayırlı bir yola girecektir. İyi bir geleceğe inanmamakla beraber ancak hakaret, zillet ve hayâl kırıklığı duyduğum Venedik'den ayrılmaya öylesine susamış bulunuyorum ki, iyi dilekli tekliflerini kabul ettim. Pek tatlı, pek mutlu günler yaşadığım ve pek saygı değer dostlar bıraktığım Almanya'yı⁽²⁾ tekrar görmek için sabırsızlanıyorum. Sayın efendimiz bilirler ki, örselenmiş, ama derin bir sanat sevgisi ile doğduğu için henüz soğumamış olan bu kocamış gönülün hâtıraları içinde birinci yeri tutanlardan birisiniz. Bu sebeple ünlü efendimize evlâd edindiğim genç kızı, ona karşı konukseverliği-

nizi, koruyuculuğunuzu, hattâ hayır duanızı rica ederken kendisini salık verir ve emanet ederim. O, genç barona karşı hoş görünmeye ve yararlı olmaya çabalayarak iyiliklerinizi unutmayacaktır. En çok iki üç ay sonra onu almak ve yerine ünlü ailenizle daha uzun bir sözleşme yapabilecek bir öğretmeni size tanıştırmak üzere geleceğim.

Ellerimin içinde insanların en iyisinin elini sıkacağım o mutlu günü beklerken sayın efendimizin dostlarından en fedakârı, hizmetkârlarının en alçak gönüllüsü olduğumu övünç ve saygı ile söylemeğe cesaret ediyorum.

Nicolas Porpora

Küçük kilisenin koro öğretmeni, besteci ve ses sanatı profesörü. Venedik... 17...

İhtiyar kont, yüreği sızlıyarak bir kaç defa “Asil Porpora, eşsiz dost, saygıdeğer insan.” diye takrarlarken Amélie mektubu bitirmiş, sevinçten sıçırıyordu. Bir yabancı kadının gelişiyile aile alışkanlığının bozulacağını görmek korkusu içinde konukseverliğin vazifelerini asalete uygun bir şekilde yerine getirmek isteği arasında bocalayan rahibe Wenceslawa:

— Elbette! Elbette! Bu genç kıızı iyi bir şekilde kabul etmeli ve karşılamalı!... Yeter ki burada canı sıkılmasın!

Genç baron halasının ileri sürdüğü düşünceleri dinlemeden haykırdı:

— Peki ama amcacığım, benim gelecek günlerimin dostu, değerli öğretmenim nerede? Onu sabırsızlıkla bekliyorum.

Kont Christian çingırağı çaldı. İhtiyar uşağa:

— Hanz, bu mektubu size kim verdi?

— Bir kadın, sayın efendimiz.

Amélie haykırdı:

— Şimdi burada mı? Peki ama nerede?

— İner kalkar köprünün kapısında, yolcu arabasının içinde.

— Onu derhal salona alacak yerde, demek şatonun kapısında soğuktan buz tutmuş bir halde bıraktınız öyle mi?

— Evet, madam baron. Mektubu aldım. Posta arabası sürücüsünün ayağını üzengiden çıkarmasına, atından aşağı inmesine engel oldum. Arkamdan köprüyü kaldırttım, sonra mektubu sayın efendimize getirdim.

— Bize gelen misafirleri böyle kötü bir havada bekletmek ne münasebetsiz, ne affedilmez bir hareket! Bir kalede oturduğumuzu, ona yaklaşan her insanın bize düşman olduğunu tevekkeli söylemiyorlar. Haydi koşunuz Hanz.

Hanz bir heykel gibi hareketsiz durdu. Yalnız gözleri genç hanımının arzularına boyun eğmiyeceğini gösteren bir üzüntü ifade ediyordu. Ama başının üstünden bir top güllesi bile geçse ihtiyar efendisinin

yüksek emirlerini beklerken o telâşsız davranışını bozamadı.

Nihayet Kont Christian genç baronun kanını kaynatan bir ağırlıkla:

— Sevgili yavrum, efendisine bağlı olan Hanz, ancak vazifesini ve kendine verilen talimâtı bilir. Şimdi Hanz, gidip parmaklığı açınız ve köprüyü indirtiniz. Herkes yolcumuzu karşılamak için bütün meşalelerle beraber gitsin! Misafirimi buraya getirsin.

Hanz en yakın akrabaların, en güvenilir dostların bile ölçülü hareket edilmeden ve ağırdan alınmadan hiç bir zaman kabul edilmediği bu eve yabancı bir kadın sokulmasına en küçük bir şaşkınlık göstermedi. Rahibe, misafire yemek hazırlatmak için emir vermeye gitti. Amélie, iner kalkar köprüye kadar koşup gitmek istedi; ama amcası misafiri kendisi gidip karşılama şerefini vermek için genç kıza kolunu verdi. Ama çok heyecanlı baronla, posta arabasının, kaçmak için yollara düşmüş olan Consuelo'yu kapının ilk basamaklarına bıraktığı sıra sıra direklerin önüne kadar şatafatla yürümek konta güç geldi.

XXIV

Baron Amélie üç aydanberi öğrenmekten daha ziyade yalnızlığını gidermek, can sıkıntısını dağıtmak için bir arkadaş edinmeyi aklına koymuştu. Gelecekteki arkadaşının portresini hayal gücünde yüz defa çizmişti.

Porpora'nın somurtkan halini bildiği için profesörün kendisine sert ve bilgiç taslağı bir mürebbiye göndermesinden korkmuştu. Bu yüzden isteğini, göz bebeği bildiği ve baskı yaptığı ihtiyar yakınlarına söylemek yetmiyormuş gibi profesöre yirmi beş yaşından yukarı her mürebbiye hoş karşılamayacağını haber vermek üzere gizlice bir mektup yazmıştı.

Porpora'nın cevabını okurken öyle heyecanlandı ki bir hamlede kafasında müzikçiyi ve profesörün genç evlâtlığını yeniden canlandırdı. Hele Venedik'li oluşu, yani Amélie'nin fikirlerine uyularak kendi tarzına ve tarifine göre seçilmesi onu çok memnun etmişti.

Önceden hayal ettiği pembe renkli, afacan bir çocuk yerine solgun yüzlü, hazin ve şaşkın bir genç kıızı görünce biraz durakladı. Çünkü zavallı kalbinin ezildiği o derin üzüntüsüne, telâşlara ve uzun bir yolculuğun yorguluğuna kurşunumsu şimşeklerin çaktığı korkunç gecenin içinde, fırtınanın devirdiği geniş çam ormanlarının ortasından geçiş, hele baronun köpeklerinin ulumaları ve uşakların taşıdıkları meşalelerin ışığı etrafa gerçekten uğursuz bir şey yaydığı şu karanlık şatonun görünüşü eklenince Consuelo üzücü ve öldürücü bir izlenimin etkisi altında kalmıştı. Marcello'nun *Firmamento lucido* diye tasvir ettiği Venedik gecelerinin o uyumlu sessizliği ile, aşk ve neşeli bir şiir içinde geçmiş hayatının o hürriyeti ile aman ne karşıtlık! Araba atlarının ayakları altında boğuk boğuk yankı yapan

İner - kalkar köprüyü ağır ağır geçtiği ve iner - kalkar parmaklığın arkada korkunç bir gıcırdama ile indiği zaman Consuelo'ya sanki Dante'nin *Cehennem*'ine giriyormuş gibi geldi ve korkuya kapılarak canını Tanrı'ya emânet etti.

Kendini ev sahiplerinin karşısında bulunca yüzü pek altüst olmuştu. Hele gözleri, üzüntü ve yaşlılığın etkisi ile porsumuş, solmuş bu yüzle ve eski zaman elbiseleri içinde kaskatı ve sıska bir vücutla birden kont Christian'ın üstünde durunca ortaçağdaki bir şato sahibinin hayâletini görüyormuş gibi oldu. Etrafını çeviren her şey aynı hayale büründüğü zaman bir korku çığlığı ile soluğu kesilerek geri geri gitti.

Consuelo'nun solgunluğunu ve durgunluğunu, arabanın verdiği uyuyuşukluğa, yolculuğun sebep olduğu yorgunluğa yoran ihtiyar kont, gönül alıcı ve nazik birkaç söz söylemeye davranarak kapının önündeki merdivenleri çıkması için kolunu ona verdi.

Fakat ağır başlı adam tabiatın kendisine soğuk, çekingen bir dış görünüş vermesinden başka iki üç yıldan beri tam bir yalnızlık içinde yaşadığı için herkese karşı öyle yabancı kalmıştı ki bu yüzden sıkılganlığı bir kat daha artmıştı. Hattâ ilk bakışta ciddi bir ağırbaşlılık görünüşü altında bir çocuğun şaşkınlığını ve utancını gizliyordu. Şöyle böyle bildiği, ama sıkılganlığı yüzünden artık alışkanlığını kaybettığı bir dil olan İtalyancayı konuşmak zorunluğu eklenince Consuelo'nun güçlkle anladığı ve karanlığın o esrarlı anlaşılmaz dili diye tanıdığı bir kaç sözü kekeleyebildi.

Başkasının sıkılganlığı, kendilerinin iltifatlı sözleri önünde geri geri gitmeğe hazırlanıyormuş gibi görününce, en girişkin insanlara sık sık musallat olduğu gibi, Consuelo'ya kendisini hemen alıştırmak için boynuna atılmaya and eden Amélie, aynı sıkılganlığı hissettiği için genç kıza söyleyecek hiç bir şey bulamadı.

Consuelo akşam yemeği yenilen salona alındı. Genç kıza nezaket göstermek isteği ve oğlunun derin bir uykuya daldığını göstermek korkusu arasında bocalayan kont kararsızlık içinde durakladı. Fakat Consuelo tirtir titreyen dizlerinin büküldüğünü hissedince yanındaki koltuğa çöktüverdi.

İhtiyar kontun sıkıntısını anlıyan Amélie:

— Amcacığım, bayanı buraya almakla daha iyi ederiz sanırım, burası büyük salondan daha sıcak. Dağlarımızda esen şu soğuk rüzgârla pek üşümüş görünüyor. Yorgunluktan bitkin olduğunu üzülerek görüyorum. Eminim ki onun bütün nezaket hareketlerinden daha çok kuvvetli bir akşam yemeğine ve iyi bir uykuya ihtiyacı var.

Sonra da Consuelo'nun pek yorgun kolunu güzel ve tombul eliyle yavaşça sıkacak kadar cesaret bularak:

— Doğru değil mi, sevgili bayanım? dedi.

İtalyancayı pek açık bir Alman sertliği ile konuşan bu körpe sesin ahengi Consuelo'ya güven verdi. Korku yüzünden bulanık gören gözlerini genç baro-

nun sevimli yüzüne kaldırdı. Aralarındaki bu karşılıklı bakışma bütün buzları eritti. Yolcu, bu genç kızın öğrencisi olduğunu, bu sevimli başın bir hayâlet olmadığını anladı. Elini sıkarak cevap verdi. Arabanın gürültüsü ile serseme döndüğünü, fırtınanın kendisini pek korkuttuğunu söyledi. Amélie'nin kendisine göstermek istediği bütün özenlere hazır, ateşe yaklaştı, başından örtüsünü attı. Dünyanın en az acıkmış insanı olmakla beraber teklif edilen yemeği kabul etti. Genç ev sahibinin artan canlılığı güvenini gittikçe arttırarak sonunda yeniden görme işitme ve cevap verme yetilerini kazandı.

Uşaklar akşam yemeğini sofraya getirdikleri sırada konuşma, tabii olarak Porpora ile başladı. İhtiyar kontun profesörden, dostu, arkadaşı ve hemen hemen üstü olarak söz ettiğini işitmek Consuelo'yu memnun etti. Sonra sıra Consuelo'nun yolculuğunda geçtiği yoldan, onu özellikle korkutmuş olan fırtınadan söz edilmeye gelindi.

— Biz Venedik'de daha âni, çok daha tehlikeli fırtınalara alışmışız; çünkü gondollarımızla şehri dolaşırken evlerimizin kapısına kadar boğulmak tehlikesi ile karşı karşıyayız. Sokaklarımızın kaldırımları saydığımız su, kabarır, denizin dalgaları gibi, hırçınlaşır, pek nazik olan kayıklarımızı duvarların boyunca olanca şiddetiyle öyle bir sürükler ki, daha bir kıyıya yanaşmaya zaman bulamadan parçalanabilirler. Bu gibi kazaları yakından gördüm, korku duymadım ama yıldırımın dağın tepesinden yolun ortasına devir-

diği kocaman ağacı görünce öyle bir dehşete kapıldım ki, hayatımda hiç böyle korkmamıştım. Atlar dimdik şaha kalktılar ve sürücü *bu devrilen felâket ağacıdır, Hhussite'dir* diye haykırdı. *Signora baronessa* bunun mânasını bana lütfen anlatır mısınız?

Bu soruya kont da, Amélie de ne cevap vereceklerini bilemediler. Birbirine bakarak kuvvetle titrediler.

İhtiyar:

— Oğlum demek aldanmamış! dedi. Garip, doğrusu pek garip.

Kont, Albert'e karşı duyduğu bir acıma ile itilerek onun yanına gitmek için salondan çıktı. Bu sırada Amélie ellerini kavuşturmuş, fısırdıyordu:

— Burada bir büyü var. Şeytan aramızda yaşıyor!

Bu garip sözler Consuelo'yu, Rudolstadt'ların şatosuna girerken duyduğu boş inana dayanan korkuya yeniden sürükledi. Amélie'nin birden yüzünün sararması, bitmez tükenmez bir kölelik sevgisinin yarattığı o cansız ölü gözlerle bakan hepsi de birbirine eşit, hepsi de geniş ve dört köşe kıpkırmızı yüzlü, kıpkırmızı kilotlu ihtiyar uşakların o azametli sessizliği, üstü mumlarla kaplı bir avizeden etrafa yayılan aydınlığın karanlığı dağıtmaya bir türlü yetmediği kara meşe ağacından kaplı şu salonun derinliği, fırtınadan sonra şatonun etrafındaki av yerinde başlayan korku çılgınları, ailenin büyük portreleri, kapla-

ma üstüne oyulmuş kocaman geyik, yaban domuzu başları, sözün kısası durumun en küçük özelliklerine varıncaya kadar her şey onda şöyle böyle dağılmış bulunan kötü heyecanları tekrar ayaklandırıyordu. Genç baronun sözleri onu fazla yatıştıracak cinsten değildi.

Amélie, Consuelo'yu bu şeylere hazırlamaya çabalıyarak dedi ki:

— Sevgili bayanım, bu evde çoğu zaman tatsız, arada sırada korkunç ve açıklanması mümkün olmayan, inanılmaz şeyleri görmeye kendinizi alıştırmalısınız. Anlatmak isterseniz kimsenin inanmak istemeyeceği, hattâ sonsuz bir sessizlik içine gömmeyi şerefinez üzerine söz vereceğiniz öyle gerçek roman sayfaları ki bunlar...

Baron bunları söylediği sırada kapı ağır ağır açıldı. Rahibe Wenceslawa kanburu ile, biçimsiz yüzü ile hiç bir zaman üstünden ayırmadığı nişanının o uzun kordonu ile, yukarı kaldırılmış ağır başlı elbisesi ile İmparatoriçe Marie - Thérèse Macaristan yolculuğundan dönüşünde⁽¹⁾ adamları ile beraber bir bardak tarçınlı ve şekerli şarap içip bir saat istirahat ederek Devler Şatosu'na şeref verdiği o hatırı sayılır günden beri takındığı pek şatafatlı haliyle içeri girdi. Şaşırp korkuya kapıldığı için ayağa kalkmayı bile aklına getirmeden bulanık gözlerle kendisine bakan Consuelo'ya doğru ilerledi. İki defa salâm verdi. Çok önceleri ezberlenmiş sanısını uyandırdığı, iç sıkacak kadar uzun bir Almanca söyleyip sonra Consuelo'-

nun alnını öpmek için yaklaştı. Bir mermerden daha soğuk ve kaskatı kesilmiş çocuk, kendisini bir ölünün öptüğünü sandı. Bayılacak kadar korkarak anlaşıl-maz bir teşekkür kelimesi mırıldandı. Rahibe, varlı-ğının yolcuyu istediğinden daha fazla korkuttuğunu iyice anlayıp da salondan çıkınca Amélie bir kahkaha attı. Ve arkadaşına:

— Bahse girerim ki Kraliçe Libussa⁽¹⁾'nin haya-letini gördüğünüzü sandınız. Ama içiniz rahat etsin. Kadınların hem en iyisi, hem de en can sıkıcısı olan bu iyi yürekli rahibe benim halam.

Bu heyecan henüz yatışmıştı ki, Consuelo arka-sında iri Macar çizmelerinin gıcırdadığını duydu. Döşemeyi sarsan ölçülü ve ağır bir adım, iri kıyım uşakların yüzleri bile onun yanında cılız ve solgun görünecek kadar kıpkırmızı, dört köşe ablak bir yüz, derin bir sessizlik içinde salondan geçti ve uşakların saygı ile açtıkları büyük kapıdan çıkıp gitti. Consue-lo'da yeniden bir titreme, Amélie'de yeniden bir kahkaha.

Amélie:

— Bu adam, dedi, fazla uykuyu seven, pek ustaca av avlayan, babaların en yumuşağı olan Baron de Rudolstadt'dır. Saat dokuzu çalar çalmaz bu sese uyanmadan koltuğundan kalkar hiç bir şey duyma-dan ve işitmeden salondan geçer, daima uyur bir halde merdivenden çıkar. Hiç bir şeyin farkına varmadan yatağına girer. Gün ışıyınca bir genç adam kadar çevik, atik ve hareketli, uyanıp kalkar. Sonra av köpeklerini atlarını ve şahinlerini gidip hazırlar.

Amélie sözlerini bitirir bitirmez salona şatonun papazı girdi. Bu adam da tıknaz, fakat boyu kısa, bir lenfatik gibi yüzü sarı idi. İç âlemine dönük hayatını bu kaba İslâv mizaçlarla uzlaştıramıyordu, bu din adamının semizliği âdeta bir hastalıktı. İki kadını yerlere kadar selâmlamakla yetindi. Bir uşakla yavaş sesle konuştu ve baronun yürüdüğü aynı yönden geçerek gözden kayboldu. İhtiyar Hanz'la beraber, aynı ciddi ve güçlü kuvvetli vücutları olduğu için Consuelo'nun birbirlerinden bir türlü ayıramadığı makine gibi hareket eden uşaklardan biri salona doğru yürüdü. Artık kendisini yemek yiyormuş gibi göstermekte güç bulamıyan Consuelo onları gözleriyle izlemek için başını çevirdi. Uşaklar, arkasındaki kapıyı açmadan önce eşiğin üstünde ötekilerden daha kuvvetli bir heyecan uyandıran yeni bir gürültü belirdi: Bu, uzun boylu, çok güzel yüzlü, fakat korkunç derecede sapsarı genç bir adamdı. Tepeden tırnağa kadar karalar giymişti ve sırtına altın kopçalarla ve şeritlerle omuzlarına tutturulmuş samurdan bir kürkle süslü zengin bir manto vardı. Uzun ve abanoz gibi kapkara saçları, tabii şekilde kıvrıcık, ipek gibi bir sakalın gölgelediği solgun yanaklarına darmadağın dökülüyordu. Kendini karşılamak için gelen uşaklara sanki bakışı büyüleyerek onları kendinden uzak tutan ve geri çekilmeye zorlayan, buyrukçu bir hareket yaptı. Sonra arkasından gelen kont Christian'a dönerek pek asil bir ifade ile ve ahenk dolu bir sesle dedi ki:

— Sizi temin ederim ki, hiç bir zaman kendimi bu kadar sakin hissetmedim. Alın yazımda yüce bir şey tamamlandı. Tanrı'nın huzuru, evimizin üzerine indi.

İhtiyar adam, onu kutsuyormuş gibi elini uzatarak cevap verdi:

— Tanrı seni duysun yavrum.

Genç adam, babasının elleri altında duran başını yerlere kadar eğdi; sonra tatlı ve esen bir izlenimle doğrularak salonun ortasına kadar ilerledi. Amélie'nin kendisine uzattığı eli parmaklarının ucu ile tutarak hafifçe gülümsedi. Consuelo'ya gözlerini dikerek birkaç saniye baktı; elinde olmadan bir saygı duyan Consuelo gözlerini yere indirirken onu selâmladı. Genç adam onun selâmına karşılık vermeden Consuelo'ya bakmaya devam etti:

Rahibe genç adama Almanca olarak:

— Bu genç bayan... dedi.

Genç adam sanki: “Bana söz söylemeyiniz, fikirlerimin akışını bozmayınız.” der gibi bir hareketle rahibenin sözünü kesti. Sonra en küçük bir şaşkınlık, ya da bir ilgi göstermeden arkasını döndü ve ağır ağır kapıdan çıktı.

Rahibe:

— Sevgili bayan bunu hoş görmelisiniz...

— Halacığım sözünüzü kestiğim için affınızı rica ederim. Bayanla, hiç anlamadığı halde Almanca konuşuyorsunuz.

Consuelo İtalyanca olarak cevap verdi:

— İyi kalbli bayanım, beni affedin. Çocukluğumda bir çok dille konuştum. Çünkü çok yer gezdim;(!) mükemmel bir şekilde anlamıyorsam da Almanca'yı bir hayli hatırlıyorum. Ama konuşma denemesine henüz cesaretim yok. Eğer bana lütfeder, birkaç ders verirseniz çok geçmeden ben de Almanca'yı konuşacağımı umarım.

Rahibe almanca olarak hemen cevap verdi:

— Tamam, tıpkı benim gibi. Ben de madmazelin söylediklerini anlıyorum ama dilini konuşmayı bir türlü beceremiyorum. Söylediklerimi anladıklarına göre diyecektim ki yeğenim, selâmına karşılık vermiyerek bir nezaketsizlik yaptı. Onun bu akşam son derece rahatsız olduğunu öğrenince bu nezâketsizliğini her halde affedecektir. Hele baygınlığından sonra öyle halsiz düştü ki, her halde kendisini görmemiş olacak...

İyi kalbli Weneslawa söylediği yalandan son derece sıkıldığı için Christian'ın gözlerinde bir mazeret aramaya çalışarak:

— Öyle değil mi kardeşim? dedi.

İhtiyar adam cevap verdi:

— Sevgili kardeşim, oğlumu hoş gösterecek kadar yüce bir kalbiniz var. Porpora'nın kendine evlâd edindiği, az sonra ailemizin dostu diyeceğimi umduğum genç kızın bizde uyandıracığı güvene dayanarak yarın bütün açıklığı ile kendisine anlatacağımız bir kaç hâdiseye pek fazla şaşmıyacaktır.

Herkesin odalarına çekilme saati idi ve ev öyle düzenli alışkanlıklara bağlı idi ki her iki genç kız sofrada başında daha uzun kalsalardı, gerçekten makine gibi hareket eden uşaklar, sanırım, iskemlelerini yerlerine çekerler ve varlıklarını bile kale almadan mumları söndürebilirlerdi. Zaten Consuelo odasına çekilmek için sabırsızlanıyordu; Amélie onu kendi odasının tam yanında ayırttığı rahat ve şık bir odaya götürdü. Odaya beraber gelip şeref veren rahibe kendi odasına çekilir çekilmez Amélie Consuelo'ya:

— Sizinle, dedi, bir iki saat konuşmak için öyle istek duyuyorum ki içimde. Garipliklerimize katlanmak zorunda kalmadan önce burada olup bitenlerin hepsini size anlatmak için sabırsızlanıyorum. Ama siz o kadar yorgunsunuz ki, her şeyden önce dinlenmek istersiniz.

Consuelo:

— Bunun hiç önemi yok, bayanım, dedi. Doğrusu kollarım, bacakların pek bitkin. Ama kafam öyle işliyor ki gece uyuyamayacağımdan pek eminim. O halde benimle istediğiniz kadar konuşursunuz. Ama konuşma Almanca olmak şartıyla. Bu bana ders yerine geçecek. Kont hazretleri İtalyancaya bayan rahibeden daha az alışıktır.

Amélie:

— Şimdi bir anlaşma yapalım. Şu bitkin ve zavallı vücudunuzu dinlendirmek için yatağa gireceksiniz. Bu arada ben de gidip arkama bir gecelik

geçiririm, oda hizmetçisini savarım, sonra yatağını-
nın baş ucuna gelip otururum. Uykumuz gelinceye
kadar Almanca konuşuruz. Bu işe varmısınız?

Yeni mürebbiye cevap verdi:

— Bütün kalbimle!

XXV

Amélie kararlaştırılan konuşma için hazırlıklarını
bitirdikten sonra dedi ki:

— Şunu biliniz ki...

Gülümsiyerek ilâve etti:

— Ama adınızı hiç bilmediğimi farketmiş bulu-
nuyorum. Aramızda soy adlarını ve nezaket sözlerini
kaldırmanın tam zamanı. Bundan böyle bana Amélie
demenizi istiyorum. İsterim ki, ben de size...

Consuelo cevap verdi:

— Tuhaf ve söylenimesi güç bir adım var. Kuru-
yucuları ya da öğretmenleri kendi adlarını imtiyazlı
öğrencilerine vermeyi âdet edindikleri için çok sayın
öğretmenim Porpora da beni buraya yollarken kendi
adını almamı emretti. Bundan sonra kendime Porpo-
rina adını takarak Porporino diye anılan büyük ses
sanatçısı Hubert'le bu şerefi paylaşıyorum. Ama
isterseniz bana Nina diyebilirsiniz.

Amélie cevap verdi:

— Aramızda Nina iyi gidiyor. Şimdi beni dinle-
yin. Çünkü size anlatacak oldukça uzun bir hikâyem

var. Eğer geçmiş günlerin biraz daha öncesine gitmezsem bugün şu evde olup bitenleri imkân yok anlayamazsınız.

Yeni adı ile Porporina cevap verdi:

— Kulağımı ve dikkatimi tamamiyle size veriyorum.

Genç baron sordu:

— Bohemya tarihini elbette biraz olsun bilirsiniz.

Consuelo:

— Ne yazık, dedi. Öğretmenimin size yazdığı gibi umumî bilgilerden büsbütün yoksunum. Ancak biraz müzik tarihi okudum. Ama Bohemya tarihini öteki memleketlerin tarihi kadar bilirim.

Amélie:

— O halde, dedi, hikâyemin aslı için bilmenizin önemli olan tarafını kısaca anlatayım: Üç yüz yıldan daha fazla bir zaman önce işte sizin gelip oturduğunuz bu yerlerde, sonradan yok edilmiş, silinmiş, atılğan, yenilmez, kahraman büyük bir millet yaşıyordu. Bu milletin o zamandan itibaren aslında yabancı efendileri ve iyice anlamadıkları, ama kendisine zorla kabul ettirmek istedikleri bir dini vardı. Sayısız papazlar bu milleti soyuyorlardı. Zalim ve sefih bir kiral bu milletin haysiyeti ile oynuyor ve bütün yakınlık duygusunu zedeliyordu. Ama gizli bir öfke, derin bir kin gittikçe genişliyordu: nihayet günün birinde fırtına patladı. Yabancı ağalar koğul-

du, din yeniden düzenlendi. Manastırlar yağma edildi ve yerle bir edildi. Sarhoşun biri olan Wenceslas hapse atıldı, tacı elinden alındı⁽¹⁾. Ayaklanmaya sebep Bohemya'nın iki cesur bilgini olan ve katolikliğin bilinmeyen taraflarını incelemek ve aydınlatmak isteyen Jean Husse ile Prag'lı Jerôme'a işkence yapılması idi⁽²⁾. Ruhaniler kurulu bu iki insanı, hayatlarını koruyacağına, tartışma hürriyeti sağlayacağına söz verdikten sonra çağırttı⁽³⁾, mahkûm etti ve diri diri yaktırdı. Bu ihanet, bu alçaklık millî şerefe öyle dokundu ki, uzun yıllar boyunca savaş Bohemya'yı, Almanya'nın büyük bir kısmını kana boyadı. Bu yok etme savaşına Hussite'ler Savaşı⁽⁴⁾ adı verildi. Her iki taraf da korkunç ve sayısız cinayetler işlediler. O zamanın ahlâk anlayışı dünyanın her yerinde vahşiydi, merhametsizdi. Parti zihniyeti ve dinsel taassup onları daha da korkunç bir hale getirdi. Hattâ Bohemya, Avrupa'ya dehşet salan bir yer oldu. Bu vahşi memleketin görünüşü ile zaten heyecana gelmiş hayal gücünüzde buralarda geçen korkunç sahnelerin hikâyesini canlandırarak sizi korkutmayacağım. Bir yandan⁽⁵⁾ adam öldürmeler, yangınlar, vebalar, diri diri insan yakmalar, yakıp yıkmalar oluyor, rahiplerin, papazların elleri kolları koparılarak, asılarak, kaynar zifte batırılarak kiliseye karşı saygısızca hareketler yapılıyor, öte yandan⁽⁶⁾ şehirler yakılıp yıkılıyor, memleketler boşaltılıyor, ihanetler, yalanlar, zulümler yapılıyordu. Binlerce Husse taraftarı kuyulara dolduruluyor, cesetler uçurumlara atılarak kemikleriyle beraber toprağa yığılı-

yordu. Husse taraftarları uzun zaman yenilmedi. Bu gün onların adlarını ancak korku ile anıyoruz. Bununla beraber vatanseverlikleri, yiğitçe davranışları, masallara yakışır savaşları benim gibi genç kafaların arada sırada zorlukla saklıyabildiği gizli bir övünç ve hayranlık duygusunu gönüllerimize salmıştır.

Consuelo saf saf sordu:

— Peki ama bu işler neden gizli tutuluyor?

— Çünkü Bohemya bir çok döğüşten sonra kölelik boyunduruğuna vuruldu. Çünkü sevgili Nina'cığım, Bohemya yok artık. Başımızdan geçenler yurduzdaki din hürriyetinin bir siyasal hürriyet olduğunu iyice biliyorlardı. İşte bu yüzden her ikisini de boğdular.

Consuelo cevap verdi:

— Bakın ne kadar bilgisizim bu konuda. Bu hâdiselerden söz edildiğini hiç işitmedim. İnsanların böylesine bahtsız, böylesine kötü olduklarını da bilmiyordum.

— Jean Husse'den yüzyıl sonra yeni bir mezhebin kurucusu olan Martin Luther⁽¹⁾ adında yeni bir bilgin, fakir bir papaz gelip millî ruhu uyandırdı. Bohemya'da ve Almanya'nın bağımsız bütün bölgelerinde yabancı boyunduruğuna karşı kini, papa aleyhindeki ayaklanmayı körükledi. En güçlü kırılların din sevgisinden daha fazla mutlak hükümdarlık sevgisiyle katolikliğe bağlı kaldılar. Avusturya bizi ezmek için birleşti ve otuz yıl savaşı adı verilen yeni

bir savaş ulusal özelliğimizi sarstı ve yok etti. Bu savaşın başlamasından sonra Bohemya en kuvvetli bir devletin pençesine düştü; Avusturya bize yenilmiş gözü ile baktı. İnanımızı, hürriyetimizi, dilimizi, hattâ adımızı elimizden aldı. Babalarımız cesaretle karşı koydular. Ama İmparatorluğun boyunduruğu altında biraz daha ezildik. Yüzyıl önce vergi ve harç istekleriyle, dövüşlerle, işkencelerle yıpranmış ve öldürölmüş olan kişizadelerimiz, yurttan uzaklaştırılmaya, soylarını değiştirip adlarını Cermenleştirerek (buraya dikkat ediniz) dinsel inançlarındaki hürriyetlerinden vazgeçerek ulusal özelliğini değiştirmeye zorlandılar. Kitaplarımız yakıldı,(¹) okullarımız yıkıldı, bir kelime ile bizi Avusturya'lı yaptılar. Artık İmparatorluğun sadece bir eyâleti olduk. Bir islâv memleketinde Almanca konuşulduğunu işitmeniz bunu size yeteri kadar anlatır.

— Peki şimdi bu kölelikten acı duymuyor musunuz? Bu yüzden utanç duymuyor musunuz? Bunu anlıyorum. Zaten bende bütün kalbimle Avusturya'ya kin duyuyorum.

Genç baron haykırdı:

— Aman daha yavaş sesle konuşunuz. Hiç kimse Bohemya'nın karanlık göğu altında tehlikesizce böyle konuşamaz. Sevgili Nina'cığım az önce söylediğinizi söylemek çılgnlığını ve cesaretini gösteren tek bir insan vardır, o da amca oğlum Albert.

— İşte, yüzünde okunan ıstırabın sebebi bu. Öyle değil mi? Onu seyrederken bir saygı duygusu hissettim.

Arkadaşının solgun yüzünü birden aydınlatan o yüce gönüllü canlılığa şaşırın Amélie:

— Ah! Benim Saint - Marc'lı güzel dişi arslanım! dedi. Hâdiseleri pek ciddiye alıyorsunuz. Zavalı amca oğlumun birkaç gün sonra sizde saygıdan daha çok bir acıma duygusu uyandıracığından korkarım.

Consuelo hemen karşılık verdi:

— Biri ötekine engel olmıyabilir. Sevgili baron, anlatmaya devam ediniz.

Amélie:

— İyi dinleyiniz beni, biz aşırı katolik kiliseye ve İmparatorluğa pek bağlı bir aileyiz. Bir Sakson adını taşıyoruz. Sakson dalından gelen atalarımız pek koyu hristiyan kaldılar. Eğer rahibe halam günün birinde Alman kontları ve baronları olan atalarımızın kutsal davâları için yaptıkları hizmetleri size sıkıcı gelecek hikâyesini anlatmaya kalkışırsa aramızda onun yönünden katolikliğe aykırı en küçük bir mezhep lekesinin bulunmadığını göreceksiniz. Hattâ Saksonya protestan olduğu zaman bile Rudolstad'ler protestan elektörlerden ayrılarak Roma Kilisesinin katolik cemaatini tuttular. Ama halam kont Albert'in önünde bu şeyleri övmeye kalkışmaz, yoksa konttan bir insan kulağının hiçbir zaman işitemeyeceği en şaşılacak şeylerin söylendiğini duyardınız.

— Merakımı gidermeden devamlı olarak tazeliyorsunuz. Buraya kadar anladığım şu:

Kendimi asil yakınlarınız önünde eski Bohemya için sizin ve kont Alberti'n duyduğu yakınlık duygusunu paylaştığımı gösterir bir tavır takınmıyacağım. Sevgili baron, bu, bakımdan ölçülü davranacağıma güvenebilirsiniz. Ben zaten katolik bir memlekette doğdum, bu itibarla ailenize karşı göstermek zorunda kaldığım saygı kadar, dinime karşı içten duyduğum saygı da beni susturmaya her fırsatta yetecektir.

— Doğru hareket etmiş olursunuz; çünkü bir defa daha söyliyeyim ki, biz bu civarın kendini son derece beğenmiş insanlarıyız. Bana gelince sevgili Nina, özellikle daha güzel bir birleşmeden meydana gelmişim. Ben ne protestanım, ne de katolik. Rahibeler tarafından yetiştirildim. Onların vaazları ve pazar duaları hatırı sayılacak derecede canımı sıktı. Hattâ bu sıkıntı buraya kadar peşimden geldi. Sözün kısası halam Wenseslawa tek başına bütün manastırın bekçiliğini ve asılsız fikirlerini özetler. Ama Luther'cilerin daha az yorucu olmıyan tartışmaları içine bir tepki ile kendimi atmam için yaşadığım yüzyılı bol bol aşmış bulunuyorum. Husse taraftarlarına da gelince, bu öyle eski bir tarih ki beni hemen hemen Eski Yunanlıların ve Romalıların zaferinden daha fazla ilgilendirmez. Fransız zihniyeti idealimdir. arada sırada gizlice kitaplarını okuduğum ve hapishane-nin yarıkları bir rüya içindeymiş gibi uzaktan mutluluğunu, hürriyetini ve zevklerini farkettiğim şu sevimli ve neşeli Fransız ülkesinde uygulanan uygarlıktan başka bir uygarlığın, başka bir felsefenin, başka bir aklın bulunmadığına inanıyorum.

Consuelo safca sordu:

— Beni her dakika biraz daha şaşırtıyorsunuz; o halde demin eski Bohemya'nın savaşılarını hatırlıyarak kahramanlıklarıyla sanki dolup taşıyormuş gibi görünmeniz nereden geliyor? Sizi bir Bohemya'lı kız sanmıştım. Hattâ biraz da mezhebini şaşırmış.

Amélie gülerek cevap verdi:

— Ben Bohemya'lı bir kız olmaktan da, mezhebini şaşırmış olmaktan da ileri bir insanım. Şu anda dinsizim. Tam mânasiyle isyan halindeyim. Dinsel olsun, ya da madde ile ilgili olsun, her türlü baskıya kin duyuyorum.(') Bütün cadalozların en yalancısı, en sofusu olan Avusturya'ya gizliden gizliye karşıyım.

— Peki kont da aynı şekilde dinsiz mi? Onun da Fransız zihniyetine eğilimi var mı? Öyle ise pek güzel anlaşmanız gerek.

— Ah, hiç bir şekilde anlaşamıyoruz. Bakın işte zorunlu giriş kısmından sonra nihayet ondan söz açmanın zamanı geldi:

“Amcam kont Christian'ın ilk karısından çocukları olmamıştı. Kırk yaşında yeniden evlenince bu ikinci evlenmeden anneleri gibi kendileri ile beraber doğan ve devamlı bir ıstırap, bir çeşit beyin humması şeklinde beliren ve aynı hastalıkla hepsi de ölmüş bulunan beş çocuğu olmuştu. Bu ikinci kadın saf bir Bohemya'lı imiş ve derlerki olağanüstü bir güzelliği ve bir zekâsı varmış. Ben onu tanımadım. Büyük

salonda mantosunun aralığında elmaslarla süslü elbisesi görünen portresini göreceksiniz. Albert şaşılacak derecede ona benzer. Otuz yaşına ulaşan tek evlât, çocuklarının sonuncusu ve altıncısı olan kont'dur. Bu da kolay olmamış. Dış görünüşü bakımından hasta görünmediği halde sert denemelerden geçti. Dimağ hastalığının garip belirtileri bu gün için bile korku yaratmaktadır. Aramızda kalsın, annesinin atlatamadığı çok kötü sonucu onun atlattığına inanmıyorum. Yaşı bir hayli ilerlemiş bir babadan doğmakla beraber Albert'e pek kuvvetli bir vücut yapısı bağışlanmıştı. Ama kendisinin de dediği gibi hastalık ruhundadır. Üstelik gittikçe artmaktadır. İlk çocukluğundan itibaren kafası, bir takım garip boş inanlarla dolu fikirlere takılmıştı. Dört yaşında iken öldüğünü, gömüldüğünü gördüğü halde annesinin beşiğinin yanında sık sık göründüğünü iddia ediyordu. Hattâ halam Wenceslawa arada sırada öyle bir korkuya kapılıyordu ki, odasında çocuğun yakınında daima bir çok kadınları yatırıyor. Bu sırada şatonun papazı hayâleti kaçırmak için bilmem ne kadar kutsanmış su harcıyor ve onu sakinleştirmek için düzenlerle dua okuyordu. Ama buna hiç bir şey kâr etmedi. Çünkü uzun zaman bu hayâletlerden söz açmıyan çocuk bir gün süt ninesine gece vakti *anneciğini* daima gördüğünü, ama bunu söylemek istemediğini, çünkü papaz efendinin onun, yeniden odaya gelmesine engel olmak üzere kötü sözler söylediğini açığa vurmuş."

“Albert az konuşur, somurtkan bir çocukmuş. Onu oyalamaya çabalamışlar, ama önüne yığıdıkları oyuncaklar, oyalamalar ancak onun üstünde daha fazla üzüntü yaratmış. Nihayet okumaya karşı duyduğu hevesi tedirgin etmemeye karar vermişler, gerçekten doyurulan bu tutku ona daha canlılık vermiş ama bu da onun sâkin ve durgun hüznünü, daha önceden sezilip başka bir yöne çevrilmesi imkânsız olan ıstırap nöbetleriyle karışık garip bir heyecana çevirmekten başka bir işe yaramamış. Meselâ fakirleri görünce hüngür hüngür ağlamış, elinde bulunan azıcık parayı onlara verir, daha fazla veremediğinden üzülür, kendini ayıplarmış. Bir çocuğun döğüldüğünü, ya da bir köylüye kötü muamele eildiğini gördüğü zaman öyle bir öfke göstermiş ki, ya kendini yerlere atar, bayılır, ya da saatlerce çırpınmalar içinde kalırmış. Bütün bunlar gerçi iyi bir yaradılışı, yüce bir kalbi gösterir ama en iyi nitelikler bir defa aşırı bir hal aldı mı artık bu davranışlar da hatalı ve gülünç görünür. Tarihsel eserleri okuması, onu aydınlatacak yerde heyecanlandırıyormuş. İnsanların haksızlıklarını ve cinayetlerini öğrendikçe dualarda İsa Peygamberin çilesini dinlediği zaman mızrağını sallıyarak ah, bu türlü hâdiseler olduğu zaman silahşörlerimle orada olsa idim, bu kötü yahudileri bak nasıl bin parça ederdim.” diye bağırın şu barbar kiral(‘) gibi pek saf bir heyecanla çırpınıp duruyormuş.”

“Albert insanların yaptıkları ve hâlâ yapmakta oldukları şeyleri kabul edemiyordu. Kendisi gibi

onları tümünü birden iyi ve merhametli yaratmadığı için Tanrı'yı haksız buluyordu. Şefkat ve erdem yüzünden dinsiz ve insan sevmez bir hale geldiğini farketmiyordu. Hissettiği şeyi anlıyamıyordu. Hattâ on sekiz yaşında altı aylık bir çocuk kadar insanlarla bir arada yaşamaya, toplumda durumunun zorladığı rolü oynamaya yeteneksizdi. Eğer bir kimse onun yanında zavallı kibar âlemimizin içinde ürettiği ve onusuz yaşıyamadığı şu bencil düşüncelerden birini ağzından kaçırıverse o insanın kibarlığını, ailesinin ona karşı göstermek zorunda olduğu saygıyı hiç sayarak derhal bir uzaklaşma duyuyordu. Üstelik hiç bir şey ona en önemsiz bir şeyi kabul ettirmeye karar verdiremezdi. Onun toplumu, zenginlik hattâ yaradılış bakımından en bayağı en talihsiz insanlardan meydana geliyordu. Çocukluğundaki oyunlar içinde yalnız fakir çocuklardan, özellikle budalalıkları ve sedakatleri iğrenme ve sıkıntıdan başka hiç bir şey uyandırmayan kimselerden hoşlanıyordu. Bu garip eğilimi kaybetmedi. Hattâ siz de burada bu belirtileri görmeden uzun zaman kalamazsınız.”

“Bu gariplikler ortasında güzel sanatlara karşı fazla bir anlayış, kuvvetli bir hafıza, iyi bir istidat gösterdiği için, derin bir sevgi ile büyüten babası, saf kalbli halası Wenceslawa onu kibar âleminde hiç de yüz kızartacak bir konu olarak görmüyorlardı. Onun safça davranışlarını biraz da köy âdetleri içine büzülmüş yabaniliğe yoruyorlardı. Ama bu saflıkları daha da ileri götürünce bunları hor görebilmek insanlar-

dan bir bahane ile saklamakta titizlik gösteriyorlardı. Kontla rahibe Albert'in takdire değer niteliklerine ve üstün eğilimlerine rağmen bu noktalarda duygusuz ve bağımsız olan bu yaradılışın yol yordam yasalarını, kibar âleminin âdetlerini kabul etmediğini korku ile görüyorlardı.

Consuelo lâkırdıyı keserek:

— Ama buraya kadar şu sözünü ettiğiniz akılsızlığı gösterecek bir şey göremiyorum.

Amélie cevap verdi:

— Tahmin ettiğim gibi sizin tamamiyle saf, güzel bir ruhunuz var da ondan... Ama canım, benim gevezeliğimi dinlemekten yorulmuşsunuzdur. Lütfen uyumaya çalışınız.

Consuelo hemen karşılık verdi:

— Hayır, hayır sevgili baron, rica ederim devam ediniz.

Amélie hikâyesine şu sözlerle başladı:

XXVI

“Sevgili Nina’cığım, zavallı amca oğlumun hareketlerinde ve eylemlerinde buraya kadar hiçbir zir-zopluk görmediğinizi söylediniz. Size onun hakkında daha güzel kanıtlar vereceğim. Anıcam da, halam da, ne olursa olsun, dünya üstünde yaşıyan hristiyanların en duygu, en merhametlilerindendir. Etraflarına her zaman avuç dolusu sadaka dağıtmışlardır. Bu

ağır başlı büyüklerimizin elde ettikleri gelirin kullanışına bundan daha az şefkat, daha az gurur katmaları mümkün değildir. Ama amca oğlum onların yaşama tarzlarını İncil'in ruhuna büsbütün aykırı buluyordu. İstiyordu ki, onlar ilk hıristiyanları örnek yaparak mallarını satsınlar, onları fakirlere dağıttıktan sonra dilenci olsunlar. Onlara karşı beslediği sevgi ve saygı yüzünden bunu açıkça söylemiyorsa da, zenginler bolluk içinde aylak bir hayat yaşarken durmadan ıstırap çeken ve çalışan sefil insanların talihinden acı acı şikâyet ettiği için zihninden geçenin böyle bir düşünce olduğu açıkça görülüyordu. Kendisine harcamak üzere verilen bütün parayı elinden çıkardığı zaman kendince bunun ancak denizdeki su damlası olduğunu söylüyordu. Hattâ müsaade etmeye cesaret edemedikleri için paraları elleri arasında su gibi akıttığı halde daha hatırı sayılır miktardan başka paralar istiyordu. Verdikleri para o kadar çoktu ki, bizi çeviren şu memlekette bu sadakadan almayan yerli bir halk göremezsiniz. Hattâ bu yüzden daha iyi bir durumda olmadığımızı söylemeliyim. Küçük insanların istedikleri ve ihtiyaçları, kendilerine verilen imtiyazlar yüzünden büyüyordu. Daha önce pek alçak gönüllü, pek yumuşak başlı ve iyi yürekli köylülerimizin çoğu, efendilerinin güzel söylevleri ve paraları aşırı savurması yüzünden baş kaldırdılar. Bizi bir yandan korumak, öte yandan elimizdekini ve avucumuzdakini almak için üstümüzde bulunan İmparatorluk kuvvetine dayanmasaydık, sanıyorum ki, savaştan aç bıraktığı, Albert'in (otuz millik bir çevre

içinde ün salmıştı.) sonu gelmez sadaka dağıttığı, özellikle İmparator Charles'in son miras işlerinde sırtımıza yüklediği köylüler tarafından şatolarımız da, topraklarımız da yirmi defa yağma edilir, yakılıp yakılırdı.

“Kont Christian, genç Albert’e bir günde elindekini avcundakini vermenin, ertesi günkü başış imkânının yok edeceğini söyliyerek ona akla yakın bir takım itirazlarda bulundukça kont babasına şöyle cevap veriyordu:

— Sevgili babacığım, binlerce zavallı insanın başları üstünde ancak soğuk ve merhametsiz gök dururken neden bizim kendimizden daha ömürlü sığınacak bir damımız bulunsun! Her birimizin şu paçavralara sarınmış ailelerden birini giydirmek için gerektiğinden fazla elbisesi yok mu? Açlık ve ihtiyaçtan bitkin bir hale gelmiş bulunan şu dilencileri doyurmak ve yeniden hayat vermek için her gün soframızın üstünde gerektiğinden fazla etlerin, güzel macar şaraplarının bulunduğunu hiç görmüyor musunuz? Elimizde ihtiyacımızdan fazla bir şey bulundukça onu vermemeye kalkışmak nasıl hakkımız olur? Hattâ ihtiyacımız da olsa, başkalarının o şeye sahip olmadığı zaman onların kullanılması bize müsaade edilmiş midir? İsa'nın kuralları değişti mi?(!)

Rahibe ile şatonun papazı, din kuralları içinde pek ateşli, pek ciddi bir şekilde büyüttükleri bu gencin güzel sözlerine ne cevap verebilirdi? Bu yüzden onlar, kontun hâdiseleri böylece mecaz mâ-naları ile kabul ettiğini ve toplumdaki her hâdisenin,

sandığıma göre, yüzyıllar boyunca üstünde kurulduğu uzlaşmaların hiç birini kabul etmek istemediğini görerek çok sıkılmış görünüyorlardı.

“Siyaset, söz konusu olduğu zaman fikirleri çok daha başka bir şekilde beliriyordu. Albert, hükümdarlara milyonlarca insanı öldürtmeye, kendi hevesleri, gururları, çıkarları ve benlikleri için uçsuz bucaksız ülkeleri yok etmeye izin veren insan yapısı kanunları pek aykırı buluyordu. Bu noktadaki hoş görmezliği tehlikeli oluyor ve büyükleri, onun erdemindeki taassubu başlarına işler getireceğini düşünerek ne Viyana’ya, ne Prag’a, ne de büyük bir şehre götürmeye cesaret ediyorlardı. Dinsel inanışları bakımından da ona pek güvenemiyorlardı, çünkü heyecanlı sofuluğu içinde bir din değiştireni astırabilecek ve yaktırabilecek her şey vardı. Milletlerin huzuruna ve haysiyetine karşı kurallarla işbirliği yapan papalara, şu İsa’nın havarilerine kin duyuyordu. Piskoposların sefahatini, papazların yeni zaman zihniyetini, bütün kilise adamlarının yükselme hırsını ayıplıyordu. Zavallı şato papazına Luther’in ve Jean Husse’un tazelenen vaazlarını okuyordu. Bununla beraber Albert kiliselerin taşları üstünde yere kapanarak bir ermişte görünen kendinden geçmelere ve derin düşüncelere dalarak saatlerce kalıyordu. Kilisenin buyruklarından başka oruçları ve birçok perhizleri izliyordu. Hattâ derler ki sırtına kıl bir gömlek giyermiş. Zavallı kafasını daha ziyade heyecanlandıran bu türlü çilelerden onu vazgeçirmek için babası bütün etkisini, halası bütün sevgisini kullanmış.

“İyi düşünür ve iyi kalbli olan bu aile büyükleri ona ait gelirin birkaç yıl sonra yok olmak yolunu tuttuğu için hapse tıkalacağını görünce bütün dünyada hemen hemen aynı olan insanları ve onların temel kanunlarını göre göre onlar gibi ve onlarla beraber yaşamaya çalışacağını umarak kontu geziye çıkarmaya karar vermişler. Onu yüksek tabakadan zeki bir cezvite, konuştuğu zaman nükteci, işini şöyle böyle anlamış olan, hattâ kendisinden istemeye cesaret edemedikleri her şeyi vicdanen üzerine almış bulunan bir mürebbiye emanet etmişler. Açıkça söylemek gerekirse bu vahşî ruhu çelmek ve körletmek ve onda yükselme hırsının, kendini beğenmişliğin, dinsel, siyasal, tinsel ilgisizliğin o pek zorunlu pek tatlı zehrini damla damla, tepki uyandırarak toplumsal boyunduruğa onu alıştırmak söz konusu idi. — Sevgili Porporina, beni dinlerken kaşlarınızı çatmayınız öyle. Temiz yürekli amcam, gençliğinden beri bütün bunlar nasıl verildi ise öyle kabul eden, bütün hayatı boyunca iki yüzlülük etmeden, hoş görürlükle dini, hıristiyanın vazifeleri ile bir kişizadenin vazifelerini bağdaştırmasını bilen saf ve iyi bir adamdır. Bizlere benziyen milyonlarca insanın üstünde Albert gibi bir insanın bulunduğu şu dünyada ve asırda, yüzyılla beraber yürüyen kimseye akıllı; ama geçmişteki ikibin yıl ötesine gitmek isteyen, eşitlerine kötü yol gösteren, bununla beraber kimsenin de dinini değiştirmeyen bir kimseye de deli denir.

“Albert, sekiz yıl gezip dolaştı. İtalya’yı Fransa’yı, İngiltere’yi, Prusya’yı, Polonya’yı, Rusya’yı, hattâ Türkleri gördü. Macaristan, Güney Almanyaya ve Bavyera yolu ile döndü. Bu uzun yolculuk süresince büyüklerinin kendine verdikleri hatırı sayılır gelirden fazlasını hiç bir zaman harcamadan içinde, dikkati çeken hiç bir hâdiseden söz etmediği pek tatlı, pek sevgi dolu mektuplarında her ne bakımdan olursa olsun bir şeyin üstünde derin derin eğilmeden, mürebbisi olan rahibe karşı şikâyet ve nankörlük konusu olabilecek herhangi bir hareket yapmadan kendini akılcıca yöneltti.”

“Diyorlar ki, geçen yıl başında buraya gelince ilk kucaklaşmalarından sonra annesinin oturmuş olduğu odaya çekilmiş saatlerce kapanmış, oradan çıkınca, yüzü sapsarı dağda tek başına dolaşmaya gitmiş.”

“Bu arada mürebbillik görevini üzerine alan papaz, genç kontun vücut ve ruh hali hakkında tam bir samimilik içinde bilgi almak isteyen rahibe Wenceslawa ve şatonun papazı ile gizlice konuşmuş. Onlara: “Kont Albert, demiş, ister yolculuğun etkisi onu birdenbire değiştirmiş olsun, ister asil efendilerimizin onun çocukluğu hakkında bana anlattıklarının etkisi ile yanlış fikre kapılmış olayım, o bana beraberce geçirdiğimiz ilk günlerden itibaren bugün gördüğümüz gibi yumuşak başlı, sakın, tahammüllü, sabırlı ve son derece terbiyeli göründü. Gösterdiği bu yetkin tutumu tek bir an için olsun yalanlanmamıştır. Onun hakkında en küçük bir şikâyetle bulunursam insanla-

rın en haksızı olurum. Çılgınca para harcıyacağından, kaba hareket edeceğinden, tumturaklı sözler söyleyeceğinden, coşkun kişiliğini ortaya çıkaracağından korkmuştum, ama bunların hiç biri olmadı. Bana emanet ettiği küçük servetin bir defa olsun kendi tarafından kullanılmasını istemedi. En küçük bir hoşnutsuzluk bile göstermedi. Gerçi bende onun isteklerini önceden sezdim, arabasını bir fakire yaklaştırdığını görür görmez, o daha elini uzatmadan, gönlü hoş olsun diye, daha atik davranıyordum. Bu şekilde hareket etmem tamamiyle başarılı oldu. Hattâ diyebilirim ki, sefil insanların ve sakatların görüşü artık kontumuzun gözlerinde hemen hemen bir merhamet konusu olmaktan çıkarak bu noktadaki eski fikir yormalarını bir defa olsun hatırlamamış gibi geldi bana. Bir kimseyi azarladığını, herhangi bir âdeti ayıpladığını, her hangi bir müessesenin aleyhinde fikir yürüttüğünü hiç bir zaman işitmedim. İçinize aşırı derecede korku salan şu ateşli sofuluk yerini kibar bir adama yakışır düzenli bir ibadete ve davranışa bırakmış gibi idi. Hiç bir şeye heyecanlanmadan ve korku duymadan Avrupa'nın en parlak hükümdar saraylarını, en asil arkadaşları gördü. Her yerde güzel yüzü ile, asil duruşu ile, nezâketi ile sırası geldikçe tartarak söylediği sözlerini yöneten o üstün zevki ile dikkati çekti. Ahlâkı, kusursuz bir şekilde büyütülmüş bir genç kızınki kadar temiz olduğu için âdi hiç bir erdem yapmacığı göstermedi. Tiyatroları, müzeleri, anıtları gördü. Sanat hakkında sade ve akla

yakın şeyler söyledi. Sözün kıyası, kendi payıma onda en iyi düşünür bir insanı görerek sayın efendilerimizde uyandırdığı endişeyi hiç bir şekilde farketmedim. Eğer onda olağanüstü bir şey varsa o da muhakkak ki şu ölçü, şu ihtiyatlı hareket, şu soğukkanlılıktır. Hattâ yaratılış, doğuş ve zenginlik bakımından bu kadar üstün bir gençte görülen taşkınlıkların ve tutkuların hiç birini onda göremedim.”

“Bununla beraber rahibin aileye yazdığı mektuplardaki sık sık doğrulamalar da bundan ibaretti. Onun tarafından gelecek bir aşırılıktan korkulmuştu. Rahip, büyüklerinin gözleri önünde göstereceği davranışın yalanlamasından korkmadan amca oğlumun tinsel bakımdan iyileştiğini kuvvetle söyleyince işte o zaman ancak gerçekten bir huzur duyulmuştu. Rahibi hediyelere ve iltifatlara boğdular ve Albert’in geziden dönmesini sabırsızlıkla beklediler. Gezinti uzun sürdü. Nihayet kont akşam yemeği saatinde sofraya gelip oturunca yüz ifadesindeki ciddilik ve soğukluk dikkatlerini çekti. İlk iç dökme sırasında yüz çizgilerinde, beliren o tatlı ve derin memnunluğu artık bulamadılar. Bu yüzden şaşırdılar, endişeye kapılarak rahiple yavaş sesle konuştular. Rahip Albert’e baktı, sonra odanın bir köşesinde kendisini sorguya çekenlere hayretle dönerek cevap verdi:

— Kont hazretlerinin yüzünde olağanüstü bir şey göremiyorum. Kendisine arkadaşlık ettiğim sekiz yıl boyunca onda görmüş olduğum aynı sakin ve ağır başlı ifade var halinde.

Kont Christian bu cevaba inandı, kız kardeşine dedi ki:

— Biz ondan, ilk gençlik pembelikleriyle henüz süslü, çoğu zaman sesini coşturan, gözlerini ışılatan bir çeşit ateşin etkisi bulunduğu bir sırada ayrıldık. Onu tekrar, güney bölgelerinin güneşi ile esmerleşmiş, belki bir az yorgunluktan çıkmış ama daha ziyade olgun bir insana yakışan bir ağırbaşlılıkla çevrilmiş olarak bulduk. Sevgili kardeşim, siz onu bu haliyle daha iyi bulmuyor musunuz?

İyi kalbli hala:

— Bu ağırbaşlılık altında onu pek kederli buluyorum. Yirmi sekiz yaşında, yüzü böyle sapsarı, böyle az konuşkan bir erkek hiç görmedim. Bize birkaç kelime ile cevap veriyor.

Rahip şöyle karşılık verdi:

— Sayın kontun sözleri pek sadedir.

Rahibe:

— Eskiden hiç böyle değildi, dedi. Haftalarca sustuğu, derin derin düşündüğü olurdu, ama içini döktüğü günler, bol ve düzgün konuştuğu saatler de vardı.

Rahip sözü alarak:

— Sayın efendimizin şimdi işaret buyurduğu ölçülü davranıştan kontun ayrıldığını hiç görmedim.

Kont Christian telâş eden kız kardeşine:

— Demek siz onun çok konuşmasını, bizi ürpeten şeyleri söylemesini istiyorsunuz öyle mi? Kadınların çoğu böyledir işte.

Rahibe dedi ki:

— Canım o yaşıyordu. Ama şimdi başka bir âlamde oturan kimsenin hali var onda. Bu dünya işlerine katılmıyor hiç.

Rahip cevap verdi:

— Bu hal, sayın kontun devamlı huyudur. İzlenimlerini hiç kimseye açmayan, bütün fikirlerimi söylemem gerekirse, dış âlemle hemen hemen hiç ilgilenmiyen içine kapanık bir insandır, o. Bu da, soğuk, durgun, ince düşünür insanların halidir. Böyle yaratılmış. Hattâ onu coşturmaya çabalayım derken, harekete ve her türlü atılganlığa düşman olan bu ruhta durmadan üzüntü yaratılacağını sanıyorum.

Rahibe:

— Gerçek huyunun bu olmadığına yemin ederim, diye haykırdı.

— Sayın Rahibem pek az rastlanır bir üstünlüğe rağmen içinde oluşturduğu dayanıksız fikirlerinden vazgeçecektir.

Kont dedi ki:

— Doğrusu ya, kardeşim, sayın rahibin söylediklerini akla yakın buluyorum. O kadar arzu ettiğimiz sonucu, kendi özenleriyle, gösterdiği alçakgönüllülükle elde etmedi mi? Çok korktuğumuz felâketleri

önlemedi mi? Albert, tutumsuz bir insanı, coşkun bir adamı, gözüpek bir varlığı haber veriyordu. Benzerlerinin takdirine, güvenine, saygısına lâıyk olmak için nasıl olması gerekiyorsa işte o, bize öyle dönüyor.

Rahibe cevap verdi:

— Bir eski kitap gibi sünmüş, ya da bütün olaylara karşı kaskatı kesilmiş, gizli içgüdülerine cevap vermeyen, her şeye karşı küçümser bir hal alarak ve kendisini o kadar sabırsızlıkla bekleyen bizleri görmekten sanki memnun olmamış gibi geliyor bana.

Rahip:

— Sayın kont, kendisi dönmek için sabırsızlanıyordu. Her ne kadar bunu belli etmek istemiyordu ama ben, görüyordum. Azıcık çekingendir. Tabiat onu içe kapanık yaratmış.

Rahibe heyecanlı heyecanlı cevap verdi:

— Tersine, tabiat onu pek atak yaratmıştır. Kimi zaman sert, kimi zaman aşırı derecede yumuşak olur. Bana sık sık kızar, ama gelip boynuma sarılır, ben de yumuşarım.

Rahip:

— Benimle geçirdiği günlerde, dedi, onun düzeltilecek bir tarafına raslamadım.

Amcam dedi ki:

— İnanınız bana kardeşim, böylesi çok daha iyi.

Rahibe:

— Ne yazık! Demek her zaman beni üzen ve gönlümü karartan bu yüzle görünecek öyle mi? dedi.

Rahip cevap verdi:

— Onun derecesindeki insana yakışan asil ve gururlu bir yüz.

Rahibe haykırdı:

— Taş gibi bir yüz. Ona bakıyorum da sanki annemi⁽¹⁾ o duygulu iyiliksever yüzünü değil de meşe ağacından yapılmış çerçeve içindeki donup kalmış, hareketsiz resmini görüyor gibi oluyorum.

Rahip:

— Sayın efendimize bir kere daha tekrar ederim ki, kont Albert'in sekiz yıldanberi alışılan yüz ifadesi budur.

İyi kalbli hala, göz yaşlarını tutamayarak:

— Ne yazık, demek o öldürücü sekiz yıl içinde kimseye gülümsememiş. Çünkü iki saatten beri ona şefkatle, sevgi ile bakıyorum. Kapalı ve renksiz dudaklarında ufak bir gülümsemenin belirdiğini görmedim. Eskiden olduğu gibi kaygısızlığı için kendisini azarlayarak hattâ hıçkırıqlarla boynuma atılmadığını görünce kendisine çıkışarak ona doğru atılmak ve bağırma bastırmak için içimde öyle bir istek var ki!

Kont Christian rahibeyi, yaşlı gözlerle seyrettiği Albert'den başka tarafa bakmaya zorlayarak:

— Sevgili kardeşim, bu türlü davranışlardan sakınınız. Bir ana yüreğinin zaaflarını dinlemeyiniz.

Aşırı bir duyarlığın yavrumuzun hayatı ve aklı için bir felâket olduğunu bir hayli denemiş bulunuyoruz. Sayın rahip, bizim doktorların öğütlerine uygun şekilde onu oyalayarak, her türlü kuvvetli heyecanı ondan uzaklaştırarak bu hırçın ruhu yatıştırmakta başarı gösterdi. Onun eserini, çocukça bir sevginin hevesleriyle yok etmeyiniz.

Rahibe bu düşünceler karşısında pes etti. Ve Albert'in buz gibi donmuş dış görünüşüne kendini alıştırmaya çalıştı ama alışamadı. Erkek kardeşine sık sık eğilip şöyle diyordu: "Ne söylerseniz söyleyiniz, Christian ona bir erkek gibi değil bir çocuk gibi davranarak bizi şaşırtmalarından korkuyorum.

Akşam ayrılma sırasında kucaklaşıldı. Albert babasının hayır duasını saygı ile dinledi. Ama rahibe onu göğsüne bastırırken ihtiyar kadının titrediğini ve sesinin heyecanlandığını farkettiler. O da titremeye başlamıştı. Sonra âdeta içinde şiddetli bir ıstırap duymuş gibi onun kollarından sıyrıldı.

Kont pek yavaş bir sesle:

— Görüyorsunuz kardeşim, bu heyecanlara artık alışık değil. Böylece ona kötülük ediyorsunuz.

Aynı zamanda kendine az güveni olan, hattâ fazla heyecanlanmış bulunan kont, oğlunun rahibeye karşı davranışlarında bu insan için birden kıskançça tercih yapıp yapmayacağını izliyordu. Ama Albert pek soğuk bir nezaketle selamladı.

Kont:

— Oğlum dedi, sayın rahibe, önceden plânını açıkladığı gibi sizden ayrılmaması için kendisine rica ederken ve kendisi için ne kadar mümkünse o kadar uzun zaman kalmasını kararlaştırırken niyetlerinizi yerine getirdiğimi ve gönlünüzü hoş ettiğimi sanıyorum. Ailece hep bir araya toplanmamızın mutluluğunu bir üzüntü ile zehretmek istemem. Hattâ ümit ederim ki, saygıdeğer dostunuz, bu tam neşeyi size vermekte bize yardım edecektir.

Albert, sadece pek saygılı bir selamla cevap verdi. Hattâ o sırada dudaklarında garip bir gülümseme belirdi.

Kont uzaklaşınca rahibe şöyle dedi:

— Ne yazık orada ki gülümsemesi şimdi de böyle bir hal almış.

XXVII

Albert'in ayrılığı sırasında kontla rahibe sevgili oğullarının geleceği hakkında, özellikle onu nasıl evlendirebilecekleri üstünde bir çok plânlar yapmışlardı. Güzel endamı ile, ünü şanı ile, hâlâ hatırı sayılır geliri ile Albert ilk evleneceklerle gösterilebilirdi. Ama bu vahşiliğin, bu tatsızlığın kalıntısı onu kibar âleminden yararlanmaya, oraya girmeye elverişsiz duruma getirince, amcamla halam, oğulları gibi asil bir genç kızın ellerinin altında bulunduğunu düşündüler. Hem bu genç kız kontun amca kızı idi,

aynı adı taşıyordu. Kendisinden daha az zengindi ama o babasının biricik kızıydı. On altısına bastığı ve Fransa'da şeytan güzelliği denilen bir özellekle süslü ve taze olduğu için oldukça göz dolduruyordu. Bu genç kız, emrinizde olan arkadaşımız alçak gönüllü Amélie de Rudolstadt'dı.

Amcamla halam ocağın başına geçmiş şöyle düşünüyorlardı:

“Bu kız henüz hiç erkek görmedi. Manastırda yetiştirildiği için evlenmek arzusu ile oradan dışarı çıkmak istemiyecek. Hemen hemen iyi bir kismete can atmaz; amca oğlunun huyunda yeniden belirecek garipliklere gelince, eski çocuk alışkanlıkları, akrabalık, yanımızda bir kaç aylık içlidışlılık elbette her türlü soğukluğu ortadan kaldıracaktır. Belki de yabancı bir kadının katlanamıyacağı tarafını, ailenin eğilimi ile de olsa, sessizce hoş karşılamaya onu zorlayacaktır. Ağabeysinin ve kızkardeşi Wenceslaw'a'nın iradesinden başka bir iradeyi hiç bir zaman gösteremiyen, hattâ gerçeği söylemek gerekirse, hiç bir zaman kendine öz bir iradesi bulunmayan babamın bu işe razı olacağına güvenleri vardı.

“Onbeş günlük dikkatli bir incelemeden sonra devamlı hüznünün, saltık çekingenliğinin amca oğlunun asıl huyu olduğunu görünce amcamla halam düşündüler ki, soylarının son goncası, kendi kişisel davranışıyla hiç bir şekilde patlayıp açılmıyacaktır. Genç kont, kibar âlemindeki parlak hiç bir vazifeye karşı eğilim göstermiyordu. Askerlikte, siyasette sivil

memuriyette, kendine tekelif ettikleri bütün işlerde büyüklerinin iradesine boyun eğeceğini, ama kendisinin hiç bir başarı gösterme ihtiyacı duymadığını, bir feragat edası ile karşılık veriyordu. Böyle olmakla beraber bu tatsız yaradılış, babasının yaradılışının aşırı derecede bir tekrarından ibaretti. Bu sakin adamın sabrı hemen hemen uyuşukluk derecesine varan alçakgönüllü bir çeşit fedakârlık halinde kendini göstermiştir. Amcama, oğlunda bulunmayan bir yüz ifadesi veren şey, şatafattan ve gururdan yoksun olmakla beraber, toplumsal vazifenin o güçlü duygusudur. Bundan sonra Albert ailenin vazifelerini anlıyormuş gibi görünüyordu. Ama bizim kavradığımız gibi devlet vazifeleri onu çocukluk günlerinden daha fazla meşgul ediyor gibi görünmüyordu. Amcamla babam Turenne(')e karşı Montecucilli'nin emri altında askerlik mesleğine girmişlerdi. Savaş içinde haşmetli imparatorluğun uyandırdığı debdebeli duyguyu taşımışlardı. Üstlerine boyun eğmek, körükörüne inanmak, onların zamanlarında bir vazife idi. Daha aydın olan bu devir hükümdarları hâlelerinden sıyrılıyor, hattâ gençlik, Papalıktan daha fazla taca inanmakta uygun bir zemin buluyor. Amcam, oğlunda o eski zaman şövalyelerine öz eski ateşliliği uyandırmaya yeltendiği zaman, herşeyi hor gören bilgiç Albert için sözlerinin hiç bir değeri olmadığını gördü.

tehlikeye sokmıyalım. Onu bırakalım, keyfine göre rahat rahat yaşasın. Hattâ bir çok atalarımızın yaptığı gibi ateşli, çalışkan bir filozof ya da kardeşimiz Fréderrick'in yanında ateşli bir avcı yahut da kendisinin olmasını istediğimiz iyiliksever dürüst soydankişi bir insan olsun, artık ihtiyarların o sakın ve zararsız hayatını sürsün. Gençliğini yaşamıyan ilk Rudolstadt olacak, ama soyunun en son çocuğu olarak kalmamalıdır. Onu evlendirmek için elimizi çabuk tutalım. Ta ki, adımızı taşıyacak varisler, alın yazımızın parlakhğı içinde beliren bu eksikliği gidersin. Kim bilir? Belki de Ulu Tanrı'nın emri ile atalarımızın o yiğit kanı, çocuklarının damarlarında daha gururla daha heyecanla uyanması için onun içinde dinleniyor.

“Nihayet amca oğlum Albert'e evlenmekten söz açmaya karar verdiler. Ona bundan ilk önce tatlılıkla söz açıldı. Sonra, öteki bütün gençler gibi onun da bu işe pek hazırlıksız olduğu görüldüğü için evlenmekten ciddiyetle ve pek candan söz ettiler. Kont, kadınların yanında sıkılganlığını ve beceriksizliğini ileri sürdü. Halamı diyordu ki, “muhakkak olan bir taraf varsa eğer gençliğimde Albert gibi ciddi bir istekli çıksaydı, bende hevesten ziyade, korku yarattırdı, onun konuşmalarına karşılık, kamburumu de-ğişmezdim.”

Amcam halama:

— Kötü ihtimalimize dönmeliyiz ve onu Amélie ile evlendirmeliyiz. Albert onun çocukluğunu bilir. Bu kızı, kızkardeşi gibi görmektedir. Onun yanında

daha az çekingen hareket edecektir. Kızın kararlı ve neşeli bir huyu olduğu için neşesiyle, Albert'in gittikçe içine gömülüyor hissini uyandıran şu karasev-dadan onu kurtarabilir.

Albert bu tasarımı reddetmişti. Açıkça söyleme-mekle beraber beni görmeye ve tanımaya razı oldu. Kontun her zaman mümkün görünen reddinin beni düşüreceği bir zilletten kurtarmak için hiç bir şeyden haberim olmaması uygun görülmüştü. Babama mek-tup yazmışlar, onun rızasını alınca akrabalığımız sebebiyle Papadan gerekli izin belgelerini almak için teşebbüse geçmişlerdi. Babam beni manastırdan aldı. Ve güzel bir sabah vakti ben, açık havayı ciğerlerime doldurmaktan memnun, nışanlımı görmek için sabır-sız, Devler Şatosuna babamla beraber geldim. Ümit-le dolup taşan, kendisinin de haberi olmadığı bu tasarımı benden iyice sakladığımı hayal eden saf kalbli babam, yolda gelirken her kelimedede bir az daha durumu açıkladı.

Albert'de gözüme çarpan ilk şey, ağır başlılığı, güzel yüzü oldu. Sevgili Nina'cığım, itiraf edeyim ki elimi öptüğü zaman kalbim şiddetle çarptı. Birkaç gün bakışlarının ve sözlerinin büyüsü altında kaldım. Ciddi tavırları beni rahatsız etmiyordu. Yanımda hiç de sıkılğan görünmüyordu. Çocukluk günlerinde olduğu gibi benimle senli benli konuşuyordu. Neza-kette bir kusur işlerim korkusu ile kendini toparla-mak isteyince büyükler ona izin veriyorlar, benimle eski teklifsizliğini devam ettirmesi için ona âdeta rica

ediyorlardı. Neşem onu arada sırada gülümsetiyor, sevincinden deliye dönen halam, temelli olacağını sandığı bu iyileşmenin şerefini bana mal ediyordu. Sözün kısası, Albert bana bir büyüğün çocuğa karşı gösterdiği iyilik ve tatlılıkla muamele ediyordu. Az sonra canlı yüzüme, onun hoşuna gitmek için çok para harcadığım elbiselere daha fazla dikkat edeceği-ne inanmakla yetindim.

Ama çok geçmeden elbiselerime bakmak şöyle dursun, yüzümle de pek az ilgilendiğini görerek üzüldüm. Bir gün saf yürekli halam güzel olan endamımı meydana çıkaran lâcivert taşı şık elbisem için onun dikkatini çekmek istedi. Albert, elbisenin güzel bir kırmızısı olduğunu ileri sürdü. Dudaklarının kenarında her zaman pek tatlı iltifatlar bulunan ve konta bir çapkınlık dersi vermek isteyen mürebbisi rahip şöyle bağırdı: “Kont Albert’in, elbisenin yalnız rengini görmediğini iyice farketmekteyim.” Yanaklarının penbeliği ya da saçlarının altın sarısı rengi hakkında övücü birkaç söz söylemek, Albert için bir fırsattı bu. O, çok sert bir eda ile rahibe renkleri ayırt etmekte onun kadar bilgili olduğunu, elbisenin kendisine kan gibi kırmızı göründüğünü söylemekle yetinde.

Neden bilmem, söyleyiş tarzındaki kabalık ve gariplik beni ürpetti. O günden itibaren onu sevecek yerde korkmaya başladım. Kısa bir zaman sonra onu büsbütün sevmedim. Hattâ bugün ondan ne korkuyorum, ne de onu seviyorum. Ona acıyorum, hepsi o

kadar. Bunun neden ileri geldiğini yavaş yavaş görecek ve beni anlıyacaksınız.

Ertesi gün öteberi almak için en yakın şehir olan Tauss⁽¹⁾'a gidecektik. Bu gezintinin benim için büyük bir zevk olacağını düşünüyordum. Albert bana ata binerek arkadaşlık edecekti. Hazırdım ve elini bana uzatmasını bekliyordum. Arabalar da avluda bekliyordu. O, hâlâ ortalıkta yoktu. Oda hizmetçisi her zamanki saatte kapısını vurduğunu söylüyordu. Hazır olup olmadığını öğrenmek için yeniden adam gönderildi. Albert'in tek başına giyinmek, kendisi dışarı çıkmadan önce hiç bir uşağın odasına girmesine izin vermemek gibi garip halleri vardı. Boş yere kapısını vurup durdular. Bu sessizlikten merak duyan babası onun odasına kadar çıktı. Ama içerden arkasına bir şeyler yığılmış kapıyı ne açabildi, ne de bir ses işitebildi. Çok sakın tavırlı rahip, kont Albert'in uyuşukluk halinde beliren uzun bir uyku nöbeti geçirdiğini, birden bire uyandırılmak istenince bir çok günler hasta gibi hırçınlaştığını söylediği zaman onları bir korkudur aldı.

Rahibe endişe ile:

— İşte bu hal bir hastalık, dedi.

Rahip:

— Tahmin etmiyorum, diye cevap verdi. Hiç bir şikâyetini işitmedim. Böyle uyuduğu sırada çağırdığım doktorlar onda hiç bir hummanın belirtisini bulamadılar. Bu bitkinlik halini aşın bir fikir yorgun-

luğuna ya da aşırı bir çalışmaya yordular. Bu dinlenme ve her şeyi unutma ihtiyacını tedirgin edilmemesini bol bol öğütlediler.

Amcam sordu:

— Peki, bu hal sık sık oluyor mu?

Rahip cevap verdi:

— Bu hâdiseyi sekiz yıl içinde ancak beş altı defa gördüm. Ama telaşlarımla onu rahatsız etmediğim için üzücü sonuçların doğduğunu hiç hatırlamıyorum.

Söz sırası bana gelince sabırsızlıkla sordum:

— Bu hal uzun zaman sürüyor mu?

Rahip:

— Bu hal, yorgunluktan önce beliren ve onlara sebep olan uykusuzluk süresiyle hemen hemen aynı süre kadar. Hiç kimse bu hali anlayamaz. Çünkü sayın kont bu hali hiç hatırlamıyor. Ya da hiç söylemek istemiyor. Son derece devamlı çalışır ve bu çalışmayı pek az rastlanır bir gösterişsizlikle saklar.

Ben hemen atıldım:

— Öyle ise pek bilgili

— Son derece bilgilidir.

— Hiç bunu göstermiyor mu?

— Ya saklıyor, ya da farkında değil.

— Peki ama bu bilgi onun ne işine yarayacak?

Dalkavuk rahip bana yapmacıklı tatsız bir eda ile bakarak şöyle cevap verdi:

— Deha, güzellik gibidir. Onu elinde tutanlara ne gurur, ne heyecan ilham eden Tanrı'nın l tuflarıdır bu.

Dersi anladım. Tahmin edeceğiniz gibi fazla kızmadan bu dersi almıştım. Gezmeğe gitmek için amca oğlumun uyanmasını beklemeye karar verildi. Ama iki saat geçip de gezmeye gitmek için amca oğlumun kıpırdamadığını görünce gittim, pek şık amazon elbisemi çıkardım. Sonra iplikleri kopararak ve elime sık sık iğne batırıp sıçrayarak nakış işlemeye başladım. Bir gün önce kitapları üstünde, benimle yapacağı bir gezintiyi unutup kalan, şimdi de kendisini beklediğim sırada rahat bir uykunun rehabetine kendini salıveren Albert'in densizliği beni incitmişti. Saat ilerliyordu. Sonra, günlük pl ndan vazgeçmek de g   değildi. Rahibin sözüne pek güvenen babam tüfeğini aldı, bir iki tavşan vurmaya gitti. İçinde daha az güven bulunan halam, yeğeninin kapısını dinlemek için yirmi defadan daha fazla yukarı  ıktı. Ama nefes alışının gürültüsünü bile duyamadı. Amcama gelince o, endişesini dağıtmak için eline bir dua kitabı aldı. İçimde, pencereden fırlamak arzusu uyandıran bir boyun eğişle salonun bir köşesinde okumaya başladı. Nihayet akşama doğru halam, etekleri zil  alarak, gelip, Albert'in kalktığını, giyindiğini duydum, dedi. Rahip bize endişeli ve telâşlı g r nmememizi bir şeyler sormamamızı, eğer kötü hareketinden bir üzüntü gösterirse düşüncesini başka yöne  evirmemizi tenbih etti.

Ben bir az kızarak haykırdım:

— Eğer amca oğlum hasta değilse, o halde manyaktır.

Gördüm ki bu sert lâkırdı üzerine amcamın yüzü allak bullak oldu. Hemen içimde bir vicdan azabı duydum. Ama kimseye özür dilemeden ve üzüntümü hiç de farketmeden içeri girince içerledim. Hattâ onu pek soğuk karşıladım. Bunu farketmedi bile. Sanki düşünceleri içine gömülmüş gibi idi.

Akşam babam, biraz müziğin onu oyalıyacağını düşündü. Albert'in önünde henüz şarkı söylememiştim. Harpim bir gün önce gelmişti. Bilgili Porporina sizin önünüzde müzik biliyorum diye övünemem. Ama güzel bir sesim olduğunu, tabii zevkten yoksun olmadığımı göreceksiniz. Bana rica ettiler. Şarkı söylemeye zorlanınca ağlamak ihtiyacını duymuştum. Albert bana cesaret vermek için tek bir kelime söylemedi. Nihayet boyun eğdim ama, çok kötü şarkı söyledim. Albert bir kaç ölçüden sonra sanki kulaklarını tırmalamışım gibi dışarı çıkmak kabalığını gösterdi. Hüngür hüngür ağlamamak ve harpın tellerini koparmamak, aryanı bitirmek için gururumun bütün gücünü harcamam gerekti. Halam yeğeninin peşinden gitti. Babam uyumuştı. Amcam kapının yanında kız kardeşinin gelip oğlu hakkında bir şeyler söylemesini bekliyordu. Yalnız rahip, ötekilerin ilgisizliğinden daha çok beni kızdıran iltifatlarını esirgemedi.

Ona:

— Galiba amca oğlum müzik sevmiyor, dedim.

— Tersine, müziği çok sever. Ancak...

Onun sözünü kestim:

— Ancak şarkı söyleyenin tarzına göre.

Rahip hiç bozulmadan cevap verdi:

— Ruhunun durumuna göre; kimi zaman müzik ona iyi gelir, kimi zaman da kötü. Onu heyecanlandırmış olacaksınız. Bundan eminim. Kendini idare edememekten korkmuş olacak. Sizin için bu kaçış en büyük övgülerden daha övünç verici olmalıdır.

Bu cezvitin dalkavukluğunda beni iğrendiren alaycı ve sinsi bir tarz vardı. Biraz sonra öğreneceğiniz gibi ondan çabuk kurtuldum.

XXVIII

Kalbi şiddetle heyecanlandığı zaman hemen hemen konuşamıyan halam, ertesi gün acınacak bir fikre kapılarak rahiple ve şato papazı ile ailenin soyağacı hakkında konuşmaya başladı. Onun hemen hemen tamamiyle vaktini alan aile üzüntüleri dışında kendisinin yapabildiği biricik oyalanma, aileyi övmek olduğu için, kendi soyunu incelerken ve soyumuzun, hele kadınlar yolu ile inen dahnı Almanya'daki bütün ailelerin en temiz, en ünlüsü, en mükemmeli olduğunu iki papaza anlatırken, kendini de araya sokuşturmayı unutmadı. Rahip sabırla dinliyor, şato papazı

da başını sallayarak onu destekliyordu. Bu sırada onların konuşmalarını dinlemiyormuş gibi görünen Albert, halamın sözünü şiddetle kesti ve ona şöyle dedi:

— Benim iyi kalbli halacığım, ailemizin üstünlüğü hakkında bir takım kuruntulara kapılıyorsunuz. Atalarımızın, soydan kişiliklerinin ve sanlarının, geçmişte pek gerilere gittiği doğrudur. Ama öyle bir aile ki, adını kaybediyor, yabancı soydan ve dinden bir kadının adını almak için bir çeşit mezhep değiştiriyor, erdem ve memleketinin zaferine bağlılık gibi eski değerlerini ortaya atmak hakkından vazgeçiyor.

Bu dikkate değer sözler rahibeyi çok kızdırdı('). Ama rahibin kulak kabartır gibi bir tavır takındığını görünce buna cevap vermek zorunda olduğunu sandı ve Albert'e:

— Sevgili yavrum, dedi, ben sizin kanaatinizde değilim. Ünlü ailelerin, yakınlığı övünç veren bir kadından başlayıp kendilerine kadar gelen şeref miraslarından yoksun kalmıyalım diye adlarına bir ana dalının adını katarak gerçekten daha ünlü bir duruma geldikleri sık sık görülmüştür.

Albert kendisinde şimdiye kadar görülmeyen bir direnme ile cevap verdi:

— Ama bu kuralın uygulanacağı yer burası olamaz. En ünlü adın birleşmesini anlarım. Bir kadının, kocasının adıyla bir arada anılan adını çocuklarına geçirmesini pek haklı bulurum. Ama

koca adının büsbütün silinmesi, bunu isteyen kadın tarafından bir hakaret, buna boyun eğen erkek tarafından bir alçaklık gibi geliyor bana.

Rahibe derin bir iç çekişle:

— Albert, pek eski hâdiseleri hatırlıyorsunuz. Sonra kuralları da pek münasebetsiz uyguluyorsunuz. Sayın rahip sizi işitince, atalarınızın içinde bir erkeğin böyle bir alçaklığı yapabileceğini sanabilir. Şöyle böyle öğrendiğinizi sandığım hâdiseleri mademki, pek iyi bilmektesiniz, o halde, Tanrı'ya şükürler olsun, bizden artık pek uzakta olan... Şu siyasal hâdiseler üstünde böyle bir fikir yürütmemeliyiz.

— Eğer düşüncem sizde endişe uyandırıyorsa Rusdolstadt'ların son kontu olan büyük dedemiz Withold⁽¹⁾'un hâtırasına karşı yapılan namussuzca her türlü suçlamaları yıkmak için hâdiseyi anlatayım.

Onun felsefe ile ilgili fikirlerine ve alıştığımız sessizliğine pek aykırı olan bir tartışmaya girdiğini görmekten fazla şaşkınlık duyarak gözlerimi aç aça kendisini dinlediğimi görünce sözlerine şunları kattı:

— Amca kızım bu mesele ile ilgilenmiş görünüyor. Şunu biliniz ki, Amélie, büyük babamızın babası Wratislaw, annesi Ulurique⁽²⁾ Rudolstadt'ın oğluna kızgın demirle dağlama cezası vereceklerini sanarak, bugün sizin yüzünüz kızarmadan, benim de övünç duymadan taşıdığımız bu Sakson adını almak için Podiebrad diye anılan babalarının adını, yani gerçek

adını bıraktığı sıralarda, hemen hemen dört yaşında idi.

Amcam Christian dedi ki:

— Yaşadığımız zamandan pek uzaklarda geçmiş hâdiselerin hatırlanması ancak bizde fazla sıkıntı ve rahatsızlık yaratmaya yarar.

Albert hemen cevap verdi:

— Bana öyle geliyor ki, halam, bize Rudolstadt'ların büyük olaylarını anlatırken geçmişte pek gerilere gitti. Neden bilmiyorum, bizden biri rasgele, soy bakımından Saksonyalı değil de Bohemyalı olduğunu, Rudolstadt adını değil de Podiebrad adını taşıdığını hatırlayıp, daha üstünden yüz yirmi yıl geçmeden hâdiselerden söz açınca tabii etrafında tatsız bir neşe uyandırır.

Albert'i gerçekten ilgi ile dinleyen rahip düşündüğünü şöyle anlattı:

— Ünlü ailenizin, geçmişte George Podiebrad(') kırallığına bağlandığını çok iyi biliyorum. Ama o adı taşıyacak kadar doğru bir hatla inip geldiğinden haberim yoktu.

— Çünkü soy ağaçlarını çizmesini bilen halam, gövdesini meydana getirdiğimiz biricik ve çok değerli ağacı hafızasında kesip devirmek için bir yargıya kapılmış. Üstüne şeref dolu ama karanlık tarihimizin kanlı harflerle yazıldığı bir soy ağacı, civardaki dağda hâlâ dimdik ayakta duruyor.

Albert böyle konuşurken fazla heyecanlandığını görerek amcamın yüzündeki neşeli çizgilerin silinir gibi olduğunu gören rahip, merakı pek fazla uyarılmakla beraber, konuşmayı başka tarafa çevirmeyi denedi. Ama benim merakım işlerin böyle güzel bir yolda devam etmesine imkân bırakmadı.

Ben, Albert'e yaklaşıarak haykırdım:

— Ne demek istiyorsunuz Albert.

— Bir Podiebard'ın habersiz kalamıyacağı şeyi söylemek istiyorum. Çünkü her gün pencerenizden gördüğünüz ve ruhunuzu Tanrı'ya yöneltmeden altında hiç bir zaman oturmamanızı hatırlattığım *korku taşı'nın* kocamış meşesi, üç yüzyıl önce bugün meydana getirmekte güçlük çektiği, kuru palamutlarından çok daha ağır yemişleri taşıyordu.

Büyük bir korkuya kapılan şatonun papazı dedi ki:

— Korkunç bir hikâyedir bu. Ama kont Albert'e bu hikâyeyi kimin anlattığını bilmem.

Albert cevap verdi:

— Memleketin geleceği, belki de daha gerçek olan bir şey. Çünkü ailelerin arşivleri ve tarih belgeleri boşuna yakıldı, sayın rahibim. Çocuklar daha önceki hayattan habersiz olarak boşuna büyüdü. Basit insanlara safsata yapılarak, zayıflara gözdağı verilerek boşuna susturuldu. Geçmişin her tarafta yükselen binlerce sesini, ne zorbalık korkusu boğabildi, ne de cehennem korkusu. Hayır, hayır, bir

papazın onları susmaya zorlayan sesine karşılık, bu korkunç sesler öyle dehşetli bir uğultu ile konuşuyordu ki! Bu sesler uykuda, bize hâdiseyi haber vermek için ayağa kalkan hayaletlerin ağzı ile ruhlarımıza sesleniyorlar. Bütün tabiat gürültüleri ile kulaklarımıza fısıldıyorlar. Hattâ bize papazlarımızın cinayetlerini, felâketlerini, zaferlerini anlatmak için, vaktiyle kutsal ormanlardaki Tanrılar ağacı gibi, ağaçların gövdesinden fişkırıyorlar.

Rahibe dedi ki:

— Zavallı yavrum, neden aklını bu acı düşüncelerle, bu uğursuz hâdiselerle dolduruyorsun?

— Bunlar sizin soylarınızdır. Pek korkunç ve yenilmez Calice'li Jean Ziska(') diye andıkları bir adamın, atalarımızın en büyüklerinden, en müthişlerinden, en girişkenlerinden biri olan insanın, kendi eliyle meşe dallarına astığı on beş rahibin hâtırasını bende uyandıran, sizin geçmiş yüzyıllar içinde, yaptığınız gezintidir, halacığım.

Hussite savaşları boyunca öteki protestanların kudretini, yiğitliğini, hattâ zulümlerini pek pahalıya mal eden Taborite'ler(²), yani yobazlar başkanının adı, rahiple şato papazının üstüne bir yıldırım gibi düştü. Şatonun papazı büyük bir haç işareti yaptı. Halam Albert'in iskemlesine dayanan koltuğunu geri çekti.

Halam:

— Aman Yarebbi! diye bağırdı. Bu çocuk neden ve kimden söz ediyor? Sayın rahibim, dinlemeyiniz

onu. İğrenç adını ağzına aldığı melunla ailemizin hiç bir suretle ne bir bağı oldu, ne de bir münasebeti.

Albert büyük bir güçle cevap verdi:

— Kendi hesabınıza konuşunuz halacığım. Her ne kadar gerçek bir Podiebrad'sanız, ama içtende bir Rudolstadt'sınız. Ama bana gelince, ben damarlarımda birkaç damla daha fazla Bohem kanı ile boyanmış, birkaç damla daha eksik yabancı bir kanla temizlenmiş bir kanı taşımaktayım. Anamın soyunda ne Saksonyalı ne Bavyeralı, ne de Prusyalı vardı. Tertemiz İslav soyundandı. Hattâ iddia edemediğiniz bir soybankişiliğe karşı fazla tasa duyuyormuş gibi bir haliniz olduğu için, kişisel soyluluğa önem veren ben, eğer bilmiyorsanız öğreteceğim ki, eğer unutmuşsanız hatırlatacağım ki, Ziska, Prachalitz adındaki bir soydan kişi ile evlendirilen bir kız bıraktı⁽¹⁾. Prachalitz⁽²⁾ olan anam, kadınlar yolu ile, sizin Rudolstadt'lardan geldiğiniz gibi, Jean Ziska'dan doğru bir hatla geliyordu.

— Bu bir rüya, bu bir hata Albert.

— Hayır sevgili halacığım, bu işi doğru söyleyen ve Tanrı'dan korkan şato papazına bırakıyorum. Bunu ispatlıyacak parşömenler onun elleri arasında bulunuyordu.

Şato papazı ölü gibi sapsarı kesilerek:

— Ben mi? Diye haykırdı.

Albert acı bir alayla cevap verdi:

— Mademki annem öldükten sonra onları yakmakla Avusturya uyruklu bir katolik papazın görevini yerine getirdiniz, o halde sayın rahibin önünde yazünüz kızarmadan bunu itiraf edebilirsiniz.

Şatonun papazı daha da sarırarak:

— Vicdanımın emrettiği bu harekette, ancak tanık olarak, Tanrı vardı. Kont Albert, bunu size kim açıkladı?

— Bunu size söyledim, sayın papazım, rahibin sesinden daha yüksek sesle konuşan insan sesi.

Ben büsbütün ilgilenerek sordum:

— Hangi insan sesi Albert?

Albert cevap verdi:

— Uykumda konuşan ses.

Kont Christian pek dalgın, pek kederli:

— Ama, dedi, bu, hiç bir şey açıklamaz ki.

Albert bizi baştan başa titreten bir sesle:

— Kan sesi, babacığım.

Amcam ellerini kavuşturarak:

— Tanrım, ne yazık, ne yazık! Zavallı anasını üzen hep aynı hulyalar, hep aynı hayaller.

Sonra halama doğru eğilerek:

— Hastalığında, çocuğumuzun önünde bütün bunları söylemiş olacak. Çocuğun kafası erkenden bunlarla dolmuş olmalı.

Rahibe cevap verdi:

— İmkân yok kardeşim. Albert annesini kaybettiği zaman ancak üç yaşındaydı.

Şatonun papazı yavaş sesle:

— Yalanla dolu, dinsizlikle örülü, mezhep şaşır-tıcı şu melun yazıların bir kaç sonradan evde kalmış, anası bunları aile sırrı olarak saklamış olabilir. Bununla beraber o son yüce saatte benim feda ettiğim erdemi elde etti.

Heyecanla dolaşan Albert, büyük salonun öbür başında, pek hafif sesle konuşan şato papazının tek kelimesini kaçırmıyarak:

— Hayır kalmamıştır, sayın papazım, dedi. Her şeyi yokettiğinizi, ölüm gününden bir gün sonra odasının her köşesini aradığınızı, karıştırdığınızı pek iyi bilirsiniz.

Kont Christian sert bir eda ile sordu:

— Size böyle kim yardım etti ve hafızanızı şaşırttı, Albert? Hangi hain, hangi imtiyazsız uşak, aile ile ilgili hâdiselerin, şüphesiz pek şişirilmiş hikâyesiyle körpe dimağınızı karıştırmaya fırsat buldu?

— Hiç kimse babacığım, dinim ve vicdanımın üstüne yemin ederim.

Keyfi kaçan şato papazı:

— İnsan soyuna düşman birisi bütün bunlara el atmış olmalı?

Rahip şöyle bir fikir yürüttü:

— Kont Albert'e olağanüstü bir hafıza bağışlandığını, görgüsü, çocukluk çağında şüphesiz göze çarpmıyan hâdiselerin oraya yerleşip iz bıraktığını düşünmek daha gerçeğe yakın olur, daha hıristiyanlığa yakışır. Az rastlanır zekâsında göze çarpan şey, aklının pek erkenden gelişmiş olmasıdır. Bende böyle bir kanaat yaratıyor.

Hâdiselerin hâtırasını tutma yetisine gelince onun da gerçekten olağanüstü olduğunu gördüm.

Albert sert bir şekilde cevap verdi:

— Böyle bir yetiden büsbütün yoksun olduğunuz için size bu hal olağanüstü imiş gibi görünüyor. Meselâ son olarak adınızı taşıyan, dini bütün bir yiğit olan Withold Podiebrad (halacığım büyük babanızdır) korku taşını kendi eli ile koyduktan sonra siz, 1619 yılında ne yaptığınızı anlatır mısınız? Bahse girerim ki, sayın rahibim, bu durum içinde hareket tarzını unutmuşsunuzdur, öyle değil mi?

Hepimiz Albert'in konudan büsbütün uzaklaştığını gördüğümüz sırada rahip gerçekten tatsız ve alaylı bir gülümseme ile cevap verdi:

— İtiraf edeyim ki, bunu tamamiyle unutmuş-tum.

Albert hiç bozulmadan sözüne devam etti:

— Peki size bu hâdiseyi anlatayım. Protestan olduklarını açıkça söyleyen ve Withold'u taparcasına seven Pilsen işçileri efendilerinin ölümünün öcünü

almak üzere geldikleri ve düşmanlarını parça parça etmeye hazırlandıkları için kurtulmak ya da saklanmak üzere vuruşan şu imparatorluk askerlerine gidip öğüt verdiler. Sonra Withold'un şaşkına dönen ve tirtir titreyen dul karısı anam-atam Ulrique'i gelip buldunuz. Hatta öğütlerinizi izlemek, altın değerindeki hizmetlerinize karşılık bir şey vermek isterse mallarını, sanlarını, hürriyetini ve çocuklarının başlarını korumak için, imparator II. Ferinand⁽¹⁾'la kendisini uzlaştıracığınıza söz verdiniz. Kadın buna boyun eğdi. Ancak sevgisi ona şu aşağılık andlaşmayı telkin etti. Kocasının din uğruna ölümüne saygı göstermedi. Zaten katolik olarak doğmuştu ve ancak kocasına karşı duyduğu sevgisi yüzünden mezhep değiştirmişti. Çocuklarını kurtarmak için Withold'un kam ile imzaladığı bir imam *Hussite'ler Clixin'ler, Taborite'ler, Orphelin'ler, Birlik kardeşler ve Luther'ciler*(?) (bütün bu adlar sevgili Porporina, belki de aslından geldiğimiz Podiebrad dalından inen Jean Husse mezhebini Luther mezhebine bağlayan çeşitli mezheplerin adıdır.)'den ibaret bütün atalarının adını, daha ün salmış bir adı sefalet sürgün, zulüm bahasına kabul etmesini bilemedi.

Albert sözlerine şöyle devam etti:

— Nihayet Saksonyalı kadın korktu ve boyun eğdi. Şatoya el koydunuz. Oradan imparator kuvvetlerini uzaklaştırdınız. Topraklarımıza saygı gösterdiniz. Büyük bir ateşte bütün arşivlerimizi, sanlarımızı yaktınız. Bu yüzdendir ki, halam Podiebrad'ların soy

ağacını kuramadı. Rudolstadt'ların daha az özümse-
nen otlaklarına atıldı. Hizmetleriniz karşılığında zen-
gin, pek zengin oldunuz. Üç ay sonra Ulrique'e,
çocuklarının milliyet değiştirmesine, onların, sizin
aracılığınızla, Roma dininde yetiştirilmesine, sonra
babalarının ve atalarının aleyhinde pek yiğitçe döğüş-
tükleri bayrak altında asker olmalarına lütfen müsa-
ade eden imparatorun dizlerine kapanmak için Viya-
na'ya gitmesine müsaade edildi. Ben ve oğullarım,
Avusturyalı zorbalar arasına katıldık.

Halam, Albert'in saçmaladığını görerek üzüntü
ile:

— Oğulların ve sen ha! dedi.

Albert pek ciddi bir eda ile cevap verdi:

— Evet, oğullarım Sigismond(') ile Rodolphe.

Amcam Christian:

— Amcamın ve babamın adları bunlar, dedi.

Albert gene aklın nereye gitti? Kendine gel oğlum.
Bizi bir asırlık bir zaman, Ulu Tanrı'nın emriyle
çekilen bu ıstıraplı hâdiselerden ayırmaktadır.

Albert sözünün kesilmesine hiç öfkelenmedi.
Wuthold'un oğlu Wratislaw ile ana tarafından Ru-
dolstadt adını taşıyan ilk Podiebrad'ın aynı insan
olduğuna inanmıştı ve bizi de inandırmak istiyordu.
Bize onun çocukluğunu, kont Withold'a yapılan
işkencelerin yani, kendisine göre mürebbisinden
başka kimse olmayan cezvit Dithmar'a çirkin bir
şekilde mal ettiği işkencenin içinde sakladığı apaçık

hâtırasını, çocukluğunda da Dithmar'a⁽¹⁾, Avusturya'ya, imparator adamlarına ve katoliklere karşı duyduğu kini anlattı. Daha sonra hâtıralarını birbirine karıştırdığı görüldü. Devamlı ve sonsuz hayat⁽²⁾ hakkında, Jean Husse'ün ölümünden yüzyıl sonra Bohemya'da tekrar görüneceğini⁽³⁾ ve eserini tamamlayacağını iddia eden Hussite inaçlariyle ilgili bir makaleye dayanarak insanların yer yüzünde tekrar görüneceği, fikrince, Jean Husse'ün Luther'in tekrar dirileceğine göre, bu kehânetin doğruluğu üzerine anlaşılmaz bin bir şey kattı. Sonunda sözleri bir din sapıklığı, bir boş inanç, anlaşılması imkânsız, metafizik ve şâirane bir hezeyan karışımı hâlini aldı. Wratislaw'ın kişiliği şöyle dursun, Jean Ziska'nın kişiliğinde, hattâ geçmiş hayat içinde kendisine görünenlere dayanarak, bilmem ne kadar ölüleri gördüğünü iddia ederek bütün bunları öyle belirli bir inançla, öyle ayrıntılarıyla öyle kesin, öyle ilgi çekici hâtıralarla anlattı ki, hiç birimiz onun sözünü kesmeye ya da aksini söylemeye kuvvet bulamıyarak ağzımız açık dinleyip durduk.

Kendilerine göre dinsizliğin bir işareti olan bu bunakça sözlerden son derece ıstırap duyan halamla amcam, hiç değilse bu bunaklığın aslını öğrenmek istiyorlardı. Çünkü bu hal kendini açıkça ilk defa gösteriyordu. Hattâ bu yeni halle uğraşmak, onunla boğuşmak için, bu bunaklığın kaynağını bilmek gerekiyordu. Rahip işi tathıya bağlamaya kont Albert'in bu inanılmaz bilgisi ile bir yalan uydurup bizimle

eğlenmekten zevk alan şakacı çok muzip bir zekâsı olduğunu etrafa inandırmaya çalışıyordu.

— O kadar okumuştur ki, doğaüstü varlıklara inanmaya eğilim gösteren zekâları kandırmak için anlattığı sahnelerde gerçekten hazır bulunduğunu, oldukça ayrıntılarla ve kesinlikle söyleyerek her yüzyılın tarihini böyle bölüm bölüm anlatabilir.

Ateşli sofuluğu içinde boş inandan uzaklaşmamış olan hattâ yeğenin bu sözlerine inanmaya başlayan rahibe, rahibin sinsice telkinlerini pek kötü karşıladı ve şakacı sözlerini daha neşeli bir konuşmaya saklamasını öğütledi. Sonra kafasını dolduran hatalardan Albert'i çevirmek için büyük bir çaba harcadı.

Albert sabırsız bir hareketle haykırdı:

— Sizin kim olduğunuzu söylemediğime dikkat ediniz. Şimdiye kadar bunu öğrenmenizi istemedim. Ama şu anda bir şey bana Saksonyalı Ulrique'in yanında olduğunu haber veriyor.

Rahibe cevap verdi:

— Çocuklarının hayatını, torunlarının hürriyetini, mallarını, onların eriştikleri şerefleri korumasını bilen fedakâr ve davranışlarında ölçülü bu ana-atanın bende yeniden belirdiğini nasıl düşünebiliyorsunuz? Bakınız Albert sizi öyle severim ki, hatununuz için daha çok kılıklara girerim. Perişan aklınızı yatıştırabilsem hayatımı bile feda ederim.

Albert bir kaç dakika sert ve aynı zamanda kederli gözlerle halasına baktı. Sonunda ona yaklaştı, ayakları dibine diz çökerek:

— Yook, yook, siz bir meleksiniz. Hem siz vaktiyle Hussite'lerin tahta kupasından kutsal şarabı içtiniz⁽¹⁾. Ama Saksonyalı kadın burada. Bugün sesi bir kaç defa kulağıma geldi.

Onu neşelendirmeye çabalayarak dedim ki:

— Farzediniz ki, Ulrique benim. Sizi 1619 yılının cellatlarına teslim ettiğim için bana fazla kızmayınız.

Albert bana korkulu gözlerle bakarak:

— Siz bari bunu söylemeyiniz anam. Çünkü sizi affedemem, Tanrı beni daha kuvvetli bir kadının göğsünde yarattı. Nasıl oldu bilemem yolunu sapmış olan Ziska'nın kanına, öz cevherimi batırıp ıslattı. Amélie bakmayınız bana öyle, aman benimle konuşmayınız. Bugün acısını duyduğum kötülüğü yaratan sizin sesinizdir, Ulrique!

Albert bunu söyleyerek telâşla dışarı çıktı. Aklım bozukluğu hakkında nihayet kendisinin verdiği hazin bulgudan hepimiz büyük bir üzüntü duyduk.

Bu konuşma olurken vakit öğleden sonra saat iki idi. Sessiz sessiz öğle yemeğini yiyorduk. Albert yemek sırasında yalnız su içmişti. Hiç bir şey bizde bu bunaklığın bir sarhoşluk sonucu olduğu ümidini uyandırmıyordu. Şatonun papazı ile halam, Albert'in çok hasta olduğu kanısına vararak ona özenle bak-

mak için hemen sofradan kalktılar. Aman Yarabbi, kavranması imkânsız bir hâdise! Albert âdetâ bir büyü etkisi ile gözden kaybolmuştu. Onu ne odasında, sık sık kapanmayı âdet edindiği ne anasının odasında, ne de şatonun her hangi bir köşesinde bulabildiler. Albert'i bahçede ada tavşanlarının bulunduğu ağılarda, civardaki ormanda aradılar. Hiç kimse onu ne yakında, ne de uzakta görebilmişti. Ayak izleri hiç bir tarafta görünmüyordu. Gündüz de gece de böyle geçti. Evde hiç kimse yatmadı. Adamlarımız onu meşalelerle aramak için gün doğuncaya kadar ayakta kaldılar.

Bütün aile dua etmeye başladı. Ertesi gün aynı korkularla geçti. Bu günün arkasından gelen gece de aynı büyük üzüntülerle geçirildi. Hayatımda bu önümdeki aile hâdiseleri için hiç bir zaman ıstırap duymamış ve titrememiş olan ben, nasıl bir dehşete kapıldığımı tarif edemem. Albert'in kendini öldürdüğüne, ya da bir daha geri gelmemek üzere kaçtığına pek ciddi olarak inandım. Bu yüzden çırpınmaya başladım. Ateşim bir hayli yükseldi. Bu garip ve kaderi kötü varlığın bende uyandırdığı korku ortasında, içimde hâlâ bir sevgi kalıntısı vardı. Babam uzak gezintilerinde Albert'i ormanların tâ içinde bulacağını umarak kendinde ava gitme gücünü bulmuştu. İstıraptan bitkin bir hale gelen, bununla beraber hareketli ve cesur olan halam bana özen gösteriyor, herkesi yatıştırmaya çalışıyordu. Amcam, gece gündüz dua ediyordu. Onun imanını ve Tanrıya karşı o stoacı boyun eğişini görerek sofu olmadığımı acındım.

Rahip biraz kederli duruyor, ama hiç endişe duymuyormuş gibi görünüyordu. Onun dediğine göre doğrusu Albert hiç bir zaman böyle ortadan yok olmamıştı, ama yalnızlık ve içe kapanma ihtiyacını duymuş. Rahibin vardığı sonuç, bu garipliklerin tek ilâcı, bunlara hiç bir zaman üzülmemek ve fazla önem vermiyormuş gibi görünmektir. Doğruyu söylemek gerekirse bu dalavereci ve son derece bencil vazifelinin, gözcülük görevini yapmak üzere kendisine bağlanmış bol maaşı alabilmek için, hayırlı hizmetleri hakkında aileyi aldatmaktan ve mümkün olduğu kadar bu görevi uzatmaktan başka bir tasası yoktu. Kendi işleriyle ve zevkleriyle oyalanmış, Albert'i aşırı eğilimleri ile başbaşa bırakmıştı. Belki de onun sık sık hastalandığını ve coştüğünü görmüştü. Hiç şüphe yok ki, onun kendi keyfine uygun hareketlerini serbest bir yatağa salıvermişti. İşin doğrusu, haber verilebilecek her şeyi bizden saklamak ustalığını göstermişti. Çünkü amcamın, oğlu hakkında aldığı bütün mektuplarda Albert'in dış görünüşüne ait övgülerden, kişiliğinin üstünlükleri hakkında tebriklerden başka hiç bir şey yoktu. Albert, hiç bir yerde bir hastanın, akıldan sakat bir insanın etkisini bırakmamıştı. Her ne olursa olsun sekiz yıllık ayrılığı süresince onun iç hayatı bizim için içine girilemeyen bir sır olarak kaldı. Üç gün sonra rahip Albert'in ortaya çıkmadığını görünce işlerinin bozulacağından gerçekten korkarak az rastlanır bir kitabı sözde aramak bahanesiyle Prag'a gitmek ve kitabı orada bulmak istediğini ileri sürdü. Diyordu ki:

— Kont Albert, araştırmaları içine gömülen ve kendi saf tutkularını doyurmak için bütün dünyayı unutan bilginler gibidir.

Bunun zerine rahip gitti ve bir daha gelmedi.

Yedi günlük öldürücü bir ısraptan sonra artık ümidimizi kesmeye başladığımız bir sırada akşama doğru Albert'in odasının önünden geçen halam, kapının açık olduğunu, Albert'in koltuğunun içine oturmuş, bu esrarlı gezintisinde peşine takılan köpeğini okşadığını görmüş. Elbisesi ne ıırlenmiş, ne de yırtılmıştı. Sanki ıslak bir yerden kmış, ya da geceyi yıldızlar altında geçirmiş gibi sadece sırmaları karar-mıştı. Ayakkabıları uzun uzun yürüdüğünü haber vermiyordu. Ama sakalı ve saçları kendine karşı özenlerini uzun zaman unutmuş olduğunu belli ediyordu. O günden itibaren öteki insanlar gibi traş olmayı, pudralanmayı, sebatla reddetti. Bu yüzden-dir ki, onu bir hortlak görünüşü içinde buldunuz.

Halam, büyük bir ğlık atarak ona doğru atılmış.

Albert onun ellerini öperek demiş ki:

— Neyiniz var halacığım? Sanki beni bir asırdan fazla görmemiş gibisiniz.

Rahibe haykırmış:

— Zavallı yavrucuğım, yedi gün önce bize hiç bir şey söylemeden hepimizi barakıp gittin. ldrc yedi günden yedi geceden beri seni arıyoruz. Senin için ağlıyor, dua ediyoruz.

Albert şaşkın bir yüzle ona dönerek:

— Yedi gün mü? demiş. Yani yedi saat demek istiyorsunuz sevgili halacığım. Çünkü daha bu sabah gezmek için dışarı çıktım. Sizinle akşam yemeği yemek üzere zamanında işte geldim. Bu kadar kısa bir ayrılık yüzünden nasıl olur da sizde böyle bir endişenin uyanmasına sebep olabildim?

Ona durumu açıklarken, durumu ağırlaştırmaktan korkan halam:

— Elbette yavrum, demiş, dilim dolaştı, yedi saat demek istedim. Bu kadar uzun gezintiler yapmadığın için merak ettim. Hem bu akşam kötü bir rüya gördüm, delirmişim.

Albert, onun elini öpüşleri ile örterek:

— Benim saf kalbli halacığım, mükemmel dostum! Beni küçük bir çocuk gibi seviyorsunuz. Ümit ederim ki, babam sizin merakınızı paylaşmamıştır?

— Elbette. Yemek yemek için seni bekliyor. Çok acıkmışsındır.

— Çok az. Öğle yemeğini pek iyi yemiştım.

— Nerede ve ne zaman yedin Albert?

— Burada, bu sabah. Sizinle beraber halacığın. Görüyorum ki, hâlâ kendinize gelememişsiniz. Ah! Böyle bir korkuya sebep olduğum için öyle zavallıyım ki! Bunu önceden nasıl sezebilirdim?

— Biliyorsun, işte ben böyleyim. Bırak da nerede yemek yediğini, bizden ayrıldığından beri nerede uyduğunu sorayım?

— Bu sabahtan beri nasıl olur da yemek yemek ve uyumak için bir istek duyarım ben?

— Kendini hasta mı hissediyordun?

— Hiç bir şekilde.

— Hiç yorgun değil misin? Muhakkak çok yorulmuştur. Dağlara tırmandın mı? Bu yorucu bir iş olmalı. Nereye gittin bakalım?

Albert hatırlayacakmış gibi elini gözlerinin üstüne koymuş, ama nereye gittiğini söylememiş ve şöyle cevap vermiş:

— İtiraf edeyim ki hiç bir şey hatırlamıyorum. Çok dalgındım. Hiç bir şey görmeden yürüdüm. Çocukluğumda olduğu gibi beni her zaman sorguya çektiğiniz vakit size cevap veremediğimi bilmiyor musunuz?

— Gezintilerin sırasında gördüğün şeylere fazlaca dikkat ediyor muydun?

— Arada sırada, ama her zaman değil. Hâdiselerin çoğunu inceledim. Tanrıya şükürler olsun ki bir çoklarını da unuttum.

— Neden *Tanrıya şükürler olsun* diyorsun?

Albert, halamın şimdiye kadar hiç görmediği karanlık bir yüzle şöyle demiş:

— Çünkü bu dünyada görülecek o kadar korkunç şeyler var ki!

Halam daha fazla konuşmanın yersiz olduğunu anlıyarak koşup amcama oğlunun bulunduğunu haber verdi. Kimse Albert'in evde olduğunu hâlâ

bilmiyordu. Onun eve girişini gören olmamıştı. Dönüşü kendisinden daha fazla bir etki yaratmadı.

Felâkete katlanmakta fazla cesaret gösteren zavallı amcam ilk anda sevinmek gücünü kendinde bulamadı. Düşüp bayıldı. Hattâ Albert'i karşısında görünce yüzü oğlunun yüzünden daha bitkindi. Uzun yolculuğundan beri etrafında uyandırdığı heyecana hiç dikkat etmiyormuş gibi görünen Albert o gün, şimdiye kadar görüldüğünden bambaşka, taptaze görünüyordu. Hattâ babasına okşayıcı bin bir söz söyledi. Pek değişmiş olduğunu görerek babası endişelendi ve sebebini öğrenmek istedi. Kendisine bunun sebebini, kapalı bir şekilde, anlatmaya başladıkları zaman hiç anlamadı. Hattâ bütün cevaplarını öyle güvenle, öyle iyi niyetle vermişti ki, bu hali yedi günlük kayboluşundan büsbütün habersiz olduğu sanısını uyandırıyor.

Consuelo dedi ki:

— Bana anlattığınız âdeta bir rüyaya benziyor ve beni uyumaktan daha çok yatağımdan çıkmaya zorluyor. Sevgili Baronum, bir insanın hiç bir şeyden haberi olmadana yedi gün yaşaması nasıl mümkün olabilir?

— Size anlatacaklarımın yanında bu bir şey değil. İşi uzatmamak için özetliyerek hafıflettiğim şeyleri kendiniz de görünce tahmin ederim ki, bana zor inanacaksınız. Gözünüzün önünde geçen şeyleri size anlatırken ben bile arada sırada Albert'in bir sihirbaz mı, ya da bizimle eğlenen bir insan mı

olduğunu hâlâ düşünüyorum. ama saat ilerlemiş. Doğrusu nezaketinizi kötüye kullandım diye korkuyorum.

Consuelo cevap verdi:

— Asıl sizin nezaketinizi kötüye kullanan benim. Konuşmaktan yoruldunuz. Eğer izin verirseniz bu inanılmaz hikâyenin sonunu yarın akşama bırakalım⁽¹⁾.

Genç baron Consuelo'yu öperken:

— Peki yarın akşama bırakalım, dedi.

XXIX

Az önce dinlediği gerçekten inanılması güç hikâye, Consuelo'yu uzun zaman uyanık tuttu. Yağmurlu ve iniltiyle dolu karanlık gece henüz tanımadığı, boş inana dayanan duygular kafasını karıştırmaya yardım ediyordu. Şöyle düşünüyordu: Demek kimi insanların üstüne çöken anlaşılmaz bir uğursuzluk var? Demin büyük bir teklifsizlikle benimle konuşan şu genç kız Tanrı'ya ne yaptı da saf onuru yaralandı, güzel rüyaları boşa çıktı. Ya ben, biricik aşkımın kalbimde pek korkunç bir şekilde örselenip kırılması için ne gibi bir kötülük ettim? Ama ne yazık! Şu insandan kaçan Albert de Rudolstadt aklını ve öz hayatının yönünü kaybetmek için ne gibi bir kusur işledi? Ulu Tanrı'nın ona yaptığı gibi, kötü eğilimlerle, ahlâksızca arzuları içine düşürmek için Anzoletto'ya karşı tasarladığı alın yazısı ne korkunç bir şey.

Nihayet yorgunluğuna yenilerek uyudu. İpsiz sapsız bir sürü rüya içinde kaybolup gitti. İki üç defa uyandı. Sonra nerede olduğunu farketmeden, daima kendini yolculukta sanarak uyudu, Anzoletto, kont Zustiniani, hattâ Corilla garip ve acı şeyler söyleyerek, işlediğini hatırlamadığı halde cezasını çektiği bilinmez hangi suç için kendisini azarlıyarak gözlerinin önünden birer birer geçti. Ama bütün bu gürültüler kara sakalı ile, sabit bakışı ile, hattâ yer yer göz yaşları serpilmiş bir tabut örtüsü gibi sırmalarla süslü yaş elbiseleri ile beliren kont Albert'in görünüşü içinde silinip gidiyordu.

Tamamiyle uyandığı zaman yatağının kenarında zarif bir şekilde süslenmiş olan Amélie'yi taptaze ve neşeli buldu. Genç baron onun alnına bir öpücük kondurarak:

— Sevgili Porporina'cığım, biliyor musunuz, sizde garip bir şey var. Sanki olağanüstü insanlarla yaşamaya adanmışım ben; çünkü siz de onlardan birisiniz. Benden güzel olup olmadığınızı aydınlıkta görmek için bir çeyrek saatten beri uyumanızı seyrediyorum. İtiraf edeyim ki, Albert'e karşı duyduğum aşktan büsbütün ve hemen hemen vaz geçmeme rağmen, size ilgi ile baktığımı görünce bir az yaralandım. Ve bu hal içimde bir kaygı uyandırdı. Ne yaparsınız? Şimdiye kadar burada tek erkek o, tek kadın da bendim. Şimdi ikileştik. Eğer beni fazla gölgelerseniz bakın ha kavga ederiz.

Consuelo cevap verdi:

— Alay etmeyi seviyorsunuz. Sizin hesabınıza hiç de hoş değil. Muziplik faslını bırakıp lütfen bana olağanüstü tarafımı söyler misiniz? Belki de bu, büsbütün geri gelen çirkinliğimdir. Doğrusu bana öyle geliyor.

— Size doğruyu söyleyeceğim Nina. Bu sabah üstünüzde dolaştırdığım ilk bakışta solgunluğunuz, uyumaktan ziyade yarı kapalı duran sabit iri gözleriniz, yatağın içine sarkmış zayıf kolunuz, bana bir az üstün olduğum duygusunu verdi. Ama size bakmaya devam edince hareketsizliğinizden ve gerçekten şahane olan duruşunuzdan o kadar korktum ki! Kollarınız bir kraliçenin kolları gibi. Bunda ısrar ediyorum. Hattâ sessizliğinizde anılamadığım üstün ve ezici bir taraf var. Bakın sizi son derece güzel bulmaya başlıyorum. Bununla beraber bakışlarınızda bir yumuşaklık var. Beni çekiyorsunuz, sonra içime korku salıyorsunuz. Bu gece düşünmeden size anlattığım çılgınlıklardan pek utanıyorum. Hâlâ siz kendinize ait hiç bir şey söylemediniz bana. Oysa hemen hemen bütün tasavvurlarımı biliyorsunuz.

Consuelo, kederli bir gülümseme ile cevap verdi:

— Eğer bir kraliçe gibi görünüyorsam bunu hemen hemen farketmedim. Bu, tahtından indirilmiş bir kraliçenin acınacak hali olsa gerek. Güzelliğime gelince, bana her zaman kabul edilemeyecek gibi görünüyor. Sizin hakkınızdaki kanaatime gelince sevgili Amélie, güzelliğiniz, açık yürekliliğiniz kadar, iyiliğiniz kadar rağbettedir.

— Evet açık yürekliyimdir; ama siz de öyle değil misiniz Nina? Evet sizin yüce ve dürüst bir haliniz var. Ama duygularını saklamayan bir insan mısınız? İşte bunu sanmıyorum?

— Üstün olmak bana düşmez bunu kabul ediniz. Şu anda benden üstün olduğunuz için kaderimin koruyucusu ve efendisi olmak size yakışır.

— Hakkınsınız. Ama yüce duygunuz beni korkutuyor, size savruk görünürsem beni sık sık azarlamanız emi?

— Buna hiç bir surette hakkım yok. Ben sizin müzik öğretmeninizim. Daha fazla bir şey olamam. Zaten benim gibi bir zavallı halk çocuğu yerinin ne olduğunu her zaman bilir.

— Ah, sizi mağrur Porporina sizi. Bir halk kızı olacaksınız;(') Oh, yalan söylüyorsunuz; buna imkân yok. Ben sizi daha ziyade bir prens ailesinin esrarlı çocuğu sanıyordum. Anneniz ne iş yapardı?

— Benim gibi şarkı söylerdi.

— Ya babanız?

Consuelo şaşaladı. Küçük baronun, içinde ölçüsüz bir teklifsizlik bulunan bütün sorularına cevap vermek için hazırlanmamıştı. Doğrusu babasından söz edildiğini hiç bir zaman işitmemiş, kendisinin de bir babası olup olmadığını bir türlü düşünmemişti.

Amélie bir kakhaha atarak:

— Hah, tamam! Bundan eminim; babanız ya büyük bir İspanyol'dur ya da Venedik dukasıdır.

Bu konuşma tarzı Consuelo'ya yaralayıcı ve münasebetsiz göründü. Biraz canı sıkılarak:

— Demek oluyor ki, namuslu bir işçi, ya da fakir bir işçi tabii bir üstünlüğü çocuğuna aktarmaya hakkı yoktur? Bu hale göre halk çocuklarının muhakkak kaba ve biçimsiz olması gerek.

Genç baron daha kuvvetli gülerek cevap verdi:

— Bu son söz, halam Wenceslawa için bir iğnelemedir. Haydi sevgili Nina'cığım, sizi biraz öfkeliendirdiysem affediniz beni. İzin veriniz de sizin için kafamda güzel bir roman yaratayım. Ama yavrum, tuvaletinizi çabuk yapınız. Çünkü çingirak neredeyse çalacak. Halam siz olmadan sabah kahvaltısını sofraya getirtmediği için bütün aileyi açlıktan öldürebilir. Sandıklarınızı açmak için yardım edeyim size. Anahtarları veriniz bana. Eminim ki Venedik'ten pek cici tuvaletler getirmişsinizdir. Uzun zaman bu vahşiler diyarında yaşadığım için bana modadan haber verirsiniz.

Consuelo bir yandan talâşla saçlarını topladı, öte yandan Amélie'nin söylediklerini dinlemeden ona anahtarları verdi. Amélie kumaşlarla dolu olarak hayal ettiği sandığı çabucak açtı. Ama orada sadece bir yığın eski nota, nota defterleri, uzun zaman kullanıldığı için silinmiş, görünüşünde okunması imkânsız bir takım el yazmalarını büyük bir şaşkınlık içinde buldu.

Cici parmaklarını çabucak silerken haykırdı:

— Aa, Aa! Bu ne? Yavrucuğum, burada garip bir gardrobunuz var.

Consuelo:

— Onlar hazinedir, bu hazineye saygı gösterin sevgili baronum. Büyük ustaların el yazmaları var. Sesim kaybolsun razıyım, yeter ki onları bana emanet eden Porpora'ya teslim edeyim.

Amélie ikinci sandığı açtı. Onu da çizgili kâğıtlarla bir takım müzik kitapları ile, bestecilik, armoni ve kontrpuvan hakkında başka kitaplarla dolu buldu.

Amélie gülerek:

— Ha! Anlıyorum. Bu sizin mücevher kutunuz.

Consuelo cevap verdi:

— Ondan başka mücevherim yok. Sık sık kullanmak isteyeceğinizi ümit ederim.

— Hele şükür, pek ciddi bir öğretmen olduğunuzu görüyorum. Sevgili Nina'cığın. Acaba sizi incitmeden sorabilir miyim? Elbiselerinizi nereye koydunuz?

Consuelo:

— Şuradaki küçük karton kutunun içinde, dedi. Sonra gelip kutuyu aldı. İçindeki özenle ve dikkatle devşirilmiş siyah ipekten kısa bir elbiseyi barona gösterdi.

Amélie:

— Hepsi bu mu? dedi.

Consuelo:

— Yolculuk elbisemle beraber hepsi bu. Bir kaç gün sonra burada değiştirmek üzere tam ötekine benziyen ikinci bir siyah elbise yaptıracağım.

— A! Yavrucuğum demek siz yastasınız?

Consuelo ağır başlı bir eda ile:

— Belki de öyledir sayın bayanım.

— O halde beni affediniz. İçinizde bir üzüntünün bulunduğunu davranışlarınızdan anlamalıyım. Sizi böyle o kadar seviyorum ki, birbirimize çabucak ısınacağız. Çünkü ben de acı hâdiselerin içinde bulunuyorum. Hattâ bana lâıyk gördükleri bir kocanın yasını taşıyabilirdim. Ah, sevgili Nina'cığım, neşemden sakın üzölmeyiniz, bu neşe çoğı zaman derin acıları saklamak üzere bir çabadır.

Öpüştüler, sonra kendilerini bekledikleri salona indiler. Consuelo, sade, siyah elbisesinin, kara kehribar bir iğne ile çenesine kadar göğsünü kapattığı beyaz boyun atkısı rahibenin üstünde hoş bir etki uyandırdığını ilk bakışta farkettil. İhtiyar Christian, daha az çekingen göründü. Ona karşı bir gün önceki kadar mütefitti. Nezâket olsun diye o gün ava gitmekten vaz geçmiş olan Baron Frédérick, Consuelo'nun, kızına karşı göstereceğı özen için iltifatlı binlerce sözü kafasında hazırlamış olmasına rağmen ona söyleyecek tek bir kelime bulamadı. Ama sofrada Consuelo'nun yanına oturdu. Genç kıza yemek

verirken öyle saf, öyle kılıkırk yaran hareketli bir telâş gösterdi ki, karnını doyurmaya zaman bulamadı.

Şatonun papazı ona hangi derecedeki piskoposun Venedik'i yönettiğini sordu, sonra kiliselerin zenginliği ve süslemeleri hakkında bilgi aldı. Cevaplarında genç kızın oralara sık sık gittiğini öğrendi. Tanrısal hizmetlerde şarkı söylemek üzere yetiştirildiğini öğrenince genç kıza karşı büyük bir saygı gösterdi.

Kont Albert'e gelince, Consuelo ancak, gözlerini ona kaldırmaya cesaret bulabildi. Şüphesiz, onda kuvvetli bir merak duygusu uyandıran tek insan o idi. Genç kız kontun kendisi hakkında ne düşündüğünü bilmiyordu. Ancak ona salondan geçerken bir aynanın içinde bakmış, hattâ sırtında daima siyah bir elbise bulunmasına rağmen biraz özenle giyindiğini görmüştü. Büyük bir soydankişinin hali vardı onda. Ama bu koyu ve sarımsak benziyle, sakalı ve dağınık saçları, ona soydankişi bir insanın omuzları üstüne güzel bir Adriyatik balıkçısının(') o dalgın ve düzensiz başını koyuyordu.

Bununla beraber sesinin ahengi Consuelo'nun müziğe alışık kulaklarını okşadığı için kont Albert'e bakmaya içinde yavaş yavaş cesaret buldu. Tavırlarının ve halinin pek akıllı bir insan hali göstermesi, Consuelo'da şaşkınlık uyandırdı. Az, ama iyi muhakeme ederek konuşuyordu. Genç kız sofradan kalktığı zaman Albert, gerçekte onun yüzüne bakmadan

elini uzattı. (Bu şerefi bir gün önce genç kıza vermemişti). Kendi elini, dün geceki hikâyelerde ve rüyalarda yaşayan o görünüşü bambaşka kahramanın eli içine bırakırken bütün vücudu titriyordu. Bu eli bir cesedin eli gibi soğuk bulacağını umuyordu. Oysa, bu el kendine özen gösteren ve sağlığı yerinde olan bir insanın eli kadar ılık ve yumuşaktı. Gerçeği söylemek gerekirse bu durumu hemen hemen kavrayamadı. İçindeki heyecan, ona bir çeşit baş dönmesi veriyordu. Hattâ ağırbaşlılığını bir muzip genç kızın önünde devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu her türlü silahlanmaya rağmen her hareketini izleyen Amélie'nin bakışı onu büsbütün şaşırttı. Kont Albert'i kendisini yakınındaki bir koltuğa götürerek verdiği derin selâmı, o da derin derin selâmlıyarak karşılık verdi. Aralarında ne bir söz geçti, ne bir bakış.

Amélie arkadaşının kulağına serbestçe fısılda-mak için yanına oturarak:

— Vefasız Porporina, dedi. Amca oğlumun üstünde bir mucize yarattığınızı biliyor musunuz?

Consuelo:

— Şimdiye kadar fazla birşey farketmedim.

— Çünkü bana karşı davranışlarını görmek lüt-funda bulunmuyorsunuz da ondan. Bir yıldan beri sofraya otururken, ya da sofradan kalkarken, tek bir defa olsun elini bana uzatmamıştır. Bakın size en büyük nezaketi gösteriyor, doğruyu söylemek gerekirse, en uyanık anlarından birinde bulunuyor. Âde-ta sizin ona akıl ve sağlık getirdiğiniz söylenebilir.

Ama bu dış görünürlere güvenmeyiniz, Nina. Benim başına gelen, sizin de başınıza gelecektir. Üç günlük yakınlıktan sonra varlığını bile hatırlamıyacaktır.

Consuelo:

— Görüyorum ki, kendimi şatoya alıştırmam gerek, dedi.

Amélie, sesini alçaltıp, kendisinin ve Consuelo'nun yanına oturan rahibeye yönelerek:

— Halacığım, doğrusu amca oğlum sevgili Porporina'ya karşı pek nazık davranıyor değil mi?

Wenceslawa, tatlılıkla cevap verdi:

— Albert'le alay etmeyiniz; matmazel, üzüntülerimizin sebebini pek kısa bir zaman sonra farkedecektir.

— Alay etmiyorum, halacığım. Albert bu sabah çok iyi, buraya geleliberi belki de hiç görmediğim bir şeyi gördüğüme seviniyorum. Eğer herkes gibi o da traş olup pudralansaydı hiç değilse bu gün insan onun hiç bir zaman hasta olmadığına inanabilirdi.

Rahibe:

— Gerçi, dedi, bu sessizlik ve sağlık hali benim de gözüme hoş görünüyor. Ama hâdiselerin böyle mutlu devam edeceğini göreceğim diye hayal kurmam için bende artık cesaret kalmadı.

Consuelo, en duygulu bir anda rahibenin gönlünü kazanmak isteyerek:

— Onun ne kadar iyi ve soydankişi bir hali var.

Amélie alaycı ve uyanık bir bakışla Consuelo'nun içini okumaya çalışarak:

— Öyle mi buluyorsunuz? Dedi.

Consuelo kesin bir eda ile:

— Evet, dedi, öyle buluyorum. Hattâ sayın bayanım, dün akşam size söyledim; hiç bir insan yüzü bende bu kadar derin bir saygı uyandırmamıştır.

Rahibe Consuelo'nun elini heyecanla sıkarak için yapmacıklı halini birden bırakarak:

— Ah, sevgili kızım; iyi yürekli insanlar birbirlerini sezerler, zavallı yavrumun sizi korkutacağından çekiniyordum. Buna benzer ıstırapların her zaman uyandırdığı hoşnutsuzluğu başkalarının yüzünde okumak benim için öyle büyük üzüntüdür ki. Onda pek güzel bir talihe değer olan yüce bir ruhun bulunduğunu hemen anladınız.

Her bakımdan yetkin olan rahibenin bu sözleri Consuelo'ya, gözlerinden yaş getirtecek kadar dokundu. Hattâ duygularını açığa vurarak ihtiyar kadının elini öptü. Yetkin, ama havaî bir insan olan Amélie'den daha fazla bu ihtiyar kanbur kadına karşı bir yakınlık duygusu ve bir güven hissediyordu.

Kendi imkânlarından daha fazla kendi cesaretine güvenen baron Frédérick kadınların konuşmalarını kesti. İhtiyar adam, bayan Porporina'ya bir ricada bulunmak niyetiyle yaklaştı; kadınların yanında büyük kardeşinden daha fazla beceriksiz olduğu için (ailenin bir hastalığı gibi görünen bu beceriksizliğin

Albert'de vahşilik derecesine gelmiş olarak ortaya çıkmasına pek şaşmamalıdır). Amélie'nin Consuelo'ya anlatmak ve tercüme etmek vazifesini üzerine aldığı bir çok özür dilemelerle karışık bir söylevi kekeledi.

Amélie:

— Babam dedi, bu kadar yorucu bir yolculuktan sonra müzik yapmaya cesaretiniz olup olmadığını soruyor. Eğer iyiliğinizi kötüye kullanmak telâkki etmezseniz sesimi dinlemenizi ve metodum hakkında bir yargıya varmanızı rica ediyor.

Consuelo, atik bir hareketle ayağa kalktı ve klavsenin kapağını açtı:

— Ricalarını can ve gönülden kabul ediyorum, diye cevap verdi.

Amélie, sehpanın üstündeki nota defterini düzeltirken pek hafif bir sesle:

— Sizin ve benim güzel gözlerimize rağmen bu denemenin Albert'i nasıl kaçıracağını göreceksiniz.

Gerçekten Amélie, melodiyi bir kaç dakika hafif bir sesle okuyunca Albert ayağa kalktı. Farkedilmediğini hayal eden bir adam gibi ayaklarının ucuna basa basa dışarı çıktı.

Amélie bir yandan rasgele çalışıyor, bir yandan da hafif sesle sözlerine devam ediyordu:

— Şarkı söylediğim zaman sık sık yaptığı gibi öfkeyle kapıları çarpmaması olağanüstü bir şey. Pek

nezaketi üstünde. Hattâ insanın bugün ona “kibar bir adam” diyeceği geliyor.

Rahibe, Albert’in dışarı çıkışını örterim ümidiyle klavsene yaklaştı. Sanki dikkatle dinliyormuş gibi bir tavır takındı. Ailenin geri kalanları Consuelo’nun öğrencisi hakkında vereceği yargıyı saygıyla beklemek üzere bir az ötede bir yarı çenber meydana getirdiler.

Amélie cesaretle Rergolése’in *Achille in Scyro*,⁽¹⁾ sundan bir arya seçti. Bu aryayı yırtıcı, ama taze bir sesle ve güvenle söyledi. Ama şarkıya öyle gülünç bir Alman şivesi katıyorduki, Consuelo, hiç bir zaman böyle bir şey duymadığı için her kelimede gülmek için kendini tutuyordu. Genç baronun hiç ciddi bir bilgisi, hiç bir müzik anlayışı olmadığına kanaat getirmek için dört ölçü dinlemesi yetti. Kaypak bir çeşnisi vardı. Hattâ iyi dersler almış olabilirdi. Ne kadar bilinç katarsa katsın mizacı onun devamlı çalışması için kuvvetsiz kalıyordu. Aynı sebepler yüzünden kuvvetlerinden şüphe etmiyor, en güç, en yıldırıcı çabuk ses geçişlerini bir Cermen soğukkanlılığı ile savuşturuyordu. Şaşırmadan hepsini hatalı söylüyor, hattâ ahengi zorlayarak, parçaya eşlik eden sesleri klavsene şiddetle vurarak beceriksizliğini örttüğünü sanıyordu. Kendisinin atladığı vuruşlardan sonra ölçülere öyle vurgular katıyor, hattâ müziğin özelliğini o derece değiştiriyordu ki, Consuelo’nun gözleri önünde nota olmasaydı işittiği müziği tanımakta güçlük çekecekti.

Bununla beraber bu işi iyi anlayan, ama duyduğu çekingenliğin kendi yerine yeğeninde bulunduğunu düşünen kont Christian genç kızı cesaretlendirmek için zaman zaman: “Güzel, Amélie! Güzel müzik, gerçekten güzel bir müzik.” Diyordu.

Fazla bir şey anlamayan rahibe kanaatini sezinlemek için Consuelo’nun gözlerinin içinde kaygı ile bir şeyler araştırıyordu. Av borusu sesinden başka müziği sevmiyen baron kızının çok iyi şarkı söylediğine inandığı için yargıcın memnurluk izlenimini güvenle bekliyordu. Şatonun papazı, Amélie gelmeden önce hiç işitmediği bu zırlıtlı seslere büyüleniyor ve bir hoşnutluk gülümsemesi ile kocaman başını sallıyordu.

Consuelo düpedüz gerçeği söylemenin bu aileyi üzüntüde bırakacağını anladı. Özellikle öğrencisini, bir şey öğrenmeden önce unutmak zorunda bulunduğu bütün şeyler hakkında aydınlatmayı uygun gördü. Sesini övdü, çalışmalarını hakkında birtakım sorular sordu. Kendisini çalıştıran öğretmenlerin seçilmesini takdirle karşıladı. Ama onların Amélie’yi yanlış yolda çalıştırdıklarını söylemekle yetindi.

Ancak Consuelo için katlanılması güç bu denemeden çok memnun ayrıldılar. Odasına gidip dinlenmek sabırsızlığını göstererek, nota ile beraber az önce edindiği hoş olmayan izlenimi kafasından silmek için şarkıyı içinden söyliyerek notalarını gözleri ile okumak ihtiyacını duydu.

XXX

Akşama doğru tekrar bir araya geldikleri zaman Consuelo, tanımaya başladığı bütün bu insanlar arasında kendini daha rahat hissederek memleketi, sanatı, yolculuğu hakkında yönetmek cesaretini buldukları sorulara daha az çekingen ve daha az kısa cevaplar verdi. Kendisine söz verdiği gibi kişiliği hakkında söz açmaktan özenle kaçındı. Oynadığı role hiç bir şekilde yanaşmadan yaşamış olduğu çevrenin hâdiselerini anlattı. Her şeyi anlamaya çalışan Amélie konuşma sırasında onun kişiliği hakkında geniş bilgi almaya boşuna çabaladı. Consuelo onun tuzağına düşmedi. Kim olduğunu saklamak için kendine söz verdiği hususları bir an için olsun açığa vurmadı. Kendini saklamanın kendisi için neden özel bir büyüğü olduğunu söylemek güçtür. Buna birçok sebep gösterilebilir. İlk peşine düşmesi halinde izini Anzoletto'nun bulmasına meydan vermiyecek tarzda bütün davranışlarını pek gizli, pek silik tutacağına dair Porpora'ya söz vermiş, yemin etmişti. Bununla beraber Anzoletto'nun çabucak sönen bu çeşit geçici heveslerden sonra Venedik'teki başarsından, ilk sanat hayatından başka bir şey düşünmediğine göre bu işe yaramıyan bir tedbirdi.

İkincisi yalnızlığına ve ıstırabına geçici bir sığınak bulduğu ailenin sevgisini ve takdirini kazanmak isteyen Consuelo kendisini baş şarkıcıdan, tiyatro kadınından, ünlü ses sanatçısından daha ziyade Porpora'nın öğrencisi olan bir ses sanatı öğretmenini,

basit bir müzikçiyi, seve seve kabul edeceklerini iyice anlıyordu. Durumun bu şekilde anlatılması, bu basit ve sofu insanların ortasında kendisine güç bir vazife yükliyeceğini biliyordu. Hattâ Porpora'nın salık vermesine rağmen Consuelo'nun, San-Samuel tiyatrosunun bir harikası olarak gelişinin bu insanları, geçici de olsa, ürkütmesi mümkündü. Ama bu iki kuvvetli sebep ortada bulunmasa bile Consuelo susmak, alın yazısının parlayışını ve sönüşünü kimseye haber vermemek ihtiyacını duymuştu. Gücü ile zaafı, büyük başarı ile aşkı, sözün kısası, hepsi hayatının içinde duruyordu. Örtünün en küçük bir kenarını, ruhundaki yara izlerinden birini göstermeden, imkânı yok, kaldıramıyordu. Hattâ bu yara izleri hiç bir insan yardımının teselli edemeyeceği kadar taptaze ve pek derindi. Tersine olarak kendi, ancak hâtıraları ile yeni hayatının insana güç veren sessizliği arasında henüz yükselttiği bir çeşit kale içinde neşe hissediyordu. Bambaşka bir vazife görürken kendisinin yeni bir varlık olmasını yürekten dilediği bu yabancı ortamda, yurt, çevre, ad değişikliği onu heyecanlandırıyordu. Başka bir kadın olmak için teselli kaynağı olan boş övünçten temizlenmesi, şu hiç bir şeyden yılmaz ruh için bir esenlik olmuştu. İnsanlar, her türlü başarısına olduğu gibi, her türlü acıma yüz çevirince, tanrısal bir kuvvetin kendine yardım ettiğini hissetti. Şöyle düşünüyordu: "Uzun zaman zevk duyduğum ve baştanbaşa başkalarını sevmeye ve onlar tarafından sevmeye dayanan mutluluğumun bir kısmını, hiç olmazsa, yeniden bulmalıyım. Onlar, takdirlerini

aradığım gün, benden sevgilerini esirgediler. Hattâ onların, kendi iyilikseverlikleri olarak gördükleri şerefleri pek pahalıya ödedim. Dünya üstünde hasedçilerle, nankörlerle, düşmanlarla karşılaşmak için haydi bakalım yeniden silik ve küçük olalım. Yakınlık duygusunun en küçük işareti bile tatlıdır, ama en büyük hayranlık belirtisine acı şeyler karışır. Övgünün yettiği, büyük başarının avuttuğu kuvvetli ve övünçlü gönüller bulunursa da benim gönlüm o türden değildir. Bunu şiddetle hissettim. Ün, sevgilimin kalbini benden çaldı. Hiç olmazsa alçak gönüllülük bana bir kaç dost kazandırsın.

Porpora işi bu taraftan almıyordu. Consuelo'yu Venedik'ten uzaklaştırırken ve onu tutkularının üzüntülerinden ve tehlikelerinden kurtarıırken herkesin gözleri üstünde olan sahneye kendini çağırmadan ve sanatçı hayatının fırtınaları içine onu yeniden atmadan önce genç kıza bir kaç günlük dinlenmesini sağlamaktan başka bir düşüncesi yoktu. Öğrencisini tam mânasiyle anlamamıştı. Onu gördüğünden daha fazla kadın, yani daha oynak sanıyordu. Şu anda genç kızı düşünürken gözlerinde onu, vaktiyle kendisinde güç buldukça etrafı ile ilgilenen sessiz ve sevgi dolu bir kadın olarak bir türlü canlandıramıyordu. Gözyaşları içinde boğulup kaldığını, üzüntülerden bitkin bir hale geldiğini sanıyordu. Ama büyük bir tepkinin onun üzerinde bir etki yaratacağını, dehasının imtiyazlarını, gücünün işlemesini elinden alacak kadar ateşli olan aşkının iyileşmiş bir halde onu tekrar

bulacağını düşünüyordu. Rudolstadt ailesi içindeki vazifesi ile beraber Consuelo'nun içine doğan bu pek temiz, pek dinsel içduygu, ilk günden itibaren sözlerine ve davranışlarına, hattâ yüzüne kutsal bir esenlik yaydı. Vaktiyle onu Venedik'in güneşinden aşkla parıl parıl ısıdığını gören kimse geçmişte solmuş, gelecekte yıkılmış olan aşkıyle beraber, yabancı insanların ortasında, karanlık ormanların dibinde onun nasıl birdenbire içi rahat ve sevgi dolu bir varlık olabildiğini kolayca anlıyamazdı. Çünkü övücünün ancak ümitsizlikle karşılaştığı yerlerde iyilik, kuvvet kazanır. Consuelo bu akşam güzeldi; şimdiye kadar belirmemiş olan bir kadın güzelliği vardı onda. Artık bu, ne kendisinden habersiz olan ve uyandırılmasını bekliyen büyük bir yaradılışın uyuşukluğu idi, ne de sevinç ve umulmadık hâdiseden hız alan bir gücün açılıp saçılması idi. Hattâ bu artık ne öğrencinin, ne çingene kızının o belirsiz ve anlaşılmaz güzelliği idi, ne de ödülle şereflendirilmiş bir ses sanatçısının çekici ve parlak güzelliği. Bu, kendini, tanıyan, içine dönük saf bir kadının içe işleyen hoş bir şirinliği idi.

Basit, ama içleri sevgi dolu bu ev sahipleri, Consuelo'nun meleklere yakışır ruhunun, onların tinsel çevreleri içine yaydığı - bilmem ki, şöyle diyebilir miyim? - esrarlı o hoş kokuyu göğüslerine doldurmak için cömert içgüdülerin ışığından başka bir ışığa ihtiyaç duymadılar. Ona bakarken iyice anlamadıkları bir mutluluk hissettiler. Bu mutlulukla içlerini yeni bir hayat gibi, tatlı tatlı doldurdular. Albert de

ilk defa olarak yetilerinden bol bol ve serbestçe yararlanıyormuş gibiydi. Herkese karşı nazik ve sevgi dolu idi. Consuelo'ya karşı da hesaplı bir ölçü içinde aynı nezâketi ve yakınlığı gösteriyordu. Şimdiye kadar sandıkları gibi tabiatın kendisine bağışladığı yüksek zekâyı, parlak düşünce yetisini elden bırakmadığını göstermek için onunla bir çok defa konuştu. Baron uyumadı, rahibe bir defa olsun içini çekmedi ve akşamları ihtiyarlığın ve üzüntünün ağırlığı altında içi kabarak koltuğunun içine çöküp oturmaya alışmış olan kont Christian da, sanki ailenin temel direği imiş gibi sırtını ocağa dayamış, hattâ akşamın saat dokuzuna kadar gevşemeden devam eden, sıkıntısız ve hemen hemen neşeli konuşmaya katılarak ayakta durmuştu.

Şatonun papazı, baronun ve gençlerin gidişinden sonra salonda kalan rahibeye ve kont Cristian'a dedi ki:

— Tanrı nihayet ateşli dualarınızı kabul etmiş görünüyor. Kont Albert bugün otuz yaşına bastı. Beklenişi bile bir yandan onun hayal gücünü, öte yandan bizim hayal güçlerimizi pek kuvvetle heyecana getiren bu parlak gün, kavranması imkânsız bir sessizlik ve mutluluk içinde geçti.

İhtiyar kont:

— Evet dedi, Tanrıya şükredelim. Bu bizi teselli etmek için gönderdiği hayırlı bir rüya mıdır, değil midir bilemiyorum. Bu gün sabahtan akşama kadar, hele özellikle bu gece, oğlumun büsbütün iyileştiğine inandım.

Rahibe dedi ki:

— Albert'in insan soyuna düşman birisi tarafından rahatsız edildiğine her zaman inanmış olan sayın rahipten, sizin gibi, ben de af diliyorum. Ben bir zaman onun zavallı ruhunda çatışan birbirine aykırı iki gücün ayarttığına inanmıştım; çünkü çoğu zaman şeytanın sözlerini tekrarlar gibi olurken, az sonra Tanrı'nın ağziyle konuşuyordu. Dün akşam fırtına sırasında bütün söylediklerini, bizden ayrılırken son söz olarak: Tanrı'nın huzuru bu evin üstüne iniyor, dediğini hatırlamıyor musunuz?

Kont Christian, iyi kalbli kız kardeşinin bir az garipliğe kaçan çileciliğini kabullenmek isteği ile günah çıkaran papazının o ölçülü ve kılıkırk yaran dinciliğinin kendisine telkin ettiği saygı arasında kalmıştı; Porporina'dan söz açmakla, bu genç kızın davranışlarını ögmekle, sanki konuşmayı başka bir tarafa yönelttiğini sandı. Zaten Consuelo'yu sevmiş olan rahibe bu övgüleri daha da ileri götürdü. Hattâ şatonun papazı genç kıza karşı duydukları gönül yakınlığını kabul etti. Evlerinde meydana gelen mucizeyi Consuelo'nun varlığına mal etmeyi akıllarından bile geçirmedi. Kaynağını bilmeden onun iyiliğinden yararlandılar. Eğer içine girip araştırabilselerdi Consuelo'nun da Tanrı'sından istediği hep buydu.

Amélie bir az daha açık fikirler ileri sürmüştü. Genç kıza göre amca oğlunun özellikle saygı duyduğu kimselere yaptığı gibi, kuşkulandığı kimselerden

düşüncelerinin düzensizliğini gizlemek için kendine bir hayli baskı yaptığı besbelli idi. Kendisinde yakınlık ya da nefret duygusu uyandıran aile büyükleri ile bir takım dostları önünde huyunun garipliğini hiç bir dış hâdise ile belli etmiyordu. Bu yüzden Consuelo genç kızın kendisine bir gün önce anlatmış olduklarına şaşırıp kaldığını söyleyince, gizli bir öfke ile burkulan Amélie, kont Albert hakkında anlattıklarının, onda zaten uyandırdığı korkuyu tekrar yaratmaya çabaladı.

— Ah! Zavallı dostum! dedi. Bu aldatıcı sessizliğe güvenmeyiniz. Henüz atlatılmış bir buhranı, her zaman gelecek buhrandan ayıran bir durgunluk devresidir bu. Geçen yılın başlarında buraya gelince benim gördüklerimi bugün siz de gördünüz. Ne yazık! Eğer başkasının iradesi ile garip düşünceli bir adamın karısı olmak için seçildinizse kendiliğinden meydana gelen bir direnmenizi yenmek için devamlı ve beklenmedik olaylar, korkular, çırpınmalar gösterilerek daima umulan, ama bir türlü gelemiyen bir iyileşmeyi beklerken bütün bir görü olarak afsunlarla, garipliklerle sizi bu korkunç şatoya kapamak için bile bile kötülük kapılırsa Albert'in garip hareketlerinden, ailenin tatlı sözlerinden benim gibi fazla umutsuzluğa düşersiniz.

Consuelo dedi ki:

— Sizi sevmediğiniz bir adamla, istemediğiniz halde evlendirmek için iradenizi zorlamak istemeleri doğrusu inanılmıyacak bir şey. Büyüklerinizin çok sevgili bir kızı olarak görünüyorsunuz bana.

— Beni hiç zorlayamazlar. Böyle bir teşebbüsün imkânsız olduğunu bilirler. Ama bana uygun olabilecek tek kocanın Albert olmadığını unutuyorlar. İlk hissettiğim sevginin bende tekrar uyanacağını görmenin o çılgınca ümidinden ne zaman vazgeçerler, onu Tanrı bilir. Hem ava karşı tutkusu olan ve burada kendisini memnun edecek şeyler bulan babam bu melun şatoda kendini pekiyi hissediyor ve yirmi defa niyet edildiği halde hiç bir zaman karara bağlanamayan gidişimizi geciktirmek için bir bahane bularak her zaman burasını övüyor. Ah! Sevgili Nina'cığım! Bütün bu bölgenin av hayvanlarını bir gecede yok etmek sırrını bilseydiniz bir insan ruhuna yapabileceğiniz en büyük hizmet bu olurdu bana.

— Ne yazık ki, ben ancak müzik yaptırarak uyumak isteğini duymadığınız zaman geceleri konuşarak sizi oyalamaya çalışabilirim. Sizin için bir yatıştırıcı, uyku verici bir ilâç olmaya çalışacağım.

Amélie dedi ki:

— Anlattığım bir hikâyeyi yarıda bıraktığımı bana hatırlatıyorsunuz. Sizi çok geç uyutmamak için hemen başlıyorum:

Albert'in ortadan esrarlı bir şekilde kaybolmasından bir kaç gün sonra (Bu bir haftalık kayboluşun yedi saat devam ettiğine daima inanmıştır.) yalnız rahibin artık şatoda bulunmaması onun dikkatini çekmeye başladı. Hattâ nereye gönderildiğini sordu. Kendisine:

— Sizin yanınızda varlığı artık zorunlu olmadığı için rahip işlerinin başına döndü, bunu hâlâ farketmediniz mi, dediler. Albert cevap verdi:

— İstirabımdan bir şeyin eksildiğini farkediyorum; ama bunun ne olabileceğini bir türlü kestiremiyorum.

Rahibe genç adama sordu:

— Çok ıstırap çekiyor musunuz Albert?

Albert, sanki kendisine iyi uyuyup uyumadığı sorulan bir insan edasiyle cevap verdi:

— Çok.

Kont Christian şöyle sordu:

— Peki rahip üstünüzde kötü bir etki yapıyor muydu?

Albert aynı eda ile cevap verdi:

— Çok.

— Peki oğlum neden bize bunu daha önce söylemediniz? Nefret duyduğunuzu bana haber vermiyerek size uzaklaşma duygusu yaratan bir insanın varlığına bu kadar uzun zaman nasıl katlandınız? İstirabınıza çabucak son vermiyeceğimden mi şüphe ettiniz sevgili yavrum?

Albert korku uyandıran bir kaygısızlıkla cevap verdi:

— İstirabıma eklenen pek zayıf bir şey bu! Hattâ şüphe etmediğim iyilikleriniz, bana başka bir bekçi vererek bu ıstırapı ancak bir an avutabilirdi.

— Başka bir yolculuk arkadaşı söyleyiniz. Yoksa sevgime karşı aşâğılatıcı bir ifade kullanmış olursunuz.

— Ey babacığım, kaygınıza sebep olan bu sevginizdir işte. Sizden ve üstümde iyi niyetleri son bulacağı zamana kadar yerim Ulu Tanrı tarafından gösterilen bu evden beni uzaklaştırırken yaptığınız kötülüğü bilemezsiniz. İyileşmem ve huzurum için çalıştığınızı sandınız. Her ikimize de uygun geleni sizden daha iyi bilen ben boyun eğmek ve sizi dinlemek zorunda olduğumu çok iyi biliyorum. Vazifemi anladım ve onu yerine getirdim.

— Albert bize karşı duyduğunuz özel etkiyi ve sevgiyi biliyorum. Ama düşüncelerinizi daha açık bir şekilde açıklayamaz mısınız?

Albert cevap verdi:

— Pek kolay bir şey bu! Zaten bunu yapmak zamanı gelmiştir.

O kadar sâkin konuşuyordu ki, bizim için Albert'in ruhu, ıstıraplı bir muamma olmaktan çıkacak olan o uğurlu âna sanki yaklaştığımızı sandık. Bakışlarımızla ve güler yüzlerimizle hayatında ilk defa büsbütün içini dökmesi için kendine cesaret vererek etrafında toplandık. Sonunda bize karşı güven göstermeye karar vermiş gibiydi ve şöyle konuştu:

— Hepiniz beni bir hasta, bir deli olarak gördünüz ve görmektesiniz. Eğer size karşı içimde sonsuz,

derin bir saygı ve sevgi duymamış olsaydım belki de bizi ayıran derin uçurumu daha da genişletmeye cesaret eder, Tanrı beni gerçek ıfık âlemine sokarken sizin hatalar ve boş inanlar dünyasında bulunduğunuz gösterdim. Huzurunuzu, dininizi, güvenliliğinizi meydana getiren her şeyden vazgeçmedikçe beni anlayamazsınız. Coşku nöbetleriyle sürüklenerek ağızımdan farkında olmadan bir kaç ölçüsüz lâkırdı dökölünce kuruntularınızı kökünden sökmek, elimde taşıdığım parlak alevi zayıflamış gözleriniz önünde sallamak isterken size müthiş bir ıstırap verdiğimi çok geçmeden farkediyordum. Hayatınızdaki bütün ayrıntılar, bütün alışkanlık, kalbinizdeki bütün teller, zekânızdaki bütün zemberekler yalanın boyunduruğuna, koyu bilgisizlik kanununa öylesine bağlanmış, sarılmış, perçimlenmiş ki, yeni bir iman vermek isteyince, âdeta sizi öldürüyordum. Bununla beraber uyanırken, uyurken, sessizlik içinde, fırtına içinde sizi uyarmam, size mezhep değıştirmem için bana haykıran bir ses var. Ama buna girişmek için içi sevgi dolu, pek zayıf bir insanım ben. Gözlerinizin yaşlarla dolduğunu, göğüslerinizin kabardığını, başlarınızın öne düştüğünü görünce ve size korku, keder getirdiğimi hissedince vicdanımın haykırışına, alın yazımın emrine karşı koymak için kaçıyorum, saklanıyorum. İşte hastalığım, işte üzüntüm, çilem, işkencem bu benim. Anlıyor musunuz şimdi beni?

Amcam, halam ve şatonun papazı Albert'in kendi dinlerinden ve inançlarından bambaşka bir

dinde ve inançta olduğunu belli bir noktaya kadar anlıyorlardı.⁽¹⁾ Ama sofı oldukları kadar çekingen oluşları, onları daha ileri gitmekten alakoyuyor, onun açık sözlülüğünü desteklemeye artık cesaret edemiyorlardı. Onun çocukluk ve ilk gençlik günlerinin özelliklerini şöyle böyle bilen bana gelince, ben bunlardan hiç bir şey anlamıyordum. Zaten o anda, hemen hemen sizin bulunduğunuz aynı durumda idim. O zamandanberi sık sık işittiğim ve Albert'le şatonun papazı arasındaki birbirine aykırı olan tartışmaların beni içler acısı bir sıkıntı içinde boğduğunu hissediyor, Hussite'ciliğin, Luther'ciliğin ne olduğunu çok az biliyordum. Bu itibarla daha geniş bir açıklamayı bekliyordum. Ama bu olmadı.

Albert etrafında meydana gelen sessizlikten üzülererek:

— Görüyorum ki, dedi, beni anlamak istemiyorsunuz. Beni fazla anlamaktan korkuyorsunuz. Nasıl isterseniz öyle olsun. Beni anlamazlıktan gelmeniz, altında şiddetle ezildiğim kararı uzun zaman bana taşıttı durdu. Sevdiklerimin arasında son derece mutsuz, son derece yalnız, son derece yabancı kalarak, ancak bana söz verilen teselli içine sığındım ve orada tutunabildim.

Son derece üzgün olan kont Christian sordu:

— Öyle ise bu teselli nasıl bir tesellidir oğlum, bizden gelmiyor mu? Bunu bize anlatman nasip olmiyacak mı?

— Hiç bir zaman babacığım, birbirimizi sevelim. Mademki bu şey bize izin verilmiş. Tanrı tanıktır ki, o derin ve düzeltilmesi imkânsız anlaşmazlığımız size karşı içimde taşıdığım sevgiyi hiç bir zaman değiştirmemiştir.

Bir yandan babası, Albert'in elini elleri içinde sıkarken bir yandan da rahibe öteki elini avuçları içine alarak:

— Peki bu yetmez mi? Aramızda sevgi ile yaşamak için garip fikirlerini, tuhaf inançlarını unutmaz mısınız?

Albert cevap verdi:

— Sevgi içinde yaşıyorum, bu, dinsel imanın ortak ya da aykırı oluşuna göre tatlı, ya da acı bir şekilde birbiriyle değiştirilen, birbiriyle takas edilen bir nimettir. Ey benim Wenceslawa halacığım! Gönüllerimiz hep birden kutsal şarabı içmekte, ama kafalarımız daima savaş halinde. Bizim için bu ne büyük bir talihsizlik! Bu çatışmanın daha bir kaç yüzyıldan önce durulmıyacağını biliyorum. İşte bunun için o yüzyıl içinde bana adanan ve ümit etme gücünü kazandıracak olan bir iyiliği beklemekteyim.

— Bu iyilik nedir Albert? Onu bana söyleyemez misin?

— Hayır söyleyemem. Çünkü bilmiyorum, ama gelecek. Bir hafta geçmiyor ki, uykumun içinde annem bana onu haber vermemiş olsun. Hattâ ormandaki sesler her defa bana bu haberi tekrarladı-

lar. Bir melek sık sık dolaşıyor, korku taşının üstünde solgun, ama ıııklı yüzünü gösteriyor bana. şu meşenin gölgesi altında, o uğursuz yerde, çağdaşların bana Ziska adını verdikleri zaman Ulu Tanrı'nın öfkesi ile dolup taşım. İlk defa olarak öçlerinin aleti oldum. Wratistlaw adım verdiğim bu kayanın dibinde o uğursuz ödöl gününde, merhametle ıstırabın ne olduğunu öğreten o müthiş çileyi çekmiş olan babam Wtihold'un bir kılıç vuruşuyle başının gövdesinden ayrıldığını, sekilsiz bir hale girdiğini gördüm. Orada, yüzyıl önce olduğum gibi yıkıcı bir taassup dolu bir adam yerine beni, zayıf ve şefkatli bir insan haline getiren Luther'ci kanı, katolik kanını yıkadı...

Halam istavroz çıkararak haykırdı:

— Aman yarabbi deliliğı yeniden başlıyor.

Kont Christian kendini tutmak için büyük bir çaba harcıyarak:

— Onu hiç öfkelenelmeyiniz kardeşim, bırakınız da açıklasın. Oğlum, korku taşının üstünde melek sana ne dedi?

Albert coşku ile aydınlanmış bir yüzle cevap verdi:

— Tesellinin yakın olduğunu, otuz yaşımı bitiripce kalbime ineceğini söyledi.

Amcamın başı göğsünün üstüne düştü. Albert sanki annesinin öldüğü yaşı işaret ederek ölümünü imâ ediyordu. O, annesinin, hastahğı boyunca kendisinin ve evlâtlarının otuz yaşına eremeyeceğini sık sık

söylediğini tekrar ediyor gibiydi. Halam Wanda, daha fazla bir şey söylemediğine göre bir az uyarılmıştı. Ama ben bu konuda açıkça hiç bir şey öğrenememiştim. Amcam için bu acı bir hâtıradır. Hattâ kimse onun etrafında bu hâtırayı uyandırmaya cesaret edemez.

Şatonun papazı Albert'in sözlerini, rahip hakkında açıklamalara yönelterek bu kerametın ortaya çıkardığı uğursuz düşünceyi dağıtmaya yeltendi. Bundan sonra başlayan konuşma şöyle oldu. Albert papaza cevap vermek için bir çaba harcadı, bir az durakladıktan sonra söze başladı:

— Ben size tanrısal ve sonsuz fikirlerden söz açıyorum, sizse bana kısa zamanları, hâtıraları, çoktan içimden silinen günlük ve çocukça kaygıları hatırlatırsunuz.

Kont Christian cevap verdi:

— Söyle oğlum, daha söyle, seni bu gün tanımlıyız.

Albert:

— Şu hayat adımı verdiğiniz yerde beni hiç tanımadınız. Ve hiç tanımayacaksınız sayın rahibim. Eğer neden yolculuk ettiğimi, neden bir körün kollarına bağlanan obur ve bencil bir köpek gibi ayaklarıma bağladığınız tasasız ve nankör bekçiye katlandığınızı bilmek istiyorsanız onun hakkında bir kaç kelime söyleyebilirim. Size bir hayli ıstırap çektiğim. Derslerinize karşı gelen, kulaklarını tıka-

yan bir evladı herkesten gizlemek gerekiyordu. Hezayanım diye adlandırdığınız şeyden kurtulamıyacağımı pek iyi biliyordum. Ama size huzur, ümit vermek gerekiyordu. Ayrılmaya razı oldum. Bana verdiğiniz kılâvuzdan rızanız olmadan ayrılmıyacağıma, dünya içinde yalnız onun tarafından gezdirileceğime dair benden ısrarla kesin olarak söz aldınız. İstedim ki sözümü tutayım. İstedim ki uysallığımı, sabrımı size anlatırken ümidinizi, güveninizi devam ettirebileyim. Uysal ve sabırlı oldum. Kalbimi kapadım, kulaklarımı tıkadım. Rahibin bunları açtırmayı düşünmiyecek kadar akıllı vardı. Beni bir çocuk gibi gezdirdi, giydirdi, yedirdi. Anladığım gibi yaşamaktan vazgeçtim. Dünya üstünde felâketin, haksızlığın, bunaklığın saltanat sürdüğünü görmeye kendimi alıştırdım. İnsanları ve müesseselerini gördüm. Zulüm görenlerin talihsizliği zulüm yapanların talihsizliğinden daha önemsiz olduğunu anlayınca içimdeki öfke, yerini acımaya bıraktı. Çocukluğumda ancak zulme uğrayanları severdim. Daha önceki insanlar içinde işledikleri cinayetlerin cezasını bu kuşağa kadar getiren ve Tanrı'nın kötü olmaya mahkûm ettiği masum avlarının uğradıkları zulümden bin kere daha zulüm yaparak işkence çektiirdiği yürekler acısı çilekeşlere ve cellatlara karşı daha acımır oldum. İnsanların diliyle konuşarak iyi olma zamanının daha pek uzak olduğuna göre bugün mutlu olmanın zamanı gelmediğini öğrenerek, kerametlerim sizi üzmesin diye, zenginliğimden kendimi kurtaracak olan sadakayı artık bu yüzden vermiyorum.

— Peki, senin adlandırdığın gibi söyliyelim, şimdi bu bekçiden kurtuldun. Artık sâlin yaşıyabilirsin, etrafında birer birer söndürdüğün sefalet görüşü artık gözlerinin önünde bulunmadığına ve kimsenin yüce kalbli hamaratlığından gücenmediğine göre iç çarpınıslarını koğmak için kendi üstünde bir çaba harcıyamaz mısın?

Albert cevap verdi:

— Bana artık hiç bir şey sormayınız, sayın büyüklerim. Bugün hiç bir şey söylemem.

Sözünde durdu, hattâ daha ileri gitti; bütün bir hafta tek bir kelime söylemedi.

XXXI

Sevgili Porporina, Albert'in hikâyesi bir kaç kelime ile son bulacak. Çünkü zaten işittiklerinizi tekrarlamadıkça, aşağı yukarı anlatacağım bir şey kalmadı. Burada, geçirdiğim son sekiz aylık süre içinde amca oğlumun davranışı, şimdi öğrendiğiniz değişik düşüncülerin devamlı bir tekrarı oldu. Ancak edindiği ve geçmiş yüzyıllar içinde gördüğü şeylerin o iddialı hâtırası Albert'de belki de sözü edildiğini işittiğiniz, ama deliller verilmedikçe inanamıyacağım gerçekten işitilmemiş özel bir yetiyi belirtince, açıkça korkunç oldu. Söylediğine göre bu yetiye başka memleketlerde ilâncı görme adı verilmekteymiş. Bu yetiyi taşıyanlar boş inanlara saplanmış bir takım insanlar arasında büyük bir saygıyı üzerlerine çeki-

yorlarmış. Bana gelince bunu ancak düşünerek anlayan ve size akla yakın bir açıklama yapmaya yeltenmiyen ben, kendimden yüz fersah uzakta da olsa hareketlerimi görecektim ve hemen hemen kafamın içini okuyacak olan bir erkeğin hiç bir zaman karısı olmamak için daha büyük bir sebep bulamam. Böyle bir kadın hiç değilse ermiş bir kadın olmalıdır. Bu yaradılıştaki bir erkekle yaşamak imkânı ancak şeytana bağışlanmış gibi geliyor bana.

Consuelo dedi ki:

— Her şeyde şaka yapmak özelliği size verilmiş. Başımdaki saçları diken diken eden hâdiselerden neşe ile söz etmenizi takdirle karşılıyorum. Öyle ise ikinci görme yetisi neye dayanıyormuş?

— Albert bir başkasının göremediğini görüyor, işitemediğini işitiyor. Sevddiği bir insanın geleceğini beklenilmediği halde haber veriyor ve bir saat önceden onu karşılamaya gidiyor. Hoşlanmadığı bir insanın geleceğini hissedince daha o uzakta iken odasına kapanıyor.

Bir gün dağda babamla beraber bir patikadan yürürken birdenbire durmuş. Hiç özelliği olmayan bu belli yerden geçmemek için kayalar ve dikenler arasından büyük bir dönüş yapmış. Birkaç dakika sonra geldikleri yere dönmüşler. Albert yine aynı hareketi tekrarlamış. Onu gözleyen babam bir eşyasını kaybetmiş gibi yapmış. Bu irkilmeye sebep olarak gösterilen çam ağacının altına onu götürmek istemiş.

Albert ağaca yaklaşmak şöyle dursun, hattâ bu ağacın yolun geçidine serptiği gölgenin üstünden tekrar tekrar geçerken o, bir rahatsızlık ve büyük bir ıstırap duymuş. Sonunda babam ağacın tam dibinde durunca Albert bir çılgılık kopararak onu telâşla yanına çağırılmış. Ama uzun zaman bu garip hadise hakkında bir açıklama yapmayı kabul etmedi. Ama bütün ailenin yalvarmalarına yenilince bu ağacın bir mezarı işaret ettiğini, bu yerde büyük bir cinayet işlendiğini bildirdi. Şato papazı Albert'in, bu yerde vaktiyle bir cinayetten haberi varsa yüz üstü bırakılan bu kemik yığınlarının bir mezara konulması için bunu haber vermek vazifesi olduğunu düşündü.

Albert sık sık göstermesini bildiği o hem kederli, hem alaycı tavrıyla:

— Yapacağınız harekete dikkat ediniz. Orada bulacağınız, erkek, kadın ve çocuk birer Hussite'dir. Bir gece ormanlarda saklanan sarhoş, Wenceslaw, bu Hussite'ler tarafından görülüp yakayı ele vereceğinden korkarak onları askerlerine boğdurttu⁽¹⁾.

Amca oğluma bir daha bu durumdan söz açmadılar. Bu hâdise, Albert tarafından uydurulan bir hayal oyunu mu ya da bir ilham mı olduğunu öğrenmek isteyen amcam, bir gece babamın gösterdiği yeri kazdırdı. Orada bir erkek, bir kadın ve bir çocuk iskeleti bulundu. Erkeğin üstüne Hussite'lerin taşıdıkları ve etrafında: *Ey ölüm, hâtraların acı versin. Bütün davranışları ölüme göre ayarlanmış dürüst insanların huzurunu duy*⁽²⁾, sözleri, üzerine

kazılmış kadeh sebebiyle pek iyi bilinen tahtadan büyük kalkanlardan biri örtülmüştü⁽¹⁾).

Bu kemik yığınları ormanın daha ıssız bir yerine götürülüp gömüldü. Hattâ babam dikkat etmiş, Albert bir çok günler bu çamın dibinden geçtiği halde taş ve kumla kapattıkları ve bir şey değişmemiş gibi görünen bu yerden yürümekte bir çekinme göstermemiş. Bu yüzden duyduğu heyecanı bile hatırlamıyordu. Hattâ kendisine ondan söz edildiği zaman bu hâdiseyi hatırlamakta güçlük çekti.

Babama şöyle demiş:

— Aldanmış olmalısınız. Başka bir yeri haber vermiş olmam gerek. Burada hiç bir şey bulunmadığına eminim. Çünkü ne soğuğu, ne de vücudumdaki titremeyi duyuyorum.

Halam bu kehanet gücünü Ulu Tanrı tarafından bağışlanan bir duyguya mal etti. Ama Albert öyle kederli, öyle üzgün, öyle mutsuzdur ki, Ulu Tanrı'nın neden ona bu kadar uğursuz bir Tanrı vergisini bağışladığını bir türlü kavrayamıyordu. Eğer şeytana inansaydım, Albert'in içine bütün bu sanrıları dolduran şeytan olduğunu söyleyen şato papazının fikrini çok daha kabule değer bulurdum. Din konusunda hepimizden daha akıllı, daha metin olan amcam Christian bu olayların çoğu hakkında gerçeğe yakın tahminlerde bulunabiliyor. Otuz Yıl Savaşları sırasında ve bu savaşlardan sonra cezvitlerin Bohemya'daki mezhep değişikliğine dair bütün eserleri hele Devler Şatosunda bulunan bu çeşit kitapları yakmak için gösterdikleri özene ve şato papazının, Wanda yenge-

nin ölümünden sonra bütün köşe bucağı didik didik edip araştırmasına rağmen hiç kimsenin bilmediği gizli bir çekmecede Hussite'ler zamanındaki tarihsel bir takım belgelerin kalmış olduğunu ve Albert'in bunları ele geçirdiğini düşünmektedir. Bu tehlikeli kâğıtların okunması onun hasta hayal gücünü şiddetle sarsmış olacağını, hattâ bugün bilinmeyen ama bu el yazmalarında kayıtlı bulunan bir çok hurda bilgilerden aldığı izlenimini, dünya üstünde vaktiyle yaşamış bir insanın olağanüstü hâtıralarına safça mal ettiğini tahmin etmektedir. Bu suretle bize anlattığı bütün hikâyeleri, günlerce hattâ haftalarca açıklanması imkânsız kayboluşlarını tabii olarak kabul edebiliyor, çünkü bu hâdisenin bir çok defa tekrarlandığını ve bunun şatonun dışında yapılabileceğini düşünmek imkânsız olduğunu size söylemek yerinde olur. Her defasında ortadan böyle kaybolunca onu bulmak bir türlü mümkün olmuyordu. Hiç bir köylünün ona yatacak bir yer, yiyecek bir şey vermediğine emindik. Zaten biliyoruz ki, onu günlerce odasında kapalı tutan uyuşukluk nöbetleri geçirmektedir. Bu hal yüzden onu gözlüyorlar. Bu olağanüstü hâdiseler sırasında kafasından bir şeyler geçiyor. Ama hiç bir gürültü, hiç bir çırpınma onları açığa vurmuyor, daha sonra bize bir takım şeyler öğretiyor. Bu halden sıyrılıca sıkıntıdan kurtulmuş, akli başına gelmiş gibi görünüyor, ama hırçnlık yavaş yavaş geliyor ve uyuşukluk yeniden başlayınca kadar çoğalıyor. Galiba bu buhranların uzunluğunu sezinliyor. Çünkü

uzayacağı zaman uzaklara gidiyor, ya dağdaki bir mağaraya, ya da kendisinin bildiği şatonun bir mahzeni olması tahmin edilen gizli bir köşeye sığınıyor. Şimdiye kadar bu yer bulunamadı. Bu iş, onu gözlemekten, daha güçtü. Peşinden gidilmek, gözetlenmek ya da sadece soruşturulmak istenildiği zaman son derece hasta oluyordu. Bu yüzden onu büsbütün serbest bıraktırmaya karar verdiler. Çünkü başlangıçta bizim için korkunç olan bu ortadan kaybolmalara hastalığın olagelen buhranları gözü ile bakmaya alışmıştık. Ortadan kaybolunca halam ıstırapla kıvrıyor, amcam dua ediyor, ama kimse harekete geçmiyor. Bana gelince itiraf edeyim ki, bu konuda pek katılaştım. Üzüntü ve can sıkıntısı, nefreti getirdi. Bu manyakla evleneceğime, ölmem daha iyi. Onun yüksek niteliklerini biliyorum. Bu nitelikler hastalığına sebep olduğuna göre, size, kusurlarını göz önünde tutmamam gerekiyor gibi gelirse de itiraf edeyim ki, hayatımda ve ailemin hayatında bir bela olduğu için ona kızıyorum.

Consuelo dedi ki:

— Sevgili baron, bir az haksızlık ediyorsunuz gibi geliyor bana. Kont Albert'in karısı olmaktan neden nefret ettiğinizi şimdi çok iyi anlıyorum, ama onunla neden ilgilenmediğinizi anlamıyorum.

— Çünkü bu adamın deliliğinde iradeye bağlı bir taraf bulunduğunu bir türlü kafamdan atamıyorum. Besbelli, huyunun pek kuvvetli bir tarafı var. Binbir sebeple kendi üstünde pek fazla etki yapıyor. Keyfi

istedikçe buhranların gelişini geciktirmesini biliyor. Gördüm ki, bu buhranları ciddiye almamaya kendini hazır bulunca sanki onları kudretle yeniyor. Tersine bizi korkuya, çabuk inanmaya hazır bulunca sanki garip halleriyle üstümüzde etki yapmak istiyor. Hattâ kendisine gösterilen zaafı kötüye kullanıyor. İşte bu yüzden ona kızıyorum ve sık sık efendisi iblisten bizi ondan kurtarması için bir defacık olsun gelip onu aramasını diliyorum.

Consuelo cevap verdi:

— Akıl hastalığı bence nefret uyandırmakdan ziyade pek şâirane, pek olağanüstü bir etki yapıyor gibi görünen pek zavallı bir adam hakkında pek acı şakalar bunlar.

Amélie:

— Keyfiniz nasıl isterse öyle düşününüz, sevgili Porporina, dedi. Eğer inanabiliyorsanız istediğiniz kadar bu sihirbazlıkları takdir ediniz. Ama ben, bu olaylar karşısında ruhunu Tanrı'ya adayan ve bu işi anlamaktan çekinen şato papazımızın yaptığını yapıyorum. Akla sığmıyorum. Bizce şimdiye kadar bilinmeyen, tamamiyle tabii bir yorumlama yapılacak olan konuyu açıklamaktan vaz geçiyorum. Amca oğlumun zavallı alın yazısında gerçek olan taraf şudur: Akli tamamiyle derlenip toplanmış hayal gücü ise dimağında, muhafazasını çatlatacak kadar geniş kanat açmıştır. Mademki açıkça konuşmak gerekiyor, öyle ise söyleyeceğim: Zavallı amcam Christian,

İmparatoriçe Maria-Thérèse'in dizlerinde ağlarken yarı cevap vermesini yarı kabul etmesini elde etmek için Albert Rudalstadt'ın deli, daha yeni bir sıfat bulmak isterseniz, *aklını kaçırmış* olduğunu söylemek zorunda kalmış.

Consuelo bu sözlerle ancak içini çekmekle cevap verdi. Amélie ona, şu anda kin duyan, kalbi demirden olan bir insan gibi göründü. Genç kız on sekiz aydan beri üstüste gelen heyecanlarla dolu, kederli bir hayata katlanmak zorunda kaldığını, hayalinde canlandırarak, affetmeye çalıştı. Sonra kendi felâketine dönerek şöyle düşündü: Ah! Anzoletto'nun kusurlarını nasıl deliliğe yorabilirim? İlk sanat hayatındaki baş dönmeleri, hayal kırıklıkları ortasında hezeyana kapılsaydı, öyle hissediyorum ki, ben onu bu yüzden daha az sevmezdim. Hattâ önceleri olduğu gibi onu taparcasına sevmek ve yardımına koşmak için vefasızlığını ve nankörlüğünü ancak onun bunaklığına yormak isterdim.

Albert davranışlarıyla ya da sözleriyle amca kızının onun akıl bozukluğu hakkındaki inandıklarını en küçük bir işaret vermeden, bir kaç gün geçti. Ama bir gün şatonun papazı elinde olmayarak onu kızdırdığı için pek ipe sapa gelmez şeyler söylemeye başladı. Sanki kendi de bunu farketmiş gibi salondan çıktı ve odasına kapandı. Orada uzun zaman kalacağını tahmin ediyorlardı. Ama bir saat sonra halsiz ve yüzü sapsarı, tekrar geldi. Bir iskemleden bir iskemleye sürüklendi. Kendini öteki günlerden daha fazla

dikkat etmiyormuş gibi göstererek Consuelo'nun etrafında döndü, dolaştı. Sonunda bir pencerenin cumbası içine gidip oturdu. Orada başını ellerinin üstüne dayadı ve tamamiyle hareketsiz kaldı.

Ainélie'nin müzik dersi saati idi ve genç kız Consuelo'ya hafif bir sesle:

— İnsanın bütün neşesini yok eden ve havaya bir mezar kokusu saçan bu uğursuz yüzden kurtulmak için ders almak istiyorum, diye söylendi.

Consuelo Ainélie'ye:

— Odanıza çıkmanız daha iyi olacak, sanırım. Eşlik yapmak için küçük klavseniniz bize yeter de artar bile. Eğer kont Albert'in müzik sevmediği bir gerçekse neden onun ve dolayısıyla yakınlarının ıstırabını arttıralım?

Amélie bu son düşüncüyü kabul etti. Birlikte onun odasına çıktılar ve içerde biraz duman olduğu için kapıyı açık bıraktılar. Amélie her zaman olduğu gibi büyük etki yapan kavatinleri söyleyerek işe başlamak istedi. Ama işi ciddiye almaya başlayan Consuelo, ona Halestrina'nın dinsel ezgilerinden pek ciddi, ama basit motiflerinden birini çalıştırdı. Genç baron kekeleydi ve sabırsızlandı. Bunun, kuru bir çalıştırmadan ibaret olduğunu söyledi.

Consuelo:

— Çünkü onu anlamıyorsunuz. Müsaade ediniz de insan sesi için harikulâde yazılmış olduğunu, bundan başka, fikirlerinin de, tasavvurlarının da yüce

olduğunu göstermek için bir kaç cümle dinlettireceğim size.

Küçük klavsenin önüne oturdu. Dinletmeye başladı. Sesinin kendi etrafında ve eski şatoda yankılar uyandırması ilk defa oluyordu. Şu soğuk ve yüksek duvarların ses verme özelliği onda kendini salıverdiği bir zevk yarattı. San-Samuel Tiyatrosunda şarkı söylediği ve bunca ıstırapları ve heyecanları duyduğu o yerde ve üzüntüden yorgunluktan bitkin bir hale gelerek bayıldığı son geceden beri uzun zaman susan sesi her zamankinden daha güzel, daha harikulâde, daha içe işleyici idi.

Amélie, buna hem sevindi, hem üzüldü. Sonunda hiç bir şey bilmediğini, belki de bir şey öğrenemeyeceğini anlıyordu. Bu sırada birden bire iki genç kızın karşısında Albert'in dalgın ve solgun yüzü dikildi. Müzik parçasının sonuna kadar garip bir şekilde kederli ve hareketsiz kaldı. Consuelo bunun farkına varır varmaz biraz korktu. Ama Albert dizleri üstüne çökerek yaşlı kara gözlerini ona doğru kaldıracak hiç Cermen şivesi bulunmayan bir İspanyolca ile genç kıza haykırdı:

— Ey Consuelo, Consuelo! İşte nihayet seni buldum.

Genç kız aynı dilde cevap vererek:

— Consuelo mu? Neden adımı böyle söylüyorsunuz sayın efendim?

Albert daima İspanyolca cevap verdi:

— Senin adına teselli diyorum. Çünkü kırk hayatım için bir gün bana bir teselli gönderileceğine söz verildi. Çünkü benim yalnız ve karanlık günlerim için nihayet Tanrı'nın bağışladığı tesellisiz sen.

Amélie içinde birden uyanan öfke ile:

— Müziğin amca oğlumun üstünde mucizeye benzer bir etki yapacağını sanmıyordum. Nina'nın sesi mucizeler yaratmak için yaratılmış. Buna inanıyorum. Ama anlayabildiğim bir dille konuşmanızın bana karşı bir nezâket, herkese karşı uygun bir hareket olacağını her ikinize de hatırlatırım.

Albert nişanlısının söylediklerinden bir kelimesini bile işitmemiş gibi göründü. Şaşkınlıkla ve yenilmez bir hayranlıkla Consuelo'ya bakarak içler parçalayıcı bir sesle:

“Consuelo! Consuelo!” diye tekrarlarlarken hâlâ dizleri üstünde duruyordu.

Amélie arkadaşına biraz öfke ile:

— Canım, dedi, sizi neden böyle çağırıyor?

Consuelo büyük bir şaşkınlıkla cevap verdi:

— Benden tanımadığım bir İspanyol havasını istiyor, ama dersimizi burada kesmemiz iyi olacak, sanırım. Çünkü müzik onu bugün fazla heyecanlandırmış görünüyor.

Consuelo dışarı çıkmak için ayağa kalktı.

Albert İspanyolca tekrarladı:

— Consuelo, eğer benden kaçacak olursan hayatıma mal olur benim. Artık bir daha dünya üstüne dönmek istemem.

Böyle söyledikten sonra Consuelo'nun ayakları dibine yığılarak bayıldı. Korkuya kapılan iki genç kız, onu götürmeleri ve yardıma koşmaları için uşaklara seslendiler.

XXXII

Kont usulcacık yatağına yatırıldı. Onu taşıyan iki uşaktan biri ailenin bir çeşit doktoru olan şato papazını, ötekisi de, oğlunun hissedeceği en küçük rahatsızlığı kendisine gelip haber vermeleri için emir vermiş olan kont Christian'ı ararken Amélie ile Consuelo rahibeyi aramaya koyuldular. Mümkün olduğu kadar çabuk hareket edilmesine rağmen bu kimseler hastanın yanına gelmeden önce Albert ortadan kaybolmuştu. Kapısını açık, yatağının içinde yaptığı bir anlık dinlenme ile ancak bozulmuş, hattâ odasını her zamanki düzeninde bulmuşlardı. Her yerde aranıldı. Bu gibi hallerde başa geldiği gibi hiç bir yerde bulunamadı. Bundan sonra aile Amélie'nin Consuelo'ya anlattığı gibi kederli boyun eğme nöbetlerinden birinin içine yeniden düştü. Hayallerine esir bir gencin, umulan, ama belli olmıyan dönüşünü artık açığa vurmamaya alıştıkları sessiz bir dehşet havası içinde bekliyorlarmış gibiydiler.

Her ne kadar Consuelo, Amélie'nin odasında geçen sahneyi Albert'in yakınlarına anlatmamak

istediyse de Amélie her şeyi anlatmaktan ve Porporina'nın söylediği şarkının amca oğlunun üstünde uyandırdığı şiddetli ve ani tepkiyi canlı renklerle tasvir etmekten geri kalmadı.

Şatonun papazı düşüncesini şöyle açıkladı:

— Açıkça görünüyor ki, müzik ona iyi gelmiyor.

Consuelo:

— O halde ben, kendimi dinletmekten kaçınacağım. Hattâ genç baronla çalışacağım zaman hiç bir sesin kont Albert'in kulağına gitmemesi için sıkı sıkı kapıları kapatmaya dikkat edeceğiz.

Rahibe dedi ki:

— Bu, sizin için büyük bir sıkıntı olur, sevgili kızım. Oturduğunuz yeri daha hoş bir hale getirmek benim elimde değil.

Consuelo hemen karşılık verdi:

— Burada, üzüntülerinizi de, sevinçlerinizi de paylaşmak isterim. Güveninizle ve dostluğunuzla beraber bulunmaktan başka bir hoşnutluk istemiyorum.

Rahibe sarı fildişi gibi parlak, kuru ve uzun elini Consuelo'ya uzatarak:

— Siz öyle soydankişi bir çocuksunuz ki, dedi. Sonra sözlerine şunları kattı:

— Ama dinleyiniz, müziğin Albert'i gerçekten hasta edeceğine inanmıyorum. Amélienin anlattığı bu sabahki sahneye göre ben tersine onun pek

şiddetli bir sevinç duyduğunu sanıyorum. Belki de ıstırapı, kendisine göre pek kısa olan o harikulâde melodilerinizin ara verilmesinden gelmiştir. Size acaba İspanyolca ne diyordu? Bana söylediklerine göre yolculuğu boyunca akılları durduran bir kolaylıkla öğrendiği bir çok diller gibi bu dil de çok iyi konuştuğu bir dilmiş. Birbirinden ayrı bunca dili hafızasında nasıl tutabildiği sorulduğu zaman cevap olarak onları doğmadan önce öğrendiğini, birini bin iki yüz yıl önce, bir ötekini de Haçlılar Savaşı sırasında konuştuğu için sadece onları hatırladığını söylüyor. Ne yazık, bunları ben nasıl bilirim? Sevgili bayan mademki sizden saklanacak bir sırtımız olmyacak, o halde de çok önceki insanlar diye ad verdiği bu garip hikâyeleri dinleyeceksiniz. Burada hiç birimizin bilmediği dilinizle size söylediklerinin mânasını, artık çok iyi konuştuğunuz Almancamıza tercüme ediniz bakalım.

Consuelo kendisinin de anlayamadığı bir anlık bir sıkıntı duydu. Bununla beraber Kont Albert'in, kendine, çok teselli verdiğini söyliyerek şarkısına devam etmesini, uzaklaşmaması için rica ettiğini açıklıyarak hemen hemen bütün gerçeği söylemeye karar verdi.

Kurnaz Amélie haykırdı:

— Teselli! Bu sözü kullanmadı mı? Amca oğlunun ağzında bunun ne kadar mânalı olduğunu biliyorsunuz halacığım.

Wenceslawa:

— Doğrudur, dedi. Kendince bir kehanet olarak sık sık ağzında dolaştırdığı bir sözdür, bu. Böyle bir kelimenin kullanılmasında ancak ben pek tabii bir tesadüf görüyorum.

Amélie inatla sordu:

— Birçok defa tekrarladığı hangi sözdü, sevgili Porporina? Heyecanımdan aklımda tutamadığım özel bir kelimeyi size bir kaç defa tekrarladı gibi geldi bana.

Consuelo yalan söylemek için kendi üstünde büyük bir çaba harcıyarak cevap verdi:

— Bu sözleri ben de anlamadım.

Amélie onun kulağına eğilerek:

— Sevgili Nina'cığım, dedi. Zekisiniz. Davranışınız da ölçülü. Büsbütün kavrayışsız olan bana gelince, Albert otuz yaşına basınca hayalet tarafından kendisine söz verilen o mistik tesellinin siz olduğunuzu anladığımı pek iyi sanıyorum. O sözleri benden daha iyi anladınız, saklamaya yeltenmeyiniz. Kıskançlık duymadığım tanrısal bir vazifedir bu.

Rahibe bir kaç dakika hayallerine gömüldükten sonra:

— Dinleyiniz sevgili Porporina, dedi. Albert'in büyü diyebileceğimiz bir tarzda hepimize görünmediği zaman bizden uzak olmayan bir yede, sırrını kendisinin bildiği bir köşde belki de evin içinde

saklandığını her zaman düşündük. Neden bilmem, şu anda şarkı söylemeye başlarsanız işitecek ve bize gelecek gibi geliyor içime.

Consuelo boyun eğmeye hazır bir durumda:

— Ah! Buna inansaydım! dedi.

Kıskanç Amélie:

— Ama Albert pek yakınımızda bulunuyorsa sakın müziğin etkisi onun hezeyanını çoğaltmasın?

Kont Christian dedi ki:

— Öyle de olsa ne çıkar, yapılması gereken bir deneme bu. Genç Davud'un harpının sesiyle Saül'ün hırçınlıklarını yatıştırmaya etkisi olduğu gibi, eşsiz Franilli'nin de şarkıları ile İspanyol kralının karasevdasını⁽¹⁾ dağıtma yetkisinin bulunduğunu söylediklerini işittim. Gönlü yüce Porporina, deneyiniz, sizinki kadar temiz bir ruh, etrafında esenlik getirmektedir.

İçi sızlayan Consuelo klavsenin başına geçti. Annesinin çocukken öğrettiği *Consuelo de mi alma* sözleri ile başlayan Notre-Dame-de-Consolation'un şerefine bestelenmiş eski bir İspanyol ezgisini söyledi. Şarkıyı öyle pürüzsüz bir sesle, öyle saf bir sofulukla okudu ki eski şatonun sahipleri, ümid duygularına kendilerini salıvermek için kafalarını çalıştıran konuyu hemen unuttular. Şatonun içinde ve dışında derin bir sessizlik devam ediyordu. Consuelo'nun sesi mümkün olduğu kadar uzaklardan işitilsin diye pencereler ve kapılar açılmıştı⁽²⁾. Ay, yeşi-

limtırak bir ışıkla geniş çerçevelerin girintisini aydınlatıyordu. Her şey sessizdi. Bir çeşit dinsel mutluluk, ruh ıstıraplarının yerini alıyordu. Bu sırada bir insan göğsünden çıkıyorumş gibi derin bir iç çekiş, Consuelo'nun çıkardığı son seslere cevap verdi. Bu iç çekiş o kadar belli, o kadar uzundu ki, orada bulunanların hepsi de bunu farkettiler. Hattâ yarı uyanık duran Frédèrick bile birisi sanki kendini çağınıyormuş gibi başını çevirdi. Herkes sapsarı oldu. Âdeta birbirlerine “Ben değilim, acaba siz misiniz?” der gibi bakiştılar. Amélie bir çığlığı tutamadı. Her ne kadar klavsen kendisini ailenin öteki insanlarından ayırıyorsa da bu iç çekişin tam yanından geçtiğini hisseder gibi olan Consuelo bir kelime söylemeye cesaret bulamıyacak kadar şiddetli bir korkuya kapıldı.

Dehşet içinde kalan rahibe:

— Aman yarabbi! Sanki toprağın derinliklerinden gelen bu iç çekişini duydunuz mu?

Amélie haykırdı:

— Halacığım, daha doğrusu gecenin soluğu gibi başlarımızın üstünden geçtiğini söyle.

— Müziğin bizi kendimizden geçirdiği sırada mumların çektiği bir baykuş eve girmiş olacak, pencereden uçarken kanatlarının hafif gürültüsünü işitmişsinizdir.

Korkudan dişleri takırdamakla beraber şatonun papazı böyle bir fikri ortaya atmıştı.

Kont Christian dedi ki:

— Belki de bu Albert'in köpeğidir.

Amélie cevap verdi:

— Cynabre hiç de burada olamaz. Albert nereden ise Cynabre⁽¹⁾ da oradadır. Burada birisi garip bir şekilde içini çekti. Pencereye kadar gitmeye kendimde cesaret bulsaydım bahçede birinin bizi dinleyip dinlemediğini görürdüm. Ama oraya gidecek kuvvetim yok.

Consuelo gülümsemeye çabalayarak hafif bir sesle dedi ki:

— Böyle boş inananlardan sıyrılmış bir insan ve küçük bir Fransız filozofu olmanıza rağmen cesur değilsiniz, sevgili baronum. Sizden daha cesur olduğumu deneyeceğim.

Amélie yüksek bir sesle cevap verdi:

— Sevgili kardeşim. Oraya gitmeyiniz, yiğitlik göstermeyiniz. Çünkü yüzünüz bir ölü kadar sararmış. Sonra üstünüze fenalık gelebilir.

Kont Christian metin ve tok adımlarla pencereye doğru yönelerek:

— Sevgili Amélie'ciğim, bakın ne gibi çocukluklar, üzüntülerinizle alay ediyor.

Dışarı baktı. Kimseyi göremedi. Sessizce pencereyi kapadı ve şöyle dedi:

— Galiba gerçek hastalıklar kadınların ateşli hayal güçleri için pek o kadar üzücü olmuyor. İstirap çekmeye pek elverişli zihinlerinin yarattıklarını oraya

katıyorlar. Bu iç çekişin elbette esrarlı hiç bir tarafı yok. Bizden biri, sayın bayanın son derece usta ve güzel sesinden duygulanarak farkında olmadan ruhunun tâ derinliğinden bir çeşit çılgılık koparmış olabilir. Bununla beraber bunu farketmedim. Ah! Porporina! Albert'i iyi etmekte başarı gösteremediniz ama, onun yaraları kadar derin yaralar üzerine tanrısal teselli serpmiş oldunuz.

Kendisini bunaltan evdeki kargaşalık ortasında daima davranışı ölçülü ve sâkin olan bu mübarek ihtiyarın sözü de tanrısal bir teselli idi. Consuelo onun etkisini hissetti ve onun önünde gidip diz çökmek cesaretini kendinde buldu. Porpora'dan ayrılırken o ihtiyar adamın ve hayatındaki bir sürü felâket ve yalnızlık günlerinin başlangıcı olan o en güzel gününde Marcello'nun hayır duasını aldığı gibi kontun da kendisine hayır dua etmesini diledi.

XXXIII

Kont Albert'den hiç haber almadan bir çok günler geçti. Bu durumdan son derece keyfi kaçan Consuelo, Rudolstadt ailesinin ümitsizlik ve sabırsızlık göstermeden müthiş bir kararsızlık altında ezildiğini görerek şaşırıp kaldı. Ama en amansız üzüntüleri alışkanlık, uzun felâketlerle duyarlılığı henüz örselelenmemiş ruhlara, hemen yaralayıcı belli bir uyuşukluk, ya da gerçek bir katılaşma verir. Consuelo, anlaşılması imkânsız hâdiseler ortasında kederli izlenimler yaratan bir kâbusun etkisi altında kaldığı

halde evin şöyle böyle bozulan düzenini görerek şaşırıyordu. Rahibenin her zamanki hareketliliği, baronun ava karşı gösterdiği her zamanki ateşliliği, şato papazının aynı sofuca ibadetlerine düzenle devam etmesi, Amélie'nin her zamanki gibi neşeli, alaycı hele canlı görünmesi, özellikle onu incitiyordu. Kendisi zorla bir şeyler okuyabildiği, nakış işleyebildiği halde onun gülebilmesini ve neşelenebilmesini bir türlü anlamıyordu.

Bununla beraber rahibe şatonun küçük kilisesindeki mihrabın önüne bir örtü işliyordu. Bu, bir sabrın, inceliğin ve temizliğin şaheseri idi. Evin içinde şöyle bir dolaşır dolaşmaz, ister birkaç iğne batırmak için olsun, anbarlarda, kilerlerde, evin dolaplarında kendisini yeni bir işin çağırmasını beklerken gelip işinin başına oturuyordu. Ev işlerinin dar ve biteviye alanında, her gün bin defa karşılaşarak, küçük imparatorluğunun her köşesinde daima düzgün ağırbaşlı ama hiç bir zaman ağırlaşmayan her zaman eşit adımlarla bu çelimsiz yaratığın nasıl koştüğünü, bütün bu küçük işleri nasıl bir özenle yaptığını görmek gerekir. Consuelo'ya da garip görünen taraf, ihtiyar kadının büyük bir aşk ve kıskançlıkla sarılmış gibi görüldüğü bu yorulmak bilmez hizmetçilik vazifesine karşı, memlekette ve ailede gösterilen saygı ve takdirdi. İnsan, en önemsiz işlerin böyle cimrice düzenlendiğini görünce onu kuşkulu, açgözlü sanar. Oysa ruhunun derinliğinde elverişli ve kesin durumlarda cömertlik ve yücelik

dolup taşıyordu. Ama bu soydan nitelikler hele Consuelo'nun gözlerinde onu pek sevimli ve saygıdeğer bir hale getiren büsbütün anaca şefkat, ötekiler için evin kahraman kadını yapmaya yetmemişti. Ona daha fazla bir şey, bütün bunlara rağmen kendisinde var olduğunu takdir edebilmek için yüksek duygulu, sağlam karakterli bir kadının gösterişiyle yönelttiği şu ailenin çocukça işleri gerekiyordu. Bir gün geçmiyordu ki, kont Christian, baron, şatonun papazı, o fırl fırl dönerken her dafasında: "Rahibenin içinde öyle bir bilgi, öyle bir cesaret, öyle bir zekâ gücü saklı ki." Diye tekrarlamamış olsunlar.

Amélie, hayatın gerçek yüksekliğini, kendi bütün hayatını başka şekiller altında dolduran çocukluklardan ayırt edemiyerek bu bakımdan halasını çekıştirmeye cesaret edemiyordu. Consuelo'ya göre yalnız bu hal, kanbur Wenceslawa'nın sevimli ve saf ruhunda saçılan bu canlı ışığı gölgelendiriyordu. Bu, yollar üzerinde doğmuş, dünya içinde kaybolmuş, kendi dehasından başka efendisi ve koruyucusu olmayan *zingerella* için bir takım eşyaların, bir takım yiyeceklerin saklanması ve bakımı kadar pek önemsiz bir konuda bunca tasa bunca faaliyet, bunca zihin yorma, zekânın tabii bir kullanışı gibi görünmüyordu. Dünya nimetlerinden hiç birine istek duymayan genç kıza, güzel bir ruhun buğdayı, şarabı, odunu, keneviri, hayvanları, oda takımlarını elde etmek için çabaları içinde isteye dileye öldüğünü görmek, acı geliyordu. Bir çok insanın hırs duyduğu bütün bu zenginlikler ona verilmiş olsaydı, onların yerine bir

dakikalık eski mutluluğunu, yırtık pırtık elbiselerini, güzel gökünü, Venedik'ini sığ denizleri üstündeki hürriyetini, gerçek hayat adı verilen buz gibi çevrenin içine girmek için o parlak ufuklardan uzaklaştıkça kafasında canlı renklerle canlanan acı ama kıymetli hâtırayı isterdi.

Genç kız, gece olunca arkasından gelen Hanz'la beraber koca bir anahtar destesini aldığını, parmaklık kilitlenirken, köprüler kaldırılırken yakınındaki bendin arkasına toplanmış sel suları şatonun hendeklerine uğuldayarak dökülmeden önce sanki bu heybetli duvarların ardında uyuyamazmış gibi, hırsızların sıyrılıp girebileceği en küçük köşeleri yoklamak, en küçük gediği tıkamak ve yoklamasını yapmak için bütün bunlarda, bütün avlularda dolaştığını gördüğü zaman kalbi sevgi ile daralıyordu. Consuelo uzak gezintileri sırasında bir yolun kenarında annesinin delik deşik mantosunun bir kenarına sarınarak kaç kere uyumuştı. Kendi kendine şöyle diyordu: "Ne yazık, saklanacak bunca eşyaları bulunan bu insanların ne acınacak bir durumları var. Güven, onların gece gündüz peşinden koştukları amaçtır. Ama onu aramak zorunda kalınca, bu güveni ne bulmaya ne de bu güvenden memnun olmaya zamanları var. Bu karanlık hapisnede güneşin bile içeri girmeye korkuyormuş gibi görüldüğü şu kocaman Devler Şatosunda, o da, Amélie gibi göğüs geçiriyordu. Genç baron ziyafetler, mücevherler, iltifatlar hayal ederken o, gözlerinde, sapan izi bir çalılık, saray yerine her bir görüsü uçsuz bucaksız yıldızlı gökler,

her bir duvarı ufuklar olan bir baraka canlandırıyor-
du. Gecenin bir kısmını uyanık geçirmeye, sabahle-
yin geç kalkmaya alıştığı Venedik'e öz alışkanlıkları-
nı, şatonun duvarları ve iklimin sertliği yüzünden
değiştirmeye zorlanınca bir çok uykusuz heyecanlı
korkunç rüyadan sonra nihayet bir yere kapatılmanın
o amansız kuralına boyun eğdi ve cıvar dağlarda
rasgele bir kaç saat sabah gezintisi yaparak eksik
tarafını tamamladı. Günün ilk aydınlığı ile kapılar
açılıyor, köprüler indiriliyordu. Gecenin bir kısmını
gizlice roman okumakla geçiren Amélie sabah kah-
valtısı çingırağının çağrısına kadar uyurken, Porpori-
na temiz havayı ciğerlerine doldurmaya, ormanın
ıslak bitkilerinin üzerinde yürümeye gidiyordu. Kim-
seyi uyandırmamak için ayaklarının ucuna basa basa
aşağı indiği bir sabah, henüz iyice öğrenemediği
şatonun sayısız merdivenlerinde sonu gelmez dehliz-
lerinde yolunu şaşırdı. Bu yer altı dehlizlerinin ve
geçitlerinin içinde şaşkın, kendini, tanımadığı bir
çeşit kapı sahanlığında buldu. Oradan bahçeye açılan
bir kapının bulunduğunu sandı. Kubbenin ta yüksek-
lerine taş döşemenin üstüne soluk bir ışık serpen ve
dip tarafı esrarlı bir gölgeye gömen gül biçimi
kandilin şöyle böyle aydınlattığı eski üslûpta çok
güzel bir kilisenin kapısına gelmişti. Güneş henüz
ufukta idi, etraf kül rengine bürünmüştü. Consuelo,
ilkin kendisini, bir kaç gün önce bir pazar törenini
dinlediği şatonun kilisesinde sandı. Bu kilise bahçeye
bakıyordu. Ama dışarı çıkmak için önünden geçme-
den önce dua mihrabını selâmlamak istedi. İlk taş

diz çöktü. Bununla beraber şayet fikirlerin havası içinde kendini yüceltmek için yaptıkları çabaya rağmen kendilerini dış eşyalarla uğraşmaya veren sanatçılarda sık sık olduğu gibi duası, etrafına meraklı bir bakış fırlatmaya engel olacak kadar onu kendinden geçirmemişti. Az sonra kilisede olmadığım ama henüz içine giremediği bir yerde bulunduğunu farkettili. Ne kilisedeki aynı geniş yer vardı, ne de aynı süslemeler. Bu bilinmeyen küçük kilise bir hayli ufak olmakla beraber eşyalar daha iyi farkedilemiyordu. Consuelo'nun en fazla dikkatini çeken şey, mihrabın tam karşısında, vaktiyle mezarları süsleyen bütün heykellerde olduğu gibi sert ve soğuk duruşu içinde beyaz bir heykel oldu⁽¹⁾. Seçkin bir kaç atanın mezarlarına ayrılmış bir yerde bulunduğunu düşündü. Bohemya'da geçirdiği günlerden bu yana kendinde bir az korkaklık başlamış ve boş inanlara bağlanmış olduğundan duasını kısa kesti, dışarı çıkmak için ayağa kalktı.

Kendisinden on adım ötede diz çökmüş bu hayale korkak son bir bakış fırlattığı anda bu heykelin birbiri üstüne konmuş taşdan ellerinin ayrıldığı derin derin göğüs geçirerek ağır ağır istavroz çıkardığım açıkça gördü. Consuelo az kalsın sırt üstü yere yuvarlanacaktı. Bu korkunç heykelden gözlerini ayıramadı. Bunun taştan bir heykel olduğu inancını onda uyandıran şey, Consuelo'nun çıkardığı korku çağlığını duymamış görünmesi, dış âlemle hiç ilgisi yokmuş gibi iki büyük elini birbirinin üstüne koyması idi.

XXXIV

Pek verimli usta bir yazar olan Anne Radcliffe, eğer bu pek gerçeğe uygun hikâyenin saf ve beceriksiz yazarının yerinde olsaydı, sevgili okuyucum, eserinin bütün sırlarını ancak yedi cilde yaymak üzere yarım düzine güzel ve ilgi çekici cildi uzatarak sizi dehlizler, mahzenler, döner merdivenler, karanlık yeraltı yolları arasında dolaştırmak için bu pek güzel fırsatı kaçırmazdı. Ama kendisine hoş vakit geçirmek için üstümüze aldığımız çok zeki okuyucumuz, yaşadığımız şu devirde, romancının saf hilesine belki aldırmıyacaktır. Zaten onu kandırıp inandırmak güç olduğu için bilmeceelerimizin çözümünü elimizden geldiği kadar çabuk vereceğiz. Bir hamlede bir kaçını halletmek için Consuelo'nun bir kaç saniyelik soğukkanlılığından sonra gözlerinin önünde canlandığını gördüğü heykelde, küçük kilisesinde sabah dualarını içinden okuyan ihtiyar kont Christian'ı tanımadığını itiraf edeceğiz. İhtiyarlarda sık sık olduğu gibi farkında olmadan içinden kopan bir pişmanlık iççekişinde, bir akşam Notre Dame-de-Consolation şarkısını söyledikten sonra kulağına çarpan aynı şeytanca iççekişini duydu.

Consuelo korkusundan biraz utanmış, bir yandan saygı ile, öte yandan pek içten yapılan bir duayı bozmak korkusu ile olduğu yerde mihlanıp kalmıştı. Madde ile ilgili bütün bu âlemin algılarına duygularını kapamış gibi görünen bir çeşit tanrısal içden geçmeye gömülerek güneş doğarken içini dökmek

için taşlar üstünde secde eden bu ihtiyarı görmekten daha görkemli daha dokunaklı bir şey yoktu. Yüce yüzü hiç bir ıstıraplı heyecanı belli etmiyordu. Consuelo'nun yarı açık bıraktığı kapıdan gelen serin rüzgâr gümüş renkli saçlarının meydana getirdiği yarım çelengi ensesinin etrafında oynatıyordu. Başının tepesine kadar saçları dökük geniş alanında aşınmış mermerin o mavimtırak parlaklığı vardı. Bir az papaz cübbesine benzeyen ve zayıf kollarının ve bacaklarının üstünde ağır, kocaman kıvrımlar meydana getiren beyaz yünden eski moda bir gecelik giymiş olduğundan mezardaki bir heykel gibi görünüyordu. Yeniden hareketsiz kalınca, Consuelo ilk yanılmaya tekrar düşmemek için iki defa bakmak zorunda kaldı.

Onu daha dikkatli inceledikten sonra daha iyi görmek için biraz yana, çekilerek hayranlığı ve acıması ortasında, bu ihtiyar adamın Tanrı'ya yönelttiği bir çeşit duasının zavallı oğlunun iyileşmesinde büyük bir etkisi olur mu olmaz mı ve doğmanın yargılarına, kaderin o sert buyruklarına böyle itiraz etmeden boyun eğen bir ruhta, Albert'in kendi babasının ruhunda bulmak ihtiyacını duyacağı ateşlilik, anlayış, büyük çaba var mıdır yok mudur diye düşündü. Albert'in mistik bir ruhu, onun da iç âleme dalmayı seven sofuca bir hayatı vardı. Aniélie'nin Consuelo'ya bütün anlattıklarına ve Consuelo'nun şatoda geçirdiği bir kaç gün içinde kendi gözleriyle gördüklerine bakılırsa Albert, hayal gücünü yöneltebilecek duygularının öfke karışımı şiddetini yatıştırı-

cak, bundan başka erdemin o yakıcı sertliğini yumuşatabilecek bir övgüyle, bir kılavuza, bir dosta raslamamıştı. Consuelo, Albert'in kendini yalnız hissetmek zorunda kaldığını ve tersini söylemekte sanki bir dinsize, bir deliye nasıl sessizce acınırsa ona da öyle acımakta inad eden bir ailenin ortasında kendisini bir yabancı gibi gördüğünü anlıyordu. Kaçan adamı aramak, onu bağlamak, inandırmak, yolundan çevirmek üzere kendiliğinden göstermek zorunda kaldıkları tek özenin Tanrı'ya yönelen bu bitmez tükenmez, anlaşılmaz duaların onda sebep olduğu bu türlü sabırsızlığı Consuelo da hissediyordu. Çünkü bu kadar sevgi dolu, bu kadar iyi bir genci yakınlarının kucağından söküp ayırmak, onu kendi kendini tam mânasiyle unutmanın içine atmak ve en sevgili varlıklarda sebep olduğu bir takım üzüntüler, endişeler duygusuna varıncaya kadar her şeye saldırıp kırmak için çok büyük ümitsizlik nöbetleri, ifade edilmesi imkânsız bir iç üzüntüsü gerekiyordu.

Consuelo'nun sağlam ve dürüst kafası, onların Albert'i hiç bir zaman gücendirmemek ve korku içinde sakinmiş gibi görünmek için verdikleri kararda, içinde bir çeşit suç bulunan bir ihmal ya da kaba bir hata olduğunu seziyordu. Bu kararda hoş görmezliğin etkisini taşımaya boyun eğen ve Tanrı'ya ulaşmak için papazın eliyle kesin olarak çizilmiş tek bir yola inanan insanlara ilham ettiği bir çeşit bencillik ve kendini beğenmişlik vardı.

Consuello içinden dua ederken şöyle diyordu:

— Ey benim iyilik sever Tanrı'm! İnsan tutkularının en temiz, en ateşlisi, en gönül yapıcısı olan Albert'in şu yüce ruhu, gözlerinizde dünyanın haksızlıklarını kabul eden ve dünya üstünde ters anlaşılmış gerçeği ve adaleti, bir öfke duymıyarak gören, sabırlı, ama şaşkın ruhlardan daha az mı değer taşıyacak? Daha çocukluğundan itibaren oyuncaklarını ve bütün süslerini fakir çocuklara veren, ilk defa düşünmeye başlayınca insan sefaletlerini avutmak için bütün zenginliklerinden sıyrılmak isteyen bu genç adam, şeytanın telkini altında mıydı? Ya onlar, kısır gözyaşlarıyla zavallıya acıyan, bağışları ile onu avutan şu yumuşak başlı iyiliksever kişizadeler dualarla, Papa'ya ve İmparator'a bağlılık hareketleriyle, üstelik büyük eserlerle, hattâ bitmez tükenmez fedakârlıklarla Tanrı'yı kazanacaklarını sandıkları için pek akıllı mıdırılar? Hayır, Albert deli değildir. Ta içimden bir ses, onun tabiat elinden çıkmış dürüst ve mübarek bir insan tipi olduğunu haykırıyor bana. Eğer sıkıntılı rüyalar, garip hayaller aklının duruluğunu gölgelendiriyorsa ve onların inandıkları gibi aklını kaçırmış bir hale gelmişse, bu olsa olsa sonucu bakımından acınacak kör muhalefet, yakınlık duygusundan yoksunluk, kalbin yalnızlığıdır. Tasso'nun bir deli olarak kapatıldığı hücreyi gördüm⁽¹⁾ ve düşündüm ki o, belki haksızlık yüzünden öfkelenmiştir. Çocukluğumda iç sızlatıcı hikâyeleriyle beni ağlatan ve rüyalarımın giren hıristiyanlığın büyük ermişlerini, Venedik salonlarında deli olarak kabul ettiklerini işittim. Mucizelerini hokkabazlık, ilhamlarını hasta

bir insanın rüyaları olarak adlandırıyorlardı. Şairlerin dehâsına, uluların mucizelerine inanan şu insanlar, şu dini bütün ihtiyar, şu utangaç rahibe, çocukları hakkında ancak sakatlarla ve kaatillerle ilgisi olması gereken şu utanç ve lânet yargısını ne hakla ağızlarına alıyorlar? Deli! Ama, asıl korkunç ve iğrenç delilik bu⁽¹⁾. Büyük cinayetlerden sonra Tanrı'nın bir cezasıdır o. Ama erdem, bir insanı yavaş yavaş nasıl deli edebilir? İnsanın merhametini olduğu kadar, saygısını da hak etmek için bir kimsenin, hakedilmemiş bir felâketin ağırlığı altında, cesaretini kaybetmesinin yettiğini sanıyorum. Ben de bir deli olsaydım ve Anzoleto'yu başka bir kadının kolları arasında görgüm o müthiş günde kutsala küfretseydim, hristiyan kardeşlerimin tinsel özenlerini, cesaret verici hareketlerini, öğütlerini büsbütün kaybederdim. Onun için bir çare yok. Ondan söz etmiyelim, çünkü çok ıstırap çektiği için hiç bir şey anlayamaz diyerek beni yolların üstüne sürerler, başıboş dolaşmaya bırakırlardı. İşte zavallı kont Albert'e böyle muamele ediliyor. Yediriliyor, giydiriliyor, bakılıyor, bir kelime ile ona çocukça bir özenişle sadaka veriliyor. Ama onunla konuşulmuyor, sorduğu zaman susuluyor, inandırmaya çalıştığı zaman ya başlar aşağı düşürülüyor, ya da başka tarafa çeviriliyor. Yalnızlık ve korku onu çok daha derin yalnızlıklara çağırıldığı zaman kaçmasına izin veriliyor. Sevgisinin konusu olan insanlarla kendi arasında sanki bir Okyanus varmış gibi Tanrı'ya, onu koruması, sağlıkla geri dönmesi için yalvararak dönüşünü bekliyorlar. Bu-

nunla beraber uzakta olmadığını tahmin ediyorlar; eğer o kalın bir duvarın, ya da kocamış bir ağacın kovuğunda uyuşukluk içinde ise uyansın diye bana şarkı söyletiyorlar. Ama bu eski binanın sırlarını meydana çıkarmayı becerememişler, bu aşınmış toprağın derinliğini kazmamışlar! Ah! Albert'in babası, ya da halası olsaydım, onu bulmak için taş üstünde taş bırakmaz, onu bana geri versin diye ormanın tek bir ağacını ayakta tutmazdım.

Consuelo, düşüncelerinin içine dalarak kont Christian'ının küçük kilisesinden gürültüsüzce çıktı. Farkında olmadan kırlara açılan bir kapı bulmuştu. Ormanın patikaları arasında aylak aylak dolaşıyordu. Albert'i yeniden bulmak ümidini ona veren ve kahramanlıklarla bir içgüdünün önderliğiyle en vahşi, en çetin yerlerde aranıyordu. Hiç bir bayağı gönül çekmesi, hiç bir ölçüsüz hayalin gölgesi onu bu maceracı maksada sürüklemiyordu. Albert, onun hayal gücünü dolduruyor ve bütün rüyalarını kaplıyordu. Bu bir gerçektir, ama gözlerinde onu görmek ve kendisiyle tek başına buluşmak için eski ıssız yerlerde arayan ve genç kız için heyecan duyan güzel bir delikanlı değildi. Kurtarabileceğini, ya da büyük çabasının saflığı ile hiç değilse yatıştırabileceğini hayal ettiği talihsiz bir soydankişiydi o. Saygıdeğer bir hastaya bakmak, kaybolmuş bir çocuğu bulup annesine vermek için nasıl bir araştırma yapılsa, o da Albert'i öylece arıyordu. Kendisi de bir çocuktu. Bununla beraber onun içinde analık sevgisinin tanrısal bir esintisi vardı. Onda saf bir iman ateşli bir

iyilikseverlik, coşkun bir yiğitlik bulunuyordu. Tıpkı Jeanne d'Arc'ın vatanını kurtarmak için hayal edip işe başladığı gibi⁽¹⁾, o da samimi düşünceyi hayal ediyor ve ona başlıyordu. Verdiği kararın alaya alınıvereceğini ya da ayıplanabileceğini bir defa olsun aklına getirmiyordu. Amélie'nin içindeki kanın seslenişine, hattâ işin aslına bakılırsa aşk ümitlerine uyarak aynı tasavvuru neden düşünmediğini, bu işi yapmayı neden başaramadığını bir türlü kavrayamıyordu.

Çabuk çabuk yürüyordu. Hiç bir engel onu durduramıyordu. Büyük ormanın sessizliği ona ne keder veriyordu, ne de korku. Kumlar üstünde kurtların ayak izlerini görüyordu. Bununla beraber aç sürülerle karşılaşmaktan kaygılanmıyordu. Kendisini yaralanmaz bir hale getiren tanrısal bir el, âdeta onu dürtüyormuş gibiydi. Bütün gece sığ denizlerde şarkı söylemek için Tasso'yu ezberlemiş olan genç kız, yüce kalbli Ubalde'in, sihirli ormanın kütükleri arasında Renoud ile tanıştığı gibi, o da kendi tılsımı sayesinde yürüdüğünü tasavvur ediyordu.⁽²⁾ Sarmaşıklar ve kayalıklar arasında alnı gururla tutuşmuş, yanakları hafif bir kızılılıkla renklenmiş, narin ve hafif yürüyordu. Hiçbir zaman sahnedeki kahramanlık rollerinde bu kadar güzel olmamıştı. Bununla beraber kendisinin tiyatroya çıktığını düşünmediği şu anda artık sahneyi de düşünmüyordu. Zaman zaman dalgın düşüncelere gömülmüş, duraklıyordu.

— Ya onunla birdenbire karşılaşırsem, kendisini inandırabilecek ve huzur verebilecek ne söyledim? diye düşündü. Onun kafasını karıştıran şu derin ve esrarlı şeylerin hiç birini bilmiyorum. Onları, yepyeni görüntülerle kamaşmış gözlerinin önünde ancak yarı kaldırılmış, şiirli bir tülün arasından farkedebiliyorum. Benden pek üstün bir adam tarafından ortalarında yaşadığı bütün iyi düşünür insanların yanında pek akıllı bir deli tarafından dinlenmeye değer sözleri bulmak için belagat ve bilgi sahibi olmam, daha fazla büyük çaba harcamam ve iyiliksever olmam gerekecek. Haydi canım, zamanı gelince Tanrı bunları içine dolduracak, çünkü fikrimce boşuna arıyacağım, kendimi bilgisizliğimin karanlığı içinde daha fazla kaybetmiş bulacağım. Ah, ben de kont Christian gibi, rahibe Wenceslawa gibi bir çok din ve tarih kitabı okumuş olsaydım, sofuluğun bütün kurallarını ve kilisenin bütün dualarını ezberden bilseydim, onlardan mutlu bir yolda uygulanacak şartlardan bir tanesini bulabilirdim. Ama neticede ilmihâlin birkaç cümlesini şöyle böyle anladım ve aklımda tuttum. Hattâ ancak toplu halde söylenen ilâhilerle dua etmesini biliyorum. Müziğe karşı ne kadar duygulu olursa olsun, bu ilâhiyatçı bilgini bir kadansla, ya da bir şarkı cümlesiyle kandıramam. Adam sende! Bana öyle geliyor ki pek iyi, pek yumuşak başlı, ama kendi vatanlarının karları ve sisleri gibi, soğuk ve kararsız yakınları tarafından incelenmiş o bütün mezheplerden daha kararlı, daha içe işleyen bir güç var içimde.

Dağınık ve karışık bir alan üstünde yetişen şu ormanın geçit vermez patikalarında bir çok dönüp dolaştıktan sonra Consuelo kendini, zamanın elini kısıkanan bunca insan eli tarafından yıkılıp birbirinden ayırd edilmesi bir hayli güçleşen yıkıların ve kayaların yayıldığı bir tümseğin üstünde buldu. Burası vaktiyle, Albert'in ineceğine hattâ belki de gerçekten indiği Calixitin'lerin ünlü başkanı, korkunç kör Jean Ziska'nın emriyle yakılan bir köyün kalıntıları ile meydana gelmiş bir dağ değildi artık. Koyu ve kasvetli bir karanlığın uzayıp gittiği bir gece içinde, o devirde Saksonların imparator için korudukları Devletler Kalesine saldırmak üzere takımına kumanda eden yorulmak bilmez vahşi yüzbaşı kendisinden pek uzakta olmayan askerlerinin arasından birinin: "Melun kör, harekete geçmek için herkesin kendisi gibi ışıktan vaz geçtiğini sanıyor." diye fısıldadığını işitmiş bunun üzerine Ziska, her yerde atını ve arabasını süren, hattâ düşmanın hareketlerini, bulundukları alanın yüz biçimini kesin olarak kendisine anlatan dört fedakâr çömezinden birine dönerek, ya hafızasının sağlam oluşundan ya da görüş duyusu yerine geçen sezîş yetisinden olacak, "Burada yakın bir köy var mı?" demiş. Taborite'li klavuz: "Evet, sayın rahibim, sağda tepenin üstünde, tam kalenin karşısında bir köy var." diye cevap vermiş. O zaman Ziska homurdanması dikkatini çeken kırıgn askeri yanına çağırmış, ona: "Oğlum, demiş, karanlıktan şikâyet

ediyorsun. Tepenin üstündeki köye gidin, çabuk orasını ateşe verin. Alevlerin ışığında yürüyebilir ve dövüşebiliriz.”⁽¹⁾

Korkunç emir yerine getirilmiş. Yanmakta olan köy Taborite’lerin yürüyüşlerini ve saldırılarını aydınlatmış. Devler Şatosu iki saat sonra ele geçirilmiş. Orası, Ziska’nın eline geçmiş. Ertesi gün güneş doğarken köyün yıkıntıları ortasında kaledeki hareketleri gözlemek için askerlere bir düzlük işini gören tepenin tam üstünde köklerini sulayan bir sarnıç sayesinde etrafını çeviren alevlerin yakıcı etkisinden kendini korumuş olan sağlam, yemyeşil bir meşe ağacının ayakta kaldığına Ziska’nın dikkati çekilmiş, durum kendisine bildirilmiş. Ziska; “Bu sarnıcı biliyorum. Bu köyde oturan günahlılar bizden on kişiyi bu sarnıca attılar⁽²⁾, üstünü örten taş o zamandan beri kaldırılmadı. Cesetler Béal⁽³⁾ rahiplerinin eliyle kutsanmış bir toprak üstünde çürüdükleri için Romalı efendi (Bir ermiş haline getirdikleri gardiyan Pierre) yüzünden göklerin kapısına yönelenlerden, başıboş ruhlara inananlardan olmadığımıza göre varsın bu taş onlara bir anıt olarak kalsın. Kardeşlerimizin kemikleri bu sarnıçta huzur içinde dirlensin. Onların ruhu hâlâ yaşıyor. Çoktan başka ruhların kalıbını almıştır. Her ne kadar bu din şehidlerini tanımıyorsak da şimdi aramızda dövüşüyorlar. Köyde oturanlara gelince onlar alacaklarını aldılar. Meşe ağacına gelince o da yangınla alay etmek için çok iyi etmiş. Dinsizleri barındırmak kaderinden daha şeref-

li bir alinyazısı varmış onun. Bir darağacına ihtiyacı-mız vardı, işte bulundu. Dün manastırın içinde yakaladığımız ve arkamızdan gelmeleri için kendileri-ne söylediğimiz yirmi Augustin rahibini gidip getiri-niz bana. Şu yiğit ağacın yüksek ve alçak dallarına onları asalım. Bu süs ona büsbütün sağlık getirecek-tir.”

Bu emir verilince hemen yerine getirilmiş. O zamandan beri meşenin adına *Hussite*, sarnıcın taşına *korku taşı*, ıssız tepenin üstündeki yıkık köye de *Schreckenstein* denilmiş.

Consuelo, baron Amélie'nin bütün ayrıntılarıyla anlattığı bu hazin tarihsel olayı dinlemişti. Ama olayın geçtiği yeri ancak uzaktan gördüğü, ya da şatoya geldiği sırada etraf karanlık olduğu için yolun geçtiği sel çukurunun dibinde yıldırımla parçalanmış, köyde oturan hiç kimsenin, şatoda bulunan hiç bir uşağın bir çok yüzyıldan sonra bu korkunç anıta, Jean Ziska'nın bu çağdaşına karşı kendilerine musallat olan şu asılsız korku yüzünden onu parçalamak ve kaldırmak için cesaret bulamadıkları bu meşenin müthiş kalıntılarını görememişti.

Albert'in görüntüleri ve sezişleri, facialarla dolu bu yere daha heyecanlı bir özellik katmıştı. Bu yüzden Consuelo birden korku taşına rasgele sürük-lenip, yalnız olduğunu farkedince, hattâ üstüne oturunca cesaretinin kırıldığını, kalbinin garip bir şekilde burkulduğunu hissetti.

Albert'in söyledikleri bir yana, daha ziyade bu bölgedeki bütün dağların söyledikleri göz önünde tutulursa korkunç hayaletler, Schreckenstein'e musallat olmuşlar. Oldukça pervasız görünen avcılar bu yüzden avlarını gözetlemek için buradan uzaklaşıyorlarmış. Bu tepe şatoya pek yakın olmakla beraber baronun ve büyük av köpeklerinin peşlerine düşmelerine karşılık güvenilir bir sığınak bulan yaban hayvanlarının ve kurtların çokluk toplandıkları bir yerdi. Soğukkanlı olan Frédérick kendi hesabına şeytanın saldırma tehlikesine pek inanmıyordu. Zaten onunla göğüs göğüse boğuşmaktan ve boy ölçüşmekten korkmazdı. Davranışında, hattâ belli uğraşlarının düzeni içinde boy inanları bulunmadığı için tehlikeli bir etkinin köpekleri korkuttuğuna, onların bilinmeyen ve iyileşmesi imkânsız hastalıkları kaptıklarına inanmıştı. Tepenin yeraltı yollarından fışkıran ve belki de Hussite'lerin eski mezarı şu lânetli sarnıçtan gelen duru suyun akıntıları içine susuzluklarını gidermek için salıverdiği birçok köpeğini kaybetmişti. Schreckenstein'in dolaylarında olduklarını unuttukları zaman çift burunlu Saphyr'ine, şahini Pankin'e ısığının bütün kuvvetiyle bu yeri hatırlatıyordu.

Consuelo savaşmaya karar vererek ve korku nöbetlerinden utanarak bu uğursuz taşın üstünde bir an için oturmaya, ancak bu çeşit denemeleri yaptıktan sonra sâkin ruhuna yakışan bir ağırlıkla oradan uzaklaşmaya kendini zorladı. Ama etrafındaki eşyayı

kolaçan etmek için gözlerini kendisinin iki yüz ayak aşağıda farketdiği kömür haline gelmiş meşeye çevirdiği sırada taşın üstünde yalnız olmadığını, birisinin anlaşılması imkâsız bir şekilde yaklaştığını, en küçük bir gürültü çıkarmadan gelip oturduğunu gördü.

Bu adamın, hiç bir memlekete, hiç bir devre ait olmayan, sefaleti hemen hemen pislik derecesine varan tarif edilmez bir elbise ile örtülü, bir çekirge gibi çengelli, cılız, biçimsiz bir vücudun üstünde sallanan yuvarlak kocaman, aptal bir başı vardı. Garipliğine ve birden ortada belirmesine rağmen bu insan yüzü korkunç değildi. Çünkü onda hiç düşman yüzü yoktu. Tatlı ve içi okşıyan bir gülümseme, geniş ağzının üstünde koşuyor, hattâ çocukça bir ifade, dalgın bakışının, telâşlı hareketlerinin ortaya koyduğu akıl sakatlığını hafifletiyordu. Consuelo, kendini, kimsenin kesin olarak yardıma gelemeyeceği bir yerde bir deli ile yalnız başına görünce, bu kaçığın yönelttiği sevgi dolu gülmelerine ve ardı ardına verdiği selâmlara rağmen gerçekten korktu. Onu kızdırmamak için baş işaretlerine ve selâmlarına kendinin karşılık vermeye zorunlu olduğunu sandı. Ama sapsarı kesilmiş ve tirtir titreyerek telâşla ayağa kalktı ve oradan uzaklaştı.

Deli onun peşine hiç düşmedi. Hattâ ona seslenmek için de bir şey yapmadı. Yalnız gözleriyle onu izlemek için korku taşının üstüne çıktı. Sonra Consuelo'nun anlamadığı Bohemce bir takım sözleri tekrar-harak bacaklarını kollarını oynatıp sıçrayarak tak-

kesi ile onu selâmlamaya devam etti. Consuelo ondan bir hayli uzaklaştığını görünce bu adama bakmak, onu dinlemek için kendinde biraz cesaret buldu. Az önce içinden insanların hor görmelerinden ve yüzüstü bırakmalarından acı duyan, hınç duyan şu zavallılardan birinin kendisini korkutmuş olmasını ayıpladı. Kendikendine şöyle dedi: “İyiliksever bir deli; belki de aşk yüzünden deli olmuş biri⁽¹⁾. Belki de başka bir yerde oturmaya cesaret edemediği, ve neşesini kaçırmadıklarına göre, ifritlerin, hayaletlerin hemsoylarından daha insanca hareket ettikleri için şu lânetlik kaya üstünde küçümsenmeye ve duygusuzluğa karşı ancak bir sığınak bulmuş. Kırıl-şan sakalı ve kanburlaşan sırtı ile küçük bir çocuk gibi keyifli keyifli gülen zavallı adam! Mademki Tanrı sana ancak neşeli fikirler gönderiyor, mademki olma-ya pek hak kazandığın o lırgın ve adamcıl hali sana vermiyor, o halde elbette seni koruyor, felâketin içinde seni kutsuyor”.

Deli, genç kızın yürüyüşünü yavaşlattığını görünce, sanki onun iyilik dolu bakışını anlamış gibi, aşırı bir çabuklukla Bohemce bir takım şeyler söylemeye başladı. Sesinde, çirkinliğine aykırı düşen son derece bir tatlılık, içe işleyen bir büyü vardı. Onun dilinden anlamayan Consuelo sadaka vermeyi düşündü. Cebinden bir bozuk para çıkardıktan ve koyduğu yeri işaret etmek ve ona göstermek üzere kolunu kaldırdıktan sonra parayı iri taşın üstüne koydu. Ama deli ellerini birbirine sürterek ve genç kıza kötü bir Almanca ile:

— Boşuna, boşuna! Zdenko hiç bir şey istemez. Zdenko mutludur! Zdenko'nun tesellisi, tesellisi var! diyerek daha kuvvetle gülmeye başladı.

Sonra sanki uzun zamandan beri aradığı bir sözü hatırlamış gibi, çok kötü söylemesine rağmen, anlaşılmaz bir sevinç gösterisi ile haykırdı:

Consuelo, Consuelo, Consuelo de mi alma.

Consuelo şaşırarak durdu, ona İspanyolca:

— Beni neden böyle çağırıyorsunuz? diye bağırdı. Bu adı size kim öğretti, size söylediğim dili anlıyor musunuz?

Consuelo'nun sabırsızlıkla cevap beklediği bu sorulara karşı deli kendiliğinden büyülenmiş bir insan gibi ellerini uğuşturarak durmadan sıçradı. Zaten sesinin ahengini yakalamaktan uzak, konuşkan bir kuşun kendisine öğretilen bir sözü hecelemeği denediği ve tabii ötüşünün cıvıltısı ile ara verdiği gibi sevinçli haykırışlarla ve gülmelerle, apayrı bir ahenk içinde, adını tekrarladığını duydu.

Tekrar şatonun yolunu tutarken Consuelo şu düşüncelere daldı: “Bu ıssız yerlerde karşılaştığım ilk vahşi adam bana kafasından gerçek adımı söyleyecek kadar gerçek kişiliğimin sırrını meydana çıkaran acaba kim? Bu deli, bir tarafta beni görmüş olabilir mi? Bu insanlar gezerler, belli de Venedik’de benimle aynı zamanda bulunmuştur?”

Saint Marc meydanında ve rıhtımlarda görmeye alışık olduğu bütün dilencilerin bütün serserilerin

yüzünü boşuna hatırlamaya çalıştı. Ama hafızasında korku taşının üstünde gördüğü bu delinin yüzü hiç belirmedi.

Ama iner-kalkar köprüyü geçtiği zaman daha mantıklı, daha ilginç bir kıyaslama aklına geldi. Şüphelerini aydınlatmaya karar verdi. Hattâ giriştiği aramada, amacından hiç bir şey eksilmediğini göerek kendini gizlice tebrik etti.

XXXVI

İçini hareketle ve ümitle dolu hissedenden Consuelo, kendini yorgun ve sessiz ailenin ortasında bulunca, derin bir üzüntüye kapılan bu insanların uyuşukluğunu kafasının içinde sert bir şekilde yaptığı suçlandırmayı ayıpladı. Kont Christian ve rahibe kahvaltıda hemen hemen bir şey yemediler. Hattâ şatonun papazı karnını doyurmaya cesaret edemedi. Amélie şiddetli bir iç sıkıntısı ile buhran geçiriyormuş gibiydi. Sofradan kalktıkları zaman ihtiyar kont, Albert'in geri geleceğini sandığı ada tavşanı ağlının kumlu yolunu seyrediyormuş gibi pencerenin önünde biraz durdu, sonra "aynı şekilde sona erecek olan bir gün daha," der gibi başını kederle salladı.

Consuelo, bu insanların büyük bir takdirle ve özel bir ilgiyle dinledikleri Porpora'nın son dinsel bestelerinden bir kaçını klavsende parmaklarını gezdirip onlara ezberleterek oyalamaya çalıştı. Bu insanlar pek üzgün görmesi, beslediği ümidi onlara

söyliyememesi kendisine ıstırap veriyordu. Ama kontun tekrar kitabını, rahibenin iğnesini ellerine aldıklarını ve beyaz mavi birkaç örgünün ortasına bir süslemenin yapıp yapılmayacağına karar vermek için ihtiyar kadın işinin başına oturduğu zaman genç kız, şefkatli Wenceslawa'nın usta ve sebatlı elleri altında arada sırada gizli, işe yaramaz bir gözyaşı ile ıslanan en parlak çiçeklerden binlercesi iyiliklerinin üstünde açılıyormuş gibi görünürken aşıktan ve yorgunluktan bitkin bir hale gelen belki de yıldırım gibi vuran bir sara ile olduğu yere mihlanıp yılanları ve kurtların saldırısına uğrıyarak soğuk bir taşın üstüne uzanmış olan Albert'in üstüne derin ilgisini yöneltmekten kendini alamadı.

Consuelo, küskün duran Amélie ile konuşmaya başlayınca, garip bir şekilde giyinen ve her rasladığı insana çocuk gibi gülerek civarda dolaşan şu çok biçimsiz delinin kim olduğunu sordu.

Amélie:

— Ha, dedi, bu Zdenko'dur. Gezilerinizde henüz onu görmemiş miydiniz? Muhakkak her yerde insanın karşısına çıkar, çünkü hiç bir yerde duramaz.

Consuelo:

— O adamı ilk defa bu sabah gördüm, dedi. Schrecknestein denilen yerin sahibi olduğunu sandım.

— Gün doğarken oraya gittiniz demek? Sevgili Nina'cığım, kimseye zararı dokunmayan bunak

Zdenko'dan daha kötü insanlarla karşılaşabileceğiniz bu ıssız yerde sabahın erken saatinde böyle yalnız başınıza gittiğinize göre sizin de bir deli olduğunuza inanmaya başlıyorum.

Consuelo gülümseyerek karşılık verdi:

— Aç bir kurtla karşılaşacağım için mi? Babanız sayın baronun karabinası, galiba bütün memleketi korumaktadır.

Amélie:

— Sadece, dedi, vahşi hayvanlar söz konusu değil. Memleket, hayvanlara nisbetle daha kötü yaratıklarla, serserilerle, haydutlarla dolu olduğu için sandığınız kadar emin değilsiniz. Sona eren savaş bir çok aileyi yokettiği için birtakım dilenciler uzaklara giderek ellerinde tabanca, sadaka istemeye çok alışmışlardır. Avrupa'da ortaya çıkmaya başladıkları zaman bir yere tıkmak için gelen ve Fransada, dağlarımızın yerli halkı imiş gibi Bohemya'lılar diye bize şeref verdikleri kum gibi çok pis çingeneler kaynaşmaktadır. Her yerden koğulan, sürülen, silahlı bir adam karşısında alçalan, yaltaklanan bu insanlar, sizin gibi genç bir kıza saldırabilirlerdi. Tehlikeli gezilere karşı duyduğunuz zevk yüzünden sevgili Porporina'cığım kadar akıllı olmaya çalışan bir kim-senin münasebetsiz bir hareketle karşılaşabileceğinden korkarım.

Consuelo şöyle cevap verdi:

— Sevgili baron, karşılaşacağım tehlikelerin yanında kurt dişi size pek hafif bir tehlike gibi görünür-

yorsa da, itiraf edeyim ki, ben kurt dışından çingenerinkinden çok daha fazla korkarım. Onlar, benim eski tanıdıklarımıdır. Genel olarak, zayıf, fakir, zulüm görmüş insanlardan korkmak güç geliyor bana. Sanıyorum ki, onların her zaman güvenleriyle, yakınlıklarıyla kendisine çeken taraflarını söyleyeyeceğim. Onlar ne kadar çirkin olurlarsa olsunlar, ne kadar pis gezerlerse gezsinler, ne kadar hor görünürlerse görünsünler kendileriyle özel bir şekilde ilgilenmemek benim için imkânsız.

Amélie gittikçe artan öfkeli bir eda ile haykırdı:

— Maşallah sevgili dostum! Albert'in dilencilere, haydutlara ve delilere karşı beslediği o cânım duygular bakın işte sizde de gelişmiş. Şu sabahlardan birinde sizi, hoşunuza giden Zdenko'nun biraz kirli, ama hiç de emin olmıyan koluna dayanarak, Albert gibi dolaştığınızı görürsem hiç de şaşmam.

Bu sözler Consuelo'ya konuşmanın başından beri beklediği ve arkadaşının acı lâkırdılarını hafifleten ışıkl bir ok gibi gelip çarptı. Consuelo gizlemesini hiç düşünmediği bir memnurluk edâsiyle sordu:

— Demek kont Albert, Zdenko ile dostça geçinebiliyor, öyle mi?

Amélie, horgören bir eda ile cevap verdi:

— Zdenko, onun içlidişli adamı, en kıymetli dostudur. Gezilerinin arkadaşı, sırlarının sırdaşıdır. Diyorlar ki, şeytanla kendisi arasında Zdenko postacılık ediyormuş. Albert'le Zdenko, yalnız onlar,

korku taşının üstüne gidip, en garip tanrısal şeyleri okumaya cesaret edebiliyorlar. Albert'le Zdenko'nun, yalnız onların, çamlarımıza gelip konaklıyan çingenelerle beraber otların üzerine oturmaktan, bu insanların çanaklarında hazırladıkları iğrenç yemekleri paylaşmaktan yüzleri kızarmaz. Onlar buna kutsal şarap töreni adı verirler.⁽¹⁾ Hattâ denilebilir ki bu, her cins insanın yapabileceği kutsal şarap törenidir. Ah! Amca oğlum Albert doğrusu ya ne kadar da arzu edilir bir koca, bir sevgili! Az önce pis bir çingenenin elini sıkan bir el içinde nişanlısının elini tutacak, sonra Zdenko'nun içinden içtiği aynı kapla kutsal şarabı içmiş bu ağıza onun elini götürecektir.

Consuelo dedi ki:

— Bütün bunlar eğlenceli şeyler olabilir, ama bana gelince ben bundan bir şey anlamıyorum.

Amélie hemen cevap verdi:

— Çünkü tarihe karşı bir ilgi duymuyorsunuz, çünkü amca oğlumun garip tapınmalarını ve muamelelerini bilimsel bir şekilde size açıklamak için bir kaç günden beri gırtlığımı yırtarak söylediklerimi, Protestanlara, Hussite'lere ait bütün anlattıklarımı iyice dinlememişsiniz. İki şekil altında yapılan kutsal şarap töreni yüzünden Roma Kilisesi ile Hussite'ler arasında çıkan büyük kavgaları size söylemedim mi? Bâle'deki ruhanî meclis, bakınız şöyle yaman bir muhakeme ile, İsa'nın eti de, kanı da her iki tür altında eşit ve aynı şey olduğunu ileri sürerek hattâ birini yiyen, ötekini içmiş sayıldığını, dinsizlere şarap

cinsi altında İsa'nın kanını vermenin kutsala saygısızlık olduğunu bildirmişdi('). Anlıyor musunuz?

— Bana öyle geliyor ki, ruhanî meclisin büyük papazları da fazla bir şey bilmiyorlar. Daha mantıklı hareket etmek için kutsal şarap töreninin yararsız olduğunu söyleyebilirlerdi. Ama kutsala saygısızlık! İnsan ekmek yerken neden kanı da içmiş olsun?

— Çünkü Hussite'ler son derecede kana susamışlardı. Ruhani meclisin büyük papazları onların yayıldığını iyice görüyorlardı. Onlar da milletin kanına susamışlardı. Ama papazlar bu kanın altından olan cinsini içmek istiyorlardı. Roma kilisesi milletlerin hayat öz suyuna ve fakirlerin emek ve alın terine acıkmış ve susamışlardı. Fakirler ayaklandılar. Manastırların içinde, piskoposların kaftanları üstünde bulunan alın terlerini ve kanlarını geri aldılar. Size söylediğim gibi millî bağımsızlık duygusunun ve yabancıya karşı kinin gelip toplandığı kavganın bütün temeli işte bu. Ekmek şarap töreni yüzünden çıkan kavga bir senbol oldu. Roma ve onun papazları altından ve kıymetli taşlardan yapılmış kadehler içinde dinsel törenler yapıyorlardı. Hussite'ler, Roma kilisesinin ihtişamını horgörmek, havarilerin fakirliğini yalanlamak için tahta kadehler içinde dinsel tören yapmakla övünüyorlardı. İşte bu yüzden Albert geçmişteki bu ayrıntının bütün değerini, bütün mânasını kaybettikten sonra, Hussite olmayı kafasına koymuştur. Jean Husse'ün mezhebini Jean Husse'den daha iyi anladığını iddia eden Albert, türlü

türlü kutsal şarap törenleri yaratıyor, hattâ dilencilerle, dinsizlerle, aptallarla yollar üstünde kutsal şarap töreni yapmak üzere gidiyor, her saatte ve herkesle kutsal şarap töreni yapmak Hussite'cilerin hastalık derecesine varan bir merakıydı.⁽¹⁾

Consuelo dedi ki:

— Bütün bu anlattıklarınız pek garip şeyler. İtiraf edeyim ki, fikrimce bunlarda, kont Albert'de ancak hezeyana varacak kadar heyecanlı bir vatanseverliği gösterebilir. Fikir belki derindir, ama gösterdiği şekiller bakımından böyle ciddi bir insan için pek çocukça görünüyor, bana. Gerçek şarap ve ekmek âyini daha ziyade bir sadaka mı olacak? Şüphesiz etrafına topladığı insanların anlamadıkları modası geçmiş törenlerin ne mânası var?

— Sadaka dediniz de aklıma geldi. Albert bunda da kusur etmez. Eğer ona bırakılsaydı hemen bütün servetinden kurtulurdu. Kendi hesabıma ben bu servetin dilenciler elinde eridiğini görmek isterim.

— Peki ama neden böyle bir şeyin olmasını istiyorsunuz?

— Çünkü babam beni bir kaçıkla evlendirirken şu uğursuz zenginlik fikrini ileri sürüyordu.

Amélie muzip bir eda ile sözlerine şunları ekledi:

— Sevgili Porporina'cığım, şunu bilmelisiniz ki, ailem bu hoşâ giden tasavvurdan hiç vaz geçmedi. Şu son günlerde amca oğlumun aklı bulutlar arasında

kaçamak bir güneş ışını gibi parlayınca babam göstermekte elverişli olduğunu tahmin ettiğimden daha fazla bir kudretle gelip üstüme saldırdı. Oldukça sert bir kavgaya tutuştuk. Bu kavganın sonunda anladım ki, onlar, bir kalenin açlıkla içerden kazanılması gibi, tutukluğun cansıkıntısı ile beni yenmeyi deneyecekler. Eğer ben böylece zayıf düşer ve ağır bir yükün altında ezilirsem kendisinin, benim, hattâ dünyada bu iş için tasalanmıyormuş gibi görünen üçüncü bir kişinin istememesine rağmen, Albert'le evlenmem gerekecek.

Consuelo gülerek cevap verdi:

— Hah! Tamam. Sözün üstüne geldik! Bu iğnelemeyi bekliyordum. Bu sabah sizinle bu konuyu konuşmak şerefini bağışlamış bulunuyorsunuz bana. Memnunlukla bu iğnelemeyi kabul ediyorum. Çünkü bu küçük kıskançlık güldürüsü içinde kont Albert'e karşı itiraf etmek istemediğiniz çok daha kuvvetli bir sevgi kalıntısı görüyorum.

Genç baron şiddetle bağırdı:

— Nina! Böyle bir sevgi kalıntısını gördüğünüzü sanıyorsanız bu meseleyi anlama kabiliyetiniz azmış sizin. Eğer buna memnun olarak bakıyorsanız bana karşı sevginiz azmış diyeceğim. Belki gururuma fazla düşkünüm, ama duygularını saklıyan bir insan da değilim. Size bunu söyledim: Albert, sizi benden üstün tuttuğu için ona kızıyorum. Yoksa size değil. Bu üstün tutma izesaygımı yaralıyor, ama ümit verici eğilimimi okşuyor. Uzun zaman karşı koyduğum,

ama sonunda acıma ve aşk karışımı bulunmadan bende uyandırdığı bu nefreti haklı göstererek, ona beni kurtaran güzel bir deliliği size karşı yapmasını bana arzu ettiriyor.

Consuelo tatlılıkla cevap verdi:

— Dilerim Tanrıdan bu, tutkunun bir konuşması olsun da, gerçeğin bir konuşması olmasın. Çünkü böyle bir konuşma pek insafsız bir kişinin ağzında pek acı bir gerçek olurdu.

Amélie'nin bu konuşmaya kattığı tatsızlık ve öfke, Consuelo'nun yüce ruhunda az bir izlenim bıraktı. Birkaç dakika geçince artık yalnız giriştiği işi düşünüyordu. Kendini okşıyan şu Albert'i ailesine tekrar getirmek rüyası biteviye uğraşları üstüne bir çeşit saf sevinç serpiyordu. Onu korkutan ve o zamana kadar hamarat ve çalışkan yaradılışına pek yabancı, pek aykırı bir hastalık olduğunu görüp, kendisini ölü bir hale getiren can sıkıntısından kurtulmak için bunu muhakkak yapmalıydı. Gerçeği söylemek gerekirse dikkatsiz ve dikbaşı öğrencisine uzun ve tatsız bir ders verdikten sonra sesini çalıştırmaktan ve eski bestecileri incelemekten başka geriye yapacak bir şey kalmıyordu. Ama kendisinde hiç bir zaman eksilmeyen bu teselliye inatla karşı gelinmişti. Amélie, içe sıkıntı veren avâreliği ile her an geliyor, konu dışı çocukça sorularla, ya da fikirlerle onu durduyordu. Ailenin öteki insanları korkunç derecede neşesizdiler. Albert'in kaybolmasının üstünden beş gün geçmişti. Bu kayboluşunun her geçen günü,

önceki günlerin perişanlık ve üzüntüsünü bir kat daha arttıyordu.

Consuelo öğleden sonra bahçeler arasında dolaşırken kırları kendilerinden ayıran hendeğin kenarında Zdenko'yu gördü. Tek başına konuşmaya çabalıyor gibiydi. Hattâ halinden kendine bir hikâyeye anlattığı söylenebilirdi. Consuelo arkadaşını durdurdu ve bu garip adamın söylediğini, kendine tercüme etmesini rica etti.

Amélie omuzlarını silkerek dedi ki:

— Saçma sapan ve mânasız kuruntuları size tercüme etmemi nasıl istiyorsunuz? Eğer öğrenmeyi çok arzu ediyorsanız ağzının içinde gevelediği şeyler şunlar:

“Vaktiyle kapkara, kapkara ulu dağlar yanında, kıpkızıl, kıpkızıl ulu dağlar yanında süt gibi beyaz ulu bir dağ varmış...”

Bu sözler sizi çok mu ilgilendiriyor?

— Belki. Eğer sonunu öğrenebilirim. Bohemce öğrenmek için neler vermezdim. Bu dili öğrenmek istiyorum.

— İtalyanca, ya da İspanyolca kadar pek kolay değil. Ama siz öyle çalışkansınız ki, eğer isterseniz başarsınız bu işi. Eğer bu iş size zevk verebilirse bende bu dili size öğretirim.

— Eğer siz bunu yaparsanız ben de size bir meleksiniz diyeceğim. Bununla beraber öğrenciliğinizde gösteremediğiniz sabrı öğretmenliğinizde göstermek şartıyla.. Ya şimdi şu Zdenko ne diyor?

— Şimdi dağlardan söz açıyor:

“Kıpkızıl dağ, neden kapkara dağı ezdin? Ya sen süt beyazı dağ, neden kara kapkara dağın ezilmesine izin verdin?”

Bu sırada Zdenko, Consuelo’nun gönlüne kadar işleyen kopuk, zayıf, ama doğru ve tatlı bir şarkı söylemeye başladı. Bu şarkı şöyle diyordu:

— Ak dağlar, elbiselerinizi yıkamak için kırmızı dağın bol bol suyu gerek.

“Cinayetlerle kararmış, avârelikle aklaşmış elbiseleriniz, yalanla kirlenmiş elbiseleriniz, gururdan parlayan elbiseleriniz.”

“Bakın ikisi de yıkanmış. Çok iyi temizlenmiş, rengini değiştirmek istemiyen elbiseniz, eteklerini sürümeyen elbiseleriniz.”

“İşte kıpkızıl dağlar, kıpkızıl dağlar! Onları yıkamak için size göğün bütün suları, göğün bütün suları gerek.”

Consuelo arkadaşına sordu:

— Bu şarkıyı içten gelerek mi söylüyor, yoksa memleketin eski bir şarkısı mı(’)?

Amélie cevap verdi:

— Bunu kimse bilmez. Zdenko, kaynakları tükenmez doğuştan bir şair, halk şarkılarını ustaca birbirlerine ekliyen bir bilgindir. Köylülerimiz onu dinlemeyi çok severler. Kendisinin deliliğini tabiatın bir talihsizliğinden daha ziyade Tanrı’nın bir bağışı

sanarak ona bir ermiş gibi saygı gösterirler, onu beslerler, iyi bakarlar, memlekette iyi bir evde oturmasını, en iyi elbiseyi giymesini isterler. Çünkü herkes onu evinde konuklamak için yarışır. O bir mutluluk muskası bir talih kâhini diye tanınır. Hava bozulduğu sırada Zdenko oradan geçse “bir şey yok, dolu buraya düşmeyecek”, derler. Mahsul kötü olursa Zdenko’ya şarkı söylemesi için yalvarırlar, ne zaman bol ve verimli yıllar için söz verirse daha iyi geleceği beklemek için, bulundukları zamanı hoş görürler. Ama Zdenko hiç bir yerde oturmak istemez. Avâre yaradılışı onu ormanlar içine sürükler, geceleyin nerede barındığını, yağmur ve fırtınada nerede sığındığını bilen hiç kimse yoktur. On yıldan beri Devler Şatosunun damından başka bir dam altına girdiği görülmemiştir. Çünkü atalarının bütün memleketin evlerinde oturduğunu ve kendisine onların önünde görünmesi yasak edildiğini iddia eder. Bununla beraber Albert’in arkasından odasına kadar gelir, çünkü köpeği Cynabre kadar Albert’e bağlıdır. Kendisini ona bağışlamıştır. Bu kadar vahşi bağımsızı keyfine göre kendine bağliyan, hatta bitmez tükenmez neşesini, sonu gelmez şarkılarını, yorulmak bilmez gevezeliğini bir sözle kesebilen tek ölümlü Albert’di. Derler ki, Zdenko’nun çok güzel bir sesi varmış. Ama bu sesi konuşarak şarkı söyleyerek gülerken tüketmiş. Her ne kadar elli yaşlarında bir adam gibi görünürse de aşağı yukarı Albert’le yaşıttır. Çocukken arkadaş olmuşlar. O sırada Zdenko

ancak yarı deliymiş. Eski bir aileden gelen Zdenko atalarının biri Hussite'ler savaşında büyük bir dedikoduya sebep olmuş. Büyükleri onun vücut yapısındaki çelimsizliği görerek manastıra soktukları için, oldukça kuvvetli bir hafıza kabiliyet gösteriyormuş. Uzun zaman rahip yamağı elbisesi içinde bir dilenci kılığında görülmüş. Ama sert kuralların boyunduruğu altında girmeye hiç bir zaman zorlanamamış. Manastırın papazlarından biri ile ve dini bütünlerin hediyeleriyle yüklü bir eşekle beraber onu dolaşmaya gönderdikleri zaman heybeyi de, eşeği de bırakmış. Ormanların dibinde uzun tatil günlerini geçirmeye gitmiş. Albert uzun yolculuğuna çıkınca Zdenko derin bir kedere gömülmüş, kişiliğinden vaz geçmiş. Büsbütün serseri olmuş. Kara sevdası yavaş yavaş azalmış ama, huyunun gariplikleri ortasında her zaman pırıl pırıl yanan zekâsı büsbütün sönmüş. Artık birbirini tutmayan sözlerden başka bir şey söylemez olmuş. Onda her türlü anlaşılmaz birtakım meraklar belirmiş. Sonra da gerçekten delirmiş. Daima metin, saf ve zararsız olduğu için deliden ziyade budala olduğu söylenebilir. Köylülerimiz ona *saf kalbli* derler ve başka da bir şey söylemezler.

Consuelo dedi ki:

— Bu zavallı adam hakkında bana söylediğiniz bütün şeyler bende ona karşı bir yakınlık duygusu uyandırıyor; onunla konuşmayı ne kadar isterdim. Biraz Almanca biliyor mu?

— Anlar, hattâ şöyle böyle konuşabilir. Ama bütün Bohemya köylüleri gibi bu dilden dehşet duyar. Zaten gördüğünüz gibi hülyaları içine öyle gömülmüştür ki, eğer ona bir şeyler sorarsanız cevap vereceği pek şüphelidir.

Consuelo:

— Onunla, dedi, kendi dili ile konuşarak dikkatini üstümüze çekmeyi deneyebiliriz.

Amélie, Zdenko'ya iyi olup olmadığını bir şey isteyip istemediğini Bohemce sorarak bir kaç defa seslendi. Ama ne yere doğru eğilmiş başını kaldırtabildi, ne de gülerek her düşündüğünde büyük bir memnunluk gösterip yuvarladığı, beyaz, kırmızı, kara üç çakıl taşı ile uğraştığı küçük oyunu durdura-bildi.

Amélie:

— Görüyorsunuz ki, boşuna. Aç olmadığı, ya da Albert'i aramadığı zaman bizimle hiç bir zaman konuşmaz. Her iki halde de şatonun kapısına gelir. Eğer açsa kapıda durur, istediği şey ona verilir. Teşekkür eder, çekilip gider. Eğer Albert'i görmek isterse içeri girer, gidip odasının kapısını vurur. Bu kapı ona hiç bir zaman kapalı tutulmamıştır. Eğer Albert çalışıyorsa orada korkak bir çocuk gibi sessiz ve sâkin kalır. Eğer Albert onu dinlemeye hazırsa neşeli ve uzun saatler geçirir. Göründüğüne göre sevimli amca oğlum hiç sıkılmadan onu dinler, hattâ ailenin hiç bir insanı ile bu kadar mutlu görünmez.

— Peki ama şimdi olduğu gibi kont Albert kaybolunca onu bu kadar candan seven, uzun yolculuğu sırasında neşesini kaybeden ve onun ayrılmaz bir dostu olan Zdenko bu ortadan yok olma olayında sâkin kalabiliyor mu? Hiç endişe göstermiyor mu?

— Hiç. Albert'in Ulu Tanrı'yı görmeye gittiğini, çok geçmeden döneceğini söylüyor. Albert Avrupa'da dolaştığı sırada hep söyledikleri buydu. Zdenko kafasında bu işi bu şekilde tasarlamıştır.

— Peki sevgili Amélie, Zdenko, gösterdiği güvenlikten memnun görüldüğüne göre bu işte hepinizden daha yetkili olabileceğinden şüphe etmiyor musunuz. Albert'in nerede olduğunu bildiğini, hattâ hezeyan ve uyuşukluk halinde iken onu gözlediğini hiç düşünmediniz mi?

— Bunu çok düşündük. Hattâ davranışları uzun zaman gözlendi; ama efendisi Albert gibi o da gözetlenmekten nefret ediyor. Köpekler tarafından izi bulunan bir tilkiden daha kurnaz hareket ederek bütün çabaları boşa çıkardı, bütün hileleri bozdu, bütün gözlemleri şaşırttı. İşine geldiği zaman galiba Albert gibi ona da gözden kaybolma vergisi bağışlanmış. Birkaç defa sanki içine gömülmek için yeri yarmış, sanki bir bulutun, içine girilmez tüllerine sarılmış gibi üstüne dikilen gözlerin önünde birdenbire yokoluvermişti. İşte bütün sofuluğuna rağmen şeytanın kudret alanında kafası pek kuvvetli işleyen halam Wenceslawa'nın ve adamlarımızın hiç değilse iddia ettikleri bu.

Ya siz sevgili baron, bu saçmalıklara inanıyor musunuz?

— Ben amcam Christian'nın fikrine inanıyorum. O, düşünüyor ki eğer Albert esrarlı üzüntüleri içinde ancak bu delinin yardımına ve desteğine muhtaç bulunuyorsa bu yardımı ve desteği kaldırmak çok tehlikeli olur ve Zdenko'nun hareketlerini gözliyerek ve hareketlere engel olmak Albert'i saatlerce ve günlerce onun özenlerinden, hattâ onun elinden yediği yemeklerden yoksun bırakmak tehlikesini göze almak demektir. Ama canım, lütfedin de başka bir şey konuşalım, sevgili Nina'cığım. Bu konuda bir hayli konuştuk. Bu budala adamın sizi ilgilendirdiği kadar beni ilgilendirmesine sebep yok, anlattıklarını, şarkılarını usanç verecek kadar çok tekrarladım, hattâ titrek sesi kulağımı tırmalıyor.

Consuelo arkadaşı tarafından sürüklenirken dedi ki:

— Bu sesin kulaklarınızda olağanüstü bir büyü yaratmayışına şaşıyorum. Ne kadar kısık olursa olsun, en büyük ses sanatçılarının sesinden daha fazla bir izlenim bırakıyor bende.

— Çünkü güzel şeylerden çabuk bıkıyorsunuz ve yenilik sizi oyuyor.

Consuelo karşılık verdi:

— Şarkısını söylediği dilin garip bir tatlılığı var. Hattâ melodileri, sandığınız gibi biteviye değil, tersine pek tatlı, pek orijinal fikirlerden meydana gelmiş.

Amélie tekrar söze başladı:

— Benim için biteviye. Onlardan bıktım. Başlangıçta, memleketin öteki insanları ile beraber eski şarkıların tarihsel bakımdan çok ilgi çekici olduğunu düşünerek onların sözlerine karşı bende bir ilgi uyandı. Ama Zdenko bu şarkıları aynı tarzda iki defa hiç bir zaman söylemediği için bunların doğaçtan sözler olduğuna inandım. Her ne kadar dağlarımız bu sözlerde kendilerine göre bir senbol bulunduğunu hayal ederlerse de dinlemeye değer olmadıklarını çabuk farkettim.

Consuelo, Amélie'den kurtulur kurtulmaz bahçeye koştu. Zdenko'yu aynı yerde, aynı oyunu oynarken buldu. Elbette bu adamın Albert'le gizli münasebetleri vardı. Consuelo kilere gizlice girerek rahibenin özene bezene kendi eliyle yuğurduğu undan ve baldan yapılmış çöreği bir tarafa saklamıştı. Çok az yemek yiyen Albert'in farkında olmadan daima kendisi için büyük bir özenle yapılmış bu çörekten yediğini hatırlıyordu. Onu beyaz bir mendille sardı ve mendili hendeğin üstünden Zdenko'ya atmak isteyerek ona rasgele seslendi. Ama Zdenko duymak istemiyormuş gib görüldüğü için kendi adını söylediği zaman delinin harekete geldiğini hatırladı. Adını önce Almanca söyledi. Zdenko işitir gibi oldu. ama deli o anda pek hüzünlü idi. Hattâ ona bakmadan içini çekip başını sallıyarak: "artık teselliymişim." demek ister gibi Almanca olarak "teselli! teselli!" diye tekrarladı.

Genç kız o zaman İspanyolca adının, sabahleyin olduğu gibi onda bir sevinç uyandırıp uyandırmıyacağını görmek için: Consuelo! diye bağırdı.

Zdenko birden çakıl taşlarını bıraktı ve başının üstünde takkesini salhyarak Bohemce pek canlı sözlerle, sevgi ve memnunluk ışıyan bir yüzle ona doğru kollarını uzatarak hendeğin kenarında hoplayıp sıçramaya başladı.

Consuelo çöreği atarken tekrar Zdenko'ya bağırdı: Albert!

Zdenko gülerek çöreği yerden aldı, ama mendili açmadı. Consuelo'nun anlıyamadığı için üzüldüğü bir takım sözler söylüyordu. Consuelo özel bir dikkat harcıyarak dinledi. Hattâ onu selâmlarken çocukça tekrarladığı bir cümleyi aklında tutmaya çalıştı. Müziğe alışık kulakları bu sözlerin tam söylenişini aklında tutmasına yardım etti. Hattâ koşa koşa kaçan Zdenko'yu gözden kaybettikten sonra bu sözleri küçük defterine Venedik imlası ile yazdı. Amélie'den mânasını sormak üzere sakladı. Ama Zdenko'dan ayrılmadan önce ona Albert'e duyduğu ilgiyi daha zarif bir şekilde hatırlatan bir şey daha vermek istedi. Sonra sesiyle yumuşayıp kendine doğru gelen deliyi yanına çağırarak, bir saat önce limonluktan topladığı hattâ kuşağında hâlâ tazeliğini ve hoş kokusunu devam ettiren bir çiçek demetini ona fırlattı. Zdenko demeti yerden aldı, selâmını tekrarladı. Haykırmalarına ve hoplamalarına yeniden başladı. Sonra ancak bir tavşanın kaçabileceği bir geçidin, sık çalıkların

içine gömülerek büsbütün gözden kayboldu. Consuelo kuzey doğu yönünde dalların tepelerindeki kımıldanışı görerek delinin hızlı koşuşunu birkaç dakika gözleri ile izledi. Ama çıkan hafif bir rüzgâr ormanın bütün dallarını oynatarak bu gözlemi boşa çıkardı. Sonra tasavvurunu gizlemeye her zamandan daha fazla bağlı, geri döndü.

XXXVII

Amélie, Consuelo'nun küçük defterine yazdığı ve hafızasında tuttuğu sözleri tercüme etmeye davet edilince, bu cümleden hiç bir şey anlamadığını söyledi. Bununla beraber kelime kelime tercüme etti:

Kendine haksızlık edilenden sana selâm olsun!

Amélie sözlerine şunu kattı:

— Delilikle suçlandırıldığı için haksızlık edildiğini söylemekle acaba Albert'den mi söz etmek istiyor? Şu Zdenko, hayal gücünüzü değerinden çok daha fazla uğraştırıyor.

Consuelo cevap verdi:

— Tasasız ve maddeye değer veren zekâların kavradığı ışıktan daha üstün bir ışık delilere mal etmek bütün memleketlerde bir halk inancıdır. Bulduğum sınıfın boş inanlarını devam ettirmeye hakkım var. Hattâ bir delinin bize anlaşılmasın gibi görünen birtakım sözler söylemesine, onların rasgele konuşmasına hiç bir şekilde inanmam.

Amélie:

— Köylülerimizin, dedi, yeni ve eski bütün kalıplaşmış sözleriyle uğraşan şatonun papazı bu sözün mânasını bilir mi bilmez mi, bil bakalım?

Sonra ihtiyar adama doğru koşarak Zdenko'nun sözlerini açıklamasını rica etti. Ama bu mânası anlaşılmaz sözler şato papazını korkunç bir ıstık gibi şaşırttı:

— Aman Yarabbi! Asil efendimiz, böyle bir kutsala küfrü nerede işitmiş olabilirler?

Amélie gülerek cevap verdi:

— Bu sözler kutsala küfürlerden biri olduğuna göre tabii anlıyamam. İşte bu yüzden tercüme etmenizi istiyorum.

— Söylediğiniz sözün kelime kelime tam Almancası şöyle: Kendisine haksızlık edilenden sana selâm olsun! Ama asıl mânasını öğrenmek istiyorsanız (söylemekte güçlük çekiyorum) bu sözleri söyleyene göre: “Şeytan sizinle beraber olsun.” demektir.

Amélie daha kuvvetle gülerek sözü tamamladı:

— Başka bir deyimle “canın cehenneme” Doğrusu güzel bir iltifat. İşte sevgili Nina'cığım, insan delillerle konuşursa ancak bunları öğrenir. Zdenko'nun pek sevimli bir gülümseme ile pek neşeli bir yüz buruşturması ile hiç de hoş olmayan bir dilekte bulunduğunu tahmin etmiyor muydunuz?

Şatonun papazı haykırdı:

— Zdenko'mu A! A! Evet, bu basmakalıp sözleri kullanan bu budala mı? Tanrı'ya şükürler olsun! Bu sözleri bir başkası ağzından kaçırdı diye titriyorum; meğer haksızmışım; bu dinsizliğin bütün çirkinlikleri ve maskaralıkları ancak bu kafadan çıkabilir. Bugün hemen hemen unutulmuş olan bu şeyleri nereden öğreniyor? Bunları ancak ona şeytan telkin edebilir.

Amélie karşılık verdi:

— Ama bu, her milletin kendi dilinde kullandığı pek kaba bir küfürdür. Katoliklerde başkalarından daha çok hata etmiyorlar mı?

Şatonun papazı:

— Buna inanmayınız, dedi, bu küfürleri ağızlarında dolaştıran aklını oynatmış olanlar için bir lânetleme değil, tersine bir övgü, bir hayır duadır. Bu küfür Hussite'lerden doğma Vaudois'ların mezhebi olan iğrenç bir mezhebin kurucusu Lollrad'lardan geliyor⁽¹⁾.

Amélie saf kalbli papazla alay etmek için ciddi bir tavır takınarak:

— Bu mezhepten başka bir çokları doğacak. Neyse sayın rahibim. Siz bize yakınlarını şeytanla barıştırmanın nasıl bir iltifat olabileceğini açıklayınız bakalım.

— Lollard'ların inandıklarına göre şeytan, insan cinsinin düşmanı değil, tersine onun efendisi, onun koruyucusudur. Lollard'lar şeytanın, haksızlığa, kıs-

kançlığa kurban gittiğini söyler, Onlara göre asıl gerçek ifritler büyük melek Mikâil ile şeytanı uçurma atan göklerin öteki hükümdarları idi. Buna karışılık Lucifer, Belzebuth, Astraroth, Astarte ve cehennemin bütün ejderleri masumdu. Hattâ nurun kendisi idi. Yine onların inandıklarına göre Mikâilin ve gururlu adamlarının saltanatı çok geçmeden son bulacak, şeytan ve lânetlenen alayı gökte yeniden itibar kazanıp asıl yerine oturacaktır, sözün kısası onlar şeytanı dinsizce bir mezhebin başı haline getirirler ve birbirlerine şöyle diyerek yaklaşırlar: Haksızlığa uğrayandan, yani kötü bilinenden ve haksız yere mahkûm edilenden sana selâm olsun. Yani o seni korusun ve sana yardım etsin⁽¹⁾.

Amélie kahkaha ile gülerек:

— Aman Nina'cığım, ne de elverişli koruyucuların varmış. Hattâ Zdenko'nun okuyup üflemlerinin etkisini yok etmek için onunla afsunlar okuyacak kadar ileri gitmen gerekirse şaşmam doğrusu.

Consuelo bu alaydan biraz şaşırıldı. O, şeytanın bir kuruntu, cehennemin, şairane bir masal olduğuna emin değildi. O anda Amélie'nin kahkahaları ile alaya aldığı şato papazı gülünç bir duruma düşmeseydi genç kız onun öfkesini ve korkusunu ciddiye alacaktı. Bir yandan boş inan, öte yandan dinsizlik arasına düşmüş olduğu bu çekişme yüzünden bütün çocukluk inançları içinde şaşkın, perişan hale gelen Consuelo o akşam duasını okumakta çok güçlük çekti. Şimdiye kadar incelemeyen kabul ettiği, ama

heyecanlı dininin artık kandıramadığı şu bütün sofuluk düsturlarının mânasını araştırıyordu. Şöyle düşünüyordu: “Görebildiğime göre Venedik’te iki çeşit sofuluk vardır. Rahibelerin, rahiplerin ve hattâ belki de daha uzaklara kadar uzanan halkın sofuluğu. Çünkü bu sofuluk dinin bütün sırları ile beraber ikinci derecedeki her türlü boş inanları, yani *Orco* (sığ denizlerin iblisi)’yu, *Malamcco*(¹) sihirbazlarını, altın arayıcılarını, falı, dini bütün rahibelerle arada sırada namuslu hareket eden rahiplerin maksatlarına erişmek için ermişlere sundukları adakları kabul eden kibar tabakanın, yüksek rahip sınıfının sofuluğu. Bu ancak bir hayalden ibarettir. Çünkü bu insanlar kendini göstermek ve müzik dinlemek için tiyatroya gider gibi kiliseye giderler. Hattâ hiç bir şeyin ciddi olmadığını, hiç bir şeyin vicdanları zorlamadığını, her şeyin bir şekil ve görenekten ibaret olduğunu düşünerek dinde hiç bir tarafı incelemeler. Anzoletto, hiç dini bütün değildi. Bu, benim üzüntülerimden biri oldu. Hattâ dinsizliğinden korkmakta ne kadar haklı imişim. Ya öğretmenim Porpora... Neye inanıyordu? Bunu bilemem. Bunun üstünde hiç bir açıklama yapmıyordu. Bununla beraber hayatımın en acılı, en görkemli anında bana Tanrı’dan, tannasal şeylerden söz etti. Lâkırdıları fazla dikkatimi çekmekle beraber içimde korku ve kararsızlık bıraktı. Galiba, dehâyı ve ilhamı ancak gururlarını yüzünden kendi benzerlerinin sevinçlerinden ve üzüntülerinden uzak kalmış olanlara gönderen kıs-

kanç ve saltuk bir Tanrı'ya inanmıştı. Bu amansız dini inkâr ederim, bana sevgiyi yasak eden bir Tanrı'yı sevmem. Öyle ise gerçek Tanrı hangisidir? Bana onu kim öğretecek? Zavallı annem, inanan bir kadındı; tasasız Amélie gibi ben de aklın biricik Tanrı olduğunu mu söyleyeyim? Ama o bile bu Tanrı'yı tanımıyor. Bu bakımdan onu bana öğretemez. Düşünceleri yönünden hiç kimse onun kadar kararsız değildir. İnsan dinsiz yaşayabilir mi? O halde neden yaşamalı? Neye göre çalışmalı? Eğer evrende beni yargılayan, bana cesaret veren, bana yardım eden, koruyan, kutsayan bir yüce varlık yoksa, evrende tek başıma kalan ben, neye göre merhametli cesur, açık kalbli, vicdanlı, dürüst olacağım? Bütün insan kötülüklerinin hayal kırıklığının üstünde bir aşktan, bir ümidden vazgeçmiyenler, hayata hangi kuvvetleri, hangi coşkuları kendinde duyabilirler?

Her zaman yapmaya alıştığı duasının basma kalıp sözlerini unutarak haykırdı:

— Yüce sahip! Ne yapacağımı öğret bana. Yüce aşk! Nasıl seveceğimi göster bana! Yüce bilgi neye inanacağımı anlat bana⁽¹⁾.

Bu şekilde duasını yaparak ve derin derin düşünerek geçen saatleri unuttu. Yatağına girmeden önce ayın aydınlattığı kırlara bir göz attığı zaman saat gece yarısını çoktan geçmişti. Penceresinden görünen manzaranın civardaki dağlar sebebiyle genişliği azdı. Ama son derecede hoş bir manzaraydı bu. Bir dere, arkasında başka boğazların ve kara çamlarla örtülü

başka dağların görünmesine imkân vermek için şurada burada yarı aralanarak ufku kapatan yükseklikleri değişik tepelerin dibindeki çayırarda, hafifçe dalgalı, dolambaçlı dar bir vadinin içinde akıyordu. Ufka doğru inen ayın ışığı canlı yeşilliğin, su birikintilerinin, sarmaşık ve yosunla kaplı kayaların, sözün kısası her şeyin karanlığa gömüldüğü bu kederli, ama gür tabiatın belli başlı düzlemleri ardında kayıp gidiyordu.

Çocukluğunda gezip dolaştığı bütün memleketleri bu memleketle kıyaslayınca, içine o zamana kadar doğmamış bir fikir zihnini kurcaladı. Gözlerinin altında serilen bu tabiatın ister vaktiyle Bohemya'nın bu kısmından geçip gitmiş olsun, ister buraya pek benziyen başka yerleri görmüş olsun, kendisi için yeni bir görünüşü yoktu. Şöyle düşünüyordu: "Anemle beraber o kadar yolculuk ettik ki, vaktiyle buralardan geçtiysem şaşmam. Dresden ve Viyana için belli bir hâtıram var. Bu hükümet merkezlerinin birinden ötekine giderken pekâlâ Bohemya'dan geçmiş olabiliriz. Bununla beraber şimdi önemli bir hanımefendi olarak oturduğum şatonun kilerinde misafir edilmişsek, ya da Zdenko'nun, artık öyle görmemekle beraber, benim eşidim, kardeşim olan serseri sanatçı Zdenko'nun dilendiği, ya da eski şarkılar söylediği şu kulübelerin birinin kapısı önünde şarkı söyliyerek bir lokma ekmek kazanmışsak doğrusu pek tuhaf bir şey olmuş."

O sırada bakışları daha yakın bir tümseğin üstünden tepesi görünen Schreckenstein'e doğru kaydı. Sanki ona bu uğursuz yer, gökün saydam lâcivertliğini hafifce boyayan kırmızımtırak bir ışıkla süslemiş gibi göründü. Nihayet öyle açık, öyle kuvvetli bir hal aldı ki, bunu artık duygularının bir yanılmasına yoramadı. İster bir çingene topluluğunun geçici bir konduğu olsun, ister bir haydudun mağarası olsun şu sırada Schreckenstein'in canlı varlıkların oturduğu bir yer olması gerçekten uzak olamazdı. Consuelo gerçeğin Tanrı'sına ateşli ve saf duasını okuduktan sonra halk tarihçisinin dağı doldurduğu o kötü görünmez varlıkların yaşadığına artık inanacak durumda değildi. Gecenin soğğundan korunmak için bu ateşi yakan daha ziyade Zdenko olamaz mıydı? Peki ama bunu yakan Zdenko ise şu sırada ormandaki kuru dalları Albert'i ısıtmak için yakmıyor mıydı? Schreckenstein'in üstündeki bu ışığı sık sık görmüşlerdi; bu ışıktan korku ile söz ediliyor, tabiat üstü bir olaya yoruluyordu. Onun, Ziska'nın kocamış meşesinin sihirli gövdesinden çıktığı bin defa söylenmişti. Ama artık *Hussite* yoktu. Olsa olsa sel çukurunun dibinde yatıyordu. Ama kırmızı ışık dağın tepesinde hâlâ parlıyordu. Bu esrarlı fener, araştırmaları Albert'in oturduğu sanılan köşeye doğru neden çekmiyordu?

Consuelo şöyle düşünüyordu:

— “Ey sofu ruhların uyuşukluğu! Sen Ulu Tanrı'nın bir lütfu musun, ya da kusurlu yaratıkların bir

sakatlığı mısın?” Aynı zamanda kendinin bu saatte Schreckenstein’e gitmek için cesareti olup olmadığını sordu. Ona acıma önderlik ettiği için elbette bu cesareti bulacağı cevabını verdi. Ama bu konuda boşuna hayal kuruyordu, çünkü şatonun geçit vermez duvarı bu tasavvurun gerçekleşmesi için ona hiçbir şans tanımıyordu.

Sabah olur olmaz içi büyük bir çaba ile dolu olarak uyandı ve Schreckenstein’e koştu. Orada her yer ıssız ve sessizdi. Korku taşının etrafındaki otlar insan ayağı ile çiğnenmemiş görünüyordu. Geceki konukların varlığına ait hiçbir belirti, hiç bir ateş izi yoktu. Dağın her tarafını dolaştı ve hiç bir ipucu bulamadı. Her taraftan Zdenko’ya saslendi. Adını bir kaç defa tekrarladı. Bildiği bütün dillerde “Teselli! Teselli!” diye haykırdı. Cynabre’in havlamasını uyandırmak için ıslık çalmayı denedi. Kendi İspanyolca ezgisinden bir kaç cümleyi, hattâ çok iyi hatırında tuttuğu Zdenko’nun Bohemce şarkısını söyledi. Hiç bir şey bu yaptıklarına cevap vermedi. Ayaklarının altında kuru eğrelti otlarının çıtırtısı, kayaların altında akan sel sularının hışırtısı ona cevap veren biricik gürültü idi. Boşuna yaptığı araştırmadan yorulduğu için korku taşının üstünde biraz dinlendikten sonra çekilip gidecekti. O sırada ayaklarının dibinde solmuş örselenmiş bir gül yaprağı gördü. Onu yerden aldı, kırısan yerlerini açtı; bunun ancak Zdenko’ya attığı demetin bir yaprağı olduğuna pek emindi. Çünkü dağda yaban gülleri yetişmiyor-

du. Zaten mevsimi de değildi. Bu çiçekler ancak şatonun limonluğunda bulunuyordu. Bu zayıf ipucu, gezintisinin görünüşte yararsız olduğu fikrini avuttu. Albert'i bulmak için ümit verecek yerin Schreckenstein olduğuna yavaş yavaş inanmaya başladı. Ama içine girilmesi imkânsız bu dağın hangi mağrasına saklanmıştı? Demek her saat orada bulunuyordu. Ya şu anda uyuşukluk hastalığının bir duygusuzluk nöbetine yakalanmıştı, ya da Consuelo sesinin Albert'in üstünde etki yaptığını tahmin etmekte aldanmıştı. Hattâ ona karşı gösterdiği heyecanı, hafızasında hiç bir iz bırakmamış olan bir delilik nöbetinden başka bir şey değildi. Consuelo bu son düşünce ile yakıcı bir kızılığın yanaklarına yükseldiğini hissetti ve hemen hemen bir daha buralara gelmemek için kendine söz vererek birdenbire Schreckenstein'den ayrıldı, bununla beraber getirdiği küçük yemiş sepetini oraya bıraktı.

Ama ertesi gün sepeti aynı yerde buldu. Ona dokunulmamıştı. Hattâ yemişleri örten yapraklar bir meraklı hareketle bozulmamıştı. Ya hediyesi küçümsemişti, ya da ne Albert, ne Zdenko oraya gelmişlerdi. Bununla beraber çam ateşinin verdiği kızıl ışık geceleyin dağın tepesinde parlıyordu.

Bu garip hâdiseyi gözlemek için Consuelo sabaha kadar uyanık kalmıştı. Sanki çok dikkatli bir el ayarlıyormuş gibi bir çok defa azalıp çoğaldığını görmüştü. Hiç kimse civarda çingene görmemişti. Hiçbir yabancı ormanın patikalarında bir iz bırakma-

mişti. Hattâ Consuelo'nun Korku taşındaki ışık olayı hakkında sorguya çektiği bütün köylüler kendisine cevap olarak kötü bir Almanca ile bu işi fazla kurcalamamasını, öteki dünyanın işlerine karışmamasını söylemişlerdi.

Bu arada Albert'in ortadan kaybolmasından tam dokuz gün geçmişti. Bu türlü kayboluşların bu en uzununu idi. Otuz yaşına basma olayını haber veren şu uğursuz kehanetlere katılan bu uzayıp, ailenin yeniden ümitlerini uyandırmaya elverişli değildi. Nihayet çırpınmaya başladılar. Kont Christian her saat yürekleri paralıyacak kadar acı acı göğüs geçiriyor, baron, hiç bir şey öldüremediği halde durmadan ava gidiyor, şatonun papazı olağanüstü dualar okuyordu. Amélie'nin artık ne gülmeye, ne de konuşmaya cesareti vardı. Rahibe de solgun, bitkin, ev işlerinde dalgın, dokuma işini unutmuş, sabahtan akşama kadar tesbih çekiyor, Meryem Ana'nın resmi önünde küçük mumlar diyor, her zamanki halinden bir kat daha kamburlaşmış görünüyordu.

Consuelo, Scherckenstein'de etraflı ve dikkatli bir araştırma yapılmasını teklif etmeyi göze aldı. Yaptığı araştırmaları açıkladı, gül yaprağı hâdisesini, dağdaki ışıklı tepeyi bütün gece dikkatle incelemeye başladığını, özel olarak rahibeye anlattı. Wenceslawa'nın bu araştırmalar için yapmak istediği hazırlıklar, Consuelo'yu içini döktüğüne çabucak pişman etti.

Rahibe Zdenko'nun varlığından emin olmalarını, gözdağı vererek onu korkutmalarını bir yandan baron, Hanz ve en cesur rahip yamaklarının meydana getirdiği toplulukla Schreckenstein'i sararken öte yandan şato rahibinin uğursuz taşın üstünde afsunlarını okumasını sağlamak üzere elli adamın silahlarla, meşalelerle silâhlandırılmasını istiyordu. Bu türlü ani baskının Albert'de pek şiddetli bir öfke uyandırması, belki de deliliğini son derece arttırması için birebir çare idi. Consuelo, nazik itirazlarda ve ricalarda bulunarak Wenceslawa'dan kendisine danışmadan hiç bir hareket yapmayacağına, hiç bir teşebbüste bulunmayacağına dair söz aldı. Sözün kısısı ona kesin olarak şu teklifi yaptı: Bir gece şatodan çıkacaklar, arkalarından yalnız şatonun papazı ile Hanz gelecek, rahip ile gidecekler, Schreckenstein'deki ateşi inceliyeceklerdi. Ama böyle bir karar rahibenin güçlerinin üstünde görüldü. Rahibe korku taşının üstünde Sabat'ın dinsel tören yaptığına inanmıştı. Neticede Consuelo'nun elde edebildiği bütün şey şu oldu: Gece yarısı ona kapıyı açacaklar, baron ve iyi niyetli bir kaç insan silâhsız olarak büyük bir sessizlikle arkasından geleceklerdi. Yaş olması, iyi gitmeyen sağlığı yüzünden zararlı bir gece gezintisine hazır olmadığı halde bunu öğrenirse bu işe katılmak isteyeceği için yaptıkları hazırlığın kont Christian'dan saklanması uygun görüldü.

Her şey Consuelo'nun istediği gibi oldu. Baron, şatonun papazı ve Hanz onunla beraber geldiler.

Consuelo, yanındaki insanlardan yüz adım ötede yürüyordu. Bradamente⁽¹⁾ ye lâayık bir cesaretle Schreckenstein'e çıktı. Ama yaklaştıkça sivri kayanın çatlaklarını aydınlatarak çıkıyormuş gibi görünen ışık yavaş yavaş söndü. Hattâ oraya varıldığı zaman dağı baştan başa kopkoyu bir karanlık kaplıyordu. Her yerde derin bir yalnızlığın dehşeti ve sessizliği devam ediyordu. Consuelo tirtir titrerken Zdenko'ya Cynabre'a hattâ Albert'e seslendi. Her şey sağırdı. Yalnız yankı, güvenini kaybetmiş, sesinin gürültüsünü geri getirmişti. Cesareti kırılarak klavuzlarına doğru geldi. Pervasızlığından ötürü kendisini çok övdüler. Onlar da Consuelo'nun az önce aradığı yerleri bir daha aramak cesaretini gösterdiler ama arama başarısız oldu. Hepsi sessiz sedasız şatoya döndüler. Onları kapıda bekliyen rahibe gelenlerin anlattıklarını duyunca son ümidinin de kaybolduğunu gördü.

XXXVIII

Consuelo, derin bir kedere gömülen iyi kalbli Wenceslawa'nın alnına kondurduğu öpücüğü ve teşekkürleri aldıktan sonra, Amélie'yi uyandırmamak için büyük bir özen göstererek odasının yolunu tuttu. Çünkü girişilen teşebbüs Amélie'den saklı tutulmuştu. Rahibenin odası zemin katında olmasına karşılık, Consuelo'nun odası birinci katta idi. Ama merdiveni çıkarken şamdanı düşürmüştü. Yerden almaya zaman kalmadan mum sönmüştü. Çoktan gün ışımaya

başladığı için yolunu bulmak üzere merdivenden çıkabileceğini düşündü. Bir yandan kafasının içinden bir takım garip şeylerin geçmesi, öte yandan kadınlığının üstünde bir çaba harcadıktan sonra birden cesaretinin kırılmaması kendisini öyle şaşırtmıştı ki, oturduğu kata geldiği halde durmadı, üst kata kadar çıkmaya devam etti. Sonra kendi odasının hemen hemen üstünde olan Albert'in odasının bulunduğu koridora saptı. Ama önünde kapkara bir gölgenin belirdiğini, sanki ayakları yere basmıyormuş gibi gürültüsüzce yürüdüğünü, hattâ Consuelo'nun kendinin olduğunu sanarak yöneldiği odaya girdiğini görünce koridorun başında korkudan donup kaldı. Korkusunun ortasında bu olayı inceleyebilecek ve günün alaca karanlığında birden Zdenko'nun biçimini ve rüküşlüğüne görebilecek kadar aklını topladı. Ama onunla böyle bir saatte yüzyüze gelmeye kendini hiç de hazırlıklı hissetmedi. Rahibeyi aramak için tekrar aşağıya indi. Bir kat indikten sonra kendi koridorunu, odasının kapısını tanıdı. O zaman Zdenko'nun az önce girdiği odanın Albert'in odası olduğunu farketti. O zaman tekrar sükûnet bulmuş ve dikkati yerine gelmiş olan kafasına binbir ihtimal üşüştü. Nasıl oluyor da budala adam geceleyin sıkı sıkı kapatılmış, her akşam rahibe ve uşaklar tarafından pek dikkatli gözden geçirilmiş bir şatoya girebiliyordu? Zdenko'nun ortalıkta görünmesi şatonun gizli bir kapısı, belki de Schreckenstein'i birleştiren bir yeraltı yolu bulunduğu fikrini kuvvetlendiriyordu. Genç kız, çoktan şatafatsız hücrelerine kapanmış olan

rahibenin kapısına koşarak, vurdu. Rahibe Consuelo'yu elinde ışık olmadan, bir az da benzi uçmuş olarak karşısında görünce büyük bir çığlık kopardı.

Genç kız rahibeye:

— Sakin olunuz madam, oldukça garip, ama hiç de korkutucu olmıyan yeni bir hâdise. Az önce Zdenko'yu kont Albert'in odasına girerken gördüm.

— Zdenko mu? Aman sevgili yavrum, rüyamı görüyorsunuz siz. Nereden girebilir? Her zamanki aynı dikkatle bütün kapıları kapattım. Schreckensteinn'e gittiğiniz sırada kapıyı iyice gözetledim. Köprü kaldırılmıştı. Hattâ siz içeri girmek için geçtiğiniz zaman onu kaldırtmak için geride kaldım.

— Her ne olursa olsun madam. Zdenko kont Albert'in odasında. İş, sizin gelip inanmanıza kalıyor.

Rahibe cevap verdi:

— Onu yakışacak şekilde dışarı atmak için şimdi geliyorum. Bu sefil herif içeri gündüz girmiş olmalı! Ama hangi tasavvur onu buraya sürüklüyor? Elbette Albert'i arıyor, ya da gelmesini bekliyor. Zavallı yavrum, bu da gösteriyor ki, o da Albert'in nerde olduğunu bizden fazla bilmiyor.

Consuelo:

— Öyleyse onu sorguya çekmek için hemen gidelim, dedi.

Yatağına gireceği sırada iki etekliğini çıkarmış olan ve etekliği üç tane olduğu için pek kolayca giyineceğini sanan rahibe:

— Bir dakika, bir dakika, dedi. Sevgili bayanım. Bir erkeğin karşısına böyle çıkamam. Gidip şatonun papazını, ya da baronu arayınız. İlk rasladığınız hangisi olursa... Bunak bir adamla tek başımıza yüzyüze gelemeyiz. Ama benim de düşündüğüme bak! Sizin gibi genç bir kız bu bayların kapısını gider de nasıl çalar?.. Haydi, haydi çabuk geliyorum. Bir saniyede hazırlanırım.

Giyinmesi için ne kadar acele ediyorsa, o kadar ağır giyiniyordu. Düzenli alışkanlığı bozulduğu için sanki uzun zamandır bu alışkanlıkları tekrarlamamış gibi büsbütün şaşırıp kalmıştı. Consuelo bu geçikmeye sabırsızlandı. Çünkü bu sırada Zdenko Albert'in odasından çıkabilir, şatonun bulunması mümkün olmıyan bir yerine saklanabilirdi. Genç kız bütün gücünü yeniden topladı. Bir mum yakarak:

— Sayın bayanım, siz bu bayları çağırmakla meşgul olunuz. Ben de Zdenko'nun kaçıp kaçmadığına gidip bir bakayım.

İki katı hızla çıktı. Cesur bir elle Albert'in kapısını açtı. Kapı hiç zorlanmadan açıldı. Ama odada kimseyi bulamadı. Yandaki küçük çalışma odasına girdi. Perdeleri kaldırdı, hattâ yatağın altına, oda takımlarının arkasına bakacak kadar işi ileri götürdü. Artık Zdenko odada yoktu ve geldiğine ait hiç bir iz bırakmamıştı.

Topalhya topalhya gelen şato papazına ve Hanz'la beraber odaya giren rahibeye:

— “Kimse yok” dedi.

Baron çoktan yatmış ve uyumuştı. Onu uyandırmak mümkün olmamıştı.

Şatonun papazı kendisine heyecan veren olaydan bir az memnun görünmiyerek:

— Bayan Porporina’nın hayallerinde yanılmış olmasından korkmaya başlıyorum.

Consuelo sertçe cevap verdi:

— Hayır, rahibim, burada hiç kimse yok ki, hayallerinde benden daha az yanılmış olsun.

İhtiyar adam cevap verdi:

— Ama kimsede kuvvet, hattâ fedakârlık edecek bir güç kalmadı doğrusu. Ama sayın bayanım, ateşli ümidiniz içinde ne yazık ki, hiç aslı astarı olmıyan birtakım belirtiler bulunduğuna inanıyorsunuz.

Rahibe:

— Sayın rahibim, dedi. Porporina bir arslan kadar korkusuz, bir doktor kadar ölçülüdür. Eğer Zdenko’yu görmüşse Zdenko buraya gelmiştir. Bütün evi aramalıyız. Tanrı’ya şükürler olsun, ev öyle sıkı sıkı kapatılmıştır ki, elimizden kurtulamaz o.

Öteki uşakları uyandırdılar. Sonra her taraf arandı, açılmadık, bir dolap, yerinden oynatılmadık bir eşya kalmadı. Geniş anbarlardaki samanlara varıncaya kadar her şey karıştırıldı. Hanz, baronun geniş çizmetleri içine bakacak kadar saflık gösterdi.

Zdenko başka yerlerde nasıl aranıp bulunamamışsa orada da bulunamadı. Consuelo'nun hayal gördüğüne inanmaya başladılar. Consuelo ise şatoda gizli bir geçidin bulunacağını her zamandan daha fazla inanmış bulunuyordu ve iradesinin bütün kuvvetini bu bulguya vermeye kararlıydı. Birkaç saat dinlendikten sonra hemen araştırmasına başladı. Oturduğu bina (Albert'in dairesi onun oturduğu dairenin içinde idi.) sırtını vermiş gibi tepeye yaslanmıştı. Albert, oturduğu yeri kendine kuzeye doğru güzel bir görünüşten zevk duymak ve doğu tarafında çalışma odasıyla aynı hizada tarasa biçiminde bir düzlüğü el altında bulundurmak imkânını veren hoş bir görüş içinde seçmiş ve düzenlemişti. Genç adamın çiçek zevki vardı. Onları tümseğin kısır tepe ile ilgisi olan bu dört köşe toprakda yetiştiriyordu. Düzlük yontma taşlarla dik kayalar üstüne oturtulmuş insan boyu yüksekliğinde bir duvarla çevrilmişti. İnsan bu çiçekleri damüstü köşkünden öteki yamacın uçurumunu ve Boehmerwald'ın dantelalı geniş ufkundan bir parçasını üstten görebiliyordu. Bu yere henüz girmiş olan Consuelo mevkiin güzelliğine ve hoş manzaranın düzenine hayran oldu. Sonra şato, kale halinden derebeyi konağı haline getirilmeden önce bu düzlüğün ne işte kullanıldığını şato papazının ağzından öğrendi.

Şato papazı ona:

— Bu, dedi, vadide, civar dağların yamacında bulunan askerlerin hareketlerinin gözlenebildiği eski bir burç, bir çeşit müstahkem taraça idi. Yol veren

hiç bir gedik yoktu ki, buradan görünmesin. Vaktiyle her tarafında mazgallar bulunan yüksek bir duvar bu düzlüğü çevirirdi ve içindekileri düşmanın kurşunlarından ve oklarından korurdu.

Consuelo bu düzlüğün ortasında bulunan ve içine döner, dik küçük bir merdivenle inilen bir sarnıca yaklaşarak:

— Peki, bu ne?

— Etrafı düşmanla sarılan insanlara mükemmel bir pınar suyunu her zaman bol bol sağlayan bir sarnıç, bir müstahkem şato için değer biçilmez bir kaynak.

Consuelo sarnıcın yeşilimtırak ve yosunlu suyunu inceliyerek:

— Bu su demek içmeye elverişli? Bana pek bulanık görünüyor da.

— Şimdi artık içmeye elverişli değil. Daha doğrusu her zaman içmeye elverişli olmaz. Kont Albert bu su ile çiçeklerini sulamayı âdet edindi. İki yıldan beri bu kaynaktan olağanüstü bir hâdisenin geçtiğini size söylemeliyim. Dağın içinden, hemen hemen buraya yakın bir yerinden fışkıran pınar bir tane olduğu için arada sırada suyu çekilir. Birçok haftalar geçince seviye fevkalâde alçalır. Hattâ kont Albert sevgili bitkilerini sulamak için Zdenko'ya büyük avludaki kuyudan su çektirir. Kimi zaman bir saat içinde ılık bir su ile dolar. Gördüğünüz gibi bulanır. Kimi zaman da birdenbire boşalır. Başka bir zaman

da oldukça uzun bir süre, olduğu yerde kalır. Yavaş yavaş kayanın billuru gibi durulaşır. Bu gece böyle bir hâdise olmuş gibi görünüyor. Çünkü su sarnıcı ağzına kadar dolu ve duru götürmüş. Şu anda sanki boşalmış da yeniden dolmuş gibi bulanık görüyorum.

— Bu hâdiselerin düzenli bir oluşu yokmu?

— Hiç yok. Her şeyde gösterdiği bir çeşit gariplikle oturduğu odalara ve kendi düzlüğüne girmeyi yasak eden kont Albert, eğer bana bu eğlenceyi yasak etmemiş olsaydı, çok önceden bu hâdiseleri incelerdim. Sarnıcın dibi yeraltı sularının şiddeti ile zaman zaman tıkanan, ama fişkırmamanın etkisi ile karşı koyamıyan yosunlarla ve yapışkan otlarla dolduğunu düşündüm ve yine de düşünmekteyim.

— Ama başka zamanlarda suyun birden kaybolmasını nasıl yorumlarsınız?

— Kontun çiçeklerini sulamak için harcadığı büyük su miktarı ile.

— Bana öyle geliyor ki, bu kaynağı boşaltmak için bir çok kollara ihtiyaç var. Demek derin değil.

— Derin değil mi? Onun dibini bulmak imkânsızdır.

Consuelo şato papazının budalalığına şaşırarak:

— O halde açıklamanız kandırıcı değil.

Papaz biraz utanmış, bir az da kafasının iyi işlememesinden gocunmuş olarak karşılık verdi:

— Daha iyi bir açıklamayı siz arayıp bulunuz.

Pınarın düzensiz hareketlerini çözmek için kafası durmadan çalışan Consuelo:

— Şüphesiz en iyi bir açıklamayı bulacağım, dedi.

Misafir kızın her şeyi açıkça sezen gözlerinde tekrar üstünlük kurmak için biraz zekâ eseri göstermek isteyen şato papazı şöyle karşılık verdi.

— Eğer kont Albert'e bu olayın neyi anlattığını sorsaydınız, dağın bağrında annesini koruyan ve tekrar tekrar tazelenen gözyaşları olduğunu söylerdi. Zekâsının işlek olduğunu hayal ettiğimiz Zdenko da işitmek için kulakları olan kimselere son derece hoş şarkı söyleyen yarı balık, yarı kadın bir perinin bulunduğuna yemin ederdi. Her ikisi de bu kuyuya *göz yaşları pınarı* adını taktılar. Bu ad pek şâirane olabilir, ama ancak dinsiz hikmet masallariyle yetinmekten hoşlanan insanlar için önemlidir.

Consuelo düşündü:

— Ben bununla yetinmiyeceğim. Bu gözyaşlarının nasıl kurduğunu öğreneceğim.

Şato papazı sözlerine devam etti:

— Bana gelince ben sarnıcın başka bir yerinden su kaçırdığını kuvvetle tahmin etmekteyim.

Consuelo şöyle cevap verdi:

— Bana öyle geliyor ki, sarnıç, eğer su kaçırıyorsa bir pınardan suyunu topladığına göre taşar.

Şato papazı, bu olaya ilk defa dikkat ediyormuş gibi görünerek istemiyerek:

— Elbette, elbette, dedi. Bu kadar basit bir şeyi anlamak için pek uzağa gitmeye lüzum yok. Daha önce olduğu gibi düzenli bir seviyeyi tutamadığına göre suyun tabii kanallarında herkesçe bilinen bir bozukluk olmalı.

Consuelo inatçı bir eda ile sordu:

— Bunlar tabii kanallar mıdır, yoksa insan eliyle yapılmış su bendleri midir? İşte bilinmesi önemli taraf bu.

Şato papazı cevap verdi:

— Mademki kont Albert sevgili pınarına kimse-nin dokunmamasını istiyor, hattâ kesin olarak onun temizlenmesini yasak etmiştir, o halde bu işi tam mânasiyle kimse bilemez.

Consuelo uzaklaşırken:

— Bundan emindim. İsteğine saygı gösterileceğini tahmin ederim. Çünkü birisini rahatsız edecek şekilde bir kimse bu işe burnunu sokarsa onun başına ne gibi bir felâket gelebileceğini Tanrı bilir.

Şato papazı, Consuelo'dan ayrılırken şöyle düşündü:

— Bu genç kızın aşağı yukarı kont Albert'den daha az kaçık olmadığı kanaatine varıyorum. Delilik bulaşıcı bir hastalık olabilir mi? Yoksa usta Porpora genç kızı hava alsın ve akıllı başına gelsin diye bize

göndermiş olmasın? Bu sarnıçtaki sırrın açıklanması üstündeki direnmesini görünce Venedik kanallarını yapan bir mühendisin kızı olduğuna, kendisine memleketinde bu işlerden anlıyan bir insan süsü vermek istediğine bahse girerim. Ama bu sabah Zdenko hakkında kapıldığı sahnında, bu gece bize Schreckenstein'de yaptırdığı gezintide olduğu gibi, son sözlerinde de aynı değişik düşünüşün bulunduğunu iyice görüyorum. Kont Albert'i bu kuyunun dibinde mi bulacağını hayal ediyor? Zavallı genç kız, akli ve gerçeği tekrar nasıl bulacaksınız?

Saf kalbli papaz bu düşüncelerden sonra akşam yemeğini beklerken dua kitabını okumaya gitti:

Öte yandan Consuelo'da şöyle düşünüyordu:

— Bir çok şeyler okumuş ve öğrenmiş bu Tanrı adamı, pınar hakkında zihnimi kurcalıyan şeyden şüphe ettiğine göre demek ki, aylaklık ve uyuşukluk garip bir zihin zaafı doğuruyor. Ey Tanrım, affınızı dilerim. Muhakemesini pek az kullanan elçilerinizden biri de şu şato papazı. Bir de Zdenko'nun aptal olduğunu söylüyorlar.

Bu düşünceler üzerine Consuelo araştırmalarına yeniden başlama imkânını buluncaya kadar genç barona bir solfej dersi vermeye gitti.

XXXIX

Consuelo, akşam yediği yemeği güçlkle içine sindirmeye çalışan şato papazına usulcacık sordu:

— Suyun azalmasında hiç hazır bulundunuz mu? Ya da yükseldiği sırada onu arada bir incelediniz mi?

Papaz iskemlesinin üstünde sıçrayarak ve tabii halinden fazla büyüyen gözlerini yuvalarında dolaştırarak:

— Ne! Ne var?

Consuelo hiç bozulmadan tekrarladı:

— Size sarnıçtan söz ediyorum. Kendiniz olayın meydana gelişini gördünüz mü?

Papaz acıma ifade eden bir gülümseme ile cevap verdi:

— Ha! Evet, sarnıç, gördüm ya!

Papaz: “Hah! İşte yeniden deliliği başlıyor.” diye düşündü.

Kafasını uğraştıran şeylerde bir çeşit kuvvetli merak taşıdığı için o derin düşünceyi izliyen ve ağırbaşlı adama karşı hiç bir şeytanca maksadı bulunmıyan Consuelo:

— İyi kalbli papazım, bana cevap versenize canım, dedi.

Şato papazı çok soğuk bir sesle karşılık verdi:

— İtiraf edeyim ki, sorduğunuz şeyi incelemek için bu kadar inatçı istek duymadım. Bu yüzden uykumu kaçırarak kadar kendimi sıkıntıya sokmadığımı söyleyebilirim.

Consuelo sabırsızlanarak:

— Ah! Bundan zaten şüphem yoktu, dedi.

Şato papazı omuzlarını silkti. Sonra bu amansız soruşturmadan yakasını kurtarmak için iskemlesinden zorlukla kalktı.

Consuelo şöyle düşündü:

— Mademki kimse böyle önemli bir araştırma için uykusunu bir saat olsun feda etmek istemiyor, o halde gerekirse bütün bir gecemi bu uğurda harcıyacağım.

Uyku saatini beklerken mantosuna sarınıp bahçede bir gezinti yapmaya gitti. Gece soğuk ama parlaktı; tolunay gökte yükseldikçe sisler dağılıyordu: Yıldızlar onun yaklaşması ile sönükleşiyordu. Hava kuru ve ötümlü idi. Yorgunluktan ve uykusuzluktan bitkin bir hale gelecek yerde kafasının yığıtçe, ama hastaca şaşkınlığından heyecana gelen Consuelo, içinde akşam serinliğinin yatıştıramadığı ateşli bir hareket hissediyordu. Sanki ona, giriştiği işin sonuna yaklaşıyormuş gibi geliyordu. Ulu Tanrı'nın verdiği cesaret ve emirle, içinde uyanan bir önsezi kendini hareketli ve heyecanlı tutuyordu. Kara çamların bulunduğu bir çimenlik tepenin üstüne oturdu. Vadinin dibinde sel sularının hafif, ama iniltili gürültüsünü dinlemeye başladı. Sanki ona suyun uğultusuna daha tatlı, daha şikâyet dolu bir sesin katılıp ta kendine kadar yükseliyormuş gibi geliyordu. Toprağa daha fazla eğilerek esintinin her an sürükleyip getirdiği bu hafif sesleri daha iyi duyabilmek için

çimenin üzerine uzandı. Nihayet Zdenko'nun sesini tanıdı. Almanca şarkı söylüyordu. Daha önce işittiği şarkı gibi üzüntülü ve saf bir özellik gösteren Bohemce bir havanın üstüne şöyle böyle yakıştırılmış aşağıdaki sözleri derledi:

“Orada, tâ ötede kurtuluşu bekliyen üzüntü içinde, azap içinde bir ruh var.

Kurtuluşu, tesellisi için bunca söz vermeler.

Kurtuluş sanki zincirlenmiş, sanki amansız.

Orada, tâ ötede kurtuluşu bekliyen üzüntü içinde, azap içinde bir ruh var.

Sesi şarkı söylemekten vazgeçince Consuelo ayağa kalktı, gözleri ile kırlarda Zdenko'yu aradı. Onu bulmak için bütün parkı, bütün bahçeleri baştan başa dolaştı. Başka başka yerlerden ona seslendi. Ama bu garip adamı göremeden içeri girdi.

Ama kont Albert için evin bütün uşaklarını çağırdıkları uzun uzun bir dua okunup da herkes yatmak için çekilince Consuelo gözyaşları pınarının yanına gidip yerleşti ve etrafta tabii şekilde yetişen sık baldırıkaralar arasından geçerek kuyu bileziğine oturdu. O saatte tam tepeye yükselmiş bulunan ayın yankısını tabii bir aynanın içindeymiş gibi gümüşüm-sü gibi durgun suyun üstüne gözlerini dikti.

Cesur çocuğun, bir saat bekledikten sonra uykuya yenilerek göz kapakları kapandığı bir sırada suyun yüzünde beliren zayıf bir gürültü ile uyandı, gözlerini

açtı. Aynın pınar suyunun aynası üstündeki aksının oynadığını, kırıldığı ışıklı çemberler halinde yayıldığını gördü. Aynı zamanda ilkin hemen hemen hissedilmeyecek derecede, sonra büsbütün belli bir kaynama, bir boğuk gürültü oldu. Suyun bir huninin içindeki gibi döne döne indiğini, bir çeyrek saatten az bir zaman içinde uçurumun dibinde kaybolduğunu gördü.

Birkaç basamak inmeye davrandı. Suyun değişen seviyesine, istenildiği kadar yaklaşılabilsin diye açılmış olduğu sanılan merdiven, kayanın içine düz bir şekilde sokulmuş ve yontulmuş granit taşından yapılmıştı. Bu çamurlu ve kaygan basamakların hiç dayanağı yoktu. Ve korkunç derinliğin içinde kayboluyordu. Karanlık, uçsuz bucaksız uçurumun dibinde hâlâ çalkalanan su kalıntısı, nârin ayaklarının sağlamlıktan yoksun şu balcık üstünde güvenle basacağı bir yerin bulunmaması, Consuelo'nun delice teşebbüsünü durdurdu. İnleye sıkıla geri geri çıktı. Ve ilk basamağın üstüne titreyerek ve büyük bir üzüntüye kapılarak tekrar oturdu.

Bu sırada su, sanki toprağın derinliklerinde durmadan kaçıyor. Gürültü büsbütün kesilinceye kadar gittikçe boğuklaştı. Consuelo sarnıcın içini yukarıdan mümkün mertebe incelemek için gidip ışık aramayı düşündü. Ama beklediği adamın gelişini kaçırmam diye korktu. Sabırla bir saate yakın bir zaman hareketsiz durdu. Nihayet kuyunun dibinde

bir ışık farkeder gibi oldu. Güçlkle eğilerek titrek bir aydınlığın yavaş yavaş yukarıya çıktığını gördü. Çok geçmeden artık şüphesi dağıldı. Zdenko kayalık bölmelere mihlanmış demir bir zincirin yardımı ile döne döne yukarı çıkıyordu. Elinin bu zinciri kaldırırken ve onu düzenli aralıklarla düşürürken çıkardığı gürültü belli bir yükseklikte son bulan genç kızın ne görebildiği, ne de şüphe edebildiği bir çeşit korkuluğun varlığını Consuelo'ya haber veriyordu. Zdenko hemen hemen yirmi ayak yerin altında kayaya mihlanmış bir çengele astığı ve bu iş için kullandığı bir feneri taşıyordu. Merdivenin geri kalan kısmını elinde zincir olmadan ve görünürde hiç bir destek bulunmadan çevik bir hareketle çabucak dışarı çıktı. Bu sırada her şeyi daha iyi, daha büyük bir dikkatle izleyen Consuelo onun birkaç sivri kayadan, ötekilere nisbetle daha sağlam ve yapışkan bir kaç bitkiden belki de duvara mihlanmış ve elinin kolayca bulduğu kıvrık bir çividen yararlandığını gördü. Consuelo'yu görece kadar yaklaşınca genç kız saklandı. Ve kuyunun tepesine oturulmuş, ancak merdivenli kısımda son bulan yarım çember şeklindeki bir korkuluğun arkasına tırmanarak Zdenko dışarı çıktı. Seçmede büyük bir titizlik göstererek birkaç çiçekten büyük bir demet yapacak kadar, toplamaya başladı. Sonra Albert'in çalışma odasına girdi. Consuelo, kapının camından onun uzun zaman kitapları karıştırdığını gördü. Aradığını bulmuş gibiydi. Gülerek ve alışkanlığına uyup yalnız başına konuşma ihtiyacı ile

şato sahiplerini uyandırmak korkusu arasında kalmış gibi memnurluk gösteren bir ahenkle, ama hemen hemen anlaşılmaz bir sesle konuşarak sarnıca doğru geldi.

Consuelo onun yanına yaklaşıyım mı, Albert'in yanına beni götürmesi için ona yalvarayım mı diye daha düşünmemişti. Hatta genç kızın şu anda gördüğü şeyden şaşırıldığını, bunca önsezi ile gerçeği yakalamaktan neşelenerek teşebbüsünün ortasında çılgına döndüğünü, ama toprağın derinliklerine, suyun girdaplarına kadar aşağı inmek fikriyle heyecanlandığını, sonuca birden varmak için kendinde cesaret bulamadığını itiraf etmek gerekir. Bu sebeple Zdenko'nun çıktığı gibi inmesine, feneri tekrar eline almasına, bu ıssız yerin derinliklerine gömüldükçe güven kazanan bir sesle: "Kurtuluş zincirlenmiş, teselli amansız." şarkısını söyliyerek gözden kaybolmasına ses çıkarmadı. Kalbi küt küt atan ve boynunu ileri doğru uzatmış olan Consuelo ona seslenmek için on defa dudaklarına kadar adı geldi. Ani bir şaşkınlığın bu zavallıyı, inilmesi güç ve tehlikeli şu merdiven üstünde sendeleyebileceğini, hattâ ona bir ölüm baş dönmesi verebileceğini birdenbire düşününce kahramanca bir çaba ile kendini tuttu. Genç kız kendine, ertesi gün daha fazla cesaretini toplıyacağına söz vererek bu işi daha uygun bir zamana bıraktı.

Suyun tekrar yükselmesini görmek için bir az bekledi. Hattâ bu sefer olay daha çabuk oldu. Ancak bir saat geçmemişti ki artık Zdenko'nun sesini

işitmiyor, uzaktan şaklayan gök gürültüsüne benzer boğuk bir gürültü belirdiği zaman artık fenerin ışığını göremiyordu. Hattâ su, şiddetle sarnıca dolarak coşkun bir kaynama ile döne döne duvarlara saldıarak yükseldi. Suyun birdenbire baskını, öyle korkunç oldu ki, Consuelo, Zdenko hesabına titredi. Böyle tehlikelerle oynayıp tabiat kuvvetlerini keyfine göre yönelterek akıntının şiddetine kapılarak suyun üstünde yüzdüğünü göreceğini, çamurlu bitkiler gibi onun da suya batmış, yok olmuş pınarın düzeyinde yeni bir tehlike ile karşılaşp karşılaşmayacağını düşündü.

Bununla beraber araç pek basit olmalıydı, sadece bir kapağı indirmek, ya da kaldırmaktan, belki de gelirken bir taşı koymak, dönerken taşı çekmekten ibaretti. Ama dalgın, kendi garip hülyalarına dalmış olan bu adam aldanamaz mıydı? Pınarın suyuna geçit işini gören aynı yeraltı yolundan mı geliyordu. Bununla beraber ya onunla beraber, ya da o olmadan bu yollardan geçeceğim. Bu iş yarın akşamdan daha geç olmamalı! *Çünkü orada beni bekliyen hattâ beni beklemekten usanan üzgün kaygulu bir ruh var.* Bu şarkı rasgele söylenmemiştir. Almancadan nefret eden ve bu dili güçlkle konuşan Zdenko'nun bu gün bu dilde bir açıklama yapması boşuna olamaz, diye düşündü.

Nihayet gidip yattı; ama gecenin bütün geri kalan kısmını kâbuslarla geçirdi. Ateşi gittikçe yükseliyordu. Kendini hâlâ öyle bir kararla, öyle bir kuvvetle dolu hissediyordu ki, bu ateşi farketmiyor-

du. Ama hâlâ korkunç merdivenin basamaklarında olduğunu, su bir şimşek gürültüsü ve çabukluğuyla altında yükselirken, kendinde merdiveni çıkacak güç bulamadığını sanarak her defasında sıçrayıp uyanıyordu.

Ertesi gün öyle değişmişti ki, herkes onun yüz çizgilerinin bozulduğunu farketmişti. Şato papazı bu hoş ve gönül alıcı kızın dimağında bir hastalık olduğuna iyice kanaat getirdiğini rahibeye gizlice söylemekten kendini alamadı. Etrafında böyle bir cesaret ve fedakârlığı görmeye alışık olmıyan baron Wenceslawa, Porporina'nın olsa olsa uyarılmaya pek elverişli sinirli bir mizacı bulunan, heyecanlı bir kız olduğunu inanmaya başlamıştı. Önceki gece Zdenko'nun eve girdiğine, sonra da kaçtığına inandığı için kuşağında daima şakırdattığı sadık anahtarlarına demir kollarla iki adet desteklenmiş sağlam kapılarına güveniyordu. Consuelo'ya aile felâketine sağlığını kaybedecek kadar yakın bir ilgi göstermemesi için yalvararak yeğeninin dönüşü hakkında kendisinin de kalbinin derinliğinden kaybetmeye başladığı ümitleri onda da uyandırmaya çalışarak gönül alıcı, sevgi dolu sözler söyledi. Ama memnunluktan parlıyan bir bakışla ve tatlı bir gururun belirttiği gülümseme ile:

— Güvenle inanıp beklemekte pek haklısınız sayın madam. Umarım kont Albert hayattadır. Ama bir az hastadır. Çünkü saklandığı yerde hâlâ kitaplarıyla, çiçekleriyle ilgileniyor. Bunda hiç şüphem yok. Yakında size delillerimi vereceğim.

Rahibe inanç dolu bir tavırla haykırdı:

— Ne demek istiyorsunuz sevgili yavrum? Ne öğrendiniz? Ne buldunuz? Tanrı aşkına söyleyiniz. Gönlü yıkık bir aileye hayat veriniz.

— Kont Christian'a söyleyiniz, oğlu yaşıyor hat-tâ buradan da pek uzakta değil. Sizi sevdiğim, size saygı duyduğum kadar gerçektir bu.

Rahibe henüz salona inmemiş olan erkek kardeşine koşmak için ayağa kalktı, ama şato papazının bir bakışı, bir iç çekişi onu durdurdu.

Kendi de içini çekerek:

— Zavallı Christian'ıma düşünüp taşınmadan böyle bir sevinçli haberi vermiyelim. Ah! Sevgili yavrum, çok geçmeden tatlı umudlarınızı bir olay yalanlarsa zavallı babaya bir ölüm darbesi indirmiş oluruz.

Consuelo şaşırarak karşılık verdi:

— Demek benim sözüme inanmıyorsunuz?

— Gönlü yüce Nina'cığım. Tanrı bizi böyle bir şeyden korusun! Ama yanılabilirsiniz. Ne yazık! Bu iş öyle sık sık başımıza geldi ki. Sevgili kızım delillerinizin olduğunu söylüyorsunuz. Onları bize anlatamaz mısınız.?

Consuelo bir az canı sıkılarak:

— Bunu yapamam... Bu görevin bana verildiğini sanmıyorum. Hiç şüphe yok ki, kont Albert'in çok önemle bağlandığı bir sırı anlamış bulunuyorum. Bu

sırrı onun isteği olmadan meydana çıkaracağını sanmıyorum.

Rahibe şato papazına kararsız bir hareketle bakarak haykırdı:

— Onun isteği olmadan mı? Sakın Albert’imi görmüş olmasın?

Şato papazı, güvensizliğinin rahibede uyandırdığı ıstırapı anlamaktan uzak, omuzlarını farkedilmeyecek bir şekilde silkti.

Consuelo cevap verdi:

— Onu görmedim. Ama çok geçmeden göreceğim. Hattâ umarım, onu siz de göreceksiniz. Patavatsızlığım yüzünden isteklerine karşı gelerek dönüşünü geciktirmekten korktuğum için delilleri veremem.

Wenceslawa, Consuelo’ya endişeli ve içi sızlatan gözlerle bakarak şöyle dedi:

— Gönlü yüce yaratık, tanrısal gerçek gönlünde kalsın, ama ağzın söylesin. Eğer tek bir sırrın varsa onu kendine sakla! Ama eğer gücün varsa bize Albert’i geri ver. Benim bildiğim bir şey varsa o da şudur: Eğer söylediklerin gerçekleşirse dizlerine kapanacağım.

Genç kızın cayır cayır yanan güzel alnına dudaklarını kondurduktan sonra şaşkın bir tavırla şato papazına dönerek sözlerine: “Tıpkı şu anda zavallı ıslak ve ateş gibi yanan alnını öptüğüm gibi dizlerini öpeceğim.” diye ilâve etti.

Rahibe şato papazı ile yalnız başına konuşma imkânını bulunca dedi ki:

— Deli de olsa, o her zaman bir iyilik meleğidir. Sanki kafası bizim ıstıraplarımızla dolmuş gibi! Ah! Sayın rahibim! Bu evin üzerine bir lânet çökmüş! Yüce bir kalb taşıyan herkesi bir baş dönmesi alıyor; hayatımız, kendimizi hayranlık duymıya zorladığımız şeye karşı acımakla geçiyor.

Şato papazı cevap verdi:

— Bu misafir kızın iyi hareketlerini inkâr etmiyorum; ama sözlerine hezeyan karışıyor. Bunda hiç şüphemiz olmasın madam. Bu gece rüyasında kont Albert'i görmüş olmalı ki, bize görüntülerini, pervasızca gerçekmiş gibi gösteriyor. Böyle aslı astarı olmıyan haberlerle sayın kardeşinizin dine bağlı, dini bütün ruhunu heyecanlandırmaktan sakınınız. Belki bu yüzden bayan Porporina'nın ataklıkları daha fazla kışkırtılmış olacaktır... Bu ataklıklar onu şimdiye kadar meydan okumak istediği tehlikelerden bambaşka mahiyetteki tehlikelere atabilir...

Rahibe ciddî bir saflıkla:

— Anlamıyorum, sizi, dedi.

Saygılı adam:

— Size açıklamaktan çok sıkılıyorum... Yüce soylu kontla şu genç sanatçı kız arasında şüphesiz pek namuslu, pek menfaatten uzak, gizli bir gönül mace-rası hazırlanıyor gibi geliyor bana.

Rahibe şaşkınlıktan gözlerini açarak:

— Peki! Sonra.

— Sonra madam. Aslında pek masumca olan ilgi ve kaygı duygularının, şartların ve romanımsı fikirlerin yardımı ile çok geçmeden genç müzikçi kızın huzuru ve onuru için tehlikeli olabileceğini düşünmüyor musunuz?

Bu düşünce karşısında şaşkına dönen rahibe haykırdı:

— Hiç bir zaman böyle bir şey düşünemem, sayın rahibim. Porporina yeğenim Albert Rudolstadt gibi kendisinin kat kat üstünde yetiştirilen bir erkekle herhangi bir münasebet kurarken kendi silik ve iğreti durumunu unutacağını mı sanıyorsunuz?

— Kont Albert Rudolstadt, doğumunun ve sınıfının saygıdeğer üstünlüklerini boş inanlar gibi görmeye başladığı için bu işi destekliyebilir.

İçinde yine aile gururu ve gönlü yatmamakla beraber gösteriş olsun diye biricik kusuru olarak doğumu için bir böbürlenme beliren Wenceslawa:

— İçimde ciddi endişeler uyandırıyorsunuz. Daha şimdiden böyle bir tutku, onun kalbinde bu çeşit kötülüğü nasıl filizlendirir? Albert'i bulmak için gösterdiği telâş ve heyecan içinde, tabii yüce gönüllükten, bize karşı bağlılıktan daha temiz bir sebep nasıl bulunabilir?

Şatonun papazı şöyle cevap verdi:

— Çekingen bir saygının, aşırı bir saygıyı belirten bağılılığın dış görünüşlerini devam ettirirken fikirlerine ve öğütlerine göre bu genç kızdaki biricik tutkuda, aile içinde bir rol oynamak olmadığı ümidini hâlâ beslemekteyim. Sevgili kızım, bununla beraber olayların sonucu üstünde gözlerinizi açık tutmanız, dikkatinizi buna benzer tehlikelerde uyutmamanız gerekecek. Bu nazik vazife ancak size yaraşır, üstelik bu iş, Tanrı'nın size bağışladığı gibi bir çeşit ölçülü davranış ve yüksek kavrayış ister.

Bu konuşmadan sonra rahibe büsbütün altüst oldu. Hattâ endişesi, hedefini değiştirdi. Nihayet kendisinin *Küffü değil* diye ad verdiği bir sevginin etkilerini önlemekten başka bir şey düşünmiyerek onun için kaybolmuş, belki de can çekişmekte olan, belki de ölmüş bulunan Alberti hemen hemen unuttu: Tıpkı masaldaki bir kaplan tarafından kovalandığı için ağaca çıkıp kaygısını, başının etrafında vızıldayan bir sineğin hareketleriyle oyalıyan Hintiye benziyordu.

Bütün gün adımlarını gözliyerek, sözlerini merakla inceliyerek, gözlerini Porporina'dan ayırmadı. Kahramanımız şu anda kelimenin tam mânasiyle bir kahraman olduğu içindir ki, iyi kalbli Consuelo bunu iyice farkettiler. Ama bu kaygıyı, Albert'i bulup getirmek için verdiği sözü yapıp yapmayacağını görmek kuşkusundan başka bir duyguya yormaktan çok uzaktı. Kendi can sıkıntısını saklamayı hiç düşünmüyordu. Tasansında yüz kızartacak bir halden daha

ziyade övünç duyulacak bir taraf bulunduğunu kuvvetli ve rahat vicdanında fazlasiyle hissediyordu. Genç kontun birkaç gün önce kendisine karşı gösterdiği coşkunun onda yarattığı yapmacıksız utanç, kendisini gösterme hevesinden büsbütün temizlenen ciddi bir iradenin karşısında dağılıp gitmişti. Ayrıntıları bilmemekle beraber Consuelo'nun giriştiği işi sezen Amélie'nin acı alayları onu hiç telâşlandırmıyordu. Bu alayları pek az dinliyor, onları gülümsemelerle karşılıyordu. Bununla beraber kulaklarını saat-saate daha fazla açan rahibe'ye bu sözleri özenle kaydetmek, onları yorumlamak, bunlardan korkunç bir ışık bulmak imkânını veriyordu.

XL

Consuelo, Wenceslawa'nın şimdiye kadar hiç yapmadığı halde, kenisini gözlediğini görünce, yanlış bir çaba yüzünden işine engel olunacağından korktu ve daha kayıtsız bir tutum gösterdi. Bu tutum sayesinde gündüz rahibenin gözleminden kurtulması, çevik adımla Schreckenstein'in yolunu tutması mümkün olabilirdi. O anda Zdenko'ya raslayıp onu bir açıklamaya zorlamaktan, kendisini Albert'in yanına götürüp götürmeyeceğini kesin olarak öğrenmekten başka bir düşüncesi yoktu. Zdenko'yu şatonun oldukça yakınında, Schreckenstein'e giden patikanın üstünde buldu. Sanki onu karşılamaya geliyordu. Hattâ ona çabuk çabuk Bohemce birtakım sözler söyledi.

Consuelo konuşmak imkânını bulunca dedi ki:

— Ne yazık söylediklerini anlamıyorum. Almanca'yı senin kölelik gibi kin duyduğun, sana bir sürgün yeri gibi keder veren bu kaba dili şöyle böyle biliyorum. Mademki başka türlü anlaşıyoruz, o halde benimle bu dille konuşmaya katlan. Her ikimiz de kötü konuşuyoruz. Eğer bana öğretirsen Bohemceyi öğrenmek için sana söz veriyorum.

Zdenko, kendisine hoş ve sıcak gelen bu sözler karşısında ciddileşmişti. Genç kızın sıkıkmakta tereddüt etmediği kemikli kuru eli Consuelo'ya uzatırken Almanca olarak ona:

— Ey Tanrı'nın iyi kalbli kızı, dedi, dilimi ve bütün şarkılarımı sana öğreteceğim. İlk hangisini söylememi istersin?

Consuelo, soruşturmasında aynı basma kalıp sözleri kullanırken onun keyfine uymak zorunda olduğunu düşündü ve şöyle dedi:

— Bana kont Albert'in balâdını okumanı istiyorum.

Zdenko cevap verdi:

— Kardeşim Albert üzerine iki binden fazla balâd var. Onları sana öğretemem ki. Hergün eskilere benzemeyen yenilerini yapıyorum. Benden bundan başka bir şey iste.

— Neden anlamıyacak mışım? Ben teselliyim. Sana göre, hattâ burada beni tanıyan tek insan olan kont Albert'e göre de adım Consuelo. İşitiyor musun?

Zdenko, alaycı bir gülümseme ile dedi ki:

— Sen Consuelo'musun? Ah ne dediğini biliyor musun? *Kurtuluş zincire vurulmuş.*

— Bunu biliyorum. *Teselli amansız.* Asıl bir şey bilmeyen sensin Zdenko. Kurtuluş zincirlerini kopardı, teselli prangalarını kırdı.

Zdenko gülmelerini ve hoplamalarını keserek:

— Yalan, yalan! Delice sözler, Almanca sözler. Sen şarkı söylemesini bilmiyorsun.

Consuelo hemen karşılık verdi:

— Evet, evet! Zdenko Ben şarkı söylemesini biliyorum. Bak dinle.

Genç kız Zdenko'ya Amélie'nin bulmakta ve söyleyişinde kendisine yardım ettiği sözlerle beraber, aklında tuttuğu üç dağ üzerine şarkısının birinci cümlesini okudu.

Zdenko kendinden geçerek dinledi ve içini çekerek şöyle dedi:

— Seni çok seviyorum kardeşim. Çok, hem pek çok! Sana başka bir şarkı öğretmemi ister misin?

— İsterim. Bana kont Albert'in şarkısını önce Almanca söyleyeceksin. Sonra da Bohemcesini öğreteceksin.

Zdenko genç kıza şeytanca bakarak:

— Nasıl başlıyordu?

Consuelo bir gün önceki şarkıya başladı:

— Orada, tâ orada üzülen ve azap çeken bir ruh var.

Zdenko onun sözünü keserek:

— Ha! O şarkı dündü. Bugün artık hatırlamıyorum.

— Peki! bugünkü şarkıyı söyle.

— İlk sözleri nasıldı? Bana ilk sözlerin söylenmesi gerek.

— İlk sözleri mi? İşte dinle: Kont Albert orada, Schreckenstein mağrasında.

Genç kız daha bu sözleri söyler söylemez Zdenko'nun yüzü ve tavrı birdenbire değişti: Gözleri öfke ile parladı. Geriye üç adım attı. Sanki Consuelo'yu lânetliyormuş gibi ellerini başının üstüne kaldırdı öfkenin ve korkutmanın bütün gücü ile Bohemce konuşmaya başladı. Consuelo ilkin korktu, ama deli adamın uzaklaştığını görünce, tekrar çağırmak ve peşinden gitmek istedi. Zdenko öfke ile arkasına döndü. Sonra sıska ve dermansız kolları ile bir çaba harcamadan kaldırabileceği kocaman bir taşı yerden aldı.

Almanca olarak haykırdı:

— Zdenko kimseye, hiç bir zaman kötülük yapmadı. Zdenko zavallı bir sineğin kanadını bile koparmak istemez. Hattâ bir küçük çocuk kendini öldürmek istese, bu küçük çocuğa kendisini öldürmesine müsaade eder. Ama ey şeytanın kızı, yalancı Avusturyalı, bana hâlâ böyle bakarsan, daha fazla

konusursan Zdenko seni bir toprak kurdu gibi ezer. Sonra vücudunu ve ruhunu bol bol insan kanı ile yıkamak için şu dereye fırlatır.

Consuelo korkarak kaçmaya başladı. Patikanın aşağısında arkasına biri düşmüş gibi yüzü sapsarı koştüğünü görüp şaşırان ve kendisine bir kurt mu rastladığını soran bir köylü ile karşılaştı.

Consuelo, Zdenko'nun azgın bir delilik nöbetine mi tutulduğunu öğrenmek isteyerek köylüye, kaçık adama rasladığını ve kendini korkuttuğunu söyledi.

Köylü bu olayı genç bayanın korkakhğı olarak kabul ettiğı için gülümseyerek:

— Zdenko kötülük yapmaz, durmadan güler, ya da şarkı söyler, yahut anlaşılmayan ama güzel hikâyeler anlatır.

— Ama arada sırada öfkelenince korkutur ve taş atar mı?

Köylü cevap verdi:

— Hiç bir zaman, hiç bir zaman böyle bir şey olmadı. Bundan sonra olmaz da. Zdenko'dan hiç korkulmaz. Zdenko bir melek kadar masumdur.

Consuelo aklını başına toplayınca bu köylünün haklı olduğunu, ölçüsüz bir tek sözle saf yürekli Zdenko'nun hiç bir zaman duymadığı bir öfke nöbetini kıskırttığını anladı. Kendini acı acı yerdı. Kendi kendine: “çok acele ettim, dedi. İnsanların gururla akıl dedikleri şeyden yoksun olan bu adamın

sakin ruhunda henüz tanımadığı ve şimdi en küçük fırsatta kendine malettiği bir ıstırapı uyandırdım onda. Zdenko'da sadece hastalık derecesine varan bir merak vardı. Ben belki de onu çıldırttım.”

Ama Zdenko'nun öfkesinin sebeplerini düşünerek daha fazla kederlendi. Tahmin ettiği gibi Albert'in çekildiği köşenin Schreckenstein okuduğu böylece büsbütün belli olmuştu. Ama Albert'le Zdenko bu sırrı kendilerinden bile öyle çekingen ve kıskanç bir özenle saklamak istiyorlardı ki! Demek kendisi de bu sert karardan ayrı tutulmamıştı. Demek kont Albert'in üstünde hiç bir etkisi yoktu. Hattâ Albert'in teselli adını verdiği şu ilham, Zdenko'nun bir gün önce bir maksadı açığa vuran bir şarkı ile kendisine seslenişindeki özen, Consuelo'nun adını deli arkadaşına söyliyerek sırrını vermesi, sözün kısası bütün bu şeyler onda gerçek ve devamlı bir içten dilek, kurtarıcısı ve teselli vereni olarak başka bir varlığı belirtmek için o anın bir gösterisiydi demek? Kendi ağzından çıkan ve âdeta kendi tarafından bulunmuş olan bu teselli kelimesi bile bir tesadüf eseri idi. O ancak İspanyol olduğunu, İtalyancadan daha çok kendi anadiline alışık olduğunu saklamıştı. Albert şarkısını dinleyip coşunca ruhunun susadığı ve hayat gücünün dolduğu fikri açıklıyan ifadedden daha güçlü bir ifade bulamıyarak teselli kelimesini, mükemmel bir şekilde bildiği, etrafında Consuelo'dan başka hiç bir kimsenin anlayamadığı bir dille ona söylemişti.

Consuelo, bu bakımdan pek aşırı bir hayale kapılmamıştı. Tesadüfün pek ince, pek ustaca hazırla-

dığı karşılaşmada ona sanki tannsal bir şey varmış gibi görünmüş ve hayal gücü bu karşılaşmayı fazla incelemeden benimsemişti.

Şimdi herşey yeniden bir mesele halini alıyordu. Albert kendisine karşı duyduğu coşkuyu, coşkunluğunun yeni bir evresi içinde unutmuş muydu? Bundan böyle Consuelo, Albert'in tesellisini yararsız, esenliği için önemsiz mi kalacaktı? Yoksa albert'in maksatlarına şimdiye kadar yardım etmekte telâş ve fazla anlayış gösterir gibi görünen Zdenko, Consuelo'nun hatırına getirmek istemediği kadar ciddi şekilde acınacak derecede deli miydi? Genç kızın Schreckenstein'e yaklaşmasını, gerçekten şüphelenmesini öfke ile yasak ederken dostunun emirlerini mi yerine getiriyordu, yoksa bu emirleri büsbütün unutuyor muydu?

Consuelo şatoya döndüğü zaman Amélie ona yavaşca:

— Eeee, bakalım, dedi, Albert'in batıda bulutlar arasından geçtiğini gördünüz mü? Gelecek gece kuvvetli bir okuyup üfleme ile onu ocağın içine indirebilicek misiniz?

Consuelo bir az öfkelenerek:

— Belki, dedi.

İlk defa gururunun yaralandığını hissediyordu. Giriştiği işe öyle temiz bir fedakârlık, öyle saf bir coşkunluk katmıştı ki, başarı gösteremediğim için alay ediliyorum, küçümseniyorum, düşüncesi ile ısırap duyuyordu.

Akşamı büsbütün üzüntülü geçirdi. Hattâ bu değişikliği farkedene rahibe genç lızın kalbinde patlayıp açılan uğursuz duyguyu açığa vurma korkusuna yormaktan geri kalmadı.

Rahip garip bir şekilde aldanıyordu. Eğer Consuelo yeni bir aşka tutulduğunu en ufak bir şekilde hissetmiş olsaydı, şimdiye kadar kendisine önderlik eden destekliyen bu dipdiri imanı, bu kutsal güveni gösteremezdi. Belki de tersine kahramanlık hareketleri ile ve bir çeşit insanca taassupla kendini oyalamaya çalıştığı şu şartlar içinde eski tutkusunun daha kuvvetli bir şekilde acı dönüşünü hissetmezdi.

Akşam odasına girince, küçük klavsenin üstünde ciltli, yaldızlı eski bir kitap gördü. Zdenko'nun bir gece önce Albert'in çalışma odasından aldığını ve götürdüğünü görmüş olduğu bu kitabı hemen tanıdı gibi oldu. İşaret konan yeri açtı: Bu, *De profundis calamvi ad et* sözleri ile başlayan bir çile mezarı idi. Lâtince kelimelerin altı, mürekkebi henüz taze olan bir kalemle çizilmişti. Çünkü bir sonraki sayfayı hafifçe yapıştırmıştı. Bütün cildi karıştırdı. 1759 yılında yayımlanan Klaric adı verilen ünlü eski bir Tevrat'dı, bu. Ama kitapta başka hiçbir işaret, hiçbir kenar notu, hiç bir pusula bulamadı. Uçurumdan, sar ki yerin derinliklerinden gelen bu basit haykırış oldukça mânalı, oldukça belîğ değil miydi? Albert'in kesin ve değişmez dileği ile Zdenko'nun yeni davranışı arasında nasıl bir çekişme vardı?

Consuelo düşündüğü son ihtimal üstünde durdu. Schreckenstein'e yerleştiğini tahmin ettiği Albert'in yerin altında bunalıp hastalandığını tahmin etmişti. Belki de Zdenko'nun akılsızca şefkati onu orada alıkoyuyordu. Belki de bu adamı oraya kapatarak, ışığı göstermek için arada sırada istediğine boyun eğerek, onun haberlerini Consuelo'ya ulaştırmakla beraber, bir korku ile ya da açıklanması imkânsız bir inatla, teşebbüsünün başarısına birden engel olarak Albert'i kendisine göre seven bu delinin belki de pençesine düşmüştü. Kendi kendine: "Peki, dedi, gerçek tehlikelerle karşılaşsam da gideceğim. Budalaların ve bencillerin gözlerinde gülünç bir ihtiyatsızlık yapsam da gideceğim. Bana seslenen insan, soğuk davranışı ile gururumu kırsa da gideceğim. Gururum kırılsa mı? Eğer o, zavallı Zdenko kadar gerçekten deli ise nasıl olur da gururum kırılabilir? Ancak her ikisine acıyan bir insan olacağım. Bu şekilde vazifemi yapmış olacağım. Bana ilham veren Tanrı'nın sesine ve karşı konmaz bir kuvvetle beni iten eline boyun eğeceğim."

Bütün geçmiş günlerde hissettiği ve Zdenko ile son karşılaşmasının yanlış anlaşılmasından beri yerini rahatsız edici bir gevşekliğe bırakan o heyecanlı hal, ruhunda, vücudunda yeniden belirdi. Bütün kuvvetlerini tekrar kazandı. Amélie'den kitabı da, coşkusu nu da hattâ maksadını da gizliyerek onunla neşeli sözler konuştu. Genç kızı uyusun diye bekledi. Sonra aynı sabah eline geçirdiği ışığı fersiz küçük bir lâmba ile gözyaşı pınarına gitti.

Bir hayli zaman bekledi. Hattâ soğğun etkisi ile uyuşmuş ellerini ayaklarını ılık bir hava içinde canlandırmak için Albert'in odasına birçok defa girmek zorunda kaldı. Bir kütüphanenin içinde olduğu gibi raflara sıralanmıyarak bir çeşit nefret ve horgörüşle odanın ortasına, tabanın üstüne karmakarışık atılan şu büyük kitap yığınlarına bir bakış atmaya kendinde cesaret buldu. Rasgele bir kaçıncı açtı. Hepsı hemen hemen Lâtince yazılmıştı. Consuelo bu kitapların ancak Roma Kilisesinin yayımladığı kendisinin beğendiği dinsel tartışmalara ait eserler olduğunu tahmin edebildi. Nihayet pınardaki suyun kaynamasını işittiği sırada kitapların başlıklarını anlamaya çalışıyordu. Pınarın yanına koştu. Fenerini söndürdü. Korkuluğun arkasına saklandı. Sonra Zdenko'nun gelişini bekledi. Bu defa Zdenko düzlükte de çalışma odasında da durmadı. İki odadan geçti ve Consuelo'nun sonradan öğrendiği gibi, ihtiyar adam ıstırap içinde dua mı ediyor, yoksa rahat rahat dinleniyor mu diye küçük kilisenin ve kont Christianın kapısını gözlemek ve dinlemek için Albert'in dairesinden çıktı. Daha sonra görüleceği gibi Albert bu iş için onu zorlamıyordu. Kendi hesabına sıklık gösterdiği bir şefkatti bu.

Consuelo almak zorunda olduğu karar üstünde hiç düşünmedi. Plân, kararlaşırmıştı. Artık Zdenko'nun aklına da iyilikseverliğine de güvenmiyordu. Savunmadan yoksun, yalnız başına kapatıldığını sandığı adama ulaşmak istiyordu. Sarnıçtan, Schreckens-

tein sarnıcına yeraltından gidilecek yol vardı elbette. Bu yol aşılması güç, tehlikeli de olsa her gece Zdenko geçtiğine göre hiç değilse yürünebilir bir yoldu. Onun elinde ışık vardı. Oysa Consuelo bir kaza halinde ışık sağlamak için mumdan, bir demir parçasından, bir kav parçasından, bir taştan yoksundu. Schreckenstei-
n'e bir yeraltı yolu ile gidileceği konusunda tam bir inanç veren şey, rahibenin anlattığı eski bir hikâyede Tautonique⁽¹⁾'in emri ile savunulan bir yerin bulunduğunu işitmesi idi. Rahibe bu şövalyelerin, diyordu, yemek salonlarında bile suyunu aralıksız olarak civar dağdan alan bir sarnıçları bulunuyordu. Hattâ kendi casusları düşmanı gözlemek için bir çıkış yapmak isteyince sarnıcı kurutuyorlar, bu yeraltı yollarından geçiyorlar, kendilerine bağlı olan bir köyün içine çıkıyorlardı. Consuelo, memleketin tarih kayıtlarına göre, Schreckenstein adı verilen tepeyi örten köyün, Devler Kalesi'ne bağlı olduğunu, düşman tarafından sarılınca gizli anlaşmanın sırlarına kale ile beraber sahip bulunduğunu hatırlıyordu. Demek ki bu yolu, bu gediği ararken tamamiyle mantıklı hareket ediyor, gerçek bir yoldan yürüyordu.

Kuyuya inmek için Zdenko'nun yokluğundan yararlandı. Önce diz çöktü. Canını Tanrıya emanet etti. San-Samuel tiyatrosunun kulisi içinde sahneye ilk defa çıktığı sırada yaptığı gibi temiz bir yürekle büyük bir haç çıkardı. Sonra Zdenko'nun yaklaştığını gördüğü dayanak noktaların civarda arıyarak dik ve döner merdivenden aşağı indi. Kazasız belâsız

demir zincire yetişti. Onu yakalayınca kendini daha sakın hissetti. Kuyunun dibine bakacak kadar soğuk kanlılığını kazandı. Dipte hâlâ su vardı. Bu bulgu onda bir anlık heyecan yarattı ama derhal aklı başına geldi. Kuyu çok derin olmalıymış. Ama Zdenko'nun gidip geldiği yeraltı kapısı toprağın bir hayli altında olacaktı. Salonlardaki genç kızlarda bulunmıyan, ama halk çocuklarının oyunlarında kazandıkları o çeviklik sayesinde bütün hayatlarını becerikli bir güvenle korudukları bir ustalık ve atıklıkla hemen elli basamak aşağıya inmişti. Yalnız gerçek tehlike, ıslak basamaklar üstünde kaymaktı. Consuelo aranırken bir köşede Baron Frédérick'in uzun zaman avda giydiği geniş kenarlı şapkayı buldu, şapkayı kesti, eski yunanlıların tiyatrodaki giydikleri kunduralar gibi bağlarla ayakkabılarına bağliyerek tabanlarına yapıştırdı. Geçen akşamki araştırmalarda Zdenko'nun ayaklarında buna benzer bir terlik dikkatini çekmişti. Keçe tabanlarla Zdenko şatonun koridorlarında hiç gürültü yapmadan yürüyordu. Bu yüzdendir ki, sanki bir insan gibi değil, daha ziyade bir gölge gibi kayıp gidiyordu. Eskiden düşmana ani baskın yapmaya kalkıştıkları zaman casuslarına, hattâ atlarının ayaklarına böyle keçe geçirmek Hussite'lerin âdeti idi.

Elli ikinci basamakta Consuelo daha geniş bir döşeme, basık sivri bir kemer buldu. Oraya girmekte ve az akan suların damladığı, insan elinin büyük bir sağlamlıkla işleyip kubbe haline getirdiği alçak ve dar bir yeraltı dehlizi içinde yarı eğilmiş bir durumda

ilerlemekte tereddüt etmedi. Arkasında hafif bir gürültü işitir gibi oluncaya kadar korkmadan, bir engelle karşılaşmadan hemen hemen beş dakika yürüdü. Belki de bu tekrar aşağıya inen ve Schreckenstein yolunu tutan Zdenko idi. Ama ondan çok ilerde bulunuyordu. Bu tehlikeli yolculuk arkadaşının kendine yetişmemesi için adımlarını sıkılaştırdı. Genç kızın kendi önünde yürüdüğünü tahmin edemezdi. Koşması için de bir sebep yoktu. Zdenko, bitmez tükenmez hikâyelerini, kasidelerini tek başına söyleyerek, mırıldanarak oyalandığı sırada Consuelo Albert'e ulaşmaya ve onun himayasine sığınmaya vakit bulacaktı.

Ama işittiği gürültü büyüdü. Uğuldayan ileri doğru saldıran, boğuşan suyun gürültüsüne benzer bir hal aldı. Ne olmuştu acaba? Zdenko onun maksadını sezmiş miydi? Kendisini durdurmak, boğmak için bendin kapağını açmış mıydı? Ama kendi geçmeden önce bunu yapamazdı. Hem Zdenko onun arkasındaydı. Zdenko Albert'in içine çekildiği köşeyi göstermektense, kendini öldürmeyi, boğulmayı göze alabilirdi. Bununla beraber Consuelo, yolun üstünde suyu tutacak, sonra akıtabilecek ne bir taş ne bir sed, ne bir kürek görmüştü. Bu su ancak yolunun önünde bulunabilirdi. Oysa gürültü arkasından geliyordu. Bununla beraber büyüyor, yükseliyor, gök gürültüsü uğultusuyla yaklaşıyordu.

Consuelo birdenbire korkunç bir bulgu ile şaşıarak dehlizin yükselecek yerde, ilkin tatlı bir meyille

indiğini, sonra gittikçe dikleştiğini farkettiler. Zavallı kız yolunu şaşırmişti. Telâşından sarnıcın dibinden yükselen ağır buğudan, yürüdüğü dehlizin karşısında, çok daha geniş ikinci dik kubbeli kemeri görememişti. Su hazinesine, ya da pınara giden yolu çıkacak yerde kuyunun suyunu boşaltma işini gören kanala girmişti. Zdenko, ters yöndeki bu yoldan giderek rahatça küreği kaldırmıştı. Su sarnıcın dibine sel gibi dökülüyordu. Sarnıç daha şimdiden su boşaltma yerine kadar yükselmiş, ve Consuelo'nun korkudan aklını kaybedip kaskatı kesilerek kaçtığı dehlize saldırıyordu. Çok geçmeden büyüklüğü sarnıcın öteki ağzından aldığı sudan daha az su kaybedişine göre ayarlanmış bulunan bu dehliz yavaş yavaş dolacaktı. Gözü kapayıp açacak kadar bir zamanda soğuk su ile dolacaktı. Meyil, suyun dökülerek kapladığı çukurlara doğru gittikçe alçalıyordu. Kubbe suyun içini tamamiyle doldurduğunu, kurtulmanın mümkün olmadığını adımlarının hızı, şiddetli saldırılardan onu kurtaramıyacağını genç kıza yeteri kadar haber veriyordu. Hava büyük bir gürültü ile gelen su kitlesi yüzünden daha şimdiden kesilmişti. Boğucu bir sıcak soluğu kesiyor, korku ve ümitsizlik kadar hayatı durduruyordu. Saldıran dalganın gürültüsü Consuelo'nun kulaklarında daha şimdiden uğulduyordu. Dalganın önünden koşan uğursuz kızıl köpük artık taşları ıslatıyor ve şaşkına dönen kurbanın kararsız ve bitkin koşuşunun önüne geçiyordu.

XLI

— Ey anneciğim bana aç kollarını, diye haykırdı Consuelo. Ey Anzoletto, ne kadar sevmiştim seni! Ey Ulu Tanrı'm, daha güzel bir hayatı bağışla bana.!

Göke doğru bu büyük ıstırap haykırışını fırlatır fırlatmaz ayağı sürçtü, umulmadık bir engele çarptı. Şaşılacak şey! Aman Yarabbi! Genç kızın korku ve ümit kanatları ile tırmandığı yeraltı bölmelerinden birine çıkan dar ve dik bir merdivendi bu. Kubbe, başının üstünde yükseliyordu.Şiddetle akan su saldırıyor, Consuelo'nun geçmeye zaman bulduğu merdivene çarpıyor ve onun ilk on basamağını yutuyor, kendini kaçırın çevik ayaklarını topuklarına kadar ıslatıyordu. Su, Consuelo'nun geride bıraktığı pek alçak kubbenin tepesine varınca etraf karanlığa gömülüyor, kahraman çocuğun karanlıkta dizleri üstüne yürüdüğü küçük bir düzlüğün tepeden gördüğü derin bir su haznesine korkunç bir şarılta ile dökülüyordu.

Çünkü fener sönmüştü. Şiddetli bir rüzgâr esintisi su baskınından önce geldi. Hayatın koruyucu içgüdüsi ile o zamana kadar ayakta durabilen Consuelo, kurtulup kurtulmadığını, bu çağlıyandan gelen şarılta uğrıyacağı yeni bir felâket midir, kendine kadar sıçrayıp saçlarını ıslatan bu yağmur, başının üstünde dolaşan ölümün o ıslak eli midir, değil midir, farketmiyerek merdivenin son basamağına yığılıp kaldı.

Bu arada su hazinesi yavaş yavaş doldu. Daha derin sayalkar, bereketli pınarın akan suyunu toprağın derinliklerinde uzaklara götürdüler. Gürültü azaldı, buğu dağıldı. Korkutucu olmaktan ziyade, ahenkli, tın tın öten bir mırıltı oymakların içine yayıldı. Sinirli bir elle Consuelo fenerini tekrar yakabildi. Kalbi göğsünü hâlâ şiddetle döğüyordu. Ama cesaretini yeniden kazandı. Dize gelerek Tanrıya ve annesine teşekkür etti. Nihayet bulunduğu yeri kolağan etti ve fenerin titrek ışığını etraftaki kayalar üstünde gezdirdi.

Tabiat tarafından oyulmuş bir mağra, Schreckenstein'in uzaklarındaki bir pınarın beslediği ve bu pınarın kayalar arasında kaybolduğu bir uçuruma kubbe işini görüyordu. Bu uçurum öyle derindi ki, insan onun yuttuğu suyu göremezdi. Ama bir taş atılınca iki dakika yuvarlanıyor ve oraya düşünce bir topun patlaması gibi gürültü çıkarıyordu. Mağaralarda yankılar bu gürültüyü uzun zaman tekrarlıyorlar, gözle görünmeyen suyun o uğursuz çalkantısı daha uzun zaman devam edip gidiyordu. Sanki bu uğultulara cehennem gibi bir ağzın ulumaları denebilirdi. Mağaranın bölmelerinden biri üstüne kayanın içine oyulmuş, yürünmesi güç bir patika, uçurumun kenarında devam ediyor ve insan emeğinin büsbütün son bulduğu, su akıntılarının, çağlayanların çevirdiği daha yüksek bölgelere doğru çıkan karanlık yeni bir mağaranın içine giriyordu.

Consuelo'nun yürümesi gereken yol buydu. Başka yol yoktu. Az önce geçtiği yolu su büsbütün örtmüş ve doldurmuştu. Mağrada Zdenko'nun dönüşünü beklemek imkânsızdı. Islaklık öldürücüydü. Zaten lambası soldu, donuklaştı, hattâ yeniden yanmamak üzere sönmek tehlikesini gösterdi.

Consuelo, bu durumun dehşetine kapılıp hiç hareketsiz kalmadı. Artık Schreckenstein yolu üstünde olmadığını düşündü. Önünde açılan bu yeraltı yolları tabiatın bir oyunuydu. Onun hiç bir zaman çıkış yolu bulamayacağı çıkmaz sokaklara, ya da bir yeraltı mezarlığına gidiyordu. Bununla beraber geceye kadar daha sağlam bir sığınak bulmak için rasgele dolaşacaktı. Belki de Zdenko, bu gece gelebilir, su akıntısı keser, dehliz boşalır, hapsedilen kız geri dönebilir ve yıldızların ışıklarını yeniden görebilirdi.

Consuelo bu defa toprağın bütün ânzalarına dikkat ederek yukarıya doğru her an meydana çıkan görünüşte dah a dik, daha düz dehlizlerden dolanmıyan ve daima yükselen yokuşları izleyerek yeraltı yollarının esrarına yeni bir cesaretle atıldı. Bu tarzda hareketle su akıntısına raslamıyacağına, geriye dönmek zorunda kalmıyacağına güveni vardı.

Binbir engelin ortasında yürüyordu. Kocaman taşlar yolunu tıkıyor, ayaklarını kesiyordu. Fenerin aydınlığı ile neşesiz uykulardan uyanan dev gibi büyük yarasaalar sürü halinde gelip çarpıyorlar, yolcunun etrafında, tıpkı karanlığının ecinnileri gibi, döne döne uçuyorlardı. Her yeni korkudan doğan şaşkınlı-

ğın ilk heyecanlarından sonra genç kızın cesareti arttı. Kimi zaman başının üstünde yirmi ayak genişliğinde çatlaklarla şöyle böyle tutunmuş başka tehlikeli kayaları gösteren büyük kubbelerden ayrılmış kocaman kaya parçalarına tırmanıyor, kimi zaman kubbe, Consuelo'yu bir geçit bulmak için, az ve boğucu bir hava içinde sürünmeye zorlayacak kadar daralıyor ve alçalıyordu. Böyle yarım saat kadar yürüdü. Narin ve yumuşak vücudunun güçlkle geçebildiği dar bir dönemeçte Zdenko ile yüz yüze gelince, yeniden yağmurdan kaçarken doluya yakalandı. Zdenko ilkin hayretle donakalmış, korkudan katılaşmış, sonra Consuelo'nun daha önce gördüğü gibi öfkelenerek gözdağı vermeye başlamıştı.

Bu yeraltı mezarında bunca engeller arasında havanın yokluğundan her an bir az daha sönükleşen bir fenerin titrek ışığında kaçmak imkânsızdı. Consuelo bir adam öldürme teşebbüsü karşısında kaldığını ve kendini göğüs göğüse savunmayı düşündü. Zdenko'nun şaşkın gözleri, köpük saçan ağzı, bu defa korkunç olmaktan geri kalmıyacağını açıkça haber veriyordu. Zdenko birdenbire son derece vahşi bir karar verdi. Genç kızın bulunduğu dar yolu duvarla örmek için Consuelo ile kendi arasında iri taşları yığmaya, onları birbiri üstüne koymaya, başladı. Bu hareketi ile uzun günler sarnıcı boşaltmıyarak, giriş yerine balmumundan bir bölme tasarlayıp ihtiyatsız eşek arısını kendi hücresinde mahveden bir arı gibi Consuelo'yu öldüreceği muhakkaktı.

Ama Zdenko'nun ördüğü hücre granittendi. Bu hücreyi akıl almayacak bir çabuklukla örüyordu. Görünüşte pek zayıf, pek dermansız olan bu adamın kaya parçalarını yerden alırken ve onları dizerken belli ettiği o atletlere öz kuvveti Consuelo'ya, karşı koymanın imkânsız olduğunu, geri dönerek başka bir gedik aramanın onu kızdırdığına göre, öteki uçlara gitmeyi düşünmenin daha iyi olacağını pek güzel gösteriyordu. Sözleri ile kendine acındırmaya, kandırmaya ve üstün gelmeye çalıştı.

Ona:

— Zdenko, dedi. Orada ne yapıyorsun akılsız? Albert seni ölümüm yüzünden suçlandırarak. Albert beni bekliyor, beni çağırıyor. Onun dostu, esenliği, tesellisiyim ben. Beni mahvederken dostunu, kardeşini mahvediyorsun.

Ama Zdenko zaman kaybetmekten korktuğu için eserine devam etmeye kararlı, kocaman binasının duvarını hafif ve çabuk bir elle örerken kendi dilinde canlı ve hayat dolu bir hava tutturarak şarkısını söylemeye başladı.

Binasını tamamlamak için son bir taş koyması yeterdi. Consuelo onun çalışmasına kederle bakıyordu. “Hiç bir zaman bu duvarı yıkamam. Bana bir devin elleri gerek.” diye düşündü. Son taş yerine konmuştu. Consuelo az sonra birinciye dayanan ikinci bir duvarın örüldüğünü farkettiler. Zdenko, Albert'le genç kızın arasına yıkılmıyacak bir kale, bir

meydan yükseltiyordu, işinden son derece zevk duyuyormuş gibi görünüyordu.

Nihayet Consuelo'ya olağanüstü bir ilham geldi. Amélie'ye açıklattırdığı ve şato papazının şaşırdığı mezhep değiştirmeye ait o ünlü düsturları hatırladı. Zdenko'yu kendisinden ayıran iyi yapışmamış duvar çatlaklarından biri arasından Bohemce olarak haykırırdı:

— Zdenko, Zdenko kardeş, *kendine haksızlık edilenden selâm olsun sana!*

Bu sözler Consuelo'nun ağzından dökülür dökülmez Zdenko'nun üstünde sihirli bir büyü etkisi yarattı. Derin derin içini çekerek elinde tuttuğu kocaman bir kaya parçasını düşürdü. Duvarı yaptığından çok daha çabuk, yıkmaya başladı. Sonra Consuelo'ya elini uzatarak bu yığının üstünde atlaması için sessizce yardım etti. Neden sonra dikkatle genç kıza baktı. Garip bir şekilde içini çekti. Genç kıza kırmızı bir kurdelaya bağlanmış üç anahtar uzattı. Kendisine haksızlık edilenden selâm olsun sana, diyerek önündeki yolu gösterdi.

— Bana klavuzluk yapmak istemiyor musun? beni efendine götür, dedi.

— Zdenko başını sallıyarak şöyle karşılık verdi:

— Benim efendim yok, kardeşim var. Onu elimden alıyorsun. Alın yazısı doldu. Tanrı'nın seni götürdüğü yere git, sen gelinceye kadar burada ağlıyacağım ben.

Yıkıntıların üstüne oturarak başını ellerinin içine aldı, artık başka bir şey söylemek istemedi.

Consuelo, onu teselli edeyim diye uzun zaman beklemedi. Öfkesinin yeniden uyanmasından korktu. Ona telkin ettiği saygıdan yararlanarak, nihayet Schreckenstein'in yolu üstünde bulunduğuna güvenli, bir ok gibi ileri fırladı. Çetin ve kararsız bir yürüyüş içinde Consuelo çok yol almamıştı. Çünkü Zdenko, çok daha uzun ama suyun yetişemediği bir yola yönelerek birisi kaya içine insan eliyle oyulmuş daha elverişli dönemeçle, ötekisi korkunç, tuhaf ve tehlikelerle dolu, şatoya ait binaların, üzerine oturduğu tepedeki kuleyi meydana getiren eski bir yeraltı meydanının birleştiği noktada Consuelo ile karşılaşmıştı. Consuelo o anda, parkın altında olduğunun farkında değildi. Bu sırada rahibenin bütün anahtarlarının, bütün tedbirlerinin artık kapatamayacağı bir yol üzerinde parmaklıkları ve hendekleri aşıyordu. Genç kız bu yeni yolda uzun zaman yürüdükten sonra geri dönmeyi, ona az kalsın bir uğursuzluk getirecek olan ve iyice ilerlediği teşebbüsten vazgeçmeyi düşündü. Belki de onu daha başka engeller bekliyordu. Zdenko'nun kötü niyeti yeniden aklına gelebilirdi, ya deli adam arkasından koşup gelirse! Ya dönüşüne engel olmak için yeni bir duvar örüverirse. Plânından vazgeçip Zdenko'dan sarnıca doğru yol göstermesini ve yukarı çıkmak için sarnıcı boşaltmasını istese, onu yumuşak iyiliksever bir halde bulması büyük bir talih eseri olurdu. Garip

huylu adamı tekrar görmeye karar vermek için az önceki heyecanının altında kendini fazla ezilmiş buluyordu. Zdenko'nun onda yarattığı korku bu varlıktan uzaklaştıkça artıyordu. Olağanüstü bir zekâ belirtisi olan öcü ile yüzyüze geldikten sonra bu öcü gözleri önüne getirince cesaretini büsbütün kaybediyordu. Bu deliyi daha elverişli bir duruma getirmek için yapılması gereken teşebbüs için artık kuvvet bulamıyarak, kendisiyle ancak delinin dönüşü arasında sed çekmek için Zdenko'nun kendine anahtarlarını verdiği şu sihirli kapılardan birini bulmayı dileyerek bu insanın önünden kaçıyordu.

Ama, Zdenko'nun durumuna benzer bir durumda kendisine iyi muamele edeceğine inanmakta fazla ısrar ettiği başka bir deliyi, yani Albert'i bulmıyacak mıydı? Bütün maceranın üstünde kalın bir örtü vardı. Consuelo, buraya inmeye yardım eden romanımsı çekiciliğe kapılarak, elverişli bir sonuca ve yararlı bir başarıya karşı güven beslemeden kendini bu esrarlar, tehlikeler içine attığı için bu iki kişiden en delisi kendisi olup olmadığını düşünüyordu.

Bu sırada ortaçağ insanların kuvvetli elleriyle oyulmuş geniş bir yeraltı yolundan yürüyordu. Bütün kayalar basık ve dik kemer şeklinde çok büyük bir özenle yontulmuştu. Daha sıkışık parçalar, toprağın tebeşirli damarları, çökme ihtimali bulunan yer yer granitten dört köşe kilit taşlarının hepsini birden bağladığı yontma taşın çapraz bir süsleme taşı ile desteklenmişti. Consuelo hâlâ bir çok yüzyıllara

meydan okuyan bir sağamlıkla işlenmiş dev gibi büyük bu işe hayranlık duyarak zamanını kaybetmiyordu. Şatonun bugünkü sahiplerinin bu kadar önemli bir yapıtın varlığından haberi olabileceklerini bile düşünmüyordu. Bu ailenin, mülke ait tarihsel evrakının Bohemya'ya dinde iyileştirme sokulduğu sırada yüzyıldan daha önce bir zamanda yok edildiğini hatırlıyarak meselenin kendine göre bir açıklamasını yapabildi. Ama artık etrafına bakmıyor, yalnız düz bir toprak, nefes alınabilir bir hava, koşmak için serbest bir alan bulduğu için memnun hemen hemen öz esenliğini düşünüyordu. Schreckenstein'e giden en kestirme yol, dağın sık sık dirsekler yapan patikasından çok daha kısa olmakla beraber daha yürüyeceğı bir hayli yolu vardı. Bu yolu pek uzun buluyordu. Artık yönünü kestiremiyerek bu yolun kendisini Schreckenstein'e mi, yoksa araştırmasından çok daha uzak bir sonuca mı götürdüğünü bilemiyordu.

Genç kız bir çeyrek saat yürüdükten sonra yeni bir kubbenin yükseldiğini ve mimarî çalışmanın büsbütün sona erdiğini gördü. Bununla beraber geçmek zorunda olduğu bu geniş meydanlar, koskoca mağaralar yine de insan elinden çıkmış yapıtlardı. Bitkilerle örtülü bulunan ve bir çok çatlaklardan dıştaki hayayı alan bu meydanların, bu dehlizlerin daha da uğursuz bir görünüşleri vardı. Kudurmuş bir düşmanın taassuplarından saklanmak için binbir imkân bulunmuştu. Ama su akıntısının gürültüsü Consuelo'yu ürpertti. Genç kız böyle bir durumda şaka

topraklar içinde şev halinde yükseltilmişti. Çünkü güzel su bitkileri, kocaman yapışkan otları, mevsimin şiddetini umursamadan bu koruyucu yerde çiçekleri açılmış yaban sarmaşıkları, su akıntısını yeşil bir kenarla çeviriyordu. Dıştaki hava bitki hayatım devam ettirmek için yeten, ama dışardan onları aramaya çalışan bir meraklı göze göre pek dar olan bir çok çatlaklardan, yarıklardan içeri giriyordu. Âdeta burası kubbeleriyle soğuktan ve kardan koruyan, ama görünmesi imkânsız binbir delikten yeteri kadar hava alan bir limonluk gibiydi. Denilebilirdi ki, ince bir bakım, bu güzel bitkilerin hayatını korumuş, su akıntısının ayakları inciten şu çakıllı kıyıların üstüne attığı kumdan onları kurtarmıştı. İnsan Albert'in oturduğu ıssız köşenin etrafını zarif ve geçilmesi kolay, emin bir hale getirenin Zdenko olduğunu tahmin etmekle aldanmamış olur.

Consuelo, dış eşyaların daha şâirane, daha az uğursuz görünüşü önünde amansız korkularla altüst olmuş hayal gücünde uyanan o çabuk etkiyi yeniden hissetmeye başlıyordu. Solgun ay ışınlarının, kayaların yarıkları arasında şuraya buraya süzülüp titreyen suyun üstünde kırıldığını görünce ve ormandaki hava esintisinin suyun yetişemediği hareketsiz bitkiler üstünde zaman zaman ürperdiğini hissedip de kendini toprak üstüne biraz daha yakın bulunca yeniden doğduğunu hisseder gibi oldu. Bu kahramanca tavafin sonunda kendisini bekliyen kabul, kafasında daha az karanlık renkler altında beliriyordu. Nihayet genç

kız, patikanın birdenbire ayrıldığını, daha geniş örülmüş kısa bir dehlize girdiğini ve soğuk bir görünüşü olmamakla beraber büyük bir yüzü sarmaşıklarla zarif bir şekilde sarılmış maden hissini veren küçük bir kapıda son bulduğunu gördü.

Kararsızlıklarının ve yorgunluklarının sona erdiğini görüp, öteki elinde anahtarlarını tuttuğu için bir anda açılverecek olan bu son engele dermansız elini dayayınca Consuelo, yenilmesi bütün korkulardan daha güç olan bir utanma hissetti. Demek henüz tanıdığı, ne babası, ne kardeşi, ne de kocası olan belki de onu seven, ama ne sevebileceği, ne de sevmek istediği bir erkeğin uykusuna, ya da hülyasına ani baskın yapmak için bakışına ve düşüncesine kapalı duran bir yere tek başına girebilecekti.

Genç kız şöyle düşünüyordu: “En korkunç tehlikeler ortasında Tanrı beni buraya sürükledi ve getirdi Onun koruyuculuğundan daha ziyade iradesiyle buraya gelmiş bulunuyorum. Bu yere ateşli bir ruhla, acıma dolu bir kararla, huzurlu bir gönülle, saf bir vicdanla, her türlü imtihana hazır bir fedâkârlıkla geliyorum. Belki de beni burada bekliyen ölümdür. Bununla beraber böyle bir düşünce beni korkutmuyor. Hayatım zaten kırıldı. Onu, pek hayıflanmadan kaybedebilirim. Az önce ölümü hissettim. Bir saatten beri kendimi hiç hazırlamadığım bir huzurla, korkunç ölüme candan bağlı görüyorum. Belki de Tanrı’nın son anlarım için gönderdiği bir lütuftur bu. Belki çılgın bir adamın darbeleri altında düşüp öleceğim.

Ama bu felâkete bir din şehidinin vekariyle yürüyorum. Sonsuz hayata bütün kalbimle inanıyorum. Belki yararsız bir fedakârlığın kurbanı olarak, ama son derece dini bütün bir insan gibi hareket ederek burada ölürsem, daha mutlu bir hayatla ödüllendirileceğimi hissediyorum. Beni kim alıkoyabilir? Beni gelip kurtaracak bir adamın önünde sanki işlediğim kusurdan yüzüm kızarmış gibi neden ifade edilmez bir şaşkınlık duyuyorum.”

Aşkını anlamakta pek saf olan Consuelo böylece kendine karşı savaşıyor, kılımk yaran heyecanı için nefisini ayıplıyordu. Bununla beraber kendini ölüm korkusundan daha müthiş tehlikelere attığını düşünemiyordu. İffetinin bir delinin hayvanca tutkularıyla tehlikeye düşebileceği düşüncesini bir türlü kabul edemiyordu. Ama elinde olmadan benliğinde uyanan daha tanrısal, daha yüce bir duyguya sanki boyun eğiyormuş gibi içinde bir korku duyuyordu. Bununla beraber anahtarı kilide soktu. Karar vermeden belki on defadan fazla anahtarı döndürmeye davrandı. Ezici bir yorgunluk, bütün vücudunda hissettiği son derece bezginlik, dünyada büyük bir insanseverlik hareketi ile, gökte yüce bir ölümle ödülünü toplayacağı bir sırada onun kararını yok edecek kadar zorluyordu.

XLII

Bununla beraber kararını verdi. Elinde iki anahtar bulunuyodu. Albert'in kapatıldığını tahmin ettiği

odaya varmak için geçilecek iki oda, üç kapı vardı. Eğer kuvveti kalınamasa durmak için yine zamanı olacaktı.

Üstüne bir koyun postu atılmış kuru eğreltiotu bir yataktan başka bir döşemesi bulunmayan kubbeli bir salona girdi. Dikkati çeken bir haraplık içinde, eski moda bir çift kundura, burasının Zdenko'nun yatak odası olduğunu anlamasına yardım etti. Korku taşının üstünde, içini yemiş doldurup götürdüğü ve nihayet bir kaç gün sonra ortadan kaybolduğunu gördüğü küçük sepeti tanıdı. Birinci kapıyı özenle kapadıktan sonra ikinci kapıyı açmaya karar verdi. Çünkü bu yerde oturan vahşi ev sahibinin geri dönmesi ihtimalini daima korku ile düşünüyordu. İçine girdiği ikinci oda da birincisi gibi kubbeliydi. Ama duvarları hasırlarla, yosunlarla süslü çitlerle örtülmüştü. Bir soba oraya yeteri kadar sıcaklık veriyordu. Kayanın içine oyulmuş sobanın borusu Scherckenstein'in tepesinde Consuelo'nun uzun uzun incelediği yanıp sönen ışığı meydana getirdiğine şüphe yoktu. Albert'in yatağı Zdenko'nun yatağı gibi kuru yaprak ve ot yığınının meydana gelmişti. Albert'in alışkanlıkları içinde istediği, ama Zdenko'nun Albert'e karşı beslediği şefkatı ona gösterdiği üstün özeni örselemeyen, her şeyi kabul ettiği salt eşitliğe rağmen onun yatağını çok hoş bir ayı postu ile örtmüştü. Anahtar kilidin içinde dönünce, Consuelo-yu, kulakları dikilmiş, bakışları tasalı, eşiğin üstüne oturmuş olan Cynabre karşıladı. Cynabre, efendisin-

de özel bir eğitim görmüştü, o bir bekçi değil, bir dosttu. Ta çocukluğundan beri ona havlama ve uluma öylesine yasak edilmişti ki, kendi soyundaki varlıkların bütün alışkanlığını büsbütün kaybetmişti. Eğer bir insan Albert'e kötü niyetle yaklaşacak olsa, sesini tekrar kazanıyor, eğer Albert'in üzerine saldırılsa şiddetle onu koruyordu. Ama yalnız başına yaşayan bir insan gibi ölçülü ve temkinli olduğu için vazifesinden emin olmadıkça ve insanları dikkatle koklayıp incelemedikçe hiç bir zaman en ufak bir gürültü yapmazdı. Köpek Consuelo'ya içinde insanca bir şey bulunan kavrayış bir bakışla yaklaştı. Elbisesini, özellikle Zdenko'nun tuttuğu anahtarları uzun zaman avucunda tutan elini kokladı. Bu durumda kendinde bir güven uyanınca çok güzel kuyruğunu yavaş yavaş yerde sürürken, sessiz ama sevgi dolu bir sevinçle kılıklı iri ayağını onun omuzlarına attı. Genç kıza karşı sakladığı iyiliksever hâtıraya kendine salıverdi. Bu nazik ve ağırbaşlı kabulden sonra Consuelo'nun bütün adımlarını, bütün hareketlerini gözleriyle izlemekten geri kalmıyarak efendisinin yatağını örten ayı postunun kenarına gidip tekrar yattı ve oraya ihtiyarlığın verdiği bir gevşeklikle uzandı. Consuelo üçüncü kapıya yaklaşmaya davranmadan önce kafasını uğraştıran adamın tinsel hali üzerinde bir sonuca varmak için bu kesiş kulübesinin düzenine bir göz attı. Orada ne zır deliliğin, ne de ümitsizliğin izini buldu. Orada büyük bir temizlik, bir çeşit düzen vardı. Albert, Polonya içlerinden getirdiği ve elbise askısı işini gören garip eşyalardan Rus

yaban öküzü boynuzlarına asılı yedek bir elbise ile bir manto bulunuyordu. Kendine ait bir çok kitap, dağlı ama ustaca bir elin sanat zevki ile süslü iri dalların desteklediği rendelenmemiş tahtadan bir kitaplık üstüne büyük bir düzenle sıralanmıştı. Bir masa ve iki iskemlenin işleniş tarzı aynıydı. Bir kuru ot koleksiyonu, Slavca başlıkları ve sözleri ile Consuelo'ya büsbütün yabancı eski notlarla, tek başına yaşayan insanın sâkin, sade ve öğrenmeyi seven alışkanlıklarını ortaya koyuyordu. Antika olması bakımından dikkati çeken bir demir lamba kubbenin ortasına asılmış, bu hüznün verici tapınağın bitmez tükenmez gecesi içinde yanıp duruyordu.

Üstelik bu yerde hiç bir silâhın bulunmaması Consuelo'nun dikkatini çekti. Bu ormanlarda oturan zenginlerin, içine eğlenceler de karıştığı av partilerine ve lüks eşyalara karşı uyanan zevke rağmen, Albert'in ne bir tüfeği vardı, ne bir bıçağı. Hattâ ihtiyar Köpeği *büyük sezi*'yi hiç bir zaman edinemişti. Bu yüzden Baron Frédérick için Cynabre bir acıma, bir küçümseme konusu idi. Albert kandan korku duyuyordu. Herkesten daha az hayattan zevk alıyormuş gibi görünmekle beraber genel olarak hayata karşı sınırsız ve dinsel bir saygı beslenmesi fikrini taşımaktaydı. Hattâ yoktan var olan en ikel hayvanları ne öldürebiliyor, ne de öldürüldüğünü görmeye katlanabiliyordu. Bütün tabiat bilimlerini sevmişti. Ama madenbilim ve bitkibilim üstünde duruyordu. Böcekler bilimi zaten ona pek zalimce

görünüyordu. Hattâ merakı yüzünden bir böceğin hayatını hiç bir zaman feda edememişti.

Consuelo bu özellikleri biliyordu. Albert'in masumca uğraşmalarının belirtilerini görerek bu özellikleri hatırlıyordu. Hayır, diyordu, bu kadar barışsever bir varlıktan korkmıyacağım. Burası bir delinin köşesi değil bir ermiş insanın köşesidir. Ama akıl hastasının tabiatı hakkında kendine ne kadar güven geliyorsa, o kadar da kendini şaşkın ve çekingen hissediyordu. Orada bir deliyi, ya da can veren bir insanı bulacağı için hemen hemen hayıflanıyordu. Artık gerçek bir erkekle karşılaşmak inanı onu gittikçe tereddüde düşürüyordu. Kendini nasıl haber vereceğini bilemiyerek birkaç dakikadan beri düşünüyordu. O sırada insanı şaşırtacak bir aletin sesi kulağına çarptı. Temiz ve bilgili bir elin altında kederin ve büyüklüğün yüce havasını çalan Stradivarius bir kemandı bu. Bu kadar kusursuz, bu kadar içe işleyen, bununla beraber bu kadar sade bir kemen sesi işitmemişti. Bu şarkı kendisine yabancıydı. Ama garip ve saf şekliyle tanıdığı o bütün eski müzikten daha eski olacağı kanısına vardı. Kemani, kendinden geçmiş bir halde dinliyordu. Albert'in kendisinin söylediğini işittiği şarkının daha ilk cümlesinde bu şarkıyı neden çok iyi anladığını ancak şimdi açıklayabiliyordu. Çünkü o, ilhamını gerçek ve büyük bir müzikten almıştı. Her bakımdan bilgili olmasına imkân yoktu. Sanatın o göz kamaştırıcı kaynaklarını tanıyamazdı. Onun içinde tanrısal bir soluk, güzele

ait bir öz, bir aşk vardı. Albert parçasını bitirince içine büsbütün güven gelen, daha büyük bir yakınlık duygusuyla canlanan Consuelo kendini konttan ayıran kapıyı vurmaya göze aldı. Kapı ağır ağır açılınca genç kontun başı önüne düşmüş, gözleri yere dikilmiş yayı ve kemani aşağı sarkan elleri içinde, ilerlediğini gördü. Solgunluğu korkunçtu. Saçları ve elbisesi Consuelo'nun henüz görmediği bir düzensizlik içindeydi. Dalgın hali dermansız ve bitkin tavrı, hareketlerinin ümitsiz kayıtsızlığı, büsbütün deliliği değil, daha ziyade insan iradesinin düzensizliğini ve bu iradeden vaz geçildiğini haber veriyordu. Slav halkının inandığına göre evlere geceleyin bir makine gibi giren, amaçsız, neticesiz hareket ettiği için korkudan ve hayretten dona kalmış, onu sessizce seyreden, ya da kaçan, dehşete kapılmış uşaklarını ve dostlarını tanımaksızın ve görmeksizin sanki içgüdüleriyle hayatlarının eski alışkanlıklarına boyun eğdikleri görünün hafızadan yoksun hayaletlerden biri denilebilirdi.

Consuelo, kont Albert'i görüp de iki adım ötede olduğu halde kendisini göremediğini farkedince, aynı şeyleri düşündü. Cynabre yerinden kalkmıştı. Efendisinin elini yalıyordu. Albert ona Bohemce birkaç kelime söyledi. Ölçülü okşayışlarını Consuelo'ya yönelten köpeğin hareketlerini ve bakışını izliyerek şu anda hemen hemen ayağına Zdenko'nun ayakkabı gibi ayakkabı geçirmiş olan genç kızın ayaklarına dikkatle baktı. Sonra başını kalkmadan genç

kızın anlamadığı ama bir dileği andıran ve adıyla son bulan Bohemce bir kaç kelime söyledi. Consuelo Albert'i bu halde görünce çekingencilüğünün dağıldığını hissetti. İçi derinden derine sızlıyarak karşısında kendini tanımayan, bununla beraber adım çağıran kalbi yaralı bir ruh hastasından başka bir şey görmedi: Elini güvenle ve vekarla genç adamın kolu üstüne koyarken içe işleyen saf bir sesle İspanyolca, ona:

— “Bakın Consuelo karşınızda!” dedi.(¹)

XLIII

Consuelo adım söyler söylemez gözlerini göğediken, sonra genç kızın yüzüne bakan Albert birden davranış ve ifadesini değiştirdi. Değerli kemanını, sanki kullanmasını bilmiyormuş gibi, büyük bir kayıtsızlıkla elinden düşürdü. Derin bir sızlanış, saygılı bir ıstırap hareketi ile ellerini kavuşturarak, göğsünü yırtıyormuş gibi bir soluk çakararak haykırdı:

— Ey benim zavalh Wanda'm, bu ıstırap ve sürgün yerinde tekrar gördüğüm, demek nihayet sensin! Sevgili, zavalh sevgili kardeş! Çok sonra öcünü aldığım, ama savunmasını beceremediğim talihsiz kurban! Ah, seni ezen alçaklık, kargaşalık içinde mahvolup gitti. Bunu biliyorsun, sonra da elim, suç arkadaşlarının kanı ile insafsızca yıkandı. Lânetlik kilisenin derin damarını deşdim. Seller gibi akan bu kanlar içinde senin de, benim de, hatta milletimin de uğradığı hakareti yıkadım(²). Ey teselli, öce susamış ruh! daha ne istiyorsun? Büyük çaba ve öfke devri geçti(³). Şimdi pişmanlık ve çile günlerini

yaşıyoruz. Benden göz yaşları, dualar iste, ama artık kan isteme. Bundan sonra kandan dehşet duyuyorum. Artık onun etrafa yayılmasını istemiyorum. Yok! Yok! Bir damla bile olmaz. Jean Ziska kadehini artık bitmez tükenmez göz yaşları ile ve acı hıçkırıklarla doldurmıyacak.

Albert şaşkın gözlerle ve ani bir coşkunun canlandığı yüz çizgileriyle böyle konuşurken, Consuelo'nun etrafında dönüyor, genç kızın bu garip yalvarmayı durdurmak için yaptığı her harekette bir çeşit korku ile geri çekiliyordu. Ev sahibinin belirttiği halin bir delirme olduğunu anlamak için Consuelo'nun uzun boylu düşünmesine lüzum yoktu. Genç kız Jean Ziska hikâyesinin sık sık anlatılmasına alışmıştı. Hikâyeye göre Hussite Savaşları patlak vermeden önce, korkunç mutaassıbın kızkardeşlerinden birinin iğrenç bir papazın tecavüzüne uğraması üzerine bu kız, manastırda utanç ve ıstırapla mahvolup gitmişti. Ziska'nın hayatı bu cinayetin uzun ve şatafatlı öc alışı ile doluydu. Albert şu anda bilinmez hangi fikir akımı ile sürüklenerek düşüncesine baskı yaparak kendini Jean Ziska sanıyor ve talihsiz kız kardeşi Wanda'nın hayaline söylüyormuş gibi sözlerini genç kıza yöneltiyordu.

Genç kız onun hayalini birden tedirgin etmemeye karar verdi ve ona:

— Albert, dedi, benim adım artık Wanda değil. Senin de adın artık Jean değil. Bana bak. Yüz ve huy bakımından senin gibi değiştiğimi öğren. Bana az

önce söylediklerini sana hatırlatacağım. Evet büyük çaba ve öfke devri geçmiştir. İnsanca âdalet, duygularını doyurmaktan daha fazla bir şeydir. Şimdi sana haber verdiğim tanrısal adalettir. Tanrı bize, affetmemizi ve unutmamızı emrediyor. Bu uğursuz hâtıralardan başka insanlara hiç bağışlamadığı bir yetiyi sende işleten bu direnişten, yaktıyla yaşamış olan varlıkları sakladığın bu vahşi, azap veren hafızadan Tanrı inciniyor ve bunu aşırı derecede kullandığın için onu senden alıp götürüyor. Beni işitiyor musun, beni anlıyor musun Albert?

Albert dize gelerek ve olağanüstü bir korku ile daima Consuelo'ya bakarak titrek ve solgun cevap verdi:

— Ey benim atam! Sizi duyuyorum ve sözlerinizi anlıyorum. Beni yenmek ve bana boyun eğdirmek için şekil değiştirdiğinizi görüyorum. Hayır, siz artık inleyen rahibe, ırzına geçilen bakire Ziska'nın Wanda'sı değilsiniz. Siz insanların kontes de Rudolstadt adı verdikleri ve onların bugün Albert adını taktıkları bir talihsizi bağrında taşıyan Wanda de Prachatitz'siniz.

Consuelo sarsılmadan cevap verdi:

— Adınızın böyle söylenmesi hiç de insanların geçici hevesleriyle olmamıştır. Çünkü başka şartlar içinde sizi tekrar yaratan Tanrı'dır. Bu vazifeleri ya tanımıyorsunuz, ya da onları hor görüyorsunuz, Albert. Dinsizce bir gururla çağların ters yönüne doğru gidiyorsunuz. Kaderin sırlarını kavramaya can

atıyorsunuz. Bir bakışta dünü ve bugünü kucaklıyarak kendinizi Tanrı ile eşit sanıyorsunuz. Ben size ilham aldığım ve vardığım gerçekle diyorum ki, gerilere gitmeniz fikri bir cinayettir, bir ataklıktır. Kendinize malettiğiniz bu tabiat üstü hafıza bir hayalden ibarettir⁽¹⁾. Doğru hâdiseler için geçici ve belirsiz bir ışık elde ettiniz. Ama hayal gücünüz sizi aldattı. Atalarınızın tarihi içinde kendinize en büyük rolleri ayırdığınız zaman gururunuz bir kuruntular anıtı kurdu. Sandığınız şeyin hiç bir zaman var olmadığına dikkat ediniz. Sonsuz bilimin sizi sınırlandırmak için bir an gözlerinizi açmasından iç hayatınızdaki daha az önemli kusurları, böbürlenmeye cesaret ettiğiniz konulardan daha şerefli olan vicdan azabı konularını size göstermesinden korktunuz.

Albert, yüzü ellerinde, dizleri toprağa gömülü, çelimen bir iç dönüşle bu sözleri dinledi ve boğuk bir ahenkle mırıldandı:

— İştittiğim, ama artık tanımadığım ey Tanrı'nın sesi, konuşunuz! Konuşunuz! Eğer siz dağların meleği iseniz ve inandığım gibi korku taşmın üstünde sık sık bana görünen tanrısal hayalseniz, konuşunuz. İrademe, vicdanıma, hayal gücüme emrediniz. Işığı, ıstırapla aradığımı, karanlıkta yolumu şaşırmışsam o da size ulaşmak için o karanlığı yok etmeyi isteme zoru ile olduğunu iyice biliyorsunuz.

— İnsanlar için kavranması imkânsız olan bilimin sonsuz yargılarına karşı bir az alçakgönüllülük, bir az boyun eğmek, işte sizin için gerçek yol

budur. Size zorla kabul ettirilen şu geçici hayatın ötesini öğrenmekten ilk ve son defa, kesin bir şekilde vazgeçiniz. İçten ve candan vazgeçiniz. Kendiniz huzura kavuşunca ve başka insanlara yararlı olunca Tanrı'ya hoş görüneceksiniz. Gösterişçi biliminizi yıkınız. Ölümsüzlüğe karşı imanı kaybetmeden, geçmişte affeden, gelecekte koruyan tanrısal iyilik hakkında kuşku duymadan, horgördüğünüz şimdiki hayata, insana yalısır verimli bir hale sokmak için, ağlayınız. O zaman ona saygı duyacaksınız. Kuvvetinizle acımanızla, kendinizi büsbütün ona vereceksiniz. Şimdi Albert, bana bakınız, ve gözleriniz iyice açılsın. Artık ben sizin ne kız kardeşiniz, ne de ananızım. Tanrı'nın size yolladığı ve sizi gururdan, çılgınlıktan söküp almak için akıl almıyacak yollardan geçirerek buraya gönderdiği bir dostum. Bana bakınız, içten ve yürekten benim kim olduğumu, adımın ne olduğunu bana söyleyiniz.

Albert korkudan titriyerek ve çılgın bir halde başını kaldırdı. Ama birincisinden daha az dehşet ve şaşkınlık duyarak ona baktı ve genç kıza:

— Beni uçurumlardan atlatıyorsunuz, dedi. Derin sözlerle benim için bir felâket olmakla beraber öteki insanların aklından üstün olduğunu sandığımı aklımı karıştırıyorsunuz. İnsan hâdiselerini ve yaşadığımız zamanı tanımamı ve anlamamı emrediyorsunuz. Bu benim elimde değil ki... Hayatımın bir takım devirlerine ait hafızamı yoketmek için beni katlanılmaz acılara sürükliyen çabalarla kendimi değiştir-

mem gerek. Eğer kendi gücümde daha üstün hissettiğim bir güç adına sizin düşüncelerinizi kafamda özümsememi emrediyorsanız boyun eğeceğim. Ama bu müthiş boğuşmayı tanıyorum. Hattâ işin sonunda ölüm bulunduğunu biliyorum. Üstümde ezici bir büyü yaratan siz, bana acıyınız, bana yardım ediniz. Yoksa ölürüm ben. Kim olduğunuzu bana söyleyiniz. Çünkü sizi tanımıyorum, sizi gördüğümü hiç hatırlamıyorum. Kadın mısınız, erkek misiniz onu bile bilmiyorum. Hâtıralarım içinde boşuna bulmaya çabaladığım esrar dolu bir heykel gibi işte karşımda duruyorsunuz. Bana yardım ediniz, yardım ediniz, çünkü öleceğimi hissediyorum.

Yüzü ilkin ısıtmalı bir parıltı ile renklenmiş olan Albert, böyle konuşurken Consuelo'ya doğru uzandı, ama karşı konmaz bir baygınlık geçiriyormuş gibi ellerini dayamak için yere sarkıttı.

Consuelo ondaki akıl hastahğının sırlarını yavaş yavaş öğrendiği için yeni bir kuvvetten yeni bir ışıktan ilham almış gibi kendini yeniden dirilmiş hissetti. Albert'in ellerini yakaladı, onu ayağa kaldırmaya zorlayıp, masanın yakınında duran iskemleye doğru götürdü. Albert olağanüstü bir yorgunluk altında ezilmiş gibi oraya yığıldı. Sanki bayılması yakınmış gibi öne doğru büküldü. Sözüünü ettiği savaş, tamamiyle gerçektir. Albert'de kafasını kemiğin hummanın telkinlerini iterek aklını yeniden toplanmak yetisi vardı. Ama çaba harcamadan, bütün vücudunu bitkin bir hale getiren ıstırapları

çekmeden bunu elde edemiyordu. Bu tepki kendiliğinden olduğu zaman bu halden yeniden tazelenmiş, yeniden doğmuş olarak sıyrılıyordu. Ama henüz gücü yerinde olan, iradesinin kararı ile bu hali zorladığı zaman vücudu buhran altında eziliyor, sonra bütün vücudunu bir uyuşukluk kaplıyordu.

Consuelo genç adamın içinden neler geçtiğini anladı. Soğuk elini bu cayır cayır yanan başın üstüne koyarak ona:

— Albert, dedi. Sizi tanıyorum. Bu bile yeter. Sizinle ilgileniyorum. Şu an için bu da size yetmeli. Beni tanımak ve benimle konuşmak için en küçük bir irade gücü harcamanızı size yasak ediyorum. Yalnız beni dinleyiniz. Eğer sözlerim, size anlaşılmaz gibi görünürse açıklamamı bekleyiniz. Hattâ onların mânasını öğrenmekte acele etmeyiniz. Sizden sadece düşüncelerinizden büsbütün sıyrılmanızı, karşı koymadan boyun eğmenizi rica ediyorum. Kalbinize inerek orada bütün varlığınızı bir araya getirebilir misiniz?

Albert cevap verdi:

— Ah! Bana öyle büyük bir iyilik ediyorsunuz ki! Bana daha söyleyiniz, daima böyle konuşunuz. Ruhumu elleriniz içinde tutuyorsunuz. Kim olursanız olunuz. Bu ruhu koruyunuz. Kaçmasına hiç izin vermeyiniz. Çünkü gidip, Sonsuzluk'un kapılarına çarpacak ve orada kırılıp parçalanacaktır. Söyleyiniz, çabuk söyleyiniz bana kimsiniz siz? Eğer anlamazsam bana onu açıklayınız. Çünkü elimde olmadan onu arıyorum. Bu yüzden çırpıyorum.

Genç kız karşılık verdi:

— Ben Consuelo'yum. Etrafınızda yalnız benim anhyabildiğim bir dili içgüdünün yardımıyla konuştuğunuza göre demek bunu biliyorsunuz. Uzun zaman beklediğiniz, şarkı söylediği bir günde tanıştığınız bir dostum ben. O günden beri ailenizi yüzüstü bıraktınız, saklanmak için buraya geldiniz. O günden beri sizi aradım. Bir takım işlerde emirlerinizi yerine getirdiği halde beni bir türlü size getirmek istemiyen Zdenko ile beni çok defa çağırtınız. Binbir tehlike arasından geçip buraya geldim.

Albert masının üstüne yığılmış ve düşmüş olan vücudunu kaldırarak şöyle dedi:

— Eğer Zdenko istemeseydi buraya gelemezsiniz. Siz bir rüyasınız, bunu iyice görüyorum. Orada duyduğum her şey hayalimden geçiyor. Aman yarabbi, beni ne de yalancı sözlerle oyahyorsunuz. Rüyalarmın düzensizliği ve kararsızlığı yeniden içimde uyanıyor. Dünyada kendimi ümitsizliğimle, deliliğimle başbaşa, pek yalnız hissediyorum. Ah! Consuelo! Consuelo! Uğursuz ama tatlı rüya! Adını taşıyan, arada sırada senin şeklini alan o varlık nerede? Hayır sen, ancak şimdi yaşıyorsun. Hezeyanımdır yaşatan seni.

Albert, kaskatı kesilen ve mermer gibi hissizleşen gergin kolları üstüne tekrar düştü. Consuelo, Albert'de uyuşukluk buhranının baş gösterdiğini görüyordu. Ama artık bu buhranı önliyiyeceğinden korkacak kadar kendini bitkin ve bayılmaya hazır hissediyordu.

Genç kız kırık bir gönülle ve sönen bir sesle:

— Ey Tanrı'm! dedi. Birbirine artık hemen hemen hiç bir şey yapamıyan iki zavalhya yardım elini uzat!

Kendini yalnız hissediyordu. Kendi ötürken, ölmekte olan biriyle bu yere kapatılmış gibiydi. Albert için de kendisi için de artık yardım beklemiyordu. Zdenko'nun dönüşü, hâlâ ona arzu edilir bir şey olmaktan ziyade, korku veren bir şey gibi görünüyordu.

Genç kızın duası Albert'i beklenilmedik bir heyecanla harekete getirir gibi oldu.

Dermansız başını kaldırmaya çalışarak:

— Biri yanımda dua ediyor.

Kendi eline sarılan Consuelo'nun eline bakarak sözlerine devam etti:

— Yalnız değilim, Oh! Hayır, yalnız değilim. Yardıma koşan bir el, esrar dolu acıma, insanca ve kardeşce bir yakınlık! Derin acımı çok tatlı bir hale getiriyorsun, kalbimi minnetle dolduruyorsun!

Genç adam buz gibi dudaklarını Consuelo'nun eline yapıştırdı ve uzun zaman öyle kaldı.

Utanmanın verdiği heyecan, Consuelo'da hayat duygusunu yeniden uyandırdı. Elini bu talihsiz adamdan çekmeye hiç cesaret bulamadı. Ama yorgunluğu ile üzüntüsü arasında ne yapacağını bilemeden ve kendinde artık ayakta duracak hal bulamıyarak genç adamın üstüne yaslanmak, öteki elini Albert'in omuzuna koymak zorunda kaldı.

Albert birkaç dakika geçtikten sonra dedi ki:

— Yeniden doğduğumu hissediyorum. Sanki anamın kolları arasında bulunuyorum gibi geliyor bana. Ey Wenceslawa halacığım, eğer yanımda olan sizseniz beni affediniz! Sizi babamı, adları bile hafızamdan silinen bütün ailemi unuttuğum için beni affediniz. Size dönüyorum, beni bırakınız. Consuelo-yu geri veriniz bana. Bunca zamandır beklediğim, sonunda bulduğum Consuelo'yu... Ama bir türlü tekrar bulamadığım Consuelo'yu, onsuz artık nefes bile alamadığım Consuelo'yu geri veriniz bana.

Consuelo onunla konuşmak istedi; ama Albert ne kadar hafızasını ve kuvvetini yeniden kazanıyorsa Consuelo'nun hayatı da o nisbette sönüyor gibiydi. Bunca korku, yorgunluk, heyecan, insanüstü çabalar onu öylesine hırpalamıştı ki, artık karşı koyamıyordu. Sözler dudaklarından döküldü, ayaklarının büküldüğünü, gözlerinin karardığını hissetti. Albert'in yanına diz çöktü. Pek dermansız başı genç adamın göğsüne gelip çarptı. Albert birden rüyadan uyanır gibi onu gördü ve tanıdı. Derin bir çığlık kopardı ve kendine gelerek onu kolları arasında kuvvetle sıktı. Consuelo göz kapakları üstüne yayılır gibi olan ölümün tülleri arasından genç adamın sevincini gördü, hattâ bu sevinçten hiç korkmadı. Bu mübarek ve iffetle ışıklanmış bir sevinçti. Gözlerini kapadı, sonra ne uykulu ne uyanıklık olan, ama şimdiki bütün hâdiselere karşı bir çeşit duygusuzluk ve kayıtsızlık gibi görünen bir halin içine yuvarlandı.

XLIV

Consuelo, hâlâ gözlerini açacak bir güç bulamadığı halde yetilerini tekrar kullanmaya başladığı zaman oldukça sert bir yatağın üstüne yatırılmış olduğunu görerek hâtıralarını toplamaya çalıştı. Ama bu dermansızlık öyle kuvvetli gelmişti ki, yetileri ancak yavaş yavaş uyanıyordu. Belli bir zamandan beri çektiği heyecanların, yorgunlukların bir araya gelmesi, kuvvetlerini birden aşırıldığı için Venedik'den ayrıldığından beri kendisinin ne hallere girdiğini boşuna hatırlamaya yeltendi. Pek tatlı günler geçirdiği bu ikinci vatandan ayrılışı bile ona bir rüya gibi geldi. Sürgün yerinden ve onda yarattığı felâketlerden bir an için kuşku duyabilmek onun için (ne yazık ki pek kısa) bir teselli oldu. Hâlâ kendini *Corteminelli*'deki fakir odasında annesinin ot yatağı üstünde olduğunu, Anzoleto ile kafasında karışık hâtırası dalgalanmakta olan acı ve şiddetli bir kavgadan sonra genç adamı yanında hissederek, yavaş sesle kendine söylediği tatlı sözleri ve kesik kesik soluğunu işiderek yeniden hayata döndüğünü sandı. Bu düşünce ile kalbini bayıltıcı ve hızla dolu bir sevinç kapladı. Pişman olan arkadaşına bakmak ve ona elini uzatmak için çaba ile doğruldu. Ama ancak soğuk ve yabancı bir eli sıkıttı. Beyaz perdesinin arasından penbe bir renkle parıldadığını görmeye alıştığı neşeli güneş yerine ancak karanlık kubbeden dökülen ve ıslak bir hava içinde yüzen bir türbe aydınlığını gördü. Kollarının altında vahşi hayvanların o sert kıllarını hissetti.

Albert'in solgun yüzü, korkunç bir sessizlik içinde bir hayalet gibi üstüne eğilmişti. Consuelo diri diri bir mezara indirildiğini sandı. Gözlerini kapadı, sonra ıstıraplı bir inilti ile kuru yaprakların meydana getirdiği yatağın üstüne tekrar düştü. Nerede olduğunu ve kendini hangi uğursuz ev sahibine emanet ettiğini anlaması için bir çok dakikalar geçmesi gerekti. Fedakârlığına karşan coşkunun o ana kadar savaşıp baskı yaptığı korku, içini sardı. Öyle ki, müthiş bir manzarayı, ölüm hazırlıklarını, önünde açık duran mezarı görürüm diye gözlerini tekrar açmaktan korktu. Alnında bir şey hissetti. Elini götürdü. Albert'in onun başına koyduğu bir çelenkti bu. Bu çelenği görmek için başından aldı ve bunun bir servi dalı olduğunu gördü.

Albert genç kızın yanına diz çökerek:

— Ey benim ruhum, ey benim tesellim. Öldüğünü sandım. Mezarına indirmeden önce seni gelin çelenkleriyle süslemek istedim. Etrafımda çiçekler hiç yetişmiyor, Consuelo. Nişanlılık çelenği olarak elimin koparabildiği, kara servilerdi. Bunu itme. Eğer burada beraberce öleceksek izin ver de hayata dönünce bir eşim olmayacağına, bozulması imkânsız bir antla bağlanarak öleceğime yemin edeyim.

Consuelo korku içinde etrafına şaşkın şaşkın bakarak:

— Nişanlılar, birleşenler! Bu kararı kim verdi? Bu evlenmeyi kim ilân etti?

Albert ifade edilmez bir kederle ve tatlılıkla cevap verdi:

— Alın yazısı, meleğim. Bundan kaçayım diye düşünme. Senin için pek garip, benim için daha da garip bir alın yazısı bu. Beni anlamıyorsun Consuelo, bununla beraber gerçeği öğrenmen gerek. Benim geçmiş içinde araştırma yapmamı yasak ettin. Yüzyılların karanlığı adını verdikleri geçmiş hayatımı artık hiç bilmiyorum. Ama şimdiki hayatımı soruşturdum. Onu da bilmiyorum. Bir bakışta baştanbaşa o hayatı gördüm. Ölümün kolları arasında uzanıp yattığın sırada o hayat bir an için göründü gözüme. Alın yazın, benim alın yazımdı. Consuelo bununla beraber hiç bir zaman benim olmiyacaksın. Beni sevmiyorsun. Seni sevdiğim kadar hiç bir zaman sevemezsin. Bana Tanrı'nın gönderdiği mübarek bir kadınsın sen. Hiçbir zaman benim karım olmiyacaksın. Paylaşamıyacağın bir aşkın tükettiği bir insan olarak öleceğim. Bununla beraber Consuelo, ister burada ölelim, ister içinde acıma kanşık bir öpücüğün hiçbir zaman mühürliyemiyeceği şu koca adını bana vermeye razı ol, ister güneşi tekrar görelim, ya da Tanrı, bana karşı niyetlerini yerine getirmeyi vicdanına emretmiş olsun, nasıl nişanlım olduysan, öyle karım olacaksın.

Consuelo bir tabut örtüsüne benziyen kara ayı postunun örttüğü yataktan çıkmaya çabalıyarak:

— Kont Albert, sizi böyle söyleten bir minnet coşkusu mudur, yoksa sayıklamanızın bir devamı mıdır, bilemem. Görüntülerinizle savaşmaya artık

gücüm yok benim. Eğer bu görüntüler, hayatını tehlikeye koyarak sizi kurtarmaya ve teselli etmeye gelmiş olan bir insanın aleyhine döneceklerse artık sizinle hayatım için, hürriyetim için savaşımayacağım. Eğer görünüşüm sizi kızdınıyor, eğer Tanrı beni yüz üstü bırakıyorsa Tanrı'nın dileği nasılsa öyle olsun! Çok şeyler bildiğini sanan siz, hayatımın ne dereceye kadar zehirlendiğini, onu fedâ etmekte ne kadar az hayıflanabileceğimi bilmiyorsunuz.

— Ey benim mübarek kadını, senin ne kadar mutluluktan yoksun olduğunu biliyorum. Alnında bir dikenli çelenk taşıdığını, çelengi oradan koparıp atamayacağımı biliyorum. Felâketlerinin sebebini ve devamını bilmiyorum. Ben de onları sormuyorum sana. Eğer seninle karşı karşıya geldiğim o gün, ruhunu dolduran, hayatını boğan tasayı sezmemiş ve tanımamış olsaydım senin şefkatine daha az lâayık olur ve seni daha az severdim. Benden neye korkuyorsun, ruhumun Consuelo'su. Tanrı'nın bir anda beni etkisi altında bulundurduğu ve bana hayat verdiği pek sağlam, pek akıllı sözleri ilham ettiği sen, dostundan, kölendenden, sana bağı olan bir insandan korktuğuna göre demek imanının aklının garip bir şekilde söndüğünü hissediyorsun: Bana gel meleğim, bana bak, ayaklarının dibindeyim. Alnım her zaman tozlarının içine düşmüş. Ne istiyorsun? Ne emrediyorsun? Bir anda buradan çıkmanı mı? Peşinden gelmemi mi? Karşımda hiç bir zaman görünmememi mi? Hangi fedakârlık üstünde direniyorsun? Ne türlü

bir and içmemi istiyorsun? Her şeyde sana boyun eğeceğime söz veriyorum. Evet Consuelo, görünürde başkaları kadar iyi düşünen uysal, sâkin bir insan bile olabilirim. Acaba böyle sana daha az acı, daha az korkunç mu görüneceğim? Şu ana kadar hiç bir zaman yapamadım. Ama bundan böyle her isteğin benim kabulümdür. İsteğine uyup kendimi değiştirirken belki öleceğim. Hayatımın daima bana zehir olduğunu, onu senin için kaybederken hiç hayıflanmıyacağımı söylemek sırası şimdi bana geldi.

Consuelo kendinden emin ve içi sızlıyarak dedi ki:

— Sevgili ve gönlü yüce Albert, kavranması imkânsız bu ruhun derinliğini anlamam için daha iyi açıkla. Nihayet her şeyi söyle. Gözümde öteki erkeklerden daha üstün bir erkeksiniz. Gördüğüm ilk andan beri size karşı saklamaya hakkım olmayan bir saygıyı, bir yakınlık duygusunu hissettim⁽¹⁾. Aklını kaybetmiş dediklerini işittim. Buna hiç inanmadım. Bana sizin hakkınızda söylenen her şey güvenimi ve takdirimi kuvvetlendirdi. Bununla beraber garip ve derin bir tinsel hastalığa yakalandığınızı iyice bilmem gerekti. Bu hastalığı hafifletebileceğimi, belki de kendimi beğenmişcesine, ama safça inanmıştım. Bunu bana inandırmaya kendiniz de çalıştınız. Sizi bulmaya geldim. Benim ve kendiniz hakkında, içinde derinlik ve gerçek saklı birtakım şeyler söylüyorsunuz. Bu sözler, içine paylaşılamıyacağım bir kadercilik zihniyetinin belirtileri olan garip fikirleri karıştırma-

muş olsaydınız, büyük bir saygı ile içimi dolduracaktı. Acaba sizi yaralamadan ve ıstırap vermeden her şeyi söyleyebilir miyim?

— Her şeyi söyle Consuelo. Zaten bana söyleyeceğinizi önceden biliyorum.

— Peki söyleyeceğim. Bunun için bana söz vermişsiniz. Sizi seven herkes yaşamamızdan ümidi kestiler. Bunaklık diye ad verdikleri hale saygı duymak, yani onu yönetmek zorunda olduklarını sanıyorlar. Bu hali bildiklerini, acıdıklarını, dehşet duyduklarını gösterirken sizi öfkeliendirmekten korkuyorlar. Ben buna inanmıyorum. Pek akıllı olduğunuz halde neden kaçık bir adamın taşkınlıklarını gösterdiğinizi, pek iyi bir insan olduğunuz halde neden davranışlarınızda nankörlük ve gurur bulunduğunu, pek aydın ve dini bütün bir adam olduğunuz halde neden kendinizi hasta ve ümitsiz bir ruhun hülyalarına kaptırdığınızı, sizi arayan ve sizin için ağılayan ailenizden uzak, hayatta büyük bir çaba ile sizi seven soydaşlarınızdan uzak, nihayet çağırdığınız, sevdiğinizi söylediğiniz ve tanrısal bir koruma ve irade mucizeleri olmadan size kadar gelemeyen benden uzak, bu gamlı mahzenin içine neden kendinizi diri diri gömdüğünüzü sorarken titrememeliyim.

— Hayatımın sırrını, alınma yazılan sözünü soruyorsunuz benden. Oysa bunu benden daha iyi biliyorsunuz, Consuelo! Varlığımın tecellisini sizden bekliyordum. Oysa, siz bana soruyorsunuz. Ah! Sizi anlıyorum. Beni günah çıkarmaya etkili bir pişmanlık-

ğa, kesin bir karara sürüklemek istiyorsunuz. Size boyun eğilecektir. Ama kendimi anhyabilmem, kendimi yarghyabilmem, bir çeşit şekil değıştirebilmem şu anda hemen olamaz. Deli olup olmadığımı ya da aklımdan memnun olup olmadığımı size öğretmem, kendime öğretmem için bir kaç gün, hiç değilse bir kaç saat izin veriniz bana. Ne yazık! Ne yazık! Her ikisi de doğru, işte felâketim, bundan şüphe etmemdir. Ama yargıyı, iradeyi büsbütün kaybedip etmediğimi, bana sataşan ifriti yenip yenmiyeceğimi bilmek, işte şu anda yapamıyacağım şey bu, bana acıyınız.

Consuelo. Hâlâ benden daha güçlü bir heyecan hamlesi içinde bulunuyorum. Size söylediklerimi bilmiyorum. Burada bulunduğunuzdan beri kaç saat geçtiğini bilmiyorum. Sizi getirmek istemiyen Zdenko olmadan burada nasıl bulunduğunuzu bilmiyorum. Hattâ bana göründüğünüz sırada düşüncelerim hangi âlemlerde başıboş olarak dolaştığını bilmiyorum. Ne yazık! İşitilmemiş bir ıstırapla beni yiyip kemiren bu belâyâ karşı savaşırken buraya ne kadar yüzyıl kapandığımı bilmiyorum. Bu ıstırapların ne kadar devam ettiği bilincini bile taşımıyorum. Bu ıstıraplardan içime ancak müthiş bir yorgunluk, kovmak istediğim bir korku gibi, bir uyuşukluk kalıyor... Yeter ki, bir an için olsun bunları unutma- ma izin veriniz, Consuelo. Fikirlerim aydınlanacak, dilim çözülecek. Size söz veriyorum, yemin ediyorum, gözlerimin hâlâ dayanamadığı korkunç karanh- ığın içinde uzun zaman gölgelenen gerçeğin bu ışığım bana getiriniz. Kalbimdeki bütün hayatımı bir araya

toplamamı emrediniz. Evet, bana söyleyiniz: Aklım ve hafızam benimle konuştuğunuz andan daha fazlasını kaydedemiyor. İşte bu söz içime meleklerle yakışır bir huzur indirdi. Zihnim hâlâ uyumakla beraber kalbim şimdi her şeyi görüyor. Size kendimden söz etmekten korkuyorum, hülyalarımı sizi şaşırtabilir, korkutabilirim. Ancak duygularla yaşamak isterim, ama benim için bilinmeyen bir hayattır bu. Sizi üzmeden o hayata kendimi verebilseydim, hazlarla dolu bir hayat olurdu. Ah Consuelo neden bana bütün hayatını, kalbinin içinde bir araya topla dediniz? Kendinizden söz ettiniz. Sizinle kafamı doldurmama, yalnız sizi görmeme, sizi anlamama nihayet... Sizi... sevmeme izin veriniz. Ey Ulu Tanrı'm! Seviyorum! Canlı bir varhğı, bana benziyen bir varhğı seviyorum! Varhğımın bütün gücü ile seviyorum! Sevgimin bütün ateşliliğini, bütün kutsallığını onun üstünde tophayabilirim. Benim için bu kadar mutluluk çok bile. Bundan fazlasını istemek çılgınlığını gösteremiyorum.

— Peki sevgili Albert, üzüntünüz ve kardeşçe bir şefkatin o tatlı duygusu içinde zayıf ruhunuzu dinlendiriniz. Tanrı bana tanık olsun ki, bunu korkusuzca ve tehlikesizce yapabilirsiniz çünkü size karşı havai sözlerin, bayağı yargıların sarsamayacağı bir çeşit derin saygı, ateşli bir dostluk duyuyorum. Hayatımın ıstırapla kırıldığını bir çeşit tannsal ve esrarlı bir sezikle anlamış bulunuyorsunuz. Bana bunu söylediniz. Bu sözü dilinize kadar yükselten

yüce bir gerçektir bu. Sizi bir erkek kardeşten başka türlü sevemem. Ama bana önderlik edenin yalnız acıma, şefkat olduğunu söyleyemezsiniz. Eğer insanlık ve şefkat bana buraya gelmek için nasıl cesaret vermişse erdemlerinize karşı özel bir değer, bir yakınlık duygusu da, sizinle konuşmak cesaretini ve hakkını veriyor bana. Temiz duygunuz üstünde yaptığınız kuruntuyu şu andan itibaren, bundan sonra her zaman için değiştiriniz. Aşktan söz açmayınız, evlenmeden söz açmayınız. Birincisini geçmişim ve hâtıralarım imkânsız bir hale getiriyor. İkincisini şartlarımız arasındaki ayrılık benim için kabul edilmez yaralayıcı bir şart şekline sokuyor. Yoksa size karşı gösterdiğim fedakârlığı, pervasızlık, belki de suçluluk haline getirirsiniz. Kalbinizi bana açmaya hazır bir duruma geldiğiniz zaman kız kardeşiniz, dostunuz, teselliniz, ıstırap sizi kederli az konuşur, bir hale getirdiği zaman hasta bakıcınız, olacağıma ait bu anlaşmayı kutsal bir söz verme ile mühürlüyelim. Beni başka türlü anlıyamıyacağınıza, beni başka türlü sevmiyeceğinize söz veriniz.

Albert sararak dedi ki:

— Gönü yüce kadın, cesaretime pek güveniyor-sun. Benden bu sözü isterken aşkı çok iyi biliyorsun. Eğer bana karşı dirensedydin, hayatımda ilk defa yalan yere emin edecek kadar kötü olabilirdim. Ama bu konuda bana direnmiyeceksiniz. Consuelo, bunun hayatıma yeni bir heyecan, şimdiye kadar kirlenmiş olan vicdanıma bir azap sokmuş olacağını anlıya-

caksın. Sevmeye tarzından tasalanma. Bunun ilk defa olarak ne olduğunu biliyorum. Yalnız bu sevgiye aşk adını vermenin kutsala bir kûfür olacağını hissediyorum. Geri kalan her şeye boyun eğiyorum. Ancak izin vereceğin kadar seninle konuşacağım. Seni üzen tek bir kelime söylemeyeceğim. Gözlerini yere indirmek zorunda bırakacak bir bakışla bakmayacağım. Eğer elimin teması sende nefret uyandırırsa hiç bir zaman elini tutmayacağım. Hattâ soluğumun solduracağından korkarsan elbisene hafifçe olsun dokunmayacağım. Bana bu güvensizlikle muamele edersen haksızlık edersin. Seni hiç korkutmayan ve bana hayat veren bu tatlı heyecanları içimde yaratmakla daha iyi edersin. İffetinin hiç paylaşmak istemediği bir aşk ifadesinde telâşa düştüğünü anlıyorum. Gururunun, uyandırmak ve cesaret vermek istemediği bir tutkuyu kabul etmeyeceğini biliyorum. İçin rahat etsin ve kız kardeşim ve teselli edenim olduğuna korkmadan yemin et. Senin kardeşin olduğuma yemin ederim. Benden daha fazlasını isteme. Davranışı ölçsüz ve saygısız olmayacağım. Bir erkek kardeş idare ediliyormuş gibi değil de... Büsbütün ve her zaman için kendini size veren bir varlığın kullanıldığı gibi... Zorbaca bana emredebileceğinizi bilmeniz bana yetecektir.

XLV

Bu konuşma Consuelo'ya şimdiki zaman için güven veriyordu ama gelecek zaman için onu tasalan-

maktan alakoyamıyordu. Albert'in taassup derecesine varan özdengeçerliği, kaynağını derin ve yenilmez bir tutkunun içinde buluyordu. Bu tutkunun üstünde karakterinin ciddiliğini, yüzünün soydankişi ifadesi insanda şüphe bırakmıyordu. Consuelo her ne kadar tatlı bir heyecan duyuyorsa da, durumdan şaşırarak, kendisine kayıtsız ve şartsız âşık olan bu adama özenlerini devam ettirip ettirmeyeceğini düşünüyordu. Bu türlü münasebetleri kafasında üstünkörü işlememişti. Bu münasebetlere, Albert'le beraber kötü sonuçlar doğurmadan meydan okuyamayacağını görüyordu. Onun söz verişlerinden de, dürüstlüğünden de şüphe etmiyordu. Ama ona vermekle övündüğü huzur, böylesine ateşli bir aşka karşılık vermekte gördüğü imkânsızlıkla bağdaşamazdı. İçini çekerek elini uzattı ve gözleri yere takılı, hüzünlü bir düşünceye daldı.

Nihayet gözlerini kaldırarak ve Albert'in gözlerini ıstıraplı ve üzüntülü bir bekleme ile dolmuş bularak:

— Albert, dedi, pek yakışık almayan bir rolü bana yüklemek isterken beni tanıımıyorsunuz. Ancak sevginizi kötüye kullanmaya elverişli bir kadın, bunu kabul etmeye yetenekli bir kadın olabilirdi. Ben ne kendini beğendirmeye çalışan bir kıyım, ne de gururluyum. Kibirli olduğumu sanmıyorum. Baskı yapacak hiç bir zihniyeti taşıyorum. Eğer paylaşabilseydim, aşkınız, koltuklarımı kabartırdı. Hattâ paylaşaydım size bunu hemen söyledim. İşin tek-

rarlanan bir güvenle etkisini söyliyerek sizi üzme, bulunduğum durum içinde, kalbimin istemediği ve bunu yaparken parçalandığı halde vicdanımın zorlandığı ve sizin koruyacağınız soğuk insafsızca bir davranış olur. Mutluluğu ve sağlığı size vermek için hayatımı vermek istediğim bir anda sizi üzme, belki de incitmek zorunda kaldığım için acıyınız bana.

Albert kederli bir gülümseme ile cevap verdi:

— Bunu biliyorum, yüce çocuk. Sen öyle iyi, öyle büyüksün ki, kendini insanların en sonuncusuna bağışlıyabilirdin; ama vicdanının, hiç kimse için eğilmeyeceğini iyice biliyorum. Takdir ettiğim bu eğilmezliğin en duygulandırıcı bir acıma ortasında erdeminin devam ettirdiği stoacı soğukluğun örtülerini bana açarken incineğimden korkma. Üzülmeme gelince, bu iş senin elinde değil ki, Consuelo. Hiç bir hayale kapılmadım. En amansız acılara katlandım. Hayatımın en metin özdengeçmelere feda edildiğini biliyorum. Bununla beraber bildiğim şeyi yani bana karşı aşk duymayacağını tekrarlarlarken beni zayıf bir adam gibi kalbsiz ve şerefsiz bir çocuk gibi görmeyiniz. Her ne kadar aileni de, adını da hattâ sana ait madde ile ilgili bir olayı da bilmiyorsam da bütün hayatını tanıyorum, Consuelo. Hiç bilmediğim, bilmek istemediğim, emir verirken doğuşacağım bir insanı sevdin, hâlâ seviyorsun, her zaman da seveceksin. Ama şunu bil ki, Consuelo ne benim ne onun, hattâ ne kendinin olacaksın. Tanrı seni, ne aradığım ne de sezebildiğim ama sonunu ve hedefini bildiğim

apayrı bir varlık olarak sakladı. Büyük ruhunun kurbanı ve kölesi olarak bu hayatta hiç bir zaman gücünün bilincinden, iyiliğinin duygusundan başka bir ödül toplayamayacaksın. Dünyada mutsuz diye tanınan sen, herşeye rağmen insan yaratıklarının en huzura kavuşanı⁽¹⁾, en mutlusu olacaksın. Çünkü daima en dürüst, en yetkin bir insan olacaksın: Ey benim sevgili kardeşim, acınacak insanlar kötülerdir, alçaklardır. İnsanlık kör ve haksız kaldıkça İsa'nın sözü gerçek olarak ayakda duracaktır: *Çile çeken insanlara ne mutlu!*⁽²⁾. Üzüntü içinde ağlayan ve kıvranan insanlara ne mutlu!

Albert'in geniş ve görkemli alını üstünde ışıltı-
nan kuvvet ve ağırbaşlılık o anda Consuelo'nun
üstünde öyle kudretli bir büyüleme yaptı ki, şu
hükümdara yakışan ağırbaşlı arkadaşlık rolünü,
imandan ve coşkudan ilham alan bu adamın gücü
altında eğilecek kadar, unuttu. Hâlâ yorgunluktan
kırılıp dökülen, heyecandan büsbütün yenilgiye uğrı-
yan vücudunu güçlükle ayakta tutabiliyordu. Zaten
yorgunluktan uyuşup bükülen dizleri üstüne çöküver-
di, ve ellerini kavuşturarak, yüksek sesle içini
dökerek dua etmeye başladı ve şöyle haykırdı:

— Ey Ulu Tanrı'm, eğer bu kehaneti şu ermiş
insanın dudaklarına getiren sensen, iraden yerine
gelsin⁽³⁾, bu irade kutsansın! Çocukluğumda, neşeli
ve çocukça bir ifade ile senden mutluluğu dilemiştim.
Sen, anlayamadığım sert ve haşın bir yüzle benden
onu saklıyordun. Emret de gözlerim açılsın ve kalbim

boyun eğsin. Bana pek haksız görünen ve yavaş yavaş kendini belli eden bu ahn yazısını kabul etmesini ve ancak insanın aşkından, adaletinden imanı, ümidi, şefkati⁽¹⁾ beklemeye hakkı olduğunu senden dilemesini bileceğim, Tanrı'm.

Consuelo böylece duasını yaparken gözlerinin yaşlarla dolduğunu hissetti. Bu yaşları tutmaya hiç çalışmadan, bunca heyecan ve hummadan sonra onu daha dermansız bir hale getirmekle beraber teselli eden bu buhrana ihtiyacı vardı. Albert de dua etti ve yalnız köşesinde uzun zaman dökmüş olduğu göz yaşlarını kutsayarak ve kendi gözyaşlarını saf ve gönlü yüce bir varhın gözyaşlarına karıştırarak ağladı.

Consuelo ayağa kalkarak Albert'e:

— Şimdi, dedi, kendimizi düşünmemiz yeter. Başkalarını düşünmemizin, vazifelerimizi hatırlamamızın zamanı geldi. Üzüntü içinde kıvranan çoktan öldüğünüzü düşünerek dua eden yakınlarınıza sizi getireceğime söz verdim. Sevgili Albert onlara huzur ve sevinç vermek istemez misiniz, benimle beraber gelmez misiniz?

Genç kont acı acı haykırdı:

— Demek artık ayrılıyoruz. Aramızda yalnız Tanrı'nın bulunduğu bu kutsal sığınağı, bana göründüğünüzden beri çok sevdiğim bu hücreyi bir takım peşin yargıların, teşrifatın bulunduğu yalancı ve soğuk hayatın içine dönmek için belki de hiç bir

zaman bulamıyacağım şu mutluluk tapınağım demek yüzüstü bıralıyoruz. Ah! Hemen olamaz, ruhum, hayatım! Bir gün daha, hazlarla dolu bir yüzyıl daha! İzin veriniz de uğursuz bir rüya gibi peşime takılan, adaletten yoksun bir dünyanın var olduğunu unutamıyorum. İzin veriniz de onların akıl diye ad verdikleri şeye yavaş yavaş, derece derece döneyim. Güneşlerinin görünüşüne budalalıklarının görüşüne katlanmaya kendimi yeteri kadar kuvvetli hissetmiyorum. Bir az daha seni dinlemeye ve anlamaya ihtiyacım var. Zaten birden kararla ve uzun uzun düşünmeden bu ıssız köşemden hiç bir zaman ayrılmış değilim. Benim korkunç ama iyilik dolu köşeme, müthiş ama esenlik dolu çile yerime, oraya koşarak arkama bakmadan gelirim. Oraya vahşi bir sevinçle gömülürüm. Ama oradan daima içime yerleşen bir tereddütle, çok uzun acımlarla uzaklaşıyorum. Nasıl kuvvetli bir bağın beni isteye dileye girdiğim bu hapishaneye bağladığını bilemezsin, Consuelo. Burada bıraktığım, Albert'in gerçek kendisi olan ve burada bulunduğum zaman beni çağıran ve bana musallat olan bir ben'in bulunduğunu bilemezsin. Vicdanım imanım, ışığım, bir kelime ile asıl hayatım, burada bulunuyor. Buraya ümitsizliği, korkuyu, deliliği getiriyorum. Sonra bu şeyler azıyorlar, benimle korkunç bir savaşa girişiyorlar. Şu kapının arkasında kutsal kâsenin durduğu dolabın bulunduğunu görüyorum. Orada ümitsizliği, korkuyu, deliliği yenerim. Orada kendimi ıslatırım. Oraya kirlenmiş olarak, baş dönmesinin, saldırısına uğrayarak girerim, oradan temizlenmiş

olarak çıkarım. Sabrı, boyun eğişi hangi işkenceler bahasına bu yerden getirdiğimi hiç kimse bilmez. Beni buradan birdenbire ayırmayınız; ağır adımlarla ve duamı yaptıktan sonra uzaklaşmama izin veriniz.

Consuelo:

— Oraya girelim, dedi. Birlikte dua edelim, hemen sonra gidelim. Saat ilerliyor. Belki de güneşin doğması yakın. Onlar, sizi şatoya götüren yolu bilmesinler, dönüşünüzü bile görmemeleri gerek. Çünkü ıssız yerinizin sırrını herkese bildirmek istemem, Albert. Hattâ şu ana kadar kimse bulgumu farketmedi. Sorguya çekilmeyi istemem. Yalan söylemek istemem. Yakınlarınız karşısında kendimi derin bir sessizliğe gömmeye, onlara verdiğim sözün ancak bir takım sezisler ve hülyalar olduğuna inandırmak hakkım olsa gerek. Eğer sizinle birlikte döndüğümü görürlerse hesaplı hareketim bir isyan gibi anlaşılır. Her ne kadar sizin için her şeye meydan okumaya yetenekli isem de lüzumsuz yere ailenizin bana karşı güvenini, sevgisini düşmanlığa çevirmek istemem. Yorgunluktan bitkin bir haldeyim. Burada daha uzun zaman kalırsam, yürünecek bu yeni yol için ihtiyaç duyduğum kuvvet kalıntısını da kaybedeceğim. Hadi, dua ediniz, sonra gidelim, diyorum size.

— Demek yorgunluktan bitkin haldesiniz. Öyle ise, sevgilim, burada dinlen. Uyu, seni dinsel bir saygı ile gözleyeceğim. Ya da benim varlığım seni tasalandırıyorsa yanındaki mağraya kapanacağım, seninle arama, şu demir kapıyı koyacağım. Beni çağırncaya kadar *kilisem*'de senin için dua edeceğim.

— Ama siz dua etmeye, bende dinlenmeye çekildiğimiz sırada babanız, bir defa gördüğüm gibi, ölüm haberinizle sanki son nefesini vermeyi bekliyormuşcasına küçük kilsenin taşları üstünde dizlerini sürüyerek, ıstırap ve ihtiyarlık altında iki büklüm olmuş, hareketsiz solgun, hâlâ uzun saatler acı çekecek. Ya zavallı halanız gözleriyle dağın patikalarında sizi aramak için kalenin bütün burçlarına tırmanıp bir çeşit humma içinde çırpınacak. Bu sabah şatonun içinde gene bir araya gelecekler, akşam, gözleri umutsuz, ruhları ölü, birbirinden ayrılacaklar. Albert, onlara böyle acımadan ve vicdan azabı duymadan ıstırap çektiirdiğimize, kara düşüncelere gömdüğünüze göre yakınlarınızı sevmiyorsunuz demek?

Albert bir rüyadan silkiniyormuş gibi haykırdı:

— Consuelo, Consuelo böyle söyleme. Bana müthiş kötülük yapıyorsun. Nasıl bir suç işledim? Hangi felâkete sebep oldum? Onlar benim için bu kadar tasalanıyorlar, demek? Onlardan ayrıldığımdan beri ne kadar saat geçti ki?

— Kaç saat geçtiğini değil, kaç gün, kaç gece, daha doğrusu kaç hafta geçtiğini sorunuz.

— Demek geceler, gündüzler geçmiş. Aman Consuelo, bana zavallılığımı öğretmeyiniz. Burada, zaman anlamını büsbütün unuttuğumu, dünya üzerinde geçenlere ait hâdiselerin bu mezarın içine inmediğini iyice biliyorum... Ama bu unutmanın, bu bilgisizliğin haftalarca sürüp gittiğini tahmin etmiyordum.

— Bile bile bir unutma değil mi dostum? Burada hiç bir şey, silinip giden ve yenilenen günleri hatırlamaz. Burada sonsuz karanlıkların gece ile kucaklaştığını görüyorum. Hattâ saatleri saymak için bir kum saatiniz bile yok. Zamanı sayan araçlardan uzak kalmak için gösterilen bu özen tabiatın çığlıklarından, vicdanın yermelerinden kurtulmak, insafsız bir davranış değil de nedir?

— İtiraf edeyim ki, buraya geldiğim zaman insanlığa ait her şeyden büsbütün sıyrılmak ihtiyacını duyuyorum. Ama ıstırapın ve derin derin düşünce-nin, içgüdü ile bana uzun saatleri günler gibi gösterecek kadar ruhumu sardığını bilmiyordum. Demek ben ne hale gelmişim. Nasıl oluyor da beni, vücut yapımın bu yeni düşkünlüğü hakkında uyarmadılar?

— Tersine bu düşkünlük, büyük ama çalışma yolunu şaşırmış ve kendini mânasız uğraşılara bağlamış bir ruh gücünün belirtisidir. Sebep olduğunuz acıları sizden saklamak için kendilerini zorladılar. Ama bence bu türlü hareket size az değer vermektir, kalbinizden kuşulanmaktır. Böyle bir kuşkuyu taşımayan ben, sizden hiç bir şey saklamıyorum Albert.

Albert acele acele mantosunu omuzuna atarak:

— Gidelim, Consuelo, gidelim. Ben bir zavalhıyım. Taparcasına sevdiğim babama, çok sevdiğim halama acı çektirdim. Onları görmeye nasıl yüzüm olacak? Ah! Yeniden böyle bir insafsızlık yapmak-tansa kendimi buraya bir daha dönmemeye zorla-mam çok iyi olacak. Ama hayır, mutluyum, çünkü

haber veren ve beni kendime getiren dost bir kalbe rasladım. Nihayet bir insan bana kendim hakkında gerçeği söyledi. Hattâ bu gerçeği her zaman söyleyecek değil mi, sevgili kardeşim?

— Her zaman Albert, buna yemin ederim.

— Ey iyilik sever Ulu Tanrım! Yardıma koşan varlık, işte dinleyebileceğim, inanabileceğim tek varlık sizsiniz. Tanrı ne yaptığını biliyor. Deliliğimden habersiz başkalarını delilikle suçladım. Ne yazık! Yüce ruhlı babam, az önce bana öğrettiğiniz şeyleri söyleseydi, Consuelo, ona inanmazdım. Çünkü siz gerçeksiniz, hayatsınız⁽¹⁾. Çünkü bana ancak siz inanç getirebilir ve kanşmış zihnime içten gelen tanrısal güveni siz verebilirsiniz.

Kasılmış ve telâşlı elinin omuzuna bir türlü iliştiremediği mantosunun kopçasını takmaya yardım eden Consuelo:

— Gidelim, dedi.

Albert, Consuelo'nun gösterdiği özeni içi sızlatan bir bakışla seyrederek:

— Evet, dedi, gidelim. Ama ilkin bana buraya döndüğüm zaman beni yalnız bırakmayacağınıza yemin ediniz. Azarlamaların beni üzecek bile olsa, bana nankör, hain desen bile, şefkate değer olmasam bile, genede beni burada arayacağına yemin et. Beni artık kendi halime bırakma. Üzerimde tam bir üstünlüğün olduğunu, ağzından çıkacak tek bir sözün beni yüzyıllarca yapacağım dualardan ve derin dü-

şüncelerden çok daha fazla inandırdığına ve beni iyileştirdiğini iyice görüyorsun.

Consuelo, mantosunun kalınlığından cesaret bularak ellerini onun omuzlarına dayayıp bir iç genişliği ile gülümseye gülümseye dedi ki:

— Siz de bana ben olmadan buraya hiç bir zaman gelmiyeceğinize yemin edin bakalım.

Albert kendinden geçmiş, ona bakarak ama kollarını genç kıza dolamaya bir türlü cesaret edemiyerek:

— Demek, dedi, benimle buraya geleceksin öyle mi? Buna yemin et. Ben de senin emrin, senin iznin olmadan babamın evinden ayrılmayacağıma yemin ederim.

Consuelo, bir sevinç coşkusu ile cevap verdi:

— Peki, Tanrı bu karşılıklı sözleşmeyi işitsin ve kabul etsin. Kilisenize dua etmeye geleceğim, Albert. Siz bana dua etmesini öğreteceksiniz. Çünkü bunu bana şimdiye kadar kimse öğretmedi. Tanrı'yı ihtiyaç duyduğum kadar tanıyorum. Bana gönül ilhamını vereceksiniz, dostum. Ben de gerektikçe size dünya olaylarını, insan hayatının vazifelerini hatırlatacağım.

Gözleri sıcak yaşlarla dolan Albert:

— Benim yüce kardeşim, dedi, benim sana öğreteceğim bir şeyim yok. İçimi dökmeye, kendimi tanımaya, bana taze hayat vermeye zorlayan sensin beni. Bana her şeyi, hattâ dua etmeyi öğretecek olan

sensin. Ruhumu Tanrı'ya yüceltmek için, yalnız kalmaya ihtiyacım yok benim. Ölümsüzlüğü anlamak ve hissetmek için babalarımın kemik yığınları üstünde secde etmeye artık ihtiyaç duymuyorum. Yeniden hayat bulan ruhumu, bir minnet coşkusu ile, içi temizleyen bir günlük gibi, göklere yüceltmek için sana bakmak bana yeter.

Consuelo onu sürükledi, kapıları açtı ve tekrar kapadı.

Albert: "Cynabre bana gel." dedi ve Consuelo'nun elinde bulunan fenerden daha iyi yapılmış bu çeşit yolculukta kendisini koruması bakımından daha fazla işe yarayan bir feneri sadık arkadaşına uzattı.

Zeki hayvan gururu okşanmış bir eda ile fenerin kulpunu yakaladı. Efendisi her defasında durarak, onun keyfine göre yürüyüşünü hızlandırıp yavaşlatarak, çalılığa ve kayalara çarpıp kıymetli eşyasını tehlikeye düşürmemek için yolun ortasından giderek ilerden yürümeye başladı. Consuelo yürürken çok güçlük çekiyordu. Kendini pek yorgun hissediyordu. Onu tutup her an kaldıran Albert'in kolu olmasaydı, yere on defa yıkılırdı.

Birlikte yürüdüler zarif ve serin kenarlı pınarın akıntı tarafına indiler. Albert dedi ki:

— Bu esrarlı mağaraların son tanrıçasına sevgi ile özen gösteren Zdenko'dur. Çakıl taşları ve hayvan kabuklariyle sık sık dolan yatağını alçaltır, ayaklarının dibinde yetişen cılız çiçeklerle boğuşur. Biraz hoyratça kucaklamalarına karşı onları korur.

Consuelo kayanın çatlakları arasından göke baktı ve bir yıldızın parladığını gördü. Albert ona:

— Bu, dedi, çingenelerin yıldızı olan Aldiberam'dır.⁽¹⁾ Bir saate kadar gün ışıyacak.

Consuelo cevap verdi:

— Bu benim yıldızım. Soy bakımından değil de daha ziyade şartlar bakımından bir çeşit çingeneyim ben, sevgili kont. İspanyol inançlarına göre küçümsemem bu adlandırmaya annem isyan etmekle beraber onun Venedik'de başka bir adı yoktu. Ben de öyle idim. Bu şehirde hâlâ beni çingene kızı diye tanırırlar.

Albert karşılık verdi:

— Doğrusu ya, kahır çekmiş bir soyun çocuğuna benzemiyorsun. Eğer öyle olsaydı seni daha çok severdim.

Kont de Rudolstadt'a soyları ve şartları arasındaki ayrılığı hatırlatmakla pek iyi yaptığını sanan Consuelo, kont Albert'in fakirlere ve evsiz yurtsuzlara karşı bir yakınlık duygusunu beslediğini Amélie'den öğrendiğini hatırlamıştı. İçgüdüden gelen bir gönül avcılığı duygusuna kendini kaptırmaktan korktu ve sustu.

Ama Albert, bu sessizliği birkaç saniye sonra bozdu:

— Bana az önce söylediğin şey, bilinmez hangi fikir dizisiyle gençliğimin bir hayli çocukça hâtırasını uyandırdı içimde. Bu hâtırayı size anlatayım. Çünkü o, sizi gördüğümünden beri bir çeşit ısrarla hafızamı

zorluyor. Size hikâyeyi anlatırken bana daha fazla yaslanınız sevgili kardeş. On beş yaşlarındaydım. Bir akşam Schreckenstein'in yakınlarında, şato tarafında, tepelerin üstünde kıvrıla kıvrıla uzanıp giden patikaların birinden evime dönüyordum. Önümde, omuzlarında bir yük taşıyan, soluk almak için bir kayadan kalkıp öteki kayaya oturan, fakirce giyinmiş uzun boylu zayıf bir kadın gördüm. Ona yaklaştım. Güneşle kavrulmuş, ısırap ve tasa ile yıpranmış olmasına rağmen güzeldi. Yırtık pırtık elbisesi altında ısırap karışık bir gurur belirliyordu. Elini uzattığı zaman sanki acıma için sızlanmıyormuş, âdeta onu emrediyormuş gibi bir hali vardı. Kesem bomboştu. Ona yardım etmek, yiyecek ve gece yatabilecek bir yer bulabileceğim şatoya kadar benimle beraber gelmesini rica ettim. Bu yersiz yurtsuz kadın, Mısırlı diyeceğim garip bir eda ile bana cevap verdi:

— Böylesi daha iyi benim için, dedi.

Çünkü büyük yolculuğum sırasında öğrendiğim dilleri o sırada bilmiyordum sözlerine şunları kattı:

— Gösterdiğiniz konukseverliği, dolaştığım memleketlerin bir kaç şarkısını size dinleterek ödeyebilirim. Çok seyrek sadaka alırım. Ancak son derece darda kalırsam.

Ona dedim ki:

— Zavallı kadını. Ağır bir yük taşımaktasınız. Hemen hemen çıplak olan zavallı ayaklarınız bakın nasıl yaralanmış. Bu yükü bana veriniz evime kadar taşıyayım. Daha serbest yürürsünüz.

Kendisini büsbütün güzelleştiren kederli bir gülümseme ile cevap verdi:

— Bu yük hergün biraz daha ağır geliyor bana. Ama ondan şikâyetçi değilim. Yıllardanberi taşıyorum bu yükü. Çektiğim sıkıntıya hayıflanmadan onunla beraber birkaç yüz fersah yol yürüdüm. Bu yükü hiç bir zaman kimseye emanet edemem. Ama çok iyi bir çocuğa benziyorsunuz. Onun için size emanet edebilirim.

Bu sözleri söyledikten sonra kendisini tamamiyle örten, ancak kolundan dışarı kitarasının sapı çıkan mantosunun kopçasını çözdü. O zaman içimi büyük bir şefkat duygusu ile dolduran sakin ve tatlı bir yüz ifadesiyle annesi gibi güneşten yanmış ama benzi soluk beş altı yaşlarında bir çocuk gördüm. Üstü başı yırtık pırtık olan bu zayıf ama kuvvetli gezici şarkıcının yorgunluktan bitkin bir hale gelmiş sıcak sırtında bir melek gibi mışıl mışıl uyuyan bir kızcağızdı, bu. Onu kollarımın arasına aldım. Kızı zorla tutabildim. Çünkü yavrucak uyanıp de kendini bir yabancının kucağında görünce çırpındı, ağladı. Ama anası onu yatıştırmak için kendi dilinde bir şeyler söyledi. Okşamalarım, özenlerim kızcağızı avuttu. Şatoya gelinceye kadar dünyanın en iyi iki dostu olduk. Kadın akşam yemeğini yeryemez çocuğunu hazırlattığım yatağa yatırdı. Arkasına yırtık pırtık elbisesinden daha garip bir çeşit tuvalet geçirdi. Yemek yediğimiz salona geldi. Güzel sesiyle, bizi büyüleyen, samimi bir duygu ve sağlam bir ifade ile Almanca Fransızca

ve İspanyolca romanslar söyledi. İyi kalbli halam bu kadına karşı bin bir özen binbir dikkat gösterdi. O da bu davranışa duygulanmış göründü. Ama ağırbaşlılığını hiç elden bırakmadı. Sorularımıza ancak kaçamak cevaplar verdi. Beni kendisinden daha fazla çocuğu ilgilendiriyordu. Kızcağızı tekrar görmek onu oyalamak, hattâ, hattâ yanımda alıkoymak istedim. Yer yüzünde sefil ve dermansız dolaşan bu zavallı küçük varlığa karşı bende nedense şefkatli bir kaygı uyandı. Bütün gece bu küçük kızı rüyamda gördüm. Sabah olur olmaz onu görmeye koştum. Ama çoktan çingene kadın gitmişti. Kadını bulmak için dağlara tırmandım. Gün doğmadan önce kalkmış, kitarasının kırıldığına çok üzüldüğü için benim verdiğim kitarayı ve çocuğunu alarak güney yolunu tutmuştu.

Consuelo olağanüstü bir heyecan duyarak haykırıdı:

— Albert, Albert! Bu kitara Porpora'nın evinde duruyor. Benim için onu evinde saklıyor. Bir daha yanımdan ayırmamak üzere isteyeceğim onu. Abanozdan yapılmış ve üstünde gümüş kaplama iki harf var. İyice hatırladığıma göre bunlar A. R. harfleriydi. Çok şeyler gördüğü için hafızasını kaybetmiş olan annem, adınızı da, şatonuzu da hattâ başından geçenleri de hatırlamıyordu. Ama bu kitara sahibinin evinde gördüğü konukseverlikten, kendisiyle eşitmiş gibi konuşarak beni yarım fersahlık bir yol boyunca kolları arasında taşıyan genç adamın içi sızlatan şefkatinden, sık sık söz ederdi. Ey sevgili Albert'im.

Bütün bunları hatırlıyorum. Uzun zamandır kafamın içinde uyuklayan bu hayaller, hikâyenizin her bir sözüyle birer birer uyandı. Bu yüzdendir ki, dağlarınız gözlerime büsbütün yeni görünmüyordu. Bu yüzdendir ki, bu görünüş içinde gelip saldıran karışık hâtıraların sebebini öğrenmeye boşuna çabalıyordum. Bu yüzdendir ki, sizi ilk defa görünce sanki uzun zaman kaybedilen ve kaybolduğu için üzüntü duyulan bir dostu, bir koruyucuyu yeniden bulmuşum gibi başımın derin bir saygı ile eğildiğini hissettim.

Albert genç kızı göğsünde sıkarak dedi ki:

— Seni ilk anda tanımadım mı sanıyorsun? Büyümen boşuna. Yıllar geçti. Değişmen ve güzelleşmen boşuna. Benim yüzyılları delip geçmek için sözlere ve gözlere ihtiyacı olmayan, (arada sırada mânasızlaşmakla beraber şimdi fevkalâde olan) bir hafızam var. Sevgili çingene kızım olduğunu biliyorum. Ama seni çok önce tanıdığımı, çok önce sevdiğimi, o andan itibaren farkında olmadan bütün hayatım boyunca senin hayatına bağlanan kalbimin üstünde seni, çok önceden sıkdığımı iyice biliyordum.

XLVI

Böyle konuşarak Consuelo'nun, Zdenko ile karşılaştığı yol kavşağına geldiler ve uzaktan Zdenko'nun yanında toprağın üstüne koyduğu fenerin ışığını farkettiler. Consuelo *saf adam*'ın tehlikeli

heveslerini ve atlet kuvvetini artık bildiği için onun yaklaştığını işaret ederek elinde olmadan Albert'e sokuldu.

Genç kont şaşırmış ama bu korkudan az da memnun, ona:

— Neden bu yumuşak başlı ve sevgi dolu yarıktan böyle korkuyorsunuz? Zdenko geçen gece gördüğü kötü rüya yüzünden isteklerime karşı direnmiş ve beni aramak için yaptığınız o yüce plâna bir az düşmanca hareket etmişse de sizi sever. Ama onun üstünde biraz bası yaptığım zaman bir çocuk gibi boyun eğer. Hattâ bir kelime söylememle ayaklarınıza kapanacağını göreceksiniz.

Consuelo cevap verdi:

— Sakın benim önümde onu horlamayınız. Onda uyandırdığım düşmanlığı körüklemeyiniz. Kendisini geçtikten sonra, ondan çekinişimin ve korkmanın hangi sebeplere dayandığını anlatırım size,

Albert karşılık verdi:

— Zdenko hemen hemen tanrısal bir varlıktır. Her hangi bir kimseye zarar vereceğini sanmam, devamlı kendinden geçme hali ona meleklerin temizliğini, yumuşaklığını vermiştir.

— Albert, benim de takdir ettiğim bu kendinden geçme hali uzayınca bir hastalık halini alır. Bu konuda aldanmayınız. Tanrı, insanın ancak ideal bir âlemin kavramlarına sık sık yükselmesi için onun gerçek hayatındaki bilinci ve duyguyu değiştirir. Bu

türlü kendinden geçmelerin sonunda, aylaklığın ve gururun bir cezası gibi, bunaklık ve öfke bulunur.

Cynabre, Zdenko'nun önünde durdu. Arkadaşının bağışlamaya tenezzül etmediği okşamalarını bekleyerek, sevgi dolu bir bakışla ona baktı. Consuelo'nun onu bıraktığı aynı kaya üstünde ve aynı duruş içinde, başını iki eli arasına almış, oturuyordu. Albert ona bir kaç Bohemce söz söyledi. Ama Zdenko zorla cevap verdi. Ümitsiz bir tavırla başını salladı. Yanakları göz yaşlarıyla ıslanmıştı. Yalnız Consuelo'ya bakmak istemiyordu. Albert sesini yükseltti. Onu zorla sorguya çekti. Ama sesinin ahenginde bir emirden, bir azarlamadan ziyade şefkat ve öğüt vardı. Zdenko nihayet ayağa kalktı ve elini Consuelo'ya uzattı. O da titreyen bu eli sıktı.

Zdenko kederli olmakla beraber yumuşak bir sesle Almanca olarak Consuelo'ya:

— Şimdi artık benden korkmamalısın. Ama bana çok kötülük ettin. Elinin felâketlerimizle dolu olduğunu hissediyorum.

Zaman zaman Albert'le bir kaç kelime konuşarak önlerinden yürüyordu. Geniş ve sağlam bir dehlizin içinden gidiyorlardı. Consuelo henüz bu tarafları görmemişti. Bu dehliz onları insan eliyle yapılmış ve yontma taşlarla kaplanmış geniş bir havuza dökülen pınar suyunu tekrar buldukları değerli bir kubbeye götürdü. Bu pınarlardan, biri mağaralar içinde kaybolan ötekisi şatonun sarnıcına yönelen, iki dere çıkıyordu. Zdenko, Albert'in düzlüğüne

ıkan merdivenin ve ağlayanın seviyesine kadar sarnıcı boşaltmak istediği zaman Herakles gibi kuvvetli elleriyle  büyük taşı oynatıp kapattığı bu birinci dere idi.

Kont Consuelo'ya:

— Kuyudaki suyun yalaktan akıp gitmesi zamanına kadar burada oturalım.

Consuelo baştanbaşa rpererek:

— Bu yalağı çok iyi tanıyorum...

Albert geç kızı şaşkın şaşkın bakarak sordu:

— Ne demek istiyorsunuz?

Consuelo cevap verdi:

— Daha sonra anlatırım size. Atlattığım tehlikelerin hayaliyle sizi tasalandırmak ve heyecanlandırmak istemiyorum.

Albert korkmuştu, Zdenko'ya bakarak haykırdı:

— Ne demek istiyor?

Zdenko sarnıcın akan suyunu çabuklaştırmak için su bendinin arasına koyduğu çamur llelerini uzun esmer elleriyle yuğurarak kayıtsız bir tavırla Bohemce cevap verdi:

Albert heyecanla haykırdı:

— Açıklayınız Consuelo, dedi. Onun söylediklerinden bir şey anlamıyorum. Sizi buraya getiren kendisi olmadığını, geçilmez bildiğim ve nârin bir kadının hiç bir zaman böyle kendini bir tehlikeye

atmaya cesaret edemeyeceği ve yürümeyeceği yeraltı yollarından tek başınıza geldiğinizi iddia ediyor. O, (aman yarabbi söylemez olsun) sizi buraya getirenin alinyazısı olduğunu (yüce üstün dediği) büyük Melek Mikail'in sizi sudan ve uçurumlardan geçirdiğini söylüyor.

Consuelo gülümseyerek cevap verdi:

— Büyük melek Mikâil'in bu işe karışması mümkündür. Çünkü pınarın yalak tarafından geldiğim, sel gibi akmakta olan suyun önünden yürüdüğüm, iki üç defa mahvolduğumu sandığım, her adımda boğulacağımı, içine batacağımı hayal ettiğim oyuklardan, geniş yerlerden geçmiş olduğum muhakkaktır. Bununla beraber bu tehlikeler, tesadüfün, ulu Tanrı'nın yardımıyle, asıl yolu bulduğum sırada Zdenko'nun, karşılaştığım öfkesinden daha korkunç değillerdi.

Albert'le daima İspanyolca konuşan Consuelo burada barışsever Zdenko ile nasıl karşılaştığı kendisini nasıl diri diri gömmeye yeltendiğini bu işi hemen hemen bitirdiği sırada aklına birden bire gelen mezhep değiştirmeye ait garip bir cümle ile onu nasıl yatıştırdığını bir kaç kelime ile anlattı. Albert, bu inanılmaz ayrıntıyı öğrenince alnından soğuk bir ter boşandı. Zdenko'ya, sanki onu yoketmek istiyormuş gibi, korkunç bakışlar fırlattı. Zdenko onlarla karşılaşınca garip bir isyan ve küçümseme ifadesi takınmıştı. Consuelo bu iki akıl hastasının birbirini aleyhine döndüğünü görünce titredi. Çünkü Albert'in bir çok

sözlerinde uyandırdığı duyguların tatlılığına ve kavrayışlarının yüceliğine rağmen aklının hiç bir zaman kendine büsbütün açıklanmayacak olan ağır bir hastalığa tutulduğu genç kıza göre besbelli idi. Her birine sevgi dolu sözler söyleyerek onları barıştırmaya çalıştı. Ama Albert ayağa kalktı. Zdenko'ya ıssız köşesinin anahtarlarını uzatarak sertçe bir kaç lâkırdı söyledi. Zdenko bu lâkırdılara hemen boyun eğdi. Fenerini aldı ve anlaşılmaz bir takım sözler üzerine garip havalar söyleyerek uzaklaştı.

Zdenko gözden kaybolur olmaz Albert, Consuelo'ya:

— Ayaklarınızın dibinde duran şu sadık hayvan, evet şu zavallı Cynabre'im elinde olmadan bir öfke ile hayatınızı tehlikeye soksaydı, onu hemen öldürürdüm. Elim şimdiye kadar hiç kan dökmemiş olmakla beraber inanınız ki, insandan aşağı varlıkların bile kanının dökmekten çekinmezdim... İçiniz rahat etsin, artık hiç bir tehlike sizi korkutamaz.

Genç kız bu beklenmedik imadan tasalanarak:

— Neler söylüyorsunuz Albert? Artık hiç bir şeyden korkmuyorum. Zdenko belki hatası yüzünden, hattâ bir az da sizin hatanızdan aklını kaybetmekle beraber gene de insandır. Kandan da, cezadan da söz açmayınız. Onun hezeyanını alevlendirecek yerde bu adamı iyi etmek, onu gerçeğe doğru götürmek sizin elinizdedir. Geliniz, gidelim, güneş doğacak. Gelişimizi farkedecekler diye içim titriyor.

Albert yürümesine devam ederek:

— Hakkın var, her zaman ağzından bilgelik dolu sözler dökülüyor, Consuelo. Deliliğim bu talihsiz adama da bulaşmış. Her ikimizin yuvarlandığı bu uçurumdan bizi gelip çıkarman tam zamanında oldu. Sen beni iyileştirdin, ben de Zdenko'yu iyileştirmeye çalışacağım. Bununla beraber bu işte başarı gösteremezsem, onun bu deliliği gene hayatını tehlikeye sokarsa, Zdenko bir Tanrı adamı da olsa ve bana karşı şefkat dolu bir ruh da taşısa, hattâ dünya üstünde şimdiye kadar edindiğim gerçek bir dost da olsa... Emin ol ki Consuelo, onu gönlümden söküp atacağım ve onu hiç bir zaman görmeyeceksin.

Bunca korkudan sonra yeni bir korkuya yeteksiz olan Consuelo:

— Yeter, yeter Albert, diye mırıldandı. Kafanızı, buna benzer tasavvurlarla yormayınız. Hayatınıza buna benzer zorunluluğu ve ümitsizliği sokmaktansa hayatımı feda etmem yüz defa daha hayırlı.

Albert artık onu dinlemiyordu, şaşkın bir hali vardı. Onu desteklemeyi unutuyor, artık her adımda yıkıldığını, sürçtüğünü görmüyordu. Kafası, kervisi için genç kızın koştuğu tehlikelerin düşüncesiyle dopdoluydu. Korkusu, ateşli şefkati, coşkunluğu, minneti içinde onları tekrar hatırlayarak kesik kesik çığlıklarla yeraltını çınlatarak genç kıza, gittikçe zorlaşan çabalarla arkasından sürükleyerek çabuk çabuk yürüyordu.

Bu amansız durum içinde Consuelo, arkasında kalan ve geri gelebilecek olan Zdenko'yu ve onun âdeta her zaman avucunun içinde tuttuğu Albert'in yardımı olmadan tek başına kuyudan çıkacağı sırada salıvereceği seli düşündü. Çünkü yönü değişik bir düşünceye kapılan Albert, genç kızı karanlık içinde yüzüstü bırakırken sanki bu değişik düşünceyi önünde görüyor, aldatıcı bir hayaletin peşinden gidiyordu. Bir kadın için, hele Consuelo için bu pek fazla bir şeydi. Cynabre efendisi kadar hızlı yürüyor ve taşıdığı feneri uzaklaştırıyordu. Consuelo, kendi fenerini hücrede bırakmıştı. Yol bir çok dönemeçler yapıyor, onların ardında ışık her an gözden kayboluyordu. Consuelo bu dönemeçlerden birine çarptı, yere yığıldı, tekrar kalkamadı. Ölümün soğukluğu bütün vücudunu dolaştı. Son bir tasa kafasında çabucak belirdi. Zdenko merdiveni ve sarnıcın ağzını gizlemek için belki de belirli bir zaman sonra su bendinin kapağını açması emrini almıştı. Hattâ kin onda bu fikri uyandırmasa bile bu zorunlu tedbire alışkanlıkla boyun eğecekti. Consuelo, dizleri üstünde sürünmek için boşuna davranırken şöyle düşündü: "Demek kader bu imiş. İnsafsız alınyazısının esiriyim. Bu uğursuz yol altından bir daha çıkamayacağım. Gök ışığını gözlerim bir daha göremeyecek."

Dışardaki karanlığın örtüsünden daha karanlık bir örtü bakışını buğuluyor, elleri uyuşuyordu. Hattâ son uykuya benzer bir uyuşukluk, korkularına ara veriyordu. Birdenbire kucaklandığını, kendisini ya-

kalayan ve sarnıca doğru sürükleyen güçlü kollar arasında havaya kaldırıldığını hissetti. Yanan bir göğüs onun göğsünde çırpınıyor ve onu ısıtıyordu. Okşayıcı dost bir ses ona tatlı sözler söylüyor; Cynabre ışığı oynatarak genç kızın önünde sıçıyor. Bu insan, kendine gelip az önce kaybettiği çocuğunu yeniden bulan bir ana tutkusu ile genç kıza taşıyan ve kurtaran Albert'dir. Üç dakika sonra pınar suyunun yayıldığı kanala geldiler. Çağlayanla sarnıcın merdivenine vardılar. Bu tehlikeli çalımşa alışık olan Cynabre, sanki çok yakından yürümekle efendisinin adımlarına engel olurum korkusunu hissetmiş gibi ilk olarak ileri atıldı. Albert bir kolu ile Consuelo'yu taşıyarak, öteki eliyle zincire yapışarak, aşağıdaki suyun tekrar yükselmek için çalkandığı sarnıcın dibinden döne döne yukarı çıktı. Bu çıkış Consuelo'nun atlattığı tehlikelerden daha önemsiz sayılamazdı. Ama genç kız artık korkmuyordu.

Albert'e öylesine bir kuvvet bağışlanmıştı ki, Zdenko'nun kuvveti onun yanında ancak bir oyuncaktı. Hattâ şu anda olağanüstü bir kuvvet kazanmıştı. Kıymetli yükünü kuyunun bileziği üstüne bıraktığı zaman ışıyan tanyerinin aydınlığında Consuelo nihayet nefes aldı ve Albert'in soluk soluğa kalmış göğsünden sıyrılarak geniş baş örtüsü ile onun terden sırsıklam olmuş alnını kuruladı.

Consuelo şefkatle genç adama:

— Dostum siz olmasaydınız ben, ölürdüm. Sizin için bütün yaptıklarımı ödediniz bana. Ama yorgun-

luğunuzu, kendinizden ziyade ben hissediyorum. Sizin yerinize yıkılıvereceğim gibi geliyor bana.

Albert coşku ile genç kızın yüzünü kuruladığı baş örtüyü öperek:

— Ey benim çingene kızım, dedi. Seni kollarım arasında Schrecekenstein'den şatoya indirdiğim gün kadar hafifsin.

— Şatodan dışarıya iznim olmadan çıkmayacaksınız. Yeminlerinizi unutmayınız Albert.

Albert genç kızın önünde diz çökerek:

— Sen de yeminlerini unutma, diye cevap verdi.

Genç adam ona baş örtüsü ile sarınmasına ve odasına gitmesine yardım etti. Oradan kendi odasına kimseye görünmeden kaçtı. Şatoda herkes uyanmaya başlıyordu. Daha şimdiden rahibenin alt katta kalkışının işareti olan kuru ve sert bir öksürük işitildi.

Consuelo hiç kimse tarafından görülmediğine ve duyulmadığına memnun oldu. Korku, kendi odasına sığınmak için ona tekrar kanatlar buldurmuştu. Sirtından telâşlı bir elle yurtak ve kirli elbiselerini çıkardı. Onları bir sandığın içine sakladı. Bu esrarlı yolculuğunun bütün izlerini ortadan yok etmek için gerekli kuvveti ve hafızayı bulmuştu. Ama ağrıyan başını yastığa bırakır bırakmaz hayallerin yarattığı rüyalarla, korkunç olaylarla dolu yakıcı ağır bir uyku, bütün vücuduna yayılan kuvvetli bir hummanın ağırlığı altında onu yatağına mıhladı.

XLVII

Bu sırada rahibe Wenceslawa yarım saatlik duasından sonra merdiveni çıktı ve âdet edindiği üzere günlük ilk özenini sevgili yeğenine gösterdi. Odasının kapısına doğru yöneldi, dönüşünü kendisine haber verecek olan hafif gürültüleri duymaktan çok daha az ümitli olmakla beraber kulağını kilit deliğine dayadı. Yeğenin uyukusu sırasında çıkardığı düzenli nefes alışını duyunca öylesine şaşırды, öylesine sevindi ki, büyük bir haç işareti yaptı. Anahtarı yavaşça çevirdi. Ayakların ucuna basa basa odada ilerledi. Albert'in yatağında mışıl mışıl uyuduğunu, yanındaki koltuğun üstünde Cynabre'ın kıvrılarak yattığını gördü. Her ikisini de uyandırmadı ve küçük kilisesinde secde edip gelenek haline getirdiği bir özdengeçişle gökte de olsa, yerde de olsa, oğlunun geri verilmesini yalvaran kont Christian'ı bulmak için koştu.

Onun yanına diz çökerek hafif bir sesle:

— Kardeşim, dedi, dualarınıza bir az ara veriniz, en ateşli hayır duaları kalbinizde arayınız. Tanrı duanızı kabul etti.

Daha fazla açıklamaya ihtiyaç duymadı. İhtiyar adam rahibeye dönerek ve içli bir sevinçle canlanan gözleriyle ona bakarak mihraba doğru kuru ellerini kaldırdı, boğuk bir sesle haykırdı:

— Ey Ulu Tanrı'm, demek oğlumu bana geri verdiniz.

Her ikisi de aynı ilhamla Simenon'un: *Şimdi ölebiliyim.*(¹) başlıklı güzel ezgisinin âyetlerini hafif bir sesle nöbetleşe okumaya başladılar.

Albert'i uyandırmamaya karar verdiler. Baron, şatonun papazı, bütün uşaklar çağrıldı. Şatonun küçük kilisesinde bir minnettarlık duygusu ile duayı sofuca dinlediler. Amélie, amca oğlunun dönüşünü samimî bir sevinçle karşıladı; ama bu mutlu hâdiseyi dine uygun bir şekilde ilân etmek için devamı süresince bir çok esnemelerle gevelemek zorunda kaldığı bir duayı okumak üzere sabahın saat beşinde uyandırılmasını pek haksız buldu.

Kont Christian dua bitince yeğenine:

— İyi kalbli Porporina ulu Tanrı'ya teşekkür etmek için neden bizimle beraber bulunmadı? dedi.

Amélie cevap verdi:

— Onu uyandırmaya çalıştım, seslendim, sars-tım, uyandırmak için her türlü çareyi kullanmak istedim. Bir türlü durumu ona anlatamadım, gözlerini açtıramadım. Galiba bu gece kötü uyumuş olacak. Ateşi de var.

Kont hemen karşılık verdi:

— Bu yüce kız demek ki hasta. Sevgili kardeşim Wenceslawa, gidip onu görünüz. Durumu neyi gerektiriyorsa onu yapınız. Bu yüce kızın hastalanması, böyle güzel bir günü acı bir hale getirmesin.

Consuelo hakkında şato papazının bakışlarını izlemeden artık bir kelime söylemeyen ve bir adım atmıyan rahibe cevap verdi:

— Gideceğim kardeşim, ama kendini üzme Christian; hiç bir şey yoktur inşallah. Bayan sinirlidir, az sonra iyileşir.

Bir zaman sonra şato papazı ile kendini yalnız bulunca:

— Her şeye rağmen bu kızın, Albert'in dönüşünü bu kadar kesin, bu kadar güvenle haber vermesi pek garip değil mi? Sayın rahibim, bu kız hakkında her ikimiz de yanıldık. Belki de ilhamları bol bir çeşit ermiş kız olabilir.

Şato papazı pek manâlı bir eda ile itiraz etti:

— Ermiş bir kız olsaydı, böyle bir anda ateşi yükselecek yerde gelip duayı dinlerdi.

Bu akla yakın uyarma, rahibeye içini çektirdi. Bununla beraber Consuelo'yu gidip gördü. Genç kızı yenilmez bir dermansızlığın da katıldığı ateşli bir humma içinde buldu. Şatonun papazını çağırdılar. O da, bu ateş devam ederse hastalığın ağırlaşacağını söyledi. Genç barona yandaki odada çok telâşlı bir gece geçip geçmediğini sordular. Amélie cevap verdi:

— Büsbütün tersine, onun kımıldadığını bile duymadım. Birkaç gündenberi bize anlattığı güzel hikâyelerden, kehanetlerden sonra odasında cinler şahının dans etmesini bekliyordum. Ama ya şeytan onu çok uzaklara götürmüş, ya da çok iyi öğrendiği

afsunların hışmına uğramıştır. Çünkü ne bileyim, kımıldamadı, uykusunu bir an için olsun açmadı.

Bu alaylı sözler şato papazına çok kötü maksatlarla söylenmiş gibi göründü. Kafasının ters yönde çalışmasını, gönlünün iyiliğiyle düzelden rahibe bu sözleri hastalığı ağır olan bir arkadaşın başı ucunda pek münasebetsiz buldu. Yeğenin öfkesini, içine iyice işleyen bir kıskançlığa yorarak bu konuda hiç bir şey belli etmedi. Sonra Porporina'ya hangi ilaçların içirilmesi gerektiğini şato papazından sordu.

Şato papazı yatıştırıcı bir ilaç verdi. Ama bu ilaç genç kıza içirmek mümkün olmadı. Dişleri kenetlenmişti. Mosmor ağzı bütün içirilenleri geri tepiyordu. Şato papazı bunun kötü bir belirti olduğunu söyledi. Ama ne yazık ki, bu evin içine pek bulaşmış olan uyusuklukla yeniden muayeneye başlandı. Hasta hakkında verilen yargı şu oldu: *Görecekler, bekliyecekler, henüz hiç bir şeye karar verilemez. Tepesi tıraşlı ünlü papazdoktorun önemli kararı bu oldu.*

Şato papazı Consuelo'nun odasından çıkarken:

— Eğer durum böyle devam ederse bir doktor çağırmak gerekecek, dedi. Böyle olağanüstü tinsel bir hastalık vakasını üstüme alamam. Bu genç kız için dua edeceğim. Son zamanlarda gösterdiği ruh hali içinde sanatının yardımlarından daha etkili olan Tanrı'nın yardımlarını beklemek zorundayız.

Consuelo'nun yanına bir oda hizmetçisi bıraktılar ve sabah kahvaltısını hazırlamaya gittiler. Rahibe,

bilgili ellerinden şimdiye kadar çıkan en güzel çöreği-yuğurdu. Albert, uzun bir oruçtan sonra bu gözde yemeği iştihâ ile yiyeceğini hayal ediyordu. Güzel Amélie, amca oğlunun kendisini pek hoş görürse belki de amca kızını incittiğine ve kızdırdığına hayıflanacağını düşünerek tazeliği göz kamaştıran bir tuvalet yaptı. Herkes genç konta beklenilmedik hoş bir şey hazırlamayı düşünüyordu. Hattâ Albert'in dönüşünü borçlu oldukları ve genç kontun görmekte sabırsızlık göstereceği Consuelo'nun, ilgilenecekleri biricik varlık olduğunu unutuyorlardı.

Bir az sonra Albert uyandı. Yeraltındaki köşesine sürükleyen bunaklık nöbetlerinden sonra daima olduğu gibi bir gün önceki olayları hatırlamak için boşuna çaba harcayacak yerde. Birden Consuelo'nun vermiş olduğu aşk ve mutluluk yeniden hayalinde uyandı. Telâşla kalktı, giyindi hoş kokular süründü. Babasının ve halasının kollarına atılmak için koştu. Bu iyi kalbli büyükler, Albert'in büsbütün aklı başına geldiğini, uzun zaman ortadan yok oluşunu bildiğini, onlara böyle tasalar ve üzüntüler çektirmeyeceğine dair söz vererek sıcak bir sevgi ile af dilediğini görünce sevinçleri son haddini buldu. Genç adam bu dönüşün gerçek duygusuyla birlikte coşturduğu taşkınlıkları gördü. Ama durumunu ondan saklamak için devam ettirmekte inad ettikleri muameleler dikkatini çekti. Hattâ kendisinin yeniden erkek olduğunu hissettiği halde hâlâ bir çocuk muamelesi edilmesine bir az incindi. Kendi kendine bunun

hayırlı bir haber olduğunu ve Consuelo'nun bunları anlıyarak kabul edişinden memnun kalacağını düşünerek, sebep olduğu üzüntüye karşılık bu pek hafif cezaya boyun eğdi.

Genç kont, ailenin okşayıcı sözleri, mutluluk göz yaşları, telâşlı özenleri ortasında sofraya oturduğu zaman hayatı ve huzuru için zorunlu bir hal alan genç kıızı üzüntülü gözlerle aradı. Yerinin boş olduğunu gördü. Ama Porporina'nın neden aşağı inmediğini sormaya cesaret edemedi. Bununla beraber kapıların her açılışında genç adamın başını çevirdiğini ve titrediğini gören rahibe konukları bulunan genç kızın gece iyi uyumadığını, dinlendiğini, günün bir kısmını yatağında geçirmek istediğini söyliyerek onun bütün üzüntüsünü dağıtacağını sandı.

Albert, kurtarıcısının yorgunluktan bitkin bir halde olduğunu iyice anladı. Bununla beraber bu haberle yüzünde bir korku belirdi.

Genç adam, heyecanını daha uzun zaman tutamıyarak:

— Halacığım, dedi, eğer Porpora'nın evlât edindiği genç kız, ciddi bir şekilde rahatsız bulunuyorsa hepimizin bu sofranın etrafında rahat yemek yemekle, konuşmakla vakit geçirerek burada bulunamayacağımızı düşünüyorum.

Öfkeden yanakları al al olan Amélie dedi ki:

— İçiniz rahat etsin Alebrt, biz burada dönüşünüzü sevinçle kutlarken, Nina da uyuyarak beklediği

dönüşünüzü önceden sezmeyen sizi rüyasında görmeye uğraşıyor.

Albert öfkeden sapsarı oldu, amca kızına ani bir bakış fırlatarak:

— Eğer, dedi, beni uyurken bekliyen ve kendisine teşekkür edilecek olan birisi varsa o da adını söylediğiniz insan olamaz. Güzel amca kızım, yanaklarınızın tazeliği bana isbat ediyor ki, yokluğum sırasında bir saatçik olsun uykunuzdan fedakârlık etmemişsiniz. Bu yüzden şu anda hiçbir istirahat ihtiyacını duymıyacaksınız. Bunun için size bütün kalbimle teşekkür ederim. Çünkü ailemin öteki üyelerinden ve dostlarından utanç ve ıstırapla af dilediğim gibi, sizden de af dilemek gerekseydi, doğrusu, bana pek güç gelecekti.

Amélie öfkeden alıal, morumor, karşılık verdi:

— Böyle bir ayırma yapmanıza doğrusu büyük teşekkür. Uykusuz geçen gecelerimi, tasalarımın hoşlanacak ve bundan bir oyun çıkarmıyacak birisine saklıyarak, her zaman buna lâayık olmaya çalışacağım.

Albert ile nişanlısı arasında yeni olmıyan, ama her iki taraf arasında hiç bir zaman bu kadar şiddetli geçmemiş olan bu küçük kavga, Albert'i oyalamak için yaptıkları bütün çabalara rağmen, sabahın geri kalan kısmını sıkıntı ve üzüntü ile doldurdu. Rahibe birçok defa hastasını görmeye gitti; genç kıızı daha ateşli, daha dermansız buldu. Amélie, Albert'in

tasasını kendi kişiliğine yapılan yaralayıcı bir hareket gibi görerek odasına kapanıp ağladı. Şatonun papazı rahibeye, eğer akşam ateş düşmezse bir doktor çağırmak üzere birisinin gönderilmesini söyliyerek fikrini açıkladı. Kont Christian anlamadığı, hâlâ bir hastalık sandığı bir kaygıyı dağıtmak için oğlunu yanında alıkoydu. Ama iyi kalbli ihtiyar onu sevgi dolu sözlerle yanında tutarken din konusunda, kendi zekâsından üstün bir zekâyâ yenilmek ve onun baskısı altına girmek korkusu içinde hiç kurcalamak istemediği bu iyi düşünür insanla en küçük konuşma ve iç dökme konusunu bulmayı beceremedi. Şu büyük bir gerçektir ki, kont Christian, Albert'in gariplikleri ortasında belli olan bu keskin ışığa delilik ve isyan adını veriyordu. İnançlarına saplanan bir katoliğin zayıf gözleri, bu ışığa dayanamazdı. Genç adamı ciddi olarak sorguya çekmek için içinde kıpırdayan yakınlık duygusuna karşı koyuyordu. Her defasında, onun din konusundaki değişik inançlarını yola getirmeye çalıştıkça, doğruluğu ve sağlamlığı açıkça görünen deliller yüzünden susmak zorunda kalıyordu. Tabiat onu güzel söz söylemek için yaratmamıştı. Din konusunda tartışmaya devam ettiren şu canlı ve kolay konuşma, hele mantık yokluğundan bir bilim havası ile ve gerçek palavralarla kendini zor kabul ettiren şu tartışma şarlatanlığı, onda yoktu. Saflığı ve alçak gönüllülüğü onu susturuyordu. Albert'in ona karşı ileri sürdüğü bu derin şeyler şüphe yok ki ilâhiyat biliminin derinliklerinde Albert'in değişik mezhebini ezebilecek daha usta, daha bilgili,

gerçek hazineler vardı. Daha güçlü hareket etmekte kendini mazur göstermek için âsiyi fazla gururlandıran bilgisizliğini, basitliğini kabul etmiyerek sarsılan imanına sarılıyor ve oğluna iyilikten daha fazla kötülük ediyordu.

Bir çeşit karşılıklı korku ile yirmi defa kesilen, sonra her ikisinin çabası ile yirmi defa yeniden başlayan konuşmaları nihayet kendiliğinden sona erdi. İhtiyar Christian koltuğunun içinde uyuklamaya başladı ve Albert Consuelo'nun durumunu gidip öğrenmek için babasından ayrıldı. Kendisinden ne kadar gizlemek için çaba harcanıyorsa o da o nisbette Consuelo'yu merak ediyordu. Yeni haberler almak için şatonun papazı ile rahibenin onu gözliyerek şatonun koridorlarında iki saatten daha fazla bir zaman geçirdi. Şatonun Papazı ona kısa ve çekingen cevap vermekte direndi. Rahibe onu görürgörmez neşeli bir yüz gösteriyor, sözde bir güvenle onu aldatmak için kendini ona başka şeylerden söz açıyormuş gibi gösteriyordu. Ama Albert halasının ciddi bir şekilde üzölmeye başladığını, Consuelo'nun odasına çok daha sık gidip geldiğini iyice görüyordu. Hattâ sâkin ve zorunlu olduğu iddia edilen bir uykunun sanki güröltü ve hareketle tedirgin edilmezmiş gibi her dakika kapıların açılıp kapanmasından sakınmadıklarına dikkat ediyordu. Bir dakika içeri girebilmek için hayatını verebileceğı bu odaya yaklaşıcak kadar kendinde cesaret buldu. Bu odadan önce bir oda vardı ve gözün göremeyeceğı, kulağın işitemi-

yeceği bir geçit olan iki kalın kapı ile koridordan ayrılmıştı. Bu davranışı gözliyen rahibe her yeri kapattı ve sürgüledi. Hastanın yanına, oraya bitişik olan ve Albert'in ancak son derece bir iğrenme ile bilgi alabileceği Amêlie'nin odasından geçerek gidiliyordu. Nihayet rahibe Albert'in öfkelenildiğini görek ve hastalığının tekrarlıyacağından korkarak Consuelo hakkında yalan söylemeye yeltendi. İçinden Tanrı'dan af dilerken konta hastanın çok iyi olduğunu ve akşam yemeğine, aile ile birlikte, ineceğini söylediğini haber verdi.

Albert, halasının sözlerinden kuşkulanmadı. Çünkü onun temiz dudakları az önce yaptığı gibi gerçeği açıkça hiç bir zaman değiştirmemişti. Consuelo'yu ve mutluluğunu kendine getirecek olan saati bütün dilekleriyle çabuklaştırmak için ihtiyar kontu gidip tekrar buldu.

Ama bu saat boş yere çaldı, Consuelo hiç görünmedi. Yalan söyleme sanatında çabucak ilerleme gösteren rahibe Consuelo'nun yataktan kalktığını, kendini biraz zayıf hissettiğini, akşam yemeğini odasında yemeği daha uygun bulduğunu söyledi. Hattâ yemeklerinden, en lezzetli olanlarından seçerek Consuelo'ya gönderiyormuş gibi yaptı. Bu hiyleler Albert'in korkusunu yendi. Beklenilmedik bir felâketin bir önsezisi gibi ezici bir keder duymakla beraber, boyun eğdi. Sâkin görünmek için çaba harcadı.

Akşam, Wenceslawa, artık hemen hemen yapmacık olmıyan bir tavırla geldi. Porporina'nın daha iyi olduğunu, artık o kızıl rengini kaybettiğini, dolgun nabızlarının daha hafif attığını, şüphesiz mükemmel bir gece geçireceğini söyledi.

Genç kont her zamanki saatte büyüklerinden izin alırken bu güzel haberlere rağmen neden korkudan buz gibi oluyorum? diye düşündü.

Gerçek şu ki, sıskalığına ve kanburluğuna rağmen hayatında hiç hastalanmıyan iyi kalbli rahibe başkalarının hastalığını bir türlü anlamıyordu. Consuelo'nun, yiyip bitiren bu kıızlıktan mavimtirak bir solgunluğa düştüğünü, damarlarında çabuk hareket eden kanın pıhtılaşacağını anlamıyor, nefes alma çabası altında ezilip pek sıkışan göğsünü sakın ve hareketsiz gibi görüyordu. Bir an hastanın iyileştiğini sanmış ve bir güvenle bu haberi vermişti. Hastalıktan bir az daha fazla anlıyan şato papazı göze çarpan bu durgunluğun şiddetli bir buhranın habercisi olduğunu iyice görüyordu. Albert odasına çekilir çekilmez rahibeye birini doktor aramaya göndermek zamanının geldiğini haber verdi. Ne yazık şehir uzaktı. Gece karanlık, yollar bozuktu. Üstelik Hanz bütün çabalarına rağmen hantalın biriydi. Fırtına koptu, yağmur sağanak halinde yağdı. İhtiyar uşağın bindiği ihtiyar at ürktü, yirmi defa tökezledi, nihayet her tepenin Schreckenstein, her şimşek parıltısının şeytanın alev alev uçuşu olduğunu sanan şaşkın efendisi ile beraber ormanlarda yolunu şaşırdı. Hanz yolunu ancak gün

ağardıktan sonra buldu. İhtiyar beygirini sürebildiği uzun bir dörtnalla doktorun derin derin uyuduğu şehre yaklaştı. Doktor uyandı, ağır ağır süslendi, nihayet yola koyuldu. Bu işe karar vermek ve bu kararı uygulamak yüzünden yirmi dört saat kaybedilmişti.

Albert, boşuna uyumaya çalıştı. Yiyip bitiren bir merak ve fırtınanın uğursuz gürültüsü onu bütün gece uyanık tuttu. İki genç kızın daireleri yanında can sıkıcı hareketlerinin münasebetsizliği hakkında kendisine öğüt veren halasını yine incitmekten korkarak aşağı inmeye cesaret edemiyordu. Kapısını açık bıraktı ve aşağı katta birçok defa yüründüğünü duydu. Merdivene koşuyor, ama kimseyi göremediği ve artık bir şey işitemediği için kendini yatıştırmaya, kendini korkutan bu yalancı gürültüleri yağmura ve rüzgâra yormaya çalışıyordu. Consuelo, tekrar tekrar söylediği için aklına ve tinsel sağlığına sabırla ve sebatla özen gösteriyordu. Heyecanlardan, korkulardan kaçınıyor, kendi aşkının gücü ile aşkının üstüne yükselmeye çabalıyordu. Ama birdenbire fırtınanın yüklenmesiyle inleyen şatonun eski damındaki çatırdılar ve inlemeler ortasında uzun ve yırtıcı bir çığlık kendisine kadar yükseldi ve bir hançer darbesi gibi yüreğine saplandı. Uyumak üzere kendini yatağa giyimli olarak atan Albert sıçradı ve bir ok gibi merdivene atıldı. Hemen Consuelo'nun kapısını vurdu. Tekrar sessizlik oldu, kimse kapıyı gelip açmadı. Albert rüya görüyorum sandı. Ama birincisinden çok

daha uğursuz yeni bir çılglık kalbini parçaladı. Artık teredüt edmedi, karanlık koridoru dolaştı ve Amélie'nin kapısına geldi. Kapıyı sarstı ve seslendi. Bir sürgünün içerden çekildiğini işitti ve Amélie'nin sesi ona emredici bir ahenkle uzaklaşmasını söyledi. Bu sırada çılgınlık ve inlemeler çoğaldı. Bu, katlanılmaz işkence ile kıvranan Consuelo'nun sesiydi. Pek sevimli ağızdan adının ümitsizce döküldüğünü işitti. Öfke ile kapıya abandı, sürgüyü ve kilidi söküp attı. Damalı geceliği, dantelli hotuzu ile görüldüğü için şaşırان ve incinmiş bir iffet rolü oynayan Amélie'yi itip kanapeye devirdi. Bir hayâlet gibi sapsarı, tepe saçları dimdik, Consuelo'nun odasına atıldı.

XLVIII

Consuelo, korkunç bir sayıklamanın içine düşmüş, yatağın dışına fırlamasına güçlükle engel olan evin en kuvvetli kadın hizmetçisinin kolları arasında çırpınıyordu. Beyin hummasının bazı vakalarında görüldüğü gibi işitilmemiş dehşetlerin işkenceleriyle kıvranan zavallı çocuk, kendine saldıran gürültülerden kaçmak istiyordu. Onu tutmaya, yatıştırmaya çabalayan insanları mahvına susamış düşmanlar, ifritler olarak gördüğünü sanıyordu. Consuelo'nun hastalığı yüzünden birden ölüvereceğini sanan üzgün şato papazı daha şimdiden onun yanında can çekişenlere okunan duaları tekrarlıyordu. Consuelo, papazı, esrarlı şarkısını söyleyerek kendini içine gömeceği duvarı ören Zdenko sanıyordu. Genç kızı, yatağında

tutabilmek için kendi zayıf kuvvetini öteki iki kadının kuvvetlerine katan ve tirtir titreyen rahibe de, ona ıssız mağrada zaman zaman görünen ve hakları elinden alındığı ve evlerini ele geçirdiği için kendisine çıkışan Ziska'nın kız kardeşi, Albertin anası, eski Wanda'nın hayâleti gibi görünüyordu. Orada bulunanlar için anlaşılmayan haykırıışlarının, inlemelerinin, sayıkladığı dualarının bir gece önce onu pek fazla heyecanlandıran ve şaşırtan düşüncelerle ve eşyalarla doğrudan doğruya ilgisi vardı. Selin, gürül gürül aktığını işitiyor ve kolları ile yüzme hareketini taklit ediyordu. Omuzlarına dağılmış kara saçlarını sallıyor ve oradan sanki köpüklü dalgaların döküldüğünü görüyordu. Ya arkasında su bendini aşmağa uğraşan ya da önünde yolu kapatmaya harıl harıl çalışan Zdenko'yu daima hissediyordu. Hasta, şato papazına başını sallıyarak: "İşte pek uzun, pek sıkıntılı bir rüya. Son defa bu sarnıcın neden kafasını bu kadar uğraştırdığını bilmiyorum. Şüphesiz bu, hummanın bir başlangıcıymış. Sayıklamasında daima karşısında bu sarnıcın dikildiğini görüyor" sözlerini söyleten devamlı hayalleri görerek taşlardan sulardan söz ediyordu.

Albert, çılgn bir hareketle odasına girdiği sırada yorgunluktan bitkin bir hale gelmiş olan Consuelo vahşi çığlıklarla son bulan anlaşılmaz kelimelerden başka bir şey söylemiyordu. Korkularıyla karşılaştığı zaman onları idare ettiği halde, artık idare edemeye irade gücü, geçmişteki etkiye korkunç bir şiddetle

boyun eğiyordu. Bu sırada sayıklamasının içinden bulup çıkardığı yeni bir düşünceye kapılıyor ve bütün evin temellerini sarsacak kadar dolgun ve titrek bir sesle Albert'i çağırmaya başlıyordu. Bulanık gözleri kuru ve korkunç bir parlaklık almakla beraber çığlıkları, kendisini boğan uzun hıçkırıklar arasında kayboluyordu.⁽¹⁾

Albert, genç kızın yatağına atılarak: "İşte ben buradayım, yanındayım!" diye haykırdı. Consuelo, Albert'in sesini duydu. Bütün gücünü yeniden topladı. Birden onun, önünden kaçtığını hayal ederek, hezeyanların en zayıf varlıklara verdiği bir kas kuvvetinin çevikliği ile kendini tutan kollardan sıyrıldı. Ona mezardan kaçmış bir hortlak halini veren vücuduna yapışık, buruşuk beyaz hafif geceliğiyle, ayakları çıplak, saçları dağınık odanın ortasına sıçradı. Onu tekrar yakaladıklarını sandıkları bir anda vahşi bir kedi çevikliği ile önünde duran küçük klavsenin üstüne çıktı. Uğursuz sarnıcın ağzı sandığı pencereye koştu. Bir ayağını oraya bastı. Kollarını gerdi. Korkunç ve fırtınalı gece ortasında Albert'e yeniden seslenerek kendini aşağı atmak istedi. Bu sırada genç kızdan daha atik daha kuvvetli davranan Albert kollariyle onu sardı, yatağına götürdü. Consuelo genç adamı tanımadı, ama hiç karşı koymadı, haykırmasını kesti. Consuelo Albert'i görmeden ve cevap vermeden gözlerini dikmiş dinliyordu. Ama birden ayağa kalkarak yatağı içinde diz çöktü, Handel'in yeni öğrendiği ve hayran olduğu *Te Deum*(?) ezgisinin bir kıtasını söylemeye başladı. Sesi

hiç bir zaman bu kadar parlak, bu kadar ifadeli olmamıştı. Dalga dalga saçları, hummanın ateşi ile al al olmuş iği güzellik kadar hiç bir zaman güzelleşmemişti. Rahibe göz yaşlarını tutamıyarak karyolasının arkasına diz çökecek kadar heyecanlanmıştı. Şatonun papazı pek o kadar yakınlık duygusu göstermemesine rağmen başını önüne eğdi. İçini dinsel bir saygı kapladı. Consuelo kıtayı bitirir bitirmez derin bir nefes aldı ve yüzünde tannısal bir sevinç parladı. “Kurtuldum!” diye haykırdı. Sonra bir mermer kadar soğuk, solgun gözleri hâlâ açık, ama sönük, dudakları mosmor, kolları kaskatı, sırt üstü düştü.

Bu sahnenin arkasından bir an sessizlik ve şaşkınlık oldu. Odasının eşiğinde hareketsiz, dimdik duran ve bu korkunç manzarayı, içeri bir adım atmaya cesaret edemeden seyreden Amélie korkudan bayıldı. Rahibe ile iki kadın yardıma koştular. Consuelo, başını ölmekte olan genç kıza eğmiş olan ve ondan daha fazla canlı görünmeyen Albert’in kollarına dayanarak mosmor uzanıp kaldı. Rahibe Amélie’yi çabucak yatağına yatırdı ve Consuelo’nun bulunduğu odanın kapısına geldi.

Bitkin bir tavırla:

— Ne oldu sayın rahibim?

Şato papazı, Consuelo’nun nabzını yokladıktan sonra kollarını aşağıya bırakarak içten bir sesle cevap verdi:

Bu gelen ölüm, madam.

Albert şiddetle isyan ederek haykırdı:

— Hayır, bu gelen ölüm olamaz. Hayır, bin kere hayır! Kalbini dinledim. Yokladığınız nabzından daha iyi. Henüz çarpıyor, nefes alıyor, yaşıyor. Oh! Yaşayacak! Bu hayat böyle bitemez; şimdi böyle bir son beklenemez. Tanrı'nın onun öleceğini haber verdiğine inanacak kadar pervasızlık gösteren kimdir? Onu kesin bir şekilde tedavi etmek zamanı işte şimdi gelip çattı. Sayın rahibim veriniz kutunuzu bana. Hastaya yapılacak şeyi ben biliyorum, ama siz bilmiyorsunuz. Siz bir zavallısınız. Sözümü dinleyiniz. Ona yardım etmediniz. Bu korkunç buhranın büyümesini önleyebilirdiniz. Bunu yapmadınız, istemediniz. Hastalığını benden gizlediniz. Beni hep aldattınız. Onun ölmesini mi istiyordunuz? Alçakça tedbiriniz, iğrenç uyuşukluğunuz dilinizi, ellerinizi bağladı... Veriniz kutunuzu bana diyorum size. Beni hareketimde serbes bırakınız.

Şato papazı, heyecanlı ve yarı deli bir adamın elleri altında zehir haline gelebilecek olan ilaçları ona vermekte tereddüd edince Albert kutuyu onun elinden şiddetle çekip aldı. Halasının dostça azarlamalarına kulak asmadan çabucak etki uyandırabilecek kuvvetli ilaçları seçti ve verilecek miktarı hesapladı. Bir çok şeylerde Albert'in umulduğundan çok fazla bilgisi vardı. Dimağının sık sık bozulduğunu anladığı bir devrede en kuvvetli ilaçların etkisini kendi üstünde denemişti. Ani bir yargıdan, kesin ve cesaretli bir çabadan aldığı ilhamla şato papazının vermekte hiç

cesaret gösteremeyeceği ilâcı karıştırdı. İnanılmaz bir yumuşaklık ve sabırla hastanın kenedlenmiş dişlerini açmayı, tepkisi büyük olan ilâktan bir kaç damla içirmeyi başardı. Bir saat sonra — Albert bu süre içinde bu ilâktan birkaç defa vermişti — Consuelo rahat nefes almaya başladı, elleri ılıktı, yüz hatları gevşekti. Ama henüz hiç bir şey hissetmiyordu. Dermansızlığı bir çeşit uykuydu. Dudaklarına soluk bir renk geliyordu. Doktor geldi, vakayı önemli bularak çok geç çağrıldığını, bu durum karşısında hiç bir cevap veremeyeceğini söyledi. Bir gün önce kan almak gerekirdi. Şimdi artık zamanı geçmişti. Kan alma, şüphesiz tekrar buhranı uyandıracaktı. Bu da üzücü sonuçlar verebilirdi.

Albert:

— Buhran tekrar gelecektir. Bununla beraber kan alınmalıdır, dedi. Ağır kişiliğine büyük bir değer veren ve memlekette hiç bir rakibi olmadığı için sözleri bir kehanet olarak dinlenilmesine alışmış olan Alman hekimi kalın göz kapaklarını kaldırdı ve meseleyi böylece kesip atabilen insana gözlerini kırıştıarak baktı.

Albert kuvvetle sözlerine devam etti:

— Size kan alınmalıdır, diyorum. Kan alınsa da alınmasa da buhran tekrar gelecektir.

Hekim Wetzeliu:

— Musaade ediniz, bu sandığınız kadar kesin değil,(') dedi.

Sonra biraz küçümser ve alaylı bir eda ile gülümsedi:

Albert tekrar karşılık verdi:

— Eğer buhran gelmezse her şey mahvoldu, demektir. Bunu siz de bilirsiniz. Bu yarı uyur yarı uyanık hal, doğruca dimağın yetilerinde uyuşukluk yaratır ve hastayı inmeye ve ölüme götürür. Vazifeniz hastalığı yakalamak, onunla çarpışmak ve nihayet onun şiddetini arttırmaktır. Eğer bunu yapamıyacasanız neden buraya geldiniz? Dualar, mezarlar sizin alanınıza giremez. Kan alınız yoksa ben alacağım.

Doktor, Albert'in doğru düşündüğünü iyice biliyordu. Hattâ ilkin onun da kan almaya niyeti vardı. Ama kendisi gibi önemli bir adama söyleneni bu kadar çabuk yerine getirmesi yakışmazdı. Vakanın basit, tedavisi kolay olduğu düşüncesini yaratabilirdi. Ama Alman doktorumuz, dehasının ani parlamaşıyla bu işten muzaffer çıkmak ve bin defa kendisine: "hastalık öyle ilerlemiş ve öyle tehlikeli bir hal almıştı ki, doktor Wetzelius bile neye karar vereceğini bilemiyordu. Ondan başka kimse hastalığın ilâcını ve kullanılacak zamanı bilmez. Pek ölçülü, pek bilgili, pek kuvvetli bir adamdır, Viyana'da bile eşi yoktur." dedirtmek için büyük bir şaşkınlık gösterip kendini güç bir muayene yapıyormuş gibi göstermeyi âdet edinmişti.

Kendine kızıldığını ve Albert'in saygısızca bir teklifsizlikle ağzından zorla söz almak istediğini görünce:

— Eğer doktorsanız ve bu işte yetkiniz varsa beni neden çağırdığınızı anlamıyorum, evime dönüyorum, diye cevap verdi:

Albert:

— Eğer tam zamanında bir karar vermek istemiyorsanız, çekilip gidebilirsiniz, dedi.

Doktor Wetzelius kendisine biraz farklı muamele eden bu tanımadığı meklekdaşı ile karşılaştığından incinmiş olarak ayağa kalktı. Kendisinden aynı zamanda rica edilen genç kızın sinirlerini yatıştırmak üzere Amélienin odasına geçti. Rahibeden gitmek için müsaade istediği zaman ihtiyar kadın doktoru tuttu ve:

— Ne yazık, sayın doktorum, dedi. Böyle bir durumda bizi yüzüstü bırakacaksınız. Nasıl bir sorumluluğun üstümüze çöktüğünü görünüz. Yeğenim sizi incitti. Kendisini idare edemiyen bir insanın telâşını nasıl da ciddiye alıyorsunuz?

Doktor şaşırarak sordu:

— Demek yandaki odada bulunan kont Albert? Onu hiç tanıyamazdım. Öyle değişmiş ki!

— Elbette, son gördüğünüzden bu yana on yıl geçti. Yeğenimde büyük bir değişiklik oldu.

Doktor şeytanca bir yumuşaklıkla:

— Onun büsbütün iyileştiğini sanıyordum. Dönüşünden beri tek bir defa çağırılmadım.

— Ah! Sayın doktorum, Albert'in bilimin yargılarına hiç bir zaman boyun eğmek istemediğini siz de bilirsiniz.

— Ama gördüğüme göre kendisi de doktor olmuş.

— Her şeyden biraz anlar, ama her şeye heyecanlı bir telâş karıştırır. Bu genç kızın korkunç halini görünce pek şaşırdı. Başka zaman onu daha nazik, çocukluğunda ona gösterdiğiniz özenlere daha minnettar bir halde bulacaktınız.

Aileye ve şatoya gösterdiği saygıya rağmen küçümser davranışını bırakacak ve Albert'i bir deli olarak ele alıp önemsiz öcünden vaz geçecek yerde, rahibeyi amansız bir düşünce ile üzmeyi daha yoğun bulan doktor dedi ki:

— Korkarım ki, onun bu özene her zamandan daha çok şimdi ihtiyacı var.

Doktor, rahibeye yeğeninin saklamakta büyük güçlüklerle katlandığı halini açıklayınca, ihtiyar kadın bu insafsızlıktan müthiş bir ıstırap duydu. Onu yumuşatmak için bu acıya boyun eğdi ve alçakgönüllü bir eda ile Albert'in kan alma fikri hakkında ne düşündüğünü sordu.

Ağızından çıkan sözlere saygı duyduğu için serbesçe yargısını bildirmek ve teşebbüsü elde tutmak isteyen doktor dedi ki:

— Şu anda kan almak kadar saçma bir şey olamaz. Bir iki saat bekliyeceğim, hastayı yakından gözliyeceğim, eğer zamanı gelirse tahminden daha erken de olsa harekete geçeceğim. Ama şimdiki buhran içinde nabzın durumu, hiç bir kesin harekete imkân bırakmıyor.

— Demek kalıyorsunuz, Tanrı sizden razı olsun. Benim iyi kalbli doktorum.

Doktor içinde koruyuculuk bulunan bir acıma edası ile dedi ki:

— Rakibim genç kont olduğuna göre hiç bir şeye şaşmam. İstedliğini söylesin.

Doktor, şato papazının, bu konuşmayı Albert duymasın diye kapısını kapattığı Consuelo'nun odasına girmek üzereydi. Bu sırada şato papazı beti benzi kül gibi olmuş, korku içinde hastanın yanından ayrıldı ve gelip doktoru buldu:

— Tanrı aşkına, gelin de yetinizi kullanın, diye haykırdı. Artık benimki yetmiyor, hattâ Tanrı'nın sesi bile Albert'e vız geldiğine inanıyorum. Yasağınıza rağmen can vermek üzere olan kızıdan kan alacağım diye direniyor. Eğer bilemediğin bir kuvvetle ve ustalıkla onu önleyemezseniz bu işi yapacak. Ömründe neşter kullanıp kullanmadığını Tanrı bilir, zamanı gelmeden alacağı kanın akması ile kız birdenbire ölmese bile sakat kalabilir.

Gönlünden hiç ilham almıyan bir insanın bencil ve incinmiş neşesi ile kapıya doğru ağır ağır giden doktor, geveze bir adam edası ile:

— Yok canım! Dedi. Eğer onun aklını başına getirecek bir masal uyduramazsam çok tatsız şeyler göreceğiz.

Ama yatağın yanına gelince, Albert'in ağzında kızarmış neşteri gördü. Bir eliyle Consuelo'nun kolunu, öteki eliyle de tabağı tutuyordu. Damar açılmıştı. Kara bir kan oluk gibi akıyordu.

Şato papazı homurdanarak, haykırmak, Tanrı'yı tanık olarak göstermek istedi. Doktor, hevesi ve gururu iyi bir sonuç elde edebileceği bir sırada az sonra yeniden açamıyacağı damarı kapatmak için zaman kazanmayı düşünerek Albert'e takılmaya ve onu oyalamaya çalıştı. Ama Albert'in bir bakış ifadesiyle onu kendinden uzak tuttu. Kanı istenilen miktarda alınca, âleti usta bir cerrahın el çabukluğu ile yerine koydu. Sonra Consuelo'nun kolunu yorganın içinde yavaş yavaş büktü ve rahibeye, hastanın burun deliklerine tutması için bir şişe vererek doktoru ve şato papazını Amélie'nin odasına çağırdı, onlara şunları söyledi:

— Baylar, tedavi ettiğim genç kıza hiç bir yararınız dokunamaz. Kararsızlık ve o peşin yargılar, çabanızı, bilginizi felce uğratmış. Size her şeyi üstüme aldığımı bildiriyorum. Böyle ciddi bir çalışmanın tamamlanmasında oyalanmak da, öfkelenmek de istemem. O halde sayın rahibim, sizden dualarınızı okumanızı, sizden de sayın doktorum amca kızıma yatıştırıcı ilâçlar vermenizi rica ediyorum. Az sonra kendine gelecek olan bir genç kızın yatağı etrafında

tahminler yürütülmesine, ölüm hazırlıkları yapılmasına artık katlanamam. Söylenenler yerine getirilmelidir. Eğer bir bilgini incitiyorsam, bir dosta karşı suç işliyorsam kendimi düşünebildiğim zaman onlardan af dileyeceğim.

Telâşsız hareketi ve tatlılığı, sözlerinin kuruluşuna aykırı düşen bir eda ile böyle konuştuktan sora Albert Consuelo'nun odasına girdi. Kapıyı kapadı. Anahtarı cebine koydu ve rahibeye:

— Benim iznim olmadan buraya ne kimse girebilir, ne de buradan kimse çıkabilir, dedi.

XLIX

Rahibe şaşırmış tek bir kelime söylemeye cesaret edememişti. Albert'in halinde ve davranışında öyle kesin bir şey vardı ki, iyi kalbli hala, bundan korktu ve içgüdünün verdiği bir telâşla ve görülmemiş bir dikkatle genç adama boyun eğmeye başladı. Doktor yetkisinin hiçe sayıldığını görerek, daha sonra anlattığı gibi, öfkeli bir adamla tartışmayı kendine yediremiyerek çekilip gitmek gibi akıllıca bir hareket yaptı. Şatonun papazı gidip duasını okudu. Albert, halasının ve iki hizmetçinin yardımı ile, özenlerini tek bir an gevşetmeden bütün gününü hastanın yanında geçirdi. Birkaç saat sükûnetten sonra aşırı etkinin buhranı hemen hemen bir önceki gece kadar kuvvetle tekrarladı... Ama daha az sürdü. Buhran kuvvetli ilâçların tepkisine boyun eğince Albert, rahibenin gidip yatmasını, iki hizmetçi dinle-

neceği sırada kendisine yardım etmek üzere sadece yeni bir kadın göndermesini istedi.

Wenceslawa titriyerek sordu:

— Siz de dinlenmek istemez misiniz, Albert?

Albert:

— Hayır halacığım, hiç ihtiyacım yok benim, diye cevap verdi.

İhtiyar kadın karşılık verdi:

— Ne yazık! Kendinizi öldürüyorsunuz, yavrum.

Sonra genç kontun dalgınlığından cesaret bulup uzaklaşırken sözlerine şunları kattı:

— İşte bize çok pahalıya mal olan bir yabancı kız!

Bununla beraber Albert kuvvetlerini kaybetmemek için ihtiyaç hissettiği kadar bir az yemek yemeğe razı oldu. Yemeğini koridorda, ayakta, gözleri kapıya takılı, yedi. Yemeğini bitirir bitirmez peçetesini yere attı ve odaya girdi. Bundan böyle Amélie'nin odası ile Consuelo'nun odası arasındaki gidiş - geliş kaldırılmıştı. İçeri girmesine izin verdiği bir kaç insanın ancak koridordan geçmesine müsaade ediyordu. Amélie, sözde arkadaşına birtakım yardımlar yapmak için içeri alınmasını istemişti. Ama bu yardımları öyle acemice yapıyor, Consuelo'nun her hummalı harekette çırpınmalar içine yeniden düştüğünü gördükçe öyle korkuya kapılıyordu ki, sabrı tükenen Albert ona hiç bir şeye karışmamasını, gidip odasında kendisi ile meşgul olmasını rica etti.

Amélie cevap verdi:

— Odama mı çekileyim? Terbiye kuralları, hemen hemen daireme yerleşmiş bulunan sizinle beni ancak tek bir kapı ayırırken, uyumamı yasak etmese bile kulaklarımin dibinde bu korkunç çığlıklarla, bu dehşetli ıstıraplarla rahatça dinlenebileceğimi mi düşünüyorsunuz?

Albert omuzlarını silkti ve cevap olarak şatonun başka bir çok odası olduğunu, hasta, komşuluğu ile kimseyi rahatsız etmiyeceği bir odaya götürülünceye kadar en güzel odayı alabileceğini söyledi.

Amélie içi öfke ile kabarmış, bu öğüdü tuttu. Albert'in âdeta rakibesi sayılacak kıza gösterdiği anaca özenleri görmesi ona her şeyden daha zor geldi. Ve genç kıızı kendi yatak odasına yerleştiren ve kendi yanında bir karyola kurduran rahibenin kollarına atılarak:

— Ah! Halacığım! Albert'i tanıımıyormuşuz, sevmesini nasıl bildiğini bize şimdi gösteriyor!

Consuelo, bir çok günler ölümle hayat arasında kaldı; Ama Albert hastalığı yenecek olan bir sebatla ve ustalıkla çalışıyordu. Nihayet bu çetin imtihanda, hastalığı yendi. Genç kız tehlikeyi atlatır atlatmaz, uzun zaman güneş içinde kalan, manzarası daha güzel, penceresi öteki bütün pencerelerden daha geniş olan şatonun bir kulesine onu taşıttı. Antika eşyalarla döşenmiş olan bu oda, Consuelo'nun ciddi zevklerine, ahlâk kuralları içinde kendisine hazırla-

dıkları odadan çok daha uygundu. Orada, oturmak isteği onda çok geç uyanmıştı. Bu yer, arkadaşının verdiği rahatsızlıklara karşı ona bir sığınak oldu. Sabah akşam nöbet beklettikleri bir kadının devamlı varlığına rağmen, kendini kurtaran adamla bir çeşit başbaşa kalarak nekahetinin yorgun ama tatlı günlerini geçirebildi. Bir araya geldikçe daima İspanyolca konuşuyorlardı. Albert'in tutkusundaki yumuşak ve nazik ifade onu vatanını, çocukluğunu, anasını hatırlatan bu dil içinde Consuelo'nun kulağına daha hoş geliyordu. Albert'in hazır bulunduğu ve tepki yapacak şekilde teselli ettiği ıstıraplarla zayıflayan, büyük bir minnetle bunu anlıyan genç kız, büyük buhranlardan sonra gelen şu tatlı rahatlığa kendini kaptırıyordu. Hafızası yavaş yavaş uyanıyor, ama her yeri aynı hafiflikle olmıyan bir tül altında bulunuyordu. Ama birbirleriyle ilgilenmelerinin başlıca tesadüfleri arasında Albert'in fedakârlığını ve desteklemesini meşru ve saf bir zevkle hatırlıyorsa da, onun aykırılıklarını, kendisine karşı pek ciddi tutkunun aslını ancak kalın bulutlar arasından görüyordu. Hattâ öyle saatler oluyordu ki, ya uykunun dermansızlığından sonra, ya da uyku verici ilâçların etkisi altında gönlü yüce dostunun hayaline korku ve kuşkuyu karıştırabilen her şeyi rüyasında gördüğünü sanıyordu. Onun varlığına ve özenlerine öyle alışmıştı ki, yemeklerini ailece yemek için rica edildiği zaman gözden kaybolunca Albert'in dönüşüne kadar kendini hasta ve hırçın hissediyordu. Genç kontun kendisi için hazırladığı yatıştırıcı ilâçların, eğer Albert hazırlamazsa,

onları kendi eliyle ağzına dökmezse, ters etkisi olacağını hayal ediyordu. Genç adam bu ilaçları kendi verirken ölümün gölgesiyle hâlâ yarı örtülü güzel yüzü üstünde şu pek içe dokunan ağır ve derin gülümseme ile genç adama şöyle diyordu:

— Şimdi iyi anlıyorum ki, sizde büyü yapma ustalığı var. İçinizdeki kuvvetin ve sükunetin hemen bana geçmesi için ferahlatıcı ilaç yerine bir damla su vermeniz yetiyor.

Albert hayatında ilk defa mutlu idi. Sanki ruhu ıstıraba karşı olduğu kadar, sevince karşı da güçlüydü. Bu kendinden geçme ve vecid devresinde yeryüzünde yaşadığından beri kendisini dünyanın en talihli bir insanı sayıyordu. Can sıkıcı insanlardan uzak, her saat sevgilisini gördüğü bu oda onun için bir hazlar diyarı olmuştu. Gece, odasına çekiliyormuş gibi yapıp, bütün ev halkı uyuyunca çekingen adımlarla odaya giriyordu. Gözcülük vazifesini yapan hasta bakıcı derin derin uyuduğu sırada sevgili Consuelo'sunun yattığı karyolanın arkasına sokuluyordu. Bir fırtınadan sonra bir çiçek gibi bükülmüş, solmuş, sevgili varlığının uykusunu seyrediyordu. Ayrılırken daima orada bırakmakta özen gösterdiği büyük koltuğun içine yerleşiyor ve bütün geceyi orada geçiriyordu. Hastanın en ufak hareketinde uyanacak kadar uykusu hafıftı. Genç kızın söylediği sözleri işitmek, ya da rüyanın heyecanına kapılan Consuelo bir kaygı kalıntısı belirttiği zaman kendisini arıyan elini hemen yakalamak için hastanın tarafına yaslanı-

yordu. Eğer hastabakıcı uyanırsa Albert daima biraz önce geldiğini söylüyordu. Hattâ odasında yarım saat bile geçirmedığı halde hasta bakıcı, genç adamın hastasını gece birkaç defa yokladığını sanıyordu. Consuelo bu tahmini paylaşıyordu. Albert'in varlığını kendi gözliyen kadının varlığından daha fazla farkediyorsa da henüz o kadar zayıftı ki, bu ziyaretlerin uzunluğu ve sık sık oluşu hakkında Albert'in söylediklerine inanıyordu. Gecenin ortasında birkaç defa ona gidip yatması için yalvardığı zaman Albert, genç kıza yeni kalktığını ve tanyerinin ağarmak üzere olduğunu söylüyordu. Bu nazik aldatmalar sayesinde Consuelo onun varlığından hiç bir zaman ıstırap duymuyor, genç adamın hissedeceği yorgunluktan hiç bir zaman tasalanmıyordu.

Her şeye rağmen bu yorgunluk o kadar hafifti ki, Albert bunu farketmiyordu. Aşk, en dermansız insana kuvvet verir. Albert'in sadece olağanüstü bir vücut kuvveti yoktu, aynı zamanda hiç bir göğüs onun aşkından geniş, daha canlı bir aşkı taşımamıştı. Consuelo, güneşin ilk ışıkları ile şezlongunu yarı açık duran penceresinin önüne çektiirdiği zaman Albert gelip onun arkasına oturuyor, sessiz sessiz duran dostunun gökteki manzaradan ilham aldığı düşüncelerini, bulutların koşuşu, ışınların kızıllığı içinde yakalamaya çalışıyordu. Kimi zaman genç kızın başına örttüğü ve rüzgârın kanepenin arkasında kıvrımlarını oynattığı tülünün ucunu yakalıyor dinleniyormuş gibi başını önüne eğiyor, dudaklarını tülün

ucuna dokunduruyordu. Bir gün Consuelo tülü göğsünün üzerine çekip onu sıcak ve ıslak bulunca şaşırdı. Hastahgın verdiği dermansızlığına rağmen birdenbire başını çevirince dostunun yüzünde beliren olağanüstü heyecanı gördü. Yanakları renklenmişti; gözleri yiyip kemiren bir ateşle yanıyor; göğsü şiddetli bir kalb çarpıntısı ile inip kalkıyordu... Albert perişanlığını hemen yendi. Ama korkunun, Consuelo'nun yüz çizgilerinde belirmediğini görecektik kadar zaman buldu. Bu dostça ihtar onu derinden derine yaraladı. Onun içinde bir güvensizlik ve korku kalıntısı bulacak yerde, sertlik ve küçümseme görseydi daha fazla sevinecekti. Hezeyanlarının hâtırası ile akli ve hayatı bahasına tehlikeyi göze alarak kendini iyileştiren genç kıza daha fazla telâşlandırmamak için sağlığını daha fazla bir özenle gözetmeye karar verdi. Daha sâkin bir ruh hali içinde bulunan bir insanın elde edemeyeceği bir güç sayesinde bunu başardı. Heyecanlarının coşkuluğunu bir araya toplamaya ve hastalığının esrarlı saldırılarına karşı savaştığı nisbette iradesini daha kuvvetle kullanmaya alıştırmak için pek o kadar dikkati çekmeyen bir nüfuzu, kendi üstünde kullanıyordu. Her gün yenmesini bildiği buhranların kuvvetini sık sık tekrarlanan düşünüşünün görünüşünü gözlerden saklıyacak kadar kendisine saygı duyduğu için şaşkınlığa ve ümitsizliğe yenileceğini anlayınca kimsenin bilmediği mağarasına kaçıp kapandığını kimse farketmiyordu. Albert, hem en zavallı ve hem en saygı değer soydan bir deli idi. Gelip onun vücudunu büsbütün kaplıyacağını

hissediyordu. Bu buhranlar ortasında bile münasebetlerinin kendisiyle tamamiyle kurulduğunu hissetmedikçe, kendini göstermek istemediği gerçek âlem hakkında belli belirsiz bir içgüdüyü devam ettiriyordu. Buhranlı bir uykunun rüyaları bizi yapıntılar ve sayıklamalar içine atınca şu gerçek ve yaşanan hayatın hâtırasını, bütünü ile, elimizde tutarız. Bu halin bir kâbus etkisi olduğunu söyliyerek, uyanmak için çaba harcamakla beraber, gecenin vehimleri ve dehşetleri içinde çırpınıp dururuz. Ama sanki bir düşman kuvvet bir kaç defa bizi yakalamış gibidir. İçimize daha uğursuz görüntülerin daha şiddetli acıların çöktüğü ve bize işkence verdiği o korkunç uyuşukluğa dalıp gideriz.

Bu anlaşılmayan adamın güçlü, ama zavallı hayatı birbiri ardından gelen hâdiselerin biteviyeliği içinde geçmişti. Yalnız hareketler, ince ve zekice bir şefkat onu kendine öz üzüntülerinden kurtarabilirdi. Nihayet bu şefkat, hayatı içinde belirmişti. Consuelo şimdiye kadar yakınlık duygusuna büsbütün kapalı bu karanlık ruhun sanki içine girilmesi zor yolunu bulmak için yaratılmış, gerçekten saf bir ruhtu. İlk romanımsı bir heyecanın bu genç kızda uyandırdığı tasada, sonra hastalığından beri minnetinin ona ilham ettiği saygılı dostlukta şüphesiz Tanrı'nın Albert'in iyileşmesinde özel şekilde bildiği hoş ve içli bir taraf vardı. Eğer Consuelo geçmişi unutarak konttaki tutkunun ateşliliğini, hayatındaki yepyeni taşlanlıkları, hattâ bu kadar ani sevinci paylaşmış olsaydı, onu

daha korkunç bir tarzda coşturması pek kuvvetle mümkündü. Ona karşı içinde taşıdığı saf ve ölçülü dostluk esenliği bakımından daha ağır ve daha emin etkileri olmalıydı. Bu bir iyilik olduğu kadar bir frenlemeydi. Hattâ bu gencin tazelenen kalbinde bir çeşit içten geçme bulunsa bile, bu hale, düşüncesine başka şeyler ve iradesine şimdiye kadar kendini yiyip bitiren amaçlardan başka bir amaç veren bir vazife, bir fedakârlık fikri katmıştı. Sözün kısası, bir yandan şimdiye kadar hissetmediği sevilmek mutluluğunu hissediyor, bir yandan da içinde yeniden hissettiği coşku ile sevilmemek acısını, bununla yetinmiş görünürken, mutluluğunu kaybetmek korkusunu duyuyordu. Aşkının bu üç taraflı etkisi, hareketsizliği, ıssız bir yere çekilmeyi zorlayan hülyalara artık yer bulamayacak kadar ruhunu dolduruyordu. Sanki bir sihir kuvveti ile ondan kurtulmuştu. Çünkü onları unuttu, hattâ sevdiği genç kızın hayalini, ıstıraplarından uzak tuttu, çünkü bu hayalin sanki ıstırapları ile kendi arasında bir kalkan gibi konduğunu sandı.

Genç hasta kızın tekrar sağlığını kazanması için pek zorunlu olan ruh huzuru, duygu sükûnu, doktorunun gizli çabaları ile çok daha hafif, çok daha seyrek, bozuluyordu. Consuelo masaldaki kahraman⁽¹⁾ gibi dostunu kurtarmak için Tartre'a inmişti. Oradan korku ve şaşkınlığı getirmişti. O da sırası gelince kendisini izleyen uğursuz ev sahiplerinin elinden kurtarmaya çalıştı. İçten özenleri, heyecanlı saygısı sayesinde bunda başarı gösterdi. Hemen hemen

arkalarına bakmaya cesaret edemedi içinde dolaştıkları şu uçuruma hayalen bile olsa tekrar dalma gücünü hissetmeden birbirine destek olarak hep beraber yeni bir hayata başlıyorlardı. Gelecek günler daha fazla soruşturmayla cesaret edemedikleri ve daha az esrarlı ve korkunç olmıyan yeni bir uçurumdur. Ama şimdiki zaman, sanki Tanrı'nın onlara bağışladığı bir anlık lütuf gibi yavaş yavaş tadını çıkarmak için pek uygun görünmüyordu.

L

Şatoda bulunan öteki insanların bu olay sebebiyle yatışması için çok zaman gerekti. Amélie öfkeliydi. Artık hastaya en küçük bir ziyaret yapmaya tenezzül etmiyor, Albert'e bir kelime söylemeye, hiç bir zaman ona doğru gözlerini kaldırmaya, hattâ sabah akşam selâmına cevap vermeye özen göstermiyordu. İşin daha acı tarafı Albert'in onun kızgınlığına en küçük bir dikkat göstermemesiydi.

Rahibe, yeğenin *maceracı kız'a* karşı tutkusunu dışa vurduğunu görerek bir an için olsun huzuru kalmamıştı. Tehlikeyi ve rezaleti önleyecek çareyi bulmak için durmadan kafasını yorup duruyordu. Bu konuda şato papazı ile uzun konuşmalar yaptı. Ama şato papazı bu şekle giren olayların birdenbire son bulmasını uygun görmüyordu. Ailenin kaygıları içinde uzun zaman yararsız ve önemsiz bir adam durumuna düşmüştü. Bu yeni karışıklıktan sonra rolü yeniden bir çeşit önem kazanıyordu: Hattâ sonunda

casusluk etmek, hâdiseleri meydana çıkarmak, kehanette bulunmak, öğüt vermek, bir kelime ile hiç bir şeyle ilgilenmiyormuş gibi bir tavır takınarak genç kontun öfkesine kişiliğini ihtiyar halanın etekliliği arkasına siper ederek ailenin menfaatlerini keyfine göre sarsmak zevkine kaptırıyordu. Her ikisi de durmadan korkulacak yeni konular buluyorlar, ama hiç bir çıkar yol bulamıyorlardı. Her gün iyi kalbli Wenceslawa'nın dudaklarının ucuna gelen kesin açıklamalarla yeğenine yaklaşıyor, ama her gün ya alaycı bir gülümseme ya da dondurucu bir bakış, lâkırdısını ağzında bırakıyor, plânını boşa çıkarıyordu. Her dakika ciddi ve ustaca azarlama karışık bir konuşma yapmak üzere Consuelo'nun yanına girmek için fırsat kolluyor, her dakika Albert sanki teklifsiz bir ifrit tarafından haber almış gibi gelip odanın kapısında duruyordu. Olympos dağında oturan Zeuz gibi tek bir kaş çatmasıyla öfkeyi yatıştırıyor, sevgili İlion'a karşı olan tanrı'ların cesaretini kırıyordu. Bununla beraber rahibe bir kaç defa hasta ile konuşma yapmıştı. Ama onu başbaşa görebildiği zaman çok seyrek olduğu için pek imalı sandığı oldukça gülünç fikirlerini, Consuelo'ya söylemek fırsatını bulmuştu. Consuelo kendisi hakkında tahmin edilen emellerden o kadar uzaktı ki, bu sözlerden hiç bir şey anlamamıştı. Consuelo'nun şaşırması, saf ve güven veren hali hayatında dürüst bir söze, candan güler bir yüze dayanamıyan rahibeyi derhal yumuşatıyordu. Sük-lüm püklüm şatonun papazına başarısızlığını itiraf etmeye gidiyor ve günün geri kalan kısmını ertesi gün vereceği kararlar geçiriyordu.

Bu arada Albert bu oyunu pek iyi anlıyarak ve Consuelo'nun bu sözlerden şaşırdığını ve tasalandığını görerek bu işe son vermeye karar verdi. Bir gün Wenceslawa'nın yolunu gözledi. Rahibe Consuelo'yu pek erkenden yalnız başına yakalayıp bekçisini şaşırttığı bir sırada hastanın odasına girmek üzere tokmağa yapışınca Albert birdenbire görünüyordu.

Albert bu eli yakalıyarak dudaklarına götürdü:

— Sevgili halacığım, dedi, sizi ilgilendiren bir konuyu usulca söylemek zorundayım. Çünkü şuracıkta istirahat eden genç kızın sağlığı ve hayatı benim için kendi hayatımdan ve mutluluğumdan çok daha üstün bir değer taşımaktadır. İyice biliyorum ki, günah çıkaran papazınız benim genç kıza karşı yaptığım fedakârlığa engel olma ve bütün özenlerimin etkisini yok etmek için bu işi bir vicdan meselesi haline sokuyor. Böyle bir fikirle beslenmeseydiniz yüce gönlünüz, tehlikeyi henüz atlatmış bir hastanın iyileşmesini acı sözlerle, haksız azarlamalarla yeniden tehlikeye sokmayı hiç bir zaman istemezdi. Mademki bir papazın taassubu ve küçüklüğü en samimî bir acımayı, en saf bir şefkati, kör bir gaddarlığa çevirmek mucizesini gösterebiliyor, o halde ben zavallı halamın alet olmaya razı olduğu cinayete bütün gücümle karşı koyacağım, hastamı gece gündüz gözliyeceğim, yanından bir an bile ayrılmayacağım. Çabama rağmen onu elimden almakta başarı gösterirseniz insanlık inancına daha da korkunç gelen her şey üstüne yemin ederim ki, bir

daha dönmek üzere atalarının evinden çıkıp gideceğim. Kararımı sayın şato papazına duyurduğunuz zaman belki sizi üzmesine ve analık kalbinizin yüce içgüdüleri ile savaşımasına son vereceğini tahmin ederim.

Ağız açık kalan rahibe bu sözlere ancak gözyaşları ile cevap verebildi. Albert, Consuelo'nun bu açıklamayı duymaması için halasını koridorun öteki ucuna götürmüştü. Yeğeninin kendisine karşı takındığı isyan ve göz dağı edasına son derece üzüldü. Nina gibi soydankişi olmıyan bir kıza bağlanmanın deliliğini isbat etmek için fırsattan yararlanmak istedi:

Albert gülümsiyerek ona şöyle cevap verdi:

— Halacığım, bizler Podiebrad'ların kiral kanından gelmekle beraber hükümdar atalarımızın soydankişiliği ancak ayaklanan köylülerin ve maceracı askerlerin lânetiyle ele geçirdiklerini unutuyorsunuz. Bir Podiebrad kendi kudretinin ve kuvvetinin köklerini fakirlerin ve zayıfların içinden almış olduğuna göre kendi övünçlü aşını ancak fakir ve zayıflarla paylaşmaktan daha başka bir sebep aramamalıdır. Zaten bunu unutacak kadar da uzun bir zaman geçmedi.

Wenceclawa, bu fırtınalı tartışmayı şatonun papazına anlattığı zaman ihtiyar adam genç kontun sıkıştırlarak öfkelenendirilmemesini, koruduğu kıızı üzerek isyana sürüklenmemesini söyledi.

— İtirazlarınızı kont Christian'a yapmalısınız. Aşırı şefkatiniz evladınıza fazla cesaret vermiş. Akıllıca uyarmalarınız *tehlikeli genç kız* hakkında kesin kararlar alması bakımından babada bir kaygı uyandırmalıdır.

Rahibe cevap verdi:

— Bu çareye baş vurmadığımı mı sanıyorsunuz? Ama ne çare ki Albert'in son onbeş günlük kayboluşu, onu onbeş yıl daha ihtiyarlattı. Kapalı kelimelerle kendisine bir şey anlatılmıyacak kadar düşüncesi zayıfladı. Sanki yeni bir üzüntü fikrine karşı kör ve sessiz bir direnmede bulunuyormuş gibi geliyor bana. Oğlunu tekrar bulduğuna, görünüşte onun akıllı bir insan gibi yargılarına bir çocuk gibi seviniyor, kesin olarak iyileştiğini sanıyor, ama zavallı Albert'in ötekisinden daha kötü bir çeşit yeni deliliğin içine yuvarlandığını farketmiyor. Ama kardeşim bu hale çok güvenli. Olup bitenler hakkında büsbütün gözlemini açtırarak meseleyi hallettirmek cesaretini kendimde henüz bulamıyacak kadar saflık göstererek durumdan memnun görünüyor. Bana öyle geliyor ki, sizden bu başlangıç daha bir özdengeçmeyle dinlenmiş olacak ve buna dinsel uyarmalarınız da katılınca daha fazla etki yaratacak ve daha da az üzüntülü olacak.

Şatonun papazı cevap verdi:

— Böyle bir giriş benim gibi zavallı bir papazın yapacağı pek nazik bir iştir. Bir kız kardeşin ağzından işitilirse çok daha yerinde olur. Hattâ asil efendimiz,

ailenin yüce başkanına benim samimi şekilde ifade edemiyeceğim, şefkat dolu ifadelerle işin acılığını hafifletebilirler.

Ağır başlı bu iki insan işe bulaşmamakta özen göstererek birçok günler kaybettiler. Alışkanlıklarının uyusukluğu ve ağırlığı içinde kendi hesaplarına pek az bir şey buldukları kararsızlıklar sırasında aşk Albert'in gönlünde bir hayli ilerleme kaydediyordu. Consuelo'nun sağlığı gözle görülecek kadar iyiliğe doğru gidiyordu. En göz açtırmıyan casusların gözcülüğü gerçek bir aklın ve derin bir aşkın tek bir olayla yapacağından daha saf, daha çekingen bir hal verdiği bir içli dışlılığın tatlılığını gelip hiç bir şey bulandırmıyordu.

Bu sırada Amélie, rolünün verdiği utanca artık dayanamıyarak babasından kendisini tekrar Prag'a götürmesini rica ediyordu. Günlerin şehirlerde geçmektense, ormanlarda geçmesini daha uygun bulan baron Frédérick kızının isteğini yerine getireceğini söylüyor, ama hareket gününü ve hazırlıklarını her gün ertesi güne atıyordu. Genç kız olayları zorlamak gerektiğini farkettiler. Umulmadık bi çareye baş vurdu. Oldukça zeki ve kararlı olan genç Fransız hizmetçisi ile anlaştı. Bir sabah babası ava gideceği sırada uzun zamandanberi bir ziyaret borçlu olduğu tanıdık bir bayanın şatosuna kendini araba ile götürmesini rica etti. Silâhını, av çantasını bırakmak, elbisesini çıkarmak, günlük alışkanlıklarını bozmak, barona biraz zor geldi; ama yumuşak davranmanın Amélie'yi daha

az hırçın yapacağını, bu gezintide eğlenerek öfkесinin yatışacağını, bu gezintinin Devler Şatosu'nda fazla homurdanmadan birkaç gün daha kalmalarına yardım edeceğini hayal etti. Saf kalbli adam önünde bir haftalık zaman olduğu için sanki bütün hayatının bağımsızlığını sağlamış gibiydi. Sezisi daha ileri gide-miyordu. Saphyr'le Panthère'in kulübelerine götürül-mesine boyun eğdi. Attilâ adını verdiği şahin, efendi-sine iç çektirecek kadar sâkin, hoşnutsuz bir eda ile tüneğine döndü.

Nihayet baron kızı ile beraber arabaya bindi. Böyle hallerde alışkanlık haline getirdiği gibi teker-lekler üç defa döner dönmez mışıl mışıl uyudu. Arabacı Amélie'den, hemen dizginleri çevirmesi ve en yakın şehirlerarası posta arabasına doğru yönel-mesi emrini aldı. Arabayı koşturarak posta arabası-nın bulunduğu yere iki saat sonra vardılar. Baron gözlerini açınca posta arabası beygirlerinin kendileri-ni Prag'a götürmeye hazır bir durumda oklara koşul-duğunu gördü.

— Bu ne demek? Neredeyiz? Nereye gidiyoruz? Amélie, sevgili yavrum, bu nasıl bir eğlence? Bu hevesin, ya da bu şakanın manâsı ne?

Genç baron, babasının her sorusuna ancak kahkahalarla ve çocukça okşamarlarla cevap veriyor-du. Nihayet posta arabasının, atıyla arabasıyla yolun kumları üzerinde yavaş yavaş yürüdüğünü görünce Amélie'nin sesi ciddi bir hal, pek kararlı bir ahenk kazandı ve şöyle dedi:

— Sevgili babacığım, hiç tasalanmayınız. Bütün paketlerimiz çok iyi hazırlandı. Arabanın eşya sandığı, yolculuk için gerekli bütün eşyalarla dolu. Şatoda ancak Prag'da işimize yarıyacak hayvanlarınızla silâhlarınız kaldı. Onları isteyince zaten gönderirler size. Sabah kahvaltısında amcam Christian'a bir mektup verecekler. Mektup onu fazla üzmeyecek, bana da, size de fazla kızmıyacak tarzda hareketimizin zorunluluğunu ona anlatacaktır. Sizi aldattığımdan ötürü saygı ile af dilerim. Zaten şu anda girdiğim bu işe bir ay önce razı olmuştunuz. Kesin olarak düşünmediğiniz, ama kararı ve yolculuk hazırlıklarını geri bıraktığınız bir anda Prag'a dönerken isteklerinize karşı gelmiş değilim. Durumum, katlanılması imkânsız bir hal alıyordu. Bunu fark etmiyordunuz, işte benim mazeretim ve haklı olduğum taraf. Lütfen beni öpünüz ve beni korkutan öfkeli gözlerle bakmayınız.

Amélie böyle konuşurken hizmetçisi gibi, kuvvetli bir gülme arzusunu tutuyordu. Çünkü baronun herhangi bir kimseye, hele kızına öfkeli baktığı yoktu. Şu anda korkak iri gözlerini yuvalarında döndürüp duruyordu. Şaşkınlıktan bir az aptallaşmış olduğunu itiraf etmeliyiz. Erkek ve kız kardeşine Allaha ısmarladık demeden böyle çabuk ayrılmanın gerçek üzüntüsünü hissetmekle beraber karşılaştığı olaydan o kadar heyecanlanmıştı ki, hoşnutsuzluğu hayranlığa dönmüştü. Ancak şunları söyleyebildi:

— Bende en küçük bir kuşku uyandırmadan bütün bunları nasıl düzenlediniz. Vallahi çizmelerimi

çıkartıp atımı ahıra soktuğum zaman Prag'a gideceğimi, bu akşam kardeşlerimle yemek yemiyeceğimi öylesine hatırıma getirmiyordum ki; işte garip bir macera. Bunu kime anlatsam inanmaz bana. Ama benim yolculuk takkemi nereye koydunuz Amélie? Şeridi kulaklarıma degen bu şapka ile arabada nasıl uyurum?

Afacan kız baronun saf bir memnurlukla hemen başına geçirdiği kürk takkeyi uzatarak:

— Başlığınız mı baba? Buyurun; dedi.

— Ama benim yolculuk şişem? Küçük yaramaz, muhakkak unutmuşsunuzdur onu.

Amélie, üstü Rus bakır ile, tepesi gümüşle kaplı geniş billur bir şişeyi babasına uzatarak:

— Ooo, hiç unutur muyum? Şişeyi halamın mahzeninde bulunan en iyi macar şarabı ile kendi elimle doldurdum. Az sonra tadarsınız. Sizin en çok sevdiğiniz şaraptır, o.

— Peki yavrum? Ya içinde Türk tütünü bulunan kesem?

Hizmetçi kız:

— Hiç bir şey eksik değil, sayın baron hazretleri, dedi. Arabanın heybesinde hepsini bulacaklar. Yolculuğun hoş geçmesi için hiç bir şey unutmadık ve ihmal etmedik.

Baron çubuğunu doldururken:

— Aman ne iyi; dedi. Ama sevgili Amélie'ciğim bunlar, yaptığınız maskaralıkları hafifletemez. Baba-

nızı gülünç bir mevkie düşürüyorsunuz. Eğer herkes benimle alay ederse buna sebep sizsiniz.

Amélie cevap verdi:

— Babacığım, bana bakmaya tenezzül etmeyen, gözlerimin önünde müzik öğretmenimle durmadan sevişen güzel amca oğlumla evlenmekte direndiğim için asıl herkesin önünde gülünç mevkie düşen benim. Küçültücü bir duruma düştüm. Daha ciddi bir öfkeye kapılmıyacak olan benim derecemde, benim yanımda, benim durumumda bir çok kızın bulunup bulunmadığını artık bilemem. Ama çok iyi bildiğim bir taraf varsa on sekiz aydanberi duyduğum can sıkıntısından daha az, can sıkıntısı duyduğu halde sonunda kaçan ve kaçırın kızların bulunmasıdır. Bense sadece babamı kaçırmakla yetiniyorum. Bu hareket daha asil, daha namuslu olsa gerek. Pek iyi bu konuda siz ne düşünüyorsunuz sevgili babacığım?

Baron kızını kucaklıyarak:

— Senin öyle insanüstü bir gücün var ki; diye cevap verdi.

Sonra yolun geri kalan kısmını şikâyet etmeden, işe fazla şaşmadan, nöbet nöbet içerek, çubuğunu tüttürerek, uyuyarak pek neşeli geçirdi.

Bu olay ailede küçük baronun hayal ettiği kadar bir etki uyandırmadı. Kont Albert'den başlayacak olursak, o, bu işin farkına varmadan bir hafta geçirmişti. Rahibe bu haberi kendisine verdiği zaman şunları söylemekle yetindi:

— İşte, Amélie'nin buraya ayak bastığındanberi en akıllıca yaptığı hareket bu. Amcama gelince, ümit ederim ki o uzun zaman bizden uzak kalmaz.

İhtiyar Christian dedi ki:

— Kardeşim için hayıflanıyorum. Çünkü yaşıma bakıyorum da, bana haftalarım, günlerim sayılı gibi görünüyor. Albert, size uzun görünmeyen şey belki de benim için sonsuzluktur. Sizi göreceğim kadar yumuşak başlı ve tasasız Frédérick'imi göreceğime güvenim yok.

Sonra genç baronun kendisi için yazıp bıraktığı tatlı sözlerle dolu ama iğneli garip mektubu bir gülümseme ile katlayıp yanına koyarak sözlerine şunları ekledi:

— Bak bu gidişi Amélie istemiş. Yavrularım, siz birbiriniz için yaratılmamışsınız. Ama benim tatlı rüyalarım henüz uçup gitmedi.

İhtiyar kont böyle konuşurken oğlunun gözlerinde bir acınma belirtisini hemen bulacakmış gibi bir çeşit hüznü neşe ile bakıyordu. Ama bu belirtiyi hiç bulamadı.

Albert, onun şefkatli kolunu sıkarken kendi eğilimine pek aykırı düşen plânlardan vaz geçtiği için babasına teşekkür ettiğini anlattı.

İhtiyar adam sözlerine cevap etti:

— Ey Ulu Tanrı'm. İraden neyse öyle olsun! Oğlum, istediğin gibi kalbin serbest olsun. Sağlığın çok iyi. Bundan böyle aramızda sâkin ve mutlu

görünüyorsun. İçim rahat öleceğim. Hattâ babanın duyduğu minnet, ayrılmamızdan sonra da sana mutluluk getirecektir.

Gözleri birden yaşla dolan genç kont haykırdı:

— Ayrılmaktan söz açmayınız. Bu fikre katlanacak gücüm yok benim.

İç i sızlamaya başlayan, sözde öykülü bir davranışla ayağa kalkan ve dışarı çıkmak isteyen rahibe, şato papazının bir bakışı ile olduğu yerde durdu. Bu, kendisine bir işaret, bir emir demekti. İçinde üzüntü ve korku eksilmemekle beraber konuşma zamanının gelmiş olduğunu düşündü. Sanki yangından kaçmak için pencereden kendini dışarı fırlatan bir insan gibi gözlerini kapatarak, her zamankinden daha solgun, kekeliyerek sözlerine şöyle başladı:

— Albert, babasını, her halde son derece bir şefkatle sever. Öldürücü bir üzüntüye elbette sebep olmak istemez...

Albert başını kaldırdı ve halasına öyle duru, öyle içe işliyen, gözlerle baktı ki, rahibe büsbütün şaşırdı. Daha fazla bir şey söyleyemedi. İhtiyar kont bu garip düşünceyi işitmemiş gibi göründü. Bu sözlerin ardından gelen sessizlik içinde, zavallı Wenceslawa yeğeninin bakışı altında sanki bildircının kendisini çeken ve bulunduğu yere mihliyan bir köpeğin göz hapsi altındaymış gibi titriyerek durdu.

Ama kont Christian, birkaç saniye sonra rüyasından sıyrılarak, sanki kız kardeşi sözlerine devam

etmiş, ya da ihtiyar kadının kendine yapmak istediği açıklamayı kafasının içinde okumuş gibi cevap verdi:

— Sevgili kardeşim, dedi, size verilecek bir öğüdüm varsa o da hiç bilmediğiniz konularla kendinizi üzmenizdir. Hayatınızda bir gönül eğiliminin ne olduğunu bilmediniz. Bir rahibenin Tanrı adına nefesine cefa etmesi, bir delikanlıya uygun düşecek bir kural olamaz.

Altüst olan rahibe homurdandı:

— Aman yarabbi! Ya kardeşim beni anlamak istemiyor, ya da akli ve din saygısı ondan uçup gitmiş. Nasıl oluyor da bu davranışa cesaret verebiliyor, ya da her şeyi düşünemiyormuş gibi görünebiliyor...

Albert ciddi bir yüz ifadesiyle ve tok bir ahenkle:

— Ne olmuş halacığım? Mademki konuşmaya zorlanıyorsunuz. O halde konuşunuz. Düşüncenizi açıkça belirtiniz. Yeter ki, bu anlaşmazlık son bulsun ve birbirimizi tanıyalım.

Kont Christian cevap verdi:

— Hayır, kardeşim konuşmayınız. Bana söyleyecek yeni hiç bir şeyiniz yok. Uzun zaman farketmemiş görünmekle beraber sizi pek iyi anlıyorum. Bu konuda açıklama zamanı henüz gelmedi. Zamanı gelince yapılacak şeyi biliyorum ben.

Hemen başka şeylerden söz açmaya başladı ve rahibeyi küskün ve Albert'i kararsız, üzüntülü bıraktı.

Şato papazı, aile başkanının, kendisine dolayısıyla anlattığı kanaati işitip, onun hareket tarzını öğrenince korkuya kapıldı. Kont Christian kararsız ve ilgisiz görünmekle beraber hiç bir zaman zayıf bir insan değildi. Arada sırada yarı uyur, yarı uyanık halinden bilgelikle ve kudretle sıyrıldığı görülüyordu. Şatonun papazı fazla ileri gittiği için azarlanacağından korktu. Bu itibarla yaptığı etkiyi mümkün olduğu kadar çabuk yok etmeye, rahibeyi artık işe karışmaması için kandırmaya çalıştı. Consuelo'ya kendisinin aile içinde bir üzüntü konusu olduğunu sezdirebilecek bir şey yapılmadan on beş gün pek sâkin geçip gitti. Albert Consuelo'nun yanında, ara vermediği özenlerine devam etti ve Amélie'nin gidiş sebebi üzerinde şüphe uyandırmıyacak şekilde muvakkat bir aynılıkmış gibi, haber verdi. Consuelo artık odasından dışarı çıkmaya başladı. İlk defa bahçede gezindi. İhtiyar Christian cılız ve dermansız koluyla, onun nekahat yüzünden sürçen adımlarına destek oldu.

LI

İhtiyar babasının koluna dayanan, ailesinin önünde kendine elini uzatıp tarif edilmez bir gülümseme ile: İşte beni kurtaran ve sanki onun kız kardeşiymişim gibi beni tedavi eden insan diyerek konuşan Consuelo'nun yeniden hayata döndüğünü görmesi Albert için çok güzel bir gün oldu. Ama mutluluğunun en yüksek dereceye eriştiren bu gün,

Consuelo ile münasebetlerini birden değiştirdi. Bu münasebetlerin değişeceğini daha önceden düşünmek istememişti. Bundan böyle genç kız, ailenin alışkanlıklarına tekrar dönerek ve uğraşlarına katılarak ancak Albert'le arada sırada başbaşa kalabiliyordu. Consuelo'ya hastahğından önceki günlere nisbetle daha fazla önem veriyormuş gibi görünen ihtiyar kont, genç kızın son derece yakınlık hissettiği bir çeşit babaca davranış inceliğini göstererek özenleriyle onu sarıyordu. Artık hiç konuşmıyan rahibe, Consuelo'nun her attığı adımı gözetleme vazifesini ihmal etmiyor, Albert'le yaptığı bütün konuşmaların içine üçüncü bir kişi olarak gelip sokuluyordu.

Nihayet Albert, artık hiç bir akıl bozukluğu göstermediği için uzun zaman ihmal edilen yakınları ve komşuları kabul etmek, hattâ onları kendilerine çekmek zevkine kapıldılar. Genç kont de Rudolstadt'ın ne kadar toplumcul ve nazik olduğunu gösterirken hareketlerine bir çeşit saf, tatlı gösteriş kattılar. Hattâ Consuelo, bakışlariyle ve verdiği örnekle ondan bunu istiyormuş gibi görüldüğü için Albert büyüklerinin dileğini yerine getirdi. Tekrar soydankişi bir adamın ve konuksever bir şato sahibinin davranışlarını göstermesi gerekti.

Bu çabuk değişme ona son derece pahalıya mal oldu. Sevdii kızı boyun eğmek için buna razı oldu. Ama daha uzun konuşmalarla, daha tam iç döküşlerle ödülllenmesini istemişti. Akşam Consuelo-dan bir kelimecik beğenme ve teşekkür sözünü elde

etmek için can sıkıcı ve üzücü günlere sabırla katlanıyordu. Ama rahibe can sıkıcı bir hayalet gibi aralarına girip ondan bu saf zevki zorla alınca, içinin karardığını, gücünün elden gittiğini hissediyordu. Amansız geceler geçiriyordu. Hattâ Consuelo'yu kollarında taşıyarak yukarı çıkardığı gündenberi doluluğundan ve duruluğundan bir şey kaybetmeyen sarnıca sık sık yaklaşıyordu. Tasalı bir hülyaya dalarak ıssız köşesine bir daha dönmek için yaptığı yemine hemen hemen lânet ediyordu. Kendini zavallı hissetmekten, ıstırabının sırtını toprağın derinliklerine gömmekten korkuyordu.

Bu uykusuzluklardan, yüz çizgilerinin değişmesi, geçici olmakla beraber gittikçe sıklaşan dalgın ve hüzünlü halinin geri gelmesi yakınlarının ve dostunun dikkatini çekmekten geri kalmıyordu. Ama genç kız bu bulutları dağıtmanın, onu kaybetme korkusu altında kaldığı her zaman yeniden buyruğunu yürütmenin çaresini bulmuştu. Şarkı söylemeye başlıyordu. Sonra birden büyülenen ya da etki altında kalan genç kont göz yaşlariyle teselli buluyor, ya da yeni bir coşku ile canlanıyordu. Bu karşı konmaz bir ilâçtı. Hattâ kont, genç kıza bir kaç kelime söyleme imkânını bulunca şöyle haykırdı:

— Consuelo, ruhuma açılan yolu biliyorsun, bayalığı kabul etmeyen bir güç var sende. Yeryüzünde hiç bir varlığın elde edemediği böyle bir gücü ellerinin arasında tutuyorsun, tanrısal bir dille konuşuyorsun. En yüce duyguları ifade etmesini, ilham

dolu ruhunun heyecanlarını etrafa yaymasını biliyordun. Beni bitkin bir halde görünce daima şarkı söyle. Şarkılarının içinde geçen sözlerin benim için mânası pek az. Onlar müzikle ilgili düşüncenin işlediği ve geliştiği kısaltılmış bir motiften, eksik bir işareten ibarettir. Onları şöyle böyle duyuyorum. İşittiğim ve kalbimin derinliklerine kadar inen şey yalnız senin sesindir, ifadendir, ilhamındır. Müzik, ruhun hayal ettiği ve gittikçe daha esrarlı, gittikçe daha yüce olmakta telâş eden her şeyi anlatıyor. Bu, insan sözünün ifade edebileceği bir fikirler ve yüksek duygular düzeninin belirtisidir. Bu, sonsuzluğun bir görüntüsüdür. Hattâ şarkı söylediğin zaman insanlığın, Ulu Tanrı'nın bağrında sonsuzluğu ve tanrısalılığı çekip alması yüzünden artık insanlığa bağlı değilim. Şarkıların, hayatın her zamanki akışı içinde ağzının bana teselliyi, cesareti vermekten sakındığı ve toplumsal zorbalığın kalbini bana açmayı yasak ettiği her şeyi yüz kat vermektedir. O zaman bütün varlığını bana iletiyorsun. Sevinçte ve ıstırapta, imanda ve korkuda, coşkunun taşkınlığında ve hulyaların hüznü içinde sen, ruhumun oluyorsun.

Albert bu şeyleri Consuelo'ya arada sırada ailesinin ortasında İspanyolca söylüyordu. Ama bu çeşit gizli kapaklı konuşmaların rahibede uyandırdığı açık hoşnutsuzluk ve edep duygusu, genç kızın bu sözlerle cevap vermesine engel oluyordu. Nihayet bir gün kendini onunla başbaşa buldu. Gene Şarkı söylediği sırada, Albert, hissettiği mutluluktan söz açınca genç kız dedi ki:

— Mademki müzik sözden daha yetkin, daha inandırıcı bir dildir, neden benimle, belki de çok daha iyi bildiğiniz bu dille hiç konuşmuyorsunuz?

Genç kont şaşkınlıktan dona kalarak haykırdı:

— Ne demek istiyorsunuz Consuelo? Ben ancak sizi dinleyecek kadar müzikten anlarım.

Genç kız karşılık verdi:

— Bana yalan söylemeye çalışmayınız. Hayatımda bir kemandan böylesine olağanüstü bir yetkinlikle bir insan sesinin çıktığını ancak bir defa duydum. Schreckenstein mağarasında bu sesi çıkaran sizdiniz, Albert. O gün, beni daha görmeden önce sizi dinlemiştim. Bunun için af dilerim. Bir kaç cümlesini hatırımda tuttuğum bu müziği, bilinmeyen güzellikleri bana ilham eden bu övgüye değer şarkıyı bana dinletmelisiniz.

Consuelo, kendisinin şöyle böyle hatırladığı ama Albert'in hemen tanıdığı şarkının bir kaç cümlesini söylemeye çalıştı. Albert:

— Bu Hussite'lerin sözleri üzerine hazırlanmış bir halk ezgisidir. Mısralar, vatan şairlerinden biri olan ve kiral Georges'un oğlu bulunan Atam Hyncko Podiebrad'ındır.⁽¹⁾ Elimize Streye'in Simon Lomnický'nin⁽²⁾ insanı hayran bırakan bir sürü şiiri İmparatorluk polisinin okunmasını yasak ettiği daha bir çoğu bulunuyor. Bohemya'nın adı bilinmeyen dehaları tarafından müziği yazılan bu milli ve dinsel şarkıların hepsini Bohemya'lılar hafızalarında tuta-

madılar. Halk bunlardan bir kaçını saklayabilmiştir. Kendisine olağanüstü bir müzik hafızası ve duygusu bağışlanmış olan Zdenko, bir çoğunu derlediğim ve notasını yazdığım şarkıları gelenek yolu ile öğrenmiştir.(¹) Bunlar çok güzeldir. Öğrenmekten zevk duyacaksınız. Ama ben onları size ancak ıssız köşemde dinletebilirim. Kemanım ve bütün notalarım orada bulunuyor. Elimde eski protestan bestecilerinden derlenmiş pek değerli el yazmalarım da var. Luther'in(²) kollarından bir kaç motifi aktaran Josguin'i(³) de, Küçük Claude'u(⁴) da, Arcadelt'i(⁵) de, Georg Rhaw'ı(⁶) da, Benoît Docus'yi(⁷) de, Jean de Weiss'i(⁸) de tanımadığınıza bahse girerim. Sevgili Consuelo, bu meraklı araştırma, pek uzun zaman içine kapandığım mağramı gelip görmek daha henüz görmediğiniz kilisemi ziyaret etmek için sizde bir istek uyandırmıyacak mı!

Genç sanatçı, içinde bir merak uyanmakla beraber, teklifi titreyerek dinledi. Bu korkunç mağara onda, ürpermeden gözlerinde canlandıramayacağı hâtıraları uyandırıyor. Albert'e karşı içinde uyanan güvene rağmen genç adamla beraber yalnız oraya dönmek fikri, Consuelo'da, Albert'in çabuk farkettiği üzücü bir heyecana sebep oldu.

— Bununla beraber tekrar gitmek için söz verdiğiniz bu hac yerine karşı içinizde bir ürküntü var. Bundan söz etmiyelim. Yeminime bağlı kalarak siz yanımda olmadan oraya gitmiyeceğim.

Genç kız cevap verdi:

— Siz de bana yeminimi hatırlatıyorsunuz. Bunu istediğiniz zaman ben de yeminimi yerine getireceğim. Ama sevgili doktorum, henüz bu iş için zorunlu kuvvetim olmadığını düşünmelisiniz. Daha önce bu meraklı notaları göstermek, söylediğim şarkılardan çok iyi keman çalan bu övgüye değer sanatçıyı bana dinletmek istemez misiniz?

— Sevgili kardeşim, benimle alay edip etmediğinizi bilmem. Ama beni mağaramdan başka bir yerde dinleyemeyeceğinizi pek iyi biliyorum. Babamın avuç dolusu para verdiği usta, ama maymun iştahlı bir profesörle çalıştıktan sonra aslını bilmediğim bu sazı kalbime göre konuşturmayı ancak orada denedim.⁽¹⁾ Müziğin ne olduğunu, insanların büyük bir kısmının onu nasıl alaylı bir saygısızlıkla değiştirdiğini orada öğrendim. Bana gelince, bütün ruhumla Tanrı önünde secde etmedikçe kemanımdan ses çıkarmanın benim için imkânsız olduğunu itiraf ederim. Hattâ sizi yanımda hareketsiz, yalnız çaldığım parçanın formuna dikkatle izlediğinizi ve bendeki istidadı merakla incelediğinizi görseydim, beni dinleyebileceğinizden şüphe edecek kadar kötü çalardım. Kendime göre ancak Tanrı'ya övgü için kullandığım bu aleti ideal âlemimin içine sürüklendiğimi hissetmedikçe keyfime göre seslenip benden uzaklaşan onu el altında bulundurmak ve yakalayıp tutmak için hiç bir çare bulamayınca beni bırakan bir çeşit esrarlı soluğa boyun eğmedikçe hiç bir zaman elime almadım. Soğukkanlı olduğum sıralarda benden en basit bir

cümle isteyiniz, sizi memnun etme isteğime rağmen hafızam bana ihanet edecek, parmaklarım, ilk notaları deneyen bir çocuğun parmakları kadar beceriksizlik gösterecektir.

Bu sözleri dikkatle izleyen Consuelo cevap verdi:

— Müziği ne şekilde düşündüğünüzü anlamaya yetkili değilim. Varlığım ilhamınızı kaçırmaması için oldukça içine dönmüş, oldukça, ateşli bir ruhla dualarınızda beraber bulunacağımı ümit ederim. Sevgili Albert'im, Porpora kutsal müzik hakkında söylediklerinizi neden dinlemiyor. Bunları duysaydı dizlerinize kapanırdı. Bununla beraber bu büyük sanatçı, eğilimini sizin kadar ileri götüremiyor. O, ses sanatçılarının, virtüözların, yakınlık duygusu içinde kendilerini canlandıran soluğu duymak, kendilerini dinleyen halkın övgüsünü toplamak zorunda olduğunu sanmaktadır.

— Porpora, ne söylerse söylesin, belki de müzikte din duygusunu insan düşüncesine karıştırıyor. Belki de bu, katoliklerin kilise müziğini çok dinlemesinden ileri geliyor. Hattâ ben onun görüşünde olsaydım, meseleyi onun gibi ele alırdım. Kendi dinimi öğrenen bir milletle inan birliği ve yakınlık duygusu kurabilseydim, şimdiye kadar yalnızlık içinde kendimi aramaya zorladığım, netice bakımından eksik olarak karşıladığım bir ilhamı, benimle aynı dinsel duygu ile heyecana gelmiş olan bu ruhla temas ederek arardım. Gönlüme göre yaptığım dua içinde

senin Consuelo, tanrısal sesinle kemanımın ifadesini birleştirmek mutluluğuna erişseydim, hiç şüphe yok, şimdiye kadar yapamadığımı yapar, yücelir ve dualarım Tanrıya değer olurdu. Ama sevgili çocuk unutma ki, bu âna kadar inançlarım, etrafımı çevirenlere iğrenç göründü. Onlar incinmeseler bile inançlarımı bir alay konusu yaparlardı. Tanrı, Zdenko ve benim aramızda sır olarak kalan içimdeki zayıf tanrı bağışını bu yüzden sakladım. Babam müziği sever. Ama ister ki, benim için Eluis'in levtası kadar kutsal bir alet onun eğlencesine hizmet etsin. Aman Yarabbi! Eğer Amélie'nin çaldığı bir kavatine eşlik etmek zorunda kalsaydım, benim halim nice olurdu? Birçok Bohemya'lıyı kuyulara, işkence aletlerine sürükleyen eski Hussite havalarından birini, aynı kuşaktan geldikleri için yüzü kızaran Luther'ci atalarımızın en yeni ezgisini çalsaydım, babam ne hallere girerdi? Ne yazık! Consuelo daha yenilerini bilmiyorum. Şüphesiz vardır, hattâ dikkate değer şeylerdir. Hândel'den, ilham aldığınız, öteki büyük ustalardan bana öğrettikleriniz, benim size öğrettiklerimden her bakımdan daha üstün görünüyor bana. Ama müziği tanımak ve öğrenmek için yeni bir müzik dünyası ile münasebet kurmam gerekirdi. Bu dünyaya ancak sizinle beraber girmeye, avuç avuç bana saçacağınız uzun zaman bilinmeyen, bana lâayık olmayan hazineleri aramaya karar verebilirdim.

Consuelo gülümseyerek dedi ki:

— Ama ben, böyle bir eğitimi üzerime alacağımı sanmıyorum. Mağarada dinlediklerim öyle güzel,

öyle yüce, kendi türünde öyle eşsiz şeylerdi! Elmaştan ve billurdan meydana gelmiş bir pınara çakıl taşı katmaktan korkarım. Ooh, Albert iyice görüyorum ki, müziği benden daha iyi biliyorsunuz. Ama meslek edinmeye zorlandığım şu dinsel olmayan müzik hakkında bana hiç bir şey söylemez misiniz? Bugüne kadar birisinde olduğu kadar ötekinde de aynı bilgisizliği ya da düşüncesizliği sürükleyerek mesleğimin pek bayağı olduğunun sezileceğinden korkuyorum.

— Consuelo, buna inanmak şöyle düşün, üstünüze aldığınız vazifeyi, kutsal bir şey olarak görüyorum. Mesleğiniz bir kadının kucaklayabileceği en yüce bir şey olduğunu, ruhunuz orada görevin gereğini yapmaya değer olduğunu kabul ediyorum.

Consuelo gülümseyerek cevap verdi:

— Durunuz, durunuz, sevgili kontum, müziği öğrendiğim manastırın, Ulu Tanrı'ya övgüler okunduğu kilisenin hizmetine, manastırın o önemsiz bilgeliliğine kendimi verdiğim sonucunu çıkarıyorsunuz. Ya ben size, soyuna sadık bir çingene kızının çocukluktan beri alınyazısı ile sürüklendiğini, bütün eğitiminin dinsel ve dinsel olamayan çalışmalardan meydana geldiğini, iradesinin bu iki çalışma için ya manastırda, ya da tiyatrodan son bulacağına dair içinde kaygısızlığa eşit bir ateşlilik taşıdığını haber verirsem.

— Tanrı senin alnına mührünü vurduğuna, ananın karnından itibaren kutsallığa adandığına güvenim olduğu için senin hesabına insanlara öz tesadüflerden

pek az tasalanırdım. Ve manastırda olduğu kadar, tiyatrodaki kutsal varlığını devam ettireceğini inancını taşıdım.

— Düşüncelerinizdeki bu ağırbaşlılık nasıl oluyor da bir tiyatrocu kızla temas etmekten dehşet duymuyor!

Albert karşılık verdi:

— Dinlerin doğuşu sırasında tiyatro ile tapınak aynı kutsal yerdirdi. (1) İlk fikirlerin saflığı içinde yapılan ibadet törenleri, milletlerin bir çeşit tiyatrosuydu. Güzel sanatlar, mihrabın dibinde doğmaya başlar, dans, yani bugün kirli şehvet fikirlerine ayrılmış olan bu sanat, tanrıların ziyafetlerinde duyguların müziği olmuştu. Müzik ve şiir imanının en yüksek ifadeleridir. Dehâ ile, güzellikle bezenmiş kadın, kâhin ve klavuz olan bir rahibedir. Geçmişin o yüce ve ağırbaşlı sanat şekillerinin ardından mânasız ve suçlu ayrıntılar geldi. Roma Kilisesi bayramlarda güzelliği, törenlerde kadını yasak etti. Aşk yüceltecek ve asilleştirecek yerde onu sürdürdü ve mahkûm etti. Güzellik, kadın ve aşk etkilerini kaybedemezlerdi. İnsanlar bu şeylere tiyatro adı verdikleri ve hiç bir Tanrı'nın, içine gelip buyuramayacağı başka tapınaklar yükselttiler. Eğer bu tapınaklar birer ahlâksızlık zindanı haline gelmişse suç sizin mi Consuelo? Şaheserlerim kabul edilsin diye bir kaygı taşımadan kendi harikalarını izliyen tabiat, sizi bütün kadınlar arasında parlamak ve dehânın o kudretli hazinelerini dünya üstüne yaymak için yarattı. Manastır ve mezar

birbirine yakın anlamlar taşır. Kendinizi öldürmeden Tanrı'nın bağışlarını toprağa gömemezsiniz. Hamlenizi daha hür bir havada arıyacaktınız. Kendini gösterme bir takım insanlar için şarttır. Tabiatın dileği bu insanları kendine karşı gelmeyecek şekilde iter. Bu konuda Tanrı'nın iradesi o kadar kesindir ki, bağışladığı yetilerin kötüye kullanılmaya başlanıldığı zaman bu yetileri onlardan geri alır. Her fikir adamı nasıl salt yalnızlık içinde şaşırıp öfkelenir, her insan ruhu nasıl yalnızlık ve manastır hayatı içinde büzülüp yıpranırsa, sanatçı da karanlık içinde mahvolup söner. Eğer istiyorsanız Consuelo, tiyatroya gidiniz. Bugünkü dünyada vatanını boş yere aramak, ıstırap çekmek için yaratılmış, ama hayatının ögesi olmıyan, ama kendi dışındaki kutsal ruhun solugunu zorluyarak içinden attığı karanlıktan kaçmaya zorlanmış dini bütün bir ruhun boyun eğişiyle, görünüşte yıpranmaya katlanınız.

Albert, Consuelo'yu çabuk adımlarla tavşan ağılının gölgesine sürüklüyerek canlı canlı uzun zaman konuştu. Sanat duygusunun kendi içinde uyandırdığı coşkuyu genç kıza yaymakta ve mağaraya tekrar gitmek için Consuelo'nun duyduğu korkuyu unutturmakta güçlük çekmedi. Consuelo, Albert'in bu şekilde konuşmayı şiddetle istediğini sezerek, bu ateşli, ama utangaç adamın ancak kendi önünde ortaya atmaya cesaret bulduğu fikirleri dinlemek için onunla daha uzun zaman yalnız konuşmak isteğini duymaya başladı. Bu fikir, Consuelo için yepyeni idi.

Bu fikirler, belki de şu devirle, şu memleketle ilgili bir soydankişinin yalnız dudaklarında idi. Bununla beraber onlar genç sanatçıya içinde kaynaşan duyguların samimî ama ustaca bir kuralı gibi görünüyordu. Dine bağlı, ama bir tiyatro sanatçısı olan Consuelo, her gün şato papazı ile rahibenin, meslektaşları olan aktörlere ve tiyatro oyuncularına lânetler yağdırdıklarını biliyordu. Ciddi ve kendine güveni olan bir insan tarafından sağlığının kazandırıldığını görerek ve buna da hakkı olduğunu sanarak, sanki bu erkek, hayatının gerçek bölgesine onu sokuyormuş gibi göğsünün genişlediğini, yüreğinin daha rahat çarptığını hissetti. Gözleri yaşlarla doluyor ve yanakları canlı ve kutsal bir kızallıkla parlıyordu. Bu sırada kendisini arıyan rahibeyi ağaçlıklı yolun dibinde gördü.

Albert, kendi kolunu kucaklıyan bu kolu göğsünde sıkarak:

— Ah, benim rahibeciğim! Kilisemde dua etmeye geleceksiniz değil mi? dedi.

Consuelo cevap verdi:

— Evet, elbette geleceğim.

— Peki ne zaman?

— Ne zaman isterseniz. Bu yeni maceraya başlamak için kuvvetim olacağına inanıyor musunuz?

— Evet, çünkü Schreckenstein'e gündüz, sarnıç yolundan daha az tehlikeli bir yoldan gideceğiz. Yarın tanyeri ağarırken uyanmak, kapıları açılır

açılmaz dışarı çıkmak için kendinizde cesaret hissediyor musunuz? Buradan tepenin yamacında gördüğünüz çalılıkların arasında bulunacağım. Orada taştan bir haç görüyorsunuz, size klavuzluk edeceğim.

Consuelo bir defa daha yüreği çarparak:

— Size söz veriyorum.

Rahibe onların yanına gelerek:

— Böyle uzun bir gezinti için bu akşam fazla serin, dedi.

Albert, anlamamazlıktan gelerek, hiç cevap vermedi. Duyduğu bu türlü heyecanla kendini şaşır-mış hisseden Consuelo, öteki kolunu çekinmeden rahibenin koluna geçirdi ve omuzuna bir öpüş kon-durdu. Wenceslawa, onu soğuk karşılamak istemişti. İstemediği halde bu dürüst ve sevgi dolu ruhun yüceliği ile karşılaştı. İçini çekti ve içeriye girerek inancını değiştirmek için bir dua okumaya gitti.

LII

Bununla beraber Albert'in dileği yerine gelmeden birçok günler gelip geçti. Consuelo rahibe tarafından öyle yakından gözetleniyordu ki, genç kız tanyeri ağarırken boş yere kalkıyor, boş yere ilk olarak iner - kalkar köprüyü geçiyor, şatonun papazı ile rahibeyi, şatonun yüksek düzlüğündeki gürgen ağacı altında dolaşırken buluyordu. Oradan tepedeki çalılıklara gitmek için geçilmesi gereken bütün arazi tabak gibi görünüyordu. Onların gözlerinin görebile-

ceği uzaklıkta yalnız başına gezinmeye gölgeli çalılıklardan baş düşmanlarını gören ve çalılığın içinde büyük bir çark yaparak kimseye görünmeden şatoya giren Albert'in yanına gitmekten vazgeçmeye karar veriyordu.

Rahibe sabah kahvaltısında:

— Sevgili bayan Porporina, sabahın erken saatlerinde gezmeye çıkmıştınız. Çiğın, ıslaklığının size hiç yaramadığını düşünüp korkmuyor musunuz?

Genç kont cevap verdi:

— Halacığım, bayan Porporina'ya sabahın serin havasını teneffüs etmesini sağlık veren benim. Bu gezintilerin kendisine pek iyi geleceğinden şüphem yok.

Rahibe biraz öfke ile karşılık verdi:

— Kendini insan sesi müziğine veren bir kimse- nin sisli sabahlarımız içinde dolaşamıyacağını sanıyordum. Ama bu sizin verdiğiniz bir salıksa...

Kont Christian:

— Albert'in kararlarına güveniniz, dedi. İyi bir doktor, iyi bir evlâd, iyi bir arkadaş olduğunu bir hayli gösterdi.

Consuelo yüzünün kızarmasını pek güçlükle saklıyabildi. Gizlice birkaç kelime konuşabildiği bir sırada Albert'e yavaşça bu konuda sızlandı. Hiç olmazsa halasının şiddetli davranışları yatışınca kadar plânından vazgeçmesini rica etti. Albert, Con-

suelo'ya boyun eğdi. Ama sabah vakti parkın civarında uygun bir uzman belirince kendisiyle buluşacak bir tarzda gezintisine devam etmesini yalvardı. Consuelo, bu buluşmanın olmamasını çok istemişti. Her ne kadar gezintiyi seviyor ve düşüncesi sanki esirlik duygusu altında eziliyormuş gibi hissettiği bu surların ve hendeklerin dışında her gün biraz daha yürümek ihtiyacını duyuyorsa da saygı gösterdiği ve yanlarında misafir olduğu insanları aldatmaktan acı duyuyordu. Biraz aşk, bir çok azapları yok eder. Ama dostluk ince ince düşünür, işte Consuelo da derin derin düşünüyordu. Yazın son günleri başlamıştı. Çünkü Devler Şatosu'na yerleştiğinden beri bir çok aylar geçmişti. Consuelo için öyle bir yaz ki, İtalya'nın en soluk sonbaharı bundan daha sıcak, daha ışıklıydı. Ama bu ılık havanın, beyaz pamuk gibi atılmış hafif bulutlarla sık sık örtülen bir gökün kendisine öz güzellikleri ve çekici tarafları vardı. Yalnız başına yaptığı gezintilerden belki de yeraltını tekrar görmek için hissetmiş olduğu hafif telâş gibi gittikçe büyüyen bir çekicilik buluyordu. Verdiği karara rağmen Albert'in sözünü geri almakla göğsünden bir yükü kaldırdığını hissediyordu. Hattâ yalvaran bakışının, coşkulu sözlerinin etkisi altında bulunmadığı zamanlar, her gün getirdiği engellerle bu sözleşmeden kendini kurtardığı için halaya hayır dua etmeye başlıyordu.

Bir sabah, kenarında yürüdüğü derenin yanından, üstte ve pek uzakta Albert'in, kendi düzlüğünün

korkulukları üstünde eğildiğini gördü. Onları ayıran uzaklığa rağmen kendini her zaman bu adamın heyecanlı ve tasalı bakışı altında kaldığını hissediyordu. Genç kız, kontun kendi üstünde bir çeşit baskı yapmasına müsaade etmişti. Kendi kendine şöyle diyordu: “Durumum garip. Hiç göz açtırmayan bir dost, kendisine yemin ettiğim bir bağlılığa sadık kalıp kalmadığımı gözlüyor. Öte yandan hiç şüphesiz şatonun başka bir yerinden onunla geleneklerinin ve terbiyelerinin yasak ettiği münasebetleri kurmayayım diye gözetleniyorum. Her iki tarafın zihinlerinden neler geçtiğini bilmiyorum. Baron Amélie dönmüyor, rahibe benden kuşkulanyormuş gibi görünüyor, gösterdiğim saygıya soğuk davranıyor. Kont Christian dostluğunu arttırıyor. Galiba burada hareketimin bir işareti olan Porpora’nın geleceğinden korku duyduğunu iddia ediyor. Albert kendisine ummayı yasak ettiğim aşkı unutmuş görünüyor. Hep beni bekleyecekmiş gibi gelecek günler için benden hiç bir şey sormuyor ve paylaşmaktaki güçsüzlüğüme rağmen mutluymuş gibi görüldüğü bu tutkudan hiç vaz geçmiyor. İşte ben nereden geldiğini kendimde anlamadığıma ve sezemediğime göre benim bağlılığımı da, onunla münasebetlerimi de anlayamıyan bir ailenin ayıplaması ile, ne bileyim, horgörmesi ile karşılaşarak gelmesini hiç istemediğim buluşma yerinde her sabah bekleyen bir sevgili gibi gösteriliyorum. Benimki de amma tuhaf bir alınyazısı! Sevdığım insan tarafından sevilmeden, takdir ettiğim insanı

sevmeden kendimi bağlamıya mı mahkûm edilecektim.”

Bu düşünceler ortasında ruhunu derin bir keder kapladı. Yüksek bir sanatçının gelişmesinde ve ilerlemesinde meşru, gerçek her şeyin üstünde zorunlu olan kendi kendinin olma ihtiyacını hissediyordu. Kont Albert’e karşı gösterdiği şefkat, ona bir zincir kadar ağır geliyordu. Venedik’li Anzoletto için sakladığı şu acı hâtıra, güçlü yapısı için pek düzenli, pek biteviye bir hayatın yalnızlığı ve hareketsizliği içinde kafasını kurcalıyordu. Albert’in ertesi gün için, bir tasa duymadan, korku veren ihtiyarlıktan, amansız sefaletten habersiz, masaldaki ağustos böceği gibi, şarkı söyliyerek deretepe dolaşan annesinin sırtında bir hamalın balyesi gibi kayışlarla bağlı çocuğu gördüğü yerin ve kendisine sık sık gösterdiği kayalığın yanında durdu. Genç çingene kızı şöyle düşündü: “Ey benim zavallı anneciğim; işte ben ancak belli belirsiz hâtırasını, içini sızlatan bir konukseverliğin rehinini saklamak için geçtiğin yerlerde, anlaşılmas bir alhnyazısıyle sürüklenmiş bulunuyorum. Genç ve güzeldin, hattâ şüphesiz aşkın seni kabul ettiği, toplumun suçunu bağışladığı ve sizi değiştirdiği, nihayet huzur ve mutluluğun kucığında çetin ve yersiz yurtsuz hayatının başka bir yön alabildiği ve bir yere bağliyabildiği bir çok evlere rastladın. Ama bu mutluluğun sanatçı ruhlar için aykırı ve bu huzurun öldürücü ve cansıkıcı olduğunu hissediyor ve her zaman söylüyordun. Hakkın varmış, bunu çok iyi

hissediyorum; çünkü başka bütün yerlerde olduğu gibi ancak bir gece geçirmek istediğin bu şatoda bulunuyorum işte; ihtiyaç ve yorgunlukla sığındığım bu yerde iyi muamele görüyor, iyi bakılıyorum. Üstelik soydan bir kişi ayaklarıma kapanıyor... Bununla beraber baskı altında bulunmak beni boğuyor, can sıkıntısı yiyip bitiriyor.

Olağanüstü bir üzüntüye kapılan Consuelo kayanın üzerine oturmuştu. Sanki annesinin çıplak ayaklarının izlerini bulacakmış gibi patikanın kumlarına bakıyordu. Kuzular ordan geçerken dikenler üstünde birkaç tutam yünlerinden bırakmışlardı. Koyu kırmızı bu yün Consuelo'ya annesinin manto yaptırdığı kaba çuhanın tabii rengini hatırlatıyordu. Bu manto onu soğuk ve güneşten, toz ve yağmurdan korumuştur. Omuzlarından lime lime düştüğünü görmüştü. Genç kız şöyle söylüyordu: “Biz de başı boş dolaşan zavallı kuzulardık. Yollardaki sarmaşıklara, elbiselerimizin parçalarını bırakıyorduk; göğüs kabartan aşkın ve sevgili hürriyetimizin tam zevkini beraberimizde götürüyorduk”.

Consuelo böyle hayale daldığı bir sırada gözlerini tepenin üstünde, zarif bir şekilde kıvrılan küçük vadinin dibinde genişliyerek, yeşil çamlar ve kara çamlar ortasında iki çizgi çekip kuzeye doğru yükselen patikanın üstünde uzun uzun gezdiriyor ve şöyle düşünüyordu: “Bu yoldan daha güzel ne var? Değişik hareketli bir hayatın senbolü ve hayalidir o. Hangi neşeli fikirlerini bu yolun oynak dönemeçlerine

bağlıyorlar? Bununla beraber vaktiyle geçmiş olduğum bu yerleri hatırlamıyorum. Ama hareketsiz kayaları üstünde, sonu gelmeyen bir uykuya yatan bu kara yüzlü kaleye rağmen kimbilir ne kadar güzel yerlerdir! Yumuşak çizgiler meydana getiren, donuk altın renklerle hafifçe bezenmiş bu çakıllı kumların gölgeleriyle onu kesen altın renkli parlak katırtırmaklarının görünüşü, şu görkemli ama soğuk parkın dik gürgenlerinden, ağaçlıklı döner yollardan ne kadar da tatlı! Bahçenin tatsız büyük çizgilerine bakar bakmaz beni bir dermansızlık kaplıyor. Ormanların içine sokulan ve orada yarı saklanan hür yol dönemeçlerini izlemek, esrarlarını kavramak için beni davet edecek ve çağırarak yerde neden ayaklarım ilkin gözlerimin ve düşüncemin kucakladığı şeylere yetişmek için çabılıyor? Hem bu yol insanlığın geçididir, kâinatın yoludur. Onu keyfine göre kapayıp açabilen bir efendinin değildir. Yalnız çiçekli kenarlarını çiğnemeye, tabii kokularını teneffüs etmeye hakkı olan kudretli ve zengin bir insanın olamaz o. Her kuş, dallarına yuvasını yapıyor, her yersiz yurtsuz, taşlarına başını koyuyor. Onun önünde bir duvar, bir bölme, ufku hiç kapatmaz. Onun önünde gök son bulmaz. Yol, görüşün uzanabileceği kadar hürriyeti olan bir topraktır... Sağdaki, soldaki, tarlalar, ormanlar efendilerin malıdır. Yol, elinde başka bir şey olmayan insanın malıdır. Bu yüzden onu öyle severler ki? En kaba dilencinin ona karşı yenilmez bir aşkı vardır! Ona saraylar kadar zengin hastaneler yapılsın, daima birer hapishane olacaktır.

Şiiri, hülyası, tutkusu daima o büyük yol olacaktır!(¹) Bana bunu çok söylemiştin. Sığ denizlerin kumsalında, benden çok uzaklarda uyuyan toprağına yeniden hayat verebilirdim. Beni daima kuvvetli omuzlarına alıp kırlangıcın mavi tepelere doğru uçtuğunu, geçmişin hâtırası, kaybolan mutluluğun acısı, bunlardan daha çabuk yürüyen ve kendisiyle hürriyetin düşmanları arasında her gün yeni bir ufuk, yeni bir âlem koyan hafif adımlarla sanatçının peşinden gidemediği o yerlere beni götüremezsin, zavallı anneciğim. Rüzgârın düzlükteki körpe buğdayları kendi hevesine göre kaldırıp yatırmak için kimi zaman okşadığı, kimi zaman devirdiği gibi zaman zaman öpüşlerinle, tokatlarıyla beni sevecek, ya da göz açtırmıyacak ve baskı yapabilecek misin? Benimkinden daha iyi tavlamisş bir gönüldün. Her adımda takıldığın bağlardan beni güçle, ya da istiyerek söküp ayırırdın”.

Consuelo, heyecanlı ve ıstıraplı hülyası içinde sanki kalbine kızgın bir demir yapıştırılmış gibi varlığını titreten bir insan sesiyle şaşırp kaldı. Bu ses, kendi altında, oldukça uzak sel çukurunda yürüyen ve Chiozzetto’nun(²) en orijinal bestelerinden biri olan *Echo*(³) şarkısını Venedik şivesiyle hafif hafif söyleyen bir erkek sesiydi. Şarkı söyleyen, bütün sesini kullanmıyordu. Hattâ nefes alışı yürüyüşüyle kesiliyormuş gibiydi. Sakin yolun can sıkıntısını gidermek ister gibi, rasgele bir müzik cümlesini söylüyor, başka bir insanla konuşmak için duruyordu. Az sonra aynı melodiyi, çalışıyormuş gibi tekrar

ederek şarkısına yeniden başlıyordu. Hareketsiz ama heyecanlı Consuelo'nun, bayılacağını hissettiği yere doğru gittikçe yaklaşarak konuşmaya başlıyordu. Genç kız onu görmüyordu. İleri doğru çıkmış bir kaya, bu insanın içinde yürüdüğü sel çukurunun bir kısmını görmesine engel oluyordu. Bu sesi pek iyi bildiği bu ahengi, hattâ kendisinin öğrettiği ve nankör öğrencisine bir çok defa tekrarlattığı bu şarkının parçalarını bir anda nasıl tanıyamazdı.

Nihayet bu iki görünmeyen yolcu yaklaşık kendisine yabancı gelen bir sesin ötekine kötü bir İtalyanca ile kendi memleketinin şivesiyle şu sözleri söylediğini işitti:

— Aman, aman, sayın bayım, buradan çıkamazsınız. Bu yolda atlar arkanızdan gelemmez. Beni de gözden kaybedersiniz. Bu sel çukuru boyunca arkamdan geliniz. Yol önünüzde. Yürüdüğünüz yol, yaya-ların yürüyeceği patikadır.

Consuelo'nun pek iyi tanıdığı ses sanki uzaklaşıyor, tekrar aşağı iniyordu. Hattâ az sonra bu sesin “öteki yamaçta görünen bu güzel şato kimindir?” diye sorduğunu işitti.

Zaten mesleğin bir gereği olduğu için kılavuz: “Bu Riesenburg’dur. Aynı zamanda ona Devler Şatosu da denilir, dedi”.

Consuelo, şimdi tepenin aşağısında, üstleri terle kaplı iki atın dizgininden tutarak yaya yürüyen bu insanı görmeye başlıyordu. Selin yeni bozduğu yolun

kötü durumu athları atlarından inmeye zorlamıştı. Yolcu epeyce aralıkla arkadan geliyordu. Nihayet Consuelo, kendisini saklıyan kayanın üstünden eğilerek bu insanı gördü. Ona sırtını dönmüştü. Arkasında yürüyüşüne kadar bütün hareketlerini değiştiren bir yolcu elbisesi vardı. Eğer sesini işitmemiş olsaydı, bu insanın o olduğunu sanmazdı. Ama yolcu, şatoyu seyretmek için durdu. Hattâ şapkasını başından çıkararak mendiliyle yüzünü sildi. Consuelo yukarıdan uzanarak onun başını ancak tepeden gördüyse de lüle lüle kıvrılmış bu gür, altın sarısı saçları, sıcaklık hissettiği zaman ensesinin ve alnının üstündeki ağırlığı yukarıya kaldırmak için eliyle yapmayı âdet edindiği hareketi tanıdı.

— Şatonun pek şatafatlı bir hali var, eğer vaktim olsaydı içinde oturan devlerle sabah kahvaltısı etmek için oraya gitmek isterdim.

Kılavuz başını salıyarak cevap verdi:

— Aman bunu denemeye kalkışmayınız. Rudolstadt'lar ancak fakirleri, ya da yakınlarını kabul ederler.

— Bundan başka konukseverlikleri yok mu? Öyle ise hepsinin canı cehennemle!

— Dinleyiniz canım, saklanacak bir tarafları var da ondan.

— Saklanacak taraf, bir define mi, ya da bir cinayet mi?

— Her ikisi de değil. Oğulları delidir.

— Onu da şeytan götürsün! Onlara hizmet eder.

Kılavuz kahkahalarla güldü. Anzoletto tekrar şarkı söylemeye başladı.

Kılavuz durarak:

— Haydi bakalım, işte kötü yol bitti. Eğer ata binmek isterseniz, Tusta'ya kadar bir zaman dörtmala gideriz. Yol oraya kadar çok güzeldir, hep kumluktur. Oradan Prag'a giden yolu, atları, güzel posta arabasını bulacaksınız.

Anzoletto, özengileri ayarlarken:

— O zaman şeytan seni de götürsün diyeceğim. Çünkü kötü hayvanları da dağdaki yollar ve sen de, garip bir şekilde canımı sıkmaya başladınız.

Böyle konuşarak atik bir hareketle atna atladı. İki mahmuzunu hayvanın karnına batırdı, sonra peşinden güçlükle gelen kılavuzunu umursamadan, Consuelo'nun gelip derin derin düşünceye daldığı, hayatına giren bu uğursuz düşmanın, kalbindeki sonsuz kaygının bir görüntüsü gibi geçeceğini pek az umduğu şu yol üstünde tozu dumana katarak kuzey yönünde bir ok gibi fırlayıp gitti.

Bu insanı, ifadesi imkânsız bir uyuşukluk hali içinde gözleriyle izledi. Sesinin yetişeceği uzaklıkta iken korku ve nefretten kaskatı kesilerek kendini gizlemişti. Ama uzaklaştığını görüp de belki de bir daha görmemek üzere gözden kaybettiğini düşününce daha korkunç bir ümitsizliğe düştü. Onu daha uzun zaman görebilmek için kayanın üzerine atıldı;

ona karşı taşıdığı yok edilmez aşk hezeyanla içinde tekrar uyanınca onu çağırarak için haykırmak istedi. Ama sesi dudaklarında sönüp sönüp kaldı. Sanki ölümün eli boğazını sıkıyormuş ve göğsünü parçalıyormuş gibi geldi ona. Gözleri bulandı. Denizin gürültüsü gibi boğuk bir gürültü kulaklarında uğuldaydı; kayanın dibine bitkin düşerken kendini Albert'in kollarında buldu. Albert, genç kıza, kendini farketirmeden yaklaşmıştı; sonra onu ölü bir halde dağın daha loş, daha gizli bir yerine götürdü.(')

BİRİNCİ CİLDİN SONU

AÇIKLAMALAR

S. 25

1. George Sand bu önsözü *Resimli Eserler* yayımları için hazırlamıştır.
2. *Jean Ziska, Hussite'ler savaşı zamanı* Revue Indépendante'da üç sayıda yayımlanmıştır: 25 nisan 1843, 10 mayıs 1843 (ikinci bölüm) ve 25 mayıs 1843 (son)
3. *Procopé le Grand*, 25 mart 1844 tarihinde Revue Indépendante'da bir tek sayıda yayımlanmıştır.
4. Özellikle Revue Indépendante ile Revue de Deux Mondes arasındaki yarışma.
5. *Revue Indépendante*'in kuruluşu hakkında Karénine'in *George Sand* adlı eserinin c, III, s. 265 ve sonraki sayfalar, ve M.-L. Pailleron. *François Buloz ve Arkadaşları*, bÖ. IV.

George Sand'ın teklif ettiği ve Pierre Leroux'nun coşku ile karşıladığı başlıkla yayımlanan Revue Indépendante "*Pierre Leroux, George Sand ve Louis Viardot*" tarafından yayımlanmıştı. Derginin çıkarılması için gerekli parayı veren Louis Viardot'dur, ama bir az sonra bu para tükendi. (*mektuplaşmalar* c, II, s. 241 - 242.) Karénine'e göre, 1842 sonbaharından itibaren Revue Indépendante "işlerde daha iyi anlaşılan ellere, yani Ferdinand François ile Émile Pernet'ye geçti (c. III, s. 368).

6. Özellikle 1 şubat 1842 tarihli sayı. Orada *Horace*'in son kısmı ve George Sand'ın hikâye olarak belirttiği *Consuelo*'nun baş tarafı yayımlanmıştır.
7. Buradaki "söz aldılar" sözünden Pierre Leroux kastediliyor. Leroux'nun *Consuelo*'dan parçaları nasıl karşıladığını Karénine'in c, III, s. 361, 362 ye bakınız. Leroux bu kitapta kendi fikirlerini buluyordu. *Consuelo* için Albert ne ise Georg Sand için kendisinin aynı şey olduğunu düşünüyordu. İkinci kısmı 19 haziran 1957 de satılan *Alfred Dupont Koleksiyonu* kataloğunun n. 270e bakınız.

8. Bu okumalar hakkında bundan önceki önsöze bakınız.
9. Her ne kadar o sırada çıkarılan *Prospectus*, Derginin I ocak 1842 tarihinden itibaren her ayın birinci ve on beşinci günleri yayımlanacağını bildirmişse de 10 aralık 1842 tarihli sayısına kadar ayda bir defa yayımlanmıştır. François ile Pernet idareyi ele aldıkları zamandan itibaren her ayın 10 unda ve 25 inde olmak üzere ayda iki defa yayımlanmaya başlar. Pierre Leroux, derginin *Revue de Deux Mondes* gibi aralıksız her on beş günde bir çıkmasını başarının esaslı bir şartı olarak görüyordu. Oysa kendisi bu arzuyu gerçekleştirmemişti. (karénin'e'in söz konusu mektubuna bakınız, c. III, s. 367, 368).

10 aralık 1842 den itibaren George Sand'ın gönderdiği müsveddeler tabiatıyla miktarı pek az oluyordu. *Dergi* aylık çıkarken George Sand dergideki seksen sayfayı dolduran ortalama on kadar bölüm yazabiliyordu. Ama dergi on beş günde bir çıkınca sayfa sayısı kırkı bulan iki üç bölümü gönderebiliyordu.

10. *Dergi'de Consuelo'nun yayımlanmasına ancak 1 mart 1842 tarihli sayı ile (Emekçi sınıfların şiiiri hakkında ikinci özel konuşma bulunan) 1 eylül 1842 tarihli sayıda ara verilmiştir.*

S. 31

1. Baba, oğul ve Ruh-ul Kuds.
2. Bu isim, George Sand'ın pek küçükken *Kölelikten Kurtulan Kudus* adlı eserini okumuş olduğu Tasso'dan alınmıştır.

S. 32

1. Bu isim, *İtiraflar*'ın VII. kitabından alınmış olmalı. Çünkü Rousseau, kitabının bu bölümünde Zuletta adındaki bir genç kızla tanıştığı anlatır.
2. Liszt bu kıyaslamanın "dâhice" olduğunu söylüyordu. (22 ekim 1842 tarihli Madame d'Agoult'a yazdığı mektup. Grasset, c. II, s. 224)

S. 34

1. Pergolése'in, *Stabat*'sından daha az ün kazanmış olan *Salverengina*'sı, "Vierge'in nesrindeki güçlüğe eşit olsaydı daha mükemmel ve üstün değerde bir beste olurdu", diyen Fétis tarafından takdir edilmiştir. Fétis'e göre bu eser tek bir insan sesi, iki keman, alto keman, kontrabas ve org eşliğinde alto ve soprano sesleri için yazılmıştır. Stenhal, *Métastase üzerine mektuplar*'ında bu eserden söz eder, baskı. Champion, s. 345.

Paris'de ilk defa Leduc yayınevi tarafından yayımlanmış olan kilise eserlerinden ibaret konserlerde çalınmıştır. Ama çoğu zaman pek kötü icra edilmişti. Fétis'in yargısına göre "hiç bir müzikçi de bu türlü müziğin geleneği yoktu." Georg Sand buradan işitmiş olmalı. Napoli okulunun içinde, Durante, Leo, Porpora, Duni, Searlatti ile birlikte yer alan bestecinin, bu eseri en son bestesi olmuştur. 1710 da Napoli'de doğan Pérgolèle 1736 da Pouzzoles'de öldü.

2. Burada sözü edilen klavsenci ve sonat bestecisi Dominic değil, onun babası olan Allessandro Scarlatti (1660 - 1725) yüz opera, iki yüz mes, bir çok kantatlar yazmıştır. Bu eserlerin bir kısmı 8 cilt halinde Paris Konservatuarı kitaplığında saklanmaktadır (Riemann). Scarlatti, Porpora'ya öğretmenlik etti. Kantatları XVIII. yüzyıl boyunca örnek olarak gösterilmiştir. (Fétis).
3. *Evet sayın profesörüm.*

S. 37

1. Demek, 1742 yılına doğru. George Sand, hikâyesine Venedik'le başlamıştır, sebebi de 1834 yılında, orada geçirdiği günlerin hâtırasına kapılmıştır. Bereket versin ki, müzikle ilgili romanını orada daha fazla devam ettirmez. Çünkü Bruny'ye göre (c. I, s. 117 - 163) müzik, on sekizinci yılda, Venedik'de her yerden daha iyi işlenmişti. O zaman burada dört konservatuarın adı sayılıyordu: *Ospedale della Pietá*, *Mendicanti*, *Incurabili* ve *Ospedaleto di san Giovanni e Paolo*.

2. Bruny, Mendicanti konservatuvarının insan sesi için en ün salmış olduğunu belirtir. "Bu konservatuvar, anasız babasız çocukları almaktadır. Orada onlara şarkı söylemesi, komedi oynaması öğretilirdi. Pazar ve bayram günleri koro halinde dinsel törenler yapılırdı." (C. I, s. 119, 121, 139.)

Rousseau, arkadaşı Carrio ile orada ikinci ayinlerini dinlediklerini söylemekten kendini alamıyordu (*İtiraflar*, VII. kitap).

3. Kilise ve sahne müziği bestecisi ve ünlü ses sanatı profesörü. 1686 da Napoli'de doğmuş 1766 da gene Napoli'de ölmüştür. *Consuelo*'nun hikâyesi başladığı sırada aşağı yukarı elli altı yaşında idi. On sekizinci yüzyılın en büyük şarkıcıları, onun ses sanatı okulundan yetişmiştir. Fétis'e göre 1725 yılının sonundan 1728 yılı ortalarına kadar Venedik'de oturmuştur. Orada *Ospedaletto* konservatuvarının müdürlüğünü yapmıştır. Bruny ise bu devirdi *Incurabili* konsercatuvarı müdürü olduğunu söyler. Viyana'da, Dresden'de, Londra'da ayrı ayrı zamanlarda bulunduktan sonra 1737 veya 1738 yılına doğru tekrar Venedik'e dönmüş, orada bir müzik okulunun müdürlüğünü yapmıştı. Hayatının bu devresi oldukça karanlıktır. ama Venedik'e ait bir el yazmasına göre 1745 yılında orada bulunuyordu.

George Sand'm, Porpora'nın 1742 - 1746 arasında Venedik'de bir ses sanatı okulunu yönettiğini söylemesi gerçeğe pek yakındır.

4. Assumption: Meryemin göğe çıkışı için katoliklere mahsus yortu.
5. "Hoşuma giden, opera müziğinden çok üstün olan ve İtalya'da olduğu kadar dünyanın hiç bir yerinde benzeri olmayan müzik *scuole*'lerdeki müziktir. *Scuole*'ler, hükümetin, ister evlenmek için olsun, sonradan çebizleri verilmek üzere varlıksız küçük kızları yetiştirmek üzere kurulan yetim okullardır. Bu genç kızlara öğretilen hünerler arasında müzik ilk sırada gelir. Bu dört *scuole*'nin ayrı ayrı kiliselerinde, en büyüğünün yaşı yirmiye geçmeyen tamamıyla genç kızlardan ibaret bir topluluk tarafın-

dan, etrafı parmaklıklarla çevrili tribünler içinde, her pazar günü yapılan ikinci ayınlarında İtalya'nın en büyük ustalarının bestelediği ve yönettiği büyük orkestra ve büyük koro ile söylenen moteler vardır. Bu müzik kadar insanda etki yapan ve tatlı hazlar uyandıran bir müzik tasavvur edemiyorum..." Rousseau, *İtirafılar*, VII. kitap.

6. 1743 yılı ile 1745 yılı arasında Venedik'de kalmış olan Rousseau'nun bu sayfaları *İtirafılar*'ın VIII. kitabında değil, VII. kitabındadır. G. Sand'ın İsa ya da Leroux kadar hayranlık duyduğu filozof, onu pek sevdiği Pauline'e göre hayal ettiği dâhi kızı dinleyebilirdi.

S. 39

1. Séville'de doğan Manuel Garcia ile Joaguina Sticks'in kızı Pauline Viardot gibi.
2. *Zingariler* (almanca, *Zigeuner*) Bohemya'da yaşayan kadınıardır. (Liszt, *Çingeneler ve onların Macaristan'daki müzikleri*, Paris, Bourdilliat, 1859). Burada söz konusu olanlar, Bohemya yerlileri değil göçebelerdir.

S. 41

1. Pauline Garcia, 1839 yılında Paris'de ilk sanat hayatına başladığı zaman on sekiz yaşında idi. Verdiği bir konseri dinlemeye giden Gustave Planche "kalın dudaklarını" işaret eder ve yüzü için de "güzelliğini demiyorum, ama kız kardeşinin (La Malibrane) sevimliliğini bile hatırlatmaktan uzaktır." (*L'Artiste*, 2. nci seri, c. II, s. 74).

Dévéria: "kişiliği ile, her zamanki serbesliği ile, genç ses sanatçısını ayırt eden elbisesinin, hareketlerinin sadeliğini, sanatçılara yakışır ihmalciliğini" kaydeder (R.G.M.-H.Blanchard'ın *Pauline ve Eugenie Garcia* hakkındaki makalesi, 25 ekim 1840). Vücudu ile, elbisesi ile Consuelo, Pauline'i hatırlatıyor.

“Çingene kızı” moda olan bir tipti, bu türdeki bir çok tablolarla konu olmuştur. (*L'Artiste*, 2 nci seri, c. VI, s. 36) Sand ondan bir çeşit Cendrillon ya da *cenerentola* yaratmıştır.

2. İsim Rousseau'dan alınmıştır; Saint Luc tiyatrosundan olan bir soydan kişinin” adıdır. *İtirafılar*, VII. kitap.

S. 42

1. “Eğer gönül ve duygu canlılık vermezse, mükemmel bir aletin tınlama niteliği bizim için ne önemi vardır.” G. Sand, *Paris’de İtalyan tiyatrosu ve Mille. Pauline Cacia*, R.D.M., 1840, c. I, s. 414.

S. 43

1. “Bu ses ruhtan çıkıyor ve ruha gidiyor. Bize söylediği ilk seslerden itibaren...” G. sand, aynı makale.
2. “Sesi bize büyük bir saygı ile Marcello’nun mezarlıklarını ya da Palestrina’nın madrigallerini ifade ediyor... Bize sanki başka bir kutsal Cécile’i meydana çıkarıyormuş gibi derin ve içli bir duygu ile bu müziği söylüyor...” (H. Blachard, *Pauline ve Eugenie Garcia*, R.G.M. 25 ekim 1840, s. 503).
3. George Sand, Porpora’nın bu sözlerini alırken, şüphesiz “temiz, sert ve ciddi” bir zevki olan büyük annesinin kendisine verdiği dersleri ve ingiliz manastırında aldığı müzik eğitimi hatırlıyordu. (*Hayatının Hikâyesi*, c. VII, s. 93) Bu tarz 1839 da ölen Nurrit’nin tarzı idi.

O devirde büyük ses sanatçısı Duprez’nin üslubu böyle idi. “Duprez’nin biricik metodu olarak izlediği İtalyan okulunun metodu ile birleşen Charron metodunu, duru, sağlam, temiz bir icra içinde tekrar canlandırmıştı. (H. Blanchard, R.G.M., 7 şubat 1839, s. 51)

S. 44

1. "Venedik'lilerin tiyatrodan başka hemen hemen eğlenceleri yoktu. Yaya ve atlı gezinti, kırlarda dolaşma zevki onlara yasak edilmişti." Bruny, c. I, s. 160,- "Fenice'den sonra Venedik, San-Benedetto, Apollo tiyatrosunun eski adı San - Lucca idi. Venedik'de bu dört sahne de, ermişlerin emrine verilmişti. San - Samuele tiyatrosu ise bir halk tiyatrosu idi. Orada müzikten daha ziyade geçit resimleri, denge ve el çabukluğu hüneleri gösterilirdi. Perde aralarında portakal istiride yenirdi. Hattâ sahnede oyun oynarken de bunların yenildiğini sanıyorum.." "Fakat lirik sahne derecesine ükseldi. Kont Gritti bu tiyatroyu, özel olarak tiyatro sanatını kuvvetlendirmekte uğraştığı ses sanatı konservatuvarının küçük kilisesi haline getirmeyi ümit ediyordu." "*Venedik Tiyatroları*, R.G.M., 1 mayıs 1842.
2. Corilla takma adı, 1775 de Capitle'de başına çelenk konulan Morelli'nin karısı tiyatro oyuncusu Maria-Maddelena Fernandez'e verilmişti.

Madame de Stael'in *Corinne* adlı eserinin XIV. kitabının IV. bölümünde şölme bir not vardır: "Corinne adını, herkesin bahsedildiğini işittiği İtalyan şairi Corilla ile karıştırılmamalıdır."

Bu ad, Gnecco (1810 da ölmüştür)nun operası olan ve Paris'de sahneye konmuş bulunan *Prova d'un opera seria*'nın kişilerinden biridir. Bu rol Malibrane tarafından oynamıştır. Musset ünlü kıtalarında onu şöyle hatırlamıştı:

"Dün değil miydi ey çalgın kız sen,
Corilla'yı canlandırıyordun neşeli cerbezten."

Narval, *Ateş Kızları*'nda son kısımda yer alan komedideki baş kadın oyuncuya aynı adı vermişti. Ama komedi, Corilla adını taşımadan önce *Les Deux Rendez-vous* adını taşıyordu. İlk baskılarda (1839 da *La Presse*, 1844 de *La Revue pittoresque* baskısı) Consuelo gibi İspanyolca takma bir adı vardı: Mercédèse. Mercédèse adı *Les Petits Câteaux de Bohême*'in bir bölümü olunca, komedinin adı 1853 de Corilla oldu.

Napoli'li bir ses sanatçısına ispanyolca takma bir ad konması şaşılacak bir şeydir. Acaba Nerval de Garcia'ları mı düşünmüştü? Şüphesiz Nerval, *Consuelo*'yu okuduktan sonra bu adı değiştirmiştir.

S. 45

1. Gregorio Allegri, Roma'da doğmuş ve ölmüştür (1582 - 1652). Kilise müziği bestecisidir; özellikle *Miserere'si* ünlüdür.
2. Giovanni Pierlugu, Palestrina'da doğmuş (1515 - 1594) ve Roma'da ölmüştür. İtalya'nın dinsel müzik bestecilerinin en ünlüsü.
3. Toması Albinoni, Venedik'de doğup ölmüştür (1671 - 1750). Hiç de küçümsenecek bir besteci değildi. Sazlar için yazılmış müziği, yaşadığımız şu günlerde daha fazla ilgi görmektedir. Bach ondan temler almıştır. Ama daha ziyade sahne bestecisi olarak tanınmıştır. (46 ya da 49 opera yazmıştır). Bu yüzden George Sand, bu besteciye kilise müziği bestecilerinin karşısına diker.

Porpora'nın ağzından böyle bir söz çıkmışsa biraz gerçeğe uygun değildir. Bununla beraber Albinoni'nin, Porpora'nın rakibi olduğu doğrudur.

4. Salvator Apollini, on sekizinci yılın başında Venedik'de doğmuştur. Müzik dersi almadan besteci olmuştur, oysa kendisi berberdi. Bir çok gondol şarkıları besteledikten sonra 1727'de, 1732 de ve 1739 da Venedik'de oynanmış olan otuz opera yazmıştır.

S. 46

1. "Sığdenizlerdeki saf ada kamı, Gozzi'nin şöyle tarif ettiği tipi meydana getirmektedir: *Bianco, biando, e grassotto*" (*Bir Yolcunun Mektupları*, Calmann-Lévy, s. 54).

S. 47

1. Anzoletto. *İtiraflar*'ın VII. kitabından alınmıştır; Bu, Rousseau'nun arkadaşı Carrio ile satın aldığı ve himaye ettiği küçük kız: Anzoletta.

S. 48

1. Deniz çiçekleri.

S. 52

1. İtalya sokaklarında görülen küçük Meryem Ana heykelleri.

S. 54

1. *İtiraflar*, VII, kitap.
2. Bütün bu teferruat için Bernardin de Saint-Pierre'in romanına bakmak gerekir.

S. 55

1. Venedik Hâtırası. "Uyumak için ancak bir yer var: o da umumi valinin bahçelerinde kanala inen beyaz mermerden rıhtımdır. Bahçe tarafından yaldızlı parmaklık kapatılınca insan gondolla, batan güneşin ışınlarıyla hâlâ sıcak olan bu malta taşlarının üstüne kendini atabilir..." (*Bir Yolcunun mektupları*, s.62).
2. George Sand'ın kulaklara karşı bir düşkünlüğü olduğu bilinmektedir. *Son Sayfalar*'da *Nohani*'daki kukla tiyatrosu'nu okuyunuz.
3. Venedik halkının çerez olarak yediği pek ucuz, pek kaba çeşitli hayvan kabukları, (George Sand'ın notu)
4. İşte 1746 yılı sıralarında bulunuyoruz.

S. 56

1. Bütün ses sanatı profesörleri yeni öğrenciye daima ayın şeyi yaparlar.

2. İsimin oldukça manalı ama yavan bir çeşnisi var. George Sand, kendi zevkine göre, Porpora'nın sade ve geniş ve duru üslubunda bir ustalık ve parlaklık farzediyor. Bununla beraber müziği içinde esirgemediği bütün süslemeler de *mordanlariyle* ve *trilleriyle* tanınmıştı. (Fèftis'in anlattığı küçük hikâyeyi okuyunuz c. VII, s. 285 - 286).

S. 61

1. Venedik dilinde *Anzelo*, *Angelo*'nun küçültülmüş şekli olan *Anzoleto*'kısası söylenişi.

S. 68

1. Bir Venedik'li ölçülü hareketli asla elden bırakmaz. "*Bir Yolcunun Mektupları*" s. 53.

S. 76

1. Avukat, Alman ve şeytan:
2. George Sand 1834 yılında *Corte Minelli* yakınında oturmuş ve yaşamıştı. Önceki iki paragraf Venedik hâtıralarından alınmıştır.

S. 83

1. Cenaze gondolu.

S. 85

1. Reicha, Pauline Garcia'ya kompozusyon dersleri vermişti. 1840 makalesinde George Sand Pauline'i besteci olarak göklere çıkarıyordu: "İşte gerçekten güzel kuvvetli müzik yazan on sekizinde bir kız." Adı geçen makale R.D.M. s.412.

(Zaten Kardeşi Malibrane romanslar yazıyordu.) George Sand şöyle ilâve ediyor: "Hem ilhamlı hem usta olan bu müzikçi kızın dehası, kadın cinsi içinde bu kadar kesin bir tarzda verilmemiş olan zekânın bir ilerleyişini ispat eder." Pauline, Sand'ın feminizminin bir delilidir.

Bestelerinden üç kadın sesi için yazılmış olan *Les Trois belles demoiselles* (Üç Güzel Bayan) hâlâ Neugel müzik mağzasının katoloğunda bulunmaktadır. İlk romans Durand baskısı, ötekiler de Jobert baskısıdır. *Yayınlanmamış Mektuplar*'abakınız. s. 104-109, Madam Marip-Spire'in 17. notuna bakın.

S. 87

1. Porpora gerçekten Venedik'de bir kaç opera yazmıştı. Fétis 1742 de bestelenmiş bulunan iki tanesinden söz etmektedir: bunlardan biri *Statira* ötekisi *Temistokles*'dir.

S. 89

1. Fikir gene Rousseau'dan geliyor. *İtiraflar*, VII, kitap. Rousseau'nun M. Le Blond tarafından oyuna getirildiği gibi Zustiniani de Anzoletto tarafından oyuna getiriliyor.

S. 96

1. G. Sand Consuelo'nun annesini resmederken şüphesiz kendi annesini hatırlıyordu: "Bir İspanyol kadını yaradılışında, kıskanç, heyecanlı, hem öfkeli hem zayıf, hem kötü, hem iyi." *Hayatının Hikâyesi*, c.IV, s. 201.

S. 100

1. Rousseau'dan alınmıştır, *İtiraflar*, VII. kitap

S. 102

1. G. Sand Pauline'e Pauline Paulita adını takmıştı.

S. 108

1. IV. yüzyılın sonunda XVIII. yüzyıla kadar ün yapmış Venedik'li bir ailenin adı.
2. Venedik lehçesinde kızcağz, küçük kız.
3. Bir manastırın adı.

S. 109

1. Blanchard aynı şekilde Pauline Garcia'yı Kutsal Cécile'le kıyaslamaktadır. Bu şekilde kıyaslama *Consuelo* da sık sık geçecektir.

S. 110

1. Gustave Planche, Pauline Garcia'nın "kalın dudaklarına" imada bulunuyordu. (Söz konusu makale Bölüm II, s. 15, n. I.)

S. 113

1. "San Onofrio konservatuvarı öğrencileri arasına kabul edilmiş olan Porpora, Alessandro Scarlatti'den ders aldı ve Napoli okulunun en bilgili müzikçilerinden biri oldu" (Fétis).
2. Alman bestecisi olan Johann Adolf Hasse, 1699 yılında Hamburg yakınında Bergedorf'de doğmuş, 1783 yılında Venedik'te ölmüştür. Özellikle 1722 yılında (*Larousse de la musique*) ya da 1724 yılında (Fétis) Napoli'de Porpora'dan ders almıştır.
3. Bu listedeki Porpora'nın öğrencisi olarak gösterilen bütün kadın ve erkek ses sanatçıları, aynı dizi içinde titizlikle sıralayan Fétis'in *Biyografi* adlı eserinden alınmıştır. Bu eser, muhakkak George Sand'ın elinin altında bulunuyordu.

Efendileri ve koruyucuları olan Farina ve Caffaro adını almış bulunan Farinelli (1705 - 1782) ve Caffarelli (1710 - 1783) devrilerinin en ünlü iki ses sanatçısı.

Bu ses sanatçıları hakkında Franz'ın *Revue internationale de musique* adlı dergisinin 1950 - 1951, 9 uncu sayısında sayfa 234 - 247'de bulunan makalesiyle Fétis'in maddeleri okunabilir.

— Bir Avusturya subayının kızı olan La Mingotti (1728 - 1807) Napoli'de doğdu. Dresden'de Faustina Hesse'nin rakibi oldu. Bir çok İtalyan sahnelerinde ve Londra'da, Madrid'de oynadı.

— Salimbini, Milano'da doğmuş, Leibach'da ölmüştür(1712 — 1751). İtalya'da, Viyana'da, Berlin'de, Dresden'de şarkı söyledi.

— Öğretmeninin adını alarak *Porporino* diye anılan Antonio Uberti Hubert, Verona'da doğdu (1967) Sarayın ses sanatçısı olduğu Berlin'de öldü (1783).

— Adını taşıdığı prens Gabrielli'nin müzikçilerinden birinin kızı olan Cattrina Gabrielli Roma'da doğdu ve öldü (1730 - 1796). Sahneye ilk defa 1747 yılında çıktı. 1755 yılından 1765 yılına kadar Viyana operasında oynadı.

— Jean - Frédéric Adricola'nın karısı ve 1742 yılında girdiği Berlin operasının ses sanatçısı olan Bendetta - Emilia Moltoni, Porpora'nın, Hasse'nın ve Salimbini'nin öğrencisi oldu.

4. Fétis, Porpora'nın Venedik'de geçirdiği yıllar hakkında "hayatının bu kısmı bilinmemektedir" diyor.
5. George Sand, Porpora'nın son yılları hakkında Fétis'in: "sefaleti son dereceyi buldu..." sözlerini ses sanatı, öğretmeninin iyi bilinmeyen taraflarını Venedik'de yaşadığı zamanlara uyguluyor.
6. Porpora'nın bu konservatuvardaki müdürlüğü Fétis'e göre 1725 yılındadır. Ama pek az bir zaman devam etmiştir.
7. "O andan başlayarak 1735 yılına kadar devam eden süre Porpora'nın mesleğinde en güzel yıllar olmuştur (Fétis)

S. 114

1. "1728 yılında... Viyanadan geçerek... orada bir süre kaldı." (Fétis).
2. VI. Charles'in hizmetine girmek için yazılmış bir oratoryonun parlak başansı hakkında Fétis'in anlattığı hikâyeye ima ediliyor.
3. Porpora, 1728 yılına Saksonya seçmen prensesi Marie-Antoinette'e ses sanatını öğretmek için Dresden'e çağrıldı. Dresden'e gelince iyi kabul gördü ve hemen seçmen prensesin yanında sonsuz teveccühler kazandı. Prenses, Porpora'dan yalnız ses sanatını değil aynı zamanda besteciliği de öğrenmişti.

Porpora, VI. Louis'nin, XVIII. Louis'nin annesi ve Fransa'da kralın büyük gelini bulunan seçmen prensese, ses sanatı ve bestecilik dersi verdi. (bu italik not G. Sand'nindir.)

4. "Napoli'li besteci, 1724 yılında Händel'in yönettiği tiyatroya rakip olarak, birleşmiş İtalyan operasını yönetmek için Londra'ya gitmek üzere izin aldı..." Fétis ve Sand'm işaret ettiği gibi uzun süren bu rekabet hakkında Fétis ve Sand'ın işaret ettiği gibi uzun süren bu rekabet hakkında Fétis'in kitabında Händel maddesine bakınız. c. V, s. 34-35.
5. "Hadel İngiliz milletin müziğine karşı duyduğu eski coşkunluk yerine tam bir kayıtsızlık gösterdiğine inanarak üzülmüştü." (Fétis, Händel maddesi).
6. Fétis böyle bir şey söylemiyor. Handel'e ait maddesinde tersine "Handel müziğinin İngilizler için bütün çekiciliğini kaybettiği açıkça belli" olduğunu iddia eder. - Ama Porpora maddesinde: "Handel'in yeni buluşları ile dolu ve heyecanlı müziğine alışmış olan İngiliz halkı, Porpora'nın ciddi bir üslûpla yazılmış ve ezgilerle doldurulmuş olmasına rağmen canlılık ve yenilikten yoksun operalarından zevk almıyordu.
7. "Rekabete girişmesi önemli kayıplara sebep oldu. Ses sanatı öğretmeni olarak Londra'da büyük bir üne ulaşmış bulunan Porpora, hele Farinelli'yi dinledikten sonra sanatçı emellerini, o devirde iyi bir şekilde elinde tuttuğu bir sanatın derslerini vermekle sınırlamış olsaydı, zengin olabilirdi.b" (Fétis)
8. "Öyle görünüyor ki, bir kaç opera yazdığı Venedik'e dönmek için 1737 ya da 1738 yılına doğru İngiltere'den uzaklaştı. İhtimal bu şehirdeki müzik okullarından birinde idari vazifeler almıştır." (Fétis).
9. Söz konusu opera 1742 yılında bestelenen *Themistokles* operasıdır. Fétis bu opera için şöyle söyler: "Bu eser, ertesi yıl oynandı ama başarı sağlanamadı.
10. Öğretmenin kendisine gösterdiği özenlere karşı bir minnet duygusu saklamaktan uzan olan Hasse, Porpora'ya Dresden'de ve başka yerlerde rasladığı zaman nankörlük etti." (Fétis).

11. Büyük bir zenginlik içinde yüzen Caferelli ile Farinelli'nin öğretmenlerini ihtiyarlığında ihtiyaç içine bırakmaları son derecede ayıplanacak bir harekettir. (Fétis).
12. Porpora gençliğinde çok neşeli ve nükteciydi. Ama ihtiyarlığınca sık sık sefaletinin yarattığı sabırsızlık ve huysuzluk krizleri geçiriyordu." (Fétis).
13. "Porpora, 1767 yılında Napoli'de seksen yaşında öldü." (Fétis). Bütün bu bölüm Fétis'in Porpora'ya ayırdığı madde-den, çoğu yerleri gerçeği uymayacak şekilde özetlenmiştir.
14. Tiyatro ve kilise müziği bestecisi (1714 - 1774). (Diderot, *Rameau'nun Yeğeni*'ne, bestecisinin *Lamentation*'larından bir parçayı söyletir.). "Kırk kadar operanın yazardır." "*Méropé* (1748), Venedik'de öşye ka-mıh övgülerle karşılandı ki, Onlar Meclisi, besteciyi Fakir Kızlar Konservatuvanı müdürlüğüne atadı." (Fétis)
15. Antonio, 1667-1740 arası Venedik'de yaşadı ve orada öldü. Bu şehir için bir kok operalar yazdı. Sırasıyle şarkıcı, orgcu, Saint-Marc kilisesinin koro okuluna öğretmen, oldu. Öğrencileri arasında Marcello, Galuppi bulunmaktadır.
16. Giacomo, Carissini, (1605 - 1674) Roma'da *Collegium Germanicum Hungaricum*'un Saint-Apollinaire kilisesindeki müzik okulunun öğretmeni ve dinsel müzik bestecisi: Oratoryolar, kantatlar moteler yazmıştır.
17. Fétis'e göre Gasparini, olsa olsa Venedik'de *Ospedale della Pietá* müzik okulunun öğretmeni olan ve 1665 - 1727 yılları arasında yaşamış bulunan Francesco söz konusu olabilir. Bu besteci dinsel müzik dışında Venedik, Roma, Viyana için kırk kadar opera yazmıştır.- Ya da 1732 de ölen Michel-Angelo söz konusudur. Bu besteci ise Venedik operasının hem ses sanatçılığını yapmış, hem besteci olarak çalışmıştır. Bir ses sanatı okulu kurmuştur. Hasse'nin karısı olan Faustina Bordoni bu okuldan yetişmiştir. George Sand'ın kimden söz ettiği bilinmemektedir. (Bu adları belki de Bruny'den almıştır.)

18. Cochi, Venedik'de *Incurabili*'ler konservatuvarı kilisesinde koro okulunda öğretmen olan Ciocomo özellikle Venedik için ciddi ve güldürücü operalar besteledi. G. Sand, *Consuelo*'yu mesleğe başlattığı tarihte şüphesiz, Cochi Venedik için hiç bir eser yazmamıştır.

S. 115

1. Giuseppe Maria Buini, 1739 tarihinde ölmüştür. Bir çok operalar, partiyonlar, librettolar kaleme almıştır. Bu operaların güldürücü olanları beğenilir. Bu operalar içinde Fétis'in özellikle kaydettiği, *Virtuosa Cortegiatta da 3 cicisbei ridicoli* adlı eser *La Comtesse de Rudolstadt*'da söz konusu olacaktır.
2. Burada sayılan bestecilerin hepsi başka başka yerlerde doğmuştur. Cocchi, Padoue'da, Buini, Bolgne'da doğmuştur. Apoliné hakkındaki nota bakınız.
3. Baldassare Galuppi, Venedik yakınında doğduğu. Burano'da *Buranello* diye tanınır. Bir berberin oğludur. Loti'nin öğrencisidir. Bir çok operalar yazmıştır. Bunların çoğu Venedik'de oynamıştır. Saint-Marc kilisesinde öğretmenlik yaptıkları sonra *Incurabili*'ler konservatuvarına müdür oldu. Ciddi operalardan ziyade güldürücü operalarda ustalık göstermiştir.
4. Ciovanni Groce, Venedik yakınında Chiozzia da doğmuştur (1560-1609). Bir çok koro müziği vardı. Özellikle alaycı capriceler yazmıştır.
5. Martini, Giambattista, Bologne'da doğmuştur, ve orada ölmüştür (1706-1784). Porpora'dan yirmi yaş büyüktür. Franciscain rahibi, kilise müziği bestecisidir. Müzik tarihinde önemli bir yer tutar.
6. Durante. Francesco (1684 - 1755), Porpora ile çağdaştır. A. Scarlatti'nin öğrencisi, San Onofrio konservatuvarının müdürü. Napoli müzik okulu üstünde belirli etkisi vardır. Özellikle dinsel müzik bestelemiştir. G. Sand çocukken büyük annesinin ona tanıtip sevdirdiği Leo ve Hasse ile beraber müzik ustalarından biridir (*Hayatının Hikâyesi*).

7. Monteverde. (1567 - 1643), Grémone'de doğmuş, Venedik'de ölmüştür. Dünün ve bugünün en büyük müzik ustalarındandır. Yenilikde gösterdiği dehası dinsel müzikte olduğu kadar tiyatro müziğinde de kendini göstermiştir. Özellikle (Orfeo, Arianna, L'incoronazione di Poppea...) operaları ile ve madrigalleriyle tanınmıştır. Bunlardan biri sekiz seslidir.
8. Marcello, Benedetto, 1686 da Venedik'de doğdu. Bu hale göre Porpora ile çağdaştır. 1739 da Bercia'da öldü. Özellikle mezarlıklarıyla tanınmıştır; *Estro poetico, armonico* (1724-1727); bir tanesi dört sesli yazılmış elli kadar mezarlık vardır. İtalya'da yaşadığı zamanlara ait ilginç bir operası vardır.
9. Leo Leonardo (1694-1744), Napoli okulunun öğretmeni ve bestecisi. Operalar (en ünlü operası "*La Clemenza di Tito*") dur, oratoryolar, dinsel besteler yazmıştır.
10. Hiç değilse X. bölümde Marcello'ya iltifat gösterilmiştir.

S. 117

1. Rousseau *İtiraflar*'ında (VII. kitap) bu "parmaklıklılı tribünlerden söz eder. , "Ancak seslerinin duyulmasına imkân veren ama onların meler yüzlerini saklayan bu melun parmaklıklar" dinleyicileri onlardan ayırmaktadır.

S. 122

1. "Carrio ile ben *Mandanti* kilisesindeki kindi âyinlerini kaçırmıyorduk. Yalnız da değildik Kilitse daima müzik meraklılarıyla doluyordu. Hattâ operadaki oyuncular bu mükemmel örnekler üstünde ses sanatının gerçek zevkini geliştirmeye geliyorlardı." (*İtiraflar*, VII. kitap).

S. 124

1. Marcello 1739 da Bercia'da öldüğüne göre eserini icrasında hazır bulunamazdı. Ama Venedik'in onun vatani olduğu, besteci olduğu kadar şair, avukat, Kırklar Meclisinde on dört yıl üye ve Peola'da lise müdürü olduğu doğrudur.

2. H. Lucas, *Artiste* dergisinde (2. ser, c. V, sayı. 5, s. 268) 1840 yolondü La *France musicale*'in bir konserinde "Paris'de o zamana kadar hiç söylenmemiş olan... koro ve orkestranın eşliği ile Mlle Pauline Garcia tarafından söylenen Marcello'nun bir mezamirinden söz eder. Bu konserde, salon tarifi imkânsız bir zevkle heyecana geleker eserin tekrarını istemiştir." — W. Karénine'e göre bu beste Pauline'nin takdirkârları tarafından çok iyi biliniyordu. Ses sanatçısının bu besteyi büyük bir coşku ile, eşsiz bir haşmetle söylediğini işitmişlerdi." (c. III, s. 335)

Ama 1848 yılında Berlioz, konservatuvarın konseri hakkında verdiği raporda Orheus gibi büyük bir saerde, salon tarifi imkânsız bir zevkle heyecana geleker eserin tekrarını istemiştir." — W. Karénine'e göre bu beste Pauline'nin takdirkârları tarafından çok iyi biliniyordu. Ses sanatçısının bu besteyi büyük bir coeder: "ilhamın bu eserden daha haşmetli, daha dinsel olarak yarattığı, bu itibarla konu bakımından daha ağır başlı başka eserler de vardır. Durmadan neden aynı eseri söylemede direnmeli? Acaba buna kimi insanları büyük alkışlarla, kimi insanları da büyük kuruntuya sürükleyen madam Viardot'nun bir kaç ölçü üzerinde durduğu ut majör üstünde ki kadans mı sebep oluyor?" 27 şubat 1847.

S. 125

1. Söyler yüce Tanrı'nun ününü
Şu uçsuz bucaksız gökler,
Şu parlak pırıl pırıl gök yüzü
Nice üstün olduğunu müjdeler
Bütün âlemlere, ellerinin
yarattığı eserlerini.

S. 126

1. Elli üç yaşında ölen Marcello'nun sağlığı, Pola'nın kötü iklimi yüzünden bozulmuştur.

2. Kızlığında adı Bordoni olan ve Venedik'li soydan kişi bir aileden bulunan, besteci Hasse'nin karısı Faustina, zamanında İtalya'nın en ünlü kadın ses sanatçılarından biridir.
3. Giovanni Albertini-Romanina, ünlü kadın sesli, erkek kardeşi Miceal gibi Cassel sarayında hizmet gören kadın ses sanatçısı. Ama burada belki de Métastase'in metresi olan Romanina soy adını taşıyan Marianna Renti Bulgerelli adlı ses sanatçısı söz konusudur.
4. La Guzzoni-Franseca (1700 - 1770) Parma'da doğmuştur. Londra'da Faustina'nın rakibidir.

S. 128

1. Aynı şekilde M. Blond, Rousseau'yu *Mandicanti*'ler manastırının salonunda bulunan küçük kızlarıyla birlikte ikinci kahvaltısına davet ediyordu. M. Blond bu manastırın yöneticilerinden biridir. (*İtiraflar*, VII. kitap.)

S. 137

1. Cavatine, opera "arya"sından daha basit bir özellik taşıyan bir şarkı parçasıdır. Porpora'nın söylediği bu fikirler, Fétis tarafından Madam Hesse'ye ayrılmış notun bir genişletilmesinden ibarettir. Fétis tarafından Madam Hesse'ye ayrılmış notun bir genişletilmesinden ibarettir. Fétis bu şarkıcı için şöyle der: "Bu ses sanatçısının gösterdiği özellik, güç ve parlak geçiş notlarının icrasında büyük bir ustalık göstermesa basit bir özellik taşıyan bir şarkı parçasıdır. Porpora'nın söylediği bu fikirler, Fétis tarafından Madam Hesse'ye ayrılmış notun bir genişletilmesinden ibarettir. Fétis tarafından Madam Hesse'ye ayrılmış notur, derin bir duygunlukla söylenen bir şarkıyı daha çok seviyor. Bunu R.D.M. dergisindeki makalesinde (şubat 1840) açıklamıştır: "Halkın Pauline'i sürekli bir ses titremesi için alkışliyaacağına, dikkate değer bir tarzda söylemiş bir sümelinin önünde soğuk davranmıyarak alkışlamasını istemişti. Madmazel Garcia, şaşılacak derecede bir serbestlikle teknik ustalık gösterebiliyor,

çünkü istediği herşeyi yapabiliyor. Ama halk bir çaydanhğın gürültüsünü taklit etmekten başka bir sonuç vermeyen ve kulağa hoş gelmeyen bu saçmalığa, ezgiyi manasız bir hale sokan ve onu kararsızlık içinde bırakan bu korkunç süslemeleri günün birinde müsaade etmek isteyecek midir?" demişti. Rubini'nin *Don Juan*'daki kadansları, müzikteki fikri değiştirecek yerde kudretli ve yiğitçe bulduğu için ötekilerden ayrı tutmaktadır. George Sand'ın *Porpora*'sı başka türlü bir yargıya varamazdı.

Georg Sand, aynı şekilde, kendini halka sevdirmekteki pariaklığı ve canbazlığı Pagannini'ye bırakan Fransız kemancısı Baillot'yu takdir ettiği görülür.

S. 141

1. Fétis ve Riemann'a göre (*Opem Handbuch*, Leipzig) bu opera Galuppi tarafından ancak 1755 yılında bestelenmiştir. Galuppi hakkında IX. bölümün notuna bakınız.

S. 142

1. Bu teknik ustalık Malibran'ın icrasını düşündürüyor.

S. 143

1. Bu kurnazlık Fétis tarafından *Porpora* maddesinde anlatılmıştır. İmparator Porpora'ya oratoryosuna tril sokmasını yasak etmiş, ama trillerini ve mordnlarını daha az kullansın diye söyletmişti.
2. Bunun için Paulline Garcia suçlandırılmıştır.

S. 144

1. Fétis'e göre Jomelli *Didone* üzerine biri 1745 yılında Viyana'da ötekisi 1755 yılında Stuttgart'da iki opera yazmıştır. *Didone abbandonata* bir çok bestecilere ilham kaynağı olan Méastase'in librettosudur. Öteki besteciler şunlardır. Galuppi (Napoli, 1745), A. Scarlatti (Roma, 1724) Albinoni (Roma, 1725) Vinci

(Roma, 1730), Duni (aşağı yukarı 1740 yılında) Porpora (aşağı yukarı 1740 yılında), Hasse (Dresden, 1743).

S. 146

1. *Bir Yolcunun Mektupları'nda* (II. mektup, s. 50-51) doktor tarafından atılan ve bir ekmeğe saplanan bıçağın şaka dolu bölümünü okuyunuz. George Sand bu hali acıklı bir hale sokmuyor. Bunun için Stendhal gerekecektir.

S. 152

1. G. Sand 1842 haziranında Pauline'e şöyle yazıyordu: Kalbinizin o inanılmaz iyiliği, o bitmez tükenmez sesiniz, bir az saçma alçakgönüllüğünüz, aşâğılık rakiplerinizin ve onların basit âşık-larının kıskançlığı ve kötü yürekliliği kadar zararlıdır." *Yayın-lanmış Mektuplar*, s. 160.

S. 153

1. George Sand burada, daima dikensiz olmayan meslek hayatları-nın ilk günleri üstünde Pauline'in ve Marie Dorval'ın sırdaşlıkla-rından yararlanmıştı.

S. 182

1. Yine burada George Sand, tiyatrodaki tecrübelerini ve Pauline Garcia'nın mesleğindeki ilk günlerini hatırlamaktadır.

S. 184

1. 1741 de ölmüştür.

S. 185

1. Aynı şekilde Pauline İtalyanların önünde sahneye çıkmadan önce bir çok Paris salonlarında şarkı söylemişti. *Yayınlanma-mış Mektuplar*, s21 e bakınız.

S. 186

1. Bu tarihte bir İtalyan opera trupunun bulunduğuna ihtimal verilemez. Buffon'ların savaşının başladığını gösteren *La Serra Padrona* temsili ancak 1752 tarihine raslar.

S. 188

1. Marix-Spire haklı olarak Corilla'nın gösterişli tıknazlığı büyük bir kabiliyet olan ama artık boş, bayağı iki büklüm olmuş Grişi'nin tam kopyası olduğunu" düşünmektedir. *Yayımlanmamış Mektuplar*, s. 194, n. 10.

S. 194

1. X. bölümün s. 100, 1. e bakınız.
2. IX. bölümün s. 87, n. 3 e bakınız.

S. 202

1. Fétis Gluck hakkında yazdığı bir makalesinde *Ipermnestre*'i 1742 yılında Venedik'e Gluck tarafından yazılmış olan bir opera olarak gösterir. Gluck'un birinci operası 1741 yılında Milano'da oynanan *Artaserse*'dir.

Larousse de la musique'e göre Gluck 1742 de Venedik'de bulunuyordu. Orada ikinci operası, *Demetrio*'yu vermiş olmalı.

Ipermnestra, aynı zamanda 1744 de Hasse'ya ilham veren Métastase'ın bir librettosu üzerine 1742 de Venedik için bestelenmiştir. Georg Sand'm, elinde operanın metni olmadığı anlaşılıyor.

S. 204

1. Lotti 1740 yılında Venedik'de öldü.
2. Dostlarım, işte bir harika.

S. 205

1. Yalancı:

S. 207

1. G. Sand, Consuelo'nun Corilla'ya karşı zaferini göstererek, kendisinin "aşâğılık rakipler adını verdiği kimselere karşı sevgili Pauline'nin öcünü almaktadır." *Yayımlanmamış mektuplar*, s. 160.

S. 211

1. Bu kıza Musset'in tiyatrolarındaki bir takım uzun parçaları hatırlatmaktadır.

S. 215

1. Liszt "pek belli ince farklar... aynı evde iki istidadın rekabeti..." derken şüphesiz bu ve sonraki bölümleri düşünmekteydi.

S. 216

1. Bruny (c.I, s. 118) Venedik'de kurulmuş konservatuvarlardan başka zevk sahibi insanların derlemekle pek övündükleri Gondolcu ve gemici şarkılarından söz etmektedir.

S. 228

1. George Sand bu kadar doğru düşünceleri yazarken muhakkak Pauline ile La Grisi'yi düşünmüş olmamalı.

S. 238

1. Potter baskısında, Millî Kütüphaneye devam eden bir okuyucu bundan önceki melodrama benzeyen bütün parçayı kurşun kalemle karalamıştır.

S. 243

1. G. Sand 1842 haziranında Pauline'e "Siz müzikte ideal bir rahibesiniz ve kişiliğinize bu müziği yapma vazifesi verilmiştir" diye yazıyordu. *Yayımlanmayan Mektuplar*, s. 159.

S. 244

1. IX. bölüm, s. 87 daki n.3 e bakınız.

S. 247

1. Fétis'e ve Riemann'a göre (*Opern Handbuch*) Galuppi'nin bu operası ancak 1750 yılında bestelenmişti

S. 255

1. 1745 yılına doğru Venedik elçisi Corner tarafından Viyana'ya götürülen Porpora'nın orada oturduğu doğrudur. Ama bu yeni opera G. Sand'ın bir icadıdır.
2. Palestrine, Palestrina'nın doğduğu ve oradan lakabını aldığı Venedik yakınlarında küçük bir kasabanın feransızlaştırılmış şeklidir. Venedik ile Viyana yolu üstündedir, asıl adı Préneste'dir. Ama burada Chiozza gibi Venedik eyaletinde bulunan başka Palestrine'dir.

S. 258

1. Bugün *Büyük Kanal* adı veriliyor.

S. 261

1. George Sand Pauline'e Clorinda ve Corilla'nın kişiliklerinde La Grisi'nin niteliklerini göstermek için "bu semiz kaz" diye yazıyor.

S. 266

1. Kendi Venedik hatıraları, *İtiraflar*'daki sayfalar, Pauline Garcia ve Marie Dorval'e sınırları ve kendi hayal gücü ile beraber George Sand hayali hikâyesi böyle bitebilirdi. Ama kendisinden uzatılmasını istedikleri hikâye, başka yeni bir yön alacak, böylece hayali ve tarihsel bir şekle bürünecektir.
2. Bize öyle gel'yor ki, Pierre Leroux, *Yeni Ansiklopedi*'de B. Janaki imzası ile yayımlanan "Bohème" maddesi üstüne George

Sand'm dikkatini çekmiştir. Orada bulunan bir çok teferruattan Georg Sand yararlanmıştır. R.I. da yayımlanan üçüncü bölümden itibaren Leroux'nun yazılarının etkisini buluruz.

3. *Yeni Ansiklofedi'nin*, s. 729 sayfasında Boehmerwald'dan söz edilmektedir.
4. *Riesenburg (Devlet Şatosu) Wilhelm Meister'in yolculuk yılları'n*da da vardır.

Rudolstadt, Turinge şehrinin adıdır. George Sand bu şehri biliyor muydu? Taus ya da Tusta, Pilsen eyaleti içinde Rudolstadt'm yerini almıştır.

S. 267

1. "Bir çok milletler zulmün pencesine düşünce adlarının cermenleştirilmesine karar verildiği için zorlanmışlardır." *Yeni Ansiklopedi*, aynı madde, s. 742,
2. "Uzun zaman bağımsız olan Bohemya Jean Huss'le başlayıp ve ancak otuz yıl savaşları ile son bulan" görkemli bir milli devir yaşadı. Ama milliyeti Avusturya sarayı ile memleketin efendisi olan jezvitler tarafından boğuldu. Çok geçmeden Marie-Thérèse jezvitlere karşı zafer kazandı, oysa bu İmparatoriçe ile Büyük Frédéric arasında savaş başladı. Bu Bohemya için yeni bir üzüntü oldu." *Yeni Ansiklopedi*, aynı madde, s. 739, 742. Marie-Thérèse 1740-1780 arası saltanat sürmüştür.
3. Marie-Thérèse'in babasıdır. 1711-1740 arasında hükümdarlık yaptı.
4. Savaş 1748 de Aix-la-Chapelle barış antlaşması ile son bulmuştur. *Consuelo*'nun hikâyesi 1742 de başlamış, romanın Bohemya'daki bölümü 1748 yılına raslar.

S. 269

1. Wenceslas'm adı Lenfant'da geçer.

S. 270

1. George Sand'm *Consuelo*'sunu yayımladığı *Revue Indépendante*'i Pierre Leroux ile beraber kuran ve Pauline Garcia ile evlenen Louis Viardot'nun tutkusu da buydu.

S. 275

1. Schrechenstein (*korku taşı*). bu bölgelerin bir çok yerleri aynı adı taşır. İsim, Lenfant'dan alınmıştır. c.I, s. 267.
2. Lenfant (c. I, s. 125) *Taborite*'lerin Saint-Augustin mezhebinden olan *Servite*'ler manastırını ateşe verdiklerini bu mezhepten olan 64 kişinin alevler arasında yandığını nakleder. Bir kaç sayfa sonra *Rosenberg* derebeylerinin toprakları üstünde ıhlamur ağaçlarına ısılmış olan Cîteau rahiplerinden Ziska'nın asırdığı *Saint-Augustin* mezhebine bağlı bir kaç piskoposlar meclisi üyesinden söz eder. G. Sand bir çok yerlerde bu konudan yararlanmış. VIII. bölümde on beş rahip söz konusu olurken, vakanın tamamını anlattığı XXXV. bölümde bu papazların sayısı yirmiye yükselmiştir.

S. 282

1. "Corner adında Venedik'li bir soydankişi Venedik elçisi olarak Viyana'ya gönderildi. Bu elçinin müziği delice seven ve Porpora'dan Ses sanatı dersleri alan bir metresi vardı (*G. Sand bu kadını elçinin karısı olarak göstermiştir.*) Bu kadın bir türlü ayrılmadığı ihtiyar Porpora'yı Viyana'ya götürmek için Corner'i zorladı ve bu işi başardı. (Fétis.)
2. Porpora'nın *Ariana e Teseo* operası 1717 de Viyana'da oynandı. Porpora ilk defa Viyana'da oturması 1724 yılına raslar. İkinci defa 1728 yılında Dresden'e giderken Viyana'da oturmuştu.

S. 291

1. Macarların *Moriamur pro rege nostro Maria-Theresa* diye bağırarak bu yolculuk meşhurdur.

S. 292

1. VII. yüzyılda yaşamış olan Bohemya'nın ikinci dukası *Crocus*'ün kızı. (Lenfant, c. I, s. 150) George Sanad bu kadını *Jean Ziska*'da kraliçe olarak göstermiştir. Bohemya'nın bu eski kadını Çek bestecilerine en azından iki opera ilham etmiştir. Operalardan birincisinin bestecisi bilinmemektedir. İkincisi ise Smetana'mındır (1881).

S. 295

1. Pauline Garcia gibi.

S. 299

1. Wenceslas şaraba düşkündü. İki defa hapse girdi. İkinci hapis uzun sürdü. 1419 da öldü (Lenfant, c. I. s. 50 ve 54). George Sand *Jean Ziska*'da bu adama "ayyaş Wenceslas" diye ad takar.
2. Jean Huss'e işkence, 1415 yılında, Jerôme'a ise 1416 yılında yapıldı. Bu iki din adamının hikâyesi Lenfant'ın birinci cildinde uzun uzun anlatılır. G. Sand, bu vakayı *Jean Ziska*'nın ikinci bölümünde özet olarak anlatmaktadır.

Hugo'nun şîirini herkes bilir:

Bir odun yığını üstüne bağlanmıştı Jean Huss.

Ariste dergisinin 2. nci dizi, c. VIII. s. 385-386 da Constance Ruhani Meclisi önüne Jean Huss'ün çıkarıldığından bahsedilir. George Sand, Ermiş Jean'ın kardeşlik, eşitlik İncilini yorumlamak istemiştir. Ortada bir din bulunduğu gibi bir din değiştirme söz konusudur. "Bu da bütün orta çağı dolduran ve bu çağın bütün kanlı hareketlerinin, bütün esrarlarının başı olan *Ebedî İncil* mezhebi, ya da *Ruh-ul Kudus* dinidir.

3. Constance da 1414 de toplanan ruhani meclis. Lenfant bu meclisin tarihini yazmıştır.
4. Lenfant, *Basle Ruhani Meclisinin Savaşı Tarihinde* 1454 yılına kadar olan kısmını anlatmıştır. Gerçekte bu savaş 1741 yılına kadar uzamıştır. G. Sand, *Jean Ziska*'da bu savaşın bir özetini vermektedir.

5. Hussite'ler için verilen bu teferruat pek doğrudur. Lenfant, I, özellikle 165, 167, 168, 170, 188, 189 ve kitabın VI, VII, VIII, IX bölümlerine bakınız.
6. İmparatorluk taraftarları 1420 birinci kuyuya 1700, ikinci kuyuya 1308, üçüncü kuyuya 1334 kişi atıldılar. Lenfant, c. I, 29 ve 161 sayfalarına bakınız.

S. 300

1. *L'Artiste*'in bir makalesi Jean Huss'u Luther'in habercisi olarak göstermektedir. Aynı şekilde *Yeni Ansiklopedi*'nin *Bohême* maddesinde şöyle denilmektedir: "Luther nasıl Alman edebiyatının bir konusu olmuşsa Jean Huss de Bohemya edebiyatının bir konusu olmuştur." A. Dumas R.G.M. da "Jean Huss, Luther'in habercisi olmuştur" diye yazıyordu.

S. 301

1. "Memleketin efendisi olan cezviler, 1414 yılından 1420 yılına kadar yazılmış Bohemce eserleri ateşe veriyorlardı. 1760 yılında ölen bu cezvitlerden biri 60000 cildi tek başına yakdığım söyleyerek övünüyordu." *Yeni Ansiklopedi*, s. 742.

S. 304

1. Burada Amélie, George Sand'a yaklaşıyor.

S. 306

1. Clovis.

S. 310

1. Kont Albert, George Sand'ın fikirlerini sonuna kadar götürür.

S. 319

1. Annesi diye okumanın daha doğru olduğunu tahmin ederiz.

S. 323

1. Hollanda savaşı sırasında.

S. 327

1. Pilsen eyaleti içinde Tausch ya da Tista şehri Lenfant'da geçmektedir. (s. 103) George Sand *Jean Ziska*'nın ikinci bölümünde bu şehir için bir not koymuştur.

S. 333

1. Burada söz konusu, Lenfant'ın her iki *Tarih*'indeki ya Withold ya da Litivanya'lı büyük dük Withold'dur.
2. Keza, Lenfant'da Ulriç de Rosenberg adında bir kadına raslanmaktadır.

S. 334

1. Podiebrad Bohemya'da soydankişi bir ailenin adıdır. Georges de Podebrad Grunstadt, gerçekten 1444 yılında Bohemya devletleri tarafından seçilmiş, sonra Prag ve Bohemya kuralı'nın valisi olmuştur. (Lenfant c. II, s. 96, 98, 139, 262).

S. 336

1. Calice'li Jean Ziska hakkında Lenfant'ın iki tarihli ile George Sand'nin bu adı taşıyan kitabına bakınız. Wenceslas'ın mabeyincisi olan *Jean de Troczenou*, Ziska adı altında ünlü ve korkunç bir adam olarak tanınır. Ziska Bohemce kör de mektli, çünkü bir savaşta gözlerini kaybetmişti. Kendine *Calice'li Ziska* adını takıyor ve böyle imza atıyordu. Çünkü her iki mezhebin inan birliğine inanmıştı.

Lenfant'm her iki tarihinde bir gözü sargı ile kapalı biri vardır. (Lenfant, I, s. 237).

2. *Çadır* ya da *ordugâh* manâsına gelen Tabor, Ziska tarafı kurulmuş müstahkem bir şehirdi. Taraftarlarına verilen *rit'ler* adı buradan gelmektedir.

S. 337

1. "Ziska ailesi hakkında öğrenebildiğim şey, ancak evde olduğu, atalarının soydan kişiliğini hiç özümsememiş olan kız bıraktığıdır." (Lenfant, c. I, s. 237).
2. Prachaliz. Bu ad bir harf değişikliği ile 1439 Viyana'da Christian, ya da Christian, ünlü bir Bohem adıdır. (Lenfan 17) Lévy baskılarında çıkan *La Commesse de Rudolstadt'a ad Prachalitz olarak kaydedilmiştir.*

S. 341

1. 1619 yılından 1637 yılına kadar hükümdarlık yapmış Alman İmparatoru.
2. *Hussite*'ler dinlerini savunmak için silâha sarılan Jean taraftarlarının adı.- *Caliztin*'ler. Her iki mezhep taraftarı o halka kupa ve kadeh dağıttıkları için *Hussite*'lerin bunlara dedikleri ad.- *Taborite*'ler. Ziska'nın taraftarları için kurduğu birden adını alan Ziska'cılar.- *Orphelin*'ler. Ziska'nın ordusunda bulunan bir topluluğun, ölümünden sonra aldığı ad. Çünkü Ziska'nın ölümünden sonra kumandanlığa değer, kimseyi bulmuşlardı, (lenant, I. 237).- *Birleşmiş Kardeşler, Birlik Kardeşler.* Daha ziyade *Moravyalı Kardeşler* adı altında tanınmışlar. V.L. Tapié, göre "Bohemya din değiştirenlerin esas alanlar *Hussite* hareketi son derecede karmaşıktır. Kardeş *Morevyalı* *hussitçilikten* çıkmıştır. *Hussitçiliği* yorumlar, devam ettirir ve yaşatır." (V. yüzyılda *Çek Kilisesi: Kardeşler Dirliği, Féris, E. Leroux, 1934.*) GEorge Sand bunların Luther'in haber olduğunu söylemek istiyor. Beasobre *İnceleme*'sinde teşekkül etmiş bulunan *Bohemya'daki Birleşmiş Kardeşlerden* söz etmektedir. (Lenfant, II, s. 259).

S. 342

1. Wenceslas'ın babası olan bir hükümdarın adı. (Lenfant).

S. 343

1. 956 yılında Bohemya kralı Boleslas le Pieux tarafından II. Othon'dan istenilen *Saksonyalı Dithmar*, ilk Prag peskopusunun adıdır.
2. Burada Pierre Leroux'nun fikirleri belirmeye başlar.
3. Lenfant, *Constance Ruhani Meclisi Tarihi* adlı eserinde (I. 429) Jean Huss'ün yargıçlar önünde söylediği şu sözlerle Luther'in yapacağı reformu haber verdiğini nakleder: *Bugün bir kazı kızartıyorsunuz. Ama yüzyıl sonra hiç bir zaman öldüremiyeceğiniz beyaz bir kuğu gelecektir.*

S. 345

1. On üçüncü yüzyıl boyunca Bohemya'da bir inan birliği kuruldu. Lenfant, (I, 15) Bunun 14. yüzyılda Bohemya'lıların sert muhalefetlerine rağmen, yuku bulduğunu söyler. 1417 de Prag üniversitesi kendini her iki mezhebin inanbirliği lehinde olduğunu açıklar. 40000 kişinin bulunduğu Tabor ağı yakınında ve üstünde şarap ve kupalar bulunan 300 masa kuruldu." (Aynı eser, s. 101).

Hussite'ler her iki mezhebin inan birliğini istediler. G. Sand *Halkın kupası*'nda hürriyet, kardeşlik, ve eşitliğin yok edilmez büyük sembolünü görüyor.

Le Comapgnon du tour de France'ın XXXVI. bölümünde, c. II, s. 59 da "Markiz işçinin ekmeğini kırarak onunla beraber inan birliğini kurmuştu." denilmektedir.

S. 352

1. Amélie'nin hikâyesi, *Bin Bir Gece*'de olduğu gibi bir sonraki güne bırakılmaktadır.

S. 355

1. G. Sand, 1871 yılında Flaubert'e şöyle yazıyordu: "Halk mı dedin. O halk boşuna savunduğumuz seninle benim. Senin

atalarının arasında burjuva olup olmadığını bilmem. Benim ana tarafından halka bağ köklerim var. O kökleri bütün varlığım da her zaman hissediyorum..." *Mektuplaşma*, s. 269, G. Sand'm annesi hakkında *Hayatının Hikâyesi*'ni okuyunuz.

S. 359

1. Kuru, tunç gibi bir yüz, ciddi küçümser yüz ifadesiyle uzun boylu delikanlıya her yerde olduğu gibi Venedik'de de her dört beş kişide bir raslanır, bu tipler oranın haklı meydana getirir." *Bir Yolcunun Mektupları*, s. 54.

S. 364

1. *Achille in Sciro*, Métastase tarafından yazılmış Caldara'nın müziği ile Marie-Thérèse'in evlenmesi vesilesiyle imparatorluk saray tiyatrosunda oynamıştır. Consuelo da bu sarayda Méta-tase" m önünde şarkı söyleyecektir. LXXXIX. bölüme bakınız. Fétis, Métastase'm librettosu üzerine Pergolése tarafından bestelenmiş bir operayı işaret etmez. Söylediklerine göre Pergolése'in kaybolan 14 partisoyndan birisi bu opera olabilir.

S. 377

1. Pierre Leroux ile George Sand'm ayrı inançlarda olduğu gibi.

S. 384

1. Bu hikâyeyi Lenfant'm kitabında bulamadık.
2. *O mors, quàm est amara memoria tua hominibus injustis viroquita cujus omnes res fiunt ordinantè et ad hoc.*

Bu özdeyiş Kutsal Kitap'tan alınmıştır. Ama Kutsal Kitap'tan kötüler yerine zenginler, doğru insanlar yerine yoksullar vardır.

S. 385

1. Lendant'ın tarihinin birinci cildinde, üstünde latince bir ibaret bulunan bir kupa ile Hussite'ler ait bir kalkanın resmi bulunur. Bu kupanın üstündeki ibareyi George Sand tercüme ederek kitabına almıştır. Metinde *ad hoc değil adhuc değil adhuc* kelimesi vardır.

S. 397

1. V. Philippe. Fétis'de *Broshi* (Charles)maddesinde bu hikâye ile ilgili sayfaya bakınız.
2. George Sand'ın kendi için tuttuğu günlük'ün 3. ve 5. sayfalardaki 12 haziran 1837 tarihli hâtırayı okuyunuz. Orada George Sand Liszt'in yaz geceleri piyano çaldığı akşamları hatırlıyor.

S. 399

1. Büyük avcı Louis Viardot'nun gözdesi köpeğinin adı. (Kárenine, c. III, s. 343) Viardot bu adı şüphesiz Hoffmann'dan almıştır. Klein-Zachen Cinabre lakabını taşıyordu.

S. 405

1. Bu sahne *Lélia*'nın bir sahnesini hatırlatmaktadır. (İlk baskı, 3, bölüm, XXXIV. numaralı kısma bakınız). *Lélia* tek başına yaşadığı manastırın yıkıntıları arasında dolaşırken bir küçük yeraltı kilisesini bulur: "oymalı meşe ağacından bir dua iskemisi üstünde, karanlık içinde, bir gün önce unutulmuş hissini veren her hangi bir papazın koyu renkli elbisesi seçiliyordu. Ona yaklaştım ve elbiseleri görmek için ona doğru eğildim. O zaman keten ve kaba softan yapılmış elbisenin mavnımları altında diz çökmüş bir insan şeklini, duruşunu farkettilim. Kavuşturduğu ellerinin üstüne eğilmiş başı kara kukuletinin altına gizlenmişti. Sanki öyle derin bir iç dönüşü gömülmüştü ki, dehşete ve inanılmaz düşüncelere kapılarak irkildim." Ama bu şey *Lélia* dokunur dokunmaz toz haline geliveren bir iskeletten başka bir şey değildir.

S. 409

1. Alphonse d'Este'nin Tasso'yu 1579 (?) ya da 1586 (?) da içine kapattığı Saint - Anne hastahanesidir. Lamartine "onun zindanının, daha ziyade bir kaç ayaktan ibaret dört köşe hücrelerini" ziyaret etmişti. Tasso'nun hayatını Lamartine'in *Özel Edebiyat Dersleri*'nin XCI. XCII. XCIII. özellikle XCII. konuşmanın IV. V. VI. VII. ve VIII. bölümlerinde bulabilirsiniz.

Lamartine'e bu hücrenin ilham ettiği *Tasso'nun Zindanı* adlı şiir orta halli bir şiirdir. Delacroix'nin 1836 da yaptığı Tasso'yu tımarhanede gösteren tablosu, Beaudelaire'e bir sone ilham etti. Goethe'nin *Torquato Tasso*, Liszt'in bir senfoni şiiri olan *Tasso, lamenti e trionfo* da vardır.

S. 410

1. Bu konuyu George Sand, bunaklık meselesi ile delilerin davranışı hakkında büyük bir merakı olan sadık arkadaşı David Richard'ın iş birliği ile incelemiştir. 1841 yılında Richard Stefanifeld yurduna müdür tayin edildi. 1843 ağustosunda G. Sand, kendisinden R. I. da delilik hakkında görüşlerini açıklamasını istemiştir. Sand 20 ağustos 1842 de doktora şöyle yazıyordu:

"Maksat, bunaklığın, insan talihsizliklerinden biri ama felsefe ve ahlak bakımından en fazla incelenmeye değer olduğudur.." Gene unutmayalım ki, G. Sand 1841 yılında tımarheneye sokulan Nerval'i tanıyordu.

S. 412

1. Vecit halindeki büyük adamların psikolojisine karşı büyük bir merak duyan G. Sand, Jeanne d'Ark'a âdeta büyülenmişti. *La Comtesse de Rudolstadt*'ı bitirir bitirmez en dikkate değer eseri olan ama haksız yere unutulmuş *Jeanne*'i yazmıştı. Karénine (c. II, s. 635) şöyle demektedir: "Bu eser, hem Jeanne d'Arc'ın bu pek esrarlı ve tarihsel kişiliğinin psikolojisini göstermek, hem okumamış, basit pek saf bir genç kıza tasvir etmek için yapılan bir denemedir."

2. Sand'ın pek küçük yaşlarda okuduğu Tasso'nun destani şiiri olan *Hürriyete Kavuşan Kudüs*'deki kişilerden.

S. 415

1. Lenfant şöyle anlatıyor (c. I, s. 218): "Bir kaç gün sonra Ziska, geceleyin Gradis'e baskın yapmak istemişti. Ama devamlı yağmur altında uzun bir yürüyüşten sonra yorgun düşen adamları karanlıkta yürümeyi kabul etmediler. *Bu kör, bizim de hiç görmediğimizi, gece ve gündüzün, kendisi gibi bizim için de kaybolduğunu sanıyor*, diyorlardı. Bununla beraber o kadar güzel sözler söyledi ki, adamları cesaretlendiler. Civardaki köyün adını öğrenince:- *Hadi, dedi, bizi aydınlatması için gidip köyü yakınız.*" Kör kumandana gecenin harekete engel olduğu söylenince ordusunu aydınlatması için civardaki köyü ateşe verdi" *Jean Ziska, XIII bölüme bakınız.*
2. "Maden ocaklarında çalışan *Cuttemberg* dağlıları, Hussite'leri buldukça, bulduk köpekleri gibi avlıyorlardı. Onları yakalayınca derin kuyulara atıyorlardı" (Lenfant, I, S. 129)
3. Taborit'ler "arafa inanmamalı, ölümlere dua etmemeli," diyorlardı.

S. 419

1. *Nina ou La folle par amour*, uzun zaman itibarını devam ettiren Dalayrac (1786) müziği ile süslenmiş küçük arylar bulunan bi perdelik komedi.

S. 425

1. Her iki mezhebin inanç birliğini, ilkel kilisesinin âdetine, Céne yemeğine sadık kalmakta gören Hussite'lerin iddia ettikleri haklardan biri idi.

S. 426

1. George Sand'ın yazdığı bir az gerçeğe aykındır. Ruhani Meclis, "J.-C'un eti yalnız ekmek, kanı ise yalnız şarap değil daha ziyade

bu iki şeyin birleşmesinden ibaret olduğunu” iddia ediyordu. (Lenfant, c. I, s. 416, 450, 451, 482 ye bakınız.)

S. 427

1. Bütün bu parça Roma Kilisesi'ne karşı Hussite'lerin harekete geçirme zihniyyetin ilerde Reformun da zihniyeti olacağı hakkında oldukça doğru bir fikir veriyor. Lenfant'ın *Tarih*'inde kiliselerin ve manastırların yağmasına ve bu yerlere karşı gösterilen saygısızlığa bir çok misaller verilebilir. Meselâ: “Papaz elbiselerini ya da omuz atkılarını kendilerine göre elbise ya da bayrak yapıyorlardı. Altın ve gümüş heykeller, kadehler, tesbihler kutsal kap gibi daha kıymetli eşyaları ele geçirdikçe onları evlerine götürüyorlardı.” (c. I. s. 113, 114).

S. 432

1. Prag yakınlarında XVIII. yüzyılda bile *Ziska Dağı* diye anılan yüksek bir dağ vardı. (Lenfant, I. s. 143).- 1620 yılında ünlü beyaz dağ savaşı bilinmektedir. Ernest Leroux'nun yayınladığı Ernest Denis'in eserine bakınız. Halk üslûbunda süslenmiş olan bu hiciv şarkısı bize George Sand'ın bir icadı gibi görünüyor.

Bu şarkıyı Prag 1829 yılında. J. G. Calve de çıkan ve Almanca bir tercümesi Wenceslaw Hanka tarafından yayımlanan *Kralodworsky rukopis* adlı destani ve lirik şarkılar derlemesinde bulamadık. Hanka'nın *Yeni Ansiklopedi*'de *Bôheme* maddesinde adı geçmektedir.

S. 441

1. “Tarihçiler, başkan olarak Avusturyalı *Gautier Lolhard* adlı birisini ilân ettikleri *Lolhard*'lar mezhebinin başlangıcı 1315 olarak gösterirler.” (Lenfant, c.I. s, 31) Lolhard 1322 yılında Colonya'da yakıldı.

S. 442

1. Bu paragraf, Lenfant tarafından sözü edilen rahip Fleury'nin metni geliştirilerek meydana getirilmiştir.

“Lucifer’in ve öteki ifritlerin gökten haksız yere koğulduklarını, günün birinde bu işin düzelineğini söylüyorlardı. Bu haksızlıklara sebep olan Mikail öteki meleklerin kendi mezheplerindeki bütün insanlarla beraber sonsuz olarak azaba çarpılacaklarında ısrar ediyorlardı. Selâmları da “Haksızlık yapılandan selâm olsun sana”, ibaresinden ibaretti.”

Beaudelaire *Les Litanies de Satan* şiirinde bu sözü tekrar ele aldığı bilinmektedir:

Kendisine haksızlık edilen ey sürgündeki hükümdar.

S. 443

1. Venedik’i meydana getiren adalardan biridir. Bu adada mezarlık vardı.

S. 444

1. Genç kız, Rousseau’nun, Pierre Leroux’nun ve GEORGE Sand’in din anlayışına göre dua etmektedir.

S. 451

1. *Roland furieux*’nun ünlü kadın kahramanı.

S. 485

1. Lenfant’ın her iki *Tarih*’inde bu ünlü gövdyelerden bahsedilmesi gerekirdi. Ama bulamadık.

S. 507

1. R. I. da dördüncü bölümün sonu.
2. Ziska kendi eliyle bir çobanı öldürmüştü, çünkü bu çoban kız kardeşinin ırzına geçmişti. Başkaları derler ki, bu öldürdüğü incan kutsala saygısızlık eden bir papazdı, çünkü Ziska’nın kardeşi bir rahibe idi. (Lenfant, I, s. 106) *Jean Ziska*, ikinci bölüme bakınız.

3. Georg Sand *Jean Ziska'da* (III, bölüm) Taborite varız adını verdiği kısmı Lenfant'dan almıştır (c. I, s. 153 - 156). Lenfant eserinin bu kısmını Breslau el yazmalarının 31 makalesini özetliyerek meydana getirmiştir. Hele bunların ikincisinde "Tanrı'nın düşmanlarına karşı hiç bir acıma duyulmaması gereken bir üç alma devridir bu. Çünkü bu devir büyük çaba, öfke, insafsızlık devridir." denilmektedir.

S. 509

1. Eğer Consuelo olağanüstü hafızayı bir görüntü olarak kabul ediyorsa, George Sand da aym kaniyi paylaşmaktan uzak değildir.

S. 521

1. P. Leroux bu itirafın kendisine uygulanacağını kabul ederdi.

S. 529

1. P. Leroux, George Sand'ın böylebir varlık olduğuna inanması muhakkaktır, çünkü 4. bölümü okuduktan sonra şöyle yazıyordu: "Bana her türlü teselli getiren mektubunuza hemen teşekkür etmeliyim. Tabii olarak yazdığınız şeylerin tamamıyla gerçek olduğunu biliyor musunuz? Evet, siz, hikâyesi yazdığınız Consuelo'sunuz. Geçmişteki, gelecekteki, bugünkü filozoflar için Consuelo'sunuz. Henüz meydana çıkardığı ama uzun zamandır sezinlediğim bu gerçeği derinleştirmek istemem. Ama benim için Consuelo, başka bir kadın değildir; siz benim Consuelo'msunuz.. Yani benim için Paule Viardot değil, doğrudan doğruya sizsiniz." (Karénine Aynı mektup, c. III, s. 361 - 362)

2. Dağ üstünde yapılan varızdan sözler.
3. *Pater Noster*'in sözleri olduğu anlaşılıyor.

S. 530

1. İlhama ait üç erdem.

S. 535

1. Ermiş Jean'ın XVI, 6 - İncilindeki İsa gibi.

S. 538

1. Mısırlılarda dört baş yıldızdan biri. - Balzac *L'Excommunié*'nin XV. bölümün de Bohemyalı Zéa'ya bu yıldızdan söz ettirir. George Sand yıldızlara bakıyor ve onları tanıyordu. Madame d'Agoult'a 10 temmuz 1836 da yazdığı bir mektupta: "Kıyaslama ile insan yıldızların güzelliğini anlamayı öğrenir. İyice dikkat edilirse hiç bir yıldız öteki yıldız benzemez." diyordu.

S. 553

1. Ermiş Luc'un İncili, II, 25 - 32.

S. 566

1. Acaba bu bölümü yazarken Musset'in Venedikdeki, Chopin'nin Valdemosa'daki buhranlarını, hezayanlarını mı hatırlıyordu? Hasta bakıcı olarak kendini bu iki adama vermişti.
2. *Te Deum* (ré Majeur) Utrecht barış anlaşması için Handel tarafından bestelenmiş, 1714 yılında Saint - Paul kilisesinde icra edilmişti.

S. 570

1. George Sand'ın bir az ileride yararlanacağı la Margrave Beredereith *Hâtıralar*'ında Maragrave'ın birinci ve ikinci doktoru olan Supperville ile Wagner arasında böyle bir kan alma yüzünden bir çatışma olduğuna raslanmaktadır. (c. II, s.309 - 311).

S. 583

1. Thésée

S. 601

1. Janski: "1817 ye doğru bulunmuş olan on üçüncü yüz yılın bir lirik ve destani şarkılar koleksiyonun kahntılarını bulduğunu" iddia eder. O devirde hiç bir millet Bohemya kadar zengin dinsel ve milli şarkılar koleksiyonuna sahip değildi. Hyneck Podiebrad onbeşinci yüzyılın en güzel şairi gözüle bakılıyordu. M. Hanka eski şairlerden bir derlemede onun eserlerini yayınlamıştı. Bu kitapta vatanseverlik söz konusu olduğu için korkan Avusturya polisi cildi yok etti. (*Yeni Ansiklopedi*, c. II, s. 741). George Sand Lenfant'da hiç adı geçmeyen Hyncko Podiebrad'ı oradan almıştır. ÇEk halk şarkılarının sahtekârlığının bütün sorumluluğunu üzerine alan Hanka (1791 - 1861) hakkında H. Jelinek'in *Başlangıçtan 1850 yılına kadar Çek edebiyat tarihine* (Paris, 1930 Sagittaire baskısı, s. 275 ve sonraki sayfalara) bakınız. "Sahteliği su götürmez olmakla beraber memlekette vatanseverlik bilincini 60 yıl boyunca kuvvetlenmiştir." (H. Jelinek, *Çek Şiir Antolojisi*, S.1) *Her ne kadar Dobrovski 1824 den itibaren Hanka'nın Kralové Dvur'da bir edebiyat kurnazlığını ortaya çıkanyorsa da J. J. Ampère 1828 tarihli makalesinde bu derlemeye önem veriyor. F. G. Eichhoff da Hanka'nın bir yığın eski eşya altında Hussite savaşının bir mirası olan ve içinde lirik ve destani şarkılar bulunan XIII. yüzyıl elyazmasının bir parçası olduğunu söyliyerek bu derlemeye önem veriyro. İslav dili ve edebiyat tarihi*, Paris, Gene' ve, 1839) Bundan başka Hanka'nın uyurduğu bu halk şarkılarını, onun tarzına uyarak Tomasék ve Skroup müziklendirdiler. 1797 de doğan ve 1859 da Dragugnan'da ölen skroup'un bestelerine, hussite havaları olarak önem verildi. Öyle ki, Liszt, Hanka'nın uydurma şarkılarından ilham almış, Skroup'un bir eserini 1840 da Paris de XV. yüzyıl Hussite şarkısı başlığı altında dört el piyano için yazmıştı. Bohemya, Moravya, Karpat halk şarkılarıyla, milli şarkılarının bir derlemesi olan *Légendes slaves*'in başında 9 kıtalık *Jean Ziska'nın bir savaş şarkısı* bulunmaktadır.
2. Streve ve Lonnický *Yeni Ansiklopedi*'nin Bohemya maddesinde 16. yüzyılın bir şairi olarak gösterilmiştir. Lomnický başka bir

yerde Simon lakabıyla geçmektedir. "İmparator Rudolphe'dan ödül kazanan, sonra Prag köprüsünde dilenen Simon Lomnicky kendi memleketindeki edebiyatın canlı bir sembolüdür. Streje, bir Moravyalı kardeşler'di. Moravyalı kardeşler'in şarkıları pek ünlüdür.

S. 602

1. Derler ki Chopin kendi memleket havalarını böyle yapardı.
2. Luther'in Almen müziğinin gelişmesi üstündeki etkisi bilinmektedir. (Fétis'in notuna bakınız)
3. Burada şüphesiz Jean Josquin değil, Lavignac'ın bir Çek bestecisi olarak kaydettiği Josquin des Prér söz konusudur. Bu besteci Riemann'da Fétis'de, Grove'da geçmiyor. Fétis, Luther hakkındaki notunda onun çocuklariyle ve dostlariyle beraber Senfel ve Josquin'nin ve öteki büyük üstatların motellerini söylediğini kaydeder.
4. XVI. yüzyılın çok sesli müzik ustalarından biri.
5. XVI. Yüzyılda Flamanlı çok sesli müzik ustalarından biri.
6. Özellikle öğretici eserleri ile tanınan ve Wutenberg'de Almen müzik eserlerini basan Alman bestecisi (1488 - 1548)
7. Rhaw'ın bir çok eserlerini bastığı konturpuvancı.
8. Jean Weiss, Luther'in din kitabında sözünü ettiği bir bestecidir. Kendisine mal edilen bir cenaze şarkısının yazarı. (Fétis, *Luther maddesi*, s. 212) ama Jean Weiss başka yerlerde geçmiyor. George Sand için bunlar ancak birer isimdir. Bununla beraber Fétis tarihsel konserlerinde bir çok eserleri, meselâ Josquin des Prér 'nin bir *Kyrie'sini* dinletmişti. 1832, 1833 yılları) Madam Marix - Spire (s. 220, n. 56) bu konserlerin Aurore'un evinde yapıldığının söz konusu olmadığını kaydeder. Bu da, onun bu konserlerden haberi olmadığı manasına gelmez.

S. 603

1. George Sand *Hayatının Hikâyesi*'nde anlattığı gibi, aynı denemeyi yapmıştır. L. Guichard, *Romantizm devrinde yazarlar ve müzik*, S. 359.

S. 607

1. Sanat üzerine yazılmış bu sayfa 25 temmuz 1842 tarihli bir mektupta George Sand'a bundan bahseden P. Leroux'nun özellikle dikkatini çekmişti. (Karénine c. III, s. 362)

S. 617

1. Burada Rousseau'nun bir çok sayfaları hatıra geloyr. Bu parça da P. Leroux'nun dikkatini çekinişti:” *Sanat ve yol* üstüne yazdığınız sayfalardan size söz etmemem mümkün mü? (Karénine, c. III, s. 362)
2. On altıncı yüzyılda yaşamış olan Jean Groce.
3. Gerçekten Fétis Chiozzetto'dan bahseder. (Jean Groce madde-si, s. 219). Venedik'de yayımlanmış olan *Triacca musicale* adlı bir derlemede bu bestecinin Venedik dili ve şivesiyle yazılmış şiirler üzerine bestelerinden bahsedilmektedir. Özellikle 6 ses üzerine yazılmış bir écho, pek ustaca yazılmıştır.

S. 621

1. R. I. da kitabın beşinci bölümü burada biter.